

Homer

Ilíada

Versió en prosa de Joan Alberich

ILÍADA

CANT I

La pesta. La còlera d'Aquil·leu

Invocació

Canta, deessa, la còlera funesta d'Aquil·leu el Pelida,^[1] la qual provocà innumbrables sofriments als aqueus^[2] i precipità moltes ànimes esforçades d'herois a l'Hades,^[3] i els convertia en pastura dels gossos i menja de les aus. Així la voluntat de Zeus s'acomplia, des que per primer cop s'enfrontaren barallant-se l'Atrida,^[4] cap de guerrers, i el diví Aquil·leu.

La pesta provocada per Apol·lo a petició de Crises

¿Qui dels déus els llançà tots dos en discòrdia perquè s'enemistessin? Fou el fill de Leto i de Zeus.^[5] Aquest, havent-se indignat contra el rei,^[6] va suscitar una malaltia maligna a l'exèrcit, i la tropa anava morint, perquè, al seu sacerdot Crises, l'havia injuriat l'Atrida. Crises havia arribat a les ràpides naus dels aqueus per alliberar la filla, amb un rescat immens, i, sostenint amb les mans les ínfules de l'arquer Apol·lo sobre un ceptre d'or, suplicava a tots els aqueus, principalment als dos Atrides, ordenadors de tropes: «Atrides i altres aqueus de belles gamberes, que els déus que tenen estatges olímpics us concedeixin destruir la ciutat de Príam^[7] i tornar feliçment a la vostra llar. A mi, lliureu-me la filla estimada i accepteu el meu rescat per veneració al fill de Zeus, l'arquer Apol·lo».

Aleshores tots els altres aqueus aprovaren amb cridòria respectar el sacerdot i acceptar el rescat esplèndid. Però això no va agradar a l'Atrida Agamèmnon en el seu cor, sinó que ell el va acomiadar de mala manera i li va afegir aquesta ordre amenaçadora: [25] «Que jo no et trobi, ancià, prop de les còncaves naus, ni perquè ara t'hi entretinguis ni perquè més endavant hi tornis. Per a res no et serviran ni el ceptre ni les ínfules del déu. A ella, no la vull deixar anar. Abans la vellesa l'aclapararà a casa meva, a Argos,^[8] lluny de la pàtria, fent anar el teler i compartint el meu llit. Vés-te'n, no m'irritis, si és que vols marxar sa i estalvi».

Així va parlar, i l'ancià es va espantar i va obeir aquesta ordre. Se'n va anar silenciós per la vora de la mar sorollosa. Després el vell, mentre s'allunyava, feia molts precés al sobirà Apol·lo, nascut de Leto, la de rulls formosos: «Escolta'm, déu de l'arc de plata, tu que protegeixes Crisa^[9] i la sagrada Cil·la^[10] i que senyoreges Tènedos^[11] amb força, Esminteu,^[12] si mai t'he construït un temple plaent, o si mai

t'he cremat cuixes greixoses de bous o de cabres, acompleteix-me aquest desig: que paguin els dànaus^[13] aquestes llàgrimes meves amb les teves fletxes».

Així va parlar suplicant, i Febos Apol·lo el va escoltar; va baixar dels cims de l'Olimp^[14] irritat en el seu cor, portant a les espatlles l'arc i el buirac ben tapat en ambdós costats. Les fletxes ressonaven a la seva esquena, quan ell, indignat, es movia; i avançava semblant a la nit. Es va asseure lluny de les naus i va disparar una sageta. Un espetec esgarrifós va sortir del seu arc argentí. De primer tocava les mules i els gossos veloços, [50] però després, tot engegant sagetes punxegudes, disparava contra els homes mateixos. I nombroses pires de cadàvers cremaven constantment.

La baralla entre Aquil·leu i Agamèmnon

Durant nou dies les fletxes del déu van caure per tot el campament, i, al desè, Aquil·leu va convocar la tropa a una assemblea. I és que Hera, la dea de braços blancs, li ho va inspirar en el seu ànim, perquè es neguitejava veient com anaven morint. Així, doncs, quan s'aplegaren i ja estigueren reunits, Aquil·leu, el de peus àgils, s'alçà entremig i els digué: «Atrida, ara em penso que nosaltres, fracassats, hauríem d'anar-nos-en, si podem esquivar la mort, ja que la guerra i la pesta aclaparen els aqueus. Au, vinga!, consultem un endeví, un sacerdot o un intèrpret de somnis, ja que el somni és una cosa de Zeus, perquè ens digui el motiu pel qual Febos Apol·lo s'ha irritat tant, si és que ell està queixós per una promesa incomplerta o bé per una hecatombe.^[15] A veure si potser acceptant la flaire de greix d'anyells i de cabres sense tara, vol apartar la pesta de nosaltres».

Havent parlat així es va asseure. Aleshores es va aixecar Calcas, el fill de Tèstor, de molt el més hàbil dels àugurs, el qual coneixia el present, el passat i el futur, i havia guiat les naus dels aqueus fins a Ílion amb la seva art endevinatòria, que Febos Apol·lo li havia concedit. Ell els va parlar assenyadament i els va dir: «Aquil·leu, amic de Zeus, m'ordenes que expliqui la còlera d'Apol·lo, l'arquer sobirà. [75] Bé, jo t'ho diré, però tingues-ho en compte i jura'm que tu, ben disposat, em defensaràs amb la paraula i amb les mans, perquè em penso que farà enfadar un home^[16] que mana molt per damunt de tots els argius i que els aqueus obeeixen. És molt dur un rei quan s'irrita contra un home humil, perquè, encara que un dia s'empassi l'enuig, tanmateix, més tard, té un ressentiment dins el seu pit fins que al final el treu a fora. Digues obertament si tu estàs disposat a salvar-me».

Tot responent-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Amb una confiança total digues el vaticini que saps, sigui quin sigui. Per Apol·lo, preferit de Zeus, el qual tu, Calcas, pregues i del qual reveles els auguris als dànaus, ningú de tots els dànaus, mentre jo visqui i tingui els ulls oberts en aquest món, no et posarà al damunt les

seves mans feixugues vora les còncaves naus, ni que parlis d'Agamèmnon, que ara es glorieja de ser de molt el més poderós a l'exèrcit».

Aleshores l'irreprensible endeví es va animar i va respondre: «No està queixós Apol·lo per una promesa incomplerta o per una hecatombe, sinó pel sacerdot que Agamèmnon ha deshonorat, i no li ha tornat la filla ni li ha acceptat el rescat. Per això l'Arquer ens ha donat patiments i encara ens en donarà. I no apartarà dels dànaus la terrible pesta, fins que lliuri al seu pare la donzella d'ulls vivaços, sense paga ni rescat, i dugui a Crisa una sagrada hecatombe. Aleshores, havent-lo aplacat, potser podríem convèncer-lo». [100]

Havent parlat així es va asseure. Aleshores, al mig d'ells, rabiüt, es va aixecar l'heroi fill d'Atreu, el totpoderós Agamèmnon. Les seves entranyes, totes negres, s'omplien d'irritació, i els seus ulls s'assemblaven al foc espurnejant. Primerament es va mirar Calcas sinistrament i li va dir: «Endeví de desgràcies, mai no m'has dit allò que és bo; realment sempre és grat al teu cor predir calamitats; de paraula bona, mai no n'has pronunciada ni una, ni tampoc l'has acomplerta. I ara, fent vaticinis davant els dànaus, proclames que l'Arquer provoca aquests sofriments per això, perquè jo no he volgut acceptar el rescat esplèndid a canvi de la donzella Criseida, ja que més m'estimo retenir-la a casa meva. Naturalment, la prefereixo a Clitemnestra,^[17] la meva esposa legítima, perquè no és inferior a ella ni per la seva estatura, ni pel seu físic, ni tampoc per la seva intel·ligència ni per les seves labors. Però, així i tot, estic disposat a tornar-la si això és el millor. M'estimo més que la tropa romangui sana i estàlvia que no pas que sigui liquidada. Tanmateix, prepareu-me ben de pressa una altra recompensa perquè no sigui l'únic dels argius sense cap reconeixement, ja que això no estaria gens bé. Ja veieu tots com la meva retribució se'n va a un altre lloc».

Li va respondre després el diví Aquil·leu, el de peus lleugers: «Gloriosíssim Atrida, el més avar de tots, ¿com et podran donar els magnànims aqueus una compensació? Sabem que no queda enlloc botí comú abundós. Tot el que vam saquejar dels pobles, ja està repartit; [125] i no és convenient que la tropa ho reuneixi novament a munts. Però tu ara lliura aquesta noia al déu, que els aqueus et recompensarem pagant el triple o el quàdruple, si Zeus ens concedeix saquejar la ben emmurallada ciutat de Troia».

Tot responent-li, el poderós Agamèmnon va dir: «Encara que siguis molt eixerit, Aquil·leu semblant als déus, no em robis així de pensament, perquè no em passaràs al davant ni em convenceràs. ¿Potser vols que, mentre tu tens botí, d'aquesta manera jo em quedi sense res, i m'invites a lliurar aquesta noia? Però si els magnànims aqueus em donen una recompensa, adaptant-la al meu desig, de manera que sigui equivalent... I si no me la donen, seré jo mateix el qui aniré a agafar la teva recompensa o la d'Aiant,^[18] o m'enduré la d'Odisseu,^[19] després d'haver-la-hi presa. Ben segur que s'irritarà aquell al qual jo m'acosti. Però, d'això, en parlarem més endavant; apa, ara posem la negra nau a la mar divina, reunim-hi els remers corresponents, carreguem-hi una hecatombe i fem-hi pujar Criseida de galtes

boniques. Que una persona qualsevol, un home del consell, sigui el comandant: o Aiant, o Idomeneu,^[20] o el diví Odisseu, o tu, Pelida, el més prepotent de tots els homes, perquè fent sacrificis rituals ens aplaquis el déu que allunya els mals».

Mirant-se'l amb un esguard ferreny, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «Ai, home vestit de desvergonyiment, que només penses en els guanys, ¿com un aqueu podria assenyadament fer cas a les teves paraules, [150] o per emprendre un camí o per lluitar amb vigor contra homes? Jo, pel que fa a mi, no he vingut pas a causa dels llancers troians a fer la guerra aquí, perquè per a mi no són culpables de res. Mai no se m'han endut els meus bous ni els meus cavalls, ni mai m'han malmès la collita a la fèrtil Ftia,^[21] nodridora de guerrers, perquè entremig hi ha molt d'espai, a més de les muntanyes ombrívoles i la mar bramulosa. En canvi, fou a tu, gran desvergonyit, a qui vam seguir tots plegats, perquè t'alegressis pel fet d'aconseguir l'honor per a Menelau i també per a tu, cara de gos, contra els troians. Però això ni t'importa ni te'n preocupes. I ara m'amenaques que tu mateix m'arrabassaràs la recompensa, per la qual em vaig escarrassar i que els fills dels aqueus em van atorgar. Per cert, jo mai no he obtingut una retribució semblant a la teva, cada vegada que els aqueus han saquejat una ciutat ben poblada dels troians. Ara bé, la part més compromesa de la guerra va a càrrec dels meus braços. Amb tot, si alguna vegada arriba el repartiment, la teva recompensa és molt més gran; jo, en canvi, me'n vaig a les naus amb una de més petita, però estimada, després que m'he cansat tot combatent. Ara me'n vaig a Ftia, perquè és molt millor retornar a casa amb les naus encorbades. Mentre aquí sóc deshonorat, no penso pas amuntegar-te fortuna i riquesa».

Li va respondre després el cabdill de guerrers Agamèmnon: «Apa, fuig, si el teu ànim t'hi empeny. Jo no et demanaré pas que et quedis per mi; al meu costat n'hi ha molts altres que estan disposats a honorar-me, i d'una manera especial el provident Zeus. [175] M'ets el més odiós dels reis descendents de Zeus; car sempre et són plaents la discòrdia, les guerres i les baralles. Si de veritat ets fort, sens dubte un déu t'ho ha concedit. Retorna a la llar amb les teves naus i els teus companys i regna damunt els teus mirmídons, que jo, de tu, no me'n preocupo ni m'inquieta que estiguis ressentit. Però et faig aquesta amenaça: com que Febos Apol·lo em pren Criseida, l'enviaré amb la meva nau i amb els meus companys, però tal vegada m'endugui el teu botí, Briseida de galtes boniques, anant jo mateix a la teva tenda, perquè vegis que sóc molt més fort que tu i també perquè qualsevol altre tingui por de parlar-me com si fos igual que jo i de comparar-se amb mi cara a cara».

Així va parlar, i la indignació va dominar el Pelida. El seu cor, dintre la pitrera peluda, meditava dues alternatives: o bé, després d'haver-se tret l'espasa punxeguda, penjada a la cuixa, els faria aixecar de l'assemblea i mataria l'Atrida o bé apaivagaria la ràbia i contindria l'odi en el seu ànim. Mentre ho anava meditant en la seva ment i en el seu esperit i treia de la beina la seva espasa gegantina, Atena va arribar del cel. I és que Hera, la dea de braços blancs, els l'havia enviada, perquè en el seu cor estimava tots dos igualment i se'n preocupava. Es posà dreta al seu darrere i li estirà

la seva cabellera rossa, fent-se visible a ell sol. Cap dels altres no la veia. Aquil·leu va quedar astorat, es va girar i immediatament va reconèixer Pal·las Atena. Els seus ulls brillaren terriblement. [200] I tot parlant-li, li dirigí aquestes paraules alades: «¿Com és que tornes una altra vegada, filla de Zeus que porta l'ègida? ¿Potser per veure la insolència de l'Atrida Agamèmnon? Però jo et diré el que crec que s'acomplirà: per la seva arrogància potser aviat perdrà la vida».

I al seu torn la dea d'ulls d'òliba, Atena, li va dir: «He vingut jo mateixa des del cel per apaivagar el teu enuig, si és que em fas cas. M'ha enviat Hera, la dea de braços blancs, la qual en el seu cor us estima tots dos igualment i se'n preocupa. Au, atura la discòrdia i no desembeinis l'espasa amb la mà. Això no obstant, insulta'l de paraula com sigui. Car et parlaré clarament, i això s'acomplirà: un dia tu tindràs regals esplèndids fins a tres vegades més, per la seva prepotència d'ara. Ara reprimeix-te i fes-nos cas».

Tot responent-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Cal, deessa, respectar la paraula de vosaltres dues, encara que estigui enrabiada en el meu cor, perquè així és millor. Qui fa cas als déus, aquests molt se l'escolten».

Així va parlar i va retenir la feixuga mà al pom de plata. De nou va empènyer l'espasa gegantina dins la beina i no va desobeir l'ordre d'Atena. I ella ja se'n va anar a l'Olimp, cap a les estances de Zeus que porta l'ègida, al costat de les altres deïtats.

I el Pelida, de nou, va increpar l'Atrida amb mots injuriosos i de cap manera no va calmar la seva ira: «Borratxo, tu, que tens els ulls de gos i cor de cérvol!^[22] [225] Tu, en el teu ànim mai no has tingut el valor d'armar-te per a la guerra amb l'exèrcit ni de sortir d'emboscada amb els més valents dels aqueus. A tu, això et sembla la mort. Sens dubte t'és molt més avantatjós anar arrabassant pel vast campament dels aqueus la part del qui parla contra tu. Rei que devores els béns del poble, governes uns inútils, perquè, si no, Atrida, ara ultratjaries per darrera vegada. Però et parlaré clarament i et faré un gran jurament: sí, per aquest ceptre, que mai ni fulles ni branques no farà créixer, des del moment que va deixar la soca a les muntanyes, ni tampoc brotarà, perquè el bronze li va tallar el fullam i l'escorça, i que ara porten a les palmes de la mà els fills dels aqueus, els administradors de la justícia, els quals guarden les sentències de part de Zeus. Per a tu aquest serà el gran jurament: un dia, a tots els fills dels aqueus, els arribarà l'enyorament d'Aquil·leu. Aleshores, per més que t'afligeixis, no podràs ser-los gens útil, quan molts caiguin morts a mans d'Hèctor,^[23] occidors d'homes. I tu esquinçaràs el teu cor, irritat pel fet de no haver honorat el més valent dels aqueus».

Així va parlar el Pelida. Va tirar a terra el ceptre clavetejat amb claus d'or i es va asseure. D'altra banda, l'Atrida estava enfurismat. Aleshores, entre ells, es va alçar Nèstor,^[24] el de paraula suau, el vibrant orador dels de Pilos,^[25] de la llengua del qual sortia una veu més dolça que la mel. Ja havien mort dues generacions d'homes mortals, [250] que juntament amb ell havien estat criats i havien nascut a la divinal Pilos, i, en canvi, ell regnava encara entre els de la tercera. Ell, molt assenyat,

prengué la paraula i els digué: «Ai!, de veritat s'acosta un gran dolor a la terra aquea! Príam s'alegraria i també els fills de Príam, i els altres troians exultarien en el seu cor, si s'assabentessin en tots els detalls que tots dos us baralleu, vosaltres, que sou els primers en el consell i en el combat. Apa, feu-me cas, que tots dos sou més joves que jo. Car jo, en altre temps, ja vaig tractar amb homes més esforçats que vosaltres i mai no em van menystenir. De guerrers com aquells, mai no n'he vistos ni en tornaré a veure, tals com Pirítous^[26] i Driant, pastor de pobles, Ceneu, Exadi i Polifem,^[27] semblant als immortals, i Teseu,^[28] el fill d'Egeu. Aquells sí que van ser els més forts dels homes terrenals. Barons fortíssims com eren, lluitaven contra éssers fortíssims. Les feres^[29] de les muntanyes, les exterminaren d'una manera admirable. Fins i tot vaig conviure amb ells, quan m'hi vaig presentar des de lluny, des de l'apartada terra de Pilos. Car ells mateixos em van cridar. Jo combatia pel meu compte; ara cap dels mortals que viuen sobre la terra no hi lluitaria pas. Doncs bé, aquells guerrers entenien les meves raons i feien cas dels meus consells. Per tant, vosaltres obeïu-me, perquè és millor ser obedient. Ni tu, per molt valent que siguis, no li prenguis la noia, sinó deixa-la-hi, [275] tal com en un principi li atorgaren com a recompensa els fills dels aqueus; ni tu, Pelida, vulguis barallar-te amb el rei cara a cara, perquè mai no ha participat d'un honor tan gran un rei que porta ceptre i al qual Zeus ha concedit la glòria. Si tu ets més fort, perquè et va infantar una dea,^[30] ell és més poderós, perquè domina més homes. Tu, Atrida, apaivaga la teva ira; jo mateix, per la meva part, demanaré a Aquil·leu que amolli la seva còlera, ell que per a tots els aqueus és un mur de defensa en el combat funest».

Tot responent-li, el poderós Agamèmnon va dir: «Sí, ancià, tot això que has dit és assenyat, però aquest home vol dominar tothom, ser sobirà de tothom i a tothom donar ordres, les quals crec jo que algú no ha d'obeir; i si els déus sempiterns el van fer llancer ¿per això l'inciten a proferir injúries?».

Interrompent-lo, el diví Aquil·leu va dir: «Amb tota raó m'anomenarien un covard i un poca cosa, si cedís a qualsevol pretensió que tu em proposessis; tot això, mana-ho als altres; a mi, almenys, no m'ho insinuïs, perquè jo no penso fer-te cas. I encara et diré una altra cosa, i tu posa-te-la al cap: jo no lluitaré amb les meves mans per una noia ni contra tu ni contra un altre, perquè me la prengueu després d'haver-me-la donada. Ara bé, de les altres coses que tinc a la vora de la meva ràpida nau negra, [300] res no t'emportaries prenent-m'ho contra la meva voluntat. Apa, fes la prova, perquè se n'assabentin també aquests; aviat la teva sang negrosa rajará al voltant de la meva llança».

Odisseu torna Criseida cap a Crisa

Havent-se discutit d'aquesta manera, amb paraules gruixudes, s'alçaren tots dos i dissolgueren l'assemblea vora les naus dels aqueus. El Pelida se n'anà cap a les tendes i a les naus ben proporcionades, juntament amb el fill de Meneci^[31] i els seus companys. Aleshores l'Atrida posà a la mar una nau ràpida, trià vint remers, hi embarcà una hecatombe per al déu i hi féu portar Criseida de galtes boniques per tal que s'hi assegués. Com a comandant hi pujà el prudent Odisseu.

Tot seguit ells, una vegada embarcats, van recórrer els camins humits, i l'Atrida va manar a les tropes que es purifiquessin. Ells es rentaren i llençaren a la mar les impureses. Van fer a Apol·lo hecatombes perfectes de braus i de cabres a la vora de la mar estèril.^[32] I la flaire arribava al cel tot donant voltes entremig del fum. [325]

Aquil·leu és ultratjat

Així ells s'ocupaven d'això pel campament, i Agamèmnon no posava aturador al desafiament amb què al principi havia amenaçat Aquil·leu, sinó que a Taltibi i a Euríates, que tots dos eren heralds i servidors diligents, va dir-los: «Aneu a la tenda del Pelida Aquil·leu i emporteu-vos per la mà Briseida de galtes boniques i dueu-mella. Si no us la dóna, jo mateix hi aniré a buscar-la amb més gent. Això, per a ell, encara serà pitjor».

Havent parlat així, els va acomiadar després d'haver-los encarregat una ordre severa. Ells dos, a desgrat, anaven per la vora de la mar estèril i arribaren a les tendes i a les naus dels mirmídon. El trobaren assegut vora la tenda i la nau negra, i Aquil·leu, és clar, no es va alegrar de veure'ls. Ells dos, espantats i respectuosos vers el rei, s'aturaren i no li digueren res ni li dirigiren la paraula. Tanmateix, ell se n'adonà en el seu cor i els digué: «Ei, salut, heralds de Zeus i dels homes. Veniu més a prop. Vosaltres no sou culpables de res, sinó Agamèmnon, que us envia a vosaltres dos a buscar la jove Briseida. Apa, Pàtrocle, de la nissaga de Zeus, porta la noia i dóna'ls-la perquè se l'emportin. Que ells dos en siguin testimonis tant davant els déus benaurats com dels homes mortals, i davant d'aquest rei intractable, per si una altra vegada arriba a tenir necessitat de la meva persona per a apartar la ruïna ignominiosa dels altres guerrers. Certament està enfurismat en el seu cor i no sap veure a un mateix temps el passat i el futur perquè els aqueus lluitin sans i estalvis vora les naus».

Aquil·leu lliura Briseida i demana la intervenció de la seva mare Tetis

Així va parlar, i Pàtrocle va obeir el seu company estimat. De dins la tenda treu Briseida de galtes boniques i els la dóna perquè se l'emportin. Ells dos tornen a

passar vora les naus dels aqueus. Ella, la noia, els seguia a contracor. Aleshores Aquil·leu, plorant, de seguida se n'anà a seure lluny dels seus companys, a la vora de la mar escumosa, mirant les aigües vinoses. [350] Aixecant les mans va pregar insistentment a la seva volguda mare: «Mare, ja que em vas infantar per tenir una vida tan breu, Zeus olímpic altitonant almenys m'hauria de concedir honor; en canvi, fins ara no m'ha recompensat gens. Car a mi, l'Atrida, el gran sobirà Agamèmnon, m'ha deshonorat; m'ha pres el botí i el reté després que ell me l'ha arrabassat».

Així va parlar vessant llàgrimes, i el va sentir la seva mare venerable, asseguda en les profunditats de la mar, al costat del seu pare ancià.^[33] De seguida va sortir de la mar escumosa, com la boira, es va asseure al seu davant mentre plorava, amb la mà el va acaronar, i, cridant-lo pel seu nom, li va dirigir la paraula: «Fill meu, ¿per què plores? ¿Quina pena ha envaït el teu ànim? Dignes-me-la, no l'amaguis en el teu cor, perquè la coneguem tots dos».

Planyent-se'n profundament, Aquil·leu de peus lleugers li va respondre: «Ja ho saps prou. ¿Per què cal que t'ho digui si tu ja ho saps tot? Vam anar a Teba,^[34] la ciutat sagrada d'Eeció, la vam saquejar i vam portar de tot cap aquí. I el botí, se'l van repartir entre ells els fills dels aqueus com calia, i per a l'Atrida vam prendre Criseida de galtes boniques. Però Crises, el sacerdot de l'arquer Apol·lo, va venir a les ràpides naus dels aqueus de túnica de bronze per alliberar la seva filla amb un rescat immens, i, sostenint amb les mans les ínfules de l'arquer Apol·lo sobre un ceptre d'or, suplicava a tots els aqueus, [375] principalment als dos Atrides, ordenadors de tropes. Aleshores tots els aqueus aprovaren amb cridòria respectar el sacerdot i acceptar el rescat esplèndid. Però això no va agradar a l'Atrida en el seu cor, sinó que ell el va acomiadar de mala manera i li va etzibar una ordre amenaçadora. L'ancià va marxar irritat, però Apol·lo va escoltar la seva pregària, perquè l'estimava molt.

»Va disparar un tret funest contra els argius. Aleshores els homes anaven morint l'un rere l'altre, i de per tot arreu les fletxes del déu queien damunt l'immens exèrcit dels aqueus. Un endeví molt expert ens va explicar els vaticinis de l'Arquer. Tot seguit vaig ser jo el primer que va ordenar que aplaquessin el déu. Aleshores la irritació va enfurir l'Atrida i aixecant-se em va engegar una amenaça que ara ja s'ha acomplert; amb una nau veloç, els aqueus d'ulls vivaços envien Criseida a Crisa i porten obsequis al déu sobirà. Els heralds han sortit de la meua tenda enduent-se la filla de Briseu, que em van donar els fills dels aqueus. Però tu, si és que realment pots, defensa el teu fill valerós. Vés a l'Olimp i suplica Zeus, si en altre temps en alguna cosa has estat útil al cor de Zeus o de paraula o bé d'obra. Car en el palau del pare^[35] t'he sentit moltes vegades gloriar-te'n, quan deies que, el Crònida negrenúvol, tu sola entre els immortals l'havies protegit de la ruïna ignominiosa, quan volien encadenar-lo els altres déus olímpics, Hera i també Posidó i Pal·las Atena.^[36] [400] Però tu, dea, te li vas acostar i el vas alliberar dels lligams, tot cridant cap al gran Olimp el centbraços, que els déus anomenen Briàreos^[37] i tots els homes Egeó, car per la seva força és superior al seu pare. Ell, ufanós de la seva glòria, es va

asseure al costat del Crònida. Els feliços déus li van tenir por i ja no el van lligar. Ara fes-li'n memòria, asseu-te al seu costat i toca-li els genolls,^[38] per veure si d'alguna manera vol ajudar els troians i acorrallar els aqueus cap a les popes i a la mar,^[39] mentre vagin morint, perquè tots gaudeixin d'aquest rei i perquè el molt poderós Atrida Agamèmnon s'adoni de la seva manca de vista, per no haver honorat el més valent dels aqueus».

Després li va respondre Tetis, tot vessant llàgrimes: «Ai, fill meu, ¿per què t'he infantat i t'he criat per a un destí fatal? Tant de bo romanguessis vora les naus sense llàgrimes ni penes, perquè el teu fat és breu, i no pas gaire llarg! Ara ha resultat que ets alhora de vida breu i el més desgraciat de tots. Per això, en mala hora et vaig parir al palau. Tanmateix, aquestes paraules, jo mateixa aniré al nevós Olimp a dir-les a Zeus, que amb el llamp es delita, per si em fa cas. Mentrestant, tu roman assegut vora les ràpides naus, continua enutjat contra els aqueus i per res no prenguis part en la guerra. Car ahir Zeus se'n va anar cap a l'Ocèan per prendre part en un banquet dels etiòps sense tara, i tots els altres déus el van seguir. Al cap de dotze dies tornarà a l'Olimp. [425] Aleshores me n'aniré al casal de llindars de bronze, li tocaré els genolls i confio que em farà cas».

Criseida és retornada al seu pare

Havent parlat així, se'n va anar i allí el va deixar enutjat en el seu cor per la dona de bella cintura que a desgrat seu li havien pres per la força. D'altra banda, Odisseu arribava a Crisa portant la sagrada hecatombe. Així que van arribar dins el port d'aigües profundes van plegar les veles i les van deixar a la coberta de la negra nau. Van acostar el pal de la nau al cavallet després de fer-lo baixar àgilment amb les cordes i feren arribar la barca a l'ancoratge amb els remes. Van tirar les àncores i van lligar les amarres de la popa. També ells mateixos van baixar a la vora de la mar i van descarregar l'hecatombe per a l'arquer Apol·lo. També Criseida va desembarcar de la nau que corre per la mar. Immediatament l'enginyós Odisseu la va conduir cap a l'altar i la va fer a mans al seu volgut pare i li va dir: «Crises, el sobirà d'homes Agamèmnon m'ha enviat per retornar-te la filla i per fer una sagrada hecatombe a Apol·lo en nom dels dànaus per tal de calmar el déu sobirà, el qual ara ha disparat als argius desgràcies molt luctuoses».

Havent parlat així la hi va fer a mans, i el pare va rebre la volguda filla amb alegria. Tot seguit ells oferiren una sagrada hecatombe al déu al voltant de l'altar ben construït. Immediatament es rentaren les mans i agafaren farina amb sal. Crises va aixecar les mans enlaire i en veu alta va pregar per ells: [450] «Escolta'm, déu de l'arc de plata, tu que protegeixes Crisa i la sagrada Cil·la i que senyoreges Tènedos amb força, ja que abans vas escoltar la meva pregària, i m'honorares colpint

fortament l'exèrcit dels aqueus. Vulgues ara encara satisfer aquest desig meu: aparta ja dels dànaus aquesta ignominiosa ruïna».

Així va dir tot pregant, i Febos Apol·lo el va escoltar. Tan aviat com van pregar i van tirar els grans d'ordi torrat, de primer feren aixecar enlaire el cap de les víctimes, les degollaren i les escorxaren, i esbocinaren les cuixes; després les cobriren de greix fent una doble capa i posaren carn crua al damunt. El vell sacerdot les anava rostint damunt les brases i les ruixà amb vi negre. A prop, uns xicots sostenien amb les mans unes graelles de cinc punxons. Després de cremar les cuixes, tastaren els menuts i esmicolaren la resta de la carn, la clavaren a una i a l'altra banda dels punxons, la cogueren amb destresa i la retiraren tota del foc. Enllestida la feina i preparat l'àpat, van participar del festí, i la gana de cadascú no va trobar a faltar la ració del banquet ben mesurat. Quan es van treure fora el desig de menjar i de beure, uns nois van omplir de vi fins al capdamunt les crateres^[40] i, tot seguit, després d'haver fet una libació amb les copes, el repartiren entre tots. Durant tot el dia, els fills dels aqueus apaivagaven el déu amb cantades, tot entonant un bell peà^[41] i lloant l'arquer Apol·lo, mentre ell, en el seu cor, s'alegrava de sentir-los.

Quan el sol ja s'havia post i s'havia fet fosc, [475] aleshores es van posar a dormir vora de les amarres de popa de la nau. Tan bon punt aparegué la filla del matí, l'Aurora de dits rosats, llavors es van fer a la mar en direcció a l'immens campament dels aqueus. L'arquer Apol·lo els va enviar un vent favorable. Van aixecar el pal de la nau i van desplegar les veles blanques. L'aire les va inflar de ple, i l'onada de porpra espetegava fort a una i altra banda de la quilla, mentre la nau avançava. Ella corria per entremig de les ones fent el seu camí. Així que van arribar a l'immens campament dels aqueus, tragueren la negra nau a la terra ferma, al damunt de la sorra, posaren puntals a sota i s'escamparen per entre les tendes i les naus.

D'altra banda, enfurismat romania assegut vora les ràpides naus el descendent de Zeus i fill de Peleu, Aquil·leu àgil de peus. Mai no freqüentava l'assemblea, que proporciona fama als homes, ni tampoc el combat, sinó que, quedant-se allí, consumia el seu cor i enyorava la cridòria i la lluita.

Tetis i Zeus a l'Olimp

Però, quan després d'això va arribar la dotzena albada, llavors van tornar a l'Olimp els déus sempiterns, tots alhora, i Zeus anava al capdavant. Tanmateix, Tetis no s'oblidava de l'encàrrec del seu fill; al contrari, sortint de les ones de la mar, de bon matí pujà al cel immens i a l'Olimp. Va trobar el Crònida de veu ressonant assegut lluny dels altres déus en un tossal de l'Olimp de cims innombrables. Se li assegué al davant, li agafà els genolls [500] amb la mà esquerra, amb la dreta li tocà la barbata i suplicant-lo digué al sobirà Zeus fill de Cronos: «Pare Zeus, si algun dia et vaig ser

útil entre els immortals o de paraula o bé d'obra, realitza'm aquest desig. Honora el meu fill, que té un destí més breu que els altres. Ara l'ha ultratjat el cabdill de guerrers Agamèmnon; car li ha pres la seva compensació i ell mateix la hi reté. Així, doncs, honora'l tu, provident Zeus olímpic. Concedeix avantatge als troians fins que els aqueus indemnitzin el meu fill i li augmentin la seva honra».

Així va parlar. Tanmateix, res no li va dir Zeus apleganúvols, sinó que va romandre assegut en silenci una bona estona. Però Tetis, tal com va tocar els seus genolls, així es mantenia agafant-los-hi i de nou li demanava per segona vegada: «Fes-me una promesa infal·lible i assenteix amb el cap, o nega-m'ho, perquè tu res no has de témer, per tal que sàpiga bé fins a quin punt jo sóc la deïtat més menyspreada entre totes».

Molt afligit li va respondre Zeus apleganúvols: «Certament és una tasca desafortunada, perquè provocaràs que em discuteixi amb Hera, quan m'irritarà amb paraules insultants. D'aquesta manera ella contínuament em renya davant els déus immortals, i afirma que jo afavoreixo els troians en la lluita. Així, doncs, ara torna-te'n, perquè Hera no se n'adoni. Això serà la meva preocupació fins que s'acompleixi. Apa, et faré un senyal d'assentiment amb el cap perquè te'n convencis. De fet, entre els immortals aquesta és la meva garantia més ferma. [525] Mai no serà revocable, ni enganyós, ni incomplert allò que aprovi inclinant el cap».

Va parlar i amb les celles negroses va donar assentiment el Crònida. Els cabells divins van voleiar per damunt de la testa del sobirà immortal. I va fer tremolar l'espaiós Olimp.

Dissensions a l'Olimp

Tots dos, així que es van posar d'acord, se separaren. Després Tetis va saltar a la mar profunda des del resplendent Olimp, i Zeus se'n va anar al seu palau. Els déus tots ara s'aixecaren dels setials davant del seu pare. Ningú no va gosar romandre assegut a la seva arribada, sinó que tots van alçar-se al seu encontre. Així ell es va asseure allí, en el seu tron. Hera no ignorava res, perquè havia vist que amb ell havia concertat projectes la filla del vell de la mar, Tetis de peus argentins. I de seguida va etzibar al Crònida Zeus un reguitzell de retrets: «¿Quina de les deïtats ha concertat projectes amb tu, ordidor d'enganys? Estant apartat lluny de mi, sempre t'és grat rumiar i prendre decisions d'amagat. Mai de bon grat no t'has dignat a dir-me de paraula allò que penses».

Després li va respondre el pare dels homes i dels déus: «Hera, no esperis saber totes les meves determinacions. Et resultarà difícil, tot i que siguis la meva esposa. Ara bé, allò que cal que escoltis, abans que tu no ho sabrà ningú ni dels déus ni dels

humans. De tot allò que jo vulgui meditar lluny dels déus, no me'n preguntis res en detall ni intentis posar-t'hi». [550]

Tot seguit li va contestar la venerable Hera, la d'ulls de vedella: «Crònida terribilíssim, ¿quines paraules has dit? Des de fa temps, fins i tot massa, res no et pregunto ni em poso en res; al contrari, ben tranquil medites allò que vols. Però ara, en la meva pensa, tinc molta por que no t'hagi enganyat Tetis de peus argentins, la filla del vell de la mar, perquè de bon matí estava asseguda vora teu i et tocava els genolls. Sospito que tu li has donat assentiment, d'una manera infal·lible, que honoraràs Aquil·leu i faràs morir molts dels aqueus prop de les naus».

Contestant-li, Zeus apleganúvols va dir: «Insensata, sempre sospites i no et puc esquivar. Amb tot, no podràs aconseguir res, sinó que estaràs molt més lluny del meu cor. I això encara serà per a tu més amarg. Si això és així, serà perquè m'és grat a mi. Apa, seu en silenci i creu-me el que et dic, no sigui cas que no et serveixin per a res tots els déus que hi ha a l'Olimp, si m'acosto a tu, quan et deixaré anar les meves mans irresistibles».

Intervenció d'Hefest i celebració del banquet dels déus

Així va parlar, i va tenir por la venerable Hera, la d'ulls de vedella. Es va asseure en silenci, havent doblegat el seu cor. En el palau de Zeus s'indignaren els déus celestes. Entre ells l'il·lustre artífex Hefest^[42] començava a parlar a l'assemblea, per complaure la seva volguda mare, Hera de braços blancs: «Sí que això serà un assumpte enutjós i encara intolerable, si tots dos us discutiu d'aquesta manera per culpa d'uns mortals i entre els déus provoqueu un enrenou. No hi haurà [575] el profit d'un bon banquet, perquè de moment guanya allò que és pitjor. A la mare, jo li aconsello, encara que ella ja és prou assenyada, que complagui Zeus, el meu benvolgut pare, perquè no la torni a renyar i perquè, a nosaltres, no ens aigualeixi la festa. És que si l'olímpic llampegador volgués fer-nos fora del setial, sens dubte ell és de molt el més fort. Així, doncs, tu amanseix-lo amb dolces paraules, i de seguida l'Olímpic novament ens serà propici».

Així va parlar. Fent un salt va posar una copa de dues anses a les mans de la seva mare estimada i li va dir: «Aguanta, mare meva, i domina't, encara que estiguis afligida. Estimada com m'ets, que jo no hagi de veure't colpejada. Aleshores, encara que em sàpiga greu, no podré ser-te gens útil, car resulta difícil enfrontar-se a l'Olímpic. En una altra ocasió,^[43] a mi, enardit per defensar-te, ja em va agafar per un peu i em va llençar des de l'habitatge dels déus. Tot el dia vaig donar voltes i, quan el sol es ponia i ja era escàs l'alè que tenia, vaig caure a Lemnos.^[44] Allí els homes sintis^[45] em van recollir tan bon punt hi vaig caure».

Així va parlar. Hera, la dea de braços blancs, va somriure, i, tot rient, va agafar amb la mà la copa del seu fill. Aleshores ell, a tots els altres déus, per la dreta els abocava dolç nèctar que treia d'una cratera. Es va produir una riulla inacabable^[46] entre els déus benaurats, quan van veure Hefest atrafegat per la sala. [600]

D'aquesta manera van participar de la festa tot el dia sencer fins a la posta de sol, i la gana de cadascú no va trobar a faltar res del banquet ben mesurat. Tampoc no hi van faltar ni la cítara bellíssima d'Apol·lo ni les Muses, que cantaven alternant-se amb una veu preciosa.

Finalment, quan la resplendent llum del sol es va pondre, cadascú se'n va anar a dormir a casa seva, on l'il·lustre camatort Hefest havia bastit un palau per a cadascú amb les seves idees assenyades. Zeus, l'olímpic llampegador, se'n va anar al seu llit, on sol dormir quan li ve la dolça son. També hi va pujar Hera, la de tron d'or, i hi va dormir al seu costat.

CANT II

El somni. La prova. El catàleg de les naus

El somni d'Agamèmnon

Els altres déus i els homes de casc amb crinera dormien tota la nit, però, a Zeus, la dolça son no li venia, sinó que meditava en el seu cor com donaria honors a Aquil·leu i faria morir molts dels aqueus prop de les naus. I en el seu ànim li va semblar el millor determini enviar el Somni funest a l'Atrida Agamèmnon. Llavors, cridant-lo en veu alta, li va dir paraules alades: «Somni funest, marxa i vés-te'n a les ràpides naus dels aqueus. Entra a la tenda de l'Atrida Agamèmnon i explica-li ben exactament tot tal com t'ho encarrego. Mana-li que faci armar de pressa els aqueus de testa cabelluda, perquè ara podria conquerir la ciutat d'amples carrers dels troians. Ja no pensen d'una manera contrària els qui senyoregen els habitatges olímpics, els immortals, perquè Hera, amb els seus precés, ha convençut tothom, i els sofriments aclaparen els troians».

Així va parlar. El Somni, tan bon punt va escoltar l'ordre, de pressa se'n va anar cap a les ràpides naus dels aqueus i es va dirigir cap a l'Atrida Agamèmnon. El va trobar adormit a la tenda, perquè un son divinal s'havia escampat al seu voltant. Es va posar damunt el seu cap, fent-se semblant a Nèstor, el fill de Neleu, que entre els ancians Agamèmnon més apreciava. Assemblant-se-li, el Somni diví en veu alta li digué: «Dorms, fill d'Atreu, esforçat domapoltres. No ha de dormir tota la nit l'home del consell al qual ha estat encomanat l'exèrcit i tantes coses preocupen. [25] Ara entén-me de pressa. Per a tu sóc missatger de Zeus, que, encara que sigui lluny, es preocupa molt de tu i et plany. M'ha ordenat que armis de pressa els aqueus de testa cabelluda, perquè ara podries conquerir la ciutat d'amples carrers dels troians. Ja no pensen d'una manera contrària els qui senyoregen els habitatges olímpics, els immortals, car Hera, amb els seus precés, ha convençut tothom, i els sofriments aclaparen els troians per voluntat de Zeus. Tu retén-ho en el teu cor i que l'oblit no t'ho arrabassi, quan se te'n vagi la son melosa».

Havent parlat així en veu alta, se'n va anar i el va deixar allí pensant en el seu ànim allò que no s'havia d'acomplir. Ell afirmava que aquell dia hauria de capturar la ciutat de Príam, l'ingenu, i desconeixia aquelles accions que Zeus meditava. Havia de posar patiments i lamentacions entre els troians i els dànaus mitjançant combats violents. Es va despertar del son, i una veu divina el va envoltar. Després d'haver-se aixecat, s'assegué i es cobrí amb una túnica suau, formosa i sense estrenar; al damunt es posà un gran mantell i als peus llustrosos es lligà unes belles sandàlies. Es va penjar a les espatlles l'espasa de claus de plata i va agafar el ceptre patern, sempre

indestructible.^[47] Amb tot això se'n va anar cap a les naus dels aqueus de túnica de bronze.

Celebració del consell d'ancians

Aleshores l'Aurora, la dea, va pujar a l'elevat Olimp per anunciar la claror a Zeus i als altres immortals. Agamèmnon ordenà als heralds de veu sonora [50] que convoquessin a una assemblea els aqueus de testa cabelluda. Els uns feien la convocatòria i els altres es reunien ben de pressa.

En primer lloc va fer seure el consell d'ancians magnànims vora la nau de Nèstor, el rei nascut a Pilos. Un cop reunits, ell els plantejà un pla enginyós: «Escolteu, companys. Mentre dormia m'ha vingut un somni diví durant la nit immortal. Sobretot s'assemblava moltíssim al divinal Nèstor pel que fa a l'aspecte, a l'estatura i al físic. S'ha posat damunt del meu cap i m'ha dit aquestes paraules: “Dorms, fill d'Atreu, esforçat domador de cavalls. No escau que dormi tota la nit un home del consell, al qual han estat confiades les tropes i tantes coses preocupen. Ara entén-me de pressa. Per a tu sóc missatger de Zeus, que, encara que sigui lluny d'aquí, es preocupa molt de tu i et plany. T'ha ordenat que facis armar de pressa els aqueus de testa cabelluda, perquè ara podries conquerir la ciutat d'amples carrers dels troians. Ja no pensen d'una manera contrària els qui senyoregen els habitatges olímpics, els immortals, perquè Hera, amb els seus precés, ha convençut tothom, i els sofriments aclaparen els troians per voluntat de Zeus. Tu retén-ho en el teu cor”. I ell, després de parlar així, se'n va anar volant i a mi el dolç son em va deixar. Apa, doncs, a veure si armem els fills dels aqueus. Tanmateix, primerament els posaré a prova, com és costum, de paraula, i els ordenaré que fugin amb les naus de moltes files de rem; vosaltres, un per aquí, un altre per allà, atureu-los amb paraules». [75]

Havent parlat així, aquest es va asseure i davant d'ells es va alçar Nèstor, que aleshores era el sobirà de la sorrenca Pilos. Aquest, molt assenyat, va parlar a la reunió i els va dir: «Amics meus, cabdills i guies dels aqueus, si algun altre dels aqueus hagués explicat aquest somni diríem que és un mentider i no li'n faríem cas. Tanmateix, l'ha vist el qui es proclama ser de molt el millor dels aqueus. Apa, doncs, a veure si aconseguim fer armar els fills dels aqueus».

Havent parlat així, començava a sortir del consell. Els altres reis portaceptres s'aixecaren i obeïren el pastor de pobles. Al seu darrere van seguir les tropes. Tal com els eixams d'abelles apinyades surten sempre sense parar d'una roca balmada i volen arraïmades damunt les flors primaverals i a bandades voleien les unes aquí i les altres allà, així innumbrables grups de guerrers procedents de les naus i de les tendes desfilaven vora la mar profunda, en grups, cap a l'assemblea. Entre ells el Rumor, missatger de Zeus, estava encès incitant-los a anar-hi. I es van reunir. L'assemblea

estava esvalotada i la Terra es planyia sota els homes mentre s'asseien. Hi havia un rebombori. Nou heralds intentaven calmar-los tot esgargamellant-se, per veure si aturaven el xivarri i escoltaven els reis, descendents de Zeus. Amb penes i treballs la gent es va asseure, van ocupar els seients, i van posar fi al desori. El poderós Agamèmnon [100] es va alçar portant el ceptre que Hefest va forjar amb fatiga. Hefest l'havia donat a Zeus, el Crònida sobirà, després Zeus l'atorgà al missatger Argifontes,^[48] i Hermes, el sobirà, el regalà a l'ensinistrador de cavalls Pèlops.^[49] I ell, Pèlops, més tard el féu a mans d'Atreu,^[50] pastor de pobles. Atreu, abans de morir, el deixà a Tiestes, ric en ramats; al seu torn, Tiestes el lliurà a Agamèmnon, perquè el portés i fos el senyor de moltes illes i de tot Argos.^[51] Agamèmnon, tot recolzant-s'hi, va dir als argius aquestes paraules: «Amics meus, herois dànaus servidors d'Ares, el Crònida Zeus m'ha embolicat fortament en una desgràcia, el cruel, el qual m'ha promès i m'ha garantit que, després de saquejar la ben emmurallada Ílion, tornaria a casa; però ara ha ordit un engany terrible i m'ordena que torni sense glòria a Argos, després d'haver perdut tanta gent. Potser així deurà ser grat a Zeus prepotent, el qual ha destruït els cims de moltes ciutats i encara en destruirà més, car el seu poder és el més gran. Però això és vergonyós fins i tot per a les generacions futures, que s'assabentin que el poble dels aqueus, tan selecte i tan nombros, endebades hagi fet una guerra sense èxit i hagi combatut contra uns homes menys nombrosos, i és que la fi encara no es veu. En efecte, si aqueus i troians, després de degollar víctimes en senyal de juraments lleials, volguéssim recomptar ambdós bàndols, i es reunissin tots els troians que tenen llar [125] i per desenes ens ordenéssim nosaltres, els aqueus, i aleshores cada grup escollíssim un home troià per servir vi, molts grups de deu estarien mancats de coper. En un nombre tan gran afirmo jo que són molts més els fills dels aqueus que no pas els troians que viuen a ciutat. Tanmateix, hi ha aliats de moltes contrades, homes que branden la llança, els quals em destorben molt i no permeten, per més que ho desitgi, saquejar la populosa ciutat d'Ílion. Ja han passat nou anys del gran Zeus, i el fustam de les naus està podrit i el cordam s'ha fet malbé. Mentrestant les nostres esposes i els nostres infants potser romanen als nostres palaus esperant-nos. En canvi, per a nosaltres és completament inviable aquesta empresa, per la qual hem arribat aquí. Apa, doncs, tal com jo us digui, obeïm tots. Fugim amb les naus cap a l'estimada terra pàtria, que Troia, la d'amples carrers, no la podem conquerir».

Així va parlar, i dins els pits va commocionar l'ànim de tots aquells que, enmig de la multitud, no havien escoltat el consell. L'assemblea es va agitar com les grans onades del pèlag, de la mar d'Icària, que l'Eure^[52] i el Notos^[53] aixequen quan les regiren des dels núvols del pare Zeus. Com quan el Zèfir,^[54] en bufar, remou el blat espès i, llançant-s'hi violentament al damunt, doblega les espigues, així es va commoure tota l'assemblea; i ells amb una gran cridòria es precipitaren cap a les naus, i des de sota els seus peus s'enlairava la pols [150] aixecada. S'exhortaven els uns als altres a agafar les naus i arrossegar-les cap a la mar divina i netejaven els

reguerons.^[55] Arribava al cel la cridòria dels qui desitjaven tornar a casa, i treien els puntals de sota les naus.

Intervenció d'Atena i reacció d'Odisseu

Aleshores per als argius s'hauria acomplert el retorn, malgrat el destí, si Hera no hagués dit a Atena aquestes paraules: «Ai, filla de Zeus que porta l'ègida, la Infatigable, ¿és que els argius fugiran d'aquesta manera cap a casa, vers l'estimada terra pàtria, per l'ampla esquena de la mar, i deixaran com a trofeu per a Príam i per als troians l'argiva Hèlena, per la qual molts aqueus han mort a Troia, lluny de l'estimada terra pàtria? Apa, doncs, vés ara cap a la tropa dels aqueus de túnica de bronze. Amb les teves paraules amables intenta aturar els homes, d'un en un, i no deixis que treguin a la mar les naus corbades per tots dos costats».

Així va parlar, i Atena, la dea d'ulls d'òliba, no la va desobeir. Fent un salt va baixar des dels cims de l'Olimp i en un no res arribà a les ràpides naus dels aqueus. Tot seguit va trobar dret Odisseu, comparable a Zeus en seny. Per cert, no havia tocat la negra nau de bona coberta, perquè la tristesa havia penetrat en el seu cor i en el seu ànim. Havent-se-li posat dreta al costat, Atena, la d'ulls d'òliba, li va dir: «Laercíada, ^[56] descendent de Zeus, molt enginyós Odisseu, ¿fugireu d'aquesta manera cap a casa, vers l'estimada terra pàtria, saltant a les naus ben guarnides de bancs per als remers, [175] i deixareu com a trofeu per a Príam i per als troians l'argiva Hèlena, per la qual molts aqueus han mort a Troia, lluny de l'estimada terra pàtria? Apa, doncs, vés ara cap a la tropa dels aqueus, i no et facis enrere, i amb les teves paraules amables intenta aturar els homes, d'un en un, i no deixis que treguin a la mar les naus corbades per tots dos costats».

Així va parlar, i ell es va adonar de la veu de la dea que li havia parlat, es va posar a córrer i es va treure el mantell. L'hi va recollir l'herald itacesi Euríbatés, que l'acompanyava.

Ell mateix es presentà davant l'Atrida Agamèmnon, va rebre el ceptre patern, sempre indestructible, i amb ell se'n va anar cap a les naus dels aqueus de túnica de bronze.

Posant-se al costat de qualsevol que trobava, ja fos un rei o un guerrer distingit, l'intentava aturar amb dolces paraules: «Forassenyat, no t'escau que tinguis por com un covard, calma't tu mateix i atura els altres guerrers, perquè no saps amb certesa quin és el pensament de l'Atrida. Ara ell fa una prova, però aviat castigarà els fills dels aqueus. ¿I al consell no vam escoltar tots el que va dir? Que no s'enfadi i faci mal als fills dels aqueus. El geni dels reis descendents de Zeus és gran, el seu honor prové de Zeus, i el prudent Zeus se l'estima».

D'altra banda, a qualsevol del poble que veia o trobava cridant, el colpejava amb el ceptre i l'increpava de paraula: «Forassenyat, queda't sense moure't i escolta la veu dels altres [200] que tenen més valor que tu; tu ets un inepte per a la guerra i un covard i no comptes mai per a res ni en la batalla ni en el consell. Aquí tots els aqueus no serem pas reis. El comandament de molts alhora no és una bona cosa. Que sigui un sol el cabdill, un sol el rei, al qual el fill de Cronos, de ment recargolada, ha donat el ceptre i les lleis per tal que hi deliberi».

Donant ordres d'aquesta manera, ell sotmetia l'exèrcit. Ells novament anaven de pressa cap a l'assemblea des de les naus i les tendes amb una gran remor, com quan l'onada de la mar bramulosa ressona a la platja espaiosa i el pèlag retruny.

Intervenció de Tersites

Tots els altres estaven asseguts i romanien tranquils en els seus seients, però Tersites, [57] que en el seu cor sabia un niu de paraules impertinents, sense solta ni volta, cridava tot sol com un xerraire desmesurat per discutir amb els reis, només que li semblés que alguna cosa faria riure als argius. Era l'home més lleig dels qui van fer cap a Ílion. Era camatort i rancallós. Tenia les dues espatlles corbades, encongides cap a la pitrera. Per dalt, la seva testa era punxeguda, i al damunt li sobresortia una mata de cabells esclarissats. Era molt odiós sobretot per a Aquil·leu i per a Odisseu, perquè solia discutir amb tots dos. Aleshores cridant amb estridència deia penjaments del diví Agamèmnon. Contra aquest els aqueus s'irritaven terriblement i en el seu cor n'estaven indignats. Amb tot, Tersites, baladrejant sense parar, mortificava Agamèmnon amb aquestes paraules: «Atrida, ¿de què et queixes un altre cop? [225] ¿Què reclames? Les teves tendes estan farcides de bronze i hi tens moltes dones ben triades, que els aqueus t'oferim abans que ningú, sempre que conquerim una ciutat. ¿És que encara et falta or, que potser et portarà des d'Ílion algun troià domapoltres com a rescat del seu fill, que jo o un altre dels aqueus et porti lligat, o bé una jove captiva per a unir-t'hi en amor, posseint-la tot sol lluny dels altres? No està bé que el qui és capdavanter embarqui en desgràcies els fills dels aqueus. Covards, deshonra evident, aquees més que no pas aqueus, tornem cap a casa amb les naus; aquest, deixem-lo que paeixi les seves recompenses aquí, a Troia, perquè també vegi si nosaltres l'ajudem en alguna cosa o bé en res. Ell ara fins i tot ha desprestigiats Aquil·leu, un guerrer en tot molt millor que ell, ja que li ha pres el botí i el reté després d'haver-l'hi arrabassat ell en persona. És que Aquil·leu no té bilis a les entranyes, sinó que és un poruc, perquè, si no, Atrida, aquesta seria la darrera vegada que cometries un ultratge».

Així va parlar Tersites reptant Agamèmnon, pastor de guerrers, però el diví Odisseu ràpidament se li va posar al costat i amb una mirada feréstega el va renyar

amb aquestes paraules gruixudes: «Tersites, xerraire poca-solta, encara que siguis un garlaire de veu clara, ja n'hi ha prou; no vulguis tot sol discutir amb els reis, perquè jo t'asseguro que, de tots els qui han fet cap a Troia amb els Atrides, no hi ha cap home més detestable que tu. Per això no hauries de parlar, posant-te els reis a la boca, [250] ni fer-los retrets ni tenir cura del retorn. Ni tan sols sabem amb certesa com resultarà l'empresa, si els fills dels aqueus tornarem bé o malament. Ara tu estàs insultant l'Atrida Agamèmnon, pastor de guerrers, perquè els herois dànaus li fan molts presents; en canvi, tu parles reptant-lo. Però una altra cosa et diré, i aquesta serà acomplida. Si una altra vegada et trobo dient ximpleries d'aquesta manera com fins ara, que damunt les espatlles d'Odisseu no hi hagi la testa ni mai més ningú m'anomeni pare de Telèmac,^[58] si jo no t'agafo i et despullo traient-te els vestits, el mantell i la túnica, que amaguen les teves vergonyes. Et faré fora, ploraner, des de l'assemblea cap a les ràpides naus, i t'estovaré amb cops ignominiosos».

Així va parlar i amb el ceptre li va colpejar l'esquena i les dues espatlles. Ell es va ajupir i li queien llàgrimes abundoses, i a l'esquena li va sortir un blau sangonós pel cop de ceptre d'or. Es va asseure espantat i, amb una mirada estupefacta pel mal, es va eixugar les llàgrimes. Els aqueus, encara que estaven contrariats, se'n van riure a gust. I així anava parlant cadascú, mirant-se el seu veí: «Renoí, Odisseu ja ha fet infinites proeses donant bons consells o dirigint la guerra, però ara és la millor cosa que ha fet entre els argius, ell que ha privat de parlar a l'assemblea aquest xerrameca injuriador. [275] El seu ànim arrogant no l'incitarà novament a discutir amb els reis amb paraules insultants».

Intervenció d'Odisseu

La multitud va parlar així. Odisseu, el destructor de ciutats, es va aixecar amb el ceptre a la mà. Al seu costat Atena, la d'ulls d'òliba, semblant a un herald, va manar que la tropa callés, perquè els fills dels aqueus, tant els qui eren més a prop com els qui eren més lluny, escoltessin el parlament i meditessin el seu consell. Ell molt assenyadament els va parlar i els va dir: «Atrida, ara a tu, senyor, els aqueus volen considerar-te com el més desprestigiats de tots els mortals dotats de paraula i no compleixen la promesa que van fer, quan vingueren cap aquí des d'Argos, nodridora de cavalls, que regressarien després d'haver destruït la ben emmurallada Ílion. I és que, com a tendres infants i dones vídues, es lamenten entre ells per anar cap a casa. Certament és una pena tornar descontent. I és que amb prou feines ho pot aguantar qualsevol que romanguí dintre una nau ben guarnida de remes lluny de l'esposa durant un sol mes, pel fet que el retinguin els temporals d'hivern i la mar enfurismada. D'altra banda, per a nosaltres ja és el novè any dels que han passat que som aquí. Per això jo no m'enutjo que els aqueus no ho puguin aguantar vora les naus balmades.

Però, malgrat tot, seria vergonyós restar aquí molt de temps i tornar amb les mans buides. Aguanteu, companys, i romaneu aquí una temporada, fins que sapiguem si Calcas vaticina amb encert o no. [300] Sabem molt bé en el nostre cor això, i en sou testimonis tots els qui les parques de la mort no han vingut a emportar-se-us: fou ahir o abans-d'ahir, quan les naus dels aqueus es reuniren a l'Àulida per dur desastres a Príam i als troians, i nosaltres a un costat i a l'altre, al voltant d'una font, en uns altars sagrats, oferíem als immortals hecatombes perfectes sota un plàtan preciós, des d'on brollava aigua cristal·lina. Allí aparegué un gran prodigi: un serpent d'esquena rogenca, espantós, que a la llum el mateix Olímpic va deixar anar, saltant de sota l'altar es va enfilat dalt del plàtan. Allí hi havia pollets de moixó, ocellets innocents, en la branca més alta, arraulits sota el fullatge, vuit, i el novè era la mare, la qual havia post la niuada. Aleshores se'ls va cruspitar malgrat que piulaven llastimosament. La mare revolava planyent els petits estimats. Cargolant-se també la va agafar per l'ala mentre piulejava. Quan s'hagué empassat els menuts i l'ocella, el féu resplendent el déu que l'havia fet aparèixer. El convertí en una pedra el fill de Cronos, el de ment recargolada. Nosaltres, drets, admiràvem el que havia passat. Així, doncs, quan els terribles prodigis s'havien produït durant les hecatombes dels déus, tot seguit Calcas, fent un vaticini, va dir: «¿Per què us heu quedat en silenci, aqueus de testa cabelluda? A nosaltres, el prudent Zeus ens ha fet aparèixer un gran prodigi, llunyà i de llunyà compliment, la glòria del qual no perirà. [325] De la mateixa manera com el serpent s'ha cruspit els pollets i l'ocella, vuit, i el novè era la mare, la qual va pondre la niuada, així mateix nosaltres combatrem allí durant tants anys, i al desè ocuparem la ciutat de carrers amples». Així parlava ell. I ara tot això s'està acomplint. Apa, doncs, aqueus de belles gamberes, quedeu-vos tots aquí, fins que prenguem la gran ciutat de Príam».

Així va parlar, i els argius feren una gran cridòria; i les naus, a tot el voltant, ressonaren terriblement amb els crits dels aqueus, els quals aprovaren el parlament del divinal Odisseu. També entre ells va parlar Nèstor, l'auriga gereni.^[59] «Vaja, realment parleu a l'assemblea com uns infants, unes criatures que no es preocupen gens dels afers de la guerra. ¿On aniran a parar els pactes i els juraments? Que es quedin al foc les deliberacions, les preocupacions dels homes, les libacions sense barreja i les encaixades en les quals havíem confiat; car d'aquesta manera discutim de paraula i no podem trobar cap remei, encara que faci molt de temps que som aquí. Atrida, tu, com abans, mantén inflexible el teu determini i comanda els argius en els combats violents; deixa que es consumeixin aquells, un o bé dos, que decideixin a part dels aqueus —l'èxit no serà pas d'ells— retornar cap a Argos, abans de saber si és falsa o no la promesa de Zeus que porta l'ègida. Jo us ben asseguro que va assentir el Crònida omnipotent [350] el dia que els argius van pujar a les naus de curs ràpid per portar la mort i la destrucció als troians, llampeguejant a la dreta i mostrant-nos signes favorables. Per això, que ningú no vagi de pressa a tornar a casa abans d'haver dormit al costat d'una esposa dels troians i d'haver venjat les angúnies i els planys

d'Hèlena.^[60] Si algú vol tornar urgentment a casa que agafi la seva negra nau ben guarnida de bancs per als remers, perquè vagi a trobar la mort i el destí abans que els altres. Però, senyor, pensa-t'ho bé i fes cas a un altre. No serà rebutjable, per cert, qualsevol paraula que jo et digui: separa els homes, Agamèmnon, per tribus i per famílies, que una família ajuda una altra família; i una tribu, una altra tribu. Si actues d'aquesta manera i els aqueus t'obeeixen, aleshores sabràs qui és covard i qui és valent entre els cabdills i els qui formen la tropa, perquè lluitaran per grups, i també t'adonaràs si és per la voluntat divina que no pots ocupar i destruir la ciutat, o per la covardia dels teus homes i per la seva imperícia en la guerra».

Responent-li, el poderós Agamèmnon li va dir: «Novament, ancià, a l'assemblea superes els fills dels aqueus. Tant de bo, pare Zeus, Atena i Apol·lo, jo tingués deu consellers com tu entre els aqueus. En aquest cas, ben aviat cauria la ciutat de Príam ocupada i destruïda per les nostres mans. Però, a mi, el Crònida Zeus, que porta l'ègida, m'ha donat sofriments, [375] perquè em llança enmig de discòrdies i de discussions inútils. És que jo i Aquil·leu ens barallem per una noia, amb paraules violentes, i jo he estat el primer a irritar-me. I si alguna vegada tots dos prenem decisions plegats, aleshores el desastre per als troians no trigaria ni un instant. Però ara aneu a menjar perquè puguem incitar Ares.^[61] Que cadascú esmoli bé la llança, prepari bé l'escut, que cadascú doni bé de menjar als cavalls de pota lleugera, que cadascú revisi els dos costats del carro i pensi en la guerra, perquè durant tot el dia ens sotmetrem a l'arbitri de l'implacable Ares. Entremig no hi haurà pausa, ni un instant, fins que la nit, quan arribi, separi la fúria dels homes. Quedarà suada, al voltant de la pitrera de cadascú, la corretja de l'escut que cobreix cada guerrer, i fatigarà la seva mà amb la pica. I també suarà el cavall de cadascú, tirant el carro ben polit. I qui jo vegi que vulgui romandre lluny del combat vora les naus balmades, després no li serà possible defugir ser pastura dels gossos i de les aus».

Sacrifici d'Agamèmnon i ordre de combat

Així va parlar, i els aqueus el van aclamar sorollosament, tal com, en un elevat penya-segat, l'onada, quan el Notos la remou en bufar, espetega en un promontori rocós. Aquest no el deixen mai les ones de tota mena de vents, quan rebufen d'aquí o d'allà. S'aixecaren i de pressa s'escamparen entre les naus, van fer foc vora les tendes i van dinar. Cadascú sacrificava a un dels déus sempiternals, [400] demanant defugir la mort o la fatiga d'Ares. D'altra banda, el cabdill de guerrers Agamèmnon va sacrificar un bou gras de cinc anys al Crònida omnipotent i hi va convidar els ancians distingits de tots els aqueus, Nèstor en primer lloc, el cabdill Idomeneu, després els dos Aiants i el fill de Tideu, i en sisè lloc Odisseu, semblant a Zeus en seny. Espontàniament se li presentà Menelau, distingit en el crit de guerra, perquè sabia en

el seu cor com s'esforçava el seu germà. Es posaren al costat del bou i agafaren els grans d'ordi. I pregant al mig d'ells, el poderós Agamèmnon va dir: «Altíssim Zeus gloriós, negrenúvol, que habites l'èter, fes que no es pongui el sol ni arribin les tenebres, abans que en primer lloc enderroqui daltabaix el palau de Príam, tot socarrimat, que cali foc devorador a les portes i que foradi la túnica d'Hèctor al voltant dels seus pits, traspassada pel meu bronze. I que molts companys al seu voltant, boca avall, a la pols, mosseguin la terra amb les dents».

Així va parlar, però de cap manera el Crònida no li donava satisfacció; tanmateix, acceptava el sacrifici, encara que li augmentava la pena amarga. Tan aviat com van pregar i van tirar els grans d'ordi torrat, de primer feren aixecar enlaire el cap de la víctima, la degollaren, l'escorxaren, esbocinaren les cuixes, les cobriren de greix, fent una doble capa, i posaren carn crua al damunt. Les rostiren damunt de llenya sense fullaraca, [425] traspassaren amb l'ast els menuts i els posaren damunt d'Hefest.^[62] Després de cremar les cuixes, tastaren els menuts, esmicolaren la resta de la carn i la clavaren a una i a altra banda dels punxons, la cogueren amb destresa i la retiraren tota del foc. Enllestida la feina i preparat l'àpat, participaren del festí, i la gana de cadascú no va trobar a faltar la ració del banquet ben mesurat. Quan es van treure el desig de menjar i de beure, va començar a parlar Nèstor, l'auriga gereni: «Atrida gloriosíssim, cabdill de guerrers Agamèmnon, aquí no allarguem més la conversa per ara ni ajornem més temps l'empresa que una deïtat ens encomana. Apa, que els heralds convoquin i reuneixin per naus l'exèrcit dels aqueus de túnica de bronze, i nosaltres, per l'ampli campament, anem junts així per despertar l'ardent Ares com més aviat millor».

Així va parlar, i no ho va refusar pas el cabdill de guerrers Agamèmnon. Immediatament va ordenar als heralds de veu sonora que convoquessin a guerra els aqueus de testa cabelluda; uns feren la crida i els altres es reuniren molt de pressa. Els reis descendents de Zeus, al voltant de l'Atrida, amb decisió anaven ordenant-los, i entre ells hi havia Atena, la d'ulls d'òliba, eternament jove i immortal, portant l'ègida molt preuada, de la qual penjaven cent franges d'or pur, totes ben trenades, amb un valor de cent bous cadascuna. S'aparegué enarborant l'ègida i travessà la tropa dels aqueus [450] incitant-la a tirar endavant. En el cor de cadascú féu brollar la força per combatre i lluitar sense parar. Ben aviat el combat els resultà més agradable que no pas tornar a l'estimada terra pàtria dins les còncaves naus.

Com un foc devastador consumeix un bosc immens en els cims d'una muntanya i de lluny es veu la flama, així la lluïssor del bronze divinal dels qui avançaven arribava al cel a través de l'èter.

Tal com nombroses bandades d'aus alades, d'ànecs o de grues o de cignes de coll llargarut, a la prada Àsia,^[63] a un costat i altre de les aigües del Caïstre,^[64] volen d'ací i d'allà, orgulloses de les seves ales, i, en aturar-se fent una gran xerradissa, la praderia ressona, d'aquesta manera nombrosos escamots d'aqueus s'escampaven des de les naus i des de les tendes cap a la plana de l'Escamandre.^[65] I la terra, per sota,

retrunyia terriblement al pas dels soldats i dels cavalls. A la prada florida de l'Escamandre s'aturaren milers de guerrers, tants com fulles i flors surten a la primavera.

Així com eixams atapeïts de mosques no paren de volar en un corral d'ovelles a l'època primaveral, quan els pots de la llet estan plens a vessar, en un nombre semblant els aqueus de testa cabelluda estaven formats a la plana desitjosos de batre's contra els troians.

Com els mossos pastors fàcilment separen els grans ramats de cabres [475] quan es barregen a la pastura, així també els cabdills ordenaven els aqueus, uns aquí, els altres allà, per anar al combat. I entre ells el poderós Agamèmnon, semblant a Zeus en la mirada i en el cap, a Ares en la cintura, i a Posidó en el pit. Com al mig del ramat el més destacat és el brau, perquè sobresurt enmig de les vaques aplegades, d'aquesta manera aquell dia Zeus va posar l'Atrida sobresortint entre la multitud i destacat entre els herois.

Catàleg de les naus dels aqueus

Digueu-me ara, Muses, que teniu els estatges a l'Olimp —car vosaltres sou deesses, esteu presents en tot i tot ho sabeu; en canvi nosaltres, la fama, només la sentim i res no sabem—, quins van ser els cabdills i els capdavanters dels dànaus. La multitud, jo no podria enumerar-la ni anomenar-la, encara que tingués deu llengües i deu boques i una veu infatigable, i en el pit uns pulmons de bronze, si les Muses olímpiques, filles de Zeus, portador de l'ègida, no m'haguessin fet memòria de tots els qui anaren al peu de Troia. Amb tot, citaré els comandants de les naus des del primer fins al darrer.

Penèleos, Leit, Arcesilau, Protoènor i Cloni^[66] comandaven els beocis, els qui habitaven Híria, l'Àulida^[67] pedregosa, Esquenos Escolos i la muntanyosa Eteonos, Tèspia, Grea i l'àmplia Micalessos; els qui vivien al voltant d'Harma, d'Ilesi i d'Eritres; els qui ocupaven Eleó, Hila i Peteó, [500] també Ocàlea, Medeó, ciutat ben construïda, Copes, Eutresis i Tisbe, ciutat de molts coloms; els habitants de Coronea i de l'herbosa Haliart; els qui posseïen Platea i els qui habitaven Glisant; els qui ocupaven Hipotebes, ciutat ben bastida, la sagrada Onquest, bosc esplèndid de Posidó; els qui vivien a Arna, abundosa en vinyes; els de Midea i de Nisa divinal, i els de la llunyana Antèdon.^[68] D'aquests van salpar cinquanta naus, en cadascuna de les quals embarcaren cent vint joves beocis.

Els qui habiten Asplèdon i Orcòmenos^[69] dels mínies eren dirigits per Ascàlaf i Jalmen,^[70] fills d'Ares, als quals Astíoca, donzella pudorosa, al palau d'Àctor l'Azeida, després d'haver pujat al pis de dalt, va infantar del fogós Ares. Aquest déu, d'amagat, se li va posar al llit al seu costat. Aquests hi tenien una renglera de trenta naus còncaves.

D'altra banda, Esquedi i Epístraf, fills del magnànim Ífit, el Naubòlida, menaven els focs,^[71] dels quals uns habitaven Ciparissos, la pedregosa Pitó,^[72] la divinal Crisa, Dàulida i Panopeu; altres residien a Anemoria i a Hiàmpolis; altres vivien a la vora del diví riu Cefís,^[73] i altres posseïen Lilea, tocant a les fonts del Cefís. Quaranta naus negres van fer-hi cap amb aquests capitosts, els quals es posaren al costat i ordenaren les files dels focs. [525] S'havien armat a l'esquerra, a continuació dels beocis.

El cabdill dels locris^[74] era el fill d'Oileu, el veloç Aiant,^[75] el menor, no tan alt com Aiant, el fill de Telamó, sinó molt més petit. Era baix i duia una cuirassa de lli, però sobresortia per la seva llança entre els panhel·lens^[76] i els aqueus. Aquests eren els qui habitaven Cinos, Opunt, Cal·líaros, Bessa, Escarfa i l'amable Augees, Tarfa i Trònon, a la vora del riu Boagri. Juntament amb Aiant, hi anaven les quaranta negres naus dels locris, els quals habitaven al davant de la sagrada Eubea.

Els abants, que respiren coratge, són els qui tenien Eubea,^[77] Calcis, Erètria i Histiea, abundosa en vinyes, Cerint costanera i Díon, la ciutat escarpada, els qui ocupaven Carist i els habitants d'Estira. El cabdill de tots ells era Elefènor, brot d'Ares i fill de Calcodont, capitost dels abants animosos. A ell, el seguien els ràpids abants, els quals només es deixaven la cabellera a la part del darrere. Eren uns llancers desitjosos de rompre, amb les llances de freixe, les cuirasses que els enemics porten a la pitrera. Juntament amb ell hi havia quaranta naus negres.

També hi havia els qui vivien a la ben bastida ciutat d'Atenes,^[78] el poble del magnànim Erecteu,^[79] que en altre temps la filla de Zeus Atena havia criat, després d'haver-lo infantat la terra fecunda, i l'havia instal·lat a Atenes, en un temple magnífic. Allí l'obsequien amb braus i moltons [550] els joves atenesos, cada cop que s'acaba l'any. Els comandava Menesteu,^[80] el fill de Pèteos. Semblant a ell no hi hagué mai cap home terrenal que fos tan destre a posar en ordre els cavalls i els soldats armats amb l'escut. L'únic rival que tenia era Nèstor, que el sobrepassava en edat. Les naus negres que tenia al seu càrrec eren cinquanta.

Des de Salamina,^[81] Aiant havia portat dotze naus. Quan les va conduir, les va estacionar on s'havien situat les forces dels atenesos.

Hi eren els qui habitaven Argos^[82] i la ben emmurallada Tirint, Hermíone i Àsine, assentades en un golf profund, Trezè, Eíones i Epidaure, abundosa en vinyes, i els xicots aqueus que posseïen Egina i Maset. Tots ells eren comandats per Diomedes,^[83] fort en el crit de guerra, i per Estènel, fill estimat del famós Capaneu, juntament amb els quals, en tercer lloc, hi anà Euríal, un home semblant a un déu, fill del sobirà Mecisteu, el Telaiònida. Diomedes, fort en el crit de guerra, era el capdavanter de tots ells, que van arribar-hi amb vuitanta naus negres.

Hi havia els qui ocupaven Micenes,^[84] ciutadella ben bastida, Corint, ciutat opulenta, i Cleones, ben bastida; els qui vivien a Ornees, a Aretúrea amable, i a Sició, on Adrast^[85] regnà en primer lloc; els qui residien a Hiperèsia, a la ciutat escarpada de Gonoessa i a Pel·lene, i els qui residien a una i a altra banda d'Ègion, a tot Egíal i

a l'ampla Hèlice. [575] Sota les seves ordres comandava cent naus el poderós Atrida Agamèmnon, al qual seguien els escamots de molt els més nombrosos i els més ardits. Es va revestir amb un bronze magnífic que enlluernava, i sobresortia entre tots els herois, perquè era el més poderós i el qui portava un nombre més gran de tropes.

Hi eren presents els qui habitaven l'enclotada Lacedemònia,^[86] plena de barrancs; els de Faris, d'Esparta i de Messa, on abunden els coloms; els de Brusees i de l'agradable Augees; els d'Amicles i d'Helos, ciutat costanera; els qui residien a Laas i a una banda i a l'altra d'Ètil. Aquests eren sota les ordres del seu germà Menelau, esforçat en el crit de guerra, amb seixanta naus. Es posaven en formació a banda. Ell, confiat en el seu ardiment, caminava pel mig incitant a la guerra. Sobretot desitjava venjar els patiments i els laments d'Hèlena.

Hi acudiren també els pobladors de Pilos, els de l'amable Arena, els de Tríon, gual de l'Alfeu, i els d'Epi; els habitants de Ciparisseent i d'Amfigenea, els de Ptèleon, d'Helos i de Dòrion,^[87] on les Muses, sortint-li a l'encontre, privaren del cant al traci Tàmiris, mentre anava procedent d'Ecàlia al palau de l'ecalienc Èurit. Fent el fatxenda assegurava que guanyaria en una competició de cant, encara que hi participessin les mateixes Muses, les filles de Zeus que porta l'ègida. Elles, enutjades, el deixaren esguerrat, el privaren del cant i van fer que s'oblidés de l'art de la cítara. [600] Nèstor, l'auriga gereni, era el cabdill de tots ells i a les seves ordres havien estat arrenclerades noranta còncaves naus.

També hi havia els qui habitaven Arcàdia^[88] al peu de l'elevat mont de Cil·lene, vora la tomba d'Èpit, on els barons lluiten cos a cos; els qui residien a Fèneos i a la ramadera Orcòmenos, a Ripa, a Estràcia i a la ventosa Enispa; els que vivien a Tègea, a l'amable Mantinea; els qui ocupaven Estimfel i els qui vivien a Parràsia. El capdavanter de tots ells era el fill d'Anceu, el poderós Agapènor, amb seixanta naus, en cadascuna de les quals embarcaren molts homes arcadis, experts en els afers de la guerra. El mateix Agamèmnon, l'Atrida, els va donar les naus ben guarnides de bancs per travessar la mar vinosa, ja que mai no s'havien ocupat dels treballs de la mar.

Hi eren els habitants de Buprasi i de la divinal Èlida,^[89] que comprèn Hirmine i Mírsinos fronterera, la penya Olènia i Alèsion. Quatre eren els seus capdavanters, a cadascun dels quals seguien deu naus ràpides. Dintre hi anaven molts epeus.^[90] Els dos primers grups eren comandats, un per Amfímac, fill de Ctèat, i l'altre per Talpi, fill d'Èurit, tots dos descendents d'Àctor. Un tercer escamot era a les ordres de l'esforçat Diores, fill de Marinceu. El quart grup era comandat per Polixen, semblant a un déu, fill del sobirà Agàstenes, descendent d'Augias.

Els de Dulíquion i els de les illes sagrades d'Equines,^[91] [625] les quals es troben mar endins al davant de l'Èlida, els comandava el Filida Meges, semblant a Ares, engendrat per Fileu, l'auriga estimat de Zeus, que en altre temps es barallà amb el seu pare i se n'anà a Dulíquion. A les seves ordres tenia quaranta naus negreses.

Odisseu conduïa els magnànims cefal·lenis que habitaven Ítaca,^[92] el Nèrit esponderós, Crocilea i l'abrupta Egílips, els residents de Zacint, els estadants d'una i

altra banda de Samos, els habitants del continent i els de la costa del davant. Aquests eren a les ordres d'Odisseu, semblant a Zeus en seny. Ell menava dotze naus de galta rogenca.

Toant,^[93] fill d'Andrèmon, era el capitost dels etolis, els quals ocupaven Pleuró, Òlenos, Pilene, Calcis, propera al mar, i la pedregosa Calidó.^[94] Com que ja no existien els fills del magnànim Eneu, ni tampoc ell mateix, i com que el ros Melèagre havia mort, a ell havia estat encomanat el comandament de tots els etolis. A les seves ordres el seguien quaranta naus negres.

Idomeneu, famós per la llança, era el cabdill dels cretencs,^[95] de Cnosos, de Gortina, ben emmurallada, de Lictos, de Milet, de la blanca Licastos, de Festos, de Rícios, ciutats molt poblades, i d'altres habitants que ocupaven cent ciutats a una i altra banda. Tots ells, els comandava Idomeneu, famós per la llança, [650] i també Meríones, mataguerrers, semblant a Eniali.^[96] Ells portaven vuitanta negres naus a les seves ordres.

L'Heraclida Tlepòlem, esforçat i robust, conduïa nou naus plenes de rodís batalladors, que habitaven a una banda i a l'altra de Rodes,^[97] repartits en tres grups: els de Lindos, els de Jàlisos i els de la blanquinosa Camiros. Tots ells eren comandats per Tlepòlem, famós per la llança, el qual Astioquea infantà per la força d'Hèracles. Se l'havia endut des d'Èfira, del riu Sel·leent, després d'haver destruït moltes ciutats de guerrers nodrits per Zeus. Tlepòlem, doncs, quan ja havia estat criat en un sòlid palau, va llevar la vida a l'oncle matern del seu pare, Licimni, brot d'Ares, quan ja era vell. Va fer construir naus i, havent reunit molta gent, se'n va anar fugint per mar, perquè l'havien amenaçat els altres fills i néts de la força d'Hèracles. Ell, errívol, va fer cap a Rodes després de patir experiències doloroses. Hi feren assentaments per tribus, formant tres grups, i foren afavorits per Zeus, que governa per damunt dels déus i dels homes. El fill de Cronos els va obsequiar amb una riquesa divina.

Nireu duia des de Sime^[98] tres naus ben proporcionades, Nireu, sí, el fill d'Aglaia i del sobirà Càrop. Nireu era l'home més ben plantat que va arribar al peu d'Ílion entre tots els dànaus tret de l'irreprotxable Pelida. Tanmateix, no tenia gaire poder, i la seva tropa era migrada. [675]

Els qui ocupaven Nísir, Cràpat, Casos i Cos, la ciutat d'Eurípil, i les illes Calidnes,^[99] tots ells eren comandats per Fidip i Àntif, fills tots dos del sobirà heraclida Tèssal. Ells hi tenien trenta naus arrenclerades.

Ara esmentem tots aquells que habitaven Argos Pelàsgica,^[100] els d'Alos, d'Àlope, de Traquis, els de Ftia, els d'Hèl·lada de dones formoses, els quals eren anomenats mirmídon, hel·lens i aqueus. El cabdill de les seves cinquanta naus era Aquil·leu. Tanmateix, ja no es recordaven de la guerra de soroll enutjós, perquè no hi havia ningú que els comandés a les files. El diví Aquil·leu, àgil de peus, romania a les naus, irritat per la noia Briseida de cabells formosos, que s'havia triat de Lirnessos, després d'haver destruït, amb molts esforços, Lirnessos i les muralles de Teba. A més,

havia derrotat Minet i Epístrof, experts en la llança, fills del sobirà Selepiada Evenos. Per ella Aquil·leu romania desvagat, però aviat havia de tornar a ser protagonista.

Hi havia els qui habitaven Fílace^[101] i la florida Piras, santuari de Demèter, i Itona, mare d'ovelles, la costanera Antró, i Ptèleos, que era un herbassar. Els acabdillava el bèl·lic Protesilau, mentre era viu. Però aleshores ja el retenia a sota la negrosa terra. Havia quedat a Fílace la seva esposa endolada [700] i la casa a mig fer. El va matar un guerrer dàrdan, tan bon punt va saltar de la nau, de molt el primer dels aqueus. No, no estaven sense capdavanter, però enyoraven el seu cabdill. Eren a les ordres de Podarces, rebrot d'Ares, fill del Filàcida Íficle, molt ric en ovelles, germà del magnànim Protesilau, nascut més tard. Aquell, el bèl·lic heroi Protesilau, era més gran i més coratjós. Tanmateix, les tropes no estaven mancades de cap manera de capitost, malgrat que enyoraven aquell que era excel·lent. Ell portava quaranta naus negreses.

Els habitants de Feres de la vora de la llacuna Bebeida, els de Bebe, de Glàfires i de la ben emmurallada Iolcos,^[102] eren, amb onze naus, a càrrec d'Eumel, el fill d'Admet, el qual Alcestis va infantar d'Admet, ella, divina entre les dones, la millor de les filles de Pèlias pel que fa a l'aspecte.

Hi eren els provinents de Metona i de Taumàcia, els de Melibea i de la pedregosa Olizó,^[103] els quals eren comandats per Filoctetes, bon coneixedor dels arcs, amb set naus. En cada nau s'hi havien embarcat cinquanta remers bons coneixedors de l'arc per a lluitar amb eficàcia. Tanmateix, Filoctetes, patint uns dolors terribles, romania a la sagrada illa de Lemnos, on l'abandonaren els fills dels aqueus, turmentat per una nafra molesta, feta per una hidra funesta. Allí jeia queixant-se'n. Aviat, els argius, vora les naus, havien de recordar-se del sobirà Filoctetes.^[104] [725] No, no estaven sense capdavanter, però enyoraven el seu cabdill. Tanmateix, els havia ordenat Medont, el fill bord d'Oileu, que Rene va infantar d'Oileu, destructor de ciutats.

Els qui ocupaven Trica^[105] i l'escarpada Itome, i els qui poblaven Ecàlia, la ciutat d'Èurit ecalienc, eren guiats pels dos fills d'Asclepi,^[106] bons metges tots dos, Podaliri i Macàon, amb trenta còncaves naus arrenclerades.

Els habitants d'Ormeni, els de la font Hiperea, els d'Asteri i els dels blancs cims de Títan,^[107] els dirigia Eurípil, el fill il·lustre d'Evèmon, sota les ordres del qual seguien quaranta naus negreses.

Els d'Argissa i de Girtona, i els d'Orta, d'Elona i de la blanca ciutat d'Oloòsson,^[108] els comandava Polipetes, que es manté ferm en el combat, fill de Pirítous, engendrat per Zeus immortal. La il·lustre Hipodamia el va concebre de Pirítous el dia que es venjà dels ferencs peluts, els va fer fora del Pèlion i els obligà a ser veïns dels ètics. No els combaté ell sol, sinó que anava a l'una juntament amb Leonteu, rebrot d'Ares, fill de l'esforçat Coronos el Cenida. Ells conduïen quaranta naus negreses.

Des de Cifos, Guneu duia vint-i-dues naus. El seguien els eniencs i els perebencs, fermes en el combat; els qui tenien casa al voltant de Dodona,^[109] d'hivern rigorós, [750] i els qui conreaven les ribes de l'agradós Titaessos, que desemboca l'aigua

crystal·lina al Peneu. Amb tot, no es barreja amb el Peneu en remolins argentins, sinó que va per damunt, tal com si fos oli, perquè és un afluent de l'Estix, corrent del terrible jurament.

Pròtous, el fill de Tentrèdon, guiava els magnets, que vivien al voltant del Peneu i del Pèlion de fulles tremoloses. Tots aquests eren acabdillats pel ràpid Pròtous, el qual seguien quaranta naus negroses.

Aquests eren els cabdills i capdavanters dels dànaus.^[110] Tu, Musa, digues-me qui de molt era el millor entre els guerrers i els cavalls que van acompanyar els Atrides.

Les eugues millors eren les del fill de Feres, que Eumel feia córrer rabents com si fossin ocelles, del mateix pèl, de la mateixa edat i iguals a plomada quant al llom. Les va criar Apol·lo, d'arc argentí, a Perea, femelles totes dues, que escampaven el terror d'Ares. Dels guerrers, de molt el millor era Aiant Telamoni, mentre Aquil·leu estava irritat. Car aquest era molt millor, i també eren millors els cavalls que portava l'irreprotxable Pelida. Tanmateix, ell romania a les balmades naus que recorren la mar, enutjat contra Agamèmnon, l'Atrida pastor de guerrers. Les seves tropes es divertien a la vora de la mar, llançant discs i venables i disparant l'arc. Els cavalls, cadascun al costat del seu carro, [775] estaven aturats pasturant el lotus i l'api que sortia en els prats entollats. Els carros, ben tapats, eren dins les tendes dels seus amos. Ells trobaven a faltar el seu cabdill, favorit d'Ares, i anaven arreu del campament sense lluitar.

Els aqueus anaven avançant com si tota la terra fos pastura de les flames. Per sota, el sòl retrunyia com si Zeus, que es complau en el llamp, estigués irritat quan colpeja la terra al voltant de Tifeu,^[111] entre els àrims, on diuen que hi ha el jaç de Tifeu. D'aquesta manera, la terra gemia fortament, sota les gambades dels qui avançaven. Ells anaven travessant la plana molt de pressa.

Catàleg de les tropes dels troians

De seguida arribà als troians de part de Zeus, portador de l'ègida, Iris, la dels peus de vent, amb un missatge dolorós. Celebraven una assemblea a les portes de Príam, tots aplegats, tant els joves com els vells. Iris,^[112] la de peus lleugers, es posà dreta prop d'ells i els parlà. Pel que fa a la veu s'assemblava a Polites,^[113] el fill de Príam, que, confiat en els seus peus ràpids, feia la guaita per als troians, assegut al capdamunt de la tomba del vell Esietes,^[114] atalaiant quins moviments feien els aqueus amb les naus. Assemblant-se a ell, Iris, de peus lleugers, li va dir: «Ancià, sempre et resulten plaents els discursos sense final, com en temps de pau, però la guerra indefugible ha estat declarada. Certament he participat en moltes i moltes batalles de guerrers, però mai no havia vist un exèrcit tan nombrós ni d'aquestes característiques. Assemblant-se moltíssim a les fulles i als grans de sorra, [800] avancen per la plana cap a la ciutat

disposats a combatre. A tu, Hèctor, com que hi ha molts aliats de la gran ciutat de Príam i, d'aquests guerrers d'origen divers, uns tenen una llengua i altres una altra, t'aconsello que actuïs d'aquesta manera: que cada capitost només doni ordres als qui mana i que els condueixi tan bon punt hagi fet formar els seus conciutadans».

Així va parlar, i Hèctor no va desobeir gens la paraula de la dea. Immediatament va dissoldre l'assemblea i van córrer cap a les armes. Les portes s'obrien de bat a bat, i els guerrers hi sortien esperitats, tant els d'infanteria i com els genets. Es va produir un terrabastall immens. Al davant de la ciutat hi ha un turó elevat, en una part de la plana, accessible per totes bandes, que els homes anomenen Baciea,^[115] i els immortals, sepulcre de Mirina,^[116] l'àgil saltadora. Allí es van formar els troians i els seus aliats.

Els troians, els acabdillava el gran Hèctor, de casc tremolós, fill de Príam. Sota el seu comandament, s'havien armat les tropes més nombroses i de molt les millors, desitjoses de brandar la llança.

Comandava els dardanis^[117] el noble fill d'Anquises, Eneas,^[118] que d'Anquises infantà la divina Afrodita, després d'haver-se ajaçat la dea amb un mortal, als replecs de l'Ida. No els comandava pas ell sol, sinó juntament amb els dos fills d'Antènor,^[119] Arquèloc i Acamant, experts en tota mena de lluites.

Els qui habitaven Zelea^[120] al peu més baix del mont Ida, troians opulents, que beuen l'aigua negra de l'Esep, [825] eren dirigits per l'il·lustre Pàndar,^[121] fill de Licàon, al qual el mateix Apol·lo donà l'arc.

Hi eren els qui posseïen Adrestea i la població d'Apesos, els qui ocupaven Pitiea^[122] i l'abrupta muntanya de Terea. Els conduïen Adrest i Àmfios, el de cuirassa de lli, fills tots dos del percosi Mèrops, que coneixia millor que ningú l'art d'endeví i no permetia que anessin a la guerra destructora. Tanmateix, ni l'un ni l'altre li van fer cas, car les parques de la mort funesta se'ls enduïen.

Tot seguit hi havia els qui habitaven a una i altra banda de Percota i de Pracci, els qui residien a Sestos,^[123] Abidos i a la divina Arisbe. Tots ells, els comandava Asi, capitost de guerrers, Asi Hirtàcida, que fou transportat des d'Arisbe per enormes cavalls de pèl fosc, des del riu Sel·leent.

Hipòtous menava les tribus dels pelasgs,^[124] famosos per la llança, que habitaven la fèrtil Larisa.^[125] Hipòtous, doncs, n'era el capitost juntament amb Pileu, rebrot d'Ares, fills tots dos del pelasg Letos Teutàmida.

A continuació, Acamant i l'heroi Pírous guiaven els tracis que delimita, a l'interior, l'Hel·lespont de corrents impetuosos.

El capitost dels cícons,^[126] que branden la llança, era Eufem, fill del Cèada Trezenos, descendent de Zeus.

Pirecmes dirigia els pèons,^[127] d'arc encorbat, des de les terres llunyanes d'Amidó, de l'Àxios d'ample cabal, l'Àxios, que rega la terra amb la seva aigua preciosa. [850]

Els paflàgons,^[128] els comandava el cor esforçat de Pilèmenes des del país dels

ènets,^[129] d'on prové la raça de mules salvatges. Ells habitaven Citoros, ocupaven Sèsam a una i altra banda, i tenien habitatges il·lustres a les dues ribes del riu Parteni, a Cromna, a Egíal i a l'alterosa Erítinos.^[130]

Odi i Epístrof eren els caps dels halizons,^[131] vinguts de lluny, des d'Àlibe, d'on l'argent té el seu origen.

Els misis^[132] eren sota les ordres de Cromis i d'Ènnom, l'endeví que se serveix de les aus, però ni amb els presagis evità la negra parca, sinó que va caure a mans de l'Eàcida,^[133] el de passa lleugera, vora el riu on va llevar la vida a d'altres troians.

Forcis i Ascani, semblant a un déu, acabdillaven els frigis,^[134] que venien de lluny, des d'Ascània,^[135] desitjosos de lluitar en el combat.

Els mèons^[136] eren conduïts per Mestles i Àntif, fills de Telèmenes, infantats tots dos per la llacuna Gigea,^[137] els quals comandaven també els mèons nascuts al peu del Tmolos.

Nastes era el cabdill dels caris,^[138] que parlaven una llengua bàrbara, habitants de Milet^[139] i de Ftiros, muntanya de fullatge espès, del riu Meandre^[140] i de Mícale, de cims elevats. Eren caps d'aquests escamots Amfímac i Nastes. Nastes, sí, i Amfímac, fills il·lustres de Nomíon. Aquell anava a la guerra amb ornaments d'or, com una donzella; tanmateix, no li van evitar la ruïna funesta, sinó que va caure a mans de l'Eàcida, el de passa lleugera, vora el riu, i l'assenyat Aquil·leu es va endur tot l'or. [875]

Comandava els lícis Sarpèdon juntament amb l'irreprotxable Glauc, provinents de la llunyana Lícia,^[141] des del Xantos voraginós.

CANT III

Els juraments. Hèlena dalt de la muralla. Combat singular entre Alexandre i Menelau

Els juraments de Menelau i Paris

Tan bon punt foren ordenades totes les tropes al costat dels cabdills respectius, els troians avançaren amb crits i xiscles, com si fossin aus, tal com quan arriba al cel la xerradissa de les grues, les quals, defugint l'hivern i la pluja infinita, volen sorollosament damunt els corrents de l'Ocèan^[142] i duen als homes pigmeus la mort i la parca, car, a l'albada, els porten la discòrdia malèfica. En canvi, els aqueus caminaven silenciosament, respirant coratge i desitjant en el seu cor ajudar-se els uns als altres.

Com als cims de la muntanya el Notos escampa la boira, gens volguda pels pastors, però per al lladre millor que la nit, i no s'hi veu més enllà del tir d'una pedra, així una polseguera espessa s'aixecava de sota els peus dels qui avançaven. I molt de pressa traspassaven la plana.

Quan els dos exèrcits ja estaven gairebé a frec l'un de l'altre, en la primera línia dels troians lluitava Alexandre,^[143] semblant a un déu, portant una pell de lleopard a les espatlles i l'arc corbat i l'espasa. Després, mentre brandava dues llances de punta de bronze,^[144] desafiava tots els argius distingits a enfrontar-se amb ell en un combat terrible.

En veure'l Menelau, favorit d'Ares, que caminava davant de la tropa avançant a llargues gambades, com un lleó, que ha caigut sobre un magnífic cos, s'alegra de trobar-se un cérvol banyut o un boc salvatge, [25] perquè està afamat, i el devora malgrat que l'abordin els gossos ràpids i els xicots gallards; així Menelau es va alegrar de veure, amb els seus ulls, Alexandre semblant a un déu. Estava segur que castigaria el culpable. Immediatament des de dalt del carro^[145] va saltar amb les armes a terra.

Quan Alexandre, semblant a un déu, el va veure aparèixer a les primeres rengleres, es va espantar en el seu cor i va recular cap al grup dels seus companys, esquivant la parca. Com quan un que ha vist una serp en les valls d'una muntanya, fent-se enrere retrocedeix i se'n va, perquè la tremolor s'apodera dels seus membres i la pal·lidesa envaeix les seves galtes, així novament es va introduir entre la multitud de troians altius Alexandre, semblant a un déu, per por del fill d'Atreu.

Hèctor el va veure i el va increpar amb paraules injurioses: «Paris miserable, distingit d'aspecte, doner, seductor, tant de bo no haguessis nascut o haguessis mort

solter. Això és el que jo voldria. I hauria estat molt més profitós això que no pas ser un ultratge d'aquesta mena i un motiu de menyspreu per als altres. Ben segur que deus ser la riota dels aqueus de testa cabelluda, pensant-se que eres un campió excel·lent, perquè tens una bella figura, però dins del cor no tens gens de força ni de coratge. ¿Realment essent tal com ets, amb naus solcadores de la mar vas travessar el pèlag i, després d'haver reunit companys lleials, et vas barrejar amb estrangers i et vas endur una dona formosa des d'una terra llunyana, l'esposa i cunyada d'uns homes bel·licosos, una gran calamitat per al teu pare, per a la ciutat i per a tot el poble, [50] per als enemics una alegria i per a tu mateix una vergonya? ¿No goses esperar Menelau, el favorit d'Ares? Així sabries de quina mena d'home retens l'esposa ben plantada. De res et servirien ni la cítara ni els dons d'Afrodita ni la cabellera ni el teu aspecte, quan et barregessis amb la pols. Però els troians són ben porucs, si no, ja estaries vestit amb una túnica de pedra per les desgràcies que els has provocat».

Llavors li va dir Alexandre, semblant a un déu: «Hèctor, m'has increpat amb mots escaients i no inadequats. El teu cor sempre és inflexible com una destal, que penetra en un tronc per l'acció d'un llenyataire, el qual amb habilitat talla les fustes d'una nau, i augmenta la força de l'home; així tu, en el teu pit, tens una voluntat impertorbable. Però no em retreguis els amables dons de l'àuria Afrodita. No s'han de rebutjar els dons gloriosos dels déus, que ells mateixos atorguen i ningú no pot escollir al seu gust. Ara, si vols que jo lluiti i combati, fes seure els altres troians i tots els aqueus, i deixeu-nos al mig a mi i a Menelau, favorit d'Ares, perquè ens enfrontem per Hèlena i per totes les seves riqueses. Qui de tots dos guanyi i resulti més fort en la contesa, que agafi merescudament tots els tresors i la dona i se'ls endugui a casa seva. I els altres, degollant víctimes en senyal d'amistat i de juraments lleials, habiteu la fèrtil Troia i aquests tornin [75] a Argos, rica en cavalls, i a Acaia, de dones formoses».

Així va parlar, i Hèctor es va alegrar molt de sentir aquestes paraules. Se'n va anar cap al mig, va contenir les tropes dels troians agafant la llança per la meitat, i tots es van asseure. Els aqueus de testa cabelluda li disparaven els seus arcs i llançaven dards i pedres amb la intenció de tocar-lo. Tanmateix, des de lluny, Agamèmnon, cabdill de guerrers, amb veu forta va dir: «Atureu-vos, argius, no dispareu, fills dels aqueus; car Hèctor, el de casc tremolós, fa senyals de voler-nos dir alguna cosa».

Així va parlar, i ells van posar fi a la lluita i de sobte es van quedar en silenci. Hèctor, al mig de tots dos bàndols, va dir: «Escolteu-me, troians i aqueus de belles gamberes, la proposta d'Alexandre, a causa del qual ha sorgit aquest conflicte. Ell proposa als altres troians i a tots els aqueus que posin les belles armes sobre la terra nodridora, i que, al bell mig, ell i Menelau, favorit d'Ares, lluitin sols per Hèlena i per totes les seves riqueses. Qui de tots dos guanyi i resulti més fort, que agafi merescudament tots els tresors i la dona, i se'ls endugui a casa seva. I els altres, degollem víctimes en senyal d'amistat i de juraments lleials».

Així va parlar, i tots sense dir ni piu es van quedar en silenci. I entre ells va parlar Menelau, bo en el crit de guerra: «Escolteu-me també a mi ara, perquè el dolor aclapara el meu ànim profundament. Penso que els aqueus i els troians ja s'haurien de separar, perquè heu sofert moltes penes per la meva discòrdia i pel comportament extraviat d'Alexandre. [100] Qui de tots dos tingui la mort i el fat assignat, que mori. I els altres descompartiu-vos com més aviat millor. Aneu a buscar dos anyells, blanc un, mascle, i una altra negra, femella, per a Hèlios i per a Gea. Nosaltres portem-ne un altre a Zeus. Dueu l'esforçat Príam^[146] perquè degolli ell mateix les víctimes dels juraments, ja que els seus fills són superbs i deslleials. Que ningú per arrogància no malmeti els juraments de Zeus. Sempre voleien per l'aire els pensaments dels homes més joves; però quan amb ells hi ha un ancià, aquest mira endavant i endarrere alhora, perquè resulti de molt el millor per a ambdós bàndols».

Així va parlar, i se'n van alegrar aquests, aqueus i troians, amb l'esperança que s'acabés la guerra cruel. Van aturar els cavalls a les files, van baixar dels carros, es van treure les armes i les van posar a terra, uns al costat dels altres, perquè l'espai entremig era reduït. Hèctor va enviar a la ciutat dos heralds perquè portessin ben de pressa els anyells i cridessin Príam. D'altra banda, el poderós Agamèmnon va fer anar Taltibi a les còncaves naus i li va manar que anés a buscar un anyell; i aquest no va desobeir el divinal Agamèmnon.

Hèlena a la muralla

Iris, per la seva banda, es va presentar com a missatgera a Hèlena, la de braços blancs, assemblant-se a una de les seves cunyades, l'esposa de l'Atenòrida. Aquesta, la tenia per muller el poderós Helicàon, el fill d'Antènor, Laòdice, la primera, en bellesa, de les filles de Príam. La va trobar al palau; feia un gran teixit, [125] un mantell doble de porpra; hi brodava moltes lluites dels troians domapoltres i dels aqueus de túnica de bronze, que per culpa seva patien sota les mans d'Ares. Iris, la de peus lleugers, es posà al seu costat i li digué: «Vine aquí, benvolguda núvia, perquè vegis les prodigioses gestes dels troians domapoltres i dels aqueus de túnica de bronze, els quals abans anaven els uns contra els altres conduït per la plana Ares, font de moltes llàgrimes, desitjosos de la guerra mortífera. Ara ells estan asseguts en silenci, i la guerra s'ha aturat. Repenjats en els escuts, han plantat les llargues llances al seu costat. Després Alexandre i Menelau, favorit d'Ares, lluitaran per tu amb les llargues llances; i d'aquell que guanyi seràs anomenada esposa estimada».

Havent parlat així, la dea li va infondre en el cor el dolç desig del seu primer marit, de la seva ciutat i dels seus pares.^[147] Tot seguit es va cobrir amb un vel blanc, finíssim, i va sortir de la cambra, vessant llàgrimes entendridores. No anava sola;

juntament amb ella la seguien dues serventes, Etra,^[148] la filla de Piteu, i Clímene, la d'ulls de vedella. Ben aviat van arribar on eren les portes Escees.^[149]

Els qui eren al voltant de Príam, Pàntous,^[150] Timetes,^[151] Lampos, Clici, Hicetàon,^[152] rebrot d'Ares, i Ucalegont^[153] i també Antènor,^[154] ambdós persones assenyades, tots ells ancians del poble, estaven asseguts dalt de les portes Escees. Per la seva edat estaven alliberats de la guerra, però eren uns oradors [150] excel·lents, semblants a les cigales, que en el bosc, des de dalt dels arbres, emeten una veu de lliri. Aquests, doncs, eren els prohoms dels troians que estaven asseguts dalt de la torre. Ells, quan van veure que Hèlena s'acostava cap a la torre, els uns als altres, en veu baixa es van dir paraules alades: «No és censurable que els troians i els aqueus de belles gamberes sofreixin penes durant molt de temps per una dona d'aquesta mena. Pel rostre s'assembla terriblement a les dees immortals; tanmateix, encara que sigui tal com és, que torni a les naus i que no es quedi per a desgràcia nostra i dels nostres fills en el futur».

Així van parlar, i Príam, alçant la veu, va cridar Hèlena: «Vine aquí, filla estimada, seu al meu davant, perquè vegis el primer marit, els teus parents i els teus amics. Per mi no ets culpable de res, els responsables són els déus, que m'han provocat la guerra, font de llàgrimes, contra els aqueus. Així podràs dir-me el nom d'aquest home extraordinari. ¿Qui és aquest guerrer aqueu noble i alt? Certament n'hi d'altres més alts en la mesura d'un cap, però tan bell, fins ara, amb els meus ulls, jo no n'havia vist cap altre, ni tan majestuós, car aquest guerrer té posat de rei».

A ell, Hèlena, divina entre les dones, li va respondre amb paraules: «Per mi, sogre estimat, ets venerable i també formidable. Tant de bo la mort m'hagués estat agradosa quan fins aquí vaig seguir el teu fill, abandonant el tàlem, els parents, una filla^[155] molt estimada i l'amable grup de les companyes de la meva edat. [175] Tanmateix, això no va passar, i ara em desfaig en llàgrimes, però et diré allò que em demanes i em preguntes; aquest és l'Atrida, el sobirà poderós Agamèmnon, rei excel·lent i alhora llancer esforçat. Era cunyat meu, de mi, cara de gossa, si això va succeir alguna vegada».

Així va parlar, i l'ancià el va contemplar amb admiració i li va dir: «Feliç Atrida, nascut amb sort, afortunat, realment són molts els joves aqueus que estan sota les teves ordres. També en altre temps jo vaig anar a Frígia, terra de vinyes, on vaig veure moltíssims guerrers frigis, de poltres àgils, les tropes d'Otreu i de Mígdon,^[156] semblant a un déu. Aleshores aquells feien una expedició vora les ribes del Sangari,^[157] i jo, en qualitat d'aliat, em comptava entre ells, el dia que arribaren les baronívols amàzones.^[158] Però aquests no eren pas tan nombrosos com els aqueus d'ulls vivaços».

Tot seguit, en veure Odisseu, l'ancià va preguntar: «Ei, aquest, filla estimada, digues-me també qui és; és més baix que l'Atrida Agamèmnon en la mesura d'un cap, però, a cop d'ull, és més ample d'espatlles i de pits. Les seves armes són damunt la terra nodridora, i ell, com un marrà, passa revista a les fileres de guerrers. Jo el

comparo a un moltó llanut que recorre un gran ramat d'ovelles blanques d'una punta a l'altra».

Després Hèlena, la nascuda de Zeus, li va respondre: «Aquest altre és el Laerciada, el molt enginyós Odisseu, [200] que es va criar en el poble d'Ítaca i, malgrat que és un lloc rocós, és coneixedor de tota mena d'ardits i de ginyos subtils».

A ella, el prudent Antènor li va respondre: «Dona, certament les paraules que dius són exactes. Car una vegada aquí també va venir el divinal Odisseu per la teva causa, per un missatge, juntament amb Menelau, favorit d'Ares. Jo els vaig donar hostatge i els vaig atendre al meu palau. De tots dos vaig conèixer el seu aspecte físic i els seus plans enginyosos. Quan es van barrejar amb els altres troians reunits, estant ambdós drets, sobresortia Menelau per les seves espatlles amples, en canvi, asseguts tots dos, Odisseu era més majestuós. Amb tot, quan teixien per a tothom discursos i pensaments, Menelau parlava concisament, amb poques paraules, però ben dites, perquè no era prolix ni divagador. I, per cert, quant a l'edat, era més jove que l'altre. En canvi, quan l'enginyós Odisseu s'aixecava, es quedava dret, mirava cap avall, fixant els ulls a terra, i no movia el ceptre ni cap endavant ni cap endarrere, sinó que l'aguantava immòbil, amb un posat d'ignorant. Hauries dit que era un individu mal geniüt o, simplement, trastocat. Però quan deixava anar des del pit la seva veu potent i les seves paraules, semblants a les volves de neu hivernals, després no hi havia cap mortal que gosés competir amb Odisseu. Aleshores ja no admiràvem Odisseu fixant-nos només en el seu aspecte».

En tercer lloc, en veure Aiant, l'ancià preguntava: [225] «¿I qui és aquest guerrer aqueu, noble i alt, que es destaca dels argius per la seva testa i per les seves amples espatlles?».

A ell, Hèlena, la de llarg peple, divina entre les dones, li va respondre: «Aquest és l'extraordinari Aiant, el baluard dels aqueus. A l'altre costat, entre els cretencs, Idomeneu, semblant a un déu, i al seu voltant estan reunits els capitosts dels cretencs. Sovint va donar hostatge al nostre casali Menelau, favorit d'Ares, cada vegada que venia de Creta. Ara veig també tots els altres aqueus d'ulls vivaços, que fàcilment podria reconèixer i dir-te els seus noms. Però hi ha dos ordenadors d'exèrcits que no puc distingir, Càstor, el domapoltres, i Polideuces,^[159] púgil excel·lent, els meus dos germans carnals, que va infantar una única mare, la meva. O no han seguit l'expedició des de l'amable Lacedemònia, o han vingut aquí amb naus que solquen la mar i ara no volen immiscir-se en una lluita d'homes, per por del deshonor i de la gran ignomínia en què em trobo».

Així va parlar. Tanmateix, la terra portadora de la vida ja els cobria a Lacedemònia, la seva pàtria estimada.

Els juraments

Els heralds portaven per la ciutat les víctimes per als juraments lleials, dos anyells i vi jovial, fruit de la terra, en un odre de pell de cabra. L'herald Ideu portava una cratera resplendent i copes d'or i, tot posant-se al costat de l'ancià, el va requerir amb aquestes paraules: «Aixeca't, Laomedonciada,^[160] et demanen els prínceps dels troians, [250] domapoltres, i els aqueus de túnica de bronze que baixis a l'esplanada per degollar les víctimes dels juraments lleials. Tot seguit Alexandre i Menelau, favorit d'Ares, lluitaran amb llargues llances per la dona. Al qui guanyi, li tocaran la dona i els tresors, i els altres, després d'haver degollat víctimes en senyal d'amistat i de juraments fiables, tant de bo habitem Troia, terra ufanosa. I ells tornaran a Argos, rica en cavalls, i a Acaia de dones boniques».

Així va parlar, i l'ancià es va estremir i va ordenar als seus acompanyants que enganxessin els cavalls al carro. Ells el van obeir de seguida. Príam hi va pujar i va tibar les regnes enrere; al seu costat Antènor va muntar el carro magnífic. Tots dos, per les portes Escees, guiaven cap a la plana els cavalls veloços.

Tan bon punt van ser entre els troians i els aqueus, van baixar dels cavalls a terra, la nodridora de molts, i van posar-se al bell mig de les rengleres dels troians i dels aqueus. Immediatament s'alçà Agamèmnon, sobirà de guerrers, i ho féu l'enginyós Odisseu. Uns heralds distingits posaren juntes les víctimes per als juraments lleials dels déus, barrejaren vi en una cratera i, als reis, els abocaren aigua a les mans. L'Atrida es va treure amb les mans un ganivet, que en una gran beina sempre duia penjat al costat de l'espasa, i va tallar un manyoc de pèls dels caps dels anyells. Després els heralds el van repartir entre els cabdills dels troians i dels aqueus. Per ells l'Atrida pregà en veu alta, aixecant les mans enlaire: [275] «Pare Zeus, que governes des de l'Ida,^[161] el més gloriós i el més gran, i tu, Hèlios, que des de dalt tot ho veus i tot ho sents, i rius i Gea i els qui a sota castigueu els homes finats que juren en fals, sigueu vosaltres testimonis i vetlleu pels juraments fiables. Si Alexandre lleva la vida a Menelau, que aquest després posseeixi Hèlena i totes les riqueses, i nosaltres tornem en les naus que solquen la mar. Si el ros Menelau mata Alexandre, que els troians tornin immediatament Hèlena i tots els tresors i que paguin als argius la compensació que sembli adient i que es mantingui entre els homes de les generacions futures. I si Príam i els fills de Príam no la volen pagar, després d'haver caigut Alexandre, aleshores seré jo qui lluitaré per la indemnització i em quedaré aquí fins que arribi a la fi de la guerra».

Així va parlar, i va tallar la gorja dels anyells amb el bronze implacable; els va deixar a terra, palpitants, mancats d'alè, car el bronze els havia arrabassat la força vital. Després de treure el vi de la cratera, l'abocaven a les copes i pregaven als déus sempiternals. I cadascun dels aqueus i dels troians repetia d'aquesta manera: «Zeus gloriosíssim i màxim, i altres déus immortals, a qualsevol dels dos bàndols que violi primer els juraments de lleialtat, que, tal com fa aquest vi, se'ls vessi per terra el cervell [300] d'ells mateixos i el dels seus fills, i que les seves esposes siguin sotmeses a altres».

Així van pregar, però el Crònida no escoltava les seves peticions. El Dardànida^[162] Príam els va dir aquestes paraules: «Escolteu-me, troians i aqueus de belles gamberes, jo tornaré dins la ventosa Troia, perquè no podré suportar veure amb els meus ulls com lluita el meu fill estimat amb Menelau, favorit d'Ares. Zeus ja sap això, i també els altres déus immortals, per a qui de tots dos està fixada pel destí la fi de la mort».

Combat de Paris i de Menelau

Així va parlar, i va posar els anyells al carro aquell home semblant a un déu. Hi pujà ell mateix i tibà les regnes enrere; al costat d'ell, Antènor va muntar al carro magnífic. Aleshores tots dos, de tornada, arribaren a Troia. Hèctor, fill de Príam, i el divinal Odisseu en primer lloc amidaren el terreny. Tot seguit agafaren les sorts i les posaren dins el casc de bronze per saber qui de tots dos llançaria abans la llança de bronze. Les tropes van pregar i, tenint les mans alçades als déus, cadascun dels aqueus i dels troians repetia: «Pare Zeus, que governes l'Ida, gloriosíssim i màxim, aquell de tots dos que entre ambdós bàndols ha provocat aquest conflicte, concedeix-li que, tan bon punt mori, penetri a l'estatge d'Hades, i a nosaltres que hi hagi amistat i pactes lleials».

Així van pregar, i el gran Hèctor, el de casc tremolós, va sacsejar les sorts, girant la vista enrere. De seguida saltà la sort de Paris. [325] Mentrestant, ells estaven asseguts en rengles, on cadascú tenia els cavalls trotadors i les armes resplendents. Aleshores el divinal Alexandre, l'espòs d'Hèlena de bella cabellera, es va tirar les armes formoses a les espatlles. Primer de tot es posà, a les cames, les belles gamberes, ajustades amb sivelles de plata; en segon lloc es cobrí els pits amb la cuirassa que era del seu germà Licàon. Li anava bé. Es va penjar a les espatlles l'espasa de bronze amb el pom de claus de plata, a continuació l'escut gros i compacte.^[163] Damunt la seva testa robusta va posar un casc ben fet amb crins de cavall, al capdamunt del qual onejava un plomall formidable. Va triar una llança resistent, que s'ajustava a les seves palmes de les mans. Així, igualment, el bel·licós Menelau es va revestir l'armadura.

Ells, després d'haver-se armat a un costat i a l'altre de la multitud, van posar-se al mig de les files dels troians i dels aqueus, mirant-se ferotgement. L'esbalaïment aclaparava els qui els contemplaven, els troians domapoltres i els aqueus de belles gamberes. S'aturaren a prop l'un de l'altre en l'espai delimitat i brandaren les llances, mostrant una rancúnia mútua. Alexandre tirà primer la llança d'ombra allargada i tocà l'escut de l'Atrida, rodó per tot arreu.^[164] No va rompre el bronze, sinó que la punta es va tòrcer en l'escut resistent. L'altre, en segon lloc, l'Atrida Menelau, atacà amb el bronze, després de suplicar al pare Zeus: [350] «Zeus sobirà, concedeix-me que em

vengi del qui primer m'ha causat els mals, el diví Alexandre, i sotmet-lo a les meves mans, perquè qualsevol dels homes del futur s'esgarrifi de fer danys al qui acull un hoste i li ofereix amistat».

Així va parlar i, brandant la llança d'ombra allargada, la va tirar a l'escut del Priàmida, rodó per tot arreu. La llança reforçada traspasà l'escut resplendent, penetrà per la cuirassa ben treballada i li esqueixà la túnica justament a la vora del costat. Ell s'inclinà i esquivà la negra parca. L'Atrida desembeinà l'espasa amb el pom de claus de plata i, aixecant-la, colpí la crinera del casc. La va rompre en tres o quatre trossos, i l'espasa li va caure de la mà. L'Atrida, mirant cap al cel espaiós, va gemegar: «Pare Zeus, no hi ha cap altre déu més funest que tu. Jo m'imaginava que em venjaria de la vilesa d'Alexandre. Ara se m'ha trencat a les mans l'espasa, i la llança se m'ha escapat del puny endebades, i ni tan sols l'he tocat».

La dea Afrodita salva Paris

Així digué, i amb un salt el va agafar pel casc d'espessa crinera, el va fer girar i el va estirar cap als aqueus de belles gamberes. Per sota del coll tendre l'escanyava una corretja tota treballada, la qual, sota el mentó, com una barballera, li subjectava el casc de quatre cimeres. Sens dubte l'hauria arrossegat i hauria aconseguit una glòria immensa, si no l'hagués vist agudament la filla de Zeus, Afrodita, la qual li va tallar la corretja de pell de bou sacrificat amb violència. [375] I el casc de quatre cimeres, buit, va seguir la seva mà gruixuda. Aleshores l'heroi, fent-lo rodolar, el va tirar als aqueus de belles gamberes, i el van recollir els camarades lleials. Ell novament se li abalançà desitjós de matar-lo amb la llança de bronze,^[165] però Afrodita, dea com era, li arrabassà el seu protegit molt fàcilment, el cobrí amb una boira espessa i l'introduí a la cambra ben perfumada i flairosa. Després ella mateixa anà a cridar Hèlena. La trobà a l'alta torre; al seu voltant hi havia un grupet de troianes. Li agafà amb la mà el vel de nèctar i la va estirar. Li parlà fent-se semblant a una vella nascuda des de feia molts anys, una filadora, que, per a ella, quan vivia a Lacedemònia, feia belles peces de llana i per això l'apreciava moltíssim. Tenint el posat d'aquesta dona, la divina Afrodita li digué: «Vine aquí. Alexandre demana que tornis a casa. Ell és a la cambra, al llit guarnit, radiant per la seva bellesa i pels seus vestits. No diries pas que ha acabat de lluitar amb un guerrer, sinó que està a punt d'anar a la dansa o bé que tot just acaba d'arribar-ne i reposa».

Així va parlar, i a Hèlena el cor se li va commoure dins el pit. Quan reconegué el coll tendre de la dea, els seus pits cobejables i els seus ulls resplendents, va quedar parada, va murmurar el seu nom i va dir aquestes paraules: «Dea venturosa, ¿per què desitges seduir-me d'aquesta manera? ¿Em portaràs encara més lluny, a una de les ciutats ben poblades [400] de Frígia o de l'amable Meònia,^[166] si és que també hi

tens algun amic entre els homes mortals? ¿Perquè ara Menelau, després d’haver vençut el diví Alexandre, vol endur-se’m a casa, detestable com sóc, per això ara tu t’has presentat aquí meditant enganys? Vés-te’n, asseu-te al seu costat i renuncia als camins dels déus i amb els teus peus no gosis tornar a l’Olimp, sinó lamenta’t sense parar per ell, fins que et faci la seva esposa o bé la seva esclava. Allí, jo no hi aniré — seria digne de retret— a preparar-li el llit. Més tard les troianes es riurien de mi. Ja tinc prou penes en el meu cor».

A ella, la divina Afrodita, indignada, li deia: «No em provoquis, obstinada, no sigui que jo, enutjada, t’abandoni i t’avorreixi amb tanta vehemència com fins ara t’he estimat. Al mig dels dos bàndols, el dels troians i el dels dànaus, provocaré odis terribles, i potser tu moriràs amb un destí cruel».

Així va parlar, i Hèlena, de la nissaga de Zeus, tingué por, se n’anà en silenci, coberta amb un vel blanc resplendent, i passà desapercebuda de les altres troianes. Una deïtat la guiava.

Quan van arribar al bell casali de d’Alexandre, les criades immediatament van tornar a la feina, i ella, divina entre les dones, va pujar a la cambra d’alt teginat. La riallera Afrodita agafà una cadira per a ella, la portà la mateixa dea i la posà al davant d’Alexandre. [425] S’hi va asseure Hèlena, la filla de Zeus, portador de l’ègida, i girant la vista enrere el va reptar amb aquestes paraules: «Ja has arribat de la guerra! Tant de bo hi haguessis mort, doblegat pel guerrer esforçat que fou el meu primer espòs. Prou que abans et gloriejaves de ser superior a Menelau, favorit d’Ares, en força, en braços i en la llança. Apa, vés ara a desafiar Menelau, favorit d’Ares, i a fer-li front novament en el combat. Però no, jo t’aconsello que ho deixis córrer i que no presentis combat cos a cos al ros Menelau ni hi lluitis temeràriament, perquè no siguis domat per la seva llança».

Contestant-li, Paris li va respondre amb aquestes paraules: «Dona, no increpis el meu cor amb insults injuriosos, perquè ara Menelau ha guanyat amb l’ajut d’Atena; una altra vegada seré jo qui el venceré. Car al nostre costat també hi ha déus. Apa, doncs, anem cap al llit tots dos i gaudim de l’amor, ja que mai la passió no m’havia dominat d’aquesta manera, ni tan sols la primera vegada quan, després d’haver-te raptat, navegava amb les naus, que solquen la mar, i a l’illa de Crànae^[167] vaig compartir amb tu l’amor i el llit, tal com ara estic ansiós de tu i m’agafa el dolç desig».

Així va parlar, i va anar cap al llit el primer i al mateix temps el va seguir l’esposa. Mentre tots dos estaven ajaçats al llit reixat,^[168] l’Atrida passava per entremig de la multitud, semblant una fera, per si en algun lloc veia Alexandre d’aspecte diví. [450] Però aleshores cap dels troians ni dels famosos aliats podia mostrar Alexandre a Menelau, favorit d’Ares. I no l’haurien amagat per amiat, si algú l’hagués vist, ja que per a tots ells era igualment enutjós com la negra parca. Però, a més a més, entremig d’ells, el sobirà d’homes Agamèmnon va dir: «Escolteu-me, troians i dàrdans, i aliats, és evident que la victòria és de Menelau, favorit d’Ares.

Per tant, lliureu-me Hèlena argiva i, juntament amb ella, les riqueses, i pagueu la indemnització que sembli adient, la que es mantingui entre els homes de les generacions futures».

Així va parlar l'Atrida, i els altres aqueus li ho van aprovar.

CANT IV

Violació dels juraments. Agamèmnon passa revista a les tropes

Assemblea dels déus a l'Olimp

Els déus, asseguts al costat de Zeus, celebraven una assemblea sobre un paviment d'or, i al mig d'ells l'augusta Hebe^[169] servia nèctar. Amb copes daurades brindaven els uns amb els altres, tot mirant la ciutat dels troians. Aleshores el Crònida^[170] intentà provocar Hera amb paraules punyents i amb un to irònic li digué: «Dues són les protectores de Menelau, Hera, l'argiva,^[171] i Atena, l'alalcomeneida.^[172] Però totes dues seuen lluny i es complauen contemplant-lo; en canvi, a l'altre sempre l'assisteix la riallera Afrodita i li aparta les parques. Fins i tot ara l'ha salvat quan es creia que moriria. Tanmateix, la victòria és sens dubte de Menelau, favorit d'Ares. Nosaltres reflexionem com han d'acabar aquests fets, o bé si suscitem la guerra funesta i el combat terrible, o bé provoquem l'amistat entre ambdós bàndols. Si això darrer resultés plaent i grat per a tots, la ciutat del sobirà Príam romandria habitada i Menelau s'enduria l'argiva Hèlena».

Així va parlar. Van rondinar Atena i Hera, assegudes de costat, i van meditar desgràcies per als troians. Certament Atena va romandre en silenci sense dir res, malgrat que estava enfadada amb el seu pare Zeus i l'aclaparava una ira terrible. Hera no va poder contenir la còlera en el seu pit i li va dir: «Crònida molt terrible, quines són aquestes paraules que acabes de pronunciar! [25] ¿Així vols fer tornar inútil i ineficaç el meu treball i la suor que amb l'esforç vaig haver de suportar? També els meus cavalls se'm van cansar quan jo reunia l'exèrcit perquè fos una calamitat per a Príam i per als seus fills. Fes-ho, però tots els altres déus no ho aprovem pas».

Tot enfadat, Zeus apleganúvols li va respondre: «Boja, ¿quin mal tan gran t'han fet Príam i els fills de Príam, perquè et neguitegis acaloradament per abatre la ben construïda ciutat d'Ílion? Si tu traspassessis les portes i les grans muralles i et mengessis crus Príam, els seus fills i els altres troians, potser aleshores apaivagaries la teva còlera. Fes-ho com vulguis, no sigui que aquesta desavinença resulti una baralla greu entre tots dos, entre tu i jo. Una altra cosa et diré, i tu grava-la a la teva memòria. Quan jo, enfurit, vulgui destruir una ciutat, en la qual t'hagin nascut homes estimats, no deturis la meva ira i deixa'm que actüi, perquè també jo, gustós, he cedit amb el cor contrariat. Car entre les ciutats dels homes terrenals que hi ha sota el sol i sota el cel estrellat, per mi la preferida és la sagrada Ílion, juntament amb Príam i el poble de Príam, el de la llança de freixe. Mai el meu altar no ha estat mancat de

vianda, repartida en porcions iguals, ni de libació ni de fum de greix, que constitueixen l'honor que ens pertoca».

Tot seguit la venerable Hera, la d'ulls de vedella, li va contestar: [50] «Per mi, tres són les ciutats de molt les més estimades: Argos, Esparta i Micenes, la d'amples carrers. Destruïx-les en el moment en què les odiïs en el teu cor. Jo no em posaré davant teu al seu favor ni te'n privaré per gelosia. Encara que m'irrités i no permetés d'arranar-les, no ho aconseguiria enutjant-me, perquè de molt ets superior. Però cal que el meu treball no resulti inútil i ineficaç; car jo sóc una deïtat, el meu llinatge prové d'on ve el teu, i Cronos, el de pensa retorta, em va engendrar la més Augusta per dos motius: pel naixement i perquè sóc anomenada esposa teva, i tu ets el sobirà entre els immortals. Però en aquests assumptes cedim l'un a l'altre, jo a tu i tu a mi. Els altres déus immortals ens seguiran. Tu, doncs, dóna l'encàrrec a Atena que es presenti ràpidament a la terrible batalla entre els aqueus i els troians i que procuri que els troians siguin els primers que ataquin els aqueus altius, tot violant els juraments de lleialtat».

Menelau és ferit per Pàndar

Així va parlar, i no va desobeir-la el pare dels homes i dels déus. Tot seguit va dir a Atena aquestes paraules alades: «Vés immediatament al camp de batalla entre els troians i els aqueus i procura que els troians siguin els primers a atacar els aqueus altius, tot violant els juraments de lleialtat».

Havent parlat així, va incitar Atena, que ja estava prou encesa. Va baixar dels cims de l'Olimp tot d'un plegat. Com l'estel que el fill de Cronos, el de pensa recargolada, [75] envia als mariners o a un campament enorme de tropes, com a presagi lluminós, del qual surten innumbrables guspises, d'una manera semblant, Pal·las Atena es llançà a la terra i saltà al bell mig de la contesa. La por va dominar els espectadors, els troians domapoltres i els aqueus de belles gamberes. Cadascú, tot mirant-se el qui tenia al costat, deia el següent: «O bé novament hi haurà guerra funesta i lluita terrible, o entre ambdós bàndols, Zeus, que és l'àrbitre dels combats entre els humans, hi posarà amistat».

Així repetia cadascú dels aqueus i dels troians. Ella va penetrar entremig de la multitud dels troians, sota la figura d'un home, Laòdoc, el fill d'Antènor, guerrer esforçat, per veure si trobava el divinal Pàndar.^[173] Efectivament, va trobar dret l'irreprotxable i valent fill de Licàon. Al seu voltant hi havia les files esforçades d'homes armats, que l'havien seguit des dels corrents de l'Esep. Plantant-se al seu costat li va dir aquestes paraules alades: «En una cosa m'hauries de fer cas, fill prudent de Licàon. Hauries de gosar tirar una sageta veloç a Menelau, i aconseguiries la gratitud i la glòria de tots els troians, però especialment del rei Alexandre. D'ell,

sobretot, en rebries regals esplèndids, si pogués veure el bel·licós Menelau, el fill d'Atreu, pujar dalt la pira fúnebre, sotmès pel teu tret. Apa, vinga, dispara contra el famós Menelau [100] i promet a Apol·lo, originari de Lícia, l'arquer il·lustre, que li sacrificaràs una insigne hecatombe, quan tornaràs a casa, a la sagrada ciutat de Zelea».

Així va parlar Atena, i ell, desassenyat, es va deixar entabanar el cap. Immediatament va agafar l'arc polit, fet de les banyes d'un boc silvestre que ell mateix havia caçat, en ferir-lo sota l'estern, quan saltava des d'una roca. Ell, mentre l'esperava estant a l'aguait, el va tocar al pit, i l'animal va caure d'esquena damunt el roquissar. De setze pams d'alçària eren les banyes del cap, les quals un artesà polidor de corns havia ajustat amb traça, i, després d'haver-les allisat bé, hi va posar un ganxo d'or. Va recolzar l'arc al terra i tensant-lo el va deixar a punt. Al seu davant els companys valerosos aguantaven els escuts, per si els bel·licosos fills dels aqueus atacaven primer, abans que fos ferit Menelau, l'esforçat fill d'Atreu. Després ell va treure la tapa del buirac i va agafar una sageta no usada, amb ales, causa de negres sofrences. Tot seguit va posar la fletxa amarga a la corda i a Apol·lo, d'origen lici, il·lustre pel seu arc, va fer la prometença que sacrificaria una esplèndida hecatombe de xais primogènits, tan bon punt tornés a casa, a la ciutat sagrada de Zelea. Va agafar alhora les mòsses de la fletxa i els tendons de bou i va acostar la corda al seu pit i el ferro^[174] a l'arc. Després de doblegar el gran arc en forma de cercle, l'arma va vibrar, la corda va fer un gran espetec, i va botar la sageta [125] punxeguda, desitjosa de volar cap a la multitud.

Però de tu, Menelau, no es van oblidar els déus feliços, els immortals, i molt menys la filla de Zeus, Atena saquejadora, la qual se't va posar al teu davant i et va desviar el tret agut. El va apartar de la teva pell, com una mare foragita una mosca del seu infant, quan està adormit en un son agradós. Ella la va dirigir cap on els daurats fermalls del cinturó s'ajusten i la cuirassa es presenta en doble capa. L'amarga fletxa va anar a parar a l'ajust del cinturó. Va passar pel cinturó ben treballat, es va clavar per la ventrera de la cuirassa magníficament cisellada, que portava com a defensa del cos i com a resguard contra les javelines i que va ser allò que més el va protegir, encara que també la va traspasar. La fletxa va esgarrinxar la part més superficial de la pell de l'home, i immediatament de la ferida li va rajar sang negra com un núvol.

Com quan una dona meònia o cària tenyeix de porpra el vori, que serà arnès dels cavalls; està desat en una cambra, i molts genets desitgen endur-se'l, però és un ornament reservat per al rei, i alhora un guarniment per al cavall i motiu de glòria per al conductor; d'aquesta manera, Menelau, se't van tenyir les cuixes ben proporcionades, les cames i també els bells turmells fins al capdavall.

Aleshores es va estremir el sobirà de guerrers Agamèmnon, quan va veure que la sang li rajava de la ferida. Es va espantar també el mateix Menelau, favorit d'Ares. [150] Tanmateix, quan va veure que el nervi i les barbes^[175] de la fletxa eren fora, novament se li va refer el seu coratge dins el seu pit. Al mig dels guerrers, el poderós

Agamèmnon es va posar a sanglotejar profundament i els va parlar, mentre agafava Menelau per la mà i els seus companys es lamentaven: «Germà estimat, es veu que jo vaig degollar víctimes com a senyal de jurament per la teva mort, en posar-te sol al davant dels aqueus contra els troians. Així t'han disparat els troians i han trepitjat els pactes lleials. No, no són pas inútils el jurament ni la sang dels anyells, ni les libacions sense barreja ni les encaixades amb la mà dreta, en les quals vam confiar. Perquè encara que l'Olímpic no doni acompliment immediatament, ho complirà en el futur. Ho pagaran ben car amb els seus caps, les seves dones i els seus fills, perquè això ho sé molt bé en el meu cor i en el meu ànim: hi haurà un dia en què caurà la sagrada Ílion, Príam i el poble de Príam que porta la llança de freixe, i en què el Crònida Zeus, el d'alt tron, que viu a l'èter, agitarà ell mateix l'ègida tenebrosa contra tots, irritat per aquest frau. Tot això no restarà sense acompliment. Però tindrà una pena terrible, Menelau, si et mors i compleixes el destí de la teva vida. A més, tornaria totalment desprestigiada a l'assedegada Argos, car els aqueus immediatament es recordaran de la seva terra pàtria. I deixariem l'argiva Hèlena com a guardó per a Príam i per als troians, mentre la terra corromprà els teus ossos i tu reposaràs a Troia per una empresa inacabada. [175] I possiblement algun dels troians altius saltant damunt la tomba del gloriós Menelau dirà així: “Tant de bo d'aquesta manera Agamèmnon doni satisfacció a la seva ira en totes les empreses, tal com ara ha conduït en va un exèrcit d'aqueus, ha tornat cap a casa, cap a la seva estimada terra pàtria, amb les naus buides i ha deixat l'esforçat Menelau”. Així parlaran alguna vegada. Aleshores que l'ampla terra m'engoleixi!».

Tot encoratjant-lo, el ros Menelau li va dir: «Tingues valor i no acovardeixis gens les tropes dels aqueus. El dard agut no s'ha clavat en un lloc mortal, al contrari, l'ha aturat pel damunt el cinturó ben treballat i, per sota, la faixa i la ventrera, que han treballat els artífexs del bronze».

Tot contestant-li, el poderós Agamèmnon li va dir: «Tant de bo sigui així, estimat Menelau. Un metge t'examinarà la ferida i t'hi posarà remeis que calmin els negres dolors».

Va parlar i es va dirigir a Taltibi,^[176] l'herald diví: «Taltibi, tan aviat com puguis crida aquí Macàon,^[177] fill d'Asclepi, metge irreprotxable, perquè vegi el bel·licós Menelau, fill d'Atreu, que ha estat ferit per un arquer molt destre dels troians o dels licis, en disparar-li una fletxa; per a ell ha estat un motiu de glòria, però per a nosaltres d'aflicció».

Així va parlar, i, tan bon punt el va sentir, l'herald no el va desobeir, se'n va anar, entremig dels aqueus de túnica de bronze, a la recerca de l'heroi Macàon. El va trobar [200] dret, voltat per les esforçades fileres de les seves tropes armades amb escuts, les quals el van seguir des de Trica, terra nodridora de cavalls. I acostant-se-li li va dir paraules alades: «Aixeca't, Asclepiada, et crida el poderós Agamèmnon, perquè et miris el bel·licós Menelau, cabdill dels aqueus, que ha estat ferit per un arquer molt

destre dels troians o dels licis, en disparar-li una fletxa. Per a ell ha estat motiu de glòria, però per a nosaltres d'aflicció».

Així va parlar, i li va commoure el cor en el seu pit. Se'n va anar entremig de la multitud, a través del gran exèrcit dels aqueus. Però, quan va arribar allí on el ros Menelau estava ferit i envoltat de tots els més distingits, posats en cercle, ell, un home semblant a un déu, al bell mig, se li va posar al costat i immediatament li va començar a treure la fletxa de l'ajust del cinturó. Mentre la hi estirava, se li van trencar les rebaves agudes. Va deslligar-li el cinturó ben treballat i, sota, la faixa i la ventrera, que havien treballat els artífexs del bronze. Tot seguit va examinar la ferida, on s'havia clavat la fletxa amarga, va xuclar-li la sang i, amb destresa, hi va escampar remeis benignes, que en altre temps Quiró,^[178] ben disposat, li havia donat al seu pare en prova d'amistat.

Agamèmnon passa revista a les tropes

Mentre guarien Menelau bo en el crit de guerra, les files dels troians armats en escuts anaven avançant, i ells novament es posaren les armes i es recordaren del desig del combat.

No hauries vist el diví Agamèmnon endormiscat ni acovardit ni poc disposat a lluitar, sinó, al contrari, molt decidit a entrar a la batalla, que dóna la glòria als homes. [225] Va deixar els cavalls i el carro lluent de bronze, mentre a part els retenia esbufegant el seu criat Eurimedont, fill de Ptolemeu Piraida, al qual encarregà que els tingués a prop, fins al moment en què el cansament li afeblís els seus membres després d'haver exercit el comandament de tantes tropes. Ell, a peu, passava revista per entremig de les files dels guerrers, i els dànaus, de poltres ràpids, que veia enardits, posant-se al seu costat, els encoratjava molt amb aquestes paraules: «Argius, no afluixeu per res el vostre enardiment impetuós, ja que el pare Zeus no serà el defensor dels qui menteixen, sinó que, de segur, els voltors devoraran les tendres carns dels qui han estat els primers a transgredir els juraments, mentre nosaltres ens endurem en les naus les seves esposes estimades i els seus fills petits, quan conquerirem la fortalesa».

D'altra banda, els qui veia que afluixaven en la guerra odiosa els reptava durament amb paraules irades: «Argius fatxendes, covards, ¿que no teniu vergonya? ¿Com és que esteu així parats, espantats com cérvols que, quan s'han cansat de recórrer una gran esplanada, es queden aturades sense que tinguin gens de força a les entranyes? D'aquesta manera vosaltres esteu parats i no lluiteu. ¿Espereu que els troians s'acostin allí on romanen les naus de bella popa, al sorral de la mar blanquinosa, per a veure si Zeus us dóna un cop de mà?».

Donant ordres d'aquesta manera, passava revista per les fileres dels guerrers. [250] Va arribar als cretencs mentre avançava entremig de la multitud dels soldats. Ells, al voltant d'Idomeneu, es posaven la cuirassa. Idomeneu, a primera fila, semblava un senglar per la seva força. Meríones incitava les formacions del darrere. En veure'ls es va alegrar el cabdill de guerrers Agamèmnon i va parlar a Idomeneu amb paraules meloses: «Idomeneu, t'aprecio per damunt dels altres dànaus de poltres ràpids, tant en la guerra o en qualsevol altra empresa com en el banquet, quan els més nobles dels argius barregen en una cratera el vi brillant, honor dels ancians. Si veritablement els altres aqueus de testa cabelluda beuen la seva porció, la teva copa sempre és més plena, com la meva, per tal de beure cada cop que el desig ho demani. Apa, doncs, vés a la guerra tan valent com des de fa temps et vantes de ser».

Idomeneu, cabdill dels cretencs, al seu davant li va respondre: «Atrida, jo et seré un company fidel, tal com abans et vaig prometre i garantir amb el meu assentiment. Tanmateix, incita els altres aqueus de testa cabelluda perquè lluitem com més aviat millor, ara que els troians han violat els juraments. A ells, en el futur, els aclapararan la mort i els patiments per haver estat els primers a transgredir els juraments».

Així va parlar, i l'Atrida, alegre en el seu cor, tirava cap endavant. Es va presentar als Aiants,^[179] mentre avançava entremig de la multitud de soldats. Tots dos s'estaven posant el casc i un núvol de soldats d'infanteria els seguia. Com un pastor de cabres, quan des d'una talaia veu un núvol [275] que avança per la mar per l'impuls del Zèfir, i des de lluny estant li sembla més fosc que la pega, mentre avança per la mar i porta una gran tempesta, s'espanta de veure'l i fa entrar el ramat en una cova; d'aquesta manera, al voltant dels Aiants, densos batallons de joves nodrits per Zeus avançaven cap a la lluita odiosa, negrosos i eriçats d'escuts i de llances. El poderós Agamèmnon es va alegrar de veure'ls i, pronunciant paraules alades, els va dir: «Aiants, tots dos capitosts d'argius de túnica de bronze, a vosaltres dos, com no està bé que us faci exhortacions, no us mano res, perquè prou bé ordeneu les vostres tropes que lluitin amb enardiment. Pare Zeus, Atena i Apol·lo, tant de bo hi hagués un coratge semblant en la pitrera de cadascú. Aleshores aviat es doblegaria la ciutat del rei Príam, conquerida i destruïda per les nostres mans».

Havent parlat així, els va deixar allí i va anar a l'encontre d'altres. Aleshores va trobar Nèstor, el vibrant orador dels de Pilos, als quals donava instruccions i els exhortava a lluitar, el gran Pelagont, Alàstor, Cromi, Hèmon i Biant,^[180] pastor de guerrers. Al davant havia col·locat els cavallers amb els cavalls i els carros; i al darrere, els soldats d'infanteria, que eren molt nombrosos i valents, perquè fossin mur de contenció de la guerra. Al mig hi havia intercalat els covards perquè cadascú, encara que no volgués, lluités per força. [300] De primer va donar ordres als de cavalleria i els encarregava que continguessin els cavalls i que no s'atropellessin al mig de la multitud: «Que ningú, refiant-se de la seva destresa eqüestre^[181] i de la seva valentia, no vulgui lluitar tot sol contra els troians, però que tampoc no es faci enrere, perquè seríeu més febles. L'home que des del seu carro arribi prop del de

l'adversari que l'ataqui amb la llança, perquè això serà molt més avantatjós. D'aquesta manera els nostres avantpassats van abatre ciutats i muralles, mantenint aquest ànim i aquest coratge dins el seu pit».^[182]

Així els exhortava aquell vell, bon coneixedor de guerres des d'antany. Es va alegrar de veure'l el poderós Agamèmnon i, tot parlant-li, li va dir aquestes paraules alades: «Ancià, tant de bo et seguissin els genolls, com el coratge en el teu pit, i la teva força es mantingués ferma. Tanmateix, t'aclapara la vellesa, comuna per a tothom. L'hauria de tenir algun altre home, i tu hauries de ser entremig dels més joves».

Li va respondre després Nèstor, el gereni conductor de carros: «Atrida, també m'agradaria molt ser igual com era quan vaig llevar la vida al divinal Ereutalió,^[183] però els déus no ho concedeixen tot alhora als humans: si aleshores era jove, ara la vellesa m'acompanya. Amb tot, romandré al mig dels conductors i els guiaré amb els meus consells i advertiments, que això és privilegi dels ancians. Les llances, les brandaran els més joves, que són més àgils que jo en el maneig de les armes i es refien del seu coratge». [325]

Així va parlar, i l'Atrida va seguir endavant amb el cor content. Va trobar Menesteu, el fill de Pèteos, picador de cavalls, dret i envoltat d'atenesos,^[184] instigadors del crit de guerra. També a prop hi havia l'enginyós Odisseu i al seu costat estaven aturats en rotllana les rengles no febles dels cefal·lenis.^[185] Certament les tropes d'ambdós encara no havien sentit el crit de guerra, sinó que tot just acabaven d'aixecar-se i de posar-se en moviment els batallons dels troians domapoltres i els dels aqueus. Ells estaven drets esperant fins que una altra columna dels aqueus es llancés contra els troians i comencés el combat. En veure'ls, el sobirà de guerrers Agamèmnon els va reptar i, tot cridant-los, els va dir aquestes paraules alades: «Fill del rei Pèteos, nodrissó de Zeus, i tu, destre en els pèfids enganys i cobejós en el teu cor, ¿per què us manteniu lluny aturats i espereu els altres? A vosaltres pertoca mantenir-vos fermes a primera fila i enfrontar-vos a la lluita abrusadora. De fet, vosaltres dos sou els primers que sentiu la meva invitació a l'àpat cada vegada que els aqueus preparem un banquet per als prohoms. Aleshores prou que us plau menjar la carn ben rostida i beure les copes de vi dolç com la mel, fins que en teniu ganes; ara, en canvi, veuríeu ben a gust que deu columnes d'aqueus lluitessin davant vostre amb el bronze implacable».

Mirant-lo amb un esguard ferreny, l'enginyós Odisseu li va dir: «Atrida, ¿quina paraula és aquesta que se t'ha escapat del clos de les dents? [350] ¿Com pots dir que abandonem la lluita, quan nosaltres som els aqueus que despertem Ares ferotge contra els troians domapoltres? Si tu vols i si la cosa t'interessa, veuràs el pare de Telèmac barrejat amb els primers combatents dels troians domapoltres. Aquestes paraules que tu dius són vanes com el vent».

El sobirà Agamèmnon li va contestar somrient, quan es va adonar de la seva ira, i es va retractar de les seves paraules: «Laercíada, descendent de Zeus, molt enginyós

Odisseu, ni intento fer-te un retret ni tampoc donar-te ordres; car sé que el teu cor dins el teu pit només coneix bones intencions. I és que tu tens els mateixos sentiments que jo. Apa, vinga, si ara s'ha dit alguna cosa molesta, ja ho arreglarem més endavant, i que els déus ho facin tornar tot en allò que el vent s'enduu».

Havent parlat així, els deixà allí i anà a l'encontre d'altres. Va trobar el fill de Tideu, el coratjós Diomedes, que estava dret a la vora dels seus cavalls i del seu carro de peces ben ajustades. Al seu costat hi havia Estènel,^[186] fill de Capaneu.^[187] També, en veure'l, el va increpar el poderós Agamèmnon, i, cridant, li va dir aquestes paraules alades: «Ai, fill del valerós Tideu domapoltres, ¿per què ronsegues i per què contemples els ponts^[188] de la guerra? A Tideu no li era gens grat acoquinar-se així, sinó combatre amb els enemics molt per davant dels seus companys. Així ho diuen els qui el van veure lluitar fatigosament. Jo ni me'l vaig trobar ni tampoc el vaig veure, però asseguren que era superior als altres. [375] Certament no va entrar a Micenes per lluitar, sinó com a hoste, juntament amb el divinal Polinices,^[189] quan reclutava tropes. Aleshores preparaven una expedició contra els sagrats murs de Tebes i van demanar amb molta insistència que els donessin aliats il·lustres. Els de Micenes estaven disposats a donar-los-els i s'avenien a fer-ho tal com ho demanaven, però Zeus els va fer canviar de parer mostrant-los presagis fatídics. Així, doncs, se'n van anar i, quan ja havien fet un bon tros de camí i havien arribat a l'Asop,^[190] ple de joncs i de vores herboses, els aqueus van enviar Tideu amb un nou missatge. Ell va marxar i es va trobar que els cadmeus,^[191] en un gran nombre, feien un banquet al palau del poderós Etèocles. Tideu, el conductor de carros, no es va espantar, malgrat que era foraster i es trobava tot sol entre tants cadmeus, sinó que els va desafiar a competir en proves i totes les va superar amb facilitat. D'aquesta categoria era l'ajut que Atena li prestava. Els cadmeus, agullonadors de poltres, s'irritaren i li prepararen, quan se'n va anar, una gran emboscada, formada per cinquanta joves, els capdavanters de la qual eren l'Hemònida Mèon, semblant als immortals, i el fill d'Autòfon, Polifontes, resistent en el combat. Tideu, a aquests, també els va etzibar un destí ignominiós. Els matà tots i només va permetre que un sol tornés a casa. Mèon^[192] fou el qui deixà partir, fent cas a un presagi dels déus. Així era l'etoli Tideu. Tanmateix, el fill que engendrà és inferior a ell en el combat, però superior en l'assemblea». [400]

Així va parlar, i el valerós Diomedes no li va dir ni paraula, tot respectant els renys del rei venerable. Amb tot, el gloriós fill de Capaneu li va respondre: «Atrida, no diguis mentides, que prou saps la veritat. Nosaltres^[193] ens gloriem de ser molt millors que els nostres pares. Nosaltres vam conquerir la seu de Tebes, la ciutat de les set portes, malgrat que, al peu de la muralla, que era més sòlida, portàrem tropes més reduïdes, tot confiant en els presagis dels déus i en l'ajuda de Zeus. Aquells, per la seva pròpia follia, moriren. Per tant, de cap manera no em posis els nostres pares en un lloc d'honor igual al nostre».

Mirant-lo amb un esguard ferreny, l'esforçat Diomedes li va respondre: «Amic meu, seu, calla i fes cas del meu consell; certament jo no m'enfado contra Agamèmnon, pastor de guerrers, ara que està incitant a la lluita els aqueus de belles gamberes. La glòria l'acompanyarà, si els aqueus exterminen els troians i conquereixen la sagrada Ílion; en canvi, la pena serà immensa si els aqueus són derrotats. Apa, doncs, pensem nosaltres també en el nostre coratge irrefrenable».

Va parlar, i amb les armes va saltar del carro a terra. En moure's el cabdill, el bronze del pit li va fer un soroll terrible. Fins i tot n'hauria tingut por un guerrer molt intrèpid.

Inici de la batalla i combats singulars

Com l'oneig de la mar, quan en la costa sorollosa s'encrespa contínuament per l'impuls del Zèfir, primer s'infla en el pèlag, tot seguit bramula amb força i, en rompre's a la terra, s'aixeca tot doblegant-se i a ambdós costats d'un promontori [425] escup la bromera marina, amb la mateixa rapidesa aleshores, en una ràpida successió, els batallons dels dànaus avançaven sense parar cap a la guerra. Cada capitost donava ordres als seus, i els altres s'apressaven calladament i en silenci, temorosos dels seus capdavanters. Hauries dit que aquelles tropes tan nombroses no tenien veu en el seu pit. A tots els llüien les armadures resplendents, amb les quals desfilaven revestits. Els troians eren com les incomptables ovelles d'un home ric, que, mentre els munyen la blanca llet, estan quietes al corral belant sense parar, perquè senten la veu dels anyells; així l'alarit dels troians s'aixecava entre la gran concentració, perquè no era igual l'accent de tots ells ni una sola la seva parla, sinó que les llengües es barrejaven, pel fet que els guerrers eren de llocs diferents. Els uns els incitava Ares, els altres Atena, la d'ulls d'òliba, i l'Esglai, la Fuga i la Discòrdia, desmesuradament enardida, germana i companya de l'homicida Ares, que al principi només s'aixeca una mica, però després fixa el seu cap en el cel, mentre va caminant per terra. També aleshores va escampar una baralla general al bell mig, mentre anaven augmentant entre la multitud els planys dels homes.

Tan bon punt avançaren i es trobaren en un mateix indret, entrexocaren els escuts de cuir, les llances i les fúries dels guerrers de cuirassa de bronze. Aleshores els escuts amb llombrígol toparen els uns contra els altres. Es va formar un gran tumult. Allí es barrejaven alhora gemecs i crits de victòria d'homes [450] que mataven i d'homes que morien. La terra era un devessall de sang. Com quan els rius tempestuosos baixant muntanyes avall en un aiguabarreig fan confluïr les seves aigües embravides, procedents de grans deus en un barranc balmat, i un pastor des de lluny, a les muntanyes, sent la remor, així també era la cridòria i l'esforç dels qui entraven en la brega.

Antíloc^[194] fou el primer que va abatre un guerrer dels troians, proveït de casc, valerós en les primeres files, el Talisiada Equepol.^[195] De primer el va tocar en la cimera del casc de crins de cavall. El va ferir en el front, i la punta de bronze li va traspasar l'os fins a l'interior. La foscó li va cobrir els ulls, i es va desplomar, com una torre, en el terrible combat. Tan bon punt va caure, va agafar-lo pels peus el poderós Elefènor Calcodonciada, capdavanter dels magnànims abants, i l'anava arrossegant a resguard dels dards, desitjós de despullar-lo de les armes com més aviat millor. Tanmateix, el seu ímpetu no li va durar gaire, car el magnànim Agènor,^[196] quan el va veure que s'emportava el cadàver, amb una llança de bronze el va ferir en el costat que li havia quedat al descobert a la vora de l'escut, en ajupir-se, i li van desfer els membres. D'aquesta manera el va abandonar la vida, i al voltant de la seva despulla es va produir un combat aferrissat entre troians i aqueus. Es van agredir els uns contra els altres com llops; cada home escometia un altre home.

Aleshores Aiant Telamoni va ferir Simoïsi, el fill d'Antemió, un jove robust, que la seva mare infantà a les ribes del Simoent^[197] tot baixant de l'Ida, [475] una vegada que amb els seus pares hi va anar a vigilar els ramats. Per això es deia Simoïsi. No va poder tornar als seus pares les despeses de criança; la seva vida fou molt breu, perquè va ser occit pel magnànim Aiant amb la seva llança domadora. Quan li anava al davant, el va tocar al pit, vora la mamella dreta. La llança de bronze li va traspasar l'espatlla. Va caure estès a terra, damunt la pols, com un pollancre que ha crescut a la clotada d'un gran aiguamoll, un pollancre de soca llisa, al cim del qual ha crescut el fullatge; un carreter l'ha tallat amb el ferro lluent per corbar-lo com una llanda per al seu carro magnífic, i ara és a terra fins que s'assequi a la riba del riu. Així Aiant, descendent de Zeus, va matar l'Antèmida Simoïsi. El fill de Príam Àntif, el de cuirassa resplendent, li va disparar la javelina entre la multitud. Va fallar el tret, però va encertar Leucos, el valerós company d'Odisseu, a l'engonal, mentre arrossegava un cadàver cap a un altre lloc. Hi va caure al damunt, i aquella despulla se li escapà de la mà. Odisseu, terriblement irritat per la mort del seu amic, va passar per entremig dels primers combatents revestit de bronze resplendent i, quan ja era molt a prop, es va aturar i va disparar la llança lluent, tot mirant acuradament al seu voltant. En disparar el guerrer, els troians s'esporguiren. Ell no va fer un tret endebades, sinó que va tocar un fill bastard de Príam, Democoont, el qual havia arribat d'Abidos,^[198] terra d'eugues àgils. [500] Odisseu, enfurit pel seu company, el va ferir amb la llança a la templa, i la punta de la llança li va traspasar l'altra templa i tot. La foscó li va cobrir la mirada, va caure sorollosament, i les armes van retronir damunt el seu cos. Els qui eren a primera fila i l'il·lustre Hèctor es van fer enrere. Els argius es van posar a cridar molt fort, arrossegaren els seus cadàvers i van continuar avançant molt més endavant. Apol·lo, que des de dalt de Pèrgam^[199] ho contemplava, s'enutjà i, tot cridant, féu als troians aquesta exhortació: «Endavant, troians domapoltres, a la lluita no cedi als argius, perquè la seva pell no és de pedra ni de ferro per frenar el bronze

que talla la carn, quan són colpits. No, ni tan sols hi lluita Aquil·leu, fill de Tetis, la de bella cabellera, sinó que a les naus rumia la seva ira, que rosega el cor».

Així va parlar des de la ciutadella el terrible déu. Però des de l'altra banda va incitar els aqueus la gloriosa filla de Zeus, Atena Tritogenia,^[200] la qual rondava entremig de la tropa per on veia que algú començava a afluixar.

Aleshores el destí va encadenar Diores Amarincida,^[201] perquè fou ferit per un roc cantellut vora el taló, a la cama dreta. L'hi llançà el cabdill dels tracis, l'Imbràcida Piros, el qual havia arribat des d'Enos.^[202] Aquell desgraciat cop de pedra li va fer malbé els dos tendons i l'os. Ell va caure a la pols d'esquena, després d'haver aixecat ambdós braços als seus companys estimats, i va exhalar l'alè. Va córrer cap a ell el qui l'havia colpit, Piros, i amb la llança el va malferir vora el melic. Tota [525] la budellada se li escampà per terra, i la foscor li va cobrir la vista.

Quan en fugia, l'etoli Toant el ferí amb la llança en el pit, damunt la mamella, i el bronze es clavà en el pulmó. Toant se li acostà, li arrancà la pesada llança del pit, desembeinà l'aguda espasa, la hi va introduir al mig ventre i li va llevar la vida. No el va despullar de l'armadura, perquè els companys tracis, cabelluts en el cim de la testa, hi van córrer al voltant, amb llargues piques a les mans i el van fer fora del seu davant, tot i que Toant era cepat, il·lustre i valent. Ell es va acovardir i es va fer enrere. Així van quedar tots dos estesos a la pols, l'un al costat de l'altre, tant el cabdill dels tracis, com el dels epeus, de túnica de bronze, mentre molts altres a la vora s'anaven matant.

Aleshores ja no hauria censurat l'acció cap guerrer que hi participés, qualsevol que, sense estar ferit o colpit per l'agut bronze, s'hagués passejat pel mig, guiat per la mà de Pal·las Atena i protegit per ella de la força dels dards. I és que aquell dia molts troians i aqueus van quedar estesos de bocaterrosa, els uns al costat dels altres.

CANT V

Les gestes de Diomedes

Continuació de la batalla

Aleshores Pal·las Atena va donar coratge i audàcia al Tidida Diomedes,^[203] perquè es distingís entre tots els argius i aconseguís una glòria immensa. Li féu brollar del casc i de l'escut un foc incansable, semblant a l'estel de la tardor,^[204] que, després d'haver-se banyat a l'Ocèan, resplendeix més lluent. D'aquesta manera era el foc que li brollava de la testa i de les espatlles, i el va empènyer cap al mig, on la majoria s'esbatussava.

Hi havia entre els troians un sacerdot d'Hefest, Dares, un home ric i irreprotxable. Tenia dos fills, Fegeu i Ideu, bons coneixedors de tota mena de lluites. Tots dos, separant-se dels altres, van atacar Diomedes de cara. Ells dos combatien des del carro; en canvi, ell ho feia a peu, des de terra estant. Quan ja eren a prop els uns dels altres, tot avançant, Fegeu fou el primer que va disparar la llança d'ombra allargada. La punta de la llança va passar per damunt de l'espatlla esquerra del Tidida, però no el va tocar. Després el Tidida el va escometre amb el bronze, i el tret no va fugir endebades de la seva mà, sinó que el va encertar a la pitrera, entre els mugrons, i el va fer caure del carro. Ideu va saltar, va abandonar el carro magnífic i no va gosar rondar al voltant del cadàver del seu germà. Ni ell mateix tampoc no hauria pogut esquivar la negra parca, però Hefest el protegí i el salvà cobrint-lo amb la nit, per tal que el vell no es quedés afligit del tot. El fill del magnànim Tideu va retirar els cavalls [25] i els va lliurar als seus companys perquè els portessin vora les còncaves naus. Quan els magnànims troians van veure els fills de Dares, l'un salvat i l'altre mort al carro, a tots el cor se'ls va commoure. Aleshores Atena, la d'ulls d'òliba, agafant l'impetuós Ares de la mà, li parlà amb aquestes paraules: «Ares, Ares, flagell per als mortals, tacat amb sang, destructor de muralles, ¿no podríem deixar els troians i els aqueus que s'esbatussessin, siguin quins siguin aquells als quals el pare Zeus atorgui la glòria, i nosaltres retirar-nos i defugir la còlera de Zeus?». »

Havent parlat d'aquesta manera, apartà de la lluita l'impetuós Ares i després el féu seure a la vora de l'Escamandre de ribes abruptes. Els dànaus van fer recular els troians. Cadascun dels cabdills va capturar un home. El primer fou Agamèmnon, sobirà de guerrers, que va fer caure del carro Odi, el cepat capítost dels halizons.^[205] Tot just s'havia girat, li clavà la llança al mig de les espatlles i li travessà el pit. En caure, va fer un estrèpit, i les armes li van retronnyir al damunt.

Idomeneu va despullar Festos, el fill de Boros,^[206] el mèon, que havia arribat de Tarna,^[207] una terra molt fèrtil. Idomeneu, gloriós per la llança, el va ferir amb la llarga pica a l'espatlla dreta, quan pujava dalt el carro, i l'odiosa tenebra el va rapir.

Mentre els servents d'Idomeneu el despullaven, el fill d'Estrofi, Escamandri,^[208] expert en la cacera, el matà l'Atrida Menelau amb la llança punxeguda. [50] Escamandri era un hàbil caçador, perquè l'havia instruït la mateixa Àrtemis a encertar tota mena d'animals feréstecs que el bosc nodreix a les muntanyes. Tanmateix, en aquell moment no li van servir per a res ni Àrtemis, la fletxera, ni la destresa en el tir, en el qual abans s'havia distingit; al contrari, l'Atrida Menelau, gloriós per la llança, quan fugia al seu davant, el va ferir amb la pica a l'esquena, al mig de les espatlles, i li va travessar el pit. Va caure d'esquena, i les armes van retronir damunt seu.

Meríones^[209] va despullar Fèreclè, fill de l'Harmònida Tècton,^[210] que amb les seves mans sabia treballar artísticament tota mena d'objectes. Per això, Atena l'estimava d'una manera especial. Ell havia construït per a Alexandre les naus ben proporcionades, l'inici de les desgràcies, les naus, que foren la ruïna per a tots els troians i per a ell, perquè desconeixia els designis dels déus. Meríones, quan ja l'atrapava en la seva persecució, el va ferir a la natja dreta. La punta va traspasar-lo de part a part, per sota de l'os, a la bufeta. Va caure de genolls, fent un plany, i la mort el va embolcallar.

D'altra banda, Meges^[211] va matar Pedeu, el fill d'Antènor, el qual, bé que era bastard, va criar amb cura la divina Teano,^[212] igual com els seus fills, per complaure el seu espòs. El Filida,^[213] gloriós per la llança, l'encalçà de prop i el va encertar amb la punxeguda llança al cap, just al clatell. El bronze, de dret, per damunt de les dents, li va tallar la llengua de soca-rel. Es desplomà a la pols, i amb les dents va mossegar el gèlid bronze [75].

L'Evemònida Eurípil va occir el diví Hipsènor, fill de l'orgullós Dolopíon,^[214] que era sacerdot de l'Escamandre i era respectat com un déu pel poble. Eurípil, fill il·lustre d'Evèmon, quan fugia corrents al seu davant, el va ferir a l'espatlla, en abalançar-se-li amb l'espasa, i li va tallar el braç robust. El braç sangonós li va caure a terra, i la purpúria mort i la parca imperiosa li arrabassaren la vista.

Així ells s'esforçaven en un combat terrible. Del Tidida no hauries pas reconegut contra qui lluitava, si es trobava entre els troians o bé entre els aqueus. Corria per la plana semblant a un riu desbordat, crescut per les pluges hivernals, el qual, en baixar veloçment, s'enduu els ponts. Ni els terraplens de contenció poden aturar-lo ni tampoc les tanques dels horts ufanosos, en arribar la riuada sobtadament quan cau la pluja de Zeus. Molts dels bells treballs dels joves se'n van en orris per culpa seva. D'aquesta manera, per l'atac del Tidida trontollaven els compactes batallons dels troians, que, malgrat que eren nombrosos, no podien aturar-lo.

Quan l'il·lustre fill de Licàon el va veure que escometia per la plana i desbaratava els batallons, immediatament va tensar l'arc encorbat contra el Tidida, el va tocar, mentre avançava, i el va encertar a l'espatlla dreta, en el bombat de la cuirassa.

L'amarga fletxa sortí volant i anà a parar directa a la part oposada, i la cuirassa es va tacar de sang. [100] Aleshores l'il·lustre fill de Licàon^[215] va fer un gran crit: «Endavant, magnànims troians, burxadors de cavalls! El més valent dels aqueus ha estat ferit i us asseguro que no aguantarà gaire temps el tret potent, si veritablement el sobirà fill de Zeus^[216] em va impulsar quan vaig marxar de Lícia».

Així va parlar tot vantant-se'n. Amb tot, la veloç fletxa no el va tombar, sinó que, després d'haver-se retirat davant els cavalls i el carro, es va aturar i a Estènel,^[217] el fill de Capaneu, va dir: «Corre, estimat fill de Capaneu, baixa del carro i treu-me de l'espatlla l'amarga fletxa».

Així va parlar, i Estènel va saltar a terra des de dalt del carro. Se li acostà i li va extreure d'una banda a l'altra de l'espatlla la fletxa veloç. La sang li brollà per la túnica ben teixida. Aleshores, tot seguit, Diomedes, bo en el crit de guerra, va pregar: «Escolta'm, filla de Zeus, portadora de l'ègida, infatigable, si alguna vegada vas assistir benvolent el meu pare en el combat anorreador, ara estima'm també a mi, Atena. Concedeix-me que jo pugui abatre aquest home i que ell arribi a l'abast de la meva llança, ell, que m'ha tocat, anticipant-se'm, que ara se'n vanta, i que també assegura que jo no veuré durant gaire temps la resplendent claror del sol».

D'aquesta manera va parlar tot pregant, i Pal·las Atena el va escoltar. Li féu tornar lleugers els seus membres, els peus i les mans cap amunt, i, posant-se-li al costat, li va dir aquestes paraules alades: «Ara, Diomedes, tingues confiança i lluita contra els troians. En el teu pit he posat el coratge intrèpid del teu pare, [125] tal com sempre el va tenir el conductor de carros Tideu, quan brandava l'escut. També t'he tret dels ulls la boira que abans te'ls cobria, perquè distingeixis bé tant una deïtat com un guerrer. Per això ara, si algun déu vingués aquí a posar-te a prova, no combatis cara a cara amb les altres deïtats immortals, però si se't presentés a la guerra Afrodità, la filla de Zeus, fereix-la amb el bronze punxegut».

Havent parlat així, Atena, la d'ulls d'òliba, va marxar, i el Tideu novament se'n va anar i es va barrejar amb els qui lluitaven a primera fila. I, encara que abans ja desitjava en el seu ànim combatre amb els troians, aleshores el va dominar un coratge tres vegades més gran. S'assemblava a un lleó, que un pastor, el qual guarda les llanudes ovelles, ataca en el camp, quan salta pel damunt de la cleda, però no aconsegueix abatre'l. No fa altra cosa que incitar la seva força i ja no es defensa, sinó que s'amaga a l'estable, i les ovelles fugen espantades. Elles s'escampen amuntegades les unes sobre les altres, mentre el lleó, enfurit, salta per damunt de l'alta cleda. D'aquesta manera, enfurimat, es barrejava entre els troians el valerós Diomedes.

Allí va abatre Astínoos i Hipíron,^[218] pastor de guerrers. L'un, el va ferir damunt el pit amb la llança de bronze; l'altre, el va colpir amb la gran espasa a la clavícula, prop de l'espatlla, i li va seccionar l'espatlla des del coll i des de l'esquena. Els va deixar estar i se'n va anar a l'encalç d'Abant i de Políide,^[219] fill d'Euridamant, un ancià intèrpret de somnis. Tanmateix, el vell no va interpretar els somnis per a ells al

moment en què marxaven, [150] sinó que el valerós Diomedes els va matar tots dos. Va empaitar Xantos i Toó, fills de Fènops,^[220] dos joves aviciats. El seu pare es consumia en una vellesa penosa; no havia engendrat cap altre fill perquè s'encarregués de les seves possessions. Allí va despullar-los tots dos de les armes i els va llevar la vida. Al seu pare, li van deixar planys i tristos sofriments, car no els va poder rebre vius, en tornar de la guerra. I els parents es van repartir els seus béns.

Allí va encalçar els dos fills del Dardànida Príam, els quals eren dalt del carro, Equèmon i Cromi. Com un lleó assalta una vacada i s'abraona al coll d'una vedella o d'una vaca que pastura entre el boscatge, així el fill de Tideu els va fer baixar tots dos del carro de males maneres contra la seva voluntat i els va treure les armadures. Va lliurar els cavalls als seus companys perquè se'ls enduguessin a les naus.

Mort de Pàndar

Eneas el va veure com aniquilava les fileres de guerrers i se'n va anar al mig de la lluita i de l'estrèpit de les llances, intentant buscar el divinal Pàndar per veure si el trobava. Anà a parar davant l'irreprotxable i esforçat fill de Licàon, s'aturà al seu davant i cara a cara li digué: «Pàndar, ¿on són el teu arc, les fletxes alades i la teva fama? Cap guerrer aquí no te la discuteix ni tampoc a Lícia no es vanta de ser més valent que tu. Apa, aixeca les mans a Zeus i dispara un tret contra aquest home [175] que aquí triomfa i provoca moltes desgràcies als troians, ja que ha trencat els genolls a molts combatents esforçats, si no és un déu que està irritat contra els troians i enfadat pels seus sacrificis. La ira d'una deïtat és implacable».

L'il·lustre fill de Licàon, al seu torn, li va contestar: «Eneas, conseller dels troians de túnica de bronze, jo el prenc, en tot, pel bel·licós Tidida. El reconec per l'escut i pel casc amb el tub i la cimera i perquè veig els seus cavalls; no sé ben bé si és un déu. Tanmateix, si és l'home que dic, el bel·licós fill de Tideu, ell no pot mostrar aquesta fúria sense la intervenció d'un déu, sinó que al seu costat hi ha algun dels immortals, que té les espatlles envoltades per un núvol i que ha desviat cap a un altre lloc la fletxa veloç que l'havia tocat. Ja li he disparat un tret, que l'ha ferit a l'espatlla dreta, directament a través del bombat de la cuirassa. Jo ja em creia que l'havia precipitat a l'Hades, però no l'he abatut. Ara segur que hi ha algun déu que està enutjat contra mi. Vora meu no hi ha ni cavalls ni carros, dalt dels quals pugui muntar i, en canvi, en el palau de Licàon en tinc onze, magnífics, acabats de fer i ajustats de bell nou. Al damunt, les veles s'hi despleguen i al costat de cadascun d'ells un parell de cavalls mengen ordi blanc i civada. Certament, al moment de marxar, m'ho va recomanar moltes vegades el vell llancer Licàon en les estances ben construïdes. Em va aconsellar que en els combats violents comandés els troians muntat dalt de carro tirat per cavalls. [200] Però jo no li'n vaig fer cas —i, de fet, tan útil que hauria estat

— per consideració als meus cavalls, no fos que, en estar els meus homes assetjats, no els faltés pinso, acostumats a menjar fins a atipar-se. Els vaig deixar, doncs, i he arribat a Ílion com a soldat d'infanteria, refiat en el meu arc, el qual no em serviria per a res. Ja he disparat contra els dos herois més destacats, el Tidida i l'Atrida, els he tocat tots dos i els he fet vessar sang de veritat, però només he aconseguit incitar-los més. Per això, amb mala sort vaig despenjar del clau l'arc encorbat el dia que vaig arribar a l'amable Ílion al capdavant dels troians per donar satisfacció al diví Hèctor. Si torno i puc veure amb els meus ulls la pàtria, la muller i l'espaiosa i elevada llar, tant de bo un estrany em talli immediatament el cap, si jo no llenço al foc ardent aquest arc després d'haver-lo trencat amb les meves mans, perquè la seva companyia m'és tan útil com si fos el vent».

Eneas, el cabdill dels troians, al seu torn, cara a cara li va dir: «No enraonis així. La situació no serà d'altra manera fins que nosaltres dos no anem a enfrontar-nos contra ell amb els cavalls i el carro i el posem a prova amb les armes. Apa, doncs, puja al meu carro perquè vegis com són els cavalls troians, hàbils a perseguir i a fugir rabents per la plana, per aquí i per allà. Ells ens guardaran sans i estalvis fins a la ciutat, si Zeus dóna, una altra vegada, la glòria al Tidida Diomedes. [225] Au, doncs, ara agafa les xurriaques i les regnes brillants, que jo baixaré del carro per lluitar, o bé espera'l tu mentre jo m'ocupo dels cavalls».

Al seu torn, l'il·lustre fill de Licàon li va dir: «Eneas, aguanta tu les regnes dels teus cavalls, els quals portaran millor el carro corbat amb l'auriga acostumat, si hem d'esquivar una altra vegada el fil de Tideu. No sigui que tots dos animals, espantats, ens fallin i no vulguin treure'ns del combat per enyorament de la teva veu, i, llançant-se contra nosaltres, el fill del magnànim Tideu ens mati i se'ns endugui els cavalls d'un sol unglot. Condueix tu mateix el teu carro i els teus cavalls i seré jo el qui rebré la seva escomesa amb la llança punxeguda».

Havent parlat així, van pujar al carro magnífic i, adelerats, van guiar contra el Tidida els cavalls veloços. Els va veure Estènel, l'il·lustre fill de Capaneu, i immediatament va dir al Tidida aquestes paraules alades: «Tidida Diomedes, amic grat al meu cor, veig dos homes valerosos desitjosos de lluitar contra tu. El seu ardiment és immens: l'un és expert en el maneig de l'arc, Pàndar, el qual, a més, es vanta de ser el fill de Licàon; l'altre, Eneas, presumeix d'haver estat engendrat per l'irreprotxable Anquises, i la seva mare és Afrodita. Apa, doncs, reculem dalt del carro, i no et llancis tan impetuosament davant uns combatents de primera fila, no sigui que hi perdís la vida». [250]

Mirant-se'l amb esguard ferreny, el valerós Diomedes li va respondre: «No em parlis per res de recular, perquè no crec que em convencis. No és propi de la meva nissaga lluitar fugint ni acovardir-se. El meu coratge encara es manté ferm. Em repugna muntar al carro; amb tot, hi aniré al seu encontre. Pal·las Atena no permet que tremoli. No seran pas els veloços cavalls els qui s'enduran aquests dos lluny de nosaltres, almenys a tots dos, si és que un s'escapa. I et diré una altra cosa, i tu posa-

te-la en el teu interior. Si Atena, la d'abundosos consells, em concedeix la glòria de matar-los tots dos, tu aguanta aquests cavalls veloços aquí mateix, lliga les regnes a la barana del carro i no t'oblidis de saltar sobre els cavalls d'Eneas. És que són de la raça que Zeus, el de la veu ampla, va donar a Tros^[221] en compensació pel seu fill Ganimedes,^[222] i per això són els millors cavalls que hi ha sota l'aurora i el sol. D'aquesta raça, Anquises, el sobirà de guerrers, va aconseguir exemplars d'amagat de Laomedont,^[223] en fer-los cobrir les seves eugues. Li'n van néixer sis poltres al seu palau. Ell en conservà quatre i els crià al seu estable i, a Eneas, li'n donà aquests dos, uns bons instigadors de la fuga. Si els poguéssim capturar, aconseguiríem una gran glòria».

Mentre així tots dos feien aquests enraonaments entre ells, els altres dos de seguida arribaren prop d'ells guiant els seus cavalls veloços. [275] El primer que va parlar fou l'il·lustre fill de Licàon: «Fill del noble Tideu, home esforçat i de cor fort, és ben cert que no t'ha abatut el projectil lleuger, l'amarga fletxa, però ara amb la llança ho tornaré a provar, a veure si et puc atènyer».

Va parlar i, brandant la pica d'ombra allargada, la hi va tirar. Va tocar el Tidida a l'escut. La punta de bronze el va travessar volant de banda a banda i va arribar a la cuirassa. L'il·lustre fill de Licàon li va dir amb veu forta: «Estàs ferit en el flanc d'un costat a l'altre, em penso que no aguantaràs gaire temps. M'has donat una satisfacció immensa».

Sense torbar-se li va dir el valerós Diomedes: «L'has errat i no m'has tocat, però crec que vosaltres dos no cedireu fins que un dels dos caigui i sadolli de sang Ares, guerrer infatigable».

Havent parlat així, Diomedes va disparar, i Atena va guiar el tret cap al nas del fill de Licàon, vora els ulls, i li va travessar les dents blanques. El bronze inflexible li va tallar la llengua, a la base, i va fer malbé la part inferior de la barbata. Va caure del carro, i al seu damunt van retronir les seves armes resplendents i brillants. Els cavalls de potes lleugeres, espantats, se'n van apartar. I allí mateix se li escaparen l'alè i el coratge.

Afrodita ferida per Diomedes

Eneas va saltar amb l'escut i la llarga llança, tement que els aqueus no li prenguessin el cadàver. Naturalment el va anar a protegir com un lleó que confia en la seva força. Al davant tenia la llança i l'escut arrodonit per tot arreu, [300] desitjant matar qualsevol que se li plantés al davant i proferint uns crits terribles. Tanmateix, el Tidida va agafar amb la mà un pedrot —una gran proesa—, que no podrien transportar dos homes dels que ara són mortals. En canvi, ell sol la va aixecar fàcilment i la va tirar al maluc d'Eneas, en el lloc on la cuixa gira dins el maluc, que

anomenen còtila. Li va trencar la còtila i li va rompre els dos tendons. La pedra cantelluda li va esquinçar la pell. L'heroi es va aturar, va caure de genolls i es va recolzar a terra amb la seva mà robusta. La negra nit li cobria la vista.

I aleshores ja hauria mort el cabdill de tropes Eneas si no se n'hagués adonat agudament la seva mare, Afrodita, la filla de Zeus, que el va infantar per obra d'Anquises, quan pasturava bous. Va estendre els seus braços blancs al voltant del seu estimat fill i el va tapar amb un plec del seu peple resplendent com a protecció contra els dards, no fos que algun dàneu d'àgils poltres li disparés el bronze en el seu pit i li llevés l'alè.

Mentre apartava el seu fill estimat del combat, tampoc el fill de Capaneu s'oblidà de les ordres que li havia donat Diomedes, bo en el crit de guerra, sinó que retingué els seus cavalls d'un sol unglot lluny del desori. Tensant les regnes de la barana del carro i saltant damunt els cavalls, de bella crinera, d'Eneas, els va guiar lluny dels troians cap als aqueus de belles gamberes. Els va lliurar a Deípil,^[224] el company preferit, que apreciava més que tots [325] els altres de la seva edat, perquè en el seu cor tenia idees assenyades, per tal que els portés a les naus balmades. Tot seguit, l'heroi va pujar al carro, va agafar les regnes resplendents i, adelerat, va fer anar els cavalls de forts unglots al darrere del Tidida. Aquest perseguia Cipris^[225] amb el seu bronze implacable, perquè sabia que era una dea covarda i no era de les deïtats que capitanejen els combats dels homes, ni Atena ni Enio,^[226] la destructora de les ciutats. Quan ja la va atènyer seguint-la entre la gran multitud, aleshores el fill del magnànim Tideu va intentar acostar-s'hi i, fent un salt, la ferí, amb la llança punxeguda, a la punta del canell delicat. Immediatament li va tallar la pell a través del peple divinal que les Gràcies li havien fet, al damunt de la palma de la mà. Rajava la sang immortal de la dea, l'icor, que circula dins els déus benaurats; car no mengen pa ni beuen vi brillant, i per això són exsangües i són anomenats immortals. Ella va fer un gran xiscler i va deixar caure el seu fill. Febos Apol·lo el va retirar amb els seus braços dins un núvol fosc, no fos que un dels dàneus de veloços poltres li disparés el bronze al pit i li llevés l'alè. A ella, amb una veu forta li va dir Diomedes bo en el crit de guerra: «Filla de Zeus, retira't de la guerra i de la batussa. ¿No és prou per a tu que sedueixis les dones febles? Si tens la intenció de freqüentar la guerra, estic segur [350] que t'esgarrifaràs de les lluites, encara que te n'assabentis des de lluny».

Així va parlar, i ella, trasbalsada, se'n va anar amb un dolor terrible. Iris, la de peus ràpids com el vent, agafant-la, la va treure de la multitud, aclaparada pel mal, mentre la seva bella pell s'ennegria. Tot seguit Afrodita, a l'esquerra del camp de batalla, va trobar l'impetuós Ares assegut. La seva llança i els seus dos cavalls descansaven a la boira. Ella va caure de genolls i demanava insistentment al seu germà estimat els cavalls de morralles d'or: «Benvolgut germà, ajuda'm, dóna'm els cavalls perquè vagi a l'Olimp, on hi ha l'estatge dels immortals. Pateixo massa per la ferida que m'ha fet un home mortal, el Tidida, que ara fins i tot gosaria lluitar amb el pare Zeus».

Així va parlar, i Ares li va lliurar els cavalls de morralles d'or. Ella va pujar dalt del carro amb el cor abatut. Al seu costat hi va pujar Iris i va agafar les regnes amb les mans, els va donar un cop de xurriaques perquè arriessin, i els cavalls, no sense ganes, es van posar a volar. Tot d'una van arribar a l'estatge dels déus, l'Olimp abrupte. Allí va aturar els cavalls la ràpida Iris, la de peus com el vent, els va deslligar del carro i els va tirar pinso immortal, mentre la divina Afrodita queia als genolls de Dione,^[227] la seva mare. Ella agafà als seus braços la seva filla, l'acaronà amb la mà, li digué el seu nom i li dirigí la paraula: «¿Qui dels fills d'Úranos, filla meva, t'ha tractat tan insensatament, com si al seu davant li haguessis fet algun mal?». ».

Tot seguit li va respondre Afrodita, que estima el somriure: [375] «M'ha ferit el fill de Tideu, el fogós Diomedes, perquè intentava treure del combat el meu fill, Eneas, que per a mi és en molt el més estimat de tots. I és que ja no és una lluita aferrissada entre troians i aqueus, sinó que els dànaus fins i tot lluiten contra els immortals».

De seguida li va respondre Dione, divina entre les dees: «Suporta-ho, filla meva, i domina't, encara que et dolgui. Som molts els qui senyoregem els estatges olímpics que hem sofert per culpa dels homes, provocant els uns als altres sofriments dolorosos. Ares també va patir quan Otos i el valerós Efialtes, fills d'Aloeu,^[228] el van lligar amb un lligam poderós i el van tenir encadenat tretze mesos en una gerra de bronze. I potser s'hi hauria mort Ares, l'insadollable de guerres, si no hagués estat per la seva madrastra, la molt bella Eeribea,^[229] que ho va comunicar a Hermes, el qual d'amagat va alliberar Ares, ja consumit, perquè la forta lligadura ja l'aclaparava. Hera també va sofrir, quan l'esforçat fill d'Amfitrió^[230] li va disparar al pit una sageta de tres llengüetes. Aleshores ella va haver de patir un dolor insuportable. Com ells, el monstruós Hades va aguantar una fletxa veloç, que li va etzibar aquest mateix home, fill de Zeus que porta l'ègida, a Pilos,^[231] entre els cadàvers i el va lliurar als dolors. Ell va pujar a la mansió de Zeus i a l'ample Olimp amb el cor adolorit, aclaparat pels sofriments. La fletxa se li havia clavada a l'espatlla robusta i li afligia l'ànima. [400] I encara bo que Peà,^[232] aplicant-li remeis que calmen el dolor, el va guarir, perquè en cap aspecte era mortal. Pervers, autor d'accions violentes, que no s'estava de cometre iniquitats, que amb el seu arc afligia els déus que senyoregen l'Olimp! Aquest home és el que contra tu ha llançat Atena, la dea d'ulls d'òliba. Desassenyat, no sap, en el seu cor, el fill de Tideu que no arriba a gaire vell aquell que lluita contra els immortals ni tampoc que els fills, als seus genolls, no li podran dir “pare!”, quan torni de la guerra i de la terrible batussa. Per això, ara el Tidida, encara que sigui molt esforçat, que vigili que contra ell no lluiti algú més fort que tu, no fos que Egialea, l'assenyada filla d'Adrast,^[233] amb el seu plany despertés del son els seus servents, quan enyori el seu marit jove, el més esforçat dels aqueus, ella, la noble esposa del domapoltres Diomedes».

Va parlar i amb totes dues mans li va eixugar l'ícor del canell. El braç es va guarir, i els dolors feixucs anaven minvant. Atena i Hera, que les estaven contemplant, van tornar a provocar el Crònida amb paraules mortificadores. Entre ells, Atena, la dea d'ulls d'òliba, va començar a parlar amb aquestes paraules: «Pare Zeus, ¿t'enfadaràs contra mi pel que et diré? No hi ha dubte que Cipris deu haver induït una aquea a seguir els troians, els quals ara estima esbojarradament, i, acariciant alguna de les aquees de bells peples, deu haver estat com s'ha esgarrinxat la tendra mà amb un fermall d'or». [425]

Així va parlar, i va somriure el pare d'homes i de déus. Zeus, cridant-la, digué a la daurada Afrodita: «Filla meva, no t'han estat confiats els assumptes de la guerra; tu dedica't als amables afers del casori, que tot això incumbeix al veloç Ares i a Atena».

Diomedes s'enfronta a Apol·lo

D'aquesta manera anaven conversant entre ells. Diomedes, bo en el crit de guerra, atacà Eneas, encara que sabia que el mateix Apol·lo tenia les mans esteses al seu damunt. Tanmateix, ell no tenia respecte envers un déu tan gran, sinó que desitjava, sense parar, matar Eneas i despullar-lo de les seves armes il·lustres. Tres vegades va escometre'l adelerat de llevar-li la vida, i tres vegades Apol·lo el va colpejar en el seu escut resplendent. Però, quan atacà per quarta vegada semblant a un déu, l'arquer Apol·lo l'increpà amb paraules fortes i li va dir: «Reflexiona, Tidida, i fes-te enrere, no vulguis considerar-te igual als déus, perquè no serà mai semblant la raça dels déus immortals i la dels humans que trepitgen la terra».

Així va parlar, i el Tidida es féu una mica enrere, tot esquivant l'enuig d'Apol·lo, el que l'encerta des de lluny. Apol·lo va posar Eneas lluny de la multitud dintre la sagrada Pèrgam, on el temple havia estat construït. Leto i Àrtemis, la que es complau en les fletxes, dins el gran santuari el curaven i el reanimaven. D'altra banda, Apol·lo, el de l'arc argentí, va construir un simulacre igual com el mateix Eneas i semblant també en les seves armes. [450] Al voltant del simulacre, els troians i els aqueus divins es destrossaven mútuament, al voltant dels pits, els escuts ben arrodonits, fets de pell de bou, i les rodells lleugeres com ales.

Contraatac dels troians i retirada dels aqueus

Aleshores, a l'impetuós Ares, Febos Apol·lo va dir: «Ares, Ares, estrall per als mortals, tacat de sang, esbotzador de muralles, ¿no podries entrar al camp de batalla i treure aquest guerrer, el Tidida, que ara fins i tot gosaria lluitar amb el pare Zeus? De

primer, ha ferit de prop Cipris al braç, just al canell, i després, semblant a una deïtat, m'ha escomès a mi mateix».

Havent parlat així, s'assegué a la part més alta de Pèrgam, i el funest Ares, penetrant entre les files dels troians, els anava incitant, després d'haver pres la figura del fogós Acamant, el cabdill dels tracis. I als fills de Príam, nodrissons de Zeus, els exhortava: «Fills de Príam, rei nodrissó de Zeus, ¿fins a quin punt permetreu als aqueus que us aniquilin l'exèrcit? ¿Potser fins que lluitin al voltant de les portes ben construïdes? Jeu estès a terra l'home que honoràvem igual com el diví Hèctor, Eneas, el fill del magnànim Anquises. Au, vinga, salvem el valerós company de la batussa».

Havent parlat així, va incitar el coratge i l'ànim de cadascú. Aleshores, Sarpèdon féu durs retrets al diví Hèctor: «Hèctor, ¿on se te n'ha anat el coratge que tenies abans? Assegures que tu podries mantenir la ciutat sense tropes ni aliats, tu sol, amb cunyats i germans. D'aquests, ara no en puc veure ni distingir cap, [475] sinó que estan acovardits, com gossos al voltant d'un lleó. Ara lluitem nosaltres, els qui som aquí com a aliats. També jo sóc un aliat i he vingut de molt lluny. Lícia és llunyana, vora el Xantos voraginós, on he deixat la meva estimada esposa, el meu fill, infant encara, i molts béns, els quals desitja el qui es troba en necessitat. Però, fins i tot així, animo els licis a combatre amb aquest home i jo mateix n'estic desitjós. I això que aquí no tinc res que els aqueus puguin prendre'm o endur-se'm. Tu estàs aturat i ni tan sols exhortes a les altres tropes a resistir i defensar les seves esposes. Tinc por que, com enxampats pels fils d'una xarxa de lli, que tot ho agafa, no esdevingueu presa i botí d'homes enemics, els quals aviat destruiran la vostra ciutat ben poblada. Però, a tu, et cal vetllar per tot això nit i dia, demanant als capdavaners de les tropes auxiliars, famoses des de lluny, que romanguin fermes sense defalliment i així et descarreguin de l'aspre retret».

Així va parlar Sarpèdon, i el seu discurs va mossegar les entranyes d'Hèctor. Tot seguit, des de dalt del carro va saltar a terra amb les armes i, brandant llances punxegudes, va córrer entre l'exèrcit, per tot arreu. Va incitar al combat i va despertar la lluita terrible. Feren mitja volta i plantaren cara als aqueus. Els argius els van resistir en bloc i no es van donar a la fuga. Com el vent s'enduu les pel·lofes a les sagrades eres, quan els homes venten i la rossa Demèter [500] separa, amb la bufada constant del vent, el gra i les pel·lofes, i els munts blanquegen a poc a poc, així aleshores els aqueus es tornaren blancs pel damunt a causa de la polseguera que fins al cel de bronze, entremig d'ells, aixecaven les petjades dels cavalls, en començar novament els combats i en fer-los girar els aurigues. Ells portaven directa la fúria dels seus braços. I al voltant, l'impetuós Ares va cobrir la batalla amb la nit per protegir els troians, anant i venint pertot arreu. Acomplia les ordres de Febos Apol·lo, el de l'espasa d'or, que li havia manat que despertés el coratge als troians, tan bon punt va veure Pal·las Atena que se n'anava, perquè ella era la protectora dels dànaus. Ell mateix va fer sortir Eneas del molt opulent santuari i en el pit va infondre ardiment al pastor de guerrers. Eneas s'afegí als seus companys, i aquests s'alegraren de veure

que se'ls acostava viu, sa i estalvi i que mostrava una gran valentia. Amb tot, no li van preguntar res, perquè no ho permetia la tasca restant, que havien suscitat el qui té l'arc de plata, Ares, flagell per als mortals, i Eris, la que constantment busca brega. Els Aiants, Odisseu i Diomedes animaven els dànaus a combatre. I ells no estaven espantats de la fúria i dels atacs dels troians, sinó que romanien fermes, semblants als núvols que el Crònida, durant la calma, deixa immòbils als cims de les muntanyes, mentre dorm la força del Bòreas i dels altres vents impetuosos, que, [525] quan bufen, escampen els núvols ombrívols amb bufes sorollosos. D'aquesta manera els dànaus es mantenien a peu ferm i no es donaven a la fuga. L'Atrida anava i venia entremig de la multitud i donava moltes ordres: «Amics, sigueu homes i trieu un cor esforçat, tingueu sentit de la vergonya, els uns dels altres, en els combats enèrgics. Dels homes que tenen sentit de la vergonya són més els qui se salven que no pas el qui moren; en canvi, als qui fugen, no els arriba la glòria ni cap mena de defensa».

Va parlar i va disparar impetuosament la llança, que va tocar un home de primera línia, company del magnànim Eneas, el Pergàsida Deicoont, que els troians honoraven igual com els fills de Príam, perquè era ràpid a anar a lluitar amb els de la primera fila. El poderós Agamèmnon, amb la llança, el va encertar a l'escut, que no el va protegir del tret, sinó que el bronze l'hi va traspasar i a través del cinturó se li va clavar al baix ventre. Va caure sorollosament, i les armes van retrunyir al seu damunt.

Aleshores Eneas, al seu torn, va capturar uns guerrers excel·lents dels dànaus, els dos fills de Díocles,^[234] Cretó i Orsíloc, el pare dels quals residia a la ben bastida Fera^[235] i hi vivia amb opulència. La seva nissaga procedia del riu Alfeu,^[236] que passa ample per la terra dels pilis. Aquest fou el pare d'Ortíloc, sobirà de molts homes. Ortíloc va engendrar el magnànim Díocles, i de Díocles van néixer dos bessons, els fills Cretó i Orsíloc, l'un i l'altre bons coneixedors de tota mena de lluita. Tots dos, essent molt joves, damunt les negroses naus [550] van anar juntament amb els argius cap a Ílion, la de bells poltres, per aconseguir l'honor per als Atrides, per a Agamèmnon i per a Menelau; però allí la fi de la mort els va cobrir. Tal com dos lleons són criats per la seva mare als cims d'una muntanya en la frondositat del bosc profund, i l'un i l'altre, per capturar bous i moltons grassos, saquegen els estables dels humans, fins que tots dos són morts pel bronze punxegut a mans dels homes, així ambdós, dominats pels braços d'Eneas, van ser abatuts igual com els avets gegantins.

De la mort de tots dos, se'n va compadir Menelau, favorit d'Ares, que, revestit de bronze resplendent, anava per les primeres files dels combatents brandant la llança. Incitava el seu enardiment Ares, el qual pensava això per tal que Menelau caigués a mans d'Eneas. El va veure Antíloc, el fill del magnànim Nèstor, i va fer cap a les primeres rengleres. Passava ànsia pel pastor de guerrers, per si li succeïa alguna cosa i el frustrés molt en la seva empresa. Ells dos, desitjosos de lluitar, ja tenien les mans i les punxegudes llances enfront l'un contra de l'altre. Antíloc es va posar molt a prop del pastor de guerrers. Eneas no els va resistir, malgrat que era un combatent esforçat, perquè va veure que tots dos guerrers, l'un al costat de l'altre, l'esperaven. Així,

doncs, ells arrossegaren els cadàvers cap al campament dels aqueus, deixaren les despulles d'aquells dos desgraciats a mans dels seus companys i tots dos se'n tornaren a lluitar cap a les primeres files. [575]

Aleshores tots dos occiren Pilèmenes,^[237] semblant a Ares, capítost dels magnànims paflagonis armats amb escut. Quan ell estava aturat, l'Atrida Menelau, famós per la llança, va colpir-lo amb la pica i el va tocar a la clavícula. Antíloc va ferir Midó, l'auriga assistent, el valerós Atimníada —el qual feia fer mitja volta als seus cavalls d'un sol unglot—, atenyent-lo amb un roc al mig del colze. De les mans li van caure les blanques regnes d'ivori a terra, a la pols. Antíloc es va abalçar damunt d'ell amb l'espasa i la hi va clavar a la templa. Immediatament ell, panteixant, va caure del carro ben treballat de cap per avall amb la testa i les espatlles damunt la pols. S'hi va quedar dret una bona estona —car va trobar un tou de sorra— fins que els seus dos cavalls el van abatre fent-lo caure a terra, a la pols. Antíloc els féu arriar, els xurriaquejà i els féu anar al campament dels aqueus.

Hèctor els va veure entre les files i es va dirigir cap a ells vociferant. Juntament amb ell el seguien esforçats batallons de troians. Els capitanejava Ares i la venerable Enio. Aquesta portava el tumult despietat del carnatge, i Ares brandava amb les mans una llança gegantina i anava i venia, a voltes davant d'Hèctor, a voltes al darrere.

I Diomedes, bo en el crit de guerra, en veure-ho, es va esgarriar. Com quan un home desvalgut, anant per una immensa plana, s'atura vora un riu cabalós que va cap a la mar, en veure'l borbollejant amb la bromera, així el Tidida es va fer enrere i va dir a la tropa: [600] «Companys, com admirem que el diví Hèctor és un llancer i un combatent valerós! Al seu costat sempre hi ha un dels déus, que l'aparta del desastre. Ara, a la vora, hi té Ares, semblant a un home mortal. Apa, doncs, sempre girats de cara als troians, retrocediu cap endarrere i no us enfuriu a lluitar amb força contra els déus».

Així va parlar, i els troians van arribar molt a prop d'ells. Aleshores Hèctor va matar dos homes coneixedors de la brega, els quals eren dalt d'un sol carro, Menestes i Anquíal.^[238] De la mort de tots dos es va compadir el gran Aiant Telamoni, el qual, quan va arribar prop d'ells, es va aturar i, disparant la llança resplendent, va atènyer Amfi, fill de Sèlag, que residia a Pesos,^[239] ric en béns i en collites. Tanmateix, el destí l'havia portat, en qualitat d'aliat, a prop de Príam i dels seus fills. A ell, Aiant Telamoni el tocà al cinturó. La llança d'ombra allargada se li va clavar al baix ventre, i ell va caure sorollosament. L'il·lustre Aiant va córrer a despullar-lo de les armes, però els troians li deixaren caure les seves piques punxegudes, totes lluent, moltes de les quals va entomar el seu escut. No obstant això, ell se li acostà, i amb el peu damunt el cadàver li arrencà la llança de bronze. Les altres armes magnífiques, no les hi va poder treure de les espatlles, perquè els trets l'aclaparaven. Tenia por de la ferma defensa del cadàver per part dels troians arrogants, que en gran nombre i agosarats se li plantaren al davant amb les llances i, bé que ell era alt, cepat i valent, [625] el van repel·lir. Ell, en ser rebutjat, es va estremir.

Així s'afanyaven en un combat duríssim, però el destí implacable va menar el noble i valerós Heraclida Tlepòlem^[240] davant Sarpèdon^[241] semblant a un déu. Quan, el fill i el nét de Zeus apleganúvols després d'haver avançat, es van trobar davant per davant, Tlepòlem fou el primer a dirigir a l'altre la paraula: «Sarpèdon, conseller dels licis, ¿quina és la necessitat que t'obliga a estar aquí esporuguit com si fossis un home desconexedor dels combats? Menteixen els qui diuen que ets fill de Zeus portador de l'ègida, perquè quedes per sota d'aquells homes que naixeren de Zeus en les generacions anteriors. Al contrari de com diuen que era l'esforçat Hèracles, el meu pare, agosarat en els seus propòsits i coratjós com un lleó, el qual en altre temps vingué aquí a causa dels cavalls de Laomedont^[242] amb només sis naus i amb molts menys guerrers, va destruir la ciutat d'Ílion i en va deixar buits els carrers. En canvi, tu tens un cor covard i les tropes se't consumeixen. Estic segur que tu, que has arribat de Lícia, no seràs un reforç per als troians, per molt valent que siguis, sinó que, vençut per mi, traspasaràs les portes de l'Hades».

A ell, al seu torn, Sarpèdon, el cabdill dels licis, cara a cara li va dir: «Tlepòlem, certament aquell va destruir la sagrada Ílion per les ximpleries d'un home, l'il·lustre Laomedont, que va increpar amb paraules injurioses aquell del qual havia rebut un bé [650] i no li va donar els cavalls pels quals havia vingut des de lluny. A tu, jo t'asseguro que aquí aconseguiràs de mi la mort i la negra parca i que, abatut per la meva llança, em donaràs, a mi, la glòria i, a Hades, famós pels seus poltres, la vida».

Així parlà Sarpèdon, i Tlepòlem aixecà la pica. Les llargues llances d'ells dos van sortir alhora de les seves mans. L'un, Sarpèdon, va tocar l'adversari al mig del coll, i la punta, dolorosa, hi va penetrar d'una banda a l'altra, i la tenebrosa nit li va cobrir els ulls. També Tlepòlem, amb la llarga llança, li va atènyer la cuixa esquerra, i la punta, delerosa, va passar entremig i se li va clavar a l'os; però el seu pare encara l'apartà de la ruïna.

Els divinals companys van treure del combat Sarpèdon, semblant a un déu. A ell, en ser arrossegat, li provocava molèsties la llarga llança. Ningú, enmig de les presses, no se n'havia adonat ni havia pensat d'extreure-li la pica de freixe perquè caminés. Tan gran era l'afany que tenien per assistir-lo.

D'altra banda, a Tlepòlem, els aqueus de belles gamberes el tragueren de la batalla. El divinal Odisseu, que tenia un ànim soferit, se'n va adonar, i el seu cor se li va encendre. Però tot seguit va vacil·lar en el seu cor i en el seu ànim si primer perseguia el fill de Zeus altitonant o bé si continuava llevant la vida a més licis. Però no era el destí del magnànim Odisseu occir amb la llança punxeguda l'il·lustre fill de Zeus. [675] Per això Atena va desviar-li l'atenció cap a la multitud de licis. Aleshores ell va matar Cèran, Alàstor, Cromi, Alcandre, Hali, Noèmon i Prítanis.^[243] I encara hauria estossinat més licis el diví Odisseu, si no ho hagués notat amb la mirada aguda el gran Hèctor, el de casc tremolós. Aquest, cobert amb un casc de bronze resplendent, va saltar a les línies davanteres i va provocar el pànic als dànaus. Sarpèdon, el fill de Zeus, s'alegrà que se li acostés i li va dir paraules planyívoles:

«Priàmida, no permetis que jo romanguí estès aquí per ser presa dels dànaus, sinó defensa'm. Almenys que la vida em deixi dins la vostra ciutat, perquè el que és jo, no he de tornar cap a casa, a la volguda terra pàtria, ni he d'alegrar l'estimada esposa ni el meu fill encara infant».

Així va parlar, i Hèctor, el de casc tremolós, res no li va respondre, sinó que va passar-lo de llarg, desitjós de repel·lir els dànaus com més aviat millor i de llevar la vida de més adversaris. A Sarpèdon, semblant a un déu, els companys divinals el posaren sota una bellíssima alzina de Zeus portador de l'ègida. De la cuixa li va extreure la llança de freixe l'esforçat Pelagont, que era el seu company estimat. L'alè el va abandonar, i la boira se li va escampar pels ulls. Aviat va tornar a respirar, i el buf de Bòreas va reanimar, amb la seva brisa, la seva ànima que defallia inexorablement.

Davant la presència d'Ares i d'Hèctor, el de casc de bronze, ni tornaven cap a les naus negroses [700] ni avançaven en la batalla, sinó que retrocedien contínuament, tan bon punt van percebre Ares entremig dels troians.

¿Qui, aleshores, van abatre en primer lloc Hèctor, el fill de Príam, i Ares de bronze, i qui en darrer lloc? Teutrant, semblant a un déu; Orestes, picador de cavalls; Trecos, el llancer etoli; Enòmau; l'Enòpida Helen i Oresbi,^[244] el de cinturó brillant, el qual vivia a Hila, molt gelós de la seva riquesa, a la vora de la llacuna Cefísida.^[245] Residien a la vora altres beocis posseïdors d'un fèrtil territori.

Intervenció d'Hera

Quan Hera, la dea de braços blancs, s'adonà que els argius morien en la dura batalla, tot d'una digué a Atena paraules alades: «Ai, filla de Zeus portador de l'ègida, infatigable, sí que ha estat vana la promesa que hem fet a Menelau, que tornaria després d'haver destruït l'emmurallada Ílion, si permetem que el funest Ares actuï amb tanta fúria. Apa, doncs, pensem nosaltres dues en el nostre coratge impetuós».

Així va parlar, i no la va desobeir Atena, la dea d'ulls d'òliba. Hera, la venerable deïtat, filla del gran Cronos, se n'anà a preparar els cavalls de morralles d'or. A cada banda del carro, Hebe, amb promptitud, posà les corbades rodes de bronze amb vuit raigs, a un costat i altre de l'eix de ferro. La llanta de les rodes era d'or, indestructible, i ajustats al damunt hi havia uns cèrcols de bronze, una meravella de veure. [725] Els botons, que giren en un i altre sentit, eren d'argent. La caixa era feta de corretges de plata i d'or, i dobles eren les baranes que hi havia al voltant. Del carro sobresortia un timó d'or. Tot seguit Hebe hi va lligar un magnífic jou, a l'extrem, i hi va posar unes bellíssimes corretges d'or. Sota el jou va portar els cavalls de potes àgils Hera, desitjosa de brega i de cridòria.

D'altra banda, Atena, la filla de Zeus portador de l'ègida, va deixar anar pel trespol del seu pare un finíssim peple brodat, que ella mateixa havia fet i treballat amb les seves mans. Ella es va posar una túnica de Zeus apleganúvols i es va revestir amb les armes cap a la lluita provocadora de planys. A les espatlles, s'hi va tirar l'ègida orlada i terrible, a tot el voltant de la qual, en forma de corona, hi havia la Fuga, la Discòrdia, la Força, la corglaçadora Persecució i el cap terrible i espantós de la Gòrgona, el monstre esglaiador, portent de Zeus portador de l'ègida. Al cap es va posar un casc de doble cimera i de quatre crineres, d'or, guarnit amb representacions de soldats d'infanteria de cent ciutats. Va pujar al carro resplendent amb els seus propis peus i brandava una llança pesada, grossa i sòlida, amb la qual abat les rengleres d'homes herois, contra els quals s'enutja la filla del pare totpoderós. Hera, rabent, va tocar amb les xurriaques els cavalls. Grinyolaren totes soles les portes del cel, que guarden les Hores,^[246] a les quals han estat confiats el cel i l'Olimp, [750] sigui per a dissipar un núvol espès, sigui per a posar-lo al damunt. Per aquestes portes feren passar els cavalls agullonats. Trobaren el Crònida assegut lluny dels altres déus en el cingle més elevat de l'Olimp de molts cims. Allí Hera, la dea de braços blancs, va aturar els cavalls, va fer preguntes a Zeus suprem, el Crònida, i li va dir: «Pare Zeus, ¿no t'irrites contra Ares per aquestes accions tan cruels? Quanta gent de les tropes aquees i de quina mena ha fet morir follament i no segons un ordre! Per a mi ha estat una aflicció, mentre Cipris i l'arquer Apol·lo es diverteixen tranquil·lament, deixant anar aquest beneit, que no coneix cap mena de llei. Pare Zeus, ¿t'enfadaries si colpegés llastimosament Ares i el foragités de la batalla?».

En resposta Zeus apleganúvols li va dir: «Vinga, doncs, envia-li Atena, la saquejadora, que està acostumada a atansar-lo als dolors més cruels».

Així va parlar, i Hera, la dea de braços blancs, no el va desobeir i va fuetejar els cavalls. Aquests dos, no sense ganes, van volar pel mig de la terra i del cel estelat. Tota l'extensió emboirada que amb els seus ulls veu un home assegut en una talaia, tot contemplant la mar vinosa, aquest fou l'espai que saltaren els renilladors cavalls de les deïtats. I quan arribaren a Troia i als rius que hi passen, on fan confluïr els corrents el Simoent i l'Escamandre, allí va aturar els cavalls Hera, la dea de braços blancs [775], els va desenganxar del carro i va escampar al seu voltant una espessa boira. El Simoent va fer brostar una herba divina perquè hi pasturessin.

Les dees van posar-se a caminar semblants a tímides colomes pels seus passos, desitjoses de defensar els homes argius. Però, quan arribaren on estaven drets els combatents més nombrosos i més valents al voltant de l'esforçat Diomedes, el domador de poltres, agrupats i semblants a lleons devoradors de carn crua o de porcs senglars, la força dels quals no és feble, allí es va parar Hera, la dea de braços blancs, i va parlar-los en veu alta, sota l'aparença del magnànim Estèntor,^[247] el de la veu de bronze, que cridava tant com cinquanta homes junts: «Vergonya, argius, covards ignominiosos, magnífics només d'aparença! Mentre el diví Aquil·leu freqüentava el camp de batalla, ni un sol cop els troians passaren les portes Dardànides,^[248] perquè

tenien por de la seva llança feixuga. Ara, en canvi, lluiten fora de la ciutat, damunt les còncaves naus».

Després d'haver parlat així va incitar la força i l'ardiment de cadascú. Atena, la dea d'ulls d'òliba, es presentà al Tidida. Va trobar el sobirà vora el carro i els cavalls, que s'assecava la ferida que li havia fet Pàndar amb la fletxa. La suor el molestava sota l'ampla corretja de l'escut ben arrodonit per tot arreu. Per això estava anguniós i sentia la seva mà cansada, però aixecant la corretja s'eixugava la sang negra com un núvol. La dea va posar la mà sobre el jou del carro i li va dir en veu alta: «Certament Tideu va engendrar un fill que ben poc se li assembla. [800] Tideu, sí, era menut d'estatura, però combatiu. I així fou fins i tot quan jo no li donava permís per a lluitar ni per a enfurir-se, llavors que, lluny dels aqueus, va anar com a missatger a Tebes, entre una multitud de cadmeus. Jo li aconsellava que, tranquil, prengué part en el banquet dins el palau; ell, tanmateix, com que tenia un coratge ferm com sempre, desafiava els joves cadmeus i els guanyava fàcilment en tot. Una aliada d'aquesta mena jo vaig ser per a ell. Quant a tu, jo prou que sóc al teu costat, que et protegeixo i que amb benevolència t'exhorto que lluitis contra els troians, però o bé el cansament esgotador ha penetrat dins els teus membres o bé et domina la por covarda. Aleshores tu no ets pas el fill del valerós Tideu Eníada».^[249]

Tot responent-li, l'intrèpid Diomedes li va dir: «Et conec, dea, filla de Zeus portador de l'ègida. Per això, et diré unes paraules obertament i res no t'amagaré. Ni em domina cap por covarda, ni cap temença, sinó que encara em recordo de les ordres que tu em vas donar. Tu no permeties que jo lluités cara a cara contra els altres déus benaurats, però que, si casualment Afrodita, la filla de Zeus, entrava al combat, a ella sí, que la ferís amb el bronze punxegut. Per això, jo ara em faig enrere i he ordenat que tots els altres argius es concentrin aquí, car m'he adonat que Ares dirigeix la lluita».

Aleshores li va respondre Atena, la dea d'ulls d'òliba: [825] «Tidida Diomedes, estimat en el meu cor, per això no tinguis por d'Ares ni de cap altre dels immortals, que jo sóc la teva aliada. Apa, guia els cavalls d'un sol unglot primerament contra Ares, colpeja'l de prop i no el respectis gens, l'impetuós Ares, aquest beneit, un mala peça, un rampellut, que no fa gaire, tot parlant, assegurava a mi i a Hera que lluitaria contra els troians i defensaria els argius. Ara, en canvi, va al mig dels troians i s'ha oblidat dels altres».

Havent parlat així, va fer baixar Estènel del carro a terra, empenyent-lo cap enrere amb la mà, i ell va saltar ràpidament. La dea, adelerada, va pujar al carro al costat del diví Diomedes. L'eix de faig va cruixir fortament amb el seu pes, perquè portava la deïtat terrible i el guerrer més valent. Pal·las Atena va agafar les xurriaques i les regnes i tot seguit va menar els cavalls d'un sol unglot primer contra Ares. Ell treia les armes al gegantí Perifant, de molt el més valerós dels etolis, l'il·lustre fill d'Oquesi.^[250] Mentre Ares, el tacat de sang, el despullava, Atena es va posar el casc d'Hades^[251] perquè l'esforçat Ares no la veiés.

Ares, després de ser ferit, s'enlaira a l'Olimp

Tan bon punt Ares, l'estrall dels mortals, va veure el diví Diomedes, va deixar el gegantí Perifant estès allí, on, en colpir-lo, l'havia matat, i se'n va anar directe contra Diomedes, el domador de poltres. Quan ja eren a prop, anant l'un contra l'altre, [850] Ares, de primer, va intentar atènyer-lo per damunt del jou i de les regnes dels cavalls amb la llança de bronze, desitjant llevar-li la vida. Atena, la dea d'ulls d'òliba, la hi va agafar amb la mà i la hi va empènyer fora del carro perquè fos llançada inútilment. Tot seguit, en segon lloc, Diomedes, bo en el crit de guerra, es va abalançar amb la pica de bronze. Atena la hi va empènyer cap al baix ventre, on es lligava la ventrera. Allí l'encertà i el ferí. Li esquinçà la formosa pell i li va prendre la llança. Ares revestit de bronze va fer un udol, com el que emeten nou o deu mil guerrers en un combat esbatussant-se en una lluita ferotge. La tremolor es va ensenyorir dels aqueus i dels troians, tots espantats. Tant va bramular Ares, l'insadollable de batalles.

Com apareix la boira tenebrosa, sortida dels núvols, quan s'aixeca la xafogor d'un vent tempestuós, d'aquesta manera al Tidida Diomedes es mostrà Ares de bronze enlairant-se cap al cel immens entre els núvols. Immediatament va arribar a la seu dels déus, a l'Olimp elevat, es va asseure al costat del Crònida Zeus amb l'ànim entristit, li va ensenyar la sang immortal que li rajava de la ferida i, tot planyent-se'n, li va dir aquestes paraules alades: «Pare Zeus, ¿no t'irrites de veure aquestes accions cruels? Constantment els déus suportem les penes més terribles per la voluntat dels uns i dels altres, per donar satisfacció als humans. Tots estem contra tu, perquè vas infantar una filla desassenyada [875] i funesta, a la qual sempre interessen les accions execrables. Tots els altres déus que hi ha a l'Olimp t'obeeixen i t'estem sotmesos sense excepció. A ella, en canvi, no la reptes ni de paraula ni d'acció, sinó que la deixes estar, perquè tu sol vas posar al món aquesta filla funesta, que ara ha llançat l'insolent Diomedes a enfurir-se contra els déus immortals. Primer ha ferit des de prop Cipris a la mà, damunt el canell, i després, semblant a un déu, m'ha escomès a mi mateix. Encara bo que les meves cames àgils me n'han lliurat; si no, allí hauria sofert penes molt de temps entre terribles piles de cadàvers o m'hauria deixat viu, impotent pels cops de bronze».

Mirant-se'l amb esguard ferreny, Zeus apleganúvols li va dir: «Capritxós, no te m'asseguis al meu costat ni em ploriquegis. Per mi ets el més odiós dels déus que senyoregen l'Olimp. Sempre et són agradoses la discòrdia, les guerres i les batalles. Tens la incontenible i irreprimible rauxa de la teva mare, d'Hera. El que és jo amb prou feines aconseguixo dominar-la amb paraules. Per això crec que pateixes aquestes penes pels seus consells. Amb tot, no permetré que tinguis dolors gaire temps, perquè ets del meu llinatge i perquè ta mare et va infantar per obra meva. Però si haguessis nascut d'un altre déu, essent tan pervers, ja faria temps que estaries més avall que els fills d'Úranos».[252]

Així va parlar i va manar a Peà que el guarís. Peà, aplicant-li remeis que calmen el dolor, [900] el va guarir, perquè en cap aspecte era mortal. Tal com el suc de la figuera, agitat, qualla la llet blanca, encara que abans era líquida, i de seguida es pren tan bon punt un la remena, igual de ràpid va guarir l'impetuós Ares. Hebe el va rentar i li va posar vestits encantadors, i ell, cofoi per la seva glòria, es va asseure al costat del Crònida Zeus.

Elles, l'argiva Hera i l'alalcomeneida Atena, tornaren al palau de Zeus, després d'haver posat aturador als crims humans d'Ares, l'estrall dels mortals.

CANT VI

La conversa d'Hèctor i Andròmaca

Victòria dels aqueus

La terrible batussa entre troians i aqueus es va quedar sola.^[253] Sovint el combat es va estendre per aquí i per allà, a través de la plana, llançant-se uns contra altres piques de bronze, al mig dels corrents del Simoent i del Xantos.

Aiant Telamoni, muralla dels aqueus, va ser el primer a irrompre entre la tropa dels troians i a portar la llum de la salvació als companys, i va ferir l'home que entre els tracis era el més valent, el fill d'Eussor, el noble i corpulent Acamant. Primerament el va tocar al cim del casc de crins de cavall; la punta de bronze se li va clavar al front i li va traspasar l'os fins a l'interior, i la foscor li va cobrir els ulls.

Diomedes, bo en el crit de guerra, va matar el Teutrànida Àxil, que vivia a la ben edificada Arisbe,^[254] ric en queviures i estimat entre els seus homes, car habitava una casa a la vora del camí i hi acollia tothom hospitalàriament. Tanmateix, aleshores cap d'aquells no el va protegir de la mort luctuosa, posant-se-li al davant, sinó que Diomedes va llevar la vida a tots dos, a ell i al seu criat Calesi, que en aquells moments era l'auriga dels seus cavalls. Ambdós van davallar sota terra.

Euríal, d'altra banda, va matar Dresos i Ofelci. Després anà al darrere d'Esep^[255] i de Pedas,^[256] que en altre temps la jove nàiade Abarbàrea va infantar per obra de l'irreprotxable Bucolió.^[257] Bucolió era el fill del noble Laomedont, el primogènit, que la seva mare va portar al món en secret. Mentre ell pasturava ovelles s'hi va unir en amor al llit, [25] i ella, havent quedat embarassada, va parir dos infants bessons. A ells, el Mecistèiada^[258] els va doblegar el vigor i els membres brillants i els va treure les armes de les espatlles.

Polipetes,^[259] ferm en el combat, segà la vida a Astíal, Odisseu matà el percosi^[260] Pidites amb la llança de bronze, i Teucres^[261] occí el diví Aretàon. Antíloc, el Nestòrida, llevà la vida a Abler amb la llança resplendent, i Agamèmnon, sobirà d'homes, féu el mateix amb Èlat.^[262] Aquest habitava vora les ribes del Satnioent,^[263] de bells corrents, a l'encimbellada Pedas. Fílac,^[264] mentre fugia, el va arreplegar l'heroi Leit.^[265] Eurípil^[266] va despullar Melanti^[267] de les armes.

Tot seguit, Menelau, bo en el crit de guerra, va agafar viu Adrest.^[268] Els seus dos cavalls, mentre corrien espantats per la plana, s'enredaren amb una branca de tamarell i feren malbé la punta del timó del carro corbat. Els dos cavalls van anar cap a la ciutat, cap on els altres fugien esparverats. Ell, des del carro, va caure rodolant de cap prop d'una roda, de bocaterrosa a la pols. L'Atrida Menelau se li plantà vora seu

amb una pica d'ombra allargassada. Aleshores Adrest, agafant-li els genolls, li va dir: «Agafa'm viu, fill d'Atreu, i accepta un rescat digne. A casa del meu pare opulent hi ha dipositats molts tresors: bronze, or i ferro difícil de treballar. Amb això et pagaria un rescat immens el meu pare, si sabés que jo sóc viu a les naus dels aqueus». [50]

Així va parlar, i li va commoure el cor dins el pit. I tot d'una ja estava a punt de lliurar-lo al seu criat perquè se l'endugués a les ràpides naus, però Agamèmnon va arribar corrents al seu davant i tot reptant-lo li va dir aquestes paraules: «Ets un fleuma, Menelau, ¿per què et preocupes així d'aquests homes? ¿És que els troians t'han fet a casa teva les accions més nobles? Tant de bo cap d'ells s'escapoleixi de la mort funesta i de les nostres mans, ni tan sols s'escapi aquell que, no havent nascut encara, la seva mare porta al ventre. Al contrari, tant de bo tots els d'Ílion siguin exterminats sense exèquies i sense deixar rastre».

Havent parlat així, l'heroi va fer canviar el parer del seu germà, perquè l'havia aconsellat oportunament. Aleshores ell apartà amb la seva mà l'heroi Adrest. El poderós Agamèmnon el va ferir en el costat. Ell va caure d'esquena, i l'Atrida, posant-li el peu al pit, li arrabassà la llança de freixe.

Nèstor va animar els argius cridant amb força: «Companys, herois dànaus, servents d'Ares, que ningú ara, desitjós de botí, no es faci enrere per arribar a les naus portant-ne més que cap altre. Al contrari, matem homes i després despulleu tranquil·lament per la plana els cossos dels cadàvers».

Havent parlat així, incitava la fúria i el coratge de tots ells. Aleshores els troians, per l'atac dels aqueus, favorits d'Ares, haurien pujat fins a Troia, vençuts per la seva covardia, si a Eneas i a Hèctor no els hagués parlat, plantant-se'ls al costat, [75] el Priàmida Helen,^[269] el millor dels àugurs: «Eneas i Hèctor, com que descansa principalment sobre vosaltres el pes de la guerra dels troians i dels licis, perquè sou els millors per a qualsevol empresa, tant per a lluitar com per a prendre decisions, quedeu-vos aquí i freneu la tropa davant de les portes, anant per tot arreu, abans que fugint caiguin als braços de les dones i siguin l'alegria dels enemics. Tan bon punt haureu estimulat tots els batallons, nosaltres ens quedarem aquí i lluitarem contra els dànaus, encara que estem molt fatigats. La necessitat ens hi empeny. Tu, Hèctor, vés de seguida a la ciutat i parla tot seguit amb la mare teva i meva. Que reuneixi les ancianes al temple d'Atena d'ulls d'òliba, a la part alta de la ciutat, que, obrint amb la clau les portes de la mansió sagrada, el peple que li sembli més bell i més gran en el palau i amb molt el més estimat per ella, el posi damunt els genolls d'Atena, la de bella cabellera, i que li prometi que li sacrificarem en el seu temple dotze vedelles d'un any, no toques encara per l'agulló, si ella es compadeix de la ciutat, de les esposes dels troians i dels seus fillets infants, i si aparta de la sagrada Ílion el fill de Tideu, aquest llancer ferotge, esforçat instigador de la fugida, que jo afirmo que és el més valent de tots els aqueus. Ni tan sols vam tenir tanta por d'Aquil·leu, comandant de guerrers, el qual diuen que és fill d'una dea. Aquest home, però, està terriblement [100] enfurit i ningú no hi pot rivalitzar en coratge».

Així va parlar, i Hèctor no va desobeir el seu germà. Tot seguit des de dalt del carro va saltar a terra amb les armes i, brandant les llances punxegudes, va córrer entre l'exèrcit, per tot arreu. Incitava al combat i va despertar la lluita terrible. Van fer mitja volta i van plantar cara als aqueus. Els argius retrocediren i aturaren la matança. Deien que un immortal havia baixat des del cel estelat a defensar el troians. D'aquesta manera es feren enrere. Hèctor exhortava els troians dient-los en veu forta: «Troians valerosos i aliats, la glòria dels quals us ve de lluny, sigueu homes, companys, i recordeu-vos del vostre coratge impetuós, mentre jo vaig a Ílion, i dic als ancians del consell i a les nostres esposes que preguin a les divinitats i que els prometin hecatombes».

Havent parlat així, Hèctor, el del casc tremolós, se'n va anar. El cuir negre que recobria la vora extrema de l'escut bombat li colpejava els turmells i el coll.

Glauc i Diomedes

Glauc, fill d'Hipòloc, i el fill de Tideu van coincidir al mig dels dos bàndols, desitjosos de lluitar. Quan ja eren a prop, avançant l'un contra l'altre, Diomedes, bo en el crit de guerra, li va dir en primer lloc: «¿Qui ets tu, el més valerós entre els homes mortals? Abans mai no t'havia vist a la lluita, que atorga la fama als homes; tanmateix, ara et destaqués de molt sobre tots els altres [125] amb el teu coratge, perquè has esperat la meva llança de llarga ombra. Fills de pares desgraciats són els qui s'oposen a la meva fúria. Tanmateix, si ets un dels immortals que ha baixat del cel, jo no lluitaria amb els déus celestes. Ni tan sols va viure gaire temps el fill de Driant, l'esforçat Licurg,^[270] que amb els déus immortals es barallà. Ell, en altre temps, va perseguir les dides del delirant Dionís^[271] pel sagrat Nisèion.^[272] Totes alhora van deixar caure a terra els tirsos, colpejades pel criminal Licurg amb l'agulló per als bous. Dionís, espantat, s'enfonsà a les onades de la mar, i Tetis el va rebre al seu si, esfereït. El dominava una tremolor fortíssima pels crits d'aquell home. Ben aviat s'irritaren contra ell els déus, que viuen feliçment, i el fill de Cronos el va deixar cec. I ja no va viure gaire temps, perquè es va fer odiós a tots els déus immortals. Jo tampoc no voldria lluitar contra els déus benaurats. Si ets un dels mortals, que mengen fruit de la terra, vine més a prop, perquè ben aviat arribis als límits de la teva ruïna».

Al seu torn, l'il·lustre fill d'Hipòloc li va dir: «Tidida magnànim, ¿per què em preguntes el meu llinatge? Tal com és la naixença de les fulles, així és també la dels homes. Les fulles, unes el vent les escampa per terra, altres el bosc les fa créixer brotant, i arriba el temps de la primavera. Així és el llinatge dels homes, un neix, i un altre mor. Però, si vols, escolta això, perquè coneguis bé [150] el nostre llinatge, que molts homes ja saben. Al fons d'Argos, terra rica en cavalls, hi ha la ciutat d'Èfira.

[273] Allí vivia Sísif,^[274] el qual fou el més astut dels homes, Sísif Eòlida. Aquest engendrà Glauc; al seu torn, Glauc fou el pare de l'irreprotxable Bel·lerofontes.^[275] A ell, els déus li atorgaren la bellesa i la virilitat amable. Tanmateix, en el seu cor maquinà desgràcies contra ell Pretos, que, per cert, com que era molt superior a ell, el va expulsar del territori dels argius, els quals Zeus havia sotmès al ceptre de Pretos. L'esposa de Pretos, la divina Antea, va desitjar follament unir-se amb ell en amor secret. Amb tot, en absolut no va convèncer el ben intencionat i assenyat Bel·lerofontes. Aleshores ella, mentint, va dir al rei Pretos: "Mor-te, Pretos, o bé mata Bel·lerofontes, que ha volgut unir-se'm en amor contra la meva voluntat".

»Així va parlar, i al rei, quan va sentir això, li va agafar una enrabiada. Va evitar de matar-lo, perquè li feia escrúpols en el seu cor, però l'envià a Lícia, li donà signes funestos, que ell havia escrit en una tauleta plegable,^[276] mortífers la majoria, i li ordenà que els mostrés al seu sogre, perquè morís. Ell se'n va anar a Lícia sota la protecció immancable dels déus. Tan bon punt va arribar a Lícia, al corrent del Xantos, l'honorà amistosament el rei de la vasta Lícia. Durant nou dies el va hostatjar i nou bous va sacrificar. Però, quan va aparèixer per desena vegada l'Aurora de dits rosats, [175] aleshores l'interrogà i li demanà veure els signes que portava de part del seu gendre Pretos. Quan va rebre la funesta contrasenya del gendre, en primer lloc li ordenà que matés la monstruosa Quimera.^[277] Ella era de llinatge diví i no humà: per davant lleó, per darrere serpent i pel mig cabra, i exhalava la terrible fúria del foc flamejant. No obstant això, la va matar fent cas dels presagis divins.^[278] En segon lloc, va lluitar contra els sòlims^[279] famosos. Aquella lluita, deia ell, fou la més dura que havia mantingut amb homes. En tercer lloc, va occir les baronívoles amàzons. Quan ja en tornava, aquell li ordia un altre parany de sòlida trama: va triar els homes més coratjosos de la vasta Lícia i els apostà en una emboscada. Cap d'ells no va tornar a casa seva, perquè a tots ells llevà la vida l'irreprotxable Bel·lerofontes. Quan va reconèixer que era el noble descendent d'un déu, allí mateix el retingué, li donà la seva filla i també li concedí la meitat del seu honor reial. Els licis també li assignaren una porció de terreny que destacava entre els altres, fèrtil per a arbres fruiters i per a la producció de blat, perquè la conreés. Ella infantà tres fills a l'assenyat Bel·lerofontes: Isandre, Hipòloc i Laodamia. Amb Laodamia va ajaçar-se el provident Zeus, i ella va infantar el divinal Sarpèdon, el de casc de bronze. Tanmateix, Bel·lerofontes, quan es va fer odiós a tots els déus,^[280] [200] anava vagarós tot sol per la plana Aleia^[281] consumint el seu ànim i esquivant les petjades dels humans. El seu fill Isandre, Ares, insadollable de combat, el va matar quan lluitava contra els sòlims famosos. La seva filla, la va occir Àrtemis,^[282] la de regnes d'or. A mi, Hipòloc em va engendrar, i afirmo que d'ell he nascut. Em va enviar a Troia i em va recomanar molt insistentment que em destaqués sempre i que sobresortís per damunt dels altres i que no deshonorés la nissaga dels meus pares, que van ser els més importants a Èfira i a la vasta Lícia. D'aquest llinatge i d'aquesta sang em gloriejo de ser».

Així va parlar, i Diomedes, bo en el crit de guerra, se'n va alegrar i va clavar la llança a la terra nodrissera per a molts. Tot seguit al pastor de pobles va dir aquestes dolces paraules: «Així, doncs, ets un antic hoste del meu pare. Car, en altre temps, el diví Eneu^[283] va hostatjar l'irreprotxable Bel·lerofontes al seu palau, retenint-lo durant vint dies. Mútuament es van obsequiar amb bells presents d'hospitalitat. Eneu li va donar un resplendent cinturó de porpra i Bel·lerofontes una copa d'or, de dues anses, la qual jo vaig deixar al meu casalici quan vaig anar-me'n. De Tideu, no me'n recordo pas, perquè em va deixar essent encara molt petit, quan a Tebes^[284] va ser exterminat l'exèrcit dels aqueus. Per això, ara jo sóc el teu hoste apreciat al bell mig d'Argos, i tu ets el meu a Lícia, quan vagi al teu país. [225] Evitem les llances de l'un i de l'altre fins i tot al mig de la multitud, perquè tinc molts troians i aliats famosos per matar, qualsevol que em concedeixi un déu i jo l'atenyi amb els peus. Tu també tens molts aqueus per treure l'armadura al qui puguis. Intercanviem-nos les armes perquè aquests també sàpiguen que ens gloriem de ser hostes pels nostres pares».

Havent parlat així, tots dos saltaren del carro, s'agafaren de les mans i es prometeren fidelitat. Aleshores el Crònida Zeus va prendre el seny a Glauc, que canvià les armes d'or per les de bronze al Tidida Diomedes, una del valor de cent bous per una altra de nou bous.

Hèctor i Hècabe

Quan Hèctor ja arribava a les portes Escees i a l'alzina, corrien al seu voltant les esposes dels troians i les seves filles preguntant pels fills, pels germans, pels parents i pels esposos. Tot seguit, ell manava a totes, una darrere l'altra, que preguessin els déus, perquè l'angúnia amoïnava la majoria.

Quan ja arribava Hèctor al bell casalici de Príam, construït amb pòrtics polits, car hi havia cinquanta habitacions de pedra picada, edificades les unes arran de les altres, en les quals els fills de Príam dormien al costat de les seves legítimes esposes, i al davant, a l'altre costat, a la part interior del pati, hi havia les cambres de les filles, dotze alcoves fetes de pedra polida, construïdes les unes al costat de les altres, en les quals dormien els gendres de Príam amb les seves esposes respectables, [250] allí li sortí a l'encontre la seva mare, la de dolços regals, mentre hi portava Laòdice, la primera de les filles en bellesa. Li agafà la mà, el cridà pel seu nom i li va dir: «Fill, ¿per què has abandonat el combat arriscat i has vingut? De segur, els fills dels aqueus, de nom malaurat,^[285] us afeixuguen combatent al voltant de la ciutat, i el teu ànim t'ha incitat a venir aquí a estendre els braços a Zeus des de la ciutadella. Espera't, però, perquè et porti un vi dolç com la mel per a fer una libació al pare Zeus i als altres immortals en primer lloc. Després tu mateix et refaràs si en beus. El vi

augmenta molt el coratge de l'home que està fatigat, com tu ho estàs per a defensar els teus companys».

Tot seguit, Hèctor, el de casc tremolós, li va contestar: «No me n'ofereixis, mare augusta, de vi dolç, perquè no m'afebleixi la força i m'oblidi del coratge. Sense rentar-me les mans no goso fer libacions a Zeus amb vi flamejant. Al Crònida, el de negra nuvolada, no li ha de pregar un que estigui esquitxat de sang i carnatge, però tu vés al temple d'Atena, la que aplega botí, amb ofrenes, després d'haver reunit les ancianes. Un peple que tu consideris el més bell i el més gran del palau i amb molt el més estimat, posa'l damunt els genolls d'Atena, la de bella cabellera, i promet-li que li sacrificarem en el temple dotze vedelles d'un any, no toques per l'agulló, si ella es compadeix [275] de la ciutat, de les esposes dels troians, dels seus fillets infants, i si aparta de la sagrada Ílion el fill de Tideu, aquest llancer ferotge, esforçat instigador de la fugida. Tu vés al temple d'Atena, la que aplega botí, i jo aniré a cridar Paris, per si vol escoltar-me quan li parli. Tant de bo la terra se l'empassés aquí mateix, perquè l'Olimpic ha fet de la seva persona una gran calamitat tant per als troians com per al magnànim Príam i per als seus fills. Si el veiés davallar a l'interior de l'Hades, diria que el meu cor s'hauria oblidat d'una pena feixuga».

Hècabe va al temple d'Atena

Així va parlar, i ella tornà a palau i cridà les serventes. Elles reuniren les ancianes per la ciutat. Ella va baixar a la cambra flairosa, on hi havia els peples tots brodats, treball de dones sidònies que el diví Alexandre, ell mateix, va portar de Sidó^[286] després d'haver recorregut la mar ampla, en el seu viatge,^[287] en el qual s'endugué Hèlena, de nobles pares. Hècabe, després d'haver-los triat, en va agafar un i el va portar com a regal a Atena. Pels brodats era el més bell i també el més gran i lluïa com un estel. Era el que estava desat en darrer lloc. Es va posar a caminar, i la seguien moltes ancianes.

Quan ja arribaren al temple d'Atena, al capdamunt de la ciutadella, els va obrir les portes Teano Cisseida, la de galtes boniques, l'esposa d'Antènor, domador de poltres. Ella havia estat nomenada pels troians sacerdotessa d'Atena. [300] Totes, entre crits de lamentació, alçaren els braços a Atena. Teano, la de galtes boniques, diposità el peple als genolls d'Atena, la de bella cabellera, i, invocant la filla del gran Zeus, féu aquesta prometença: «Atena augusta, protectora de la ciutat, divina entre les dees, trenca la llança de Diomedes i concedeix-nos que caigui de bocaterrosa davant les portes Escees, perquè ara immediatament et sacrificarem al temple dotze vedelles d'un any, no toques per l'agulló, si et compadeixes de la ciutat, de les esposes dels troians i dels seus fillets infants».

Així va dir tot pregant, mes Pal·las Atena no hi accedí.

Hèctor amb Alexandre i Hèlena

Així suplicaven a la filla del gran Zeus. Mentrestant Hèctor es dirigí al bell casalici d'Alexandre, que ell mateix havia bastit juntament amb els homes que aleshores eren els artesans més destres a la ufanosa Troia, els quals li havien fet l'alcova, la sala i el pati, prop del palau de Príam i d'Hèctor, a la part alta de la ciutat. Hèctor, estimat de Zeus, hi va entrar i a la mà duia una llança d'onze colzes. Al capdamunt del mànec brillava la punta de bronze, i una anella d'or l'encerclava. El va trobar a la cambra ocupat amb les seves belles armes, l'escut i la cuirassa, i examinant les peces de l'arc corbat. L'argiva Hèlena estava asseguda entre les dones esclaves i encarregava a les criades labors delicades. Hèctor el va veure i el va increpar amb paraules injurioses: [325] «Desgraciat, no està bé que guardis en el teu cor aquest ressentiment. Les nostres tropes es consumeixen lluitant al voltant de la fortalesa i de l'alta muralla. Per culpa teva cremen el clamor i la lluita al voltant d'aquesta ciutat. Tu mateix reptaries qualsevol que el veiessis cedir en la guerra odiosa. Apa, amunt, perquè Troia no sigui aviat abrusada pel foc devorador».

Al seu torn, Alexandre, semblant a un déu, li va dir: «Hèctor, com que m'has reptat com cal, i no sense raó, per això et contestaré. Tu comprèn-me i escolta. No tant per ira o per ressentiment envers els troians em quedo a la cambra, sinó perquè volia lliurar-me al dolor. Ara la meva esposa m'acaba de renyar amb paraules tendres i m'ha incitat a la guerra, i a mi mateix també em sembla que això serà millor, perquè la victòria fa canviar els homes. Ara, doncs, espera'm que em posi les armes de guerra, o vés-te'n, que jo t'aniré al darrere i crec que t'atraparé».

Així va parlar, i Hèctor, el de casc tremolós, no li va dir res. Tanmateix, Hèlena li va dir paraules dolces com la mel: «Cunyat meu, sí, d'aquesta terrible gossa ordidora de mals, tant de bo, el dia en què la mare em va infantar, una tempesta de vent se m'hagués endut a la muntanya o a l'escuma de la mar bramulosa, on l'oneig se m'hauria emportat abans de succeir aquests fets. Però, com que els déus han decidit aquestes desgràcies, almenys hauria d'haver estat l'esposa d'un home més coratjós, [350] que s'adonés de la reprovació i dels nombrosos oprobis dels humans. Tanmateix, ell ara no té un cor ferm ni en el futur tampoc no en tindrà. Per això em penso que en traurà fruit merescut. Apa, entra i seu en aquest seient, cunyat, ja que especialment a tu, en el teu cor, t'afeixuga el sofriment per culpa meva, sí, jo, que sóc una gossa, i per la follia d'Alexandre. Zeus ens ha imposat un destí cruel, perquè fins i tot en l'esdevenidor arribem a ser tema de cant per als homes futurs».

Tot seguit, el gran Hèctor de casc tremolós li va respondre: «No em facis seure, Hèlena, bé que m'apreciïs. Tampoc no em convenceràs, car el meu cor ja m'incita a defensar els troians, els quals em troben a faltar molt des que me n'he anat. Però tu procura que s'aixequi i que també ell mateix s'apressi perquè m'atenyi mentre sóc dins la ciutat, que jo encara aniré al meu palau a veure els meus servents, la meva

esposa i el meu fillet petit. És que no sé encara si tornaré una altra vegada o si els déus m'han d'abatre a mans dels aqueus».

Hèctor i Andròmaca

Havent parlat així, Hèctor, el de casc tremolós, se'n va anar. Immediatament arribà al seu casalici ben poblat, però a les estances no va trobar Andròmaca, la de braços blancs, sinó que amb el seu fill i amb una serventa de bell peple era a la torre sanglotant i plorant. Hèctor, com que no va trobar dintre la irreprotxable esposa, quan se n'anava, s'aturà al llindar i va dir a les serventes: [375] «Ei, serventes, digueu-me la veritat. ¿On ha anat Andròmaca de braços blancs, en sortir de palau? ¿O bé a casa de les meves germanes o de les meves cunyades de bells peples, o bé s'ha dirigit al temple d'Atena, on precisament altres troianes de belles trenes intenten ablanir la terrible dea?».

Aleshores la majordoma diligent li va respondre aquestes paraules: «Hèctor, com que insistentment em demanes que digui la veritat, ho faré: no ha anat a casa de les teves germanes ni de les teves cunyades de bells peples, ni tampoc al temple d'Atena, on precisament altres troianes de belles trenes intenten ablanir la terrible dea, sinó que s'ha dirigit a l'alta torre d'Ílion, quan ha sentit dir que els troians estan esgotats, i que la superioritat dels aqueus és gran. Llavors, ella corrents ha marxat cap a la muralla, semblant a una boja. Juntament amb ella, el nen, el porta la dida».

La majordoma va contestar, i Hèctor, de pressa, sortí de casa refent un altre cop el mateix camí pels carrers ben empedrats. I quan, després d'haver travessat la gran ciutat, va arribar a les portes Escees, per on havia de sortir a la plana, allí, corrent-li a l'encontre, va trobar l'esposa, rica en regals, Andròmaca, la filla del magnànim Eeció. Eeció, que vivia al peu del Placos de bosc abundós, a Teba^[288] Hipoplàcia, i era el sobirà dels homes cilicis. D'aquest era filla l'esposa d'Hèctor, el de casc de bronze. Ella, doncs, li va sortir a l'encontre, i alhora la seguia la criada portant a la sina l'infant, tot just una criatura, [400] l'Hectòrida estimat, bonic igual com un estel, el qual Hèctor anomenava Escamandri,^[289] i els altres Astíanax,^[290] perquè Hèctor era l'únic que protegia Ílion. En veure el seu fill, ell va somriure en silenci. Andròmaca, feta un devesall de llàgrimes, se li posà al costat, li agafà la mà, pronuncià el seu nom i li va dir: «Desventurat, la teva fúria et perdrà. No tens pietat del teu fillet, encara un infant, ni de mi, desgraciada, que en breu seré la teva viuda, car aviat et mataran els aqueus, atacant-te tots alhora. Per a mi seria millor, si tu em faltessis, que m'enfonsés a la terra. Ja no tindrè cap altre consol, quan segueixis el teu destí, sinó sofriments. Tampoc no tinc pare ni venerable mare. I és que, el meu pare, el va matar el divinal Aquil·leu, quan va arranar la ben poblada ciutat dels cilicis, Teba, la de portals alterosos. Va occir Eeció, però no el va despullar, perquè li feia

escrúpols en el seu cor, sinó que el va cremar amb les seves armes cisellades i li va erigir un túmul al damunt. A tot el voltant hi plantaren oms les nimfes munteses, filles de Zeus que porta l'ègida. I els set germans que hi havia al palau, tots ells el mateix dia davallaren a l'Hades, perquè a tots els segà la vida el diví Aquil·leu de peus lleugers, a més dels bous, de passes torçades, i de les blanques ovelles. I la meva mare, que aleshores era reina al peu del Placos de bosc abundós, [425] després d'haver-la portada aquí amb altres tresors, tot seguit l'alliberà en rebre un rescat immens; però al palau del seu pare la va atènyer Àrtemis, la que té les fletxes a la mà. Hèctor, tu ets per a mi pare i mare venerable i germà, tu ets el meu espòs coratjós. Així, doncs, ara compadeix-te i queda't aquí, a la torre. No deixis el teu infant orfe, ni viuda la teva dona. Atura l'exèrcit vora la figuera borda, on la ciutat és més accessible i la muralla resulta més expugnable. Per allí han vingut i han fet tres intents els més distingits de l'exèrcit dels dos Aiants i de l'il·lustre Idomeneu, de les tropes dels dos Atrides i de l'esforçat fill de Tideu. O bé algú, bon coneixedor dels oracles, els ho ha dit, o bé el seu cor els ho incita i els ho ordena».

El gran Hèctor de casc tremolós li va dir: «Veritablement tot això em preocupa, dona, però tinc una vergonya terrible davant els troians i troianes, de peples que s'arrosseguen, si com un covard m'escapoleixo de la guerra. Tampoc m'hi incita el meu cor, perquè he après a ser sempre valerós i a lluitar entre els primers troians, intentant aconseguir gran glòria per al meu pare i per a mi mateix. Sé prou bé això en el meu ànim i en el meu cor: vindrà un dia en què segurament desaparegui la sagrada Ílion, i Príam i el poble de Príam, el de la llança de freixe. Però no em preocupa tant el dolor dels troians en el futur [450] ni el de la mateixa Hècabe ni el del rei Príam ni el dels meus germans, que, nombrosos i valents, puguin caure a la pols a mans de guerrers enemics, com el teu, quan un dels aqueus de túnica de bronze se t'endugui, plorosa, i et privi del dia de la llibertat. I potser essent a Argos teixiràs la tela per a un altre o potser portaràs aigua de la font Messeida o de la Hiperea,^[291] molt a contracor, i la terrible necessitat t'aclapararà. I potser algú, quan un dia et vegi vessant llàgrimes, dirà: "Aquesta és l'esposa d'Hèctor, el qual en la lluita superava tots els troians domapoltres, quan combatien al voltant d'Ílion". Així parlarà algú un dia, i per a tu serà un nou dolor per manca d'un home capaç d'apartar el teu dia d'esclavitud. Però tant de bo un munt de terra em cobreixi, ja mort, abans que m'assabenti dels teus crits o del teu rapte».

Havent parlat així, l'il·lustre Hèctor va estendre els braços al seu fill. L'infant es girà cridant cap al si de la dida de bella cintura, perquè s'espantà de l'aspecte del seu pare. Li feien por el bronze i la crinera de crins de cavall, en veure que es movia terriblement al cim del casc. Es van posar a riure el pare i la venerable mare. Tot seguit el gloriós Hèctor es va treure el casc del cap i, resplendent, el va deixar a terra. Aleshores besà el fill, l'aixecà amb els braços i, suplicant a Zeus i als altres déus, va dir: [475] «Zeus i altres déus, concediu-me que aquest fill meu sigui com sóc jo, destacat entre els troians, així de valent en la força i que governi amb poder sobre

Ílion. I tant de bo que un dia algú digui: “Molt més bo és aquest que no pas el seu pare”, quan torni de la guerra. I que porti sangonoses despulles de l’enemic mort, i que la seva mare se n’alegri en el seu cor».

Després d’haver parlat així, va deixar el fill als braços de la seva esposa. Ella el va rebre a la sina flairosa, somrient entre llàgrimes. El marit, en adonar-se’n, es commogué, l’acaricià amb la mà, l’anomenà pel seu nom i li va dir: «Desventurada, no t’afligeixis gaire en el teu cor, perquè ningú no em precipitarà a l’Hades contra el meu destí. T’asseguro que, de la seva sort, no se n’ha escapolit cap dels humans, ni covard ni valerós, tan bon punt ha nascut. Apa, vés-te’n a casa i dedica’t a les teves feines de la filosa i del teler i ordena a les serventes que se’n vagin a la feina. La guerra incumbeix a tots els homes que han nascut a Ílion, i sobretot a mi».

Havent parlat així, l’il·lustre Hèctor va agafar el casc fet de crins de cavall. La seva estimada esposa se’n tornà a casa, mentre s’anava girant i vessava abundoses llàgrimes. Immediatament després va arribar al palau ben habitat d’Hèctor, l’occidor d’homes, i a l’interior va trobar-hi nombroses serventes, a totes les quals féu escapar un gemec. Al seu palau, elles ja planyien Hèctor, encara viu, [500] car estaven segures que no retornaria de la guerra ni s’escaparia de la fúria i de les mans dels aqueus.

Hèctor i Paris tornen a la guerra

Tampoc Paris no va trigar dins el seu elevat casalici, sinó que, així que s’hagué revestit amb les treballades armes de bronze, es posà a córrer per la ciutat, confiant en els seus àgils peus. I com quan un cavall lligat a l’estable, que està tip d’ordi davant la menjadora, trenca la corda i corre galopant per la plana, acostumat a banyar-se al riu de bells remolins, tot ufanós, té el cap dret, i la crinera li voleia als costats, i, convençut de la seva força, els genolls el porten ràpidament cap als llocs habituals i a la prada dels cavalls, així Paris, fill de Príam, va baixar de l’alta Pèrgam,^[292] resplendent com el sol per la seva armadura, rient, i els seus peus el transportaven. Tot seguit va trobar el diví Hèctor, el seu germà, quan estava a punt de marxar del lloc on havia conversat amb la seva esposa. Alexandre, semblant a un déu, el primer, li va dir: «Benvolgut germà, ¿sóc jo que, pel fet d’haver trigat, t’estic fent retardar, malgrat que anaves de pressa, o no he arribat puntual, tal com m’ho havies ordenat?».

Responent-li, Hèctor de casc tremolós li va dir: «Desgraciat, cap home que sigui assenyat no menysprearia la teva feina en el combat, perquè ets valent. Tanmateix, afluixes expressament i no tens voluntat. El meu cor s’afligeix en el meu ànim, cada cop que sento insults contra tu entre els troians, els quals han patit tants sofriments per culpa teva. [525] Però anem-nos-en, que això ho arreglarem més endavant, si Zeus alguna vegada ens concedeix que al palau aixequem la cratera de la llibertat als

celestes déus sempiterns, quan haguem foragitat de Troia els aqueus de belles
gamberes».

CANT VII

Combat entre Hèctor i Aiànt. La retirada dels cadàvers

Hèctor i Paris tornen al combat

Havent parlat així, l'il·lustre Hèctor va sortir fora de les portes i el seu germà Alexandre anava juntament amb ell. Tots dos sentien en el seu ànim el delit de lluitar i de combatre. Com un déu concedeix a uns marins el vent favorable que desitgen, quan estan cansats de batre la mar amb els remes ben polits i els seus membres estan desfets per la fatiga, així aparegueren tots dos als troians que els esperaven.

Allí ambdós van fer captures: Alexandre occí Menesti, el fill del sobirà Areítous, que habita a Arna.^[293] Menesti havia estat engendrat per Areítous, portador de la clava, i per Filodemusa, la d'ulls de vedella. Amb la llança punxeguda, Hèctor va ferir Eioneu al coll, vora la part inferior del casc de bell bronze. D'altra banda, Glauc, el fill d'Hipòloc, cabdill dels guerrers licis, amb la llança va atènyer, en la dura batalla, el Dexíada Ifínous, a l'espalla, quan estava a punt de saltar per damunt de les ràpides eugues. Va caure des del carro a terra, i els seus membres es van desfer.

Quan Atena, la dea d'ulls d'òliba, els va veure que mataven molts argius en el terrible combat, va baixar dels cims de l'Olimp a la sagrada Ílion, en un salt. Apol·lo, així que la va atalaiar des de Pèrgam, li va sortir a l'encontre, car desitjava la victòria per als troians.

Acord entre Apol·lo i Atena

Es van trobar l'un i l'altra vora una alzina.^[294] A ella, el sobirà Apol·lo, fill de Zeus, en primer lloc li digué: «¿Per què, enardida, filla del gran Zeus, novament tornes a la lluita des de l'Olimp, i per què t'hi empeny el teu cor? [25] ¿Potser per atorgar als dànaus la victòria del combat, la qual dóna la força a un dels dos bàndols? I és que envers els troians que han estat anihilats tu no tens gens de pietat. Tanmateix, si em fessis una mica de cas, això seria un gran avantatge. Ara aturem per avui la guerra i el carnatge. Més tard tornaran a combatre, fins que trobin la fi d'Ílion, ja que al cor de vosaltres, les immortals, resulta grat arranar aquesta ciutat».

A ell, al seu torn, Atena, la dea d'ulls d'òliba, li va dir: «Que sigui així, arquer, perquè jo mateixa he vingut de l'Olimp al camp dels troians i dels aqueus meditant aquestes intencions. Però, apa, ¿com penses aturar la lluita d'aquests combatents?».

D'altra banda, el sobirà Apol·lo, fill de Zeus, li va dir: «Suscitem la potent fúria d'Hèctor domapoltres, per si provoca algun dels dànaus a lluitar completament sol, cara a cara, en un combat terrible. Aleshores, ells, els aqueus de gamberes de bronze, [295] orgullosos com són, en farien sortir un a combatre amb el diví Hèctor».

Hèctor, d'acord amb la proposta d'Helen, desafia els argius

Així va parlar, i no va desobeir-lo pas Atena, la dea d'ulls d'òliba. Helen,^[296] l'estimat fill de Príam, va comprendre en el seu cor el pla que havia complagut els déus en les seves deliberacions. Se n'anà i es posà al costat d'Hèctor i li va dir aquestes paraules: «Hèctor, fill de Príam, en seny comparable a Zeus, ¿em faries una mica de cas, que sóc el teu germà? Fes asseure els altres troians i tots els aqueus, i tu mateix desafia el qui sigui el més valent dels aqueus [50] a lluitar, cara a cara, en un combat terrible. No és encara la teva sort morir i seguir el teu destí, car jo ho he sentit d'una veu dels déus sempiterns».

Així va parlar, i Hèctor s'alegrà molt de sentir aquestes paraules. I avançant cap al mig, aturà els batallons dels troians agafant la llança per la meitat. Tots s'assegueren. Agamèmnon féu seure els aqueus de belles gamberes. Atena i Apol·lo, el d'arc argentí, semblants a uns voltors, es posaren al capdamunt de l'alzina de Zeus portador de l'ègida, delectant-se amb els guerrers, les files dels quals eren compactes, ericides amb els escuts, amb les cuirasses i amb les llances. Tal com sobre la mar s'escampa la tremolor del Zèfir, que s'aixeca novament, i la mar s'enfosqueix pel seu efecte, d'aquesta manera les rengleres de troians i d'aqueus s'asseien a la plana. Hèctor, al mig de tots dos bàndols, va dir: «Escolteu-me, troians i aqueus de belles gamberes per tal que us digui allò que el meu cor em dicta en el meu pit. El Crònida, que regna a les altures, no ha complert els juraments, sinó que, ordint calamitats, estableix com a fita, per a ambdós bàndols, o que ocupeu la ben emmurallada Troia o, al contrari, que vosaltres mateixos sigueu vençuts vora les naus que solquen la mar. Entre vosaltres hi ha els cabdills dels panaqueus;^[297] aquell que d'entre ells ara el seu cor l'inciti a combatre amb mi, que es destaqui entre tots i vingui a lluitar a primera fila contra el diví Hèctor. [75] I heus ací el que dic, i que Zeus ens en sigui testimoni: si ell em pot atènyer amb el bronze punxegut, que em despulli de l'armadura i se l'emporti a les naus balmades, però que torni el meu cos a casa, perquè els troians i les esposes dels troians, a mi, un cop mort, em facin partícip del foc, i si sóc jo el qui el mato, i Apol·lo em dóna la glòria, així que li hagi tret les armes, me les enduré cap a la sagrada Ílion i les penjaré al temple d'Apol·lo, l'arquer, però tornaré el cadàver a les naus ben guarnides de bancs per als remers, perquè els aqueus de testa cabelluda li erigeixin un túmul a la vora de l'espaiós Hel·lespont. I un dia algun dels homes del futur, quan navegui per la mar vinosa amb la nau de moltes files de remers, dirà:

“Aquest sepulcre és d’un home que morí temps ha, al qual l’il·lustre Hèctor llevà la vida, mentre hi lluitava valerosament”. Així un dia parlarà algú, i la meva fama no morirà mai».

Aiant designat per la sort

Així va parlar, i tots, sense veu, van romandre en silenci. Sentien vergonya de refusar la proposta, però tenien por d’acceptar-la. Al cap d’una estona, Menelau es va alçar i, reptant-los amb paraules ofensives, els va parlar, mentre en el seu cor gemegava profundament: «Ai de mi, fatxendes, aquees, més que no pas aqueus, realment serà un deshonor cada vegada més terrible, si ara cap dels dànaus no surt a enfrontar-se a Hèctor. Tant de bo tots us torneu aigua i terra,^[298] asseguts així com esteu aquí, sense coratge i sense glòria. [100] Jo mateix em posaré les armes contra ell. Les cordes de la victòria són aguantades des de dalt per les mans dels déus immortals».

Havent parlat així en veu alta, es va posar la bella armadura. Aleshores per a tu, Menelau, hauria aparegut la fi de la teva vida a les mans d’Hèctor, perquè és molt més fort que tu, si els reis dels aqueus, fent un salt, no t’haguessin aturat. El mateix Atrida, el gran sobirà Agamèmnon, et va agafar amb la mà dreta, et va anomenar pel teu nom i et va dir: «Desvarieges, Menelau, nodrissó de Zeus. No tens cap necessitat d’una bogeria així. Retén-te, encara que et sàpiga greu, i per rivalitat no vulguis combatre amb un home més fort que tu, amb Hèctor Priàmida, el qual també els altres temen. Fins i tot Aquil·leu, pel que fa a aquest guerrer, s’espanta de sortir-li a l’encontre en la lluita, que atorga glòria als homes, ell, que és molt més fort que tu. Per tant, tu vés a seure enmig del grup dels companys, que els aqueus ja faran aixecar un altre adversari contra aquest home. Encara que sigui molt intrèpid i insadollable d’aldarull, t’asseguro que doblegarà els genolls a gust, si s’escapa de la lluita funesta i del terrible carnatge».

Havent parlat així, l’heroi va convèncer el cor del seu germà fent-li advertiments oportuns, i ell no el va desobeir pas. Tot seguit els servidors, contents, li van treure les armes de les espatlles. Entre els argius es va aixecar Nèstor i els va dir: «Ai, ai, quina pena ha arribat a la terra aquea! Com gemegaria el vell auriga Peleu, [125] el noble conseller i orador dels mirmídon, que, en altre temps, al seu palau es complaïa molt fent-me preguntes, demanant-me la nissaga i la filiació de tots els argius. Si s’assabentés que ara tots fan el ronsa davant d’Hèctor, aixecaria moltes vegades les mans als immortals perquè la seva ànima, separada dels seus membres, s’enfonsés dins la mansió d’Hades. Tant de bo jo, pare Zeus, Atena i Apol·lo, fos jove, com quan vora el Celadont^[299] de ràpid corrent lluitaren junts els pilis i els arcadis, famosos per les seves llances, tocant a les muralles de Fea,^[300] vora el riu Jàrdan.^[301] Entre ells es destacava en primera fila Ereutalió,^[302] un home semblant als déus, portant a les

espatlles les armes del sobirà Areítous,^[303] del diví Areítous, el qual els homes i dones de bella cintura anomenaven de renoms portador de la clava, perquè no lluitava amb l'arc i amb la llança llarga, sinó que amb una clava de ferro destrossava els batallons. El va matar Licurg^[304] amb un parany, no amb la força, en un camí estret, on la clava de ferro no li va estalviar la mort. Abans Licurg es va anticipar i amb la llança el va travessar pel mig, i Areítous va caure d'esquena estès a terra. El va despullar de les armes, que li havia proporcionat Ares revestit de bronze. Aquestes armes foren les que després portava quan anava al mig del tumult d'Ares.^[305] Quan Licurg va envellir al seu palau, les va donar al benivolgut servent Ereutalió perquè les portés. Ell, portant les seves armes, desafiava tots els més valents, [150] i ells tremolaven i li tenien por, i ningú no s'hi atrevia. Tanmateix, el meu ànim esforçat em va incitar a lluitar-hi per la seva audàcia. Quant a l'edat, jo era el més jove de tots. Jo hi vaig combatre, i Atena m'atorgà la glòria. En efecte, jo el vaig matar, a ell, que era l'home més cepat i més fort. I va quedar ajagut un ésser enorme, estès a una banda i a l'altra del camí. Tant de bo fos així de jove, i la meva força es mantingués ferma. Aleshores aviat entraria a la lluita amb Hèctor, el del casc tremolós. Però, entre vosaltres, els qui sou els capdavanters dels panaqueus no desitgeu d'una manera decidida anar a l'encontre d'Hèctor».

Així els va reptar l'ancià, i nou, entre tots, s'aixecaren. Es va alçar, de molt, en primer lloc, Agamèmnon, el sobirà de guerrers; tot seguit s'aixecà el Tidida, l'esforçat Diomedes; després d'aquests ho feren els Aiants, revestits d'un coratge extraordinari; a continuació, Idomeneu i el servent d'Idomeneu, Meríones, semblant a Eniali, occidor de guerrers; tot seguit Eurípil, el fill il·lustre d'Evèmon; s'aixecaren l'Andremònida Toant i el diví Odisseu. Tots ells volien lluitar contra el diví Hèctor. Novament Nèstor, l'auriga gereni, els va dir: «Ara feu-ho a sorts de banda a banda, a veure a qui toca. Aquest serà útil als aqueus de belles gamberes, però també ho serà al seu cor, si se'n surt del combat atroç i del terrible carnatge».

Així va parlar, i cadascú féu un senyal a la seva sort, [175] i les anaven tirant al casc de l'Atrida Agamèmnon. Els exèrcits feren precés i alçaren les mans als déus: «Pare Zeus, que li toqui, o bé a Aiant o bé al fill de Tideu, o al mateix rei de Micenes, rica en or».

Així parlaren, i Nèstor, l'auriga gereni, les sacsejava, i va saltar del casc precisament la sort que volien, la d'Aiant. L'herald, passejant-la per entremig de tota la multitud, l'ensenyava de dreta a esquerra a tots els capdavanters dels aqueus. Cadascun, en no reconèixer-la com a seva, la refusava. Tanmateix, quan l'herald, passejant-la entremig de la multitud, arribà davant del qui hi havia fet el senyal i l'havia tirat dins el casc, davant de l'il·lustre Aiant, ell va allargar la mà a sota, i aquell, plantant-se-li al seu costat, la hi va donar. Aiant va veure el senyal de la seva sort, el va reconèixer i se'n va alegrar en el seu cor. Aleshores la va tirar als seus peus, a terra, i en veu alta va dir: «Companys, certament és la meva sort, i jo me n'alegro en el meu cor, perquè em sembla que guanyaré el diví Hèctor. Així, doncs,

apa, mentre em poso les armes per al combat, vosaltres feu precés al Crònida sobirà Zeus en silenci, per vosaltres mateixos, perquè els troians no se n'assabentin, o, sinó, obertament, perquè, malgrat tot, no tenim por de ningú. No hi ha ningú que em faci fugir per la força, al seu gust i contra la meua voluntat, però tampoc per perícia, perquè espero que jo no hagi nascut ni m'hagi criat tan innocent a Salamina».

Així va parlar, i ells pregaren el Crònida sobirà Zeus. [200]

I així repetia cadascú mirant vers el cel espaiós: «Pare Zeus, senyor de l'Ida, gloriósíssim i òptim, concedeix la victòria a Aiant i que aconseguixi la glòria esplèndida. I si estimes Hèctor i te'n preocupes, atorga a tots dos igual força i glòria».

El combat singular d'Hèctor i Aiant

Així pregaren, i Aiant es va posar el casc de bronze enlluernador. Tan bon punt es va posar tota l'armadura al voltant del cos, es precipità tot seguit, tal com avança el monstruós Ares, quan va al combat entre els homes que el Crònida llança a la lluita per la fúria de la brega que devora l'ànima. D'aquesta manera s'aixecà el monstruós Aiant, mur dels aqueus, somrient amb el seu rostre ferotge. Per sota, amb els peus avançava fent grans passes i brandant la pica d'ombra allargada. Mentre els argius estaven contents de veure'l, als troians una tremolor terrible penetrà en els membres de tots ells, i, fins i tot, al mateix Hèctor, el cor li batejava dins el pit. Però ja no podia fer-se enrere ni posar-se novament dins la multitud de les tropes, després que l'havia desafiat a la lluita. Aiant s'acostà portant un escut com una torre, de bronze, fet amb set pells de bou,^[306] que li havia fet amb destresa Tiqui, el tallador de cuir de molt el millor, que tenia casa seva a Hila.^[307] Ell li havia fet l'escut resplendent amb set pells de bous ben peixats i hi posà al damunt una vuitena capa de bronze. Portant-lo davant el pit, Aiant Telamoni s'aturà molt a prop d'Hèctor i amb un to amenaçador li va dir: [225] «Hèctor, ara coneixeràs de manera certa, absolutament sol, quina mena de capdavanters hi ha també entre els dànaus, fins i tot després d'Aquil·leu, rompedor de les files, d'un coratge propi d'un lleó. Amb tot, ell roman a les balmades naus, solcadores de la mar, enutjat contra Agamèmnon, pastor de pobles, però nosaltres, els qui ens voldríem enfrontar amb tu, som molts i prou coratjosos. Així, doncs, comença tu la lluita i la batalla».

El gran Hèctor de casc tremolós, al seu torn, li va dir: «Aiant Telamoni, nodrissó de Zeus, cabdill de guerrers, no em posis a prova com una criatura feble o una dona, que desconeix les empreses bèl·liques. Jo conec bé les lluites i els carnatges. Sé moure, a dreta i a esquerra, l'escut de pell de bou adobat; per això m'és possible lluitar amb un coratge invencible. Sé saltar dins el tumult de les eugues veloces i sé, en la lluita cos a cos, ballar la dansa d'Ares ferotge. Tanmateix, a tu, essent tal com

ets, no vull disparar-te espiant-te d'amagat, sinó obertament, a veure si ho aconseguixo».

Va parlar i, brandant la llarga pica, la hi va tirar. Va tocar el terrible escut d'Aiant, fet amb set pells de bous, a la capa més alta, a la de bronze, que era la vuitena al damunt de tot. Va traspasar el bronze implacable i va esquinçar sis capes, però es va aturar a la setena, que era de cuir. En segon lloc, Aiant, nodrissó de Zeus, li va disparar la llarga llança i va atènyer l'escut del Priàmida, pertot arreu igualment arrodonit. [250] La robusta llança va penetrar l'escut resplendent i s'enfonsà a la cuirassa ben treballada. La llança, tota directa al costat, li va esqueixar la túnica, però ell es va inclinar i va esquivar la negra parca. Tots dos alhora van arrancar-se les llargues piques de les mans i s'escometeren semblant lleons devoradors de carn crua, o porcs senglars, la força dels quals no és pas feble. El Priàmida el va ferir al mig de l'escut amb la llança, però no va rompre el bronze, sinó que la punta se li va torçar. Tanmateix, Aiant, fent un salt, li va punxar l'escut. La llança va enfonsar-s'hi, però va repel·lir-lo malgrat el seu impuls. Va arribar-li al coll i li féu una ferida, de la qual va sortir-li sang negrosa. No obstant això, ni així va aturar la lluita Hèctor de casc tremolós, sinó que, reculant, va agafar, amb la seva vigorosa mà, un roc que era a la plana, negre, cantellut i enorme. El va tirar al terrible escut d'Aiant, fet amb set pells de bous, just al centre bombat, i l'escut va ressonar a tot el voltant. Aiant, en segon lloc, va agafar un pedrot molt més gros i, després d'haver-lo fet voltar, el va disparar posant-hi una força extraordinària. Amb una pedra com una roda de molí el va atènyer, li va rompre l'escut per dintre i li va danyar els genolls. Va caure estès a terra d'esquena esfondrat dins l'escut. Amb tot, Apol·lo el va fer posar dret immediatament. S'haurien ferit amb les espases cos a cos, si no haguessin arribat els heralds, missatgers de Zeus i dels homes, un dels troians, i l'altre dels aqueus de túnica de bronze, [275] Taltibi i Ideu, discrets tant l'un com l'altre. Van interposar entremig de tots dos els ceptres, i l'herald Ideu, sabedor d'inspirats pensaments, va pronunciar aquestes paraules: «Joves benvolguts, no combatu ni lluiteu més. Tots dos us aprecia Zeus apleganúvols, i tots dos sou bons guerrers. Això, ho sabem tots. Ja es fa fosc i és bo fer cas de la nit».

Responent-li Aiant Telamoni li va dir: «Ideu, ordeneu que Hèctor ho digui, perquè ha estat ell el qui ha desafiat a combat tots els capdavaners. Que ell sigui el primer, i jo, aleshores, acataré la seva decisió tal com la prengui».

Al seu torn, el gran Hèctor de casc tremolós li va contestar: «Aiant, ja que un déu t'ha donat la corpulència, la fortalesa i la prudència, i en la llança ets el millor del aqueus, aturem avui el combat i el carnatge. Més endavant ja lluitarem una altra vegada, fins que una deïtat ens separi i atorgui la victòria a un de tots dos. Ja es fa fosc i és bo fer cas a la nit. Així alegre tots els aqueus vora les naus i, sobretot, els parents i companys que hi tens; també jo, a la gran ciutat del rei Príam, alegraré els troians i les troianes de peples que s'arrossegueuen, les quals han d'anar a una reunió pietosa a pregar per mi. Apa, intercanviem-nos mútuament obsequis gloriosos, perquè

algú dels aqueus i dels troians parli així: [300] «Així com tots dos lluitaren per la rivalitat, que devora els cors, així també se separaren units en amistat»».

Havent parlat així, li va donar l'espasa reblada amb claus de plata, que portava amb la beina i el baldric ben tallat. Aiant, per la seva banda, li donà el cinturó lluent de porpra.^[308] I es van separar: l'un es va dirigir a l'exèrcit dels aqueus, i l'altre va córrer cap a la multitud dels troians. Aquests s'alegraren, quan el van veure que tornava viu i incòlume, defugint la fúria d'Aiant i les seves mans invencibles. El dugueren cap a la ciutat, ja que desconfiaven que estigués sa i estalvi. A l'altre bàndol foren els aqueus de belles gamberes els qui conduïren Aiant davant el diví Agamèmnon, satisfet del seu triomf.

Consell a un i altre bàndol després de la batalla

Quan eren dins les tendes de l'Atrida, el sobirà d'homes Agamèmnon els sacrificà un bou mascle de cinc anys en honor del poderós fill de Cronos. L'escorxaren, el prepararen i el tallaren tot, l'esmicolaren amb traça i travessaren els bocins als astos, els rostiren amb diligència i els retiraren tots del foc. Tan bon punt enllestiren la feina i prepararen l'àpat, participaren en el banquet, i la gana no trobà a faltar res en la part igualada del menjar. Amb filets de cap a cap del llom, l'heroi Atrida, el gran rei Agamèmnon, va obsequiar Aiant. Després que van sadollar el desig de beure i menjar, el primer de tots que començà a ordir el seu pla fou l'ancià Nèstor, el parer del qual abans semblava el millor. [325] Ell assenyadament prengué la paraula i els digué: «Atrida i altres cabdills dels panaqueus han mort molts aqueus de testa cabelluda, la sang fosca dels quals el ferotge Ares ha escampat vora l'Escamandre de bells corrents. Les seves ànimes han davallat a l'Hades. Per això, cal que a l'aurora posis fi a la guerra dels aqueus, i nosaltres mateixos, tots plegats, traginarem els cadàvers cap aquí amb els bous i les mules. Tot seguit els incinerarem una mica lluny de les naus, perquè cadascú porti a casa els ossos als fills, quan tornem a la terra pàtria.^[309] Al voltant de la pira aixecarem un únic túmul comú, amuntegant terra des de la plana. Al costat, construïm-hi aviat torres altes, protecció de les naus i de nosaltres mateixos.^[310] Fem-hi unes portes ben ajustades perquè hi hagi un pas per a la conducció de carruatges. Des de fora cavem-hi a prop un fossat profund, que a tot el voltant ens mantingui apartats de la cavalleria i dels exèrcits, per tal que qualsevol dia no ens caigui al damunt l'atac dels troians altívols».

Així va parlar, i tots els reis ho aprovaren. D'altra banda, a la ciutadella d'Ílion, a les portes de Príam, va tenir lloc una assemblea dels troians, sorollosa i agitada. Entre ells, l'inspirat Antènor^[311] fou el primer a parlar: «Escolteu-me, troians, dàrdans i aliats, perquè us digui allò que el cor em dicta dins el pit. Apa, l'argiva Hèlena juntament amb el seus tresors, [350] lliurem-la als Atrides perquè se l'emportin. Ara

fem la guerra després d'haver violat els pactes de lleialtat. Per això no crec que s'acompleixi res millor per a nosaltres perquè no procedim d'aquesta manera».

Després d'haver parlat així es va asseure. Tot seguit es va aixecar el diví Alexandre, l'espòs d'Hèlena, de bella cabellera, el qual, contestant-li, va dir aquestes paraules alades: «Antènor, tu has pronunciat unes paraules que no em són gens plaents. Tu prou saps imaginar un altre pla millor que aquest. Però si això, de veritat, ho dius seriosament, és que els mateixos déus t'han fet perdre el seny. Amb tot, jo parlaré als troians domapoltres i els diré a la cara: no tornaré la dona. Tants tresors com jo vaig endur-me des d'Argos al meu palau, tots els vull tornar i afegir-n'hi encara de casa».

Després d'haver parlat així es va asseure. A continuació s'alçà el Dardànida Príam, un conseller comparable als déus, el qual, ple de seny, prengué la paraula i els va dir: «Escolteu-me, troians, dàrdans i aliats, perquè us digui allò que el cor em dicta dins el pit. Ara, per la ciutat, preneu el sopar, com sempre, però recordeu-vos de la guàrdia i que cadascú estigui despert. A trenc d'alba, que Ideu vagi a les còncaves naus a comunicar als Atrides, Agamèmnon i Menelau, la proposta d'Alexandre, a causa de la qual ha sorgit aquesta baralla. I que ho digui amb aquests termes precisos, si volen [375] aturar el combat estrepitós fins que cremem els morts; després ja tornarem a la lluita fins que un déu ens separi i concedeixi la victòria a un dels dos bàndols».

Així va parlar. Ells el van escoltar atentament i li van fer cas. Al campament, tot seguit van prendre l'àpat per batallons.

La treva

A trenc d'alba, Ideu va anar cap a les còncaves naus. Els dànaus, servidors d'Ares, els va trobar en assemblea vora la popa de la nau d'Agamèmnon. Tot seguit l'herald es posà al mig d'ells i amb veu sonora els va dir: «Atrida i altres cabdills dels panaqueus, Príam i altres nobles troians m'han ordenat que us comuniqués, per si us pot resultar plaent i acceptable, la proposta d'Alexandre, per culpa del qual ha sorgit la contesa. Tants tresors com Alexandre es va endur en les còncaves naus cap a Troia —tant de bo s'hagués mort abans—, tots els vol tornar i encara afegir-n'hi de casa. Tanmateix, es nega a tornar la legítima esposa del gloriós Menelau. I, per cert, els troians li ho demanen. A més a més, m'ha ordenat dir-ho amb aquests termes: si voleu aturar el combat estrepitós fins que cremem els morts, després ja tornarem a la lluita fins que un déu ens separi i concedeixi la victòria a un dels dos bàndols».

Així va parlar, i tots sense veu van romandre en silenci. Al cap d'una estona va parlar Diomedes, bo en el crit de guerra: «Que ara ningú no accepti ni els tresors

d'Alexandre [400] ni Hèlena. És sabut de tothom, fins i tot del qui és més ingenu, que sobre els troians ja pengen les sogues de la ruïna».

Així va parlar, i tots els fills dels aqueus aclamaren entusiasmats el consell de Diomedes domapoltres. Aleshores el poderós Agamèmnon va dir a Ideu: «Ideu, tu mateix sents la contesta dels aqueus i com et responen. I a mi, em complau d'aquesta manera. Pel que fa als cadàvers, no m'oposo que els incinerem. No hi ha cap motiu de dilació envers les despulles dels difunts per aplacar-los aviat amb el foc, després que ja han mort. I que sigui testimoni del pacte Zeus, el tonant marit d'Hera».

Havent parlat així, va aixecar el ceptre a tots els déus, i Ideu se n'anà de tornada a la sagrada Ílion. Aquells, els troians i els dardànides, estaven asseguts en assemblea, tots reunits, esperant que tornés Ideu. Aquest arribà i, plantant-se'ls al bell mig, els comunicà el missatge. Immediatament es van dedicar a dues feines, uns a recollir els cadàvers, i altres a buscar llenya. A l'altre bàndol, lluny de les naus ben guarnides de bancs per als remers, els argius s'esmerçaven uns a recollir els cadàvers, i altres a buscar llenya.

Aleshores el sol tot just començava a llançar els raigs als camps de conreu, mentre s'aixecava al cel des de l'Ocèan de corrents plàcids i profunds. Uns i altres es trobaren de cara. Era difícil allí reconèixer cada cadàver, però rentaven amb aigua les taques de la sang de les ferides [425] i, vessant llàgrimes ardents, els posaven als carros. El gran Príam no els deixava plorar. Ells, en silenci, amuntegaren les despulles a la pira amb el cor afligit i, després d'haver-hi calat foc, retornaren a la sagrada Ílion. De la mateixa manera, a l'altre bàndol, els aqueus de belles gamberes amuntegaren les despulles a la pira amb el cor afligit i, després d'haver-hi calat foc, retornaren a les còncaves naus.

Fortificació del campament dels aqueus

Quan ni tan sols era l'albada, sinó que la nit encara era entre dues clarors, aleshores vora la pira ja s'havia aplegat un grup selecte d'aqueus i al voltant aixecaven un únic túmul comú, amuntegant terra des de la plana. Al costat hi construïren altes torres, protecció de les naus i d'ells mateixos. Hi van fer unes portes ben ajustades perquè hi hagués un pas per a la conducció de carruatges. Des de fora hi cavaren a prop un fossat profund, ample i gran, i hi plantaren estagues.^[312]

Així feinejaven els aqueus de testa cabelluda. I els déus, asseguts al costat de Zeus fulminador, contemplaven la gran obra dels aqueus de túnica de bronze, i entre ells va començar a parlar Posidó, el sacsejador de la terra: «Pare Zeus, ¿hi ha algun mortal sobre la terra immensa que consulti la seva idea i el seu projecte amb els immortals? ¿No veus que els aqueus de testa cabelluda han construït, una altra vegada, un mur per a les naus, i al voltant hi han obert un fossat, i als déus, en canvi,

no han fet glorioses hecatombes? [450] Certament la fama d'aquest mur serà tan gran com la que escampa l'aurora, i, en canvi, s'oblidaran del que Febos Apol·lo i jo vam construir amb penes i treballs per a l'heroi Laomedont».

Zeus apleganúvols, molt enutjat, li va respondre: «I ara, ¿què has dit, coratjós sacsejador de la terra? Podria témer aquest projecte un altre déu que fos molt més feble que tu quant a les mans i a la fúria; però la teva glòria serà tan gran com la que escampa l'aurora. Apa, vinga, quan els grecs de testa cabelluda retornin amb les naus a casa, a la seva estimada terra pàtria, enderroca el mur, enfonsa'l tot dins la mar i cobreix una altra vegada el litoral immens amb sorral, perquè no en quedi ni rastre, del gran mur dels aqueus».

D'aquesta manera anaven parlant sobre aquestes coses l'un amb l'altre. El sol es va pondre, i l'obra dels aqueus va quedar enllestida. A les tendes van matar bous i prengueren el sopar. Procedents de Lemnos^[313] hi havia ancorades moltes naus transportadores de vi, les quals havia enviat el Jasònida Euneu,^[314] pastor de pobles, que Hipsípila infantà de Jàson. A part, als Atrides, a Agamèmnon i a Menelau, donà mil mesures de vi sense mescla perquè se l'enduguessin. Allí compraven vi els aqueus de testa cabelluda, els uns per bronze, altres per ferro lluent, altres per pells de bous; n'hi havia que ho feien a canvi de les mateixes vaques, i altres, a canvi d'esclaus. Es van preparar un àpat esplèndid [475] i a continuació van participar en el banquet tota la nit els aqueus de testa cabelluda, com també ho van fer els troians i els seus aliats. Però tota la nit, contra ells va meditar desgràcies el provident Zeus, mentre tronava espantosament. La pàl·lida por els va aclaparar, vessaren el vi de les copes a terra, i ningú no va gosar beure abans de fer una libació al poderós Crònida. Se n'anaren a dormir i acceptaren el do de la son.

CANT VIII

La batalla truncada

L'assemblea dels déus

L'Aurora amb peple de safrà s'estenia per tota la terra. Zeus, que es complau amb el llamp, va celebrar una assemblea de déus al cingle més enlairat de l'Olimp de molts cims. Ell els parlava, i tots els déus li prestaven atenció: «Escolteu-me, tots els déus i totes les deesses, perquè us pugui dir allò que en el pit el meu cor em dicta. Que cap deïtat ni femenina ni masculina no intenti infringir els meus manaments, ans accepteu-los tots perquè acabi aquestes accions com més aviat millor. Aquell de vosaltres que jo vegi que voluntàriament va a part dels déus per ajudar els troians o els dànaus, tornarà a l'Olimp colpejat sense mesura; o l'agafaré i el precipitaré al Tàrtar^[315] tenebrós, molt lluny, allí on hi ha l'abisme profund sota terra, on les portes són de ferro i el llindar de bronze, tan avall de l'Hades com el cel ho és de la terra. Aleshores reconeixerà en quina mesura sóc el més poderós de tots els déus. Apa, feu una prova, deïtats, perquè tots us n'assabenteu. Pengeu tots un cable d'or des del cel i agafeu-vos-hi tots els déus i totes les dees. Tanmateix, no podríeu arrossegar Zeus, el seu amo, des del cel a la terra, encara que us hi esforcéssiu moltíssim. Però, quan jo decididament volgués estirar-lo, us arrossegaria juntament amb la terra i la mar. Després lligaria el cable a un cim de l'Olimp, [25] i tot quedaria suspès enlaire. Així sóc jo, tan superior als déus com sóc superior als humans».

Així va parlar, i tots sense veu van romandre en silenci, esbalaïts per les seves paraules, ja que havia parlat amb molta fermesa. Però, al cap d'una estona, Atena, la dea d'ulls d'òliba, va dir: «Pare nostre Crònida, el més excels dels sobirans, nosaltres sabem prou bé que la teva força és invencible, però, així i tot, ens compadim dels guerrers dànaus, que ara tal vegada moriran acomplint un destí miserable. Ens abstindrem d'intervenir en la guerra, tal com tu manes, però suggerirem als argius un pla que els serà útil perquè no tots morin pel fet que tu t'hi hagis enutjat».

Després d'haver-li somrigut, Zeus apleganúvols li va dir: «Tingues coratge, Tritogenia, filla estimada. No et parlo amb el cor ben disposat, però vull ser benigne amb tu».

Havent parlat així, va enganxar al carro dos cavalls de peülla de bronze, de vol lleuger i amb onejants crineres d'or. Ell es va revestir d'or al voltant del cos, va agafar les xurriaques d'or, ben treballades, va pujar al carro i va fujetejar-los perquè arriessin. Aquests dos, no sense ganes, van volar pel mig de la terra i del cel estelat. Zeus va arribar a l'Ida, abundós en deus d'aigua, mare de feres, al Gàrgar,^[316] on

tenia un recinte i un altar perfumat. Allí va aturar els cavalls el pare dels homes i dels déus, els va desenganxar del carro i va escampar al seu voltant una espessa boira. [50] Ell es va asseure al cim, orgullós de la seva glòria, contemplant la ciutat dels troians i les naus dels aqueus.

Derrota dels aqueus

Els aqueus de testa cabelluda van prendre l'àpat de pressa a les tendes i tot seguit es posaren les cuirasses. A l'altre bàndol, els troians, al seu torn, s'armaren per la ciutat, en un nombre més reduït. Fins i tot així estaven desitjosos de combatre en la lluita, per una necessitat extrema, en defensa dels seus fills i de les seves dones. Totes les portes es van obrir, i es van precipitar fora les tropes, tant els soldats de peu com els aurigues. Es va produir un terrabastall immens. Van avançar aqueus i troians cap a un sol lloc i, quan es van trobar, toparen els escuts de cuir, les llances i el vigor dels combatents de cuirassa de bronze. Els escuts bombats entrexocaren els uns amb els altres, i es va produir un tumult enorme. Alhora es confonien el gemec i el crit de victòria dels qui morien i dels qui mataven. La terra estava xopa de sang.

Mentre durava l'albada i el dia sagrat anava creixent, els trets atenyien els uns i els altres, i els homes anaven caient. Però, quan el sol arribà al bell mig del cel, aleshores el pare va desplegar la balança d'or. Col·locà en els platets els dos genis de la mort^[317] de llarg sofriment, un dels troians domapoltres i un altre dels aqueus de túnica de bronze, i, agafant la balança pel mig, la va aixecar. S'inclinà el dia fatal per als aqueus. Els genis de la mort dels aqueus es posaren damunt la terra nodridora de molts; els dels troians, en canvi, s'enlairaren fins al cel espaiós. Ell va tronar fortament des de l'Ida, i un llamp inflammat [75] arribà fins a l'exèrcit dels aqueus. Ells, en veure'l, s'espantaren, i la pà·lida por els va aclaparar.

Aleshores ni Idomeneu gosà resistir, ni Agamèmnon, ni aguantaren els dos Aiants, servidors d'Ares. Només es mantenia el gereni Nèstor, el guardià dels aqueus, però no de grat, sinó perquè li fallava un cavall, que havia ferit amb una sageta el diví Alexandre, l'espòs d'Hèlena, la de bella cabellera, al capdamunt de la testa, on neixen les primeres crins al cap dels cavalls, i és un punt extremament decisiu. Va botar de dolor, car la sageta li va penetrar fins al cervell, i rebolcant-se a causa del bronze, va esverar els altres cavalls. Mentre l'ancià, després d'haver saltat, intentava tallar l'arnès del cavall amb l'espasa, els veloços cavalls d'Hèctor arribaven a l'atac portant Hèctor, l'auriga intrèpid. Llavors el vell ja hauria perdut la vida si no l'hagués vist oportunament Diomedes, bo en el crit de guerra, que va fer un crit espantós, apressant Odisseu: «Laerciada, nodrissó de Zeus, enginyós Odisseu, ¿cap a on fuges entre la multitud donant l'esquena com un covard? Que ningú no et clavi una llança al darrere mentre fuges. Però espera't, fins que apartem de l'ancià aquest combatent ferotge».

Així va parlar, i no el va sentir el diví Odisseu molt sofert, sinó que li va passar pel costat de pressa cap a les còncaves naus dels aqueus. Però el Tidida, encara que era sol, es va barrejar amb els guerrers de la primera línia, es va aturar al davant del carro de l'ancià fill de Neleu, [100] i cridant-lo li va dir aquestes paraules alades: «Certament et fatiguen molt aquests guerrers joves, la teva força està desfeta, i la penosa vellesa t'acompanya. El teu servent ja és feble, i els teus cavalls són lents. Apa, puja al meu carro, i veuràs com són els cavalls de Tros, ensinistrats pertot arreu de la plana tant per a perseguir amb gran rapidesa com per a fugir. Els vaig arrabassar a Eneas, i són instigadors de la fugida. D'aquests dos, que se n'encarreguin els dos servents, nosaltres conduïm aquest parell contra els troians domapoltres, perquè fins i tot Hèctor sàpiga si la meva llança també s'enfureix a les meves mans».

Així va parlar, i Nèstor, l'auriga gereni, no el va desobeir. S'encarregaren de les eugues de Nèstor els dos servents esforçats, Estènel i Eurimedont, amant de la gosadia. I ells dos^[318] pujaren al carro de Diomedes. Nèstor, amb les mans, va agafar les regnes resplendents i va fustigar els cavalls. Ben aviat arribaren prop d'Hèctor. I quan aquest, enardit, es llançava de dret contra ells, el fill de Tideu li va disparar una javelina. A ell, no el va encertar, però va tocar el seu auriga i servent, el fill del coratjós Tebeu, Enopeu, que sostenia les regnes del carro. El va ferir al pit, vora el mugró. Va caure del carro, i els cavalls de potes àgils el van deixar enrere. Allí se li va desfer la vida i la fúria. Una terrible aflicció per l'auriga va constrènyer Hèctor en el seu cor. Encara que estava afligit pel seu company, el va deixar [125] estar i se'n va anar a buscar un altre auriga intrèpid. I els dos cavalls no van estar gaire temps mancats de conductor. Ben aviat va trobar l'intrèpid Ifítida Arqueptòlem, que va fer pujar al seu carro veloç i li va fer a mans les regnes.

Llavors hi hauria hagut una desgràcia i s'haurien produït mals sense remei: els troians haurien estat acorralats dins Troia, com si fossin bens, si no se n'hagués adonat oportunament el pare d'homes i de déus. Havent fet esclatar un tro terrible va deixar anar un llamp lluminós i el va disparar a terra davant del carro de Diomedes. Es va aixecar una terrible flamarada de sofre cremat i els dos cavalls van arrupir-se sota el carro. A Nèstor, se li van escapar les regnes resplendents, es va espantar en el seu cor i va dir a Diomedes: «Tidida, apa, torna a dirigir els cavalls d'un sol unglot cap a la fuga. ¿És que no t'adones que no t'acompanya la protecció de Zeus? Ara, a aquest, el Crònida Zeus li concedeix la glòria per avui. Més endavant també ens l'atorgarà, si ell vol. Un home no pot guardar-se del disseny de Zeus, encara que sigui molt baronívol, perquè veritablement és molt superior».

Tot seguit Diomedes, bo en el crit de guerra, li respongué: «Sí, ancià, tot això que has dit és assenyat, però heus ací que una terrible aflicció arriba al meu cor i al meu ànim. Car un dia Hèctor, parlant en una assemblea entre els troians, dirà: "El Tidida, foragitat per mi, es va escapar cap a les naus". Així farà el fatxenda algun dia. Aleshores que se m'empassi la terra espaiosa». [150]

Tot seguit li va contestar Nèstor, l'auriga gereni: «Ai, fill del bel·licós Tideu, ¿què has dit? Encara que Hèctor et titlli de covard i poruc, tanmateix no s'ho creuran ni els troians, ni els dardànides, ni les esposes dels magnànims troians portadors d'escut, els marits gallards de les quals tu has abatut a la pols».

Havent parlat així, va fer girar els cavalls d'un sol unglot novament a través de la multitud. Al darrere, els troians i Hèctor feien una escampadissa de trets, font de sofriments, amb un terrabastall espantós. El gran Hèctor de casc tremolós el va cridar amb veu forta: «Tidida, els dànaus de poltres rabents t'honoraven amb el seient d'honor, amb la carn i amb les copes plenes. A partir d'ara, però, et menysprearan, perquè t'has tornat una dona. Vés-te'n, nineta miserable, perquè, com que jo no he cedit, no trepitjaràs les nostres torres ni conduiràs les nostres dones a les naus. Abans et donaré el teu destí».

Així va parlar, i el Tidida va vacil·lar entre una de dues, entre fer girar els cavalls o combatre-hi cara a cara. Tres vegades ho va pensar en el seu cor i en el seu ànim, i tres vegades des del mont Ida va tronar el provident Zeus, donant als troians el senyal de la victòria alternant a la batalla. Hèctor, parlant en veu alta, va exhortar els troians: «Troians, licis i dardans, que lluiteu cos a cos, sigueu homes, companys, recordeu-vos del vostre coratge impetuós. Sé que el Crònida, ben disposat, m'ha garantit [175] la victòria i la gran glòria; en canvi, per als dànaus ha enviat la desgràcia. Ingenus, que ara han construït aquest mur inconsistent i menyspreable. No frenarà pas la meua fúria, i els meus cavalls saltaran fàcilment per damunt del fossat excavat. Però, quan sigui prop de les naus balmades, que hi hagi el record de la flama devoradora, perquè cali foc a les naus i mati els mateixos argius vora les naus, espantats pel fum».

Havent parlat així, va cridar els seus cavalls i els va dir: «Xantos, i tu també, Podarg, Etó i Lamp diví,^[319] ara pagueu-me la cura que molt abundantment us dispensà Andròmaca, la filla del magnànim Eeció, en barrejar-vos el blat dolç com la mel i el vi per a beure, quan en teníeu ganes, a vosaltres abans que a mi, que em vanto de ser el seu ufanós espòs. Apa, seguiu-me i feu via, perquè rapinyem l'escut de Nèstor, del qual la fama que és tot d'or arriba fins al cel, tant les anses com tot ell, i també traguem de les espatlles de Diomedes domapoltres la cuirassa cisellada que Hefest li va fer amb cura. Si aconseguim aquestes dues peces, tindria l'esperança que aquesta mateixa nit faríem embarcar els aqueus a les ràpides naus».

Així va parlar orgullós, i es va indignar la venerable Hera. Es va remoure en el seu tron i va fer tremolar el gran Olimp, i a Posidó, la gran deïtat, al seu davant, li digué: [200] «Ai, ai, poderós sacsejador de la terra, ni tan sols ara, en el teu interior, el teu cor no té pietat dels dànaus que van morint. Ells et porten obsequis abundosos i plaents a Hèlice i a Eges.^[320] Desitja'ls la victòria. Car, si tots els defensors dels dànaus volguéssim fer recular els troians i mantenir apartat Zeus de veu ampla, allí mateix ell, assegut tot sol a l'Ida, tindria problemes».

Molt enutjat li va respondre el poderós sacsejador de la terra: «Hera llenguallarga, ¿quines paraules has dit? Jo no voldria pas que nosaltres lluitéssim contra el Crònida

Zeus, perquè ell és molt més fort».

Així tots dos feien aquests parlaments entre ells. Tot l'espai que encloïa, a partir de les naus, entre el fossat i el mur, es va omplir de carros i de guerrers amb els escuts, tots amuntegats. Els acorralava el Priàmida Hèctor, comparable a Ares impetuós, perquè Zeus li atorgava glòria. I en aquell moment hauria calat foc ardent a les naus perfectament equilibrades, si la venerable Hera no hagués inspirat en el seu cor Agamèmnon, que estava en plena activitat, per incitar els aqueus amb tota urgència. Ell se'n va anar vora les tendes i les naus dels aqueus portant un mantell de porpra en la seva mà ferma i es va aturar sobre l'enorme negra nau d'Odisseu, la qual era al bell mig, per fer arribar el crit a un i altre costat, tant a les tendes d'Aiant Telamoni com a les d'Aquil·leu. Precisament les seves naus perfectament equilibrades d'aquests dos [225] les havien arrossegat als extrems,^[321] segurs de la seva valentia i de la força dels seus braços. I, cridant els dànaus, Agamèmnon amb una veu potent va exclamar: «Vergonya, argius, covards menyspreables, admirables només aparentment. Quan dèiem que érem els més valents, ¿on han anat a parar les fanfarronades, que, envanits, a Lemnos pronunciàveu a l'assemblea, mentre menjàveu carns abundoses de bous banyadrets i bevíeu crateres plenes de vi a vessar, afirmant que, a la guerra, cadascú es mantindria a peu ferm contra cent o dos-cents troians? I, en canvi, ara, ni en valem per un de sol, per Hèctor, que aviat calarà foc ardent a les naus. Pare Zeus, ¿has encegat alguna altra vegada algun dels reis totpoderosos amb una ofuscació semblant i li has arrabassat la gran glòria? T'asseguro que mai no he passat de llarg per un altar teu preciosíssim, mentre jo per la meva ruïna venia aquí amb la nau ben guarnida de bancs per als remers, sinó que en tots vaig cremar greix i cuixes de bous, desitjant destruir la ben emmurallada Troia. Així, doncs, acompleix-me almenys aquest desig: deixa que nosaltres ens escapem i que ens salvem, i no permetis que els aqueus siguin vençuts d'aquesta manera pels troians».

Així va parlar, i el pare dels déus es va compadir que vessés llàgrimes i va consentir que els seus soldats es mantinguessin sans i estalvis i que no morissin. Tot seguit va deixar anar una àliga, la més perfecta de les aus voladores, portant a les seves urpes un cervatell, fill d'una cérvola veloç. Va deixar caure el cervatell vora el preciós altar de Zeus, on els aqueus solien fer sacrificis a Zeus, autor de qualsevol presagi. [250] Ells, quan veieren que l'au havia vingut de Zeus, van atacar amb més força els troians i es recordaren del seu ardiment.

Llavors cap dels dànaus, i això que n'eren molts, es va poder vantar d'haver estat el primer abans del Tidida a conduir els veloços cavalls, a fer-los sortir del fossat i a combatre cos a cos, ans fou ell el primer que va abatre un guerrer amb casc dels troians, el Fradmònida Agelau.^[322] Ell havia fet girar els seus cavalls per fugir. A ell, quan ja s'havia girat, li va clavar la llança a l'esquena, al mig de les espatlles, i li va traspasar el pit. Va caure del carro, i les armes li retrunyiren al damunt.

Després de Diomedes acudiren els Atrides, Agamèmnon i Menelau; al darrere seu, els dos Aiants revestits d'una força impetuosa; rere d'ells, Idomeneu i el servent d'Idomeneu, Meríones, semblant a Eniali, occidors de guerrers; i tot seguit Eurípil, el fill il·lustre d'Evèmon.

Intervenció de Teucre

Teucre arribà en novè lloc, tibant l'arc que s'estira cap enrere, i es posà sota l'escut d'Aiant Telamoni. Aleshores, Aiant, de tant en tant, li apartava una mica l'escut, i l'heroi, després d'haver fet una mirada al voltant, disparava una fletxa a algú de la multitud i el feria. Aquest queia immediatament i perdia la vida. I ell novament, tal com un nen torna a la seva mare, s'amagava darrere d'Aiant, i ell el protegia novament amb l'escut resplendent.

¿Quin fou el primer dels troians que l'irreprotxable Teucre va abatre? Orsíloc, en primer lloc, Ormen i Ofelestes; després, Dètor, Cromi i el divinal Licofontes; [275] i també el Poliemònida Ampàon i Melanip.^[323] Tots els va abatre, l'un rere l'altre, a la terra nodridora de molts. I Agamèmnon, sobirà de guerrers, s'alegrà de veure com anava exterminant els batallons dels troians. Tot apropant-se-li, se li plantà al costat i li va dir aquestes paraules: «Teucre, testa apreciada, Telamoni, cabdill de soldats, vés disparant així, per si esdevens la llum de la salvació per als dànaus i per al teu pare Telamó, que et va criar quan eres petit i, encara que fossis bord,^[324] et va acollir a casa seva. A ell, encara que sigui lluny, fes-li trepitjar la glòria. Et diré clarament tal com s'haurà d'acomplir: si Zeus, portador de l'ègida, i Atena ens concedeixen destruir la ben emmurallada fortalesa d'Ílion, en primer lloc, després de mi, et faré a mans una recompensa: un trípede, o bé dos cavalls amb el carro i tot, o bé una dona que comparteixi amb tu el mateix llit».

Contestant-li, l'irreprotxable Teucre li va dir: «Atrida gloriósíssim, ¿per què m'enardeixes si ja m'hi esforço? En la mesura que la meua força m'assisteix, no paro, sinó que, des del moment que els foragitem cap a Troia, des d'aleshores estic a l'aguait amb l'arc i vaig eliminant homes. Ja he disparat vuit fletxes de punta allargada, i totes s'han clavats als cossos de guerrers enardits com Ares. Però aquell gos rabiós no el puc encertar».

Va parlar, i va disparar de la seva corda una altra fletxa [300] directa a Hèctor, i el seu cor frisava per tocar-lo. El va fallar, però amb la sageta va ferir en el pit l'irreprotxable Gorgotió, el noble fill de Príam, que va infantar la seva mare, vinguda d'Esima, la bella Castianira,^[325] semblant a les dees per la seva figura. Tal com el cascall, que hi ha en un jardí, inclina cap a un costat la càpsula, carregada de fruit i d'aigües primaverals, així també ell va doblegar el seu cap afeixugat pel pes del casc.

Teucre va disparar de la seva corda una altra fletxa directa a Hèctor, i el seu cor frisava per tocar-lo. Però també llavors el va fallar, perquè Apol·lo va desviar el tret. No obstant això, va atènyer en el pit, prop de la mamella, Arqueptòlem, el coratjós auriga d'Hèctor, quan es llançava al combat. Va caure del carro, i els cavalls de potes àgils el van deixar enrere. Allí se li va desfer la vida i la fúria. Una terrible aflicció per l'auriga va constrènyer Hèctor en el seu cor. Encara que estava afligit pel company, el va deixar i va ordenar a Cebríones,^[326] el seu germà que era a prop, que aguantés les regnes dels cavalls. Aquest el va sentir i no el va desobeir. Ell va saltar des de dalt del carro resplendent a terra fent uns crits terribles. Va agafar un pedrot amb la mà i se'n va anar directe contra Teucre. El seu ànim sentia el delit de tocar-lo. Teucre, d'altra banda, ja havia tret una amarga sageta del buirac i la tenia posada a la corda. Tanmateix, quan la tibava cap enrere, Hèctor de casc tremolós el va tocar amb un roc cantellut a l'espatlla, on la clavícula separa [325] el coll del pit, on és més vulnerable, en el moment que estava enardit, i li va trencar la corda. La mà, just al canell, li va quedar entumida. Va caure i va quedar agenollat. L'arc li va saltar de les mans. Aiant no es va desentendre del seu germà caigut, sinó que corrents el va protegir i el va cobrir amb l'escut. Llavors es van posar sota seu dos companys fidels, Mecisteu, fill d'Equi, i el diví Alàstor, i el portaren cap a les naus balmades, mentre gemegava profundament.

Triomf d'Hèctor

L'Olímpic tornà a suscitar coratge als troians, els quals van empènyer els aqueus de dret cap al fossat profund. Hèctor anava entre els primers vanant-se de la seva força. Com quan un gos s'enganxa al darrere d'un lleó o d'un porc senglar, a les anques i a les natges, perseguint-lo amb les potes ràpides, i controla els seus moviments, així Hèctor escometia els aqueus de testa cabelluda, matant sempre el darrer, i ells anaven fugint. Però quan, tot escapant-se van traspasar la palissada i el fossat, molts foren abatuts a mans dels troians. Altres s'aturaven i romanien vora les naus cridant-se mútuament, i, alçant les mans als déus, cadascú feia grans prec. Mentrestant Hèctor feia girar al voltant els cavalls de bella crinera amb els ulls de la Gòrgona^[327] o d'Ares, l'estrall dels homes.

Oposició de Zeus a la intervenció d'Hera i d'Atena

En veure'ls, es va compadir Hera, la dea de braços blancs, [350] i tot seguit va dir a Atena aquestes paraules alades: «Ai, filla de Zeus, portador de l'ègida, ¿ja no ens preocuparem nosaltres dels dànaus que van morint, encara que sigui per darrera

vegada? Ells, després d'haver acomplert un destí miserable, tal vegada moriran sota l'escomesa d'un home sol, el Priàmida Hèctor, el qual està enfurit d'una manera no gens tolerable i ja ha provocat moltes desgràcies».

Al seu torn, li va respondre Atena, la dea d'ulls d'òliba: «Sí, ja prou que aquest home hauria hagut de perdre la fúria i la vida, mort a mans dels aqueus en la seva terra pàtria. Però en el seu cor no gens assenyat està enfurit el meu pare, el cruel i sempre malèvol aturador dels meus desigs. Ja ni es recordava que moltes vegades vaig salvar-li el seu fill, aclaparat pels treballs d'Euristeu.^[328] Plorava aquell mirant el cel, aleshores Zeus m'enviava des del cel per ajudar-lo. Tant de bo ho hagués sabut en la meva ment astuta, quan Euristeu el va fer baixar a l'Hades, de portes ben tancades, per treure de l'Èreb^[329] el gos^[330] de l'abominable Hades. No hauria pas sortit de les abruptes lleres de l'aigua de l'Estix.^[331] Ara Zeus em detesta, i ha donat acompliment a la voluntat de Tetis, que li va besar els genolls i li va tocar la barba amb la mà, suplicant que honorés Aquil·leu, el destructor de ciutats. Tanmateix, vindrà un moment en què tornarà a dir-me benvolguda filla d'ulls d'òliba. Però tu prepara'ns els cavalls d'un sol unglot, mentre jo vaig al casalici de Zeus portador de l'ègida [375] i em revesteixo amb les armes per a la guerra, per veure si el fill de Príam, Hèctor del casc tremolós, s'alegra pel fet que nosaltres dues apareguem en els ponts^[332] del combat o si és un dels troians el qui sadolla els gossos i les aus amb el seu greix i la seva carn, després d'haver caigut vora les naus dels aqueus».

Així va parlar, i Hera, la dea de braços blancs, no la va desobeir. Hera, la venerable deïtat, filla del gran Cronos, se n'anà a preparar els cavalls de morralles d'or. D'altra banda, Atena, la filla de Zeus portador de l'ègida, va deixar anar pel trespol del seu pare un finíssim peple brodat que ella mateixa havia fet i treballat amb les seves mans. Ella es va posar una túnica de Zeus apleganúvols i es va revestir amb les armes cap a la lluita provocadora de planys. Va pujar al carro resplendent amb els seus propis peus i brandava una llança pesada, grossa i sòlida, amb la qual abatia les rengleres d'homes herois contra els quals s'enutja la filla del pare totpoderós. Hera, amb les xurriaques, va fustigar amb vehemència els cavalls. Grinyolaren totes soles les portes del cel, que guarden les Hores, a les quals han estat confiats el cel i l'Olimp, sigui per a dissipar un núvol espès, sigui per a posar-lo al damunt. Per aquestes portes feren passar els cavalls agullonats.

El pare Zeus, quan les va veure des de l'Ida, es va enutjar terriblement. Va manar a Iris,^[333] la d'ales d'or, que els portés aquest missatge: «Vés-hi corrents, Iris veloç, i fes-les tornar. No permetis que vinguin al meu davant, perquè no estaria gens bé que entauléssim una batalla. [400] I així t'ho diré i s'haurà d'acomplir. Els esguerraré els ràpids cavalls sota el seu carro, les farà saltar del seient i els destrossaré el vehicle. I ni al cap de deu anys complerts no es guariran les ferides que el meu llamp els farà, perquè se n'assabenti la d'ulls d'òliba quan lluiti amb el seu pare. Amb Hera no estic tan indignat ni tan enutjat, perquè ella sempre sol blasmar qualsevol cosa que digui».

Així va parlar, i Iris, la de peus de vent, fent de missatgera, se'n va anar des de l'Ida a l'espaiós Olimp. A les primeres portes de l'Olimp de molts replecs les va trobar, les va aturar i els va comunicar el missatge de Zeus: «¿Cap on aneu tan impetuoses? ¿Què és el que embogeix el vostre cor dins el vostre pit? El Crònida no permet que ajudeu els argius. El fill de Cronos us ha amenaçat de la manera com s'haurà d'acomplir: us esguerrarà els ràpids cavalls sota el seu carro, us farà saltar del seient i us destrossarà el vehicle. I ni al cap de deu anys complerts no es guariran les ferides que el seu llamp us farà, perquè te n'assabentis tu, ulls d'òliba, quan lluitis amb el teu pare. Amb Hera no està tan indignat ni tan enutjat, perquè sempre sol blasmar qualsevol cosa que digui. Però tu ets ben terrible, gossa desvergonyida, si de veritat goses aixecar la teva llança monstruosa contra el teu pare».

Ella, Iris, la de peus àgils, havent parlat així se n'anà; [425] aleshores Hera va dir a Atena aquestes paraules: «Ai, ai, filla de Zeus, portador de l'ègida, jo no puc permetre que nosaltres dues lluitem contra Zeus per culpa d'uns humans. De tots aquests, uns que morin, altres que visquin, segons la sort que els toqui. Que ell, prenent les seves pròpies decisions en el seu cor, sigui jutge per a troians i dànaus, tal com li correspon».

Havent parlat així, féu donar la volta als cavalls d'un sol unglot. Les Hores els deslligaren els cavalls de bella crinera, els van fermar davant menjadores divines i van arrambar el carro al resplendent mur que va a parar a la porta d'entrada. Elles es van asseure en setials d'or juntament amb les altres deïtats, amb el cor afligit.

Zeus continua mantenint-se a favor dels troians

El pare Zeus des de l'Ida conduí el carro, de belles rodes, i els cavalls a l'Olimp i arribà a l'assemblea dels déus. Li va deslligar els cavalls l'il·lustre sacsejador de la terra, va deixar el carro arran del sòcol i el va tapar amb un vel de lli. I ell, Zeus de veu potent, es va asseure al seu tron d'or, i sota els seus peus el gran Olimp va tremolar. Totes soles, lluny de Zeus, Atena i Hera estaven assegudes i no li deien res ni tampoc res no li preguntaven. Aleshores ell se n'adonà en el seu cor i els va dir: «¿Per què esteu tan afligides, Atena i Hera? No us heu escarrassat pas gaire en la batalla, que dóna la glòria als homes, a exterminar troians, contra els quals teniu una rancúnia formidable. Mai, tal com són la meva força i els meus braços invencibles, [450] no se'm girarien d'esquena tots els déus que hi ha a l'Olimp. A vosaltres, la tremolor s'ha ensenyorit dels vostres il·lustres membres molt abans de veure el combat i les funestes gestes de la guerra. Així us ho diré i s'haurà d'acomplir: ferides pel meu llamp no hauríeu tornat amb el carro a l'Olimp, on hi ha la seu dels immortals».

Així va parlar, i elles, Atena i Hera, van murmurejar en contra. Estaven assegudes de costat i meditaven desgràcies per als troians. Tanmateix, Atena estava callada i no deia res, encara que remugava contra Zeus, i un enuig ferotge l'envaïa. A Hera, en canvi, el pit no li va poder contenir la irritació, i va dir: «Crònida terriblement, quines paraules has dit! També nosaltres sabem prou bé que la teva força no és gens feble; amb tot, ens compadim dels llancers dànaus, que potser moriran acomplint un destí miserable. Però, per descomptat, ens mantindrem fora del combat si tu ho ordenes. Tanmateix, suggerirem un pla als argius, que els serà útil, per tal que no morin tots, perquè tu estàs enutjat».

Contestant-li, Zeus apleganúvols va dir: «A l'aurora, venerable Hera, ull de vedella, si vols, veuràs més encara com el Crònida totpoderós abat una gran part de l'exèrcit dels llancers argius. L'esforçat Hèctor no aturarà la guerra fins que el fill de Peleu, àgil de cames, s'alci vora les naus el dia en què lluitin arran de les popes, [475] en una estretor angoixosa, pel cadàver de Pàtrocle. Car així ha estat determinat pel destí. Que tu estiguis irritada, jo no me'n preocupo, ni si te'n vas als confins de la terra i de la mar, on Jàpet i Cronos^[334] fan estada i no gaudeixen ni dels lluminosos raigs d'Hèlios, fill d'Hiperión,^[335] ni dels vents, rodejats només pel Tàrtar profund. Ni, encara que hi vagis errant, jo no em preocupo que remuguis, perquè no hi ha un altre ésser més gos que tu».

Així va parlar, i Hera, la dels braços blancs, no li va dir res. Va caure a l'Ocèan la brillant llum del sol i arrossegà la negra nit damunt la terra fèrtil. La claror es va pondre amb el disgust dels troians, però per als aqueus sobrevingué la benvinguda i tres vegades desitjada nit tenebrosa.

La nit frena l'avanç dels troians

L'il·lustre Hèctor va convocar l'assemblea dels troians. Els va portar lluny de les naus vora el riu voraginós, en una clariana, on era visible un espai entremig dels cadàvers. Després d'haver baixat dels carros a terra, van escoltar les paraules que els deia Hèctor, favorit de Zeus. A la mà duia una llança d'onze colzades. Al seu davant brillava la punta de bronze de la llança, envoltada per una anella d'or a tot el voltant, i tot recolzant-s'hi va dir aquestes paraules als troians: «Escolteu-me, troians, dàrdans i aliats, ara jo em creia que, després d'haver anorreat les naus i tots els aqueus, tornaria a la ventosa Ílion, però abans ha arribat la fosca, que ara ha salvat completament [500] els argius i les naus vora la costa de la mar. Ara, doncs, obeïm la negra nit i preparem el sopar. Desenganxeu dels carros els cavalls de bella crinera i tot seguit doneu-los pinso. Porteu de pressa de la ciutat bous i moltons grassos, proveïu-vos de vi, que endolceix la ment, i de pa de casa vostra i amuntegueu molta llenya perquè durant tota la nit fins a l'aurora, filla del matí, fem cremar moltes fogueres, i la claror

arribi fins al cel, no fos que fins i tot de nit els aqueus de testa cabelluda es donessin a la fuga damunt els espaiosos lloms de la mar. No, no s'han d'embarcar a les naus tranquils i sense angúnies, sinó que cal que algun d'ells paeixi un tret nostre a casa seva, en ser ferit o bé per un dard o bé per la llança punxeguda, quan salti dintre la nau, perquè així qualsevol altre no tingui ganes de dur, als troians domapoltres, Ares, [336] causa de moltes llàgrimes. Que els heralds, grats a Zeus, anunciïn per la ciutat que els nois adolescents i els ancians de cabell blanc s'apleguin al voltant de la ciutat damunt les torres construïdes pels déus. Que les dones femenívoles, cadascuna a casa seva, encenguin una gran foguera. Que la guàrdia estigui alerta, no fos que una emboscada s'introduís a la ciutat, estant les tropes absents. Que sigui així, magnànims troians, tal com ho proclamo. Quedi dit el discurs que ara és més adient. A l'alba en proclamaré un altre davant els troians domapoltres. [525] Tot esperançat prego a Zeus i als altres déus d'expulsar d'aquí aquests gossos portats pels fets, els quals traginen les parques damunt les negres naus. Apa, durant la nit farem el canvi de guàrdia en el nostre camp i, a la matinada, a l'alba, revestits amb les armes, a les naus balmades despertarem l'atroç Ares. Aleshores sabré si el Tidida, l'esforçat Diomedes, serà el qui em foragitarà de les naus cap a la muralla, o seré jo qui el liquidaré amb el bronze i m'emportaré les seves despulles sangonoses. Demà posaré a prova el seu valor si resisteix l'escomesa de la meva llança. Però quedarà estès, crec jo, entre els primers, ferit al costat de molts companys, quan demà surti el sol. Tant de bo jo fos immortal i sense vellesa dia rere dia i així fos honorat com Atena i Apol·lo, tal com ara aquest dia porta la desgràcia als argius».

Així Hèctor parlà en públic, i els troians l'aclamaren. Van desenganxar de sota el jou els cavalls tots suats i els van lligar amb corretges, cadascú al seu carro. Tot seguit van portar des de la ciutat bous i moltons grassos, es proveïren de vi, que endolceix la ment, i de pa de casa, i amuntegaren molta llenya. [Oferiren hecatombes perfectes als immortals,]^[337] i els vents feien arribar des de la plana fins al cel el fum del greix cremat [agradable, però els déus benaurats no en prenien la seva part ni en volien. Car els era molt odiosa la sagrada Ílion, [550] Príam i el poble de Príam de bona llança de freixe].

Ells, rumiant pensaments arrogants, romangueren tota la nit en els ponts de la guerra, i vora seu cremaven nombroses fogueres. Com quan en el cel els astres al voltant de la lluna clara es mostren fulgurants, en els moments en què l'aire s'ha tornat tranquil, i apareixen tots els cims, els cingles elevats i les valls, perquè des del cel s'ha esqueixat l'èter immens i es veuen totes les estrelles, i el pastor n'està joiós en el seu cor; tantes eren, enmig de les naus i els corrents del Xantos, les fogueres dels troians que estaven enceses davant Ílion. Mil focs cremaven al pla, i vora cadascun d'ells seien cinquanta homes a la llum de la flama encesa. Els cavalls estaven drets arran dels carros menjant l'ordi blanc i l'espelta, i esperaven l'Aurora de bell tron.

CANT IX

Ambaixada a Aquil·leu. Les súpriques

Assemblea nocturna al campament dels aqueus

D'aquesta manera feien guàrdia els troians. Mentre deixava abatuts els aqueus una desfeta espantosa, companya de la fugida glaçadora, tots els cabdills estaven dominats per una pena insuportable. Com dos vents, el Bòreas i el Zèfir, que bufen des de Tràcia,^[338] remouen la mar abundosa en peixos, quan de sobte arriben, i al mateix temps s'encrespa l'onatge fosc i escampa moltes algues per la costa, d'aquesta manera el cor dels aqueus s'esquinçava en el seu pit.

L'Atrida, trasbalsat per una gran aflicció en el seu cor, anava i venia ordenant als heralds de veu sonora que a l'assemblea anomenessin cada guerrer pel seu nom sense cridar. Ell mateix s'hi afanyava entre els primers. A l'assemblea es van asseure compungits. Agamèmnon es va aixecar vessant llàgrimes com una font d'aigua ombrívola que des d'una roca escarpada deixa anar l'aigua fosca. Sanglotant profundament d'aquesta manera, va dir als argius: «Companys, cabdills i consellers dels argius, el Crònida Zeus m'ha lligat fortament a una profunda ofuscació, el cruel, que abans em va prometre i em va fer senyal d'assentiment que tornaria després d'haver destruït la ben emmurallada Ílion, i ara ha enginyat un engany malèvol i m'ordena que torni a Argos sense glòria, després d'haver fet morir gran part de l'exèrcit. Així, sens dubte deurà ser grat al totpoderós Zeus, el qual ha enderrocat els cims de moltes ciutats i encara n'enderrocarà més, perquè el seu poder és el més gran. [25] Però, apa, del que jo us dic, feu-me'n cas tots. Fugim amb les naus cap a la nostra estimada terra pàtria, perquè no conquerirem Troia, la d'amples carrers».

Així va parlar, i tots sense veu van romandre en silenci. Els fills dels aqueus, trasbalsats, estigueren callats durant una llarga estona. Finalment Diomedes, bo en el crit de guerra, va dir-los: «Atrida, en primer lloc m'oposaré a tu, sobirà, per la teva manca de seny, fet que és lícit en una assemblea. I tu no t'enutgis gens. Tu has estat el primer a injuriar el meu coratge entre els dànaus quan vas dir que era un inútil per a la guerra i un covard.^[339] Tot això ho saben els argius, tant els joves com els vells. Pel que fa a tu, el fill de Cronos de ment recargolada t'ha dotat a mitges: amb el ceptre t'ha concedit ser honorat per damunt de tots, però no t'ha atorgat coratge, que és el poder més gran. Desassenyat, ¿et creus que els fills dels aqueus són tan inútils per a la guerra i tan covards, com dius? Si a tu mateix el teu cor t'empeny a tornar, vés-te'n. Allí tens el camí, i vora la mar hi ha les naus, que en gran nombre et van acompanyar des de Micenes. Tanmateix, els altres aqueus de testa cabelluda es

quedaran fins que destruïm Troia de dalt a baix. I si aquests també ho volen, que fugin amb les naus cap a la seva estimada terra pàtria. Nosaltres dos, Estènel i jo, lluitarem fins que trobem la fi d'Ílion, perquè hem arribat aquí per la voluntat d'una deïtat».

Així va parlar, i tots els fills dels aqueus l'aclamaren, [50] satisfets del discurs de Diomedes domapoltres. Entre ells es va aixecar i va parlar l'auriga Nèstor: «Tidida, ets de molt el més intrèpid en la guerra, i en el consell^[340] ets el millor dels de la teva edat. Ningú de tots els aqueus que hi ha no farà retrets al teu parlament ni et contradirà, però no has arribat al final del teu discurs. Realment ets encara jove i podries ser fill meu, el darrer pel que fa al naixement. Amb tot, dius coses sensates als reis dels argius, perquè has parlat tal com cal. Però jo, que em vano de ser el més vell, intentaré recollir la teva proposta i arrodonir-la del tot fins al final. Ningú no menystindrà el meu consell, ni el sobirà Agamèmnon. Home sense família, mancat de llei i de llar, és aquell que desitja l'esgarrifosa guerra interna. Però ara obeïm la negra nit i prepararem el sopar. Que cada grup de sentinelles ocupi el seu lloc vora el fossat excavat, a la banda de fora del mur. És als joves que faig aquest encàrrec. Tot seguit, tu, Atrida, exerceix el comandament, perquè ets el rei suprem. Ofereix un banquet als ancians. T'escau i no t'és inadequat. Les tendes són plenes de vi, que les naus dels aqueus porten diàriament des de Tràcia per la mar espaiosa. Tens tots els mitjans per a fer un bon acolliment i per a molts ets el sobirà. Quan els ancians estiguin reunits en un bon nombre, fes cas del qui et doni el millor consell. Tots els aqueus en tenen una gran necessitat, [75] d'un que sigui bo i ferm, perquè els enemics van encenent moltes fogueres prop de les naus. ¿Qui se n'alegraria? Aquesta nit o anorrearà el campament o bé el salvarà».

Així va parlar, i ells el van escoltar amb molta atenció i li van fer cas. Els sentinelles es posaren corrents al costat del Nestòrida Trasimedes,^[341] pastor de guerrers, al costat d'Ascàlaf i de Jalmen, fills d'Ares,^[342] al costat de Meríones,^[343] d'Àfareu^[344] i de Deípir,^[345] i al costat del fill de Creont, el diví Licomedes.^[346] Set eren els capdavanters dels sentinelles, i amb cadascú anaven cent joves portant a les seves mans llargues llances. Sortiren i es col·locaren al mig del fossat i de la muralla. Allí cada grup va encendre un foc i va preparar el sopar.

Consell d'ancians a la tenda d'Agamèmnon

L'Atrida va conduir els ancians dels aqueus, tots aplegats, a la seva tenda i els va oferir un banquet abundós. Allargaren les mans a les menges preparades que hi havia al seu davant i, tan bon punt van satisfer les ganes de menjar i beure, el primer de tots que va començar a ordir un pla fou l'ancià Nèstor, l'opinió del qual abans també havia semblat la més bona. Ell, ple de seny, prengué la paraula i els va dir:

«Gloriosíssim Atrida, Agamèmnon, sobirà d'homes, acabaré per tu i per tu començaré, perquè ets el rei de molts exèrcits, i Zeus t'ha confiat el ceptre i les lleis perquè prenguis decisions per ells. Per això, a tu més que a ningú, et cal que diguis la teva opinió, que escoltis [100] i que duguis a terme la d'un altre, sempre que el cor li empenyi a parlar a fi de bé. De tu dependrà qualsevol cosa que comenci. Per la meva part, jo et diré com em sembla allò que és millor. I és que cap altre no podrà tenir una idea més qualificada que la que jo he pensat, no solament ara, sinó també ja des d'aquell dia en què tu, descendent de Zeus, te'n vas anar enduent-te la noia Briseida de la tenda de l'irritat Aquil·leu, en desacord amb la nostra opinió. Car jo, almenys, amb molta insistència intentava dissuadir-te'n, però tu vas cedir al teu cor altiu i vas deshonorar el guerrer més intrèpid, que fins i tot els immortals enalteixen. Tu li vas prendre la seva recompensa i encara la tens. Tanmateix, pensem ara com podríem ablanir-lo i convèncer-lo amb obsequis agradosos i amb paraules de mel».

El sobirà de guerrers Agamèmnon, a son torn, li va respondre: «Ancià, sense dir cap mentida has enumerat els meus errors. Em vaig encegar i jo mateix no ho nego pas. Per molts guerrers val l'home que Zeus estima de cor, com ara aquest que ara ha enaltit, sotmetent l'exèrcit dels aqueus. Però, com que em vaig encegar fent cas d'idees deplorables, novament vull donar-li satisfacció i oferir-li regals esplèndids. Davant tots vosaltres anomenaré els obsequis distingits: set trípodas que no han estat mai al foc, deu talents d'or, vint calderes resplendents com la flama, dotze robustos cavalls guanyadors en els certàmens, el quals han aconseguit premis amb les seves potes. No esdevindria pobre ni estaria mancat de l'or molt preuat l'home que tingués tants béns [125] com premis m'han reportat aquests cavalls d'un sol unglot. Li donaré set dones destres en labors impecables, lèsbies, que em vaig triar, quan ell mateix va ocupar la ben emmurallada Lesbos, les quals superaven en bellesa la raça de les dones. Les hi donaré, i entre elles hi haurà la que aleshores li vaig prendre, la filla de Briseu. A més a més, faré un jurament solemne, que mai no he pujat al seu llit ni mai no m'hi he unit, la qual cosa és llei humana entre homes i dones. Tot això ho tindrà immediatament. I si més endavant els déus ens concedeixen destruir la gran ciutat de Príam, que carregui la nau d'or i de bronze en quantitat, així que es presenti quan els aqueus ens repartim el botí, i que ell mateix es triï vint dones troianes, les que siguin més belles després de l'argiva Hèlena. I si arribéssim a Argos d'Acaia, mamella de la terra conreada, seria el meu gendre. L'honoraré igual com Orestes, el qual, tendrament amanyagat, es cria en la copiosa abundància. En el meu palau ben bastit tinc tres filles, Crisòtemis, Laòdica i Ifianassa.^[347] Que s'emporti la que vulgui, sense dot nupcial, a la casa de Peleu. Seré jo el qui li donaré un dot molt abundós, com ningú no n'ha fet mai per a una filla. Li daré set ciutats ben poblades, Cardàmila, Ènope, l'herbosa Hira, [150] Feres molt divina, Antea abundosa en pastures, la bella Epea i la vinyetera Pèdasos.^[348] Totes aquestes són prop de la mar, al fons de la sorrenca Pilos. Hi viuen homes posseïdors de ramats de béns i de bous, que segurament l'obsequiaran i l'honoraran com un déu, i sota el seu ceptre li pagaran

tributs esplèndids. Tot això, jo ho compliria si renunciés a la seva ira. Que es domini —només Hades és implacable i indomable; i per això també és per als mortals el més detestable de tots els déus— i que se'm sotmeti en la mesura en què jo sóc un rei de més categoria i per l'edat em vano d'haver nascut abans».

Tot seguit Nèstor, l'auriga gereni, li va respondre: «Atrida, sobirà de guerrers Agamèmnon, no són gens menyspreables els obsequis que ofereixes al sobirà Aquil·leu. Així, doncs, apa, enviem uns comissionats escollits, que com més aviat millor vagin a la tenda del Pelida Aquil·leu. Vinga, que obeeixin els qui jo anomeni. Que en primer lloc Fènix,^[349] grat a Zeus, hi vagi com a guia, i tot seguit el gran Aiant i el diví Odisseu. I dels heralds, que els acompanyin Odi i Euríbrates. Porteu aigua per a les mans i maneueu que facin silenci, per donar satisfacció al Crònida Zeus per veure si ens té pietat».

Així va parlar, i les paraules que va dir van ser del gust de tothom. A continuació, els heralds abocaren l'aigua a les mans. Els joves van omplir de beguda fins al capdamunt les crateres, [175] la serviren a tots per a fer les libacions i la distribuïren en copes. Després d'haver fet les libacions i d'haver-ne begut fins que el cor els digué prou, sortiren de la tenda de l'Atrida Agamèmnon. Els féu moltes recomanacions Nèstor, l'auriga gereni, fent l'ullet a cadascun, sobretot a Odisseu, perquè intentessin convèncer l'irreprotxable Pelida.

Aquil·leu rep l'ambaixada a la seva tenda

Tots dos^[350] se'n van anar per la vora de la mar bramulosa, mentre invocaven molt insistentment el senyor i sacsejador de la terra perquè poguessin convèncer fàcilment el gran cor de l'Eàcida.^[351] Van arribar a les tendes i a les naus dels mirmídon i el van trobar que s'alegrava el cor amb la sonora lira, bella, ben guarnida, amb travessa d'argent a la part de dalt, la qual havia aconseguit del botí quan va destruir la ciutat d'Eeció. Ell hi recreava el seu cor i cantava les gestes dels herois. Pàtrocle,^[352] tot sol, estava assegut al seu davant, en silenci, esperant l'Eàcida fins que acabés de cantar. Aquells dos s'hi van apropar, i el diví Odisseu anava com a guia. Van aturar-se al seu davant. Aquil·leu, atònit, es va aixecar amb la lira fent un salt i va deixar la cadira on seia. De la mateixa manera es va alçar Pàtrocle, tan bon punt va veure els homes. Saludant-los, Aquil·leu de peus lleugers els va dir: «Salut, amics que acabeu d'arribar. Hi deu haver una gran necessitat quan veniu vosaltres, que per a mi, encara que estigui enutjat, sou els més estimats dels aqueus».

Havent parlat així, el diví Aquil·leu els conduí cap endavant i els féu seure en seients i tapissos de porpra. [200] Tot seguit va cridar Pàtrocle, que era a prop: «Posa una cratera més grossa, fill de Meneci, fes una barreja més forta^[353] i prepara copes per a cadascun, car sota el meu sostre es troben els homes més apreciats».

Així va parlar, i Pàtrocle va obeir el seu benvolgut company. A continuació va acostar un gran piló per a tallar carn a la llum de la flama, i hi posà al damunt un llom d'ovella i un altre d'una cabra grassa i una espinada d'un porc saginada que li regalimava el greix. Automedont^[354] els aguantava, i el diví Aquil·leu els tallava. Els trossejava bé i clavava els trossets als astos, mentre el fill de Meneci, un home semblant a un déu, feia un gran foc. I quan el foc es va consumir i la flama es va apagar, escampant les brases, al damunt hi va posar els astos i hi va tirar la sal divina després d'haver-los aixecat dalt dels recolzes. Tan bon punt va rostir la carn i la va abocar a les plates, Pàtrocle va agafar el pa i el va servir a la taula en belles paneres; la carn, però, la va repartir Aquil·leu. Ell es va asseure davant el diví Odisseu arran de la paret contrària, i va ordenar al seu company Pàtrocle que fes una ofrena als déus. Aquest va llançar al foc les primícies. Ells van allargar les mans a les menges preparades que hi havia al seu davant.

Discurs d'Odisseu

Tan bon punt van satisfer les ganes de menjar i beure, Aiant va fer un senyal a Fènix. El diví Odisseu se'n va adonar, es va omplir una copa de vi i va brindar per Aquil·leu: «Salut, Aquil·leu. [225] No estem mancats de banquetes ben distribuïts ni a la tenda d'Agamèmnon ni aquí ara, perquè tant ell com tu prepareu àpats abundosos i ben assortits. Però no ens preocupen les feines d'un banquet desitjable, sinó que, nodrissó de Zeus, tenim massa por del gran sofriment que estem veient. Estem en el dubte de si salvarem les naus ben proveïdes de bancs o bé les perdrem, si tu no et vesteixes de valor. I és que prop de les naus i de la muralla han plantat el campament els agosarats troians i els seus aliats il·lustres de terres llunyanes. Han encès molts focs pel campament i asseguren que no resistirem i que caurem damunt les negres naus. El Crònida Zeus llampega mostrant-los presagis favorables. Hèctor, molt enorgullit de la seva força, està terriblement enfurismat i, refiant-se de Zeus, no respecta ni els déus ni els homes. El posseeix una ràbia atroç, i demana que la divina Aurora aparegui al més aviat possible. Amenaça que farà caure els ornaments de les popes de les naus, que les cremarà amb el foc devastador i que tot seguit, vora les naus, matarà els aqueus, espantats pel fum. Això temo terriblement en el meu cor, que els déus acompleixin les seves amenaces, i que el nostre destí sigui morir a Troia lluny d'Argos nodridora de cavalls. Apa, endavant, si estàs decidit, encara que sigui tard, a protegir els fills dels aqueus esgotats pel tumult dels troians. En el futur tu en tindràs pena, i, quan el mal està fet, no hi ha manera de trobar-hi remei. Però ben abans [250] pensa com apartaràs per als dànaus el dia desgraciat. Bon amic, el teu pare Peleu, el dia en què et va enviar des de Ftia vers Agamèmnon, ja et feia aquesta recomanació: “Fill meu, Atena i Hera, si volen, et concediran la victòria, però tu

modera el teu cor altiu en el teu pit, que la temprança és millor. Renuncia a la discòrdia perniciosa perquè t'apreciïn més els argius, tant els joves com els vells". Això et recomanava l'ancià, i tu te n'has oblidat. Però ara calma't i deixa estar la còlera que afligeix el cor. Agamèmnon t'ofereix presents dignes, si deposes la còlera. Així, doncs, escolta'm, i jo t'enumeraré totes les recompenses que Agamèmnon ha promès a la seva tenda: set trípodcs que no han estat mai al foc, deu talents d'or, vint calderes resplendents com la flama, dotze robustos cavalls guanyadors en els certàmens, els quals han aconseguit premis amb les seves potes. No esdevindria pobre ni estaria mancat d'or molt preuat l'home que tingués tants béns com premis han aconseguit els cavalls d'Agamèmnon amb les seves potes. Et donarà set dones destres en labors impecables, lèsbies, que ell es va triar, quan tu mateix vas ocupar la ben emmurallada Lesbos, les quals superen en bellesa la raça de les dones. Te les donarà, i entre elles hi haurà la que aleshores et va prendre, la filla de Briseu. A més a més, et farà un gran jurament, que mai no ha pujat al seu llit ni mai no s'hi ha unit, [275] la qual cosa és llei humana entre homes i dones. Tot això ho tindràs immediatament. I si més endavant els déus ens concedeixen destruir la gran ciutat de Príam, que carreguis la nau d'or i de bronze en quantitat, així que et presentis quan els aqueus ens repartim el botí, i que tu mateix et triïs vint dones troianes, les que siguin més belles després de l'argiva Hèlena. I si arribéssim a Argos d'Acaia, mamella de la terra conreada, series el seu gendre. T'honorarà igual com Orestes, el qual, tendrament amanyagat, es cria en la copiosa abundància. En el seu palau ben bastit té tres filles, Crisòtemis, Laòdica i Ifianassa. Que t'emportis la que vulguis, sense dot nupcial, a la casa de Peleu. Serà ell el qui et donarà un dot molt abundós, com ningú no n'ha fet mai per a una filla. Et donarà set ciutats ben poblades, Cardàmila, Ènope, l'herbosa Hira, Feres molt divina, Antea abundosa en pastures, la bella Epea i la vinyatera Pèdasos. Totes aquestes són a prop de la mar, al fons de la sorrenca Pilos. Hi viuen homes posseïdors de ramats de bens i de bous, que segurament t'obsequiaran i t'honoraran com un déu, i sota el teu ceptre et pagaran tributs esplèndids. Tot això ho acompliria si renunciessis a la teva ira. Però si l'Atrida ara se t'ha fet encara més odiós en el teu cor, [300] ell i també els seus obsequis, compadeix-te almenys dels altres panaqueus que estan anguniejats pel campament, els quals t'honoraran com un déu. Realment, segons ells, aconseguiries una gran glòria. Car ara capturaries Hèctor, quan se t'acostés, ell, que té una ràbia funesta, ja que afirma que com ell no hi ha ningú entre els dànaus que han portat les naus aquí».

Resposta d'Aquil·leu

Responent-li, Aquil·leu, de peus lleugers, li va dir: «Laerciada, descendent de Zeus, molt enginyós Odisseu, cal que us digui francament la meva intenció, de quina

manera penso i com s'ha de dur a terme, perquè no vingueu a festejar-me asseguts, cadascun des del seu lloc. Aquell home m'és tan odiós com les portes de l'Hades, perquè en la seva pensa amaga una cosa i en diu una altra. Tanmateix, et parlaré de la manera que em sembla millor: a mi, crec que no em convencerà ni l'Atrida Agamèmnon ni els altres grecs, perquè no era cap motiu de gratitud, prou s'ha vist, lluitar contra guerrers enemics d'una manera constant i sense treva. Una part igual hi ha per al qui es queda inactiu com per al qui combat molt, i en una mateixa estima estan tant el covard com el valent. Mor igualment el guerrer mandrós com el qui s'escarrassa molt. Tampoc no em sobra res, després d'haver patit sofriments en el meu cor, exposant constantment la meva vida fent la guerra. Com una ocella porta als petits sense plomes una becada, tan bon punt l'ha aconseguida, i li resulta una tasca penosa, [325] així mateix també jo he passat moltes nits sense dormir i he invertit molts dies sangonosos combatent, lluitant per a homes a causa de les seves dones. Dotze ciutats d'homes he destruït amb les meves naus i afirmo que a peu n'he anorreat onze pels voltants de la fèrtil Troia. De totes elles vaig aconseguir botí abundós i valuós, i el portava tot a l'Atrida i l'hi donava. Però ell, que es quedava enrere vora les ràpides naus, després d'haver-lo acceptat, en repartia poc i se'n quedava molt. Una part la donava als cabdills i als reis com a recompensa. Aquests la conserven íntegra, i només a mi, d'entre els aqueus, me l'ha presa i reté la meva agradable companya de llit. Que hi dormi i que en gaudeixi. ¿Per què cal que lluitem els argius contra els troians? ¿Per què l'Atrida ha reunit un exèrcit i l'ha portat aquí? ¿No és per culpa d'Hèlena, la de bella cabellera? ¿És que ells són els únics homes dotats de paraula que estimen les seves esposes? No, perquè tot home noble i assenyat estima la seva i en té cura, com jo l'estimava de cor, malgrat que fou aconseguida mitjançant la llança. Però ara, després que m'ha pres de les mans la meva recompensa i m'ha enganyat, que no em posi a prova. El conec prou bé i no em convencerà pas. Així, doncs, Odisseu, que deliberi amb tu i amb els altres reis de quina manera apartarà de les naus el foc devastador. Certament ja ha fet moltes coses sense mi, ha construït la muralla, ha traçat un fossat profund i ample al seu costat i hi ha clavat una palissada. [350] Amb tot, ni així és capaç de contenir la força d'Hèctor, occidor de guerrers. En canvi, mentre jo lluitava amb els aqueus, Hèctor no volia mai entaular combat lluny de la muralla, sinó que arribava fins a les portes Escees i fins a l'alzina. Allí, només una vegada m'hi va esperar i amb prou feines va esquivar la meva escomesa. Ara, però, com que no vull lluitar contra el divinal Hèctor, demà, tan bon punt hagi fet sacrificis a Zeus i a tots els déus i hagi carregat bé les naus, després d'haver-les arrossegat cap a la mar, veuràs, si de cas vols i et plau, com de bon matí les meves naus naveguen per l'Hel·lespont, ple de peixos, i com els meus homes hi remen adelerats. I si l'il·lustre sacsejador ens concedeix una bona travessia, al cap de tres dies podria arribar a la fèrtil Ftia. Allí hi tinc molts béns, que vaig deixar quan per desgràcia meva vaig venir cap aquí. D'aquí m'emportaré or, bronze rogenc, dones de bella cintura i ferro grisós, que em van tocar. Tanmateix, l'Atrida, el poderós

Agamèmnon, el qui em donà la recompensa, me la va arrabassar novament per humiliar-me. A ell, explica-li-ho tot, tal com et dic, obertament, perquè els altres aqueus també se li enfadin, si és que encara espera enganyar algun dels aqueus ell, que sempre està vestit de desvergonyiment. A mi no gosaria ni mirar-me la cara, per gos que sigui. No col·laboraré gens ni en els seus projectes ni en la seva empresa. És que m'ha enganyat i m'ha ofès. I una altra vegada ja no [375] m'ensarronaria amb les seves paraules. Ja ho ha fet prou. Que se'n vagi tranquil en mala hora. De ben segur que el provident Zeus li ha pres l'enteniment. Els seus regals em resulten odiosos i l'aprecio tant com no-res. Ni que em donés deu vegades o vint les riqueses que ara té i les altres que tindrà, ni les que poguessin venir d'Orcòmenos ni de Tebes d'Egipte, on a les cases hi ha tants tresors, Tebes, que té cent portes, per cadascuna de les quals surten dos-cents homes amb cavalls i carros, ni que me'n donés tantes com grans hi ha de sorra o de pols, ni fins i tot així, Agamèmnon no convencerà el meu cor, almenys fins que no hagi pagat tot l'afront que em rosega el cor. No em casaré amb la filla de l'Atrida Agamèmnon, ni si competís en bellesa amb la daurada Afrodita, ni si s'assemblés en les labors a Atena, la d'ulls d'òliba. No, no m'hi casaré pas. Que triï un altre dels aqueus, qualsevol que li sembli bé, i serà més rei que jo. Si els déus em salven i torno cap a casa, Peleu, ell mateix, em buscarà una esposa. Hi ha moltes aquees a Hèl·lada^[355] i a Ftia, filles de cabdills que defensen les fortaleses. La que jo vulgui d'elles, la faré la meva esposa. Allí és on el meu cor baronívol m'incita a casar-me amb una esposa legítima, una muller escaient, per gaudir de les possessions que el vell Peleu ha adquirit. [400] Per mi no hi ha res que valgui tant com la vida, ni les riqueses que diuen que va adquirir Troia, ciutat ben poblada, la d'abans, en temps de pau, abans d'arribar-hi els fills dels aqueus, ni tot el que conté el llinard de pedra del fletxer Febos Apol·lo a la rocosa Pitos.^[356] Es poden aconseguir com a botí els bous i les ovelles grasses i es poden comprar els trespeus i els cavalls de cap ros, però la vida d'un home no pot retornar, ni capturant-la com a botí ni recuperant-la, tan bon punt ha traspasat el clos de les dents. La meva mare, la dea Tetis, la de peus de plata, em diu que són dues les parques que em menen al final de la mort: si em quedo aquí combatent al voltant de la ciutat dels troians, el retorn se m'ha acabat, però la meva glòria serà imperible; en canvi, si torno a la meva terra pàtria, se m'ha acabat per a mi la noble fama, però la meva vida serà molt duradora, i la fi de la mort no m'atenyerà aviat. També jo aconsellaria als altres de salpar cap a casa, perquè ja no veureu el final de l'alterosa Ílion. Damunt d'ella, Zeus, el de veu potent, hi té ben estesa la mà, i les seves tropes s'han encoratjat. Així, doncs, vosaltres aneu i transmeteu als cabdills dels aqueus el meu missatge —que això és privilegi dels ancians—, perquè ells meditin en el seu interior un altre projecte millor, que els salvi les naus i l'exèrcit dels aqueus vora les naus balmades, perquè no ha resultat reeixit aquest [425] que han planificat ara, estant jo enutjat. Però que Fènix es quedi amb nosaltres i que dormi aquí perquè demà m'acompanyi amb les naus cap a l'estimada pàtria, si vol. Per força no me l'enduré pas».

Discurs de Fènix

Així va parlar, i tots ells sense veu van romandre en silenci, sorpresos pel seu discurs, car els havia parlat amb molta resolució. Finalment el vell auriga Fènix, esclafint a plorar, va parlar, perquè temia per les naus dels aqueus: «Si en la teva ment, il·lustre Aquil·leu, rumies el teu retorn, i no vols de cap manera apartar de les ràpides naus el foc destructor, perquè la còlera s'ha apoderat del teu cor, ¿com després, fill meu, em podria quedar aquí tot sol, lluny de tu? Per causa teva em va fer venir el vell auriga Peleu el dia en què des de Ftia et va enviar a Agamèmnon, quan eres un infant i no sabies res de la guerra, que tots iguala, ni de les assemblees, on els homes esdevenen distingits. Per això em va fer-te acompanyar, perquè aprenguessis totes aquestes coses: a ser elaborador de discursos i executor de proeses. Per tant, fill meu, no voldria quedar-me lluny de tu, encara que una deïtat en persona em prometés treure'm la vellesa i fer-me tornar un xicot jove, com quan per primer cop vaig deixar Hèl·lada, la de dones formoses, per evitar les baralles amb el meu pare, l'Ormènida Amíntor, el qual es va irritar contra mi per una concubina de bella cabellera, que ell estimava, menystenint la seva esposa, [450] la meva mare. Ella, de genolls, em demanava insistentment que m'anticipés a unir-me amb la concubina perquè el vell l'avorrís. Li vaig fer cas i així ho vaig fer. Ben aviat el meu pare ho va sospitar i em va maleir moltes vegades invocant les abominables Erínies,^[357] perquè jo no fes asseure mai als meus genolls un fill nascut de mi. Les malediccions, les van acomplir els déus, Zeus subterrani i la implacable Persèfone. [Jo vaig decidir matar-lo amb el bronze punxegut. Tanmateix, va aturar la meva ira algun dels immortals, el qual va fer pensar dins el meu cor en la maledicència del poble i en els nombrosos oprobis dels homes, perquè jo no fos anomenat parricida entre els aqueus.]^[358] A partir d'aleshores el meu cor, dins el meu pit, ja no va poder consentir que continués donant voltes pel palau del meu pare enutjat. Per cert, que els parents i cosins que eren al meu costat suplicant-me van intentar retenir-me allí, al palau del meu pare. Van degollar moltes ovelles grasses i bous banyuts de peus torts, i molts porcs, que regalimaven greix tot rostint-se, van ser estesos entre les flames d'Hefest. Es va beure molt de vi de les bótes d'aquell vell. Durant nou nits van pernoctar al meu costat. Ells es tornaven per fer les guàrdies, i no es va apagar mai el foc, un sota el porxo del nostre pati ben clos i l'altre al vestíbul, al davant de les portes de la cambra. Però quan em va arribar la desena nit tenebrosa, aleshores jo vaig rompre les portes, ben ajustades, de l'habitació [475] i vaig sortir. Vaig saltar la paret del pati fàcilment, sense que se n'adonessin ni els homes de la guàrdia ni les dones serventes. Tot seguit vaig fugir a través de l'espaiosa Hèl·lada i vaig arribar a la fèrtil Ftia, mare de ramats, a casa del sobirà Peleu. Aquest em va acollir benèvolament i em va estimar tal com un pare estima el seu fill únic i nascut en edat avançada entre riqueses abundoses, i em va fer ric atorgant-me un poble molt nombrós. Jo habitava els confins de Ftia i era rei dels dòlops. Jo et vaig fer tan gran com ets, Aquil·leu semblant als déus, estimant-

te des del fons del meu cor. Tu no volies anar amb cap altre a un banquet ni menjar a palau, fins que jo et feia asseure als meus genolls i et donava el menjar que jo feia a trossets i t'acostava el vi. Moltes vegades em vas mullar la túnica, al pit, quan vomitaves una mica de vi durant la infantesa amoïnosa. Quants maldecaps he passat per tu i quants sofriments he patit, pensant que els déus ja no volien fer realitat que em nasqués un descendent. Per això et vaig considerar com un fill, Aquil·leu semblant als déus, perquè algun dia apartassis de mi la calamitat ignominiosa. Per tant, Aquil·leu, domina el teu caràcter altívol. No has de tenir un cor sense pietat. Els mateixos déus són flexibles, malgrat que la seva virtut, el seu honor i la seva força siguin molt superiors. Fins i tot amb sacrificis, amb precés amables, amb libacions i amb el fum de greix, els homes els apaivaguen [500] fent-los súpriques, quan algú ha fet una transgressió o ha comès una falta. I és que existeixen les Súpriques, les filles del gran Zeus, coixes, arrugades i guerxes de tots dos ulls, les quals es preocupen d'anar al darrere de l'Ofuscació.^[359] Tanmateix l'Ofuscació és robusta i de peu àgil. Per això aconsegueix un gran avantatge a totes en la carrera i se'ls anticipa per tota la terra a danyar els homes. Elles, al seu darrere, intenten posar-hi remei. Qui respecta les filles de Zeus, quan se li apropen, li proporcionen una gran ajuda i l'escolten sempre que les invoca. En canvi, quan un en renega i les rebutja amb duresa, aleshores es presenten al Crònida Zeus i li supliquen que l'Ofuscació l'acompanyi perquè, víctima del seu dany, pagui la pena. Així, doncs, Aquil·leu, permet tu també que les filles de Zeus siguin acompanyades per l'honor, que doblega la voluntat dels altres homes per valents que siguin. És que si l'Atrida no et portés regals ni te'n mencionés altres per al futur, sinó que continués en la seva ira d'una manera violenta, no seria pas jo qui t'invités a depositar la còlera i a defensar els argius per molt necessitats que n'estiguessin. Però és que ara te n'ofereix molts, i encara te'n promet més per al futur; ha enviat els homes més distingits perquè et fessin la petició després d'haver triat entre l'exèrcit aqueu els qui per a tu són els més apreciats dels argius. No menyspreïs ni les seves paraules ni els seus passos. Fins ara no era gens indignant que tu estiguessis irritat.

L'exemple de la còlera de Melèagre

»Així també hem après els fets gloriosos dels homes d'abans, dels herois, quan la còlera arribava a algun d'ells d'una manera violenta. [525] Eren sensibles als obsequis i accessibles als raonaments. Jo recordo aquest fet de fa temps, i no pas d'ara, com va ser; a tots vosaltres, amics meus, us el contaré. Lluitaven els curetes i els etolis,^[360] que combaten amb peu ferm, al voltant de la ciutat de Calidó i es mataven els uns als altres, els etolis defensant l'amable Calidó, i els curetes enderiats a destruir-la de dalt baix per obra d'Ares. I és que Àrtemis, la del tron d'or, havia

llançat una calamitat contra ells, enutjada perquè Eneu^[361] no li havia fet les ofrenes dels primers fruits en un turó de la seva vinya. Els altres déus participaven de les hecatombes; en canvi, a ella sola, la filla del gran Zeus, no li'n va fer. O bé li va passar per alt o bé no hi va pensar; tanmateix, va cometre un gran error en el seu cor. La que porta les fletxes a la mà, del llinatge de Zeus, irritada, va fer sortir un porc senglar ferotge, d'ullals blancs, que, com és el seu costum, feia nombroses destrosses a les vinyes d'Eneu. Havia fet caure a terra molts arbres grossos i frondosos, arrencats de soca-rel amb totes les flors dels fruits. El va matar Melèagre, el fill d'Eneu, que havia reunit caçadors i gossos de moltes ciutats. Car no hauria pogut ser abatut per un reduït nombre de mortals. Era enorme i ja n'havia fet pujar molts a la dolorosa pira funerària. La dea, per causa de la fera, va provocar un gran enrenou i un clamor pel cap i per la pell de pèl dur del senglar entre els curetes i els magnànims etolis. Mentre Melèagre, grat a Ares, romangué a la lluita, [550] als curetes els anava malament i no podien resistir fora de la muralla, encara que eren molts. Però quan la còlera s'ensenyorí de Melèagre, la qual també infla, en els seus pits, el cor dels altres, encara que tinguin el seny molt ferm, aleshores, enutjat en el seu interior contra la seva mare Altea, es va ajeure al costat de la seva legítima esposa, la bella Cleòpatra, filla de Marpessa Evenina, la de turmells formosos, i d'Idas, que era el més intrèpid dels guerrers d'aleshores a la terra —car ell fou el qui va agafar l'arc contra el sobirà Febos Apol·lo a causa de la donzella de turmells formosos, que llavors, a palau, el seu pare i la seva venerable mare solien anomenar amb el sobrenom d'Alcióne, perquè la seva mare, quan va tenir el mateix destí que el llastimós alció,^[362] es va posar a plorar, perquè l'havia raptat l'arquer Febos Apol·lo—. Jeia, doncs, al seu costat rumiant la ira que rosegava el cor, enutjat per les malediccions de la seva mare, que amb insistència imprecava els déus, afligida per la mort del seu germà, i amb insistència colpejava amb les mans la terra nodridora de molts. Asseguda damunt els seus genolls i amb la falda xopa de llàgrimes, demanava a Hades i a l'abominable Persèfone que donessin mort al seu fill. I la va sentir des de l'Èreb l'Erínia que vaga per les boires amb un cor implacable. Aviat al voltant de les portes va sorgir un tumult i un terrabastall a causa dels projectils llançats als murs pels curetes. Els ancians dels etolis el pregaven i li enviaven els sacerdots més distingits dels déus [575] perquè sortís i els defensés, tot prometent-li una gran recompensa. On hi havia la plana més fèrtil de l'amable Calidó, allí l'invitaven a triar-se una esplèndida finca de cinquanta jovades, la meitat de la qual era plantada de vinya i l'altra meitat era un terreny sense arbres perquè ell el delimités a la plana. Nombroses vegades el pregava el vell auriga Eneu posant el peu al llindar de la cambra d'alt sostre, sacsejant els batents ben ajustats i implorant de genolls al seu fill. Nombroses vegades el suplicaven les seves germanes i la seva venerable mare, però ell s'hi negava encara més. Nombroses vegades el suplicaven els seus companys, que li eren més lleials i més estimats de tots. Amb tot, ni així persuadien el seu cor dins el pit, fins que la seva cambra va ser fortament colpejada i els curetes ja posaven el peu a les torres i estaven

a punt de calar foc a la gran ciutat. Aleshores fou la seva esposa de bella cintura la qui sanglotant va suplicar Melèagre i li va enumerar totes les penes que esdevenen als homes la ciutat dels quals és conquerida: maten els barons, el foc redueix a cendres la ciutat, i altres s'enduen els fills i les dones de cintura profunda. En sentir aquestes accions catastròfiques, el seu ànim es va commoure, es va posar a caminar i damunt el cos es va vestir la resplendent armadura. Així va apartar per als etolis el dia fatal, perquè va cedir al seu ànim. Ja no li van fer els obsequis nombrosos i plaents, sinó que, sense més, els va alliberar de la ruïna. Per tant, tu no em tinguis aquests pensaments en el teu cor, i que un déu no et [600] meni en aquesta direcció, amic. Seria pitjor anar a defensar les naus quan ja estiguessin cremant. Apa, per les recompenses, vés-hi, que els aqueus t'honoraran igual com un déu. Si entres en la guerra funesta sense les recompenses, ja no aconseguiràs l'honor de la mateixa manera, encara que allunyis la guerra».

Resposta d'Aquil·leu

Contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Fènix, vell pare meu, de la nissaga de Zeus, no tinc cap necessitat d'aquest honor. Penso que sóc honorat pel destí de Zeus, que em mantindrà vora les naus balmades, fins que l'alè romangui en el meu pit i els genolls se'm moguin. I encara et diré una altra cosa, i tu grava-te-la en el teu interior. No commoguis el meu cor lamentant-te i afligint-te per donar satisfacció a l'heroi Atrida. Cal que tu no l'apreciïs gens, perquè no siguis odiat per mi, que et tinc estimació. És millor que tu juntament amb mi afligeixis aquell que m'afligeix a mi. Sigues un rei igual com jo i comparteix la meitat del meu honor. Aquests portaran el meu missatge, i tu queda't aquí i dorm en un llit tou. Tan bon punt aparegui l'aurora decidirem si tornem a casa nostra o si ens quedem».

Va parlar, i en silenci va fer un senyal amb les celles a Pàtrocle perquè li estengués un llit compacte per tal que, com més aviat millor, els vingués al pensament sortir de la tenda i marxar. Aiant Telamoníada, semblant a un déu, els va dir aquestes paraules: «Laercíada, de la nissaga de Zeus, molt enginyós Odisseu, anem-nos-en. Car em sembla que la finalitat del nostre pla no [625] s'acomplirà amb aquest viatge. Cal comunicar ben de pressa la resposta, encara que no sigui satisfactòria, als dànaus, que ara deuen estar asseguts esperant. Aquil·leu, en el seu pit, ha fet tornar ferotge el cor altiu, el cruel, i no es preocupa d'aquella amistat dels companys, amb la qual vora les naus l'honoràvem per damunt dels altres, despietat. Fins i tot hom accepta la compensació de l'assassí per un germà o pel propi fill mort. I així un es queda allí, al seu poble, perquè ha pagat una suma considerable, i a l'altre se li apaivaga el cor i l'ànim altívol per haver rebut una reparació. Però, a tu, els déus t'han posat dins el pit un cor obstinat i tossut només per culpa d'una noia. I ara te

n'oferim set, de molt les millors, i, a més a més, moltes altres coses. Tingues, doncs, un ànim ben disposat i respecta la teva llar. Nosaltres som sota el teu sostre de part de la majoria dels dànaus i desitgem ser-te per damunt dels altres els més devots i més amics de tots els qui són aqueus».

Contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «Aiant Telamoni, de la nissaga de Zeus, cabdill de guerrers, em sembla que gairebé tot ho has dit segons la teva voluntat, però el meu cor s'infla de còlera cada vegada que recordo de quina manera més vil em va tractar l'Atrida davant els argius, com si fos un menyspreable foraster qualsevol. Així, doncs, vosaltres aneu-vos-en i comuniquen el meu missatge. No em preocuparé del sangonós combat [650] fins que el fill del bel·licós Príam, el diví Hèctor, arribi a les tendes i a les naus dels mirmídon matant els argius i calant foc a les naus. Al voltant de la meva tenda i de la negra nau, crec que Hèctor, per molt irritat que estigui, s'abstindrà de lluitar-hi».

Retorn dels comissionats a la tenda d'Agamèmnon

Així va parlar, i ells, un per un, agafant una copa de doble ansa, van fer libacions i se'n van tornar vora la filera de les naus. Odisseu anava al davant. Pàtrocle va ordenar als companys i a les serventes que estenguessin un llit compacte per a Fènix com més aviat millor. Elles, obedients, van parar el llit tal com els ho havia ordenat: pells d'ovella, flassades i fina tela de lli. Allí el vell va ficar-se al llit i esperava la divina Aurora. Aquil·leu dormia al fons de la tenda ben ajustada. Al seu costat jeia una dona, que havia portat de Lesbos, la filla de Forbant, Diomeda de galtes boniques. Pàtrocle reposava a l'altra banda. També al seu costat hi havia Ífida de bella cintura, que el diví Aquil·leu li havia proporcionat, després d'haver conquerit l'escarpada Esciros, fortalesa d'Enieu.^[363]

Quan ells van arribar a les tendes de l'Atrida, els van donar la benvinguda drets amb les copes d'or, cadascú des de la seva banda, i els van començar a fer preguntes. El primer que els interrogà fou Agamèmnon, sobirà de guerrers: «Vinga, digues-me, distingit Odisseu, gran glòria dels aqueus, ¿vol apartar de les naus el foc devorador o s'hi ha negat, i la còlera domina encara el seu cor magnànim?». [675]

Al seu torn, el diví i molt sofert Odisseu li va dir: «Atrida gloriosíssim, Agamèmnon, sobirà de guerrers, aquell no vol apaivagar la seva ira, al contrari, encara s'omple de més enfuriment i et rebutja tant a tu com als teus regals. Mana que tu mateix pensis entre els argius de quina manera salvaràs les naus i l'exèrcit dels aqueus. Ell mateix amenaça que, quan aparegui l'aurora, arrossegarà fins a la mar les bombades naus de molts bancs i afirma que també aconsellaria als altres de salpar cap a casa, perquè ja no veureu la fi de l'alterosa Ílion. Damunt seu, Zeus, el de veu potent, hi té ben estesa la mà, i ha encoratjat les seves tropes. Així ha parlat, i també

aquí hi ha per a confirmar-ho aquests que m'han acompanyat, Aiant i els dos heralds, assenyats l'un i l'altre. El vell Fènix s'hi ha quedat a dormir, tal com li ha ordenat, perquè demà l'acompanyi amb les naus cap a la seva estimada pàtria, si és que ho vol. Per força no se l'endurà».

Així va parlar, i tots sense veu van romandre en silenci, sorpresos pel seu discurs, car els havia parlat amb molta resolució. Durant una estona, els fills dels aqueus, trasbalsats, estigueren callats. Finalment Diomedes, bo en el crit de guerra, va dir: «Atrida gloriosíssim, sobirà de guerrers Agamèmnon, no hauries hagut de suplicar l'irreprotxable Pelida oferint-li abundosos regals. Ell és orgullós de mena. Ara encara l'has enfonsat més en la seva arrogància. [700] Apa, deixem-lo estar, tant si se'n va com si es queda. Ja tornarà a lluitar quan el cor, en dins el pit, li ho demani i un déu l'hi empenyi. Però, vinga, tal com us ho he dit, feu-me cas tots. Ara aneu a dormir després d'haver satisfet el vostre cor de menges i de vi, perquè això constitueix el vigor i el coratge. I tan bon punt aparegui l'Aurora de dits rosats, immediatament forma la tropa i els cavalls davant les naus i fes-los una arenga, i tu mateix lluita entre els primers».

Així va parlar, i tots els reis hi van estar d'acord, admirats del discurs de Diomedes domapoltres. Després d'haver fet una libació, cadascú se n'anà a la seva tenda, i allí reposaren i reberen el regal de la son.

CANT X^[364]

La Dolonia

Preocupacions d'Agamèmnon

Els altres cabdills dels panaqueus, rendits per la plàcida son, dormien tota la nit vora les naus. Però el dolç son no dominava l'Atrida Agamèmnon, pastor de pobles, perquè anava donant voltes a molts pensaments en el seu interior. Com quan llampegueja l'espòs d'Hera, la de bella cabellera, preparant una gran pluja inacabable, o una calamarsada, o una nevada, quan la neu empolsima els camps de conreu o la gran boca de la guerra amarga, així d'intensos eren els sospirs que en el pit Agamèmnon feia des del fons del seu cor, i, per dins, les entranyes se li estremien. Cada vegada que contemplava la plana troiana, admirava els nombrosos focs que cremaven davant d'Ílion, els sons de les flautes i de les siringues^[365] i la gatzara dels homes. Però quan dirigia la mirada vers les naus i les tropes dels aqueus, s'arrencava del cap molts cabells de soca-rel en honor de Zeus, que és a les altures, i el seu cor noble gemegava intensament. I aquesta decisió li va semblar la millor segons el seu parer: anar a buscar Nèstor en primer lloc, per veure si amb ell dissenyava un pla encertat, que d'una manera o d'una altra fos la salvació per a tots els dànaus. Es va aixecar i es va posar la túnica al voltant del pit, sota els peus lluents es va lligar unes belles sandàlies, i tot seguit es va cobrir amb una pell rogenca d'un gran lleó de color de foc, la qual li arribava fins als peus, i va prendre la llança.

De la mateixa manera una por semblant s'apoderà de Menelau —tampoc, a ell, [25] la son se li havia posat a les parpelles—, no fos que patissin algun mal els argius, els quals per la seva causa, a través de la immensa superfície humida, havien arribat a Troia, predisposats a una guerra àrdua. Primerament es va cobrir l'ampla esquena amb una pell clapejada de lleopard, va aixecar el seu casc de bronze, se'l va posar al cap i amb la seva mà robusta va agafar una llança. Se'n va anar a fer llevar el seu germà, que era el sobirà suprem de tots els argius i era honorat com un déu pel poble. El va trobar posant-se la bella armadura al voltant de les espatlles vora la popa de la nau. Per a ell, la seva arribada va ser benvinguda. Menelau, bo en el crit de guerra, li va dir en primer lloc: «¿Per què t'has armat així, benvolgut germà? ¿Potser tens la intenció d'incitar algun dels companys com espia dels troians? Però tinc molta por que no es comprometi ningú en aquesta acció, consistent a sortir tot sol durant la nit immortal i a espionar els homes enemics. Serà algú amb un cor molt agosarat».

Contestant-li, el sobirà Agamèmnon li va dir: «Tu i jo, Menelau nodrissó de Zeus, necessitem un consell profitós que protegeixi i salvi els argius i les naus, ja que la

voluntat de Zeus se'ns ha girat d'esquena. Certament, ha posat més interès en els sacrificis d'Hèctor, car mai no havia vist ni mai no havia sentit dir que un home sol en un dia hagués ordit tantes desgràcies, com les que d'aquesta manera ha fet als fills dels aqueus Hèctor, favorit de Zeus, tot i no ser el fill d'un déu ni d'una dea. [50] Ha dut a terme accions que jo asseguro que preocuparan els argius durant molt de temps i d'una manera intensa. Tan grans són els mals que ha maquinat contra els aqueus. Però ara fes via, corre de pressa vora les naus i crida Aiant i Idomeneu.^[366] Jo em presentaré al diví Nèstor i li demanaré que s'aixequi, a veure si vol anar al sagrat cos de guàrdies i els dóna instruccions. A ell li'n farien més cas, perquè el seu fill és el qui comanda els guardes, juntament amb Meríones, el servent d'Idomeneu. A ells hem de donar-los la màxima confiança».

Tot seguit Menelau, bo en el crit de guerra, els va dir: «¿Com és això que m'ordenes i em manes amb les teves paraules? ¿Em quedo allí amb ells, esperant fins que tu arribis, o corro novament cap al teu costat després d'haver-los donat adequadament les teves ordres?».

Al seu torn, el sobirà de guerrers Agamèmnon li va respondre: «Queda't allí mateix per tal que no ens perdem, allunyant-nos l'un de l'altre, perquè pel campament hi ha molts camins. Dóna veus allà on vagis i dóna'ls l'ordre que s'estiguin desperts. Anomena cada home pel nom del llinatge del pare enaltint-los tots. No et mostris altiu en el teu cor, sinó que nosaltres mateixos manifestem-nos afligits. També a nosaltres, a mesura que anem naixent, Zeus ens imposa el pes de la desgràcia».

La inspecció de la guàrdia

Havent parlat així, va acomiadar el seu germà després d'haver-li donat les ordres adequadament. Ell se'n va anar vers Nèstor, pastor de guerrers. El va trobar vora la tenda i la negra nau en un llit tou. Al costat hi havia l'armadura brillant: [75] l'escut, les dues llances i el casc lluent. A prop també hi havia el cinturó tot resplendent, amb el qual el vell se cenyia, quan s'armava per a la guerra funesta conduint les tropes, ja que no cedia a la vellesa pesarosa. Incorporant-se sobre el colze i amb el cap aixecat, parlava amb l'Atrida i li feia preguntes amb aquestes paraules: «¿Qui ets tu que tot sol vas pel campament entre les naus durant la nit fosca, quan els altres mortals dormen? ¿Busques alguna de les mules o algun dels teus companys? Parla, no t'acostis a mi en silenci. ¿Què necessites?».

Tot seguit li va respondre Agamèmnon, sobirà de guerrers: «Nèstor, fill de Neleu, gran glòria dels aqueus, reconeixeràs l'Atrida Agamèmnon, el qual, per damunt de tots, Zeus contínuament ha enfonsat en sofriments, mentre quedi alè en el meu pit i els meus genolls es puguin moure. Vaig així vagarós, perquè el dolç son no m'acluca

els ulls, sinó que em preocupen la guerra i les afliccions dels aqueus. Estic terriblement espantat pels dànaus, el meu ànim no em manté ferm, sinó que desvariejo, el meu cor em salta fora del pit, i em tremolen els membres il·lustres. Però si vols fer res, perquè no et ve la son, vine, baixem on són els sentinelles per saber-ne alguna cosa, no sigui que, esgotats pel cansament i per la son, s'adormin i s'oblidin completament de la guàrdia. Els soldats enemics han acampat a prop, i no tenim cap indicatiu [100] que tal vegada no hagin pensat atacar durant la nit».

Aleshores l'auriga gereni Nèstor li va respondre: «Atrida gloriósíssim, sobirà de guerrers Agamèmnon, a Hèctor, el provident Zeus no li acomplirà tots els seus propòsits, que ell ara espera. Al contrari, crec que encara sofrirà moltes més angúnies, si Aquil·leu aparta el seu cor de la còlera funesta. Jo et seguiré ben a gust, però despertem també els altres: el Tidida, il·lustre per la llança, Odisseu, el veloç Aiant^[367] i també l'intrèpid fill de Fileu.^[368] Però tant de bo algú anés a cridar aquests, Aiant,^[369] semblant a un déu, i el sobirà Idomeneu, les naus dels quals són molt lluny i no gens a prop. Però Menelau, per més amic i respectable que sigui, el renyaré, encara que tu te m'enfadis, i no ho amagaré pas, que dorm i que ha deixat per a tu sol que t'hi escarrassis. Ell hauria de preocupar-se d'anar a suplicar tots els capdavaners, perquè és intolerable la necessitat, a la qual hem arribat».

Al seu torn, el sobirà de guerrers Agamèmnon li va dir: «Ancià, altres vegades he demanat que tu el reptassis, perquè molt sovint afluixa i no vol esforçar-se, no perquè cedeixi a la mandra i a la manca de seny, sinó que se'm queda mirant i espera la meva empenta. Ara, en canvi, s'ha despertat molt abans que jo i ha vingut al meu costat. Jo l'he enviat a convocar aquests que tu em demanes. [125] Apa, anem-nos-en. Els trobarem davant les portes, entre els guardes, perquè li he dit que es reuneixin allí».

A continuació l'auriga gereni Nèstor li va respondre: «Així cap argiu no li rondinarà ni el desobeirà quan li encarregui o li ordeni alguna cosa».

Havent parlat així, es va posar la túnica al voltant del pit i sota els peus lluent es va lligar unes belles sandàlies. Es va cordar amb agulles un mantell de porpra, doble i ample, i una pelussa de llana el recobria pel damunt. Va agafar una llança resistent, refilada amb bronze punxegut, i se'n va anar vers les naus dels aqueus de túnica de bronze. Tot seguit, el primer que va despertar del son el gereni auriga Nèstor, cridant-lo en veu alta, fou Odisseu, semblant a Zeus pel que fa a l'enginy. De seguida, la veu li va envoltar el cor, va sortir de la tenda i els digué aquestes paraules: «¿Per què vagueu tots sols durant la nit immortal entre les naus pel campament? ¿Quina necessitat tan gran ha arribat?».

Aleshores l'auriga gereni Nèstor li va respondre: «Laerciada de la nissaga de Zeus, molt enginyós Odisseu, no t'enfadis, que una gran aflicció traspalsi els aqueus. Apa, segueix-me, perquè en despertem també un altre, que sembli adient per a prendre la decisió de fugir o bé de lluitar».

Així va parlar, i el molt enginyós Odisseu va entrar a la tenda, es va posar a les espatlles l'escut resplendent i va sortir al seu darrere. Van anar a buscar el Tidida

Diomedes. El van trobar [150] fora de la tenda amb les armes. Al voltant seu dormien els companys, i tenien els escuts sota els seus caps. Les llances, dretes, eren clavades a terra per la punta inferior, i des de lluny el bronze lluïa com el llampec del pare Zeus. A l'altra banda, l'heroi dormia. Sota seu s'estenia una pell de bou muntanyenc, i tenia desplegada una catifa virolada sota el seu cap. L'ancià auriga generi Nèstor es plantà al seu costat per despertar-lo, li féu bellugar les cames amb el seu peu, el desvetllà i el reptà cara a cara: «Desperta, fill de Tideu. ¿Per què et passes tota la nit dormint? ¿Que no saps que els troians acampen en el turonet de la plana, prop de les naus, i que un curt espai ens en separa?».

Així va parlar, i ell, en un tres i no res, es va desempallegar de la son i, tot parlant-li amb veu alta, li va dir aquestes paraules alades: «Ets incansable, ancià, tu no desisteixes mai de la feina. ¿És que no hi ha altres fills dels aqueus més joves que podrien despertar cadascun dels reis, anant per tot arreu? Tu ets incansable, ancià».

Tot seguit, l'auriga generi Nèstor li va dir: «Sí, amic, has dit tot això tal com cal. Tinc fills irreprotxables, tinc guerrers i molts, dels quals un podria anar cridant-los, però una gran necessitat aclapara els aqueus. Ara sí que per a tots és al tall de la navalla o bé la ruïna funesta per als aqueus o bé continuar vivint. Però ara vés i fes llevar el ràpid Aiant i el fill de Fileu, [175] que tu ets més jove, si és que tens compassió de mi».

Així va parlar, i ell al voltant de les espatlles es va cobrir amb una pell de lleó de color de foc, la qual li arribava fins als peus, i va prendre la llança. L'heroi se'n va anar i, després d'haver-los fet llevar, els conduïa cap allí.

Consell nocturn

Quan ells es van aplegar amb el grup dels guardes, no van trobar els capdavanters de la guàrdia adormits, sinó que tots estaven alerta apostats a les armes. Igualment com quan els gossos vigilen amb esforç els ramats al corral i, en sentir una fera de males entranyes, la qual va pel bosc a través de les muntanyes, es produeix un gran terrabastall d'homes i de gossos per culpa seva i la son se'ls fon, així es fonia de les parpelles la son profunda d'aquells que feien guàrdia aquella mala nit. Constantment estaven girats cap a la plana per si sentien que en un moment o altre els troians els atacaven. En veure'ls, l'ancià se n'alegrà, amb mots els va encoratjar i, cridant en veu alta, els va dir aquestes paraules alades: «Ara continueu vigilant d'aquesta manera, fills meus. Que la son no s'apoderi de cap de vosaltres perquè no siguem la riota dels enemics».

Havent parlat així, va saltar per damunt el fossat. El van seguir els reis dels argius, que havien estat convocats al consell. Anaven juntament amb ells Meríones i l'il·lustre fill de Nèstor, perquè ells mateixos els havien cridat per parlar

conjuntament. Un cop van passar el fossat excavat, es van asseure en un lloc net, on es veia un espai lliure de cadàvers de soldats caiguts. Des d'allí precisament es féu enrere l'esforçat Hèctor, [200] després d'haver matat argius, quan la nit va cobrir els dos bàndols. Allí s'assegueren i s'explicaren mútuament les seves opinions. Entre ells va començar a parlar l'auriga gereni Nèstor: «Companys, ¿no hi hauria cap home que confiés en el seu cor agosarat i s'introduís entre els magnànims troians per veure si agafa algun dels enemics que es troba als rengs extrems o si s'assabenta d'algun rumor entre els troians, sobre allò que planegen entre ells, o bé desitgen quedar-se aquí lluny, vora les naus, o bé es retiraran a la ciutat, ara que han doblegat els aqueus? Que s'assabenti de totes aquestes coses i que torni cap a nosaltres sa i estalvi. Per a ell gran seria la glòria sota el cel entre els humans, i per a ell hi haurà una recompensa magnífica: tots els cabdills que comanden les naus li donaran una ovella negra, una femella amb un anyell a sota: cap premi no li és comparable, i, a més a més, sempre assistirà als banquetes i als convits».

Així va parlar, i tots sense veu van romandre en silenci. Però a ells Diomedes, bo en el crit de guerra, els va dirigir la paraula: «Nèstor, el meu cor i el meu ànim intrèpid m'empenyen a introduir-me en el camp dels enemics, que són a prop, els troians; però si m'acompanyés algú altre, hi hauria més esperança i la seguretat seria més gran. Anant dos junts, un veu abans que l'altre allò que és més avantatjós; en canvi, un sol, encara que ho vegi, [225] la seva vista és més lenta i el seu enginy és més feble».

Així va parlar, i molts volien acompanyar Diomedes. Ho volien els dos Aiants, servents d'Ares; ho volia Meríones; ho volia sobretot el fill de Nèstor; ho volia l'Atrida Menelau, llancer famós; i també el pacient Odisseu desitjava introduir-se entre la multitud dels troians; car el cor dins el seu pit sempre es mostrava audaç. Entre ells parlà el sobirà de guerrers Agamèmnon: «Tidida Diomedes, grat al meu cor, et triaràs el company que vulguis, el millor dels qui s'hi ofereixen, perquè són molts els voluntaris. I tu, pel respecte propi del teu ànim, no deixis el millor i, en canvi, prefereixis el pitjor fent concessions, per tenir en compte el llinatge, ni encara que sigui un rei de més categoria que tu».

Així va parlar, perquè tenia por pel ros Menelau. Al seu torn, Diomedes, bo en el crit de guerra, va dir: «Si m'ordeneu que jo mateix em triï el company, ¿com podria oblidar-me del divinal Odisseu, el cor del qual és assenyat i l'ànim predisposat a totes les tasques, i que, a més a més, Pal·las Atena estima? Si ell m'acompanya, fins i tot del foc ardent tornaríem tots dos, perquè sap cavil·lar més que ningú».

El molt sofert divinal Odisseu li va respondre: «Tidida, no m'enalteixis tant ni tampoc no em renyis, perquè, això que dius, prou ho saben els argius. [250] Apa, anem-nos-en, perquè la nit ja s'acaba i l'aurora ja és a prop. Els estels ja han recorregut el seu curs, la nit ultrapassa més de dues parts i només en queda un terç».

Diomedes i Odisseu s'introdueixen en el camp dels troians

Havent parlat així tots dos, es posaren les armes terribles. El bel·licós Trasimedes^[370] va donar al Tidida una espasa de doble tall —la seva l'havia deixada vora la nau— i un escut. Li va posar al cap un casc de pell de brau, sense cimera i sense crinera, que s'anomena catètx^[371] i que sol protegir el cap dels xicots ben plantats. Meríones va donar a Odisseu un arc, un buirac i una espasa i li va posar al cap un casc fet de pell de bou. Per dins estava fermament tibat amb moltes corretges; per fora tenia blancs ullals de porc senglar de dents blanques, en gran nombre, posats per aquí i per allà amb ordre i encert; al mig estava ajustat amb un folre de feltre.^[372] Aquest casc, procedent d'Eleó,^[373] Autòlic^[374] l'havia pres a l'Ormènida Amíntor, quan li va foradar el seu sòlid palau, i a Escandia^[375] el va donar a Amfidamant de Citera. Amfidamant el va fer a mans a Molos com a present d'hospitalitat. Aquest el va donar a Meríones, el seu fill, perquè el portés, i aleshores cobria la testa ben ajustada d'Odisseu.

Tots dos, després d'haver-se posat les terribles armes, se'n van anar i van deixar allí tots els cabdills. A la seva dreta, prop del camí, Pal·las Atena els va enviar un agró roig. Ells no el van veure amb els seus propis ulls [275] al mig de la foscor de la nit, però el van sentir grallar. Odisseu es va alegrar per aquella au i va demanar a Atena: «Escolta, filla de Zeus que porta l'ègida, tu que sempre ets al meu costat en tots els meus treballs i que no et passen per alt els meus moviments. Ara mostra'm una altra vegada el teu gran amor, Atena, i concedeix-nos de tornar plens de glòria a les naus, després d'haver fet una gran gesta, que preocupi els troians».

En segon lloc, Diomedes, bo en el crit de guerra, també la va implorar: «Escolta'm ara també a mi, filla de Zeus, infatigable, assisteix-me, tal com quan vas assistir el meu pare, el divinal Tideu, a Tebes, quan hi va anar com a missatger dels aqueus. Aquests, els aqueus de túnica de bronze, els va deixar vora l'Asop, mentre ell portava un dolç missatge als cadmeus. Però, quan se'n tornava, va meditar accions funestes juntament amb tu, deessa divina, quan de cor li vas fer costat. Així també ara vulgues assistir-me i protegir-me. Jo et sacrificaré una vedella d'un any, d'ampla testa, indòmita, que mai cap home no hagi posat sota el jou. Jo te la immolaré després d'haver-li revestit les banyes d'or».

Així van dir tot pregant, i la dea Atena els va escoltar. Després d'haver pregat a la filla del gran Zeus, se'n van anar com dos lleons durant la nit fosca, a través del carnatge i dels cadàvers, entre les armes i la negra sang.

Doló

Tampoc Hèctor no va permetre que els troians alius dormissin, sinó que va convocar conjuntament tots els cabdills [300] que eren capdavaners i guies dels troians. Ell, després d'haver-los convocat, els va exposar el seu pla astut: «¿Qui se'm comprometria a fer l'acció que diré per una gran recompensa? La paga serà satisfactòria per a ell. Donaré un carro i dos cavalls de testa dreta, els millors que hi hagi a les ràpides naus dels aqueus, a aquell que s'atreveixi —i també la glòria s'alçaria per a ell— a anar prop de les naus lleugeres i informar-se si les ràpides naus són vigilades com fins ara, o bé si, doblegats ja pels nostres braços, deliberen entre ells la fugida i no volen fer guàrdia durant la nit, cansats per la terrible fatiga».

Així va parlar, i ells sense veu van romandre en silenci. Però entre els troians hi havia un cert Doló,^[376] fill del diví herald Eumedes, ric en or i ric en bronze, que era vil d'aspecte, però àgil de cames. Era l'únic noi entre cinc germanes. Aleshores aquest va dir als troians i a Hèctor aquestes paraules: «Hèctor, el meu cor i el meu ànim intrèpid m'empenyen a anar prop de les naus lleugeres i a informar-me. Però, vinga, aixeca'm aquest ceptre i jura'm que em donaràs els cavalls i el magnífic carro de bronze, que porten l'irreprotxable fill de Peleu, i no seré per a tu un espia inútil ni fora d'allò que esperes. Car mentrestant sense parar m'introduiré dins el campament fins que arribi [325] a la nau d'Agamèmnon, on segurament els cabdills deuen discutir els seus projectes, entre si decideixen fugir o bé continuar lluitant».

Així va parlar, i Hèctor va agafar el ceptre amb les seves mans i va jurar: «Que ho sàpiga el mateix Zeus, l'altitonant espòs d'Hera, cap altre dels troians no muntarà aquest carro, sinó que t'asseguro que només tu te'n gloriejaràs per sempre».

Així va parlar i va jurar un jurament fals, però el va encoratjar. Tot seguit es va posar a les espatlles l'arc corbat, es va cobrir pel damunt amb una pell grisa de llop, es va cofar el cap amb un casc de pell de fura, va agafar un venerable punxegut i es va posar a caminar cap a les naus des del campament. Tanmateix, ja no havia de tornar-ne ni havia de portar informació a Hèctor. Quan ja havia deixat la multitud de cavalls i d'homes i adelerat havia fet un tros de camí, el va veure que se'ls acostava Odisseu, de la nissaga de Zeus, i va dir a Diomedes: «Aquest home que ve del campament, Diomedes, no sé si és un espia de les nostres naus o si va amb la intenció de despullar algun dels cadàvers dels morts. Però deixem-lo que de primer ens passi una mica al davant en direcció a la plana. Després caient sobre ell, fàcilment el podríem agafar. Si se'ns avança corrent, fes-lo anar cap a les naus lluny del campament, escometent-lo amb la llança, per tal que no cerqui protecció cap a la ciutat».

Doló és capturat i mort per Odisseu i Diomedes

Havent parlat així, es van ajeure entre els cadàvers a la vora del camí. Ell, innocent, va passar corrents. [350] Però quan ja se'ls allunyava una distància com la dels solcs

llaurats per les mules —és que aquestes són més útils que els bous per a tirar l'arada encaixada en un guaret fondo—, tots dos es van posar a córrer. Ell, en sentir el soroll, es va aturar, car esperava en el seu cor que fossin companys que venien des de Troia per fer-lo recular, perquè Hèctor havia donat una contraordre. Però quan ja distaven el tir d'una llança o fins i tot no tant, es va adonar que eren homes enemics i va moure ràpids els genolls per escapolir-se'n. Ells immediatament acceleraren per empaitar-lo. Com quan dos gossos d'ullals esmolats, experts en la caça, escometen un cervatell o una llebre sense parar ni un instant per un paratge boscós, i l'animal corre al davant tot grinyolant, d'aquesta manera el Tidida i Odisseu, destructor de ciutats, tallant-li el camí cap a les seves tropes el perseguien sense parar ni un moment. Però, quan ja estava a punt de barrejar-se entre els guardes per fugir de pressa cap a les naus, aleshores Atena va infondre fúria al Tidida, perquè cap dels aqueus de túnica de bronze se li anticipés a vanar-se per haver-lo colpit i ell arribés en segon lloc. L'esforçat Diomedes va agafar impuls amb la llança i li va dir: «Atura't o t'atenyeré amb la llança. T'asseguro que no esquivaràs durant gaire temps la ruïna total de la meva mà».

Va parlar, va llançar la pica i expressament va errar l'home. La punta de la ben polida llança passant per damunt de la seva espatlla dreta es va clavar a terra. Ell es va aturar esglaiat tot quequejant —es va produir un cruixit de dents dins la seva boca—, [375] pà·lid de por. Ells dos, panteixant, el van atrapar i el van agafar amb les mans. Ell, posant-se a plorar, va dir aquestes paraules: «Preneu-me viu, que jo em rescataré. A casa hi ha bronze, or i ferro ben forjat. El meu pare us gratificaria amb un esplèndid rescat d'aquests metalls, si s'assabentés que jo sóc viu a les naus dels aqueus».

Contestant-li, el molt enginyós Odisseu va dir: «Tingues coratge, i que la mort no et sigui de cap manera motiu de desànim, però, vinga, digues-me això i contesta'm amb precisió: ¿cap on vas així en direcció a les naus, lluny de les teves tropes, tot sol en la nit fosca, quan els altres mortals dormen? ¿Potser per despullar algun dels cadàvers dels morts? ¿O Hèctor t'ha enviat per espigar detalladament cosa per cosa a les naus balmades? ¿O t'hi ha empès el teu propi desig?».

Tot seguit Doló li va respondre, mentre li tremolaven els membres: «Amb molts enganys m'ha fet perdre l'enteniment Hèctor, el qual ha estat d'acord a donar-me els cavalls d'un sol unglot de l'il·lustre fill de Peleu, i també el magnífic carro de bronze. En contrapartida m'ha manat que vagi a través de la ràpida nit negra per acostar-me als enemics i per informar-me si les ràpides naus són vigilades com fins ara, o bé si, doblegats pels nostres braços, deliberen entre ells la fugida i no volen fer guàrdia durant la nit, cansats per la terrible fatiga».

Tot somrient-li el molt enginyós Odisseu li va dir: [400] «Realment el teu cor aspirava a grans regals, els cavalls del bel·licós Eàcida. Són difícils de domar i de conduir per als homes mortals, per a tot altre que Aquil·leu, el qual va infantar una mare immortal. Però, apa, digues-me això i contesta'm amb precisió: ara, en venir

cap aquí, ¿on has deixat Hèctor, pastor de tropes? ¿On es troben les seves armes marcial? ¿On són els seus cavalls? ¿Com són les guàrdies i els jaços dels altres troians? Digues tot el que deliberen entre ells, si desitgen romandre aquí lluny, vora les naus o bé retornar a la ciutat, perquè ja han doblat els aqueus».

Al seu torn, Doló, fill d'Eumedes, va dir-li: «Bé, doncs, jo et contestaré tot això amb molta precisió. Hèctor, juntament amb els qui són els seus consellers, pren les decisions vora la tomba del diví Ilos,^[377] lluny del brogit del combat. Quant a les guàrdies que em preguntes, heroi, no n'hi ha cap de triada que vigili i que guardi el campament. Cal que vetllin tants troians com fogars hi ha, i ells estan desperts i s'exhorten els uns als altres per fer la guàrdia. Tanmateix, els aliats cridats de diversos països dormen; de fet han encarregat als troians fer la guàrdia, perquè no tenen a prop ni els fills ni les dones».

Contestant-li, el molt enginyós Odisseu va dir: «¿I ara com dormen, barrejats amb els troians domapoltres o a banda? Digues-m'ho perquè ho sàpiga». [425]

Aleshores Doló, fill d'Eumedes, li va respondre: «Bé, doncs, jo et contestaré amb tota precisió. A la banda de mar hi ha els caris i els pèons^[378] d'arc corbat, els lèlegs i els caucons^[379] i els divins pelasgs. La banda de Timbra^[380] ha tocat als licis, als misis altívols, als frigis, que lluiten a cavall, i als mèons, que combaten en carros. Però ¿per què em preguntes això, cosa per cosa? Si tots dos esteu ansiosos per penetrar dins la multitud dels troians, heus ací, arribats de no fa pas gaire, els tracis, a part, els darrers de tots els altres. Entre ells hi ha el rei Resos, el fill d'Eioneu. Té els cavalls més bells i més grossos que jo mai hagi vist. Són més blancs que la neu i semblants als vents per a córrer. El seu carro està ben treballat amb or i plata. Va arribar amb una armadura d'or, gegantina, una meravella de veure! Portar aquesta mena d'armes no escau gens als homes moridors, sinó als déus immortals. Però ara porteu-me a les naus lleugeres i deixeu-m'hi, després d'haver-me lligat amb un nus implacable, fins que hi hàgiu anat i ho hàgiu comprovat si davant de vosaltres he parlat tal com cal o no».

Mirant-lo ferotgement, l'intrèpid Diomedes li va dir: «No et posis en el teu cor la possibilitat de fugir, encara que ens hakis facilitat notícies útils. Si ara t'alliberem i et deixem anar, de segur que més endavant tornaries a les ràpides naus dels aqueus, [450] o bé per espiar-nos, o bé per combatre cara a cara. Si, en canvi, abatut per les meves mans, perds la vida, ja no seràs mai més en el futur cap sofriment per als argius».

Va parlar, i ell ja estava a punt de tocar-li el mentó amb la seva mà robusta en senyal de súplica, però Diomedes se li va abalançar amb una espasa curta, la hi va clavar al mig del coll i li va tallar ambdós tendons. Mentre ell intentava parlar, el cap se li va barrejar amb la pols. Li van treure del cap el casc de pell de fura, la pell de llop, l'arc d'extrems encorbats i la llança llarga. El diví Odisseu va aixecar enlaire tot això amb les mans a Atena, dea del pillatge, i, tot preguntant, va dir aquestes paraules: «Complau-te, dea, amb tot això, perquè tu ets la primera de tots els immortals que

honorarem amb aquests dons, però, ara, una vegada més guia'ns als cavalls i al bivac dels guerrers tracis».

Així va parlar i, alçant enlaire tot allò per damunt d'ell, ho va posar sobre un tamariu. També hi va fer un senyal visible, entrellaçant canyes i branques florides de tamariu, perquè no els passés per alt, quan hi tornessin a passar durant la fugaç nit negra.

Estrall en el camp dels tracis i mort de Resos

Tots dos van continuar endavant a través de les armes i de la sang negra, i, tot caminant, aviat van arribar a les tropes dels guerrers tracis. Ells, aclaparats pel cansament, dormien, i les seves belles armadures escampades per terra, al seu costat, en un bell ordre de tres files. Prop de cadascú hi havia un parell de cavalls. Resos dormia al mig, i al seu costat els seus ràpids cavalls eren fermats amb corretges a l'extrem de la barana del carro. [475] Odisseu els va veure abans i els ensenyà a Diomedes: «Aquest és el guerrer, Diomedes, i aquests són els cavalls, que ens ha descrit Doló, al qual hem llevat la vida. Apa, doncs, treu el teu esforçat coratge. No t'escau gens que et quedis dret, inactiu, amb les armes; deslliga els cavalls. O liquida tu els homes, i jo m'encarrego dels cavalls».

Així va parlar, i Atena, la d'ulls d'òliba, li va inspirar fúria. El Tidida Diomedes es va posar a matar tot al seu voltant, i esclatà un gemec esgarriós dels qui eren colpejats per la seva espasa. La terra s'enrogia de sang. Com un lleó, que quan escomet un ramat d'ovelles o de cabres sense guarda, s'hi llança amb males entranyes, així el fill de Tideu va caure damunt dels guerrers tracis, fins que en va exterminar dotze. D'altra banda el molt enginyós Odisseu anava arrossegant cap enrere, agafant-lo pel peu, aquell que colpia amb l'espasa el Tidida, quan se li acostava. Ho feia pensant en el seu ànim la manera com els cavalls de bella crinera hi passarien fàcilment entremig i no s'espantessin en el seu cor de trepitjar els cadàvers, ja que no hi estaven acostumats. I quan el fill de Tideu va arribar al rei, aquest fou el tretzè a qui va llevar la dolça vida, mentre esbufegava. De fet aquella nit se li havia ficat dins el seu cap un mal somni amb la figura del fill de l'Enida,^[381] per l'astúcia d'Atena. Mentrestant, el pacient Odisseu va desfermar els cavalls d'un sol unglot, els va lligar conjuntament amb les corretges i els va treure del grup, tot punxant-los amb l'arc, perquè no havia pensat d'agafar amb les mans les lluent xurriaques [500] del magnífic carro. Tot seguit va fer un xiulet al diví Diomedes per avisar-lo.

Tanmateix, aquest es quedà dubtant quina acció més desvergonyida faria, o prendre el carro, on hi havia les armes resplendents, estirant-lo pel timó, o emportar-se'l, aixecant-lo enlaire, o bé encara continuar llevant la vida a més tracis. Mentre meditava aquests pensaments en el seu cor, Atena se li plantà a prop i digué al diví

Diomedes: «Pensa en el retorn cap a les còncaves naus, magnànim fill de Tideu, perquè no hi vagis fugint de por, no sigui que una altra deïtat desperti també els troians».

Retorn dels espies al campament aqueu

Així va parlar. Ell es va adonar que era la veu de la dea la que li havia parlat i ràpidament va muntar als cavalls. Odisseu els va fer arriar amb el seu arc, i ells anaren volant cap a les ràpides naus dels aqueus.

Tampoc Apol·lo, el d'arc argentí, no mantenia una vigilància cega, quan va veure que Atena ajudava el fill de Tideu. Enutjat contra ella es va endinsar entre la multitud dels troians i va fer aixecar el conseller dels tracis Hipocoont, el noble cosí de Resos. De sobte ell es desvetllà del son i, quan va veure desert el lloc on havien estat els cavalls veloços i els homes agitant-se en la terrible degolladissa, es va posar a gemegar i va cridar pel seu nom el seu company benvolgut. Entre els troians va sorgir un clamor i un tumult indescriptible dels qui corrien precipitadament alhora. Volien contemplar les funestes accions que havien fet aquells homes abans que tornessin a les còncaves naus. [525]

Quan aquells van arribar al lloc on havien matat l'espia d'Hèctor, allí mateix Odisseu, favorit de Zeus, va aturar els cavalls veloços; el Tidida va saltar a terra, va posar a les mans d'Odisseu les sangonoses despulles i va tornar a muntar als cavalls. Va fujetejar els cavalls, i tots dos, no sense ganes, van anar volant cap a les naus balmades; car cap allí els portava el desig en el cor. Nèstor fou el primer que va sentir les seves passes i va dir: «Companys, cabdills i guies dels argius, ¿m'erraré o serà cert el que diré? Tanmateix, el meu ànim m'obliga a parlar. El trepig d'uns cavalls de passa lleugera envolta les meves orelles. Tant de bo que Odisseu i l'esforçat Diomedes portin tan de pressa cavalls d'un sol unglot des del camp dels troians, però tinc una por terrible en el meu cor que els més valents dels argius no hagin patit algun contratemps en el tumult dels troians».

Amb prou feines havia acabat de dir totes aquestes paraules, quan ells van tornar. Van saltar a terra i, alegres, amb la dreta els saludaren entre paraules agradables. El primer que els va preguntar fou l'auriga gereni Nèstor: «Vinga, digues-me, molt il·lustre Odisseu, excelsa glòria dels aqueus, com heu aconseguit aquests cavalls. ¿Us heu ficat dins la multitud dels troians, o bé algun déu us els ha donat tot sortint al vostre encontre? S'assemblen als raigs del sol d'una manera formidable. Encara que sigui un guerrer vell jo us asseguro que no em quedo vora les naus i constantment tinc contacte amb els troians; però no havia vist mai uns cavalls semblants. [550] Així, doncs, em penso que us els ha donat un déu que us ha sortit a l'encontre, perquè

a tots dos us estima Zeus apleganúvols i Atena d'ulls d'òliba, la filla de Zeus que porta l'ègida».

Contestant-li, el molt enginyós Odisseu va dir: «Nèstor Nelèiada, excelsa glòria dels aqueus, un déu, si vol, fàcilment regalaria cavalls millors que aquests, perquè són molt més poderosos. Aquests cavalls, ancià, acabats d'arribar, pels quals tu preguntes, són tracis. El seu amo, l'ha matat l'esforçat Diomedes, juntament amb dotze companys més, tots ells combatents excel·lents. I aquest és el tretzè, un espia que hem capturat prop de les naus, el qual Hèctor i els altres troians distingits han enviat perquè fos un explorador del nostre exèrcit».

Havent parlat així, va fer passar pel fossat els cavalls d'un sol unglot, tot rient. Satisfets, els altres aqueus el van seguir. Quan arribaren a la tenda ben construïda del Tidida, van fermar els cavalls a una menjadora per a animals, amb corretges ben tallades. Allí hi havia els cavalls de pota lleugera de Diomedes, els quals menjaven blat dolç com la mel. Odisseu va posar a la popa de la nau les sangonoses despulles de Doló, fins que enllestissin el sacrifici per a Atena. Ells es van posar dins la mar i, traient-se l'abundosa suor, s'hi van rentar les cames, el coll i les cuixes. I després que l'escuma de la mar els hagué netejat la suor i els hagué refrescat el cor, [575] es van ficar dins unes banyeres polides i s'hi banyaren. Després d'haver-se rentat i untat amb oli d'oliva, tots dos es van asseure per sopar i, traient vi dolç com la mel d'una cratera plena, feien libacions a Atena.

CANT XI

Les gestes d'Agamèmnon

Lluita indecisa

L'Aurora s'aixecava del llit, del costat de l'il·lustre Titó,^[382] per portar la claror als immortals i als mortals. Zeus va enviar la Discòrdia a les ràpides naus dels aqueus, dea funesta, que porta el signe de la guerra a les mans. Es va aturar damunt la negra nau panxuda d'Odisseu, que era al mig, per poder-se fer sentir de tots dos costats, tant cap a la banda de les tendes d'Aiant Telamoníada com cap a la banda de les d'Aquil·leu, els quals havien arrossegat les naus equilibrades als extrems, confiats en el seu valor i en la força de les seves mans. Allí es va plantar la dea, va fer un crit fort, terrible i estrident, i en el cor de cadascun dels aqueus va infondre una força gran i persistent per a combatre i lluitar. Immediatament la guerra els va resultar més dolça que el retorn amb les naus balmades cap a l'estimada terra pàtria.

L'Atrida va fer un crit i va donar l'ordre que els argius se cenyissin les armes. Ell mateix es va vestir el bronze enlluernador. En primer lloc, es va posar a les cames les belles gamberes cordades amb fermalls argentins. En segon lloc, es va ajustar al voltant de la pitrera la cuirassa, que una vegada li va donar Cíniras^[383] com a obsequi d'hospitalitat. I és que s'havia assabentat a Xipre de la gran notícia que els aqueus estaven a punt de salpar amb les naus cap a Troia. Per això la va regalar al rei per complaure'l. La cuirassa tenia deu ratlles d'esmalt blau fosc, dotze d'or i vint d'estany. [25] Unes serps d'esmalt blau arribaven fins al coll, tres a cada costat, semblants a l'arc iris que el Crònida fixa en un núvol com a presagi per als homes moridors. A les espatlles es penjà l'espasa, en la qual brillaven claus d'or. La beina tot al voltant era de plata i estava agafada a un baldric d'or. Va agafar l'impetuós escut, ben treballat, que el cobria tot sencer, preciós, al voltant del qual hi havia deu cercles de bronze. Tenia vint prominències en forma de melic, fetes d'estany, blanques, i la del mig era d'esmalt blau fosc. El coronava a la part superior la Gòrgona,^[384] la de rostre terrible, la qual mira ferotgement, i als costats la Por i la Fuga. La seva corretja era de plata. Al damunt s'hi enrotllava una serp d'esmalt, la qual tenia tres caps entrellaçats, nascuts d'un sol coll. Es posà al cap un casc de doble cimera i de quatre crineres, guarnit amb crins de cavalls. Va agafar dues sòlides llances folrades de bronze, punxegudes. Lluny, fins al cel, el bronze hi brillava. Per dalt van tronar Atena i Hera per honorar el rei de Micenes rica en or.

Aleshores cadascun va encarregar al seu auriga que retingués els cavalls en bon ordre allí, al fossat, i ells, revestits amb les armes, es van posar a córrer com soldats

d'infanteria. Un inacabable crit de guerra es va produir abans de l'alba. [50] Ordenats al fossat s'anticiparen als aurigues. Aquests anaven una mica més enrere. El Crònida va provocar un tumult espantós i des de les altures, des de l'èter, va fer ploure una rosada amarada de sang,^[385] perquè tenia la intenció de precipitar a l'Hades molts caps il·lustres.

A l'altra banda, els troians, dalt d'un turonet de la plana, eren al voltant del gran Hèctor i de l'irreprotxable Polidamant,^[386] d'Eneas, que era honorat com un déu pel poble dels troians, i dels tres Antenòrides, Pòlib, el diví Agènor i el jove Acamant, semblant als immortals. Hèctor portava un escut ben arrodonit per tot arreu. Com un estel sinistre apareix d'entre els núvols resplendent i després es torna a amagar dins una broma ombrívola, així Hèctor apareixia donant ordres de vegades a les primeres files i de vegades a les darreres. Tot sencer resplendia pel bronze, com el llampec de Zeus que porta l'ègida.

Com els segadors, els uns davant dels altres, segueixen el solc de la terra de conreu d'un home ric, sigui de blat o sigui d'ordi, i els manats d'espigues van caient espessos, així els troians i els aqueus, escometent-se mútuament, s'anaven matant, i ni els uns ni els altres es recordaven de la fugida funesta. La lluita mantenia igualats els fronts, i s'atacaven com a llops. La Discòrdia, causa de molts plors, s'alegrava de veure-ho. Dels déus només ella es trobava entre els qui lluitaven. Els altres déus no hi eren, sinó que, tranquils, [75] estaven asseguts als seus palaus, allí on cadascun tenia construït el seu bell casali als replers de l'Olimp. Tots acusaven el negrenúvol Crònida, perquè volia concedir la glòria als troians. Tanmateix, el pare no se'n preocupava, sinó que, retirat lluny dels altres, estava assegut a part, cofoi de la seva glòria, mentre contemplava la ciutat dels troians i les naus dels aqueus, el llampegueig del bronze i els qui mataven i els qui morien.

Gestes d'Agamèmnon

Mentre hi havia l'aurora i anava creixent el dia sagrat, els trets d'ambdós bàndols encertaven el blanc, i els guerrers anaven caient. Però a l'hora en què el llenyataire es prepara el dinar en els congostos de la muntanya, quan ha atipat els seus braços de tallar arbres grossos, el cansament li arriba al cor, i el desig de l'àpat agradós envaeix el seu esperit, aleshores els dànaus van rompre les files gràcies al seu valor, cridant-se els companys fila per fila. En primer lloc Agamèmnon va atacar i va capturar Biànor, pastor de guerrers, i tot seguit el seu company Oileu^[387] domapoltres. Ell havia saltat del carro i s'havia plantat al davant d'Agamèmnon. Però, quan de dret avançava adelerat, li va colpir el front amb la llança punxeguda, i el casc pesat de bronze no li aturà la pica, sinó que va traspasar tant el casc com l'os, i tot el cervell se li va escampar per dins. El va doblegar quan l'escometia enfurismat. Agamèmnon, sobirà

de guerrers, els va deixar allí amb el pit al descobert, perquè els havia tret els quitons. [100] Se'n va anar a despullar de les armes Isos i Àntif, ambdós fills de Príam, l'un bastard i l'altre legítim, els quals tots dos eren dalt d'un sol carro. El bastard feia d'auriga, i l'il·lustre Àntif hi anava al costat. En una altra ocasió anterior, als cims de l'Ida, Aquil·leu els havia lligat amb branques de vímet, quan els va agafar tot pasturant ovelles, i els va alliberar a canvi d'un rescat. Però aquesta vegada el gran sobirà Agamèmnon en va ferir un amb la llança al pit, damunt del mugró, i amb l'espasa va colpir Àntif a la vora de l'orella i el va fer caure del carro. Anant de pressa els va desvestir de les belles armadures, tan bon punt els va reconèixer. Efectivament, els havia vistos abans vora les ràpides naus, quan els hi va portar des de l'Ida Aquil·leu de peus lleugers. Com un lleó fàcilment esquartera els tendres cadells d'una cérvola àgil, agafant-los amb els seus ullals robustos, quan ha entrat al seu cau i els arrabassa les tendres entranyes; ella, la mare, encara que es trobi a prop, no els pot ajudar, perquè, a ella mateixa, li agafa una tremolor terrible; precipitadament salta cap a un alzinar espès i fuig suada cap al bosc per l'empait de la fera salvatge; així tampoc no els va poder ajudar de la ruïna cap dels troians, sinó que també ells mateixos s'escapoliën de l'atac dels argius.

D'altra banda, ell va abatre Pisandre i l'esforçat Hipòloc, fills del bel·licós Antímac, el qual, com que d'Alexandre havia rebut or i regals esplèndids, no permetia de cap manera lliurar Hèlena al ros Menelau. [125] Justament el sobirà Agamèmnon li va enxampar els seus dos fills, mentre eren en un sol carro i conduïen juntament els cavalls veloços. Se'ls van escapar de les mans les regnes resplendents, i els cavalls se'ls encabritaren. L'Atrida els saltà al davant com un lleó, i tots dos, des del carro estant, de genolls li suplicaren: «Agafa'ns vius, fill d'Atreu, i rep un rescat digne. Al palau d'Antímac hi ha nombrosos tresors: bronze, or i ferro forjat. El nostre pare et gratificaria amb un esplèndid rescat d'aquests metalls, si s'assabentés que som a les naus dels aqueus».

Així ploraven tots dos i suplicaven al rei amb paraules meloses, però no ho foren gens les que escoltaren: «Si realment tots dos sou fills d'Antímac, el qual una vegada, quan Menelau anà a una assemblea dels troians amb el diví Odisseu, va manar que el fessin matar allí mateix i que no tornés cap als aqueus, ara pagareu vosaltres l'ultratge ignominiós del vostre pare».

Va parlar, i va fer caure del carro a terra Pisandre, en colpir-lo al pit amb la llança. I d'esquena va quedar estès a terra. Hipòloc va baixar amb un salt, però Agamèmnon també el va abatre a terra: li va amputar les mans amb l'espasa, li va tallar el coll i li va donar una empenta per fer-lo rodolar com un corró entre la multitud. Els va deixar estar. On els batallons s'empenyien en major nombre, allí es va posar ell juntament amb altres aqueus de belles gamberes. Soldats que anaven a peu en mataven altres, forçats a fugir, [150] i feien el mateix uns aurigues amb altres; i sota ells s'aixecava des de la plana la polseguera que produïen les potes dels cavalls de peülla sonora, mentre s'exterminaven a cops amb el bronze. Amb tot, el sobirà Agamèmnon en

continuava matant sense parar i alhora donava ordres als argius. Com quan el foc devastador pren en un bosc de fusta seca i el vent, fent remolins, l'escampa per tot arreu, mentre els arbustos, abrusats per la fúria del foc, van caient de soca-rel; així sota l'Atrida Agamèmnon queien els caps dels troians que fugien, i molts cavalls de coll allargat feien xocar els carros buits pels ponts de la guerra, tot enyorant els aurigues irreprotxables, els quals jeien a terra molt més estimats pels voltors que no pas per les seves esposes.

Amb tot, Zeus protegia Hèctor dels trets, de la polseguera, del carnatge, de la sang i del tumult. D'altra banda, l'Atrida continuava amb energia, tot donant ordres als dànaus. Els troians, passant vora la tomba d'Ilos,^[388] l'antic Dardànida, s'apressaven pel mig de la plana, més enllà de la figuera borda,^[389] desitjosos d'arribar a la ciutat. L'Atrida, cridant sense parar, els continuava perseguint i s'esquitxava de mortaldat les mans invencibles. Però, quan arribaren a les portes Escees i a l'alzina, allí es van aturar i s'esperaven els uns als altres. Els altres encara fugien pel mig de la plana, com les vaques que un lleó ha espantat i les ha fet fugir totes a l'hora de la munyida del vespre. Per a una sola es fa palesa l'abismosa mort. El lleó se li abraona i en primer lloc li esquartera el coll amb els robustos ullals, [175] i després se li cruspeix la sang i totes les entranyes. Així l'Atrida, el sobirà Agamèmnon, els escometia, matant sempre el darrer, mentre el altres fugien espantats. Molts van caure del carro de cap i d'esquena sota la mà de l'Atrida. I és que no parava de moure's furiosament amb la llança.

Zeus avisa Hèctor a través d'Iris

Quan ja estava a punt d'arribar al peu de la ciutat i de la seva alta muralla, el pare del homes i dels déus es va asseure als cims de l'Ida de deus abundoses, després d'haver baixat del cel. Portava el llamp a les mans. Va enviar Iris, la d'ales d'or, que portés aquest missatge: «Apa, vés, ràpida Iris, i dóna a conèixer a Hèctor aquest missatge: mentre vegi l'Atrida, pastor de guerrers, movent-se a les primeres files i anihilant rengs de soldats, que se n'allunyi i que doni a la resta de l'exèrcit l'ordre de lluitar contra els enemics en la dura batalla. Però, quan, tocat per una llança o ferit per una sageta, pugi dalt del carro, aleshores li atorgaré força per a matar, fins que arribi a les naus ben guarnides de bancs per als remers, es pongui el sol i arribi la sagrada nit».

Així va parlar, i no el va desobeir la ràpida Iris, la de peus de vent. Ella va baixar de les muntanyes de l'Ida fins a la sagrada Ílion i hi va trobar el fill del bel·licós Príam, el diví Hèctor, dret entre els cavalls i el carro ben ajustat. Plantant-se-li al costat, Iris de peus àgils li va dir: «Hèctor, fill de Príam, semblant a Zeus en el seny, [200] el pare Zeus m'ha enviat a tu per comunicar-te el següent: mentre vegis Agamèmnon, pastor de guerrers, movent-se a les primeres files i anihilant rengs de

soldats, esquivava la batalla i donava a la resta de l'exèrcit l'ordre de lluitar contra els enemics en la dura batalla. Però, quan, tocat per una llança o ferit per una sageta, pugi dalt del carro, aleshores t'atorgarà la força per a matar, fins que arribis a les naus ben guarnides de bancs per als remers i es pongui el sol i arribi la nit sagrada».

Havent parlat així, Iris, la de peus lleugers, se'n va anar, i Hèctor va saltar de dalt del carro a terra amb les armes. Brandant llances punxegudes va recórrer l'exèrcit per tot arreu i va despertar la lluita terrible. Els troians van donar la volta i plantaren cara als aqueus. Des de l'altra banda, els argius reforçaren els batallons. La batalla es va reorganitzar, i s'enfrontaren. Agamèmnon va saltar en primer lloc, perquè desitjava molt lluitar al davant de tots.

Agamèmnon, ferit, queda fora de combat

Digueu-me ara, Muses, que teniu estatges olímpics, qui va ser el primer que es va enfrontar a Agamèmnon, o dels mateixos troians o dels il·lustres aliats.

Fou l'Antenòrida Ifidamant, noble i alt, que s'havia criat a la fèrtil Tràcia, mare d'ovelles. El va educar al seu palau, essent encara petit, Cisses, el seu avi matern, el qual va engendrar Teano, la de galtes boniques. Quan va arribar a la plenitud de la gloriosa joventut, [225] el volia retenir allí i donar-li la seva filla.^[390] Un cop casat va abandonar el tàlem i va anar al darrere de la fama dels aqueus amb les dotze naus balmades, que el van seguir. Després va deixar les ben equilibrades naus a Percota i va arribar a Ílion a peu. Ell fou el qui aleshores s'enfrontà a l'Atrida Agamèmnon. Quan ja eren a prop l'un de l'altre, tot avançant, l'Atrida va fallar el cop, i la llança se li va desviar. Ifidamant el va ferir a la cintura, sota la cuirassa, i es va recolzar sobre el seu cos, refiant-se en la robusta mà. Tanmateix, no li va traspasar el cinturó tot resplendent, sinó que molt abans la punta, en topar amb la plata, es va doblegar com el plom. La va agafar amb la mà el gran sobirà Agamèmnon i la hi va estirar, enfurismat com un lleó, i la hi va prendre. Amb l'espasa el va ferir al coll, i li va afliurar els membres. Així caigut, ell es va adormir en un somni de bronze, l'infeliç, per defensar els seus compatriotes, lluny de la seva sol·licitada esposa legítima, de la qual no va veure la gratitud, i, en canvi, per a ella va fer grans despeses. De primer li va donar cent bous, i després li va prometre mil cabres i ovelles, que li pasturaven en gran nombre. Aleshores l'Atrida Agamèmnon el va despullar i se'n va anar emportant-se les belles armes a través de la multitud dels aqueus.

Quan el va veure el més il·lustre dels guerrers Coó,^[391] el primogènit d'Antènor, una pena agudíssima li va cobrir els ulls pel seu germà caigut. [250] Es va posar dret al costat d'Agamèmnon, sense que se n'adonés, amb la llança el colpejà al mig del braç, sota el colze, i la punta de la llança resplendent se li va clavar recta. Immediatament el sobirà de guerrers Agamèmnon es va estremir. Amb tot, ni així es

va retirar del combat i la batalla, sinó que, brandant la llança nodrida pels vents, va saltar al seu damunt. Ell, tot enardit, arrossegava pel peu el seu germà i fill del mateix pare, Ifidamant, i cridava tots els més valents. Mentre l'estirava entre la multitud sota l'escut bombat, Agamèmnon el va ferir amb la llança de punta de bronze i li va desfer els membres. Plantant-se-li al costat, mentre estava inclinat sobre Ifidamant, li va tallar el cap. Allí els fills d'Antènor van acomplir el seu destí a mans del rei Atrida i van davallar a la mansió d'Hades.

Agamèmnon va continuar recorrent les fileres dels altres guerrers amb la pica, amb l'espasa i amb rocs grossos, mentre la sang calenta li rajava de la ferida. Quan la nafra se li assecà i la sang se li estroncà, uns dolors fortíssims van penetrar la fúria de l'Atrida. Com quan s'apodera d'una dona partera el dard agut, penetrant, que li envien les Ilities,^[392] les deesses del part dolorós, les filles d'Hera que porten les fiblades punyents del part, així de penibles eren els dolors que penetraren la fúria de l'Atrida. Va saltar dalt del carro i va encarregar a l'auriga que el portés cap a les còncaves naus, perquè estava afligit en el seu cor. Va fer un crit fortíssim per fer-se sentir als dànaus: [275] «Companys, cabdills i guies dels argius, ara aparteu vosaltres de les naus solcadores de la mar la lluita ferotge, perquè a mi el provident Zeus no m'ha permès que lluités tot el dia contra els troians».

Així va parlar, i l'auriga va fustigar els cavalls de bella crinera cap a les còncaves naus. Tots dos cavalls, no sense ganes, hi van anar volant. S'anaven cobrint de bromera els pits i per sota s'embrutaven de pols, mentre transportaven lluny de la batalla el sobirà turmentat pel dolor.

Hèctor anima els seus homes a la lluita

Hèctor, tan bon punt va veure que Agamèmnon s'allunyava, cridant fort els troians i els licis, els va exhortar: «Troians, licis i dàrdans, que lluiteu cos a cos, sigueu homes, companys, i recordeu-vos del vostre coratge impetuós. El guerrer més distingit se n'ha anat, i a mi el Crònida Zeus m'ha atorgat un honor immens. Vinga, conduïu els cavalls d'un sol unglot directament contra els esforçats dànaus, perquè aconseguíu la glòria més alta».

Havent parlat així, va estimular la fúria i el coratge de cadascun. Com quan un caçador llança els gossos de blancs ullals contra un porc senglar ferotge o contra un lleó, d'aquesta manera llançava els troians magnànims contra els aqueus el Priàmida Hèctor, igual que Ares, flagell dels mortals. Ell mateix, ple d'orgull, se n'havia anat entre els primers, i va caure al mig de la batalla d'una manera semblant a una tempesta que bufa amb violència i que, en precipitar-se des de dalt a la mar violàcia, no para de remoure-la.

¿Qui va ser llavors el primer i el darrer que va abatre [300] el Priàmida Hèctor, quan Zeus li va atorgar la glòria? Aseu, el primer, Autònous i Opites; el Clítida Dòlop, Ofelci i Agelau; Esimne, Oros i Hipònous,^[393] que romania ferm a la batalla. Aquests són els cabdills dels dànaus que Hèctor va abatre, a més d'una gran multitud, com quan el Zèfir escampa els núvols de l'emblanquidor Notos, en colpejar-los en fortes ràfegues de vent; les nombroses ones inflades es van cargolant, i per dalt l'escuma s'escampa sota els xiulets del vent vagarívol; així d'atapeïts eren els caps que eren llevats als guerrers per la mà d'Hèctor.

Aleshores hi hauria hagut un desastre i les accions haurien estat irreparables, i els aqueus, en la seva fugida, s'haurien precipitat a les naus, si Odisseu no hagués cridat el Tidida Diomedes: «Tidida, ¿què ens ha passat que ens hem oblidat del coratge impetuós? Apa, vine aquí, benvolgut amic, posa't al meu costat, perquè serà una vergonya si Hèctor de casc tremolós conquereix les naus».

Contestant-li, l'intrèpid Diomedes li va dir: «És clar que em quedaré i aguantaré, però el guany nostre serà magre, perquè Zeus apleganúvols vol donar la força als troians més que no pas a nosaltres».

Va parlar, i de dalt del carro va fer caure Timbreu a terra, en ferir-lo amb la llança al muç esquerre. Per la seva banda, Odisseu va abatre el divinal Molíon, el servent d'aquest sobirà. Tot seguit els van abandonar, perquè ja havien deixat de lluitar. Ells dos, anant al mig de la multitud, provocaven el desconcert, com quan dos porcs senglars, plens d'orgull, cauen entre gossos de cacera; [325] així, atacant una altra vegada, mataven troians. Però els aqueus, en escapolir-se del diví Hèctor, respiraven tranquils.

Aleshores ells dos capturaren un carro i dos guerrers, els millors del seu poble, tots dos fills del percosi Mèrops, el qual coneixia l'art endevinatòria millor que ningú i no havia deixat que els seus dos fills anessin a la guerra exterminadora. No obstant això, ells dos no li'n van fer gens de cas, perquè les Parques de la negra mort els conduïen. El Tidida Diomedes, famós per la llança, els llevà la vida i l'alè, i els arrabassà les seves armes il·lustres. Odisseu, d'altra banda, va despullar Hipòdam i Hipíroc.^[394]

Aleshores, el Crònida va equilibrar la tensió de la batalla en ambdós bàndols, mentre la contemplava des de l'Ida, i uns i altres s'anaven matant. El fill de Tideu va ferir amb la llança el Peònida Agàstrof al maluc. Els cavalls no eren a prop, al seu abast, per a fugir, i va cometre un gran error en el seu esperit. El seu criat els tenia lluny, i ell corria enardit a peu entre les primeres files, fins que va perdre la vida estimable. Hèctor, amb la seva mirada aguda, va veure Diomedes i Odisseu entre les files i els va escometre cridant amb força. Els batallons dels troians el van seguir al darrere. Diomedes, bo en el crit de guerra, en veure'l, es va estremir i tot seguit, a Odisseu, que era a prop, li va dir: «Aquesta calamitat, l'impetuós Hèctor, ve rodolant contra nosaltres. Apa, doncs, aturem-nos i intentem rebutjar-lo mantenint-nos fermes».

Va parlar, i brandant la llança d'ombra allargada, la hi va llançar, el va encertar i no va fallar. Havent-la apuntat al cap, [350] el va tocar al capdamunt del casc. El bronze va rebotre en el bronze i no li va arribar a la formosa pell. I és que el protegia el casc de tres capes, allargat en forma de tub, que li havia donat Febos Apol·lo. De pressa, Hèctor va recular corrent una bona distància i es va barrejar amb el gruix de la multitud. S'aturà, caigué de genolls i es recolzà amb la robusta mà a terra. La negra nit li va cobrir els ulls. Mentre el Tidida feia el recorregut de la llança disparada lluny, a través dels qui combatien a primera fila, on se li havia clavat a terra, Hèctor es va refer i, saltant una altra vegada dalt del carro, el va conduir cap a la multitud i va esquivar la negra parca. I quan l'empaitava amb la llança, l'intrèpid Diomedes li va dir: «Ara has fugit un altre cop de la mort, gos. Certament la ruïna ha arribat prop teu. Una altra vegada te n'ha lliurat Febos Apol·lo, el qual has d'invocar quan vagis a l'estrèpit provocat pel xoc de les javelines. De segur que et segaré la vida més endavant quan em topi amb tu, si algun dels déus és el meu protector. De moment, atacaré uns altres troians, a veure qui atenyo».

Diomedes i Odisseu ferits

Va parlar, i va continuar despullant el Peònida, il·lustre per la llança. D'altra banda, Alexandre, el marit d'Hèlena de bella cabellera, va tibar l'arc contra el Tidida, pastor de guerrers, recolzant-se en una estela, a la tomba erigida pels homes al Dardànida Ilos, l'antic ancià del poble. Diomedes estava traient la cuirassa del pit a l'il·lustre Agàstrof, l'escut tot resplendent de les seves espatlles, i el casc pesat. Alexandre va tibar l'encorbament de l'arc [375] i va disparar. El tret no li va sortir endebades de les mans i li va encertar el peu dret. La fletxa el travessà de banda a banda i es clavà a terra. Alexandre es va posar a riure molt content, amb un salt va sortir de l'amagatall i, eufòric, li va dir aquestes paraules: «Estàs ferit, i el meu tret no ha fugit en va. Tant de bo t'hagués tocat en la part inferior del baix ventre i t'hagués llevat la vida. D'aquesta manera haurien respirat de la seva desgràcia els troians, els quals davant teu tremolen com cabres beladores davant un lleó».

Sense torbar-se, l'esforçat Diomedes li va dir: «Arquer, fatxenda, orgullós del teu arc de banya, sotjadonzelles, si intentessis fer una prova cara a cara amb les armes, no et servirien per a res el teu arc i les sagetes atapeïdes. I ara, perquè m'has esgarrinxat la planta del peu, te'n glorieges així. No me'n preocupo, com si m'hagués ferit una dona o una criatura sense ús de raó. Perquè és esmussat el dard d'un home covard sense coratge. Molt diferent és el tret que surt de la meva mà i per poc que toqui algú, resulta una arma refilada i immediatament el deixa sense vida. Les galtes de l'esposa del ferit queden totes esquinçades pel dol; i els seus fills, orfes. Ell, mentre enrogeix la terra de sang, es va podrint, i al voltant hi té més aus que no pas dones».

Així va parlar, i Odisseu, il·lustre per la llança, se li acostà i se li plantà al davant. Diomedes es va asseure al darrere i es va treure del peu el dard punxegut, i per tot el cos li va córrer un dolor penetrant. Va saltar dalt del carro i va encarregar a l'auriga que el portés cap a les còncaves naus, car estava afligit en el seu cor. [400]

Es va quedar sol Odisseu, il·lustre per la llança, i no li quedava a prop cap dels argius, perquè, a tots, els havia agafat por. Enutjat, va dir al seu cor magnànim: «Ai de mi, ¿què em passarà? Molt mala cosa és si jo, acovardit, fujo d'aquesta gentada, però és més esgarrifós si jo sóc agafat tot sol. El Crònida ha posat en fuga els altres dànaus. Però, ¿per què el meu cor em diu aquestes coses? Prou sé que són covards els qui es mantenen allunyats de la guerra; en canvi, el qui es distingeix en la batalla cal que es mantingui ferm amb esforç, tant si ell és ferit com si ell fereix un altre».

Mentre agitava aquests pensaments en el seu cor i en el seu esperit, les files dels troians armats amb escuts avançaren i l'acorralaren al centre, posant al bell mig la desgràcia per a ells mateixos. Com quan els gossos i els xicots ben plantats assetgen un porc senglar, que els surt del cau profund, esmolant els blancs ullals entre les corbades mandíbules, li salten al voltant, i es produeix un cruixit de dents, i ells resisteixen sense dubtar, encara que sigui una fera temible; així els troians assetjaven Odisseu, favorit de Zeus. Ell va ferir en primer lloc l'irreprotxable Deiòpites a la part superior de l'espatlla, tot saltant amb la punxeguda llança; tot seguit va despullar Toó i Ènom. A continuació, a Quersidamant, quan saltava del carro, li va clavar la llança al melic sota l'escut bombat. Ell va caure a la pols i amb la palma de la mà va agafar-se a la terra. [425] Els va deixar estar i després va colpir l'Hipàsida Càrops, germà carnal de l'opulent Socos. Per ajudar-lo hi va córrer Socos, un home semblant a un déu; en arribar-hi a prop, es va aturar i li va dir aquestes paraules: «Odisseu de molt renom, insadollable d'astúcies i de batussa, avui et gloriejaràs per dos Hipàsides, si mates dos homes com nosaltres i ens treus les armes, o bé, ferit per la meva llança, perdràs la vida».

Havent parlat així, el va colpir a l'escut arrodonit igual per tot arreu. La sòlida llança va traspasar-li l'escut resplendent i va enfonsar-se per la cuirassa ben treballada. Li va tallar tota la pell dels costats, però Pal·las Atena no va permetre que s'introduís a les entranyes del guerrer. Odisseu va reconèixer que la llança no li havia arribat al punt fatal; es va fer enrere i va dir a Socos aquestes paraules: «Ah desgraciat, de ben segur que t'ateny la mort abismal. Certament m'has apartat de la lluita contra els troians, però jo t'asseguro que aquí mateix, en el dia d'avui, tindràs la mort i la negra parca i que, abatut per la meva llança, la glòria la donaràs a mi, i la vida a Hades d'il·lustres poltres».

Va parlar, i l'altre, havent-se girat, ja es donava a la fuga. Però, quan es tombava, li va clavar la llança a l'esquena, al mig de les espatlles, i li va travessar el pit. Aquell va caure sorollosament, i el diví Odisseu se'n va alegrar: «Socos, fill del bel·licós Hipas, domapoltres, [450] la fi de la mort s'ha anticipat a atènyer-te, i no l'has esquivat. Ah desgraciat, ni el teu pare ni la teva mare venerable et clouran els ulls, en

morir, sinó que les aus carnívores et devoraran batent les ales compactes al teu voltant. En canvi, si jo moro, els aqueus divins m'honoraran amb exèquies fúnebres».

Havent parlat així, la sòlida llança del bel·licós Socos es va treure del cos i de l'escut amb prominències. Quan l'hagué treta, li va rajar sang, la qual inquietava el seu ànim. Els magnànims troians, quan van veure la sang d'Odisseu, dient-s'ho els uns als altres, hi van córrer tots a través de la multitud. Tanmateix, ell es feia enrere i cridava els seus companys. Després va cridar tres vegades tan fort com és capaç el cap d'un home, i tres vegades va sentir el seu clam Menelau, el favorit d'Ares. Immediatament va dir a Aiant, que era a prop: «Aiant Telamoni, de la nissaga de Zeus, cabdill de guerrers, fins a mi ha arribat la veu del pacient Odisseu, igual com si fos sol i els troians el violentessin tallant-li el pas en la terrible batalla. Apa, anem-hi entre la multitud, perquè és millor alliberar-lo. Em fa por que no li passi alguna cosa, tot sol entre els troians, encara que sigui valerós, i temo que no sigui gran l'enyorança entre els dànaus».

Havent parlat així, ell anava al davant i alhora el seguia Aiant semblant a un déu. Aviat trobaren Odisseu, favorit de Zeus. Tot al seu voltant els troians l'envoltaren, tal com ho fan a la muntanya els xacals rogenca a un cérvol banyut, ferit per la fletxa que un home li ha disparat [475] amb la corda de l'arc. Ell gràcies a les seves potes se n'escapa fugint, mentre la sang és calenta i els genolls se li mouen, però quan la ràpida fletxa l'ha abatut, els xacals carnívors l'esquarteren a les muntanyes, en un bosc ombrívol. Però una deïtat hi porta un lleó rapinyaire; els xacals es dispersen i ell se'l cruspex. D'aquesta manera, llavors, nombrosos troians encoratjats assetjaven l'intrèpid i molt astut Odisseu. Amb tot, l'heroi, escometent-los amb la seva llança, apartava el dia fatal. Però Aiant se li va acostar portant un escut com una torre, i se li va plantar al costat.

Els troians s'escamparen espantats, uns aquí i els altres allà. El bel·licós Menelau el va treure de la multitud, agafant-lo amb la mà, mentre un servent li va conduir el carro a prop.

Aiant va saltar damunt els troians i va abatre Dòricle, fill bastard de Príam, després va ferir Pàndoc, i va ferir també Lisandre, Piras i Pilartes. Com quan un riu que va ple cap a la plana, baixant torrencialment muntanya avall, engruixit per la pluja de Zeus, s'enduu moltes alzines seques i molts pins i aboca molt de fang a la mar, així l'il·lustre Aiant escometia i atacava a la plana, eliminant cavalls i homes. Hèctor no se n'havia assabentat, perquè lluitava a la banda esquerra de tota la batalla, vora les ribes del riu Escamandre, al voltant del gran Nèstor i del bel·licós Idomeneu, per on queien major nombre de caps d'homes i sorgia una cridòria inextingible. [500] Hèctor es movia entre ells duent a terme gestes extraordinàries amb la llança i amb la perícia eqüestre, i exterminava batallons de joves. Però els divins aqueus no s'haurien retirat del seu camí si Alexandre, el marit d'Hèlena de bella cabellera, no hagués aturat les proeses de Macàon, pastor de soldats, en ferir-lo a l'espatlla dreta amb una sageta de tres llengüetes. Els aqueus, malgrat que respiraven fúria, van tenir por per

ell, no fos que el capturessin, si la guerra s'inclinava de l'altra banda. Immediatament Idomeneu va dir al diví Nèstor: «Nèstor, fill de Neleu, excelsa glòria dels aqueus, de pressa, puja al carro, al costat que hi pugui Macàon^[395] i condueix com més aviat millor els cavalls d'un sol unglot cap a les naus. Un home que és metge és equivalent a molts altres per extreure sagetes o per aplicar remeis balsàmics».

Així va parlar, i no el va desobeir l'auriga gereni Nèstor. Immediatament el va pujar al seu carro, al costat hi va pujar Macàon, el fill d'Asclepi, l'irreprotxable guaridor. Va fuetejar els cavalls, i ells dos, no sense ganes, van arribar volant a les còncaves naus, on els duia el seu desig en el cor.

Aiant es retira

Cebríones,^[396] que anava al carro al costat d'Hèctor, es va adonar que els troians estaven amoïnats i li va dir aquestes paraules: «Hèctor, nosaltres ens trobem aquí amb els dànaus, a un extrem de la batalla terrible de sons. Els altres troians es mouen en la confusió, tant els cavalls com ells. [525] Aiant Telamoni els ataca. Prou que l'he vist; car porta un ample escut a les espatlles. Dirigim, doncs, cap allí els cavalls i els carros, sobretot allí on genets i peons, esbatussant-se en una lluita funesta, es maten els uns als altres i on s'aixeca una cridòria inextingible».

Havent parlat així, fuetejà els cavalls de belles crineres amb unes sonores xurriaques. En sentir l'espetic, ràpidament van portar el carro rabent entre els troians i els aqueus, trepitjant cadàvers i escuts. L'eix per sota estava tot tacat de sang, i també ho estaven les baranes del carro, que eren esquitxades per les gotes dels unglots dels cavalls i les de les llantes. Hèctor desitjava endinsar-se dins la multitud de guerrers i trencar files tot saltant. Va provocar entre els dànaus un desordre terrible i va recular ben poc davant una llança. Ell va recórrer les files dels altres guerrers amb la pica, amb l'espasa i amb grans rocs, però esquivava la lluita amb Aiant Telamoni. I és que Zeus s'irritava contra ell quan lluitava amb un guerrer més valent.

El pare Zeus, el d'alt tron, va infondre por a Aiant. Ell, espantat, es va aturar i es va posar a l'esquena l'escut de set pells de bou. Igual que una fera es va estremir tot mirant cap a la multitud i, quan de tant en tant es girava, no apartava gaire un genoll de l'altre. Com quan els gossos i els pagesos foragiten de l'estable dels bous un lleó; ells no permeten que se'ls endugui la carn greixosa dels bous, [550] perquè estan desperts tota la nit; però el lleó, volent abastar la carn, ataca directament, i tanmateix no aconsegueix res, ja que contra ell, procedents de mans agosarades, cauen nombroses javelines i teies enceses, davant les quals s'espanta, malgrat que sigui impetuós, i, quan arriba l'alba, s'allunya amb el cor entristit. Així Aiant, molt a desgrat seu, s'apartava dels troians amb el cor afligit; i és que tenia por per les naus dels aqueus. Igual que un ase que va a la vora d'un sembrat i fa enrabiatar uns infants,

entossudit ell, sobre el qual es trenquen molts garrots per totes bandes; però ell hi entra i hi menja el blat; i els nens l'estoven amb bastons, però la seva violència és de criatures i amb prou feines el fan fora, quan ja s'ha atipat de farratge; d'aquesta manera llavors els alius troians i els seus aliats, famosos arreu des de lluny, seguien constantment el gran Aiant, fill de Telamó, i el colpejaven amb les llances al mig de l'escut. Però Aiant, recordant-se de tant en tant del seu coratge impetuós, els plantava cara i contenia els batallons dels troians domapoltres. Amb tot, altres vegades es girava d'esquena i fugia. A tots, tanmateix, impedia que s'atansessin a les ràpides naus i ell mateix es movia amb coratge mantenint-se ferm al mig de troians i d'aqueus. Algunes llances, disparades frontalment per mans agosarades, es van clavar en el gran escut, però moltes quedaven fixes a terra a mig camí, abans de tocar la seva pell blanca, ansioses de sadollar-se de carn.

Quan l'il·lustre fill d'Evèmon, [575] Eurípil, el va veure atacat per una pluja de dards, va anar-hi i se li va posar al costat. Va disparar la seva llança resplendent i va ferir el Fausíada Apisàon, pastor de guerrers, al fetge, sota el diafragma, i immediatament li va desfer els genolls. Eurípil es va precipitar damunt seu i li va començar a treure les armes de les espatlles, però, quan el divinal Alexandre el va veure que treia l'armadura d'Aspisàon, a l'acte va tibar l'arc contra Eurípil i el va ferir a la cuixa dreta amb una fletxa. La canya se li va trencar i li afeixugava la cuixa. Tot evitant la parca, va recular en direcció cap al grup dels seus companys i va fer un gran crit als dànaus, fent-se sentir a una banda i a l'altra: «Companys, cabdills i guies dels argius, atureu-vos, feu mitja volta i allibereu Aiant del dia fatal, ell, que està aclaparat pels trets. Us asseguro que no s'escaparà de la guerra trepidant. Apa, tot plantant cara, poseu-vos ben fermes al voltant del gran Aiant, el fill de Telamó».

Així va parlar Eurípil ferit. Ells se li posaren a la vora a tot el seu voltant, tot recolzant els escuts a les espatlles i aixecant enlaire les llances. Aiant va anar al seu encontre. Es va aturar i es va girar tan bon punt va arribar al grup dels companys.

Aquil·leu envia Pàtrocle a la tenda de Nèstor

Així lluitaven, tal com el foc que flameja. Les eugues de Neleu,^[397] totes suades, apartaven Nèstor de la guerra i duien també Macàon, pastor de guerrers. En veure'l, se n'adonà el diví Aquil·leu de peus lleugers. S'estava dret a la popa de la nau d'enormes proporcions, [600] contemplant la batussa terrible i la desfeta lamentable. Tot seguit va cridar el seu company Pàtrocle, parlant-li des de la nau. El va sentir des de la tenda i en va sortir semblant a Ares, i precisament això fou el principi de la desgràcia. En primer lloc va parlar l'esforçat fill de Meneci: «¿Per què em crides, Aquil·leu? ¿Per a què em necessites?». Responent-li, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «Meneciàda diví, grat al meu cor, ara em penso que els aqueus, suplicants, es

posaran de genolls al meu davant, perquè l'estat de necessitat ja se'ls ha fet insostenible. Apa, doncs, vés ara, Pàtrocle, favorit de Zeus, i pregunta a Nèstor qui és aquest que porta ferit de la guerra. Per cert, per darrere s'assembla en tot a l'Asclepiada Macàon, però no he vist la fisonomia de l'home. Les eugues han passat davant meu de pressa pel desig d'anar endavant».

Així va parlar. Pàtrocle va obeir el seu benvolgut company i es va posar a córrer cap a les tendes i les naus dels aqueus.

Quan aquells van arribar a la tenda del fill de Neleu, van baixar a terra, nodridora de molts, i el criat Eurimedont deslligava les eugues del carro de l'ancià. Ells van deixar eixugar la suor de les túniques, exposant-se a la brisa, a la vora de la mar. Tot seguit van entrar a la tenda i es van asseure en escambells. Els va preparar una barreja^[398] Hecamedea de bells rínxols, la qual Nèstor va rebre a Tènedos^[399] com a botí, quan Aquil·leu la va saquejar. [625] Ella era filla del magnànim Arsínous, i els aqueus la hi van reservar, perquè Nèstor es distingia de tothom en el consell. En primer lloc, ella els va preparar una bella taula amb potes d'esmalt blau fosc, ben polida; tot seguit va posar al damunt una plata de bronze; a dins, ceba com a estímul per a la beguda, també mel grogosa i, a més a més, menges fetes amb farina d'ordi sagrat;^[400] al costat, una copa bellíssima, que el vell s'emportà de casa seva, guarnida amb claus d'or. Tenia quatre anses: a cadascuna de banda i banda picotejaven dos coloms d'or i per sota hi havia dos suports.^[401] Qualsevol altre amb prou feines podria moure-la de la taula, quan era plena. Només el vell Nèstor l'aixecava sense esforç. La dona, que s'assemblava a les dees, hi va manar fer la barreja amb vi de Pramnos. Tot seguit va ratllar-hi formatge amb un ratllador de bronze i després hi va escampar farina blanca d'ordi. Tan bon punt va tenir enllestida la barreja, els va cridar. Després d'haver begut i d'haver satisfet la set abrusadora, es complaien a fer petar la xerrada entre l'un i l'altre. Però Pàtrocle se'ls presentà a la porta, semblant a un déu. En veure'l, l'ancià es va aixecar del seient llampant i, agafant-lo de la mà, el va fer entrar i el va invitar a asseure's. Però Pàtrocle, des de l'altra banda, ho va refusar i li digué aquestes paraules: «No hi ha motiu per seure, ancià de la nissaga de Zeus, i no em convenceràs. És respectable i sever el qui m'envia a assabentar-me sobre aquest que portes ferit. Però jo mateix [650] el reconec i veig que és Macàon, pastor de guerrers. Ara torno com a missatger vers Aquil·leu per comunicar-li la notícia. Prou bé saps, ancià nodrissó de Zeus, com és de terrible aquell home. Fins i tot culparia un innocent».

Tot seguit li va respondre Nèstor, l'auriga gereni: «¿Per què es lamenta així pels fills dels aqueus, que han estat ferits pels dards? No en sap res, del dol que ha sorgit a l'exèrcit. Els més distingits jeuen a les naus o tocats per un dard o bé colpits per una llança. Està ferit de dard el Tidida, l'esforçat Diomedes; està ferit de llança Odisseu, il·lustre per la seva pica, i també Agamèmnon. També Eurípil ha estat tocat per una fletxa a la cuixa. I aquest altre l'acabo de treure jo mateix del combat tocat per una sageta sortida d'un arc. Això no obstant, Aquil·leu, encara que és valent, no es

preocupa dels dànaus ni se n'apiada. ¿O potser espera fins que, vora la mar, les ràpides naus siguin cremades pel foc abrusador malgrat l'esforç dels argius, i que nosaltres mateixos siguem exterminats un rere l'altre?

Nèstor explica les seves gestes

»La meua força ara no és ja com la que abans hi havia en els meus membres flexibles. Tant de bo jo fos jove, i el meu vigor es mantingués ferm, com quan es va produir la lluita entre els eleus i nosaltres pel robatori d'unes vaques, quan jo vaig matar Itimoneu, l'intrèpid Hipiròquida que habitava l'Èlida, per poder-me endur el ramat com a represàlia. Ell, mentre defensava les seves vaques, va ser ferit a les primeres files per una javelina procedent de la meua mà [675] i va caure, fet pel qual es dispersà el seu exèrcit format per camperols. Vam arregar un botí bastant considerable: cinquanta ramats de bous, altres tantes ramades d'ovelles, altres tantes baconades de porcs, altres tants ramats extensos de cabres, cent cinquanta eugues rosses, totes femelles, moltes d'elles amb els poltres i tot a sota. I tot això ens ho vam endur cap a la regió de Pilos de Neleu i de nit vam arribar a la ciutat. Neleu se'n va alegrar en el cor, perquè, malgrat que vaig anar a la guerra molt jove, hi vaig aconseguir molt d'èxit. A trenc d'alba, els heralds van anunciar amb veu clara i sonora que compareguessin aquells amb els quals s'estava en deute a la divina Èlida. Els capdavanters dels pilis es repartiren el botí. I és que els epeus^[402] estaven endeutats amb molts, perquè nosaltres, com que érem pocs, havíem estat maltractats a Pilos. Anys enrere, l'intrèpid Hèracles, quan va venir, ens va causar danys i ens va matar els més distingits que hi havia. En efecte, dotze eren els fills de l'irreprotxable Neleu. D'aquests només vaig quedar jo, i tots els altres van morir. Envanits per aquest fet, els epeus de túnica de bronze ens van vexar i maquinaven accions violentes contra nosaltres. El vell es va triar un ramat de bous i una gran ramada d'ovelles, reservant-se tres-cents animals i els seus pastors, perquè realment se li devia un gran deute a l'Èlida divina: quatre cavalls vencedors en els certàmens amb el seu carro corresponent, que havien competit per un premi, ja que havien de [700] córrer per un trípede. Allí els va retenir Augias,^[403] el sobirà d'homies i va deixar anar el conductor, afligit pels cavalls. El vell, irritat de paraula i de fet, se'n va quedar una porció immensa. La resta la va donar al poble per repartir-la, perquè ningú no se n'anés sense una part proporcional. Nosaltres arreglàvem tot això, cosa per cosa, i al voltant de la ciutat fèiem sacrificis. Però, al tercer dia, tots junts, ells mateixos en gran nombre i els cavalls d'un sol unglot, ens envaïren en massa. Entre ells foren armats els dos Moliònides,^[404] que encara eren uns infants que no sabien res del coratge impetuós. Hi ha una ciutat, Trioessa, un turó elevat, lluny de l'Alfeu, als confins de la Pilos sorrenca. Aquesta fou la que van assetjar, desitjosos d'arrasar-la.

Però, quan ja havien recorregut tota la plana, a la nit, Atena ens va venir corrent des de l'Olimp per anunciar-nos que ens arméssim. Va reunir el poble de Pilos, no a desgrat, sinó molt impacient per combatre. Neleu no em deixava posar-me les armes i em va amagar els cavalls, perquè ell deia que jo no coneixia gens les tasques de la guerra. Però fins i tot així, encara que era un combatent dels que anaven a peu,^[405] vaig sobresortir entre els nostres aurigues, perquè Atena així va portar la contesa. Hi ha un riu, el Minieios, que desemboca a la mar prop d'Arena,^[406] on vam esperar la divina Aurora els aurigues de Pilos, mentre els qui lluitaven a peu avançaven en grups. Des d'allí, equipats amb les armes, amb tot el coratge vam arribar cap al migdia al sagrat corrent de l'Alfeu. [725] Allí, després d'haver fet bells sacrificis al totpoderós Zeus i també un bou a l'Alfeu, un altre toro a Posidó i una vaca del ramat a Atena, la dea d'ulls d'òliba, ens vam posar a sopar al campament, en grups, i després ens en vam anar a dormir, cadascú amb les armes posades, vora els corrents de l'Alfeu. Els magnànims epeus assetjaven la ciutat, desitjosos d'arranar-la. Però abans se'ls féu evident la gran tasca d'Ares. Quan el sol resplendent era al damunt de la terra, vam entaular el combat, després d'haver invocat Zeus i Atena. Quan va començar la batussa entre els pilis i els epeus, vaig ser jo el primer que va abatre un home i em vaig endur els cavalls d'un sol unglot i el guerrer Muli. Era gendre d'Augias, ja que posseïa la seva filla gran, la rossa Agamedea, ell, que coneixia tots els remeis que produeix l'espaiosa terra. El vaig colpir amb la llança de bronze quan se m'acostava. Va caure a la pols. Vaig saltar dalt del carro i em vaig aturar entre els primers combatents. Però els magnànims epeus van fugir espantats, l'un cap aquí, l'altre cap allà, quan van veure que havia caigut l'home que era el capitost dels aurigues i que es distingia en la lluita. Jo vaig llançar-me com un vendaval ombrívol i vaig capturar cinquanta carros, i al costat de cadascun d'ells, dos homes van mossegar la terra amb les dents, doblegats per la meua llança. Aleshores hauria liquidat els dos infants Moliònides, fills d'Àctor, [750] si el seu pare, el gran sobirà sacsejador de la terra, no els hagués salvat del combat cobrint-los amb una boira espessa. En aquella ocasió Zeus va atorgar una gran victòria als pilis. Vam perseguir l'enemic per la plana espaiosa, anant-los matant i recollint les belles armes, fins que vam arribar a Buprasi,^[407] una comarca molt rica en blat, a la falda de la roca Olènia, en el lloc que s'anomena turó d'Alesi. Des d'allí Atena féu recular l'exèrcit nostre. Allí vaig matar i deixar el darrer guerrer. De tornada des de Buprasi, els aqueus van menar els veloços cavalls cap a Pilos, i tots van donar gràcies a Zeus entre els déus, i a Nèstor entre els homes. Així era jo, si mai he estat així entre els guerrers. Aquil·leu, en canvi, ell tot sol en traurà profit, del seu valor. Em penso que se'n penedirà molt, quan les tropes siguin exterminades. Bon amic, el teu pare Meneci, el dia que et va enviar des de Ftia vers Agamèmnon, ja et feia aquesta recomanació. Nosaltres érem dintre, el diví Odisseu i jo, i al palau vam sentir molt bé totes les recomanacions que et feia. Havíem arribat al casalici ben habitat de Peleu, mentre reuníem tropes per Acaia, terra nodridora de molts. Fou aleshores quan a dintre vam trobar l'heroi

Meneci, a tu, i al costat Aquil·leu. El vell auriga Peleu, al clos del pati, rostia cuixes greixoses de bou en honor de Zeus, que amb el llamp es delita. Tenia una copa d'or, mentre feia libacions amb vi roig com el foc damunt les víctimes flamejants. [775] A vosaltres dos us havia tocat l'encàrrec de la carn, quan nosaltres ens vam plantar al vestíbul. Aquil·leu, sorprès, es va aixecar d'una revolada i, agafant-nos de la mà, ens va fer entrar. Ens convidà a asseure'ns i ens va oferir amb tota cura els presents d'hospitalitat que és costum per als hostes. Quan vam estar satisfets de menjar i beure, jo vaig començar la conversa per animar-vos que ens seguíssiu. Vosaltres hi vàreu estar molt d'acord, i ells dos us van fer moltes recomanacions. El vell Peleu va encarregar al seu fill Aquil·leu que sempre fos el primer i que sobresortís per damunt dels altres. A tu, Meneci, fill d'Àctor, et va donar aquest consell: "Quant al llinatge, Aquil·leu és superior, però tu ets més gran, encara que en força et depassi molt. Però tu digues-li raonaments ben fonamentats, fes-li suggeriments i aconsella'l. Ell, per al seu bé, et farà cas". Aquests advertiments li feia l'ancià, i tu te n'has oblidat. Però tu ara això ho podries dir a l'intrèpid Aquil·leu, per veure si et fa cas. ¿Qui sap si tu, amb l'ajut d'una divinitat, commoures el seu cor, tot aconsellant-lo? És bo l'advertiment d'un company. Però si en el seu cor intenta esquivar algun vaticini que li ha revelat la seva venerable mare de part de Zeus, almenys que t'hi enviï a tu i que al mateix temps et segueixi la resta de les tropes dels mirmídon, a veure si arribes a ser la llum de la salvació per als dànaus. Que et doni les seves belles armes perquè les portis a la batalla, per si, confonent-te amb ell, els troians desisteixen de la guerra i poden respirar els bel·licosos fills dels aqueus, [800] els quals estan aclaparats. Per breu que fos, seria un respir de la contesa. Els qui esteu descansats fàcilment rebutjaríeu els qui estan fatigats de l'estrèpit del combat cap a la ciutat, lluny de les naus i de les tendes».

Pàtrocle i Eurípil

Així va parlar, i va commoure el seu cor dins el pit, i es va posar a córrer al costat de les naus vers l'Eàcida Aquil·leu. Però, quan Pàtrocle arribava corrent prop de les naus del diví Odisseu, on hi havia l'assemblea i el tribunal i on també hi havien erigit els altars dels déus, allí li va sortir a l'encontre, tot coixejant de la guerra, l'Evemònida Eurípil, de la nissaga de Zeus, que havia estat ferit a la cuixa per una fletxa. Una suor abundosa li regalimava de les espatlles i del cap, i de la ferida dolorosa li sortia sang negra a borbolls, però el coneixement el tenia ferm i clar. En veure'l, l'esforçat fill de Meneci se'n compadí i, lamentant-se, va dir aquestes paraules alades: «Ah desafortunats cabdill i guies dels dànaus, així, lluny dels éssers estimats i de la vostra terra pàtria, a Troia havíeu de sadollar, amb el vostre greix blanc, els àgils gossos.

Però, apa, respon-me això, Eurípil, heroi nodrissó de Zeus, ¿encara resistiran els aqueus el monstuós Hèctor o bé seran exterminats, sotmesos per la seva llança?».

Eurípil, malgrat que estava ferit, li va respondre cara a cara: «Pàtrocle, de la nissaga de Zeus, ja no hi ha possibilitat de defensa per als aqueus, sinó que cauran en les negres naus. Car tots els qui abans eren els més distingits [825] jeuen a les naus ferits per les mans dels troians, la força dels quals creix constantment. Però tu salva'm i porta'm a la meva nau negrosa. Fes-me un tall per treure'm la sageta de la cuixa. La sang negra de la ferida, renta-me-la amb aigua calenta i escampa-m'hi remeis balsàmics, benèfics, que, segons diuen, vas aprendre d'Aquil·leu, deixeble de Quiró,^[408] el més just dels centaures. Quant als metges Podaliri i Macàon, l'un crec que jeu a la tenda amb una ferida i necessita també un metge irreprotxable, i l'altre aguanta ferm el ferotge Ares a la plana dels troians».

Al seu torn li respongué l'intrèpid fill de Meneci: «¿Com deurà ser el final de tot això? ¿Què hem de fer, heroi Eurípil? Me'n vaig per transmetre al valerós Aquil·leu l'encàrrec que m'ha fet el gereni Nèstor, el guardià dels aqueus. Però en l'estat deplorable en què et trobes, no et deixaré pas».

Va parlar, va agafar el pastor d'homes pel tors i el va portar a la tenda. Quan el va veure el seu criat, va estendre pells de bou a sota. Tan bon punt l'hi va fer ajeure, li va fer un tall amb el ganivet per treure-li el dard agut i dolorós. Li va rentar la sang negra amb aigua calenta i, com a calmant del dolor, li va posar una arrel amarga, prèviament triturada amb la mà, que li va fer minvar les molèsties. La nafra se li va assecar, i la sang se li va estroncar.

CANT XII

La batalla del mur

Destí del mur construït pels aqueus

Mentre l'esforçat fill de Meneci tenia cura d'Eurípil, que havia estat ferit, continuaven lluitant en massa els argius i els troians. Ja no podia resistir més el fossat dels dànaus ni tampoc ho podia fer el mur ample per dalt, que havien bastit per a les naus, amb un fossat excavat a tot el voltant —sense que fessin il·lustres hecatombes als déus—, perquè els protegís les ràpides naus i l'abundós botí que hi tenien. El mur havia estat construït a desgrat dels immortals, i, per tant, no podia romandre dret gaire temps. Mentre Hèctor era viu i Aquil·leu estava enfurismat, mentre la ciutat del sobirà Príam es mantenia intacta, durant aquest temps el gran mur dels aqueus va romandre estable. Però, quan havien mort tots aquells troians que havien estat els millors, quan molts dels argius havien estat abatuts i només en quedaven uns quants, i quan la ciutat de Príam havia estat destruïda el desè any i els argius ja havien tornat amb les naus cap a la seva volguda pàtria,^[409] aleshores Posidó i Apol·lo van decidir enderrocar el mur,^[410] fent-hi passar la fúria dels rius que des de les muntanyes de l'Ida van cap a la mar, el Resos, l'Heptàpor, el Carès, el Rodi, el Grànic, l'Esep, el diví Escamandre i el Simoent,^[411] on havien caigut a la pols molts escuts de pell de bou i cascs de tres cimeres i també la nissaga dels homes semidéus. Febos Apol·lo va decantar les boques d'aquests rius cap a una mateixa direcció i durant nou dies va aviar els seus corrents cap al mur. Zeus va ploure [25] sense parar per tal de fer que el mur surés a la mar més de pressa. El mateix sacsejador de la terra amb el trident a les mans anava al davant i enviava cap a les ones tots els fonaments, fets de troncs i de pedres, que els aqueus havien amuntegat amb esforç. Va deixar llisa la costa de l'Hel·lespont, de corrents ràpids, i novament va cobrir de sorra la platja espaiosa, un cop va enrunar el mur. Va fer girar els rius cap al seu curs, per on abans passava el cabal d'aigua de bells corrents.^[412]

L'atac al mur

D'aquesta manera més tard havien d'actuar Posidó i Apol·lo. Però aleshores la lluita i la cridòria cremaven al voltant del mur ben construït, i el fustam de les torres cruixia pels trets disparats. Els argius, colpejats pel fuet de Zeus, resistien acorralats vora les còncaves naus per por d'Hèctor, l'esforçat instigador de la fugida. I ell, tal com

abans, lluitava igual com un temporal. Com quan al mig de gossos i d'homes caçadors un porc senglar o un lleó fa mitja volta fent ostentació de la seva força; i ells s'agrupen en forma de mur, se li enfronten i li disparen amb les seves mans una pluja de llances, però el seu cor admirable en cap moment no es torba ni el fa fugir, i el seu coratge és el que el mata; es gira ara aquí ara allà tot temptejant les files dels homes i per allà on ataca cedeixen les rengleres dels caçadors; d'aquesta manera Hèctor, anant amunt i avall entre la multitud, demanava i exhortava als companys que traspassessin el fossat. Però els seus cavalls [50] de potes àgils no s'hi atrevien i no paraven de renillar aturats a dalt, just a la vora. De fet els espantava l'amplada del fossat, i tampoc no era fàcil saltar-hi pel damunt des de prop ni travessar-lo. A tot el voltant hi havia pendents respectables, i per la banda de dalt era farcit d'estaques punxegudes, [413] que havien plantat els fills dels aqueus, atapeïdes i grosses, com a protecció contra guerrers enemics. No hi hauria entrat fàcilment un cavall estirant un carro de belles rodes, i els soldats de peu dubtaven si ho podrien aconseguir. Aleshores, Polidamant es presentà a l'audaç Hèctor i li va dir: «Hèctor i altres capdavaners dels troians i dels aliats, intentem fer passar els ràpids cavalls pel fossat d'una manera forassenyada. És molt difícil de travessar. Està plantat d'estaques punxegudes, i a la vora hi ha el mur dels aqueus. Anant amb carro no s'hi pot baixar ni lluitar-hi. És molt estret, i crec que hi prendrem mal. Si Zeus altitonant, mal disposat envers ells, pretén arrasar-los i desitja protegir els troians, això és precisament el que jo voldria que succeís de seguida, que els aqueus s'extingissin aquí, lluny d'Argos, sense glòria. Però si fan mitja volta i es produeix un contraatac des de les naus i ens entremquem a l'interior del fossat excavat, em penso que ni tan sols un missatger podrà regressar de tornada a la ciutat, sota l'escomesa dels aqueus, si es giren contra nosaltres. Però, apa, tal com us digui, feu-me cas tots: [75] que els servidors retinguin els cavalls a la vora del fossat, i nosaltres mateixos a peu, equipats amb les armes, seguim Hèctor fent pinya. Els aqueus no resistiran, si la fi de la mort està fixada per a ells».

Les cinc columnes de l'atac

Així va parlar Polidamant, i a Hèctor va plaure el seu consell irreprotxable. Tot seguit ell, des del carro, va saltar a terra amb les armes. Tampoc els altres troians no van romandre agrupats dalt dels carros; tots en van baixar, quan van veure-ho fer al divinal Hèctor. Aleshores cadascú va ordenar al seu auriga que subjectés els cavalls en perfecte ordre allí, a la vora del fossat. Es van separar dels carros, es van reagrupar entre ells, ordenats en cinc columnes, i van seguir els seus caps.

Uns anaven juntament amb Hèctor i l'irreprotxable Polidamant. Aquests, que eren els més nombrosos i els més distingits, estaven desitjosos de rompre el mur i de lluitar vora les còncaves naus. Els seguia Cebríones com a tercer capdavanter; car

Hèctor havia deixat al carro un altre de menys vàlua que Cebríones.^[414] Comandaven la segona columna Paris, Alcàtous i Agènor;^[415] la tercera, Helen i Deífob, semblant als déus, tots dos fills de Príam. El tercer cap era l'heroi Asi, Asi Hirtàcida, que des d'Arisbe^[416] havia portat uns cavalls fogosos i grossos, des del riu Sel·leent. Comandava la quarta columna el noble fill d'Anquises, Eneas, i amb ell hi havia els dos fills d'Antènor, Arquèloc i Acamant, bons coneixedors de tota mena de combats. [100] Sarpèdon anava al capdavant dels il·lustres aliats i es va triar Glauc i el bel·licós Asteropeu;^[417] car li semblava que aquests eren de molt els millors en comparació als altres, després d'ell mateix, que es distingia entre tots. Quan es van agrupar els uns i els altres amb escuts ben treballats de pell de bou, van avançar adelerats vers els dànaus. Els semblava que ja no resistirien i que caurien a les negres naus.

Intent frustrat d'Asi

Llavors tots els troians i aliats, famosos des de lluny, van obeir el consell de l'irreprotxable Polidamant. Tanmateix, l'Hirtàcida Asi, comandant de guerrers, no va voler deixar allí el carro i l'auriga que l'acompanyava, sinó que amb el carro i tot es va acostar a les ràpides naus, el desassenyat, el qual no havia d'escapolir-se de les funestes parques ni, envanit dels seus cavalls i del seu carro, havia de tornar des de les naus cap a la ventosa Ílion. Abans el destí de nom odiós el va embolcallar amb la llança d'Idomeneu,^[418] Deucàlida il·lustre. Se'n va anar cap a l'esquerra de les naus, per on els aqueus tornaven de la plana amb els cavalls i els carros. Per allí ell féu passar els cavalls i el carro. A les portes no hi va trobar ni els batents tancats ni el gran forrellat posat, sinó que uns homes els tenien oberts per si podien salvar algun company que fugís del combat cap a les naus. Per allí ell, decidit, directe hi conduïa els cavalls, i altres el van seguir cridant molt fort. De fet, els semblava que els aqueus ja no [125] els resistirien, sinó que caurien entre les negres naus; desassenyats! A les portes trobaren dos guerrers excel·lents, fills altius dels llancers làpites,^[419] el fill de Pirítous, l'esforçat Polipetes, i Leonteu,^[420] semblant a Ares, flagell dels mortals. Tots dos estaven drets davant les altes portes, com dues alzines d'alta capçada a les muntanyes, les quals cada dia aguanten el vent i la pluja agafades amb les seves arrels grosses i extenses; així tots dos, confiats en les seves mans i en la seva força, esperaven que el gran Asi els ataqués i no fugien pas. I ells, en direcció vers la muralla ben construïda, aixecant enlaire els escuts de pells assecades de bou, avançaven amb una gran cridòria al voltant del sobirà Asi, de Jamen, d'Orestes Asiada, de Toó i d'Enòmau.^[421] Mentrestant, aquells dos eren dintre i animaven els aqueus de belles gamberes a lluitar en defensa de les naus. Però, tan bon punt van veure que els troians atacaven el mur, es va produir una cridadissa i una desbandada.

Tanmateix, ells dos van saltar a fora i van lluitar davant les portes, assemblant-se a dos senglars feréstecs, que a les muntanyes esperen que els arribi l'escomesa d'homes i de gossos; tots dos salten cap a un costat i al voltant d'ells esmicolen els arbustos del bosc segant-los de soca-rel, i es produeix un cruixit de dents, fins que algú els tira un tret i els lleva la vida. [150] Així espetegava el bronze resplendent en els seus pits, en ser cosits a trets pel davant. Combatien amb molta força refiats en els guerrers de dalt del mur i en la seva força. Des de les torres ben construïdes aquests tiraven rocs, combatent en defensa pròpia i en defensa de les tendes i de les ràpides naus. Queien els rocs a terra com les volves de neu que un vent tempestuós, en regirar els núvols ombrívols, escampa atapeïdes damunt la terra nodridora de molts; d'aquesta manera rajaven els dards, tant des de les mans dels aqueus com des de les dels troians. Els cascs i els escuts bombats deixaven anar uns espetecs sords, en ser colpejats per les pedres. Va fer un gemec i va ser ferit a les dues cuixes Asi Hitàrcida, el qual renegant va dir aquestes paraules: «Pare Zeus, també tu t'has fet amic de les mentides d'una manera totalment exagerada, ja que jo estava segur que els herois aqueus no resistirien la nostra fúria ni les nostres mans intocables. Ells, tal com les vespes, flexibles pel mig del cos, o les abelles fan el seu rusc a la vora d'un camí pedregós i no deixen el seu habitacle còncav, sinó que s'hi queden defensant la seva fillada dels homes que cerquen mel, d'aquesta manera ells, encara que són dos, no volen retirar-se de les portes abans de matar o de ser abatuts».

Així va parlar, i no va convèncer la mentalitat de Zeus, encara que digués aquestes coses; car el seu ànim volia atorgar la glòria a Hèctor.

Uns lluitaven a un costat de la porta, altres a l'altre; [175] tanmateix, és difícil que jo expliqui tot això com si fos un déu, ja que arreu al voltant de la muralla de pedres s'aixecava el foc prodigiós. Els argius, malgrat que estaven afligits, defensaven les naus per necessitat. Tenien l'ànim encongit tots els déus que en la lluita eren protectors dels dànaus. Els làpites ja s'havien llançat a la lluita i al carnatge.

Aleshores el fill de Pirítous, l'esforçat Polipetes, amb la llança va tocar Damas en el casc de galteres de bronze, i el casc de bronze no la va aturar, sinó que la punta bronzejada va traspasar-lo i li va rompre l'os, i tot el cervell se li va esclafar dintre. El va abatre tot enardit. Després va despullar Piló i Ormen. Leonteu, brot d'Ares, va colpir amb la llança Hipòmac, el fill d'Antímac i el va tocar en el cinturó. Tot seguit va treure la punxeguda espasa de la beina i, saltant entre la multitud, en primer lloc va colpejar Antífates en el combat cos a cos. Aquest va caure a terra d'esquena. Immediatament després Menó, Jamen i Orestes, tots els va tombar, l'un rere l'altre, a terra, nodridora de molts.

Es fa palès un signe desfavorable per als troians

Mentre els treia les armes lluent, els joves guerrers seguien Polidamant i Hèctor. Aquests, que eren els més nombrosos i els més distingits, eren els qui estaven més enardits per esbotzar el mur i per calar foc a les naus; amb tot, vacil·laven encara aturats vora el fossat. És que, quan estaven entusiasmats a punt de travessar-lo, els arribà una au, [200] una àguila de vol elevat vorejant les tropes per la banda esquerra, que portava en les seves urpes una enorme serp rogenca, viva i bellugant-se encara. No s'havia oblidat de la seva ferotgia i, doblegant-se cap enrere, encara va picar el pit de l'au, que la portava, vora el coll. L'àguila, apesurada pel dolor, la va deixar anar a terra i la va tirar al mig de la multitud, mentre xisclava i reprenia el vol amb el buf del vent. Els troians es van estremir quan van veure que al mig d'ells hi havia la serp recargolant-se, un prodigi de Zeus que porta l'ègida. Llavors Polidamant, plantant-se al costat d'Hèctor, li va dir: «Hèctor, a l'assemblea, encara que et doni bons consells, sempre em reptes d'una manera o d'una altra, perquè no et sembla gens bé que, al consell i a la guerra, un que és del poble parli en contra teu i, en canvi, et sembla adient que augmenti el poder en tot moment. Ara et diré un altre cop allò que em sembla que és el millor. No hem d'anar a lluitar contra els dànaus al voltant de les naus. Jo crec que això acabarà d'aquesta manera, si veritablement als troians, enardits per traspasar el mur, els ha vingut aquesta au, l'àguila de vol elevat vorejant les tropes per la banda esquerra i portant a les seves urpes una enorme serp rogenca, encara viva; de sobte l'ha deixada anar abans d'arribar al seu niu i no ha acabat d'endur-se-la i de donar-la als seus pollets; així nosaltres, encara que esbotzem les portes i el mur dels aqueus amb gran força i encara que els aqueus cedeixin, no refarem el mateix camí de tornada des de les naus. [225] Deixarem enrere molts troians, que els aqueus exterminaran amb el bronze en defensa de les naus. Així ho interpretaria un endeví que en el seu cor tingués un coneixement clar dels auguris i al qual les tropes fessin cas».

Mirant-lo amb un esguard ferreny, Hèctor, el del casc tremolós, li va dir: «Polidamant, ja no em són grates les coses que dius. Prou saps imaginar-te una idea millor que aquesta. Si de debò dius això seriosament, és que els mateixos déus t'han fet perdre l'enteniment. Tu em demanes que m'oblidi de les decisions de Zeus altitonant, les quals ell mateix em va prometre fent un senyal d'assentiment amb el cap. Tu em suggereixes que faci cas de les aus d'ales desplegadas. Jo ni me'n preocupo gens ni m'hi neguitejo, si van cap a la dreta, vers l'aurora o vers el sol, o si van cap a l'esquerra, vers la foscor tenebrosa. Nosaltres hem de fer cas de la voluntat del gran Zeus, el qual és sobirà de tots els mortals i els immortals. El millor presagi només és un: lluitar en defensa de la pàtria. ¿Per què tens por de la guerra i de la lluita? Encara que tots els altres morim vora les naus dels argius, tu no tinguis por de morir, perquè el teu cor no és intrèpid ni lluitador. Però si t'allunyes del combat o apartes algun altre de la guerra convencent-lo amb paraules, immediatament perdràs la vida abatut per la meva llança». [250]

Hèctor ataca el mur, i els Aiants el defensen

Havent parlat així, es va posar al capdavant. Els altres el seguien amb una gran cridòria. Zeus, que s'adelita amb el llamp, va aixecar ràfegues de vent des de les muntanyes de l'Ida, les quals duïen una polseguera en direcció cap a les naus. Va embuixar l'enteniment dels aqueus i va atorgar la glòria als troians i a Hèctor. Ells, refiant-se en aquests prodigis i en la seva força, van intentar esbotzar el gran mur dels aqueus. Arrencaven els permòdols de les torres, intentaven fer caure els merlets i palanquejaven els pilars i contraforts que els aqueus havien fixat a terra en primer lloc perquè fossin els puntals de les torres. Els estiraven cap enrere esperant rompre el mur dels aqueus. Tanmateix, els dànaus encara no s'apartaven del pas, sinó que protegien amb pells de bou els parapets, des dels quals disparaven contra els enemics que s'acostaven al peu del mur.

Els dos Aiants, sense parar de donar ordres, anaven i venien per tot arreu dalt de les torres i encoratjaven la fúria dels aqueus. A un, el reptaven amb paraules dolces com la mel; a un altre, en canvi, amb paraules gruixudes, tots els que veïen que afluiaven massa en la lluita: «Companys, tant el qui és el més distingit dels argius, com el qui és mediocre, i fins i tot qui és més fluix, perquè no tots els homes són iguals a la guerra, per a tots ara hi ha feina. Fins i tot vosaltres mateixos us n'adoneu. Que ningú no es faci enrere cap a les naus, ara que heu sentit el qui us encoratja, sinó que tireu endavant i animeu-vos mútuament, a veure si el llampegant Zeus olímpic ens concedeix repel·lir l'atac i escometre els enemics fins a la ciutat». [275]

Així tots dos cridant estimulaven el combat dels aqueus. Com les volves de neu cauen espesses un dia d'hivern, quan Zeus provident s'aixeca per fer nevar i fa palès als humans que aquestes són les seves fletxes; i havent fet adormir els vents aboca la neu sense parar, fins que cobreix els cims de les altes muntanyes, els turons elevats, les planes cobertes de farratge i els fèrtils conreus dels homes; i fins i tot escampa la neu damunt la mar cendrosa, als ports i a les costes, i només les onades, en acostar-s'hi, l'aturen; i tota la resta queda coberta pel damunt, quan la nevada de Zeus ha caigut; així volaven espesses les pedres dels qui les tiraven des d'un costat i de l'altre, unes cap als troians, les altres des dels troians cap als aqueus. I una espetegadissa retrunyia per damunt de tot el mur.

Sarpèdon intervé en l'atac al mur

Ni tan sols llavors els troians i l'il·lustre Hèctor haurien esbotzat les portes del mur i el gran forrellat si Zeus provident no hagués fet saltar el seu fill Sarpèdon contra els argius, com un lleó contra bous de banyes tortes. Immediatament es va posar al davant l'escut arrodonit per tot arreu, preciós, tot de bronze i ben treballat, que un

bronzer havia forjat i a l'interior del qual havia sargit pells de bou atapeïdes amb barnilles d'or que les travessaven tot al voltant. Ell, posant-se l'escut al davant i brandant dues llances, es va posar a caminar com un lleó nodrit a les muntanyes, que durant molt de temps està mancat de carn i el seu ànim coratjós l'incita [300] a apoderar-se d'ovelles i a entrar en una cleda ben tancada. Fins i tot si hi troba els pastors que vigilen el ramat amb gossos i amb garrots, no desisteix de fugir del corral sense haver fet un intent, o bé saltant arrabassa una ovella, o bé ell mateix és ferit a primera línia per una javelina procedent d'una mà àgil; d'aquesta manera llavors el coratge va impel·lir el divinal Sarpèdon a assaltar el mur i a rompre els parapets. Tot seguit va dir a Glauc, fill d'Hipòloc: «¿Per què, Glauc, nosaltres dos som molt més honorats a Lícia amb seients preferents, amb més trossos de vianda i amb copes més plenes? ¿Per què tothom ens contempla com a déus i tenim assignada una gran extensió de terreny^[422] vora les ribes del Xantos, un bell fruiterar i una fèrtil terra de conreu per al blat? Per això ara cal que, essent entre els primers, ens mantinguem fermes per enfrontar-nos en la lluita abrusadora, perquè algú dels licis armats amb cuirassa digui així: “No, no mancats de glòria governen Lícia els nostres reis, i mengen moltons grassos i beuen vi selecte, dolç com la mel. Però també la seva força és coratjosa, perquè combaten a primera línia”. Bon amic, si en fugir d'aquesta guerra haguéssim de ser sempre joves i immortals, ni jo mateix combatria entre els primers ni t'enviaria a la guerra que atorga fama als homes. [325] Però ara, com que ens controlen a milers les parques de la mort, que no és possible que cap mortal eviti o eludeixi, anem-hi, a veure si atorguem la fama a algú o és ell el qui ens l'atorga».

Així va parlar, i Glauc ni es va fer enrere ni el va desobeir. Tots dos van marxar en línia recta conduint la gran tropa dels licis. En veure'ls, es va estremir Menesteu, ^[423] el fill de Pèteos, perquè avançaven en direcció a la seva torre portant la destrucció. Va seguir amb la mirada la fortificació dels aqueus per si veia algun dels cabdills que apartés la maledicció als seus companys. Va veure a prop els dos Aiants, insadollables en el combat, que estaven aturats, i Teucres, que acabava de sortir de la tenda.^[424] Tanmateix, no li era possible que es deixés sentir, encara que cridés. Tan gran era el terrabastall, i l'estrèpit arribava fins al cel, en ser tocats pels trets els escuts, els cascs amb cimeres de crineres de cavall i les portes. Totes estaven tancades, i ells, plantats al davant, intentaven esbotzar-les amb força per entrar-hi. Immediatament, va enviar l'herald Tootes a Aiant: «Diví Tootes, vés corrents a cridar Aiant, i, si pot ser, tots dos; això seria el millor de tot, perquè aviat per aquí s'obrirà la ruïna abismal. És que ens afeixuguen tant els capdavaners dels licis, els quals ja des d'abans es mostren impetuosos en els combats violents. Però si allí també s'ha produït l'atac i la batussa, que vingui només l'intrèpid Aiant Telamoni i que alhora el segueixi Teucres, bon coneixedor de l'arc». [350]

Així va parlar, i l'herald, tan bon punt el va sentir, no el va desobeir. Es va posar a córrer per la muralla dels aqueus de túnica de bronze i, quan va arribar davant els Aiants, es va aturar i tot seguit els va dir: «Aiants, cabdills dels aqueus de túnica de

bronze, l'estimat fill de Pèteos, nodrissó de Zeus, us demana que hi aneu per afrontar l'atac encara que sigui un moment, i, si pot ser, tots dos més aviat; això seria el millor de tot, perquè per allí aviat s'obrirà la ruïna abismal. És que ens afeixuguen tant els capdavaners dels licis, els quals ja des d'abans es mostren impetuosos en els combats violents. Però si aquí també s'ha produït l'atac i la batussa, que hi vagi només l'intrèpid Aiant Telamoni i que alhora el segueixi també Teucres, bon coneixedor de l'arc».

Així va parlar, i no el va desobeir el gran Aiant Telamoni, el qual immediatament a l'Oilíada va dir aquestes paraules alades: «Aiant, vosaltres dos, tu i l'intrèpid Licomedes,^[425] quedeu-vos aquí drets i animeu els dànaus a lluitar amb força. Jo me'n vaig cap allí per afrontar el combat; de seguida tornaré, tan bon punt els hagi ajudat eficaçment».

Havent parlat així, Aiant Telamoni se n'hi va anar i alhora el va seguir Teucres, el seu germà de mare i de pare.^[426] Amb ells també hi anava Pandíon^[427] portant el corbat arc de Teucres. Quan van arribar a la torre del magnànim Menesteu, resseguint l'interior del mur, els van trobar amoïnats per l'atac. S'enfilaven pels parapets, igual com un negre huracà, [375] els il·lustres cabdills i guies dels licis. S'havien llançat a una lluita davant per davant, i es produïa una gran cridòria.

Aiant Telamoni va ser el primer que va matar un home, un company de Sarpèdon, el magnànim Èpicles, tocat per un pedrot cantellut que hi havia dins del mur, vora la part superior del parapet. Era enorme. Amb prou feines l'hauria aguantat amb totes dues mans un home jove dels mortals que hi ha ara. Però ell el va aixecar i el va tirar des de dalt, li va aixafar el casc de quatre plomalls i al mateix temps li va rompre tots els ossos del cap. Semblant a un capbussador va caure des de dalt de la torre, i l'alè va abandonar els seus ossos. Teucres va ferir amb una sageta Glauc, l'intrèpid fill d'Hipòloc, quan assaltava el mur elevat, en el lloc on li va veure el braç descobert, i va aturar el seu enardiment. Immediatament, va saltar cap enrere d'amagat perquè cap dels aqueus notés que estava ferit i se'n vanés amb mots de joia. A Sarpèdon li va saber molt de greu que Glauc se n'anés, tan bon punt se'n va adonar. Tanmateix, no s'oblidà de la lluita, sinó que amb la llança va tocar el Testòrida Alcmaon i la hi va clavar. Li va extreure l'arma, i ell, seguint la llança, va caure de bocaterrosa. Les cisellades armes de bronze li van retrunyir a tot al voltant. Sarpèdon, agafant-se al merlet amb les seves mans robustes, no parava d'estirar-lo, i el mur va cedir tot sencer. La part superior va quedar al descobert i va servir de lloc de pas per a molts.

Aiant i Teucres el van escometre tots dos junts. Aquest amb una sageta [400] el tocà en el baldric resplendent que al voltant del pit aguanta l'escut que cobreix un home sencer. Tanmateix, Zeus va apartar les parques del seu fill perquè no fos sotmès a les popes de les naus. Aiant va fer un salt i el va tocar a l'escut. La punta no se li va clavar de banda a banda, però va aconseguir repel·lir-lo tot enardit. Va recular una mica del parapet, però no es va retirar del tot, perquè la seva animositat esperava aconseguir la glòria. Es va girar i va dir als licis divinals: «Licis, ¿per què afluixeu la

vostra força coratjosa? És molt difícil per a mi, per molt intrèpid que sigui, esbotzar-lo tot sol i obrir un camí cap a les naus. Apa, ataquem tots plegats, perquè una gesta és més reeixida si és de molts».

Els troians fan caure el mur

Així va parlar, i, tement el retret del seu sobirà, van escometre amb més força al voltant del seu cabdill i conseller. Des de l'altra banda, els argius van reforçar els batallons a l'interior del mur. Se'ls presentava una tasca immensa, perquè ni els intrèpids licis podien esbotzar el mur i obrir un camí cap a les naus, ni tampoc els llancers dànaus eren capaços de foragitar els licis del mur, quan s'hi havien acostat. Igual que per unes fites es barallen dos homes que tenen les mesures a les mans en una terra de conreu comuna i es discuteixen per una partició equitativa en un espai reduït, així només els separaven els parapets. Ells, al damunt, s'hi destrossaven mútuament [425] els ben arrodonits escuts de pell de bou al voltant del pit i les rodelles lleugeres com ales. Molts havien estat ferits en el seu cos pel bronze implacable, perquè, mentre lluitaven, els havien quedat al descobert les espatlles, en girar-se. Molts s'havien fet la nafra a través del seu mateix escut. Arreu les torres i els parapets eren esquitxats de sang humana d'ambdós bàndols, tant dels troians com dels aqueus. Però fins i tot així no podien provocar la fugida dels troians, sinó que aguantaven, com ho fa amb la balança una honesta dona treballadora, que, tenint el pes a una banda i la llana a l'altra, l'aixeca i l'equilibra per guanyar-se un jornal miserable per als seus fills. Així d'igualada es va mantenir la lluita i la batussa, fins al moment en què Zeus va atorgar una glòria superior a Hèctor Priàmida, que fou el primer que va saltar el mur dels aqueus. I va cridar amb veu penetrant perquè arribés fins als troians: «Endavant, troians domapoltres, esbotzeu el mur dels argius i caleu a les naus un foc prodigiós».

Així es va expressar per encoratjar-los. Amb les oïdes tots el van sentir i tots junts van anar de dret al mur. Tot seguit ells es van enfilear als permòdols portant les punxegudes llances, mentre Hèctor agafà i aixecà un pedrot, que hi havia al davant de les portes, ample per sota i cantellut per dalt. Els dos homes més forçuts del seu poble no l'haurien pogut aixecar fàcilment de terra per carregar-lo dalt d'un carro, tal com ara són els mortals, però ell el va brandar amb facilitat tot sol. L'havia fet tornar lleuger el fill de Cronos de pensa retorta. [450] Com quan un pastor porta sense esforç un velló de moltó agafant-lo amb una mà i el pes no l'afeixuga gens; així Hèctor aixecà el pedrot i el portà directe contra les fulles de fusta, que tancaven sòlidament les portes hermèticament ajustades i fetes amb dos batents elevats. Per dintre dos forrellats travessers els asseguraven, i una sola clau els ajustava. Se n'hi va anar, es va aturar molt a prop i, obrint bé les cames perquè el cop no fos fluix, es va

afermar i el va tirar al mig. Va fer saltar els batents d'ambdues pollegueres, i el pedrot va caure dintre amb el seu pes enorme. Les portes van cruixir molt fort, i els forrellats no van aguantar. Els batents es van separar cadascun cap a la seva banda a causa de l'impacte del pedrot. L'il·lustre Hèctor hi va saltar assemblant-se en el rostre a la ràpida nit. Brillava amb el bronze terrible que revestia el seu cos i a les mans portava dues llances. Quan va travessar les portes, no l'hauria aturat ningú que se li hagués posat al davant llevat dels déus. Els seus ulls flamejaven amb foc. Girant-se cap a la multitud va exhortar els troians que saltessin pel mur. Ells obeïen el qui els incitava. En un instant uns van traspasar el mur, i altres s'abocaren per les mateixes portes ben construïdes.^[428] Els dànaus van fugir cap a les còncaves naus, i es va produir un tumult incessant.

CANT XIII

La batalla vora les naus

Posidó es posa a favor dels aqueus

Zeus, quan va haver acostat Hèctor i els troians a les naus, els va deixar que hi patissin fatigues i infortunis sense parar. Va desviar el seus ulls brillants lluny per contemplar la terra dels tracis domapoltres, la dels misis^[429] que lluiten cos a cos, la dels nobles hipemolgs,^[430] que s'alimenten de llet, i la dels abis,^[431] els més justos dels homes. Però cap a Troia ja no hi va girar els seus ulls resplendents. I és que no es podia imaginar en el seu cor que un dels immortals hi anés a socórrer els troians o els dànaus.

No mantenia una vigilància cega el poderós sacsejador de la terra.^[432] Ell també estava assegut admirant el combat i la lluita des de l'altura, des del capdamunt del cim de la boscosa Samos de Tràcia.^[433] Des d'allí es veia tot l'Ida i es distingia la ciutat de Príam i les naus dels aqueus. En sortir de la mar, s'hi havia assegut i es compadia dels aqueus, que eren subjugats pels troians, i estava fortament enutjat contra Zeus.

Tot d'una baixà de la muntanya abrupta caminant ràpidament amb els peus. Les altes serralades i els boscos tremolaven sota les passes immortals de Posidó, mentre avançava. Tot caminant va fer tres camades i a la quarta va arribar al terme, a Eges,^[434] on en els abismes de la mar hi tenia construïts els seus famosos estatges d'or, refulgents, per sempre imperibles. Tan bon punt va arribar-hi va enganxar al carro dos cavalls de peülla de bronze, ràpids de vol i amb una llarga crinera d'or. Es revestí el seu cos d'or, agafà el ben treballat fuet [25] auri, pujà al carro i se'n va anar pel damunt de les ones. Per on passava, arreu saltaven de joia els monstres marins sortint dels seus caus i no ignoraven el seu sobirà. Amb alegria la mar se li obria, i els cavalls hi volaven molt veloçment. Per sota no se li mullava gens l'eix de bronze; així el van portar cap a les naus dels dànaus els cavalls àgils en els seus salts.

Hi ha una cova espaiosa a les profunditats de l'abisme marí entre Tènedos i l'abrupta Imbros.^[435] Allí Posidó, el sacsejador de la terra, va aturar els cavalls, els va deslligar del carro i els va abocar pinso immortal perquè se'l mengessin. Els va posar als peus unes cadenes d'or, impossibles de trencar i de deslligar, perquè esperessin allí que el seu amo tornés, i se'n va anar cap al campament dels aqueus.

Els troians, igual com una flama o un huracà, tots junts, enardits, seguien sense parar el Priàmida Hèctor al mig de la cridòria i del rebombori. Tenien l'esperança d'apoderar-se de les naus dels aqueus i matar allí tots els cabdills. Però Posidó,

senyor del sòl i sacsejador de la terra, va sortir de la mar profunda i va incitar els argius, fent-se semblant a Calcas en la figura i en la seva veu infrangible. En primer lloc, va parlar als dos Aiants, ja engallardits ells mateixos: «Aiants, vosaltres dos salvareu les tropes dels aqueus, si us recordeu del vostre coratge i no de la fugida glaçadora. En altres llocs jo no tinc por dels braços invencibles dels troians, els quals acaben de traspasar el mur en massa. [50] Els aqueus de belles gamberes els retindran tots. Però on tinc una por terrible que no ens passi alguna cosa és per aquí, per on precisament condueix les tropes l'enfurimat Hèctor semblant a una flamarada, el qual es vanta de ser fill intrèpid de Zeus. Tant de bo algun déu actués en els vostres cors per tal que vosaltres dos resistíssiu fermament i també animéssiu els altres. D'aquesta manera, malgrat la seva embranzida, el^[436] foragitaríeu de les naus, que naveguen veloçment, encara que el mateix Olímpic l'esperona».

Va parlar, i l'amo del sòl i sacsejador de la terra els tocà tots dos amb el bastó, els omplí d'una fúria poderosa i va fer tornar àgils els seus membres, els peus i, per dalt, les mans. Ell, tal com un falcó d'ales lleugeres s'aixeca per agafar el vol, quan des d'una roca abrupta i enorme es posa a volar i es llança a la plana per perseguir una altra au, així va fugir d'ells Posidó, el qui sacseja la terra. El primer de tots dos que el va reconèixer va ser el ràpid Aiant fill d'Oileu, i tot seguit va dir a Aiant Telamoni: «Aiant, certament és un dels déus que senyoregen l'Olimp, amb el semblant de l'endeví que ens exhorta que lluitem vora les naus, i no és Calcas, l'àugur profètic. He reconegut sense dificultats pel darrere les petjades dels seus peus i de les seves cames quan se n'anava. És que els déus són fàcilment recognoscibles. D'atra banda, també a mi mateix, el cor dins el pit m'incita a lluitar i a combatre amb més força, i en tenen delit tant els meus peus per sota com els meus braços per dalt». [75]

Responent-li, Aiant Telamoni va dir: «També ara les meves mans invencibles al voltant de la llança n'estan deleroses. La fúria em puja i per sota des de tots dos peus sento l'impuls. Tinc ganes de lluitar fins i tot sol contra el Priàmida Hèctor, encara que ell porta una embranzida desmesurada».

Així ells es feien aquests enraonaments l'un a l'altre, contents per l'enardiment que el déu els havia infós en el seu cor. Mentrestant, el senyor del sòl va animar per darrere els aqueus, que refrescaven els seus cors vora les ràpides naus. Tenien els membres desfets pel terrible cansament, i l'aflicció envaïa el seu ànim, en veure els troians que havien passat per damunt del gran mur en massa. Quan els contemplaven vessaven llàgrimes celles avall, perquè asseguraven que no s'escaparien del desastre. No obstant això, el sacsejador de la terra fàcilment es va posar entremig d'ells i va enardir les tropes esforçades. En primer lloc se'n va anar a animar Teucro, Leit, l'heroi Penèleos, Toant, Deípir, Meríones i Antíloc,^[437] instigadors del crit de guerra. I per encoratjar-los els digué aquestes paraules alades: «Quina vergonya, joves guerrers argius, en vosaltres tinc posada la meva confiança que, si lluiteu, salvareu les nostres naus. Però, si afluixeu en el combat funest, ara ja es veu el dia que serem vençuts pels troians. Ai, ai, quin gran espectacle veig amb els meus ulls, [100] un

espectacle terrible, que jo mai no em creia que s'hagués d'acomplir, que hagin arribat a les nostres naus els troians. Ells, que abans semblaven unes cérvoles temorenques que al bosc són pastura de xacals, de panteres i de llops, i que contínuament vaguen sense ganes de defensar-se, perquè no tenen esperit combatiu. Així, abans els troians no volien enfrontar-se contra la fúria i les mans dels aqueus, ni tan sols un moment. Tanmateix, ara, lluny de la ciutat, lluiten arran de les còncaves naus per culpa de la gasiveria d'un cabdill i per la desídia de les tropes, que per haver-s'hi barallat no volen defensar les naus veloces i es deixen matar entremig d'elles. Però, encara que és totalment cert que el culpable és l'heroi Atrida, el gran sobirà Agamèmnon, perquè ha injuriat el Pelida de peus lleugers, no hi ha cap motiu pel qual nosaltres ens desentenguem de la batalla. Posem-hi remei aviat, que els cors dels valents són recuperables. No està bé que renunciem a l'enardiment bèl·lic tots vosaltres, que sou els més intrèpids de l'exèrcit. Jo no reptaria un home qualsevol, que afluixés en el combat perquè és espantadís; però estic enfurismat contra vosaltres en el meu cor. Babaus, aviat provocareu un dany més greu per la vostra desídia. Apa, poseu en les vostres entranyes vergonya i indignació, perquè s'ha aixecat una gran contesa. Justament Hèctor, bo en el crit de guerra, lluita amb gran embranzida vora les naus i ja ha esbotzat les portes i el forrellat gros».

Exhortant-los així, el sacsejador de la terra animava els aqueus. [125] Al voltant dels dos Aiants es van agrupar dos batallons audaços, que ni Ares ni Atena, estimuladora dels exèrcits, no haurien criticat pas gens si s'hi haguessin posat al mig. Car eren els millors guerrers triats els qui esperaven els troians i el diví Hèctor atansant llança amb llança i escut amb escut en una mateixa línia. Feien una formació compacta, escut amb escut, casc amb casc, home amb home. Es tocaven els cascs de crineres de cavalls amb les cimeres llampants, quan s'inclinaven; d'aquesta manera feien pinya els uns amb els altres. S'entrecreuaven les llances tot brandant-les amb les seves robustes mans. Només tenien la idea d'anar tot dret cap endavant i desitjaven entrar en combat.

Hèctor no pot rompre la línia dels aqueus

Els troians carregaren en massa, i Hèctor era al davant ple d'embranchida, com una roca que es desprèn d'un penyasegat que un riu torrencial ha estimbat des del cim, rompent el basament del penyal inamovible a causa del cabal immens. Vola donant voltes des de dalt, i retruny el bosc al seu pas. Corre la roca incansablement sense aturador fins que arriba a la plana. Aleshores ja no rodola gens, per molta força que porti. Així, durant una estona, Hèctor deia en to amenaçador que passaria fàcilment entre les tendes i les naus fins a la mar escampant la mort. Però quan va topar amb els batallons fent pinya es va quedar ben aturat, perquè li feien la guitza. Els fills dels

aqueus, plantant-li cara, l'atacaren amb les espases i les llances de doble punta, i se'l tragueren del davant. Hèctor es va estremir en ser foragitat. Va cridar en veu alta per fer-se sentir pels troians: [150] «Troians, licis i dàrdans que lluiteu fent pinya, quedeu-vos al meu costat. Els aqueus no em frenaran gaire temps, per bé que s'hagin alineat formant un mur molt compacte. Tot al contrari, crec que es faran enrere a causa de la meva llança, si veritablement m'empeny el déu més poderós, l'altitonant espòs d'Hera».

Havent parlat així, va incitar la fúria i el coratge de cadascú. Entre ells hi anava el Priàmida Deífob tot altívol. Al davant tenia l'escut ben arrodonit per tot arreu. Avançava amb pas lleuger movent els peus sota l'escut. Meríones li va apuntar la pica resplendent, la hi va llançar a l'escut de pell de brau ben arrodonit per tot arreu i no va fallar. Però no el va traspasar, sinó que molt abans es va trencar la llarga pica pel cap del mànec. Deífob aguantava una mica allunyat l'escut de pell de bou, perquè en el seu cor tenia por de la llança de l'impetuós Meríones. Llavors l'heroi es va retirar al grup dels seus companys i es va enutjar terriblement per dues coses: per la victòria frustrada i per la llança trencada. Se'n va anar per la vora de les tendes i de les naus dels aqueus per anar a buscar la pica grossa que li quedava a la tenda.

Els altres s'esbatussaven i s'aixecava una cridadissa inacabable. El Telamoni Teucre va ser el primer que va matar un home, el llancer Imbri, el fill de Mèntor, ric en cavalls. Residia a Pedeu abans que arribessin els fills dels aqueus. Tenia per esposa Medesicasta, una filla borda de Príam. Però, així que es van presentar les corbades naus dels dànaus, novament havia tornat a Ílion. Es distingia entre els troians [175] i vivia al casalici de Príam, el qual l'honorava igual que els fills. El fill de Telamó li va clavar la llança llarga sota l'orella i després la hi va treure. Ell va caure com un freixe que, al cim d'una muntanya visible des de lluny, en ser tallat pel bronze, doblega a terra el tendre fullatge. Així va caure, i les lluentis armes de bronze van retrunyir. Teucre hi va córrer per treure-li les armes. Mentre se li atansava, Hèctor li va llançar la pica resplendent, però ell la va veure venir de front i per un pèl va esquivar la pica de bronze. Hèctor, tanmateix, amb la llança va atènyer en el pit Amfímac,^[438] fill de l'Actòrida Ctèat, quan tornava del combat. Va caure sorollosament, i les armes li van retrunyir al damunt. Hèctor es va abalançar damunt del magnànim Amfímac per prendre-li del cap el casc ajustat a les temples. Mentre Hèctor s'hi llançava, Aiant li va disparar la pica resplendent. Però enlloc no es veia la pell perquè tot ell estava cobert pel bronze terrible. Amb tot, el va tocar en el botó de l'escut, i li va rebotar amb gran força. Va recular darrere dels dos cadàvers, que els aqueus es van endur arrossegant-los. El d'Amfímac se l'emportaren Estiqui^[439] i el divinal Menesteu, capdavanters dels atenesos, cap a l'exèrcit dels aqueus; i el d'Imbri, els dos Aiants, desitjosos de l'enardiment bel·licós. Com dos lleons rapinyen una cabra a uns gossos amb els seus ullals esmolats i se l'enduen entre matolls espessos i l'aguanten enlaire per damunt de terra amb les seves mandíbules; [200] així l'aguantaven enlaire els dos Aiants armats mentre li treien les armes. L'Oilíada,

irritat per Amfímac, li va tallar el cap del tendre coll i el va llençar fent-lo rodolar com una pilota entremig de la multitud. Va anar a parar a la pols als peus d'Hèctor.

Idomeneu i Meríones

Llavors Posidó es va enfurir en el seu cor quan va veure que el seu nét^[440] havia caigut en el terrible carnatge i se'n va anar vora les tendes i les naus dels aqueus per animar els dànaus i per provocar patiments als troians. Li va sortir a l'encontre Idomeneu, il·lustre en la llança, que acabava de deixar un company que havia sortit no feia gaire de la lluita, malferit al darrere del genoll pel bronze punxegut. El portaven els companys, i ell, després d'haver donat ordre als metges, tornava cap a la tenda. De fet encara tenia ganes de prendre part en el combat. I li va dir el sacsejador de la terra, tot imitant la veu de Toant, el fill d'Andrèmon, que era sobirà de Pleuró tota sencera i de l'abrupta Calidó entre els etolis i era honorat com un déu pel poble: «Idomeneu, cabdill dels cretencs, ¿on han anat a parar les amenaces que els fills dels aqueus feien als troians?».

A ell, al seu torn, Idomeneu, cabdill dels cretencs, cara a cara li va respondre: «Toant, fins ara cap home no és responsable, en la mesura del que sé, perquè, de lluitar, tots en sabem. La por covarda no domina ningú ni tampoc ningú no es retira per desídia ni s'escapoleix de la guerra funesta. Però, sens dubte, [225] deu ser grat al poderós Crònida que els aqueus aquí morin sense glòria lluny d'Argos. Però tu, Toant, com que sempre has estat un guerrer ferm a la lluita i n'encoratges un altre quan veus que fluixejia, no deixis de fer-ho ara i anima cadascun dels homes».

Tot seguit li va contestar Posidó, el sacsejador de la terra: «Idomeneu, que no torni de Troia, sinó que aquí mateix sigui joguina dels gossos, aquell guerrer que el dia d'avui deixi de lluitar voluntàriament. Apa, vinga, agafa les armes i vine cap aquí. Cal que junts ens afanyem, per veure si arribem a fer alguna cosa de profit, malgrat que només siguem dos. El valor, encara que sigui d'homes miserables, si s'ajunta, dóna algun resultat; i, a més, nosaltres dos també sabem lluitar contra guerrers valents».

Havent parlat així, el déu va tornar a la brega dels guerrers. Idomeneu, així que arribà a la tenda ben construïda, es va posar la bella armadura damunt el seu cos, va agafar dues llances i va anar a la lluita semblant al llamp que el Crònida agafa a la mà i el branda des de l'Olimp fulgent, quan mostra un senyal als humans: els seus llampegueigs són enlluernadors. Així brillava el bronze al voltant del seu pit, quan corria. Meríones, el seu noble servent, se'l va trobar prop de la tenda. Havia anat a buscar la llança de bronze per endur-se-la. I l'intrèpid Idomeneu li va dir: «Meríones, fill de Molos, ràpid de peus, el més apreciat dels companys, ¿per què vens abandonant el combat i el carnatge? [250] ¿Que potser estàs ferit en algun lloc i una

punta de sageta et turmenta? ¿O has vingut a buscar-me amb un missatge? Jo no desitjo pas estar assegut a la meva tenda, sinó lluitar».

Al seu torn, l'assenyat Meríones li va respondre cara a cara: «Idomeneu, conseller dels cretencs de túnica de bronze. He vingut per si et queda alguna pica a la teva tenda per endur-me-la. He trencat la que tenia abans, en colpejar l'escut de l'altiu Deífob».

Idomeneu, cabdill dels cretencs, al seu torn, li va respondre cara a cara: «De llances, tantes com en vulguis, encara que en necessitis una o vint, a la tenda estan recolzades a la paret resplendent del davant de la porta. Són troianes. Les prenc als qui mato; ja que penso que no sóc dels qui es posen lluny dels homes enemics per combatre. Per això tinc llances, escuts bombats, cascos i cuirasses que llueixen magníficament».

Al seu torn, l'assenyat Meríones li va respondre cara a cara: «També en tinc moltes a la meva tenda i a la negra nau, d'armes de troians, però no són a prop per a anar-les a buscar. Perquè t'asseguro que tampoc jo no m'he oblidat del coratge, sinó que, en la lluita que atorga la glòria, sóc entre els primers cada vegada que sorgeix una batussa a la guerra. Potser passo desapercebut a algun altre aqueu de túnica de bronze quan combat; tu, en canvi, crec que em coneixes prou bé».

Idomeneu, cabdill dels cretencs, al seu torn, li va respondre: «El teu valor, prou sé com és. ¿Per què cal que en parlem? [275] Si ara vora les naus ens reuníssim tots els més ardits per a una emboscada, que és on millor es distingeix el valor dels homes i on es veu quin home és covard i quin és valent —a qui és covard el color de la pell canvia ara d'una manera, ara d'una altra, i el seu ànim no és capaç en el seu interior d'estar quiet sense tremolar, sinó que s'ajup aquí i allà i s'aguanta ara damunt d'un peu ara damunt de l'altre; el cor li batega fort dins el pit recordant les parques, i les dents li cruixen; en canvi, a l'ardit, el color de la pell no li canvia ni s'intimida gens ni mica, quan s'aposta a una emboscada de guerrers, sinó que desitja barrejar-se aviat en la batussa funesta—, veritablement tampoc aleshores no es podria censurar la teva fúria i els teus braços. Fins i tot si fossis ferit de lluny o de prop, mentre lluites, l'impacte no et cauria pas al darrere, ni al coll ni a l'esquena, sinó que t'aniria de dret al pit o al ventre perquè sempre corres cap endavant a la cita amb els qui lluiten a primera línia. Però, apa, no en parlem més, d'això, estant aquí drets com unes criatures, perquè ningú no s'indigni més del compte. Vés de pressa a la tenda i pren una llança robusta».

Així va parlar, i Meríones, assemblant-se a Ares impetuós, va agafar ràpidament una llança de bronze de la tenda i se'n va anar darrere d'Idomeneu molt interessat en la lluita. Com Ares, estrall dels mortals, entra al combat i el segueix alhora l'Esglai, el seu fill esforçat i intrèpid, el qual posa en fuga fins i tot el guerrer més impertèrrit, [300] tots dos se'n van armats des de Tràcia vers els èfirs^[441] o bé vers els flègies^[442] magnànims. No s'escolten cap dels dos pobles, però atorguen la victòria a un de tots dos; així Meríones i Idomeneu, cabdills de guerrers, anaven cap a la lluita armats amb

cascs de bronze lluent. I Meríones va dir en primer lloc aquestes paraules: «Deucàlida, ¿per on desitges posar-te entre la multitud? ¿A la dreta de tot l'exèrcit, o al mig, o a l'esquerra? No crec que enlloc deixin de lluitar d'aquesta manera els aqueus de testa cabelluda».

Idomeneu, cabdill dels cretencs, al seu torn, li va respondre cara a cara: «A les naus del mig n'hi ha altres per a la defensa: els dos Aiants i Teucro, el qual és el millor dels aqueus a disparar l'arc i també bo per a la lluita cos a cos. A Hèctor Priàmida, ells ja l'escometran prou, encara que fustigui molts guerrers a la batalla i sigui molt valent. Li serà ben difícil, malgrat que es deleixi de combatre, superar la seva fúria i les seves mans invencibles i calar foc a les naus, si no és que el mateix Crònida tiri una teia encesa a les ràpides naus. El gran Aiant Telamoni no cediria mai davant un guerrer que sigui mortal, mengi farina de Demèter i sigui vulnerable al bronze i a les pedres grosses. Ni tan sols es retiraria davant Aquil·leu, rompedor de les files, en una lluita a peu dret, encara que pel que fa a les cames no hi ha ningú que el guanyi. [325] Nosaltres dos anem cap allí, a l'esquerra, per saber ben aviat si donem la glòria a un guerrer o bé ell ens la dóna a nosaltres».

Així va parlar, i Meríones, semblant a Ares impetuós, anava al davant, fins que van arribar al lloc del campament que li havia demanat.

Els troians, quan van veure Idomeneu, igual que una flama pel seu coratge, ell i el seu servent, amb les armes ben treballades, animant-se els uns als altres en massa, tots plegats avançaren contra ell. I vora les popes de les naus es va produir una batussa conjunta. Com quan es desencadenen les ventades amb ràfegues xiscladores el dia en què hi ha més polseguera a les vores dels camins i aixequen alhora un gran núvol de pols, així el combat es concentrà en un mateix lloc, i els guerrers desitjaven en el seu cor matar-se amb el bronze punxegut els uns als altres dins la multitud. La batalla, eliminadora de mortals, s'erïona amb les llances llargues, talladores de la carn, que portaven. Els ulls eren enlluernats per la lluïssor del bronze dels cascs resplendents, de les cuirasses brunyides de feia poc, dels escuts llampants dels qui avançaven en massa. Hauria d'haver estat molt coratjós aquell que aleshores s'hagués alegrat de veure aquella batussa i no se n'hagués dolgut.

Els dos poderosos fills de Cronos, rumiant plans oposats, preparaven patiments amargs per als herois guerrers. Zeus desitjava la victòria per als troians i per a Hèctor, per glorificar Aquil·leu, de peus lleugers, però tampoc no volia en absolut que l'exèrcit aqueu fos exterminat davant de Troia, sinó només satisfer Tetis i el seu fill d'ànim intrèpid. [350] Posidó s'acostava als argius i els animava, després d'haver sortit d'amagat de la mar cendrosa. El traspalsava que fossin sotmesos pels troians i estava terriblement enutjat contra Zeus. Certament tots dos tenien el mateix llinatge i un únic origen patern, però Zeus havia nascut abans i sabia més coses. Per això ell defugia ajudar-los obertament i constantment animava l'exèrcit d'amagat, prenent una figura humana. Ells, fent canvis, tibaven, per damunt d'ambdós bàndols, el nus

de la dura discòrdia i de la guerra igual per a tots, un nus impossible de desfer i de deslligar, que va doblegar els genolls de molts.

Llavors, bé que era mig capblanc, Idomeneu, donant ordres als dànaus, va escometre els troians i els provocà el pànic. Va matar Otrioneu, que, trobant-se entre els troians procedent de Cablesos,^[443] havia arribat no feia gaire temps atret per la fama de la guerra i demanava la millor de les filles de Príam per la seva bellesa, Cassandra,^[444] sense portar dot, però havia promès una gran gesta, foragitar de Troia els fills dels aqueus a desgrat d'ells. El vell Príam s'hi va comprometre i va accedir a donar-la-hi. I ell combatia confiant en aquestes promeses. Idomeneu li apuntà la llança, la hi tirà i el va tocar mentre avançava tot tibet. La cuirassa de bronze que portava no el va protegir, i li va clavar la pica al mig del ventre. Va caure sorollosament, i Idomeneu, tot enorgullit, va dir: «Otrioneu, et felicito per damunt de tots els mortals, si veritablement vols acomplir el que vas jurar [375] al Dardànida Príam, el qual et va prometre la seva filla. També nosaltres et prometrem i t'acompliríem això mateix, i et donaríem la millor de les filles de l'Atrida quant a bellesa. Te la portaríem des d'Argos perquè t'hi casessis, si amb la nostra ajuda arranessis la ben poblada ciutadella d'Ílion. Apa, segueix-me perquè ens posem d'acord vora les naus que solquen la mar sobre el matrimoni, perquè nosaltres no som gens mesquins pel que fa al dot».

Parlant així, l'heroi Idomeneu l'arrossegava pel peu a través de la batalla aferrissada. Asi va arribar a peu per ajudar el seu company, davant els cavalls, els quals, esbufegant damunt de les seves espatlles, sempre portaven el seu auriga i el servent. Desitjava en el seu ànim colpir Idomeneu. Tanmateix, ell se li anticipà i amb la llança el va ferir sota la barba, a la gorja, clavant-li el bronze fins al fons. Va caure com quan és abatut un roure o un pollancre o un pi esvelt, que uns fusters han tallat a les muntanyes amb destrals esmolades de fa poc per fer-ne una nau. Així ell va quedar estès davant els cavalls i el carro, gemegant i arrapant-se a la pols ensangonada. El seu auriga va perdre la prudència, que abans tenia, i no va tenir ni esma d'esquivar les mans dels enemics i fer tirar enrere els cavalls. L'intrèpid Antíloc el va atènyer amb la pica i el va traspasar per la meitat. La cuirassa de bronze que portava no el va protegir, i la hi va clavar al mig del ventre. Ell immediatament va caure panteixant des de dalt del carro ben treballat, i Antíloc, el magnànim fill de Nèstor, [400] va fer passar els cavalls lluny dels troians als aqueus de belles gamberes.

Deífob i Eneas s'enfronten a Idomeneu

Deífob va arribar molt a prop d'Idomeneu, amoïnats per Asi, i li va disparar la pica resplendent. Tanmateix, Idomeneu, en veure'l venir per davant, va esquivar la llança

de bronze. Es va amagar darrere l'escut arrodonit per tot arreu, escut que sempre portava, el cercle del qual era de pells de bou i de bronze enlluernador, i s'ajustava amb dues anses. Tot ell es va ajupir a sota, i la pica de bronze va passar volant pel damunt. L'escut va emetre un so sec, en fregar-hi la llança per sobre. No va sortir disparada en va de la seva robusta mà, sinó que va ferir l'Hipàsida Hipsènor, pastor de guerrers, al fetge, sota el diafragma, i immediatament va desfer els seus genolls. Deífob se'n va alegrar ostentosament i en veu alta va dir: «No, Asi no descansa pas sense venjança, sinó que jo t'asseguro que, encara que baixi a l'Hades, el porter poderós estarà content en el seu cor, perquè li he enviat aquest guia».

Així va parlar, i, quan féu el crit de joia, provocà l'aflicció als argius i sobretot va commoure el cor del bel·licós Antíloc. Tanmateix, malgrat que estava entristit, no es va despreocupar pas del seu company, sinó que hi va anar corrents i el va cobrir amb l'escut. Tot seguit a sota es van posar dos companys fidels, Mecisteu, fill d'Equi, i el diví Alàstor, i el van portar a les còncaves naus sanglotant profundament.

Idomeneu no desistia en la seva gran fúria, sinó que desitjava sense parar cobrir algun troià amb la nit tenebrosa [425] o bé caure ell mateix per apartar la ruïna dels aqueus. Aleshores l'heroi Alcàtous, fill d'Esietes, nodrissó de Zeus, l'heroi Alcàtous, que era gendre d'Anquises i era casat amb la més gran de les seves filles, Hipodamia, que estimaven en el seu cor el seu pare i la seva mare venerable en el palau, perquè es distingia de totes les de la seva edat per la bellesa, per les seves labors i pel seu seny; per això s'hi va casar el millor heroi a l'espaiosa Troia; aleshores el va abatre Posidó a mans d'Idomeneu. Li va encisar els ulls brillants i li travà els membres il·lustres. I és que no va poder fugir cap endarrere ni el va poder esquivar, sinó que, com una columna o un arbre d'elevada capçada, immòbil i dret el va ferir al mig del pit amb la pica l'heroi Idomeneu i li va rompre la túnica de bronze, que fins aleshores li havia estalviat la ruïna de la seva pell, i que llavors va fer un espetec sec, en esquinçar-se al voltant de la llança. Va caure a terra sorollosament, i la pica li va quedar clavada al cor, que, en bategar-li, feia vibrar el mànec de la llança. I, al cap d'una estona, l'impetuós Ares li va afluir a poc a poc la fúria. Idomeneu se'n va alegrar ostentosament i en veu alta va dir: «Deífob, ¿és que trobem que d'alguna manera té el mateix valor matar-ne un com tres?^[445] Tu almenys te'n vantes que és així. Desgraciat! Vine tu mateix a enfrontar-te al meu davant perquè vegis quin descendent de Zeus ha arribat aquí en la meva persona. Zeus, en primer lloc, fou pare de Minos, protector de Creta. [450] Minos, al seu torn, engendrà el fill irreprotxable Deucalió, i Deucalió em va tenir a mi, que sóc sobirà de molts homes a l'espaiosa Creta. I ara les naus m'han portat cap aquí per a desgràcia teva, la del teu pare i la d'altres troians».

Així va parlar, i Deífob vacil·là entre dues opcions: o bé reculant es faria acompanyar per algun dels magnànims troians, o bé provaria sort tot sol. Mentre ho rumiava, li va semblar que era millor anar a buscar Eneas. Va trobar-lo dret al darrere de la multitud, ja que sempre estava enutjat contra el diví Príam, perquè no li havia atorgat mai cap honor, tot i ser valerós entre els guerrers. Se li aturà a prop i li va dir

aquestes paraules alades: «Eneas, conseller dels troians, ara és molt urgent que ajudis el teu cunyat, si és que te'n preocupes una mica. Apa, acompanya'm, defensem la despulla d'Alcàtous, que en altre temps, per ser cunyat teu, et va criar a casa seva quan encara eres menut. Idomeneu, famós per la llança, l'ha matat».

Així va parlar, i en el seu pit li va commoure el cor. Se'n va anar a trobar Idomeneu molt desitjós de combatre. Però a Idomeneu no li va agafar por, com si fos una criatura, sinó que el va esperar, com quan dalt de les muntanyes a un porc senglar, refiat en la seva força, el qual espera que li arribi una gran escomesa tumultuosa de caçadors en un paratge solitari, se li eriça el pelatge de l'esquena; tots dos ulls li espurnegen foc i esmola els ullals decidit a defensar-se dels gossos i dels homes; [475] així Idomeneu, famós per la llança, no es feia enrere, sinó que esperava que arribés Eneas, que acudeix al clam de guerra. Va cridar els seus companys, quan va veure Ascàlaf, Afareu, Deípir,^[446] Meríones i Antíloc, instigadors del crit de guerra. I tot animant-los, va dir aquestes paraules alades: «Aquí, companys, que estic sol, defenseu-me. Tinc molta por que no m'escometi Eneas, de peus àgils, que és ell el qui m'ataca. Ell és molt poderós per a eliminar guerrers en el combat; a més a més es troba en la flor de la joventut, quan la valentia és més gran. Tant de bo fóssim de la mateixa edat amb aquest coratge, aviat sabríem si ell s'emportaria el gran triomf o bé me l'enduria jo».

Així va parlar, i tots, tenint un únic cor en el pit, se li van posar al costat recolzant els escuts a les espatlles. A l'altra banda, Eneas va exhortar els seus companys tot mirant Deífob, Paris i el diví Agènor, que eren cabdills dels troians. Immediatament les tropes els van seguir, com les ovelles segueixen el marrà per abeurar-se després de la pastura i el pastor se n'alegra en el cor; així a Eneas el cor se li omplí d'alegria dins el pit quan va veure que un grup de guerrers seguia al seu darrere.

Els van lluitar cos a cos al voltant de la despulla d'Alcàtous amb les llargues llances polides. Al voltant dels seus pits, el bronze espetegava terriblement, en intentar ferir-se els uns als altres dins la multitud. Dos homes bel·licosos per damunt dels altres, Eneas i Idomeneu, semblants a Ares, [500] desitjaven foradar-se el cos l'un a l'altre amb el bronze funest. Eneas va ser el primer a disparar contra Idomeneu. Tanmateix, ell, en veure venir la pica de bronze pel davant, la va esquivar. La punta de la llança d'Eneas va passar vibrant i es va perdre a terra, perquè havia sortit en va de la seva robusta mà. Idomeneu va tocar Enòmau al mig del ventre, li va tallar el bombat de la cuirassa, i el bronze li va fer sortir les entranyes. Va caure a la pols i es va arrapar a la terra amb la palma de la mà. Idomeneu va treure del cadàver la llança d'ombra allargada, però ja no va poder prendre-li les altres armes magnífiques de les espatlles, perquè estava aclaparat pels projectils. Ja no era prou ferm el joc de les cames per a donar-li embranzida ni per a saltar darrere de la seva arma disparada ni per a esquivar-ne altres. Per això, ell, en la lluita cos a cos, apartava el dia fatal, però per fugir del combat els seus peus no el duïen amb prou rapidesa. Mentre es feia enrere pas a pas, Deífob li va disparar la llança resplendent, perquè sempre li havia

tingut un odi immutable. Però també aleshores va fallar i, en canvi, va atènyer amb la pica Ascàlaf, fill d'Eniali.^[447] La robusta llança li va travessar l'espatlla. Va caure a la pols i es va arrapar a la terra amb la palma de la mà. Amb tot, l'impetuós Ares, de veu poderosa, no s'havia assabentat en absolut que el seu fill havia caigut a la batalla ferotge, sinó que estava assegut al cim de l'Olimp, sota núvols d'or, tancat per voluntat de Zeus on els altres déus immortals estaven apartats de la guerra. [525]

Aquells es van batre cos a cos al voltant de la despulla d'Ascàlaf. Deífob arrabassà a Ascàlaf el casc resplendent, però Meríones, semblant a l'impetuós Ares, fent un salt, va colpir-li el braç amb la pica. El casc, guarnit amb un tub per a les cimeres, en caure-li de la mà a terra, va retrunyir sorollosament. Meríones, fent un altre salt, com un voltor, li va prendre de dalt del braç la robusta pica i tot seguit es va retirar cap al grup dels seus companys. Polites va allargar els braços al seu germà Deífob per la meitat del cos i el va treure del combat aferrissat, fins que va arribar als cavalls veloços, que estaven aturats a la rereguarda amb l'auriga i el carro ben treballat. El van transportar cap a la ciutat sanglotant profundament, esgotat. La sang li rajava del braç ferit de poc.

Gestes d'Antíloc

Els altres continuaven lluitant, i s'aixecava una cridòria inextingible. Aleshores Eneas va escometre Afareu Caletòrida i amb la llança el va ferir a la gorja mentre se li girava en contra. El cap se li inclinà cap a l'altre costat, l'escut i el casc li quedaren aferrats al damunt, i la mort segadora de vides se li escampà al seu voltant. Antíloc, que estava a l'aguait que Toont fes mitja volta, va saltar al seu damunt, el ferí i li tallà del tot la vena que va per tota l'esquena i arriba fins al coll. La va seccionar totalment, i va caure d'esquena a la pols estirant els braços als seus benvolguts companys. Antíloc el va escometre i va començar a treure-li les armes de les espatlles [550] mirant a totes bandes. Al voltant, els troians, cadascun des del seu lloc, li colpejaven l'escut ample i resplendent. Amb tot, per dintre no podien ni rascar la pell tendra d'Antíloc amb el bronze implacable, perquè Posidó, sacsejador de la terra, protegia el fill de Nèstor fins i tot enmig de molts dards. Mai no estava sense enemics, sinó que es movia entre ells. La seva llança no es mantenia pas aturada, sinó que sempre giravoltava en ser brandada. I en el seu cor es preparava o per tirar-la a algú o per llançar-s'hi en una lluita cos a cos.

No obstant això, el fet que ell es preparava la llança no va passar per alt dintre el gruix de l'exèrcit a l'Asíada Adamant,^[448] el qual li colpejà de ple l'escut amb el bronze punxegut, mentre l'escometia de prop. Però li va frustrar el tret Posidó, el de blavosa cabellera, negant-li la vida d'Antíloc. Una meitat es va quedar a l'escut d'Antíloc, com una estaca cremada al foc, i l'altra meitat era per terra.

Immediatament es va retirar dins el grup dels seus companys per defugir la parca. Amb tot, Meríones, que seguia Adamant, mentre reculava, li va disparar la pica entre les seves parts i el melic, on Ares^[449] és especialment dolorós per als miserables mortals. Allí li va clavar la llança. Ell, cargolant-se al voltant de la llança, bategava, com un bou que a les muntanyes lliguen els bovers per força contra la seva voluntat i se l'emporten; així ell, ferit, va forcejar una breu estona, no pas gaire, fins que l'heroi Meríones, atansant-se-li li va treure la pica del cos. I la foscor li va cobrir tots dos ulls. [575]

Amb una gran espasa tràcia, Helen va ferir des de prop Deípir a la templa i li va colpejar el casc de cimera, el qual, volant enlaire disparat, va caure a terra. Un dels combatents aqueus el va recollir mentre rodolava als seus peus. I, a Deípir, la nit tenebrosa li va cobrir els ulls.

Gestes de Menelau

L'aflicció aclaparà l'Atrida Menelau, bo en el crit de guerra. Ell avançà contra Helen, heroi sobirà, proferint amenaces i brandant la pica punxeguda, mentre aquest tibava l'empunyadura de l'arc. Tots dos alhora estaven delerosos per disparar, l'un amb la llança punxeguda, l'altre amb la fletxa procedent de la corda. Llavors el Priàmida el va atènyer amb la sageta al pit, al bombat de la cuirassa, però l'amarga fletxa hi va rebotar. Com quan d'un rasclat gros, a l'era espaiosa, salten les faves de pell negra o els cigrons al buf del vent sonor o per la força del ventador, d'aquesta manera de la cuirassa del gloriós Menelau va sortir volant l'amarga fletxa que va anar a parar lluny. També l'Atrida Menelau, bo en el crit de guerra, el va atènyer a la mà, en la qual tenia l'arc ben polit. La llança de bronze va travessar-li la mà de banda a banda damunt l'arc. Tot seguit, Helen es retirà dins el grup dels companys per defugir la parca, amb la mà penjada i arrossegant la llança de freixe. La hi va treure de la mà el magnànim Agènor i la hi va embenar amb una trena fina de llana d'ovella, procedent d'una fona que portava un servent per al pastor de guerrers. [600]

Pisandre anava de dret contra el gloriós Menelau, però el fatal destí de la mort el menava a la fi, al teu davant, Menelau, perquè el fessis caure en un combat terrible. Quan ja s'estaven acostant l'un a l'altre, l'Atrida va fallar, i la llança se li va desviar. Pisandre va atènyer l'escut del gloriós Menelau, però no va poder clavar-hi el bronze de banda a banda. L'escut el va aturar, i la pica es va trencar pel mànec. Pisandre se'n va alegrar en el seu cor i tenia ja l'esperança de la victòria. L'Atrida va desembeinar l'espasa tatxonada amb claus de plata i va saltar sobre Pisandre. Ell es va treure de sota l'escut una bella destal de bronze ben treballada, ajustada a un mànec d'olivera llarg i ben polit. Tots dos s'escometeren alhora. L'un va tocar la cimera del casc de crins de cavall, al capdamunt, sota el plomall. A Pisandre, que atacava, l'Atrida el va

atènyer al front, just damunt del nas. Li cruixiren els ossos, i els ulls sangonosos li caigueren a terra, arran dels peus, damunt la pols. Es va doblegar i va caure. Menelau, posant-li el peu damunt el pit, li va treure les armes i, tot exultant, va dir aquestes paraules: «D'aquesta manera abandonareu les naus dels dànaus de poltres ràpids, troians altívols i insadollables de la lluita terrible. Vosaltres no en teniu prou amb l'altre ultratge ni l'altra infàmia que heu comès contra mi, gosses malèvoles, ni tampoc en el vostre cor teniu por de la còlera implacable de l'altitonant Zeus hospitalari, que un dia us destruirà la vostra alterosa ciutat; [625] vosaltres, que us en vàreu anar emportant-vos la meva legítima esposa i moltes riqueses, després que us vaig acollir al meu palau. Vosaltres ara esteu adelerats per calar foc pernicios a les naus solcadores de la mar i per exterminar els herois aqueus. Però alguna vegada ja aturareu Ares malgrat la vostra embranzida. Pare Zeus, diuen que en intel·ligència ets superior als altres, tant als homes com als déus, i que totes les coses d'aquest món depenen de tu. ¿Com és que et complaus amb aquests homes superbs, els troians, l'enardiment dels quals és esbojarrat, que no poden sadollar-se de l'obstinació per la guerra que abat igualment ambdós bàndols? De totes les coses hi ha un límit per a atipar-se'n, de la son, de l'amor, del dolç cant, de la dansa impecable, de tot això l'home s'estima més satisfer el desig que no pas de la guerra. Només els troians són insadollables de lluita».

Havent parlat així, l'irreprotxable Menelau va treure l'armament sangonós del cos i el va donar als seus companys. Tot seguit ell se'n va anar una altra vegada i es va tornar a barrejar amb els combatents de primera fila.

Llavors el va atacar el fill del rei Pilèmenes, Harpalió, que havia acompanyat el seu pare a combatre a Troia i que no va tornar a la seva terra pàtria. Fou ell el qui des de prop va atènyer amb la llança l'Atrida al mig de l'escut, però no va poder clavar-li el bronze de banda a banda. Tot seguit es retirà al grup dels companys per defugir la parca, mirant a totes bandes, no fos que algú li rasqués la pell amb el bronze. Mentre ell s'allunyava, Meríones li va disparar una fletxa de bronze i li va ferir la natja dreta. [650] La fletxa va penetrar per davant fins a la veixiga per sota l'os. Allí mateix es va plegar als braços dels seus volguts companys i va exhalar l'alè, com jeu estès a terra un cuc. La negra sang li rajava i amarava la terra. Els magnànims paflagonis en van tenir cura i, després d'haver-lo posat dalt del carro, se'l van endur cap a la sagrada Ílion, tot afligits. El seu pare^[450] els acompanyava vessant llàgrimes, ja que res no podia compensar la mort del seu fill.

Paris es va doldre molt en el seu cor per la mort d'Harpalió, perquè era un hoste seu entre els nombrosos paflagonis. Irritat per això, va disparar una fletxa de bronze. Hi havia un tal Euquènor, fill de l'endeví Políide, resident en una casa a Corint, que prou coneixia el seu destí fatal abans d'embarcar-se a la nau. Moltes vegades ja li havia predit el vell noble Políide que moriria d'una penosa malaltia a casa seva o que seria abatut pels troians entre les naus dels aqueus. Ell alhora intentava defugir la costosa multa^[451] dels aqueus i la malaltia odiosa per no patir dolors en el seu cor.

Paris el va ferir sota la barra i l'orella. Ràpidament la vida va fugir dels seus membres, i la foscor odiosa se'n va apoderar.

Situació de la batalla al mig del front

Lluitaven d'aquesta manera, com el foc flamejant. Hèctor, favorit de Zeus, no s'havia assabentat ni sabia que a la part esquerra de les naus els seus guerrers eren exterminats [675] pels argius. Aviat hauria estat la glòria per als aqueus, perquè així el senyor i sacsejador de la terra animava els argius i els defensava amb la seva força ell mateix. Hèctor es mantenia encara on primerament havia esbotzat les portes i la muralla, rompent les files atapeïdes de guerrers armats dànaus. Allí hi havia les naus d'Aiant i de Protesilau tretes de la mar cendrosa vora el sorral. Una mica més amunt, el mur havia estat construït més arran de terra, on ells i els cavalls eren especialment impetuosos en la lluita.

Allí els beocis i els jonis de túniques que s'arrosseguen, els locris i els ftienics i els il·lustres epeus amb prou feines contenien la seva escomesa a les naus, i tampoc els guerrers selectes dels atenesos no podien apartar del seu davant el diví Hèctor semblant a una flama. Entre ells anava al capdavant Menesteu, el fill de Pèteos, i el seguien Fidas, Estiqui i el noble Bias. D'altra banda, comandaven els epeus el Filida Meges, Amfíon i Draci. Al capdavant dels ftienics hi havia Medont i Podarces, ferm a la batalla. Per cert, que aquest Medont era fill bastard del diví Oileu i germà d'Aiant. Tanmateix, vivia a Fílaca, lluny de la terra pàtria, perquè havia matat un home, un germà de la seva madrastra Euriopis, que Oileu tenia per esposa. L'altre^[452] era fill d'Íficle el Filàcida. Ells dos, armats amb cuirassa, al capdavant dels ftienics, lluitaven en defensa de les naus juntament amb els beocis. [700] Aiant, el ràpid fill d'Oileu, en cap moment no era gaire lluny d'Aiant Telamoni, sinó que com en el guaret dos bous de color de vi tiren l'arada ben ajustada amb el mateix coratge; i a un i altre costat de la base de les banyes els surt molta suor; només els separa el jou ben polit quan es llancen pels solcs, i l'arada arriba a la punta del camp de conreu; així tots dos avançaven mantenint-se ben fermes l'un al costat de l'altre. Tanmateix, nombrosos i esforçats guerrers seguien el Telamoniada com a companys que li agafaven l'escut cada vegada que el cansament i la suor arribaven als seus genolls; en canvi, els locris no seguien el magnànim Oilíada. I és que el seu cor no es mantenia ferm en la lluita cos a cos, perquè no tenien cascs guarnits de bronze i amb crins de cavalls, ni tampoc tenien escuts ben arrodonits ni llances de freixe, sinó que l'havien seguit fins a Troia refiats en els seus arcs i en la corda ben trenada de llana d'ovella. Amb aquestes armes disparaven sense parar i intentaven rompre els batallons dels troians. Mentrestant, aquells lluitaven al davant amb les armes ben treballades contra els troians i contra Hèctor de casc de bronze, i ells disparaven al darrere sense ser vistos.

I els troians ja no es recordaven del seu enardiment bèl·lic, perquè els projectils els confonien.

Reacció d'Hèctor després del consell de Polidamant

Aleshores, amb un resultat ben miserable s'haurien retirat els troians cap a la ventosa Ílion, si Polidamant^[453] no s'hagués acostat a l'esforçat Hèctor i li hagués dit: [725] «Hèctor, ets incapaç de fer cas dels consells dels altres. Com que la deïtat t'ha dotat de sobres per a les empreses bèl·liques, per això en l'assemblea pretens saber més que els altres. Amb tot, de cap manera tu sol no podràs reunir totes les qualitats alhora. I és que la divinitat ha atorgat a un les gestes bèl·liques, a un altre la dansa, a un altre la cítara i el cant, a un altre Zeus, de veu ample, li ha posat en el pit la intel·ligència preuada. D'ella, moltes persones n'obtenen benefici; també en salva moltes, i qui més la reconeix és el qui la posseeix. Bé, doncs, jo et diré el que em sembla que és el millor. Arreu, al teu voltant, crema el cercle de la guerra, i els troians magnànims, ara que han traspassat el mur, els uns s'han retirat amb les armes, els altres lluiten, pocs contra molts, escampats entremig de les naus. Per tant, recula i convoca aquí tots els cabdills. Aleshores meditaríem a fons qualsevol determinació, o si ens llancem a les naus ben guarnides de rem, per si la deïtat ens vol atorgar la victòria, o si ens apartem de les naus sans i estalvis. I és que jo tinc por que els aqueus no ens facin pagar el deute d'ahir, perquè arran de les naus queda un home insaciable de lluita, el qual crec que ja no es mantindrà allunyat del combat gaire temps».

Així va parlar Polidamant, i l'irreprotxable consell va agradar a Hèctor, que tot seguit des del carro va saltar amb les armes a terra i tot responent-li va dir aquestes paraules alades: [750] «Polidamant, tu retén aquí els més distingits, mentre jo me'n vaig cap allà i m'enfronto al combat. Tornaré tan bon punt els hauré donat les ordres adients».

Així va parlar i, semblant a una muntanya nevada, tot cridant se'n va anar volant entre els troians i els aliats. Tots els altres van córrer al voltant del baronívol Pantoida Polidamant, així que van sentir la veu d'Hèctor. Aquest anava i venia entre els combatents buscant, per veure si trobava Deífob, el poderós sobirà Helen, l'Asíada Adamant i Asi, el fill d'Hírtac. Els va trobar, però no sans i estalvis ni lliures de la mort. Uns estaven estesos arran de les popes de les naus dels aqueus, després d'haver perdut la vida a mans dels argius; altres eren dins la muralla ferits de dard o de llança. Ben aviat, a l'esquerra de la batalla lamentable, es va topar amb el diví Alexandre, l'espòs d'Hèlena, la de bella cabellera, mentre animava els seus companys i els incitava a combatre. Ell, acostant-se-li, li va dir aquestes paraules injurioses: «Paris maleït, distingit d'aspecte, doner, seductor, ¿on és Deífob, el poderós sobirà Helen,

l'Asíada Adamant i Asi, el fill d'Hírtac? ¿On és Otrioneu? Ara l'alterosa Ílion s'ha perdut tota sencera des del capdamunt. Ara és segura per a tu la mort abismal».

Li va respondre, al seu torn, Alexandre, semblant a un déu: «Hèctor, tens un cor disposat a acusar un innocent; [775] altres vegades potser m'he fet més enrere en la lluita, però no pas ara, perquè la meva mare no em va parir covard del tot. Des que arran les naus has incitat el combat dels nostres companys, des de llavors som aquí lluitant aferrissadament. Els companys pels quals tu preguntes han mort. Només dos, Deífob i el poderós sobirà Helen se n'han anat, ferits tots dos al braç per llargues piques. El Crònida els ha estalviat la mort. Ara, doncs, porta'ns per on el cor i l'ànim et dictin. Nosaltres et seguirem alhora enardits i t'asseguro que el nostre coratge no defallirà gens, en la mesura en què hi hagi força. Per damunt de les forces no és possible combatre, encara que se'n tinguin ganes».

Havent parlat així, l'heroi va apaivagar les intencions del seu germà. Se'n van anar cap on el combat i la batussa eren més intensos, al voltant de Cebríones, de l'irreprotxable Polidamant, de Falces, d'Orteu i del divinal Polifetes, de Palmis, d'Ascani,^[454] i de Moris, fills tots dos d'Hipoció, que havien arribat de la fèrtil Ascània la matinada del dia anterior. Aleshores Zeus els va incitar a lluitar. Ells anaven semblants a una ventada de ràfegues violentes, que sota una tronada del pare Zeus es precipita a la plana, i es barreja a la mar amb una remor terrible; les ones innumbrables del pèlag sorollós s'inflen i blanquegen les crestes d'escuma, unes al davant i altres al darrere. Així els troians, fent pinya, els uns al davant i els altres al darrere, [800] i resplendint per les seves armes de bronze, seguien els seus capdavaners. El Priàmida Hèctor anava al capdavant, semblant a Ares, estrall dels mortals. Al davant tenia un escut arrodonit per tot arreu, atapeït de pells de bou, sobre el qual hi havia una capa gruixuda de bronze. Al voltant de les temples se li movia el casc resplendent. Arreu temptejava entre els batallons, mentre caminava, per si d'una manera o d'una altra cedien tot avançant sota l'escut. Així i tot, no podia pertorbar el coratge dels aqueus en el seu pit. Aiant va ser el primer que el va desafiar, fent grans camades: «Desgraciat, vine aquí a la vora. ¿Per què vols espantar inútilment els argius? No som pas gens novells en la guerra, sinó que els aqueus hem estat sotmesos per l'implacable fuet de Zeus. De segur que el teu cor espera destruir les naus; però també nosaltres tenim mans per a defensar-les. La vostra ciutat ben habitada podria ser ocupada i arranada molt abans per les nostres mans. I, a tu, et dic que és ben a prop el moment en què escapolint-te demanaràs al pare Zeus i als altres immortals que els teus cavalls de bella crinera siguin més ràpids que falcons, quan et portin cap a la ciutat, aixecant la polseguera de la plana».

Quan acabava de parlar així, una au li va volar a la dreta. Era una àguila de vol elevat. L'exèrcit dels aqueus es va posar a cridar, refiat en l'auguri. I l'il·lustre Hèctor li va contestar: «Aiant, mentider i fatxenda, ¿què has dit? Tant de bo fos fill de Zeus, portador de l'ègida, [825] tots els dies de la meua vida, i tant de bo m'hagués infantat la venerable Hera i així fos honorat com Atena i Apol·lo, com el dia d'avui portarà la

ruïna als argius, a tots sense excepció. I tu moriràs entre ells, si goses aguantar la meva llança llarga, la qual t'esqueixarà la pell delicada com un lliri. A més a més, atiparàs els gossos i les aus dels troians amb el teu greix i la teva carn quan cauràs vora les naus dels aqueus».

Havent-se esgargamellat així, es va posar al capdavant. Els seus el van seguir en massa amb una cridòria prodigiosa. Al darrere, la tropa es va posar a cridar. A l'altre costat, els argius també es van posar a xisclar i no s'oblidaren del seu coratge, sinó que esperaven que els més distingits dels troians ataquessin. El clamor d'un i altre costat arribava fins a l'èter i als raigs de Zeus.

CANT XIV

L'engany de Zeus

Arran de la derrota els cabdills aqueus deliberen

A Nèstor, encara que estava bevent, no li va passar per alt la cridadissa, i va dir a l'Asclepiada aquestes paraules alades: «Calcula, divinal Macàon, com aniran les coses. Heus ací que cada vegada és més forta la cridòria dels joves cepats vora les naus. Seu ara i beu el vi roig com el foc fins que Hecamedea de belles trenes t'hagi escalfat l'aigua per al bany i t'hagi rentat la sang de les ferides. Mentrestant, jo me'n vaig de pressa a una talaia per saber què passa».

Havent parlat així, va agafar l'escut ben treballat del seu fill Trasimedes domapoltres, un escut de bronze tot resplendent, que era dins la tenda. I és que ell tenia l'escut del seu pare. Va agafar la robusta pica guarnida a la punta amb bronze punxegut, es va aturar fora de la tenda i aviat va veure el trist espectacle: els uns fugint desordenadament i els altres, els troians altívols, perseguint-los al darrere. A més, el mur dels aqueus havia estat enderrocat. Com quan el gran pèlag bull en un onatge silenciós, quan d'aquesta manera pressent els ràpids camins dels vents sorollosos i no es mou rodolant ni en una direcció ni en una altra, fins que hi davalla una bufada decisiva de Zeus, així el vell, amb el cor desfet, dubtava entre dues opcions: o bé entrar en el gruix de l'exèrcit dels dànaus de poltres veloços, o bé anar a buscar l'Atrida Agamèmnon, pastor de guerrers. I, mentre ho meditava d'aquesta manera, li va semblar que era millor presentar-se a l'Atrida. Mentrestant, els uns i els altres es mataven esbatussant-se, i el bronze indestructible retronjava al voltant dels cossos [25] dels qui es colpejaven amb les espases i amb les llances de dues puntes.

Amb Nèstor es van topar els reis, nodrissons de Zeus, que pujaven de les naus, tots els qui havien estat ferits pel bronze, el Tidida, Odisseu i l'Atrida Agamèmnon. Les seves naus, molt allunyades de la batalla, havien estat amarrades vora el sorral de la mar cendrosa. Havien deixat les primeres naus prop de la plana i arran de les seves popes havien construït el mur. I és que, la platja, tot i ser molt espaiosa, no podia donar cabuda a totes les naus, i les tropes s'hi trobaven estretes. Precisament per això, les havien posat arrenclerades i havien omplert tota la boca de la badia, que tancaven dos promontoris. Per aquest motiu, ells, desitjosos de veure la lluita i la batussa, anaven plegats recolzant-se amb la pica. Dins el pit, llur cor estava afligit. Amb ells, doncs, es va topar el vell Nèstor i va commoure dintre el pit el cor dels aqueus. Tot parlant-li en veu alta, el poderós Agamèmnon va dir: «Nèstor, fill de Neleu, gran glòria dels aqueus, ¿per què has deixat el combat anihilador per tal de venir aquí? Tinc por que l'intrèpid Hèctor no accomplixi la seva paraula, quan una vegada em va

amençar tot parlant en l'assemblea dels troians, que no tornaria des de les naus cap a Ílion abans d'haver calat foc a les naus i d'haver llevat la vida a nosaltres mateixos. Això és el que ell va dir, i ara tot s'està acomplint. Ai de mi, és ben cert que els altres aqueus de belles gamberes han posat en el seu cor animadversió contra mi de la mateixa manera que Aquil·leu, [50] i no volen lluitar a les popes de les naus».

Tot seguit, l'auriga gereni Nèstor li va respondre: «Sí, aquests són uns fets acomplerts, i ni el mateix Zeus altitonant podria disposar-los d'altra manera. Efectivament, ha destruït el mur, en el qual teníem posada l'esperança que seria un baluard inexpugnable per a les nostres naus i per a nosaltres mateixos. Vora les ràpides naus, ells mantenen una lluita aferrissada inacabable. Ja no reconeixeries, encara que ho observessis ben bé, de quina de les dues bandes són escomesos els aqueus, de tan aclaparats com estan. Moren en una gran confusió, i la cridadissa arriba fins al cel. Nosaltres hauríem de meditar quins en seran els resultats, si és que la ment hi pot fer alguna cosa. Jo no us aconsello pas que penetrem al combat, perquè un ferit no pot lluitar de cap manera».

El sobirà de guerrers Agamèmnon, al seu torn, li va dir: «Nèstor, com que lluiten arran de les popes de les naus i el mur construït no ha servit, ni tampoc el fossat, pel qual els dànaus han patit molt, tot esperant en el cor que fos un baluard inexpugnable per a les naus i per a ells mateixos, sens dubte així deu ser grat a Zeus totpoderós que els aqueus morim aquí, lluny d'Argos, sense deixar renom. Ho sabia jo quan ell, benèvol, protegia els dànaus, i ho sé ara que atorga als troians la glòria com si fossin déus benaurats, i a nosaltres, en canvi, ens lliga la fúria i les mans. Però, apa, tal com us digui, feu-me cas tots. Totes les naus que foren tretes de l'aigua a primera fila, arran de mar, [75] arrosseguem-les, i empenyem-les cap a la mar divina, ancorem-les aigües endins amb roques d'ancoratge, fins que arribi la nit immortal, a veure si els troians s'allunyen de la guerra. Aleshores podríem posar a l'aigua totes les altres naus. No és cap motiu de retret el fet de fugir de la desgràcia, ni que sigui de nit, car és millor que un l'eviti, encara que en fugi, que no pas que en sigui víctima».

Mirant-se'l ferotgement, el molt enginyós Odisseu li va respondre: «Atrida, quina paraula t'ha sortit del clos de les dents. Malaurat, hauries hagut de donar ordres a un altre exèrcit més indigne i no ser sobirà de nosaltres, als quals Zeus, des del naixement fins a la vellesa, ens ha concedit la tasca de liderar guerres doloroses, fins que morim tots i cadascun de nosaltres. ¿Estàs impacient per abandonar la ciutat, de carrers espaiosos, dels troians, a causa de la qual hem patit tants sofriments? Calla, no sigui que cap altre dels aqueus senti aquest enraonament, que no hauria de fer sortir a través de la seva boca cap home que en el seu cor sabés dir coses mesurades, que fos portador de ceptre, i que obeïssin tantes tropes com són les dels argius que tu comandes. Ara desaprovo del tot la teva manera de pensar pel que acabes de dir. Quan ja ha esclatat la batalla i la cridòria, tu ets el qui ordenes que nosaltres arrosseguem a la mar les naus ben guarnides de bancs per als remers perquè encara s'acompleixin més els desigs dels troians, tot i que ja ens dominen totalment, i la

mort abismal s'inclini més contra nosaltres. No suportaran la lluita els aqueus si les naus són arrossegades a la mar, [100] sinó que miraran tot al seu voltant per fugir i desertaran de la lluita, i la teva decisió serà funesta, comandant en cap dels exèrcits».

Tot seguit li va respondre el sobirà de guerrers Agamèmnon: «Odisseu, has arribat fins al fons del meu cor amb la teva seriosa reprovació. No sóc pas jo el qui mana que els fills dels aqueus arrossequin a la mar contra la seva voluntat les naus ben guarnides de bancs per a remers. Tant de bo ara hi hagi algú que proposi un projecte millor que aquest, tant si és jove com si és vell. Per a mi seria benvingut».

Llavors Diomedes, bo en el crit de guerra, va dir-los: «No és gaire lluny aquest home, no trigarem a trobar-lo, si voleu fer-me cas i ningú no s'enutja gens per ressentiment, perquè en edat sóc el més jove de vosaltres. També jo m'enorgulleixo de ser per llinatge fill d'un pare noble, de Tideu, que la terra escampada al seu damunt recobreix a Tebes. A Porteu li naixeren tres fills irreprotxables i vivien a Calidó i a l'alterosa Pleuró,^[455] Agri, Melas i, en tercer lloc, l'auriga Eneu, el pare del meu pare, que es distingia dels altres dos pel seu valor. Eneu es va quedar allí,^[456] i el meu pare, després de rodar món, va anar a viure a Argos. Car així ho volien Zeus i els altres déus. Es va casar amb una de les filles^[457] d'Adrast i habitava un casalici ric en recursos: tenia nombrosos camps per a conrear-hi blat, moltes fileres d'arbres fruiters al voltant i ramats abundosos. Sobresortia per damunt de tots amb la pica. Aquestes coses les deveu haver sentit dir, perquè són veritat. [125] Per això, afirmant que jo no sóc vil ni covard per llinatge, no podríeu menysvalorar el parer, manifestat per mi, que jo us exposi. Apa, anem al combat; és la nostra obligació, fins i tot ferits. Quan hi arribem, mantinguem-nos fora de la batussa i dels trets perquè ningú no rebi ferida sobre ferida. Animarem i empenyerem els altres que, per tal de satisfer l'enuig en el seu cor, es mantenen al marge i no lluiten».

Així va parlar, i els altres l'escoltaren molt atentament i li'n feren cas. Es van posar a caminar, i Agamèmnon, sobirà d'homes, anava al capdavant.

No mantenia una vigilància cega l'ínclit sacsejador de la terra, sinó que, fent-se semblant a un home ancià, se'n va anar amb ells, va agafar la mà dreta de l'Atrida Agamèmnon i, parlant-li en veu alta, va dir aquestes paraules alades: «Atrida, ara de segur que el cor funest d'Aquil·leu està satisfet en el seu pit, contemplant la matança i la desfeta dels aqueus, perquè ell no té sentiments, ni els més elementals. Tant de bo es mori, i un déu el deixi baldat. Contra tu els déus benaurats ja no estan gens enutjats, al contrari, els cabdills i els guies dels troians encara aixecaran una gran polseguera per l'espaiosa plana, tu mateix veuràs com fugen els troians des de les naus i les tendes cap a la ciutat».

Havent parlat així, va fer un gran crit i es va posar a córrer per la plana. De la mateixa manera com nou o deu mil homes criden en el combat, quan s'esbatussen en la discòrdia d'Ares, tan potent fou l'alarit que va emetre el poderós sacsejador de la terra. [150] A cadascun dels aqueus li va infondre en el cor una gran força per a combatre i per a lluitar sense parar.

Hera prepara l'engany

Hera, la del tron d'or, s'alçà i es posà a guaitar amb els ulls des de l'Olimp, des d'un cingle. Va reconèixer immediatament que el seu germà, i cunyat alhora, esbufegava al mig de la lluita que dóna glòria als homes, i se'n va alegrar en el seu cor. També va veure Zeus assegut en el cim més elevat de l'Ida, abundós en deus d'aigua, i li resultà odiós en el seu cor. Llavors, la venerable Hera d'ulls de vedella començà a rumiar com podria enredar la intel·ligència de Zeus, portador de l'ègida. I aquest va ser el millor determini que li semblà en el seu cor: dirigir-se cap a l'Ida, després d'haver-se empolainat bé, per veure si d'alguna manera li despertava el desig d'allitar-se al costat del seu cos per a l'amor i si abocava una son dolça i suau a les seves parpelles i a la seva intel·ligència clarivident. Se'n va anar a la cambra, que li havia fet el seu fill Hefest, les sòlides portes de la qual havia ajustat als muntants amb un pany secret, que cap altre déu havia obert. Hi va entrar i va tancar els batents resplendents. En primer lloc es netejà amb ambrosia totes les taques del seu cos cobejable i s'untà amb oli greixós, ambrosíac i seductor, que havia estat perfumat per ella. Quan el va agitar al palau de Zeus, de paviment de bronze, la fragància, en tota la seva intensitat, arribà a la terra i al cel. S'hi unguí el seu cos formós, es pentinà la cabellera [175] i amb les mans entrellaçà les seves trenes resplendents, bellíssimes, ambrosíaques, que penjaven de la seva testa immortal. Es va posar el vestit divinal, que Atena li havia allisat amb molta cura i li havia posat molts brodats delicats. Se'l va cordar amb agulles d'or a l'altura dels pits. Es va cenyir amb un cinturó guarnit amb cent franges. Va posar-se als lòbuls de les orelles, ben perforats, unes arracades amb tres perles grosses com móres, les quals desprenien una llüïssor encisadora. La divina entre les deesses es va cobrir pel damunt amb un vel bellíssim, acabat d'estrenar, tan blanc com un sol. Es va calçar els peus brillants amb unes sandàlies precioses. Després d'haver-se posat tots aquests ornaments al voltant del seu cos va sortir de l'habitació, va cridar Afrodita a banda de les altres dees i li va dir aquestes paraules: «¿Em faries cas ara, filla meva, en allò que et diré, o t'hi negaries, enutjada com estàs en el teu cor, perquè jo protegeixo els dànaus i tu els troians?».

Tot seguit li va contestar Afrodita, la filla de Zeus: «Hera, augusta deessa, filla del gran Cronos. Digueu-me el que medites. El meu cor m'ordena accomplir-ho, si puc accomplir-ho o bé ha estat acomplert altres vegades».

La venerable Hera, amb la intenció d'enganyar-la, li va respondre: «Dóna'm ara l'amor i el desig, amb què subjuges els immortals i els homes mortals. Vaig als confins de la terra, nodridora de molts, a visitar Océan, [200] origen dels déus, i la mare Tetis, que em van educar acuradament i amanyagar en els seus palaus, en rebre'm de mans de Rea, quan Zeus altitonant va posar Cronos sota terra i sota la mar estèril. Vaig a veure'ls i a solucionar-los les baralles no resoltes. Ja fa molt temps que es priven l'un a l'altre de llit i d'amor, des que la ira s'ensenyorí del seu cor. Si

convencent-los en el seu cor amb les meves paraules els faig anar al llit a unir-s'hi en amor, sempre seria considerada per ells una amiga i una dea digna de respecte».

Li va respondre, al seu torn, la riallera Afrodita: «No és possible ni tampoc no està bé negar-se a la teva petició, perquè ets tu la qui dorms als braços de Zeus suprem».

Va parlar, i es va deslligar del pit la cinta brodada, de diversos colors, on tenia preparats tots els encisos: hi havia l'amor, el desig, el tracte íntim i la seducció, que fan perdre el senderi als qui tenen els pensaments més assenyats. La va posar a les seves mans i, anomenant-la pel seu nom, li va dir aquestes paraules: «Té, posa't al teu si aquesta cinta de diversos colors, en la qual tot ha estat preparat. T'asseguro que no tornaràs sense aconseguir el que en el teu cor desitges».

Així va parlar, i va somriure la venerable Hera, la d'ulls de vedella. Després d'haver-li fet mitja rialla, se la va posar en el seu si.

Afrodita, la filla de Zeus, se'n va anar cap al seu estatge, i Hera, fent un salt, va abandonar el cim de l'Olimp [225] i, després d'haver posat el peu a Pièria^[458] i a l'amable Emàtia,^[459] es va llançar sobre les muntanyes nevades dels tracis, criadors de cavalls. No tocava terra amb els peus. Des de l'Atos^[460] se n'anà a la mar onejant, arribà a Lemnos, a la ciutat del divinal Toant.^[461] Allí es va trobar amb Hipnos,^[462] germà de Tànatos, el va agafar amb la mà i li va parlar, anomenant-lo pel seu nom: «Hipnos, sobirà de tots els déus i de tots els humans, tal com una vegada vas escoltar les meves paraules, també fes-me cas ara. Jo te'n restaré agraïda per sempre més, tots els dies. Fes adormir, sota les parpelles, els ulls brillants de Zeus, així que jo m'hagi ajagut al seu costat en unió amorosa. Com a regal et donaré un bell tron, per sempre indestructible, tot d'or. Hefest, el meu fill rancallós, te'l farà amb traça i t'hi posarà un recolze per als peus, on podràs posar les teves plantes llueus, quan vagis als banquets».

Tot responent-li, el dolç Hipnos li va dir: «Hera, dea venerable, filla del gran Cronos, qualsevol altre dels déus jo el podria fer adormir fàcilment, fins i tot els corrents del riu Océan, que és l'origen de totes les coses. Tanmateix, jo no gosaria anar a prop del Crònida Zeus ni adormir-lo, si ell mateix no m'ho ordenava. És que un encàrrec teu ja em va provocar un altre escarment el dia en què l'arrogant fill de Zeus^[463] [250] navegava des d'Ílion, després d'haver arranat la ciutat dels troians. Llavors vaig fer adormir l'esperit de Zeus, portador de l'ègida, escampant-m'hi dolçament tot al voltant. D'altra banda, tu vas meditar en el teu cor desgràcies contra ell, fent sorgir en la mar bufes de vents violents, i després el vas fer anar a parar a Cos,^[464] ciutat ben habitada, lluny de tots els seus amics. Zeus, en despertar-se, es va enutjar i va sacsejar els déus a les seves estances. A mi em buscava més que a tots els altres i m'hauria precipitat des de l'èter a la mar, de manera que ja hauria desaparegut, si no m'hagués salvat la Nit, la domadora dels déus i dels homes. Tot fugint em vaig presentar a ella, i ell es va aturar, malgrat que estava irritat. I és que

tenia por de fer coses que disgustessin la Nit corredora. Ara tu novament em demanes aquest altre servei impossible d'acomplir».

Al seu torn, la venerable Hera, la d'ulls de vedella, li va dir: «Hipnos, ¿per què tens aquests pensaments en el teu cor? ¿Vols dir que Zeus, el de veu ampla, defensarà els troians tant com es va enutjar pel seu fill Hèracles? Apa, vés-te'n, que jo et donaré una de les Càrites^[465] més joves perquè t'hi casis i sigui anomenada esposa teva [Pasítea, que desitges per sempre dia rere dia]^[466]».

Així va parlar, i Hipnos se n'alegrà i responent-li va dir: «Apa, doncs, ara jura'm per l'aigua inviolable de l'Estix^[467] i toca, amb una mà, la terra nodridora de molts i, amb l'altra, la mar resplendent, perquè tots els déus de sota terra que són al voltant de Cronos siguin testimonis que em donaràs la més jove de les Càrites, [275] Pasítea que jo desitjo dia rere dia».

Així va parlar, i Hera, la dea de braços blancs, no va desobeir. Va jurar tal com havia ordenat i va invocar tots els déus que viuen sota el Tàrtar, els quals són anomenats titans. Tan bon punt va jurar i va acabar el jurament, tots dos se n'anaren tot deixant les ciutats de Lemnos i d'Imbros i, embolcallats de boira, ràpidament feren camí. Arribaren a l'Ida, la de moltes deus d'aigua, mare de feres, a Lectos,^[468] on van deixar per primera vegada la mar. Tots dos van començar a caminar per la terra ferma, i per sota dels seus peus s'estremien els cims dels boscos. Llavors, abans que el veiessin els ulls de Zeus, Hipnos es va aturar després d'haver-se enfilat a un avet enorme, el més alt que havia crescut a l'Ida i que a través de l'aire arribava a l'èter. Allí es va ajocar cobert amb branques d'avet semblant a una au sonora de les muntanyes, que els déus anomenen calcis i els homes cimindis.^[469]

Zeus s'adorm als braços d'Hera

Hera va arribar ràpidament al capdamunt del Gàrgar, el cim de l'Ida enlairat. La va veure Zeus apleganúvols. Així que la va veure el desig amorós va embolcallar les seves sòlides entranyes, com quan per primera vegada s'hi va unir en amor, després de ficar-se al llit d'amagat dels seus pares. Es plantà al seu davant, la cridà pel seu nom i li dirigí la paraula: «Hera, ¿com és que baixes de l'Olimp tan de pressa fins aquí? No tens al teu costat ni els cavalls ni el carro per a muntar-hi».

La venerable Hera, tot meditant enganys, li va respondre: [300] «Vaig als confins de la terra nodridora de molts a visitar l'Ocèan, origen dels déus, i la mare Tetis,^[470] que m'alimentaren molt bé en el seu casali i m'amanyagaren. Vaig a veure'ls i a resoldre les seves innombrables disputes. Ja fa molt de temps que es priven de llit i d'amor l'un envers l'altra, des que la còlera s'ensenyorí del seu cor. Els cavalls estan aturats al peu de l'Ida, la de moltes deus d'aigua, i em portaran a través de la terra ferma i per la mar humida. Però ara arribo a aquest lloc des de l'Olimp per causa

teva, perquè després no t'enfadis amb mi, si marxo sense dir-te res cap a les mansions de l'Ocèan de corrents profunds».

Responent-li, Zeus apleganúvols li va dir: «Hera, cap allí hi aniràs més tard, vinga, nosaltres dos fem-nos al llit i gaudim de l'amor. Fins ara mai un desig així de dea o de dona no se m'havia escampat dins el pit ni m'havia dominat el cor ni quan em vaig enamorar de l'esposa d'Ixíon,^[471] la qual m'infantà Pirítous,^[472] un conseller semblant als déus; ni de Dànae, la de bells turmells filla d'Acrisi, la qual portà al món Perseu,^[473] el més il·lustre de tots els homes; ni de la filla de Fènix,^[474] famosa des de lluny, la qual m'infantà Minos i el divinal Radamantis; ni de Sèmele; ni d'Alcmena a Tebes. Aquesta em donà per fill Hèracles de cor esforçat. Sèmele, en canvi, em portà al món Dionís, l'alegria dels mortals; [325] ni de quan em vaig enamorar de Demèter,^[475] la sobirana de belles trenes; ni de la gloriosa Leto;^[476] ni de tu mateixa, mai com ara no he estat inflammat d'amor ni un dolç desig no m'ha captivat tant».

Pèrfidament la venerable Hera li va dir: «Crònida terribilíssim, ¿quines paraules has dit? Si ara desitges que ens femem al llit per a l'amor als cims de l'Ida, i tot és a la vista, ¿què passaria si algun dels déus sempiterns ens veiés enllitats i anés a explicar-ho als altres déus? El que és jo no tornaria al teu palau després d'haver-me aixecat del llit, car això seria malvist. Però si vols això i t'és grat en el teu cor, heus ací el tàlem que et va construir el teu fill Hefest, el qual hi va ajustar sòlids batents als muntants. Anem a enllitar-nos-hi, ja que el llit és el que et plau».

Tot responent-li, Zeus apleganúvols va dir: «Hera, no tinguis por que ho vegi ni cap déu ni cap home. Tan gros serà el núvol d'or amb què jo t'emboïllaré. Ni tan sols Hèlios ens podrà espigar a través d'aquest núvol, encara que la seva claror és la més penetrant per a veure-hi».

Així va parlar, i el fill de Cronos va agafar la seva esposa als seus braços. Sota ells dos, la divina terra va fer créixer una gespa ben florida, lotus regalimant rosada, safrà i jacint espès i molsut, que amb la seva altura els separava del terra. Damunt d'aquest herbei s'ajagueren i van embolicar-se amb un bell núvol [350] d'or, del qual es desprenien gotes lluent.

Posidó ajuda els aqueus

Així dormia tranquil el pare al cim del Gàrgar, vençut per la son i per l'amor, tenint la seva esposa entre els seus braços. El dolç Hipnos se n'anà corrents cap a les naus dels aqueus per donar la notícia al sobirà i sacsejador de la terra. Posant-se-li al seu costat li va dir aquestes paraules alades: «Posidó, defensa ara ben disposat els dànaus i atorga'ls la glòria, encara que sigui per poca estona, mentre Zeus encara dorm,

perquè jo l'he sotmès a un son agradós. Hera, per la seva banda, l'ha seduït per enllitar-s'hi per a l'amor».

Havent parlat així, Hipnos se'n va anar cap a les ínclites races dels homes i va incitar encara més Posidó a ajudar els dànaus. Immediatament aquest es posà entre els primers fent un gran salt i els exhortà: «Argius, ¿deixarem un altre cop la victòria a mans del Priàmida Hèctor, perquè ens arrabassi les naus i aconseguixi la glòria? Ell així ho afirma i se'n vanta, perquè Aquil·leu roman vora les naus balmades, enutjat en el seu cor. Però no el trobarem a faltar gaire, si nosaltres, tots els altres, ens animem a defensar-nos els uns als altres. Però, apa, tal com us digui, obeïm tots. Posem-nos els escuts millors i més grossos de l'exèrcit, cobrim-nos els caps amb cascos flamejants, agafem amb les mans les llances més llargues i anem-hi. Jo em posaré al capdavant i encara us asseguro que el Priàmida Hèctor no resistirà, malgrat el seu enardiment. [375] El qui sigui un home ferm en la batalla i tingui un escut petit a l'espatlla que el doni a un guerrer menys agosarat i que ell es protegeixi amb un escut més gros».

Així va parlar, ells el van escoltar molt atentament i li van fer cas. Els mateixos reis, bé que estaven ferits, els van fer formar, el Tidida, Odisseu i l'Atrida Agamèmnon. Passant revista a tots, feren el canvi de les armes d'Ares. El guerrer valent es posava les armes bones, i donaven les més inferiors al qui era menys valent. Tan bon punt es van revestir el cos amb el bronze resplendent, se'n van anar. Els comandava Posidó, el sacsejador de la terra, portant a la robusta mà una terrible espasa allargada, semblant a un llamp, contra la qual no era possible acostar-se en un combat funest, sinó que el pànic s'ensenyoria de tots els guerrers.

A l'altre bàndol, l'il·lustre Hèctor, al seu torn, feia formar els troians. Aleshores van provocar la més terrible batussa de la guerra Posidó, el de blavosa cabellera, i l'il·lustre Hèctor, ajudant aquest els troians i aquell els argius. La mar es va desbordar fins a les tendes i les naus dels argius, mentre ells s'esbatussaven amb una gran cridòria. Ni l'onatge de la mar bramula tant contra la terra ferma, quan s'aixeca del pèlag a causa del funest buf del Bòreas. Ni són tan forts els espetecs del foc encès en una vall de la muntanya quan s'enfila per cremar el bosc, ni xiscla tant al voltant de les alzines d'alta capçada el vent, que és el que més fort brama quan s'enfureix. Tan forta era la cridòria dels troians i dels aqueus, [400] que s'escriassaven ferotgement, quan es precipitaren els uns contra els altres.

Hèctor ferit

L'il·lustre Hèctor va ser el primer que va disparar la llança contra Aiant, quan de dret s'havia girat contra ell, i no va errar el cop allí on els dos baldrics estan tibants al voltant del pit, el de l'escut i el de l'espasa de claus de plata. Tots dos van protegir la

seva pell tendra. Hèctor es va irritar, perquè el projectil se li havia escapat en va de la mà, i va recular cap al gruix dels seus companys per esquivar la parca. Tot seguit, quan ja se n'anava, el gran Aiant Telamoni, amb un pedrot dels molts que hi havia per fer d'amarres de les ràpides naus i que rodolaven als peus dels combatents, després d'aixecar-lo, el va colpir al pit, prop del coll, per damunt de la vora de l'escut. El va llançar com rodola una baldufa, i el va fer girar per tot arreu. Com quan, a causa d'un cop del pare Zeus, una alzina cau a terra de soca-rel i se'n desprèn una espantosa pudor de sofre; qui ho veu de prop estant, el coratge no el manté ferm, perquè el llamp del gran Zeus és perillós; tan de sobte va caure a terra, a la pols, la fúria d'Hèctor. La llança se li va escapar de la mà, l'escut i el casc li van caure al damunt, i al seu voltant van retronir les resplendents armes de bronze. Els fills dels aqueus fent una gran cridòria van córrer al seu voltant amb l'esperança d'endur-se'l i van disparar una gran quantitat de piques. Tanmateix, ningú no va poder tocar ni ferir el pastor de guerrers, car abans ja l'havien rodejat els més distingits, Polidamant, Eneas i el diví Agènor, [425] també Sarpèdon, el cabdill dels licis, i l'irreprotxable Glauc. Tampoc cap dels altres no se'n despreocupà, sinó que al seu davant mantingueren els escuts ben rodons. Els seus companys, aixecant-lo, se l'endugueren del combat a pes de braços fins que van arribar als ràpids cavalls, que eren al darrere de la lluita i del combat amb l'auriga i amb el carro resplendent. El van portar cap a la ciutat gemegant profundament.

Però, així que arribaren al gual del riu de bells corrents, el Xantos voraginós, engendrat per l'immortal Zeus, el van baixar del carro a terra i li van tirar aigua al damunt. Es va reanimar i va tornar a obrir els ulls, i, recolzat als seus genolls, va vomitar sang negrosa. Novament va caure a terra, i la negra nit li va cobrir els ulls, car el cop encara dominava el seu cor.

Els troians són repel·lits

Els argius, quan van veure que Hèctor s'allunyava, van atacar amb més força els troians i es recordaren de la seva intrepidesa. Aleshores, en primer lloc, el veloç Aiant, el fill d'Oileu, saltant al damunt de l'Enòpida Satni, el va ferir amb la punxeguda llança, Satni que una nàiade irreprotxable infantà per a Ènops, mentre pasturava bous a les ribes del Satnioent.^[477] A aquest, doncs, el va ferir sobre el flanc l'Oilíada, il·lustre per la llança, acostant-se-li. Va caure d'esquena, i al seu voltant troians i dànaus van organitzar una lluita aferrissada. En defensa seva hi va córrer el Pantoida Polidamant, hàbil a brandar la pica, i va ferir, a l'espatlla dreta, Protoènor, [450] fill d'Areílic, i la sòlida llança se li clavà a l'espatlla. Ell va caure a la pols i va tocar la terra amb la palma de la mà. Polidamant se'n va vantar d'una manera terrible, tot cridant en veu alta: «Crec una vegada més que la llança no ha saltat en va de la

robusta mà del magnànim Pantoida, sinó que algun dels argius la porta dins el seu cos i em penso que, tot recolzant-s'hi, baixarà a la mansió de l'Hades».

Així va parlar, i entre els argius fou un motiu d'aflicció pel seu crit de triomf, però sobretot va fer commoure el cor del coratjós Aiant, el fill de Telamó, ja que Protoènor va caure molt prop seu. I ràpidament, quan ell ja fugia, li va tirar la seva pica resplendent. Tanmateix, Polidamant va saltar cap a un costat i va esquivar la negra parca, i la va rebre Arquèloc,^[478] el fill d'Antènor, car els déus li havien decidit la seva ruïna. El va tocar en la unió del coll amb el cap, a la darrera vèrtebra, i li va tallar els dos tendons. En caure el guerrer, el cap, la boca i el nas van tocar a terra abans que les cames i els genolls. Llavors Aiant va cridar l'irreprotxable Polidamant: «Pensa-ho, Polidamant, i digues-me la veritat. ¿No és veritat que la mort d'aquest home val tant com la de Protoènor? No em sembla que sigui covard ni fill de covards, sinó un germà d'Antènor domapoltres o un fill. En efecte, quant al llinatge se li assembla moltíssim».

Va parlar sabent molt bé el que deia, i l'aflicció s'ensenyorí dels troians. [475] Aleshores Acamant, que va anar en defensa del seu germà, va ferir amb la pica el beoci Pròmac, quan intentava arrossegar-lo pels peus. Acamant se'n va vantar d'una manera terrible, tot cridant en veu alta: «Argius fatxendes, insadollables d'amenaces, certament la fatiga i el sofriment no seran per a nosaltres sols, sinó que també un dia vosaltres caureu morts així. Fixeu-vos com dorm el vostre Pròmac, doblegat per la meva llança, perquè la venjança pel meu germà no quedés gaire temps sense paga. Justament per això, qualsevol home desitja deixar a casa un germà com a venjador de la seva desgràcia».

Així va parlar, i per als argius fou un motiu d'aflicció pel seu crit de triomf, però sobretot va fer commoure el cor del coratjós Penèleu, que es va llançar sobre Acamant. Però Acamant no va esperar l'atac del sobirà Penèleu.^[479] Aquest va ferir Ilioneu, el fill de Forbant, ric en ramats. Hermes l'apreciava per damunt dels altres troians i li atorgà riqueses. Només fou Ilioneu el qui infantà la seva mare per obra del déu. Sota la cella, arran de la base de l'ull, el va ferir Penèleu i li va treure la nineta. La llança li va passar a través de l'ull cap endavant i a través de la nuca, i ell va caure assegut amb els dos braços estirats. Penèleu es tragué la punxeguda espasa, la hi clavà al mig del coll i li va fer caure a terra el cap juntament amb el casc. I encara la robusta pica era dins l'ull. Ell va aixecar amb la pica la seva testa com una flor de cascall i la va mostrar als troians. I tot vantant-se'n va dir aquestes paraules: [500] «Digueu de part meva, troians, al pare i a la mare del noble Ilioneu que el plorin a palau, perquè tampoc l'esposa de l'Alegenòrida Pròmac no gaudirà de l'arribada del seu benvolgut espòs, quan els fills dels aqueus tornem des de Troia amb les naus».

Així va parlar, i la tremolor s'apoderà dels membres de tots, i cadascú va buscar amb la mirada un lloc cap a on fugiria de la mort abismal.

Digueu-me ara, Muses, que posseïu estatges olímpics, qui fou el primer dels aqueus que es va endur les despulles sangonoses, tan bon punt va desequilibrar la

batalla l'ínclit sacsejador de la terra. Aiant Telamoni fou el primer que ferí el Gircíada Hirci, el capdavanter dels misis de cor enardit; Antíloc va despullar de les armes Falces i Mèrmer. Meríones llevà la vida a Moris i a Hipoció; Teucre va espoliar Protoó i Perifetes; tot seguit, l'Atrida^[480] va ferir Hiperènor, pastor de guerrers, en el costat, i el bronze li buidà les entranyes en esquinçar-les. La seva ànima li fugí de pressa per la ferida oberta, i la foscor li va cobrir els ulls. Però la major part els va abatre Aiant, el ràpid fill d'Oileu, car no hi havia ningú que fos igual que ell per a perseguir amb les cames, un cop estan esfereïts els guerrers, cada vegada que Zeus els infon pànic.

CANT XV

Contraofensiva aquea des de les naus

Zeus es desperta

Així que fugint van traspasar l'estacada i el fossat i molts foren abatuts per les mans dels dànaus, els troians es van quedar aturats vora els carros, pà·lids de por i aterrits. Aleshores Zeus es va despertar al cim de l'Ida, al costat d'Hera, la del tron d'or. Fent un salt es va posar dret i va veure els troians i els aqueus, els uns desbaratats, els altres, els argius, escometent-los pel darrere, i entre ells el sobirà Posidó. Va veure Hèctor estès a la plana i els seus companys asseguts al seu voltant. Ell, sense coneixement, era dominat en el seu cor per un ofec esgotador i vomitava sang, perquè no l'havia ferit el més feble dels aqueus. El pare dels homes i dels déus, quan el va veure, se'n va compadir i, mirant Hera terriblement i ferotge, li va dir aquestes paraules: «Ah, Hera intractable, el teu engany malèfic ha deixat el diví Hèctor fora de combat i ha foragitat els seus guerrers. No sé si seràs tu la primera que gaudiràs dels fruits de la teva pèrfida trama i t'apallissaré a cops. ¿No et recordes de quan estaves suspesa enlaire i et vaig posar als peus dues encluses i als braços una cadena d'or irrompible? Tu estaves penjada entre l'èter i els núvols. Els déus estaven indignats per l'espaiós Olimp i no podien deslligar-te tot i estar al teu costat. Al qui hagués enxampat, agafant-lo, l'hauria estimbat des del llindar fins que hagués arribat malparat a la terra. Però ni fins i tot així no em disminuïa en el meu cor el dolor inacabable pel diví Hèracles, [25] el qual tu, amb l'ajut del vent Bòreas, després d'haver convençut les tempestes, enviaves per la mar estèril, amb males intencions per desviar-lo després cap a la ben habitada Cos. Tanmateix, allí jo el vaig alliberar i novament el vaig fer anar a Argos, terra de cavalls, malgrat que hagué de patir molts sofriments. Tot això t'ho recordaré de nou perquè deixis d'enganyar-me, per tal que vegis si et serveixen l'amor i el llit, amb el pretext dels quals has vingut per unir-te amb mi, lluny dels déus, i per ensarronar-me».

Així va parlar, i la venerable Hera, la d'ulls de vedella, parlant-li, digué aquestes paraules alades: «Que ara, des de dalt, ho sàpiguen Gaia i Úranos espaiós i l'aigua de l'Estix que corre per baix, que aquest és el jurament més gran i més terrible per als déus benaurats, i la teva testa sagrada i el nostre propi llit conjugal legítim, pel qual jo mai no juraria en fals: no per voluntat meva, Posidó, el sacsejador de la terra, causa dany als troians i a Hèctor i, en canvi, ajuda els altres, sinó que és el seu cor el qui l'incita i l'ordena, i ha tingut compassió dels aqueus, en veure'ls esgotats vora les naus. Jo, tanmateix, li podria aconsellar que es retirés cap a on tu, negrenúvol, li indiquessis».

Així va parlar, i el pare dels homes i dels déus va somriure i, tot contestant-li, va dir aquestes paraules alades: «Si tu, venerable Hera, la dels ulls de vedella, t'asseguessis entre els immortals pensant d'ara en endavant igual que jo, [50] en aquest cas Posidó, encara que els seus desigs fossin molt diferents, aviat canviaria de pensament d'acord amb la teva voluntat i amb la meva. Però si ara em parles amb franquesa i amb sinceritat, véste'n cap on hi ha la raça dels déus i crida Iris i Apol·lo, famós pel seu arc, per tal que vinguin aquí, perquè aquella es dirigeixi cap a l'exèrcit dels aqueus, de túniques de bronze, i digui al sobirà Posidó que es desentengui de la guerra i que torni cap als seus estatges, i perquè Febos Apol·lo estimuli Hèctor cap a la batalla, li infongui un altre cop coratge i s'oblidi dels patiments que ara li roseguen el cor, i que faci tornar els aqueus, provocant la fugida covarda, i que, tot fugint, caiguin a les naus de molts remes del Pelida Aquil·leu. Aquest farà aixecar el seu company Pàtrocle, el qual serà mort per l'il·lustre Hèctor amb la llança davant d'Ílion, després d'haver llevat la vida a molts altres joves i, després d'ells, la del fill, el diví Sarpèdon. Irritat per això, el divinal Aquil·leu matarà Hèctor. A partir d'aquest moment, jo provocaré, des de les naus, un nou atac de punta a punta i sense parar, fins que els aqueus conquereixin l'alterosa Ílion, segons els dissenys d'Atena. Però abans, ni jo aturaré la meua ira ni permetré que cap altre dels immortals ajudi els dànaus, fins que no s'hagi acomplert el desig del Pelida, tal com li vaig prometre primer, fent el senyal d'assentiment amb el meu cap [75] aquell dia en què la dea Tetis em va tocar els genolls, demanant-me que honorés Aquil·leu, destructor de ciutats».

Hera torna a l'Olimp

Així va parlar, i no va desobeir Hera, la dea de braços blancs, i se n'anà de les muntanyes de l'Ida fins al gran Olimp. Com quan salta el pensament d'un home, que ha recorregut moltes terres, i pensa en la seva ment subtil: «Tant de bo fos allí, o allà», i rumia molts projectes; així, delerosa, va volar de pressa la venerable Hera. Arribà a l'encimbellat Olimp i es presentà davant dels déus congregats a la mansió de Zeus. En veure-la, tots s'aixecaren i la saludaren amb les seves copes. Ella, deixant de banda els altres, va acceptar la copa de Temis,^[481] la de galtes formoses. Car aquesta li havia sortit corrents a l'encontre en primer lloc i, parlant-li, li digué aquestes paraules alades: «Hera, ¿per què has vingut? Sembles esglaiada. Sens dubte el fill de Cronos, el teu espòs, t'ha espantat».

Tot seguit Hera, la dea de braços blancs, li va respondre: «No em preguntis això, dea Temis. Tu mateixa saps prou bé com és de superb i arrogant el seu cor. Però organitza en els nostres estatges un banquet ben distribuït per als déus i sentiràs entre tots els immortals quines accions cruels vol mostrar-nos Zeus. T'asseguro que a

ningú, ni als mortals ni als déus, no se li alegrarà el cor, encara que ara participi content en el banquet».

Havent parlat així, la venerable Hera es va asseure, [100] i els déus s'enutjaren en els estatges de Zeus. Ella només va somriure amb els llavis, però el seu front, per damunt de les celles, no es mostrava satisfet. Indignada va dir a tots: «Infeliços, els qui ens enfadem desassenyadament contra Zeus, i encara desitgem atansar-nos-hi i aturar-lo o de paraula o per la força. Tanmateix, ell, assegut a part, ni se'n preocupa ni s'hi amoïna. I és que afirma que és sense discussió el millor en poder i en força entre els déus immortals. Per això aguanteu el sofriment que us enviï a cadascun de vosaltres. M'imagino que ara ja té disposada una pena per a Ares; car el fill d'aquest ha mort a la batalla, el més estimat dels homes, Ascàlaf,^[482] que el bel·licós Ares diu que és fill seu».

Així va parlar, i Ares es va colpejar les cuixes robustes amb les palmes de les mans i, tot lamentant-se, va dir-los: «No us enfadeu contra mi, vosaltres, que senyoregeu els estatges olímpics, pel fet que vagi a venjar la mort del meu fill, encara que el meu destí sigui ser colpejat pel llamp de Zeus i jeure al costat dels cadàvers entre sang i pols».

Així va parlar i va ordenar al Terror i a la Fuga que junyissin els cavalls, mentre ell es posava les armes totes resplendents. Aleshores l'atac d'ira de Zeus encara hauria estat molt més gran i terrible si Atena, tement pels altres déus, no hagués abandonat el setial on estava asseguda i no se n'hagués anat corrents pel vestíbul a treure-li el casc del cap i l'escut de les espatlles, [125] i a prendre-li la llança de la seva mà robusta per deixar-la clavada a terra. Ella reptava l'impetuós Ares amb aquestes paraules: «Foll, forassenyat, has perdut l'enteniment. En va tens orelles per a sentir-hi, i el seny i la vergonya se t'han esvaït. ¿Que no sents el que diu Hera, la dea de braços blancs, que ara mateix acaba d'arribar del costat de Zeus Olímpic? ¿O és que tu mateix, després d'haver-te sadollat d'innombrables desgràcies, vols tornar a l'Olimp per força, malgrat que estiguis contrariat, i provocar un gran desastre a tots els altres? Aviat Zeus deixarà els troians arrogants i els aqueus i vindrà a l'Olimp a esbrancar-nos i ens agafarà l'un rere l'altre, tant el qui és culpable com el qui no ho és. Per això ara et demano que deixis córrer la còlera pel teu fill, perquè algú més fort que ell en força i en braços o bé ja ha mort o bé morirà ben aviat. És una tasca difícil protegir la raça i la descendència de tots els humans».

Havent parlat així, va fer seure en el seu setial l'impetuós Ares. Hera va cridar fora del palau Apol·lo i Iris, la missatgera dels déus immortals, i, dirigint-se a ells, els va dir aquestes paraules alades: «Zeus ha ordenat que aneu a l'Ida com més aviat millor. Així que hi arribeu i vegeu el rostre de Zeus, feu el que ell us mani i ordeni».

Havent parlat així, la venerable Hera va tornar i es va asseure en el tron. Ells dos, fent un salt, es van posar a volar. [150] Van arribar a l'Ida, abundós en deus d'aigua i mare de feres, i van trobar el Crònida de veu ampla assegut al cim del Gàrgar. Al seu voltant un núvol perfumat el coronava. Tots dos, en arribar davant de Zeus

apleganúvols, es van aturar. Ell, així que els va veure, no es va irritar en el seu cor, perquè havien obeït ràpidament les paraules de la seva esposa. En primer lloc, va dir a Iris aquestes paraules alades: «Apa, vés, Iris rabent, a anunciar al sobirà Posidó tot això, i no siguis una missatgera fal·laç. Ordena-li que posi fi a la batalla i a la guerra i que torni a la tribu dels déus o a la mar divina. Si no obeeix les meves paraules, ans al contrari, no me'n fa cas, que tot seguit tingui cura, en el seu ànim i en el seu cor, i que no gosi, per molt esforçat que sigui, esperar-me, quan jo l'escometi, perquè li asseguro que sóc molt superior en força a ell i sóc primer en edat. El seu cor no té miraments de proclamar-se igual que la meva persona, la qual tots els altres encara temen».

Així va parlar, i no el va desobeir la ràpida Iris, la de peus lleugers com el vent. Va baixar dels cims de l'Ida a la sagrada Ílion. Com quan dels núvols cau una nevada o una gèlida calamarsada per l'empenta del Bòreas, nascut de l'èter, tan ràpidament la rabent Iris va volar delerosa i, plantant-se-li al costat, va dir a l'inclit sacsejador de la terra: «Una notícia, sobirà de la terra de cabellera blavosa, t'he vingut a portar aquí de part de Zeus, portador de l'ègida. [175] T'ha ordenat que posis fi a la batalla i a la guerra i que tornis a la tribu dels déus o a la mar divina. Si no obeeixes les seves paraules, ans al contrari, no li'n fas cas, t'ha amenaçat que ell mateix vindrà aquí a combatre cara a cara. Ell t'invita que t'escapoleixis de les seves mans, ja que en força és molt superior a tu i és primer en edat. El teu cor no té miraments de proclamar-se igual que la seva persona, la qual tots els altres encara temen».

Molt irritat, l'inclit sacsejador de la terra li va respondre: «Ah, per intrèpid que sigui, ha parlat amb massa arrogància, si intenta sotmetre'm per la força contra la meva voluntat, a mi, que sóc igual que ell pel que fa a l'honor. Tres som els germans engendrats per Cronos, els quals Rea infantà, Zeus i jo, i en tercer lloc Hades, que senyoreja els qui són sota terra. Tot ha estat repartit en tres lots, i cadascú ha obtingut la seva part d'honor. En el sorteig, jo vaig aconseguir de viure per sempre a la mar cendrosa; Hades va obtenir la foscor tenebrosa; i Zeus va treure el cel espaiós al mig de l'èter i dels núvols. La terra encara és comuna a tots i també el gran Olimp. Per això jo no visc en absolut a l'arbitri de Zeus; al contrari, per molt fort que sigui, que romanguí tranquil amb la seva tercera part. Que no intenti gens ni mica fer-me por amb les seves mans com un covard. Seria millor que amb les seves paraules terribles reptés les filles i els fills^[483] que ell va engendrar, perquè l'escoltin, encara que sigui per força, quan els doni ordres».

Tot seguit li va respondre la ràpida Iris, la de peus lleugers com el vent: «Així, doncs, sobirà de la terra de cabellera blavosa, ¿he de portar a Zeus aquesta resposta implacable i dura, o t'hi repensaràs? Fins i tot el cor dels intrèpids és flexible. Ja saps que les Erínies^[484] sempre acompanyen els de més edat».

Al seu torn, Posidó, el sacsejador de la terra, li va dir: [200] «Dea Iris, aquestes paraules que has pronunciat estan molt d'acord amb la raó. És bo que un missatger sàpiga allò que és just. Però una terrible aflicció penetra en el meu cor i en el meu

ànim, cada vegada que em vol reptar amb paraules irritables, a mi, que tinc una part igual com la seva i que estic sotmès a un destí idèntic. Tanmateix, per bé que estic indignat, cediré. Però una altra cosa li diré i faré aquesta amenaça de tot cor: si sense el meu consentiment, sense el d'Atena saquejadora, sense el d'Hera, el d'Hermes i el del sobirà Hefest es compadeix de l'alterosa Troia i no vol destruir-la i donar una gran victòria als argius, que sàpiga això, que entre nosaltres dos hi haurà una rancor inextingible».

Zeus ajuda els troians

Havent parlat així, el sacsejador de la terra va abandonar l'exèrcit aqueu i se'n va anar a enfonsar-se a la mar, i els herois aqueus l'enyoraren. Aleshores, Zeus apleganúvols va dir a Apol·lo: «Vés ara, estimat Febos, a buscar Hèctor, que porta casc de bronze, perquè ja se'n va el sobirà de la terra cap a la mar divina per esquivar la nostra còlera profunda. Prou bé ja s'haurien assabentat de la nostra batalla els altres, especialment els déus que hi ha sota terra, els qui són al voltant de Cronos. [225] Però tant per a mi com per a ell mateix ha estat molt millor que ell, malgrat la seva indignació, abans hagi cedit a les meves mans, perquè la cosa no s'hauria acabat sense suor. Ara tu agafa a les teves mans l'ègida amb franges i, fent-la bellugar ben fort, espanta els herois aqueus. Que l'il·lustre Hèctor, Febos arquer, sigui sota la teva tutela exclusiva. Desperta-li una fúria immensa fins que els aqueus, tot fugint, arribin a les naus i a l'Hel·lespont. A partir d'aleshores jo mateix m'encarregaré, de paraula i d'obra, que els aqueus novament tinguin un respir en els seus treballs».

Així va parlar, i Apol·lo no va desoir les paraules del seu pare. Va baixar de les muntanyes de l'Ida semblant a un milà, el ràpid matador de colomes, que és la més ràpida de les aus. Va trobar el fill del valerós Príam, el diví Hèctor, assegut. Ja no estava ajagut, sinó que recuperava forces renovades i ja reconeixia els companys que eren al seu voltant. Se li havien aturat el panteix i la suor, després que el voler de Zeus, portador de l'ègida, el va despertar. Posant-se-li al costat, l'arquer Apol·lo li va dir: «Hèctor, fill de Príam, ¿per què estàs assegut lluny dels altres, desmaiat? ¿Et domina alguna aflicció?».

Afeblit, li va dir Hèctor, el de casc tremolós: «¿Qui ets tu, noble déu, que em preguntes al meu davant? ¿No has sentit dir que, vora les popes de les naus, Aiànt, bo en el crit de guerra, m'ha ferit a la pitrera amb una pedra, mentre jo li matava els companys, i ha aturat el meu coratge impetuós? [250] Jo ja em pensava que en el dia d'avui veuria els morts i els estatges d'Hades, perquè ja sentia que exhalava el meu alè».

El sobirà totpoderós Apol·lo li va dir: «Tingues coratge, que el Crònida t'ha enviat des de l'Ida aquest protector perquè et defensi i t'assisteixi, jo, Febos Apol·lo,

el de l'espasa d'or, que des de fa temps et protegeixo igualment a tu com a l'alterosa ciutadella. Apa, vinga, ara anima els nombrosos aurigues que condueixin els ràpids cavalls cap a les còncaves naus. Jo, anant al davant dels cavalls, els aplanaré tot el camí i en foragitaré els herois aqueus».

En reparèixer Hèctor, els aqueus retrocedeixen

Havent parlat així, va infondre gran coratge al pastor de guerrers. Com quan un cavall a l'estable, tip d'ordi davant el pessebre, trenca la corda i fuig per la plana galopant, acostumat a banyar-se al riu de bells corrents, tot ufanós; manté el cap dret, i la crinera li voleia a una banda i a l'altra de les espatlles; a ell, refiat en la seva bellesa, els seus genolls ràpidament el porten als llocs acostumats i a la prada dels cavalls; així Hèctor, amb aquesta rapidesa, movia les cames i els genolls animant els aurigues, tan bon punt va sentir la veu del déu. Com persegueixen un cérvol banyut o una cabra muntanyenca els gossos i els camperols, però els l'amaguen un roquissar escarpat i un bosc ombrívol, i no és el seu destí atrapar-lo; aleshores, atret per la cridòria, apareix un lleó de bella crinera [275] al camí i tot d'una els dispersa tots, encara que estiguin adelerats; així els dànaus els encalçaven tota l'estona, en bloc, sense parar, burxant-los amb les espases i amb les piques de doble punta. Però, així que van veure Hèctor escometent entre les files dels guerrers, es van espantar, i a tots els va caure el coratge als peus.

Tot seguit els va parlar Toant, el fill d'Andrèmon, de molt el més coratjós dels etolis, expert en la llança i valerós en la lluita cos a cos. A l'assemblea pocs aqueus el superaven, quan els joves discutien les propostes. Ell, tot assenyat, prengué la paraula i els digué: «Ah, realment és gran aquest prodigi que contemplo amb els meus ulls, tal com Hèctor s'ha tornat a aixecar una altra vegada, després d'haver esquivat les parques. Sí, l'ànim de cadascun tenia la completa esperança que havia mort a mans d'Aiant Telamoni. Tanmateix, una altra vegada algun dels déus ha protegit Hèctor i l'ha salvat, ell, que ha desfet els genolls de nombrosos dànaus, tal com crec que ara també tornarà a passar, ja que, sense el voler de Zeus altitonant, un no es manté ferm a primera fila tan coratjós. Apa, doncs, tal com jo us digui, feu-me cas tots. Ordenarem a la massa que retorni cap a les naus. Nosaltres, que ens vanem de ser els més valerosos a l'exèrcit, ens quedarem per veure si, enfrontant-nos-hi, l'aturem amb les nostres llances aixecades. Em penso que, malgrat la seva empenta, tindrà por en el seu cor d'endinsar-se dins la multitud dels dànaus».

Així va parlar, i ells el van escoltar atentament i li van fer cas. [300] Al voltant d'Aiant i del sobirà Idomeneu, al voltant de Teucres, de Meríones i de Meges, semblant a Ares, ells prepararen la batalla, després d'haver convocat els més

distingits, per enfrontar-se a Hèctor i als troians. Al darrere, la massa es retirava cap a les naus dels aqueus.

Els troians posen en fuga els aqueus

Els troians atacaren en bloc. Els conduïa Hèctor movent-se amb grans passos. Al seu davant hi anava Febos Apol·lo, revestint-se les espatlles amb un núvol. Tenia a la mà l'ègida impetuosa, terrible, peluda a una banda i a l'altra, resplendent, la qual el bronzer Hefest havia donat a Zeus per provocar la fuga dels homes. Amb ella a les mans es va posar al capdavant de les tropes.

Els argius van resistir en bloc, i es va produir una aguda cridadissa a un bàndol i a l'altre. Les fletxes saltaven de les cordes, i moltes eren les piques llançades per mans robustes; algunes es clavaven en el cos de joves coratjosos, però la majoria, abans de tocar la pell blanca, es quedaven plantades a terra a mig camí, desitjoses de sadollar-se de carn. Mentre Febos Apol·lo va tenir immòbil l'ègida a les mans, els trets d'una i altra banda atenyien l'objectiu, i les tropes tenien baixes. Però quan la va agitar, mirant de cara els dànaus de poltres veloços i fent un crit molt fort, va embruixar-los el cor dins el seu pit, i es van oblidar del seu coratge impetuós. Tal com en la foscor de la negra nit dues feres ataquen una colla de vaques o un gran ramat d'ovelles, arribant de sobte quan el pastor no hi és, [325] així els aqueus fugiren espantats sense coratge; car Apol·lo els va infondre pànic i va atorgar la glòria als troians i a Hèctor.

Aleshores, en escampar-se la batalla, cada guerrer va capturar-ne un altre. Hèctor va matar Estiqui^[485] i Arcesilau, aquest, cabdill dels beocis de túnica de bronze, i aquell, company lleial del magnànim Menesteu. Eneas va abatre Medont^[486] i Jasos. Medont era fill bastard del diví Oileu i germà d'Aiant. Vivia a Fílaca, lluny de la terra paterna, perquè havia occit un home, un germà de la seva madrastra Eriòpida, que Oileu tenia per esposa. Jasos era capitost dels atenesos, i es deia que era fill del Bucòlida Esfel.^[487] Polidamant va llevar la vida a Mecisteu, i Polites a Equi a la primera línia del combat. El diví Agènor va occir Cloni. Paris va ferir Deíoc en la part inferior de l'espatlla, quan fugia per les primeres files, i li va traspasar el bronze d'una banda a l'altra.

Mentre els treien les armes, els aqueus, llançant-se a l'estacada i al fossat excavat, fugien per aquí i per allà i es posaven a l'interior del mur per necessitat. Hèctor va exhortar els troians cridant fort: «Llanceu-vos a les naus i deixeu estar les despulles sangonoses. Aquell que jo vegi en un altre lloc lluny de les naus, li donaré la mort allí mateix, i, [350] un cop mort, ni els seus parents ni les seves parentes el faran partícip del foc, sinó que els gossos l'arrossegaran davant la nostra ciutat».

Havent parlat així, va fer atiar els cavalls després de xurriaquejar-los damunt l'espatlla amb el fuet i mentre incitava els troians entremig de les files. Tots ells,

juntament amb ell, s'exhortaven els uns als altres i dirigien els cavalls que tiraven els carros amb un fragor prodigiós. Al seu davant, Febos Apol·lo, tombant fàcilment amb els peus les vores del fossat profund, les feia caure al mig i va fer un pont, un camí tan llarg i ample com l'espai del tir d'una llança, quan un home posa a prova la seva força. Per allí penetraren formant batallons i al seu davant Apol·lo portava l'ègida venerable. Sense esforç va fer caure el mur dels aqueus, com quan un nen arran de la mar, després d'haver fet les seves joguines infantils, torna a escampar la sorra amb els peus i amb les mans tot divertint-se. D'aquesta manera, tu, Febos, el del crit penetrant, vas tirar per terra l'enorme fatiga i l'esforç dels argius, i els vas provocar el pànic.

Així s'aturaren els aqueus vora les naus i hi romangueren exhortant-se els uns als altres. I tots, aixecant les mans a tots els déus, cadascú pel seu compte, pregaven fervorosament. I d'una manera especial suplicava el gereni Nèstor, baluard dels aqueus, estenent els seus braços cap al cel estrellat: «Pare Zeus, si mai algú a Argos, terra abundosa en blat, quan et cremava cuixes greixoses d'un bou o d'una ovella, t'implorava que tornéssim, i tu li ho vas prometre donant-li garanties, recorda-te'n, Olímpic, i aparta'ns del dia fatal. [375] No permetis que els aqueus siguin vençuts així pels troians».

Així va parlar tot pregant, i Zeus provident va tronar molt fort, en escoltar les súpliques de l'ancià fill de Neleu.

Els troians, quan van sentir el tro de Zeus, portador de l'ègida, van atacar els argius amb més força i es recordaren de la seva agressivitat. Tal com una gran onada de la mar de camins espaiosos s'abat sobre els flancs d'una nau, quan l'empeny la força del vent, que fa créixer les ones més i més, així els troians travessaren el mur amb una gran cridòria i, fent-hi entrar els seus cavalls, lluitaven a les popes, uns cos a cos amb les seves llances de doble punta i els altres des dels carros. Els aqueus, en canvi, pujats dalt de les negres naus, combatien amb llargues perxes ben polides, que eren a les naus, com a piques d'abordatge ben ajustades, amb la punta revestida de bronze.

Pàtrocle retorna a la tenda d'Aquil·leu

Pàtrocle, mentre els aqueus i els troians lluitaven al mur lluny de les ràpides naus, estava assegut a la tenda del baronívol Eurípil i el distreia amb les seves paraules i li escampava damunt la dolorosa nafra herbes medicinals per a calmar les negres sofrences. Però, tan bon punt va veure que els troians assaltaven el mur i que entre els dànaus s'estenia la cridòria i el pànic, féu un plany, es colpejà les dues cuixes amb les palmes de les mans, i tot lamentant-se digué: «Eurípil, ja no puc romandre aquí per molta falta que et faci; s'ha produït un gran atac. [400] Que et continuï entretenint el

teu servent, que jo corro cap a Aquil·leu per incitar-lo a la lluita. ¿Qui sap si amb l'ajuda d'un déu aconseguixo commoure el seu cor aconsellant-lo? Sempre és bo l'advertiment d'un amic».

El combat vora les naus

Mentre així parlava, els peus ja se l'enduien. Els aqueus esperaven a peu ferm que els troians els escometessin, però no podien apartar-los de les naus, encara que eren molt inferiors en nombre. Tampoc els troians no podien rompre els batallons dels aqueus ni barrejar-s'hi entremig de les tendes i de les naus. Al contrari, tal com una plomada serveix per a adreçar la quilla d'una nau a mans d'un artesà destre, que coneix bé tot el seu art per inspiració d'Atena, així estava igualment tensa la batalla i la guerra entre els dos bàndols. Uns lliuraven la batalla per unes naus, i altres per altres. Hèctor va córrer a posar-se enfront del gloriós Aiant. Tots dos esmerçaven els seus esforços per una mateixa nau i l'un no podia foragitar l'altre i incendiar la nau, ni aquest repel·lir aquell, perquè se'ls havia acostat una deïtat. Aleshores l'il·lustre Aiant, amb la seva llança, va atènyer Calètor,^[488] el fill de Clici, al pit, mentre calava foc a la nau. En caure, va retrunyir, i la torxa li va lliscar de la mà. Hèctor, quan va veure amb els seus ulls que el seu cosí havia caigut a la pols, davant la negra nau, va exhortar els troians i els licis, dient en veu alta: «Troians, licis, dàrdans, guerrers que lluiteu cos a cos, [425] no retrocediu de cap manera de la lluita en aquesta estretor, sinó que salveu el fill de Clici; que els aqueus no li treguin les armes, després d'haver caigut a la lluita per les naus».

Havent parlat així, va disparar la pica lluent contra Aiant, però no el va encertar. En canvi, després ell va tocar Licòfron, fill de Màstor, el servent d'Aiant, originari de Citera,^[489] que vivia al seu palau, perquè havia matat un home entre els citeris divins. Amb el bronze punxegut el va ferir al cap, al damunt de l'orella, quan era dret al costat d'Aiant. Ell va caure d'esquena a la pols, a terra, des de dalt de la popa de la nau, i els membres se li van desfer. Aiant es va estremir i va dir aquestes paraules al seu germà: «Teucre, benvolgut germà, se'ns ha mort el company fidel, el Mastòrida, que era de Citera, però que, essent a casa nostra, estimàvem igual com els nostres pares en el palau. L'ha matat el magnànim Hèctor. ¿On són ara les fletxes, ràpides portadores de la mort, i l'arc que Febos Apol·lo et va lliurar?».

Així va parlar. Teucre ho va comprendre i corrent se li plantà al costat, portant l'arc corbat a la mà i el buirac, receptacle de les sagetes. I immediatament començà a disparar dards contra els troians. Va ferir Clitos, fill il·lustre de Pisènor i company de Polidamant, noble fill de Pàntous, quan tenia les regnes a les mans. Ell estava ocupat en els cavalls. Els guiava cap on els batallons eren escomesos en major nombre, per tal de complaure Hèctor i els troians. Aviat li arribà la desgràcia, que ningú no li

pogué estalviar, per més que tots ho desitgessin molt. [450] La sageta, causa de molts laments, li caigué al coll, al darrere. Es va desplomar de dalt del carro, i els cavalls, en colpejar el carro buit, es van fer enrere. Ràpidament se n'adonà el sobirà Polidamant i arribà el primer davant els cavalls. Els va lliurar a Astínoos, fill de Prociàon, i li encarregà insistentment que es quedés a prop sense perdre de vista els cavalls. Ell mateix, tornant a marxar, es va barrejar amb els combatents de primera línia.

Teucre agafà un altre dard contra Hèctor de casc de bronze. Hauria posat fi a la batalla vora les naus si, en ferir-lo, hagués llevat la vida al qui combatia millor. Tanmateix, això no va passar per alt a la ment sagaç de Zeus, que protegia Hèctor, sinó que va privar de glòria Teucre, fill de Telamó, trencant-li la corda ben trenada de l'arc impecable, en el moment en què el tibava. La sageta feixuga pel bronze se li va desviar cap a un altre lloc, i l'arc li va caure de la mà. Teucre es va estremir i va dir al seu germà: «Ai, ai, de segur que una deïtat retalla els nostres plans de lluita. Ell m'ha fet caure l'arc de la mà i m'ha romput la corda trenada de poc, que ahir jo hi vaig lligar perquè aguantés les sagetes que en salten sense parar».

Tot seguit li va respondre el gran Aiant, fill de Telamó: «Benvolgut germà, deixa estar l'arc i les sagetes nombroses, perquè un déu, per enveja, ha anorreat els plans dels dànaus. Agafa amb les mans l'espasa llarga i posa't l'escut a l'espatlla, lluita contra els troians i anima els altres combatents. [475] No, encara que ens guanyin, que no s'apoderin sense esforç de les naus ben proveïdes de bancs, sinó que recordem-nos de la nostra intrepidesa».

Així va parlar, i ell va posar l'arc dins la tenda. Això no obstant, es va penjar a les espatlles l'escut de quatre capes de pell i sobre el seu cap vigorós es va cofar un casc ben treballat amb crinera de cavall, el plomall del qual voleiava terriblement al capdamunt. També va agafar la robusta llança guarnida amb punxa de bronze. Es va posar a caminar i, tot corrent, aviat es presentà a Aiant.

Hèctor, quan va veure que els trets de Teucre fallaven, va exhortar els troians i els licis, dient-los amb veu forta: «Troians, licis, dàrdans, guerrers que lluiteu cos a cos, sigueu homes, companys, i recordeu-vos del vostre coratge intrèpid vora les còncaves naus. Amb els meus ulls he vist els trets fallats d'un guerrer esforçat per obra de Zeus. Resulta fàcilment recognoscible per als homes la fortalesa de Zeus, tant quan a uns concedeix la glòria més alta com quan humilia uns altres i no els vol ajudar, com ara disminueix la fúria dels argius i ens protegeix a nosaltres. Apa, combatheu tots alhora vora les naus. Aquell de vosaltres que, ferit de lluny o colpit de prop, segueixi la mort i el destí, que mori. Per al qui defensa la pàtria no és indecorós morir. Al seu darrere queden l'esposa i els fills sans i estalvis, i també la casa i el patrimoni intactes, si és que els aqueus se'n van amb les naus cap a la terra pàtria».

Havent parlat així, va infondre fúria i coratge a cadascú. [500] A l'altra banda, també Aiant va arengar els seus companys: «Vergonya, argius. Ara és segur o que morirem o que ens salvarem i foragitarem la ruïna de les naus. Si Hèctor de casc

tremolós s'apodera de les naus, ¿teniu l'esperança que cadascun de vosaltres tornarà a peu cap a la seva terra pàtria? ¿Que no sentiu com exhorta tot l'exèrcit Hèctor, que està frisós de calar foc a les naus? No, no els invita pas a anar a una dansa, sinó a una lluita. Per a nosaltres no hi ha cap pla millor ni cap més projecte que aquest: barrejar en el combat cos a cos les mans i el coratge. Més val morir d'una sola vegada o viure que no pas esgotar-nos durant molt de temps en una lluita terrible així, prop de les naus, per obra d'uns homes molt inferiors a nosaltres».

Havent parlat així, va esperonar la fúria i el coratge de cadascú. Aleshores Hèctor va occir el capitost dels focs, Esquedi,^[490] fill de Perimedes. Aiant va abatre Laodamant, cap dels soldats d'infanteria i il·lustre fill d'Antènor. D'altra banda, Polidamant va despullar Otos de Cil·lene,^[491] company del Filida,^[492] cabdill dels magnànims epeus. En veure-ho, Meges va saltar al seu damunt, però Polidamant es va apartar cap a un costat i ell va fallar; car Apol·lo no permetia que el fill de Pàntous fos abatut a les primeres files. Tanmateix, la pica va colpir Cresmos al mig del pit. Aquest, en caure, va fer un terrabastall. Aquell li va treure les armes de les espatlles. Llavors l'atacà el Lampètida Dòlops,^[493] molt expert en la llança, [525] el qual era el fill més valent que havia engendrat el Laomedòntida Lampos, bon coneixedor del coratge impetuós. Llavors Dòlops, escometent-lo de prop, va colpir amb la llança el Filida al mig de l'escut. Però el va protegir la sòlida cuirassa que portava ben ajustada en les dues peces bombades. Una vegada Fileu l'havia portada d'Èfira,^[494] vora el riu Sel·leent. La hi va donar com a present d'hospitalitat el seu hoste Eufetes, sobirà de guerrers, perquè la portés a la guerra com a protecció contra guerrers enemics. I ella fou la que va apartar de la pell del seu fill la perdició. Meges el va colpejar amb la llança punxeguda a la part més alta de la cimera del casc guarnit de bronze i de crins de cavall i li va tallar el plomall de cavall. Tot ell va caure a terra, a la pols, brillant per la porpra recent. Mentre Meges continuava lluitant amb Dòlops i esperava encara la victòria, se li acostà per defensar-lo el bel·licós Menelau. Es va aturar al costat del Lampètida amb la llança sense ser vist i des del darrere va ferir Dòlops a l'espatlla. La punta frisa li traspasà el pit, en anar cap endavant, i es va desplomar bocaterrosa. Ells dos hi van córrer a treure-li les armes de bronze de les espatlles. Tanmateix, Hèctor va cridar tots els seus germans i va dirigir la paraula primerament a l'Hicetaònida, l'il·lustre Melanip.^[495] Aquest pasturava bous de passa retorta a Percota,^[496] quan els enemics eren lluny. Però, així que arribaren les naus dels aqueus, corbades per ambdós costats, retornà a Troia i es distingia entre els troians. [550] Vivia al palau de Príam, el qual l'honorava com a fill. Hèctor li dirigí la paraula, el cridà pel seu nom i li digué: «¿Afluixarem així, Melanip? ¿No se t'entendreix el cor per la mort del teu cosí? ¿No veus com es mouen a la vora de les armes de Dòlops? Apa, segueix-me. Ja no és possible combatre els argius des de lluny, fins que o bé nosaltres els matem o bé ells enderroquin de dalt a baix l'alterosa Ílion i exterminin els seus habitants».

Havent parlat així, ell anava al capdavant, i Melanip, un mortal semblant a un déu, el va seguir. El gran Aiant Telamoni exhortava els argius: «Companys, sigueu homes i poseu dins el vostre cor el punt d'honor, desperteu-vos els uns als altres el sentit de l'honor en els durs combats. Quan els homes tenen sentit de l'honor, són més nombrosos els que se salven que no pas els que moren. En canvi, si fugen, no s'aixeca la glòria ni cap ajuda».

Així va parlar, i ells també estaven frisosos de defensar-se. Van posar les seves paraules en el seu cor i reforçaren les naus amb un mur de bronze. Però Zeus desvetllava els troians contra ells. Aleshores Menelau, bo en el crit de guerra, incitava Antíloc: «Antíloc, no hi ha cap altre dels aqueus més jove que tu, ni més ràpid de cames ni coratjós com tu per a combatre. Tant de bo saltessis endavant i ferissis algun dels troians».

Havent parlat així, se'n va apartar i el va animar. Es va llançar a les primeres files i va disparar una pica lluent, després d'haver mirat al seu voltant. Els troians s'apartaren, mentre el guerrer disparava. Ell no va llançar l'arma en va, [575] sinó que va tocar Melanip, quan tornava de la lluita, al pit, just a la vora de la mamella. En caure, va fer un terrabastall, i l'ombra li va cobrir els ulls. Antíloc li saltà al damunt com un gos es llança damunt d'un cérvol ferit, que casualment encerta un caçador, en botar del seu cau, i li va desfer els membres. D'aquesta manera, Melanip, per despullar-te de les armes es va precipitar al teu damunt, Antíloc, ferm en el combat. Però això no va passar per alt al diví Hèctor, que hi va anar a l'encontre corrent pel mig del carnatge. Antíloc no el va esperar, tot i que era un guerrer esforçat, sinó que en va fugir espantat semblant a una fera que ha causat una malifeta i que, després d'haver matat un gos o un bover vora les vaques, fuig abans que es reuneixi una colla d'homes. Així va fugir el Nestòrida; i els troians i Hèctor, amb una cridòria espantosa, el ruixaven amb dards que provoquen gemecs. Ell, en arribar al grup dels seus companys, es va aturar i es va girar.

Els troians assalten les naus

Llavors els troians, semblants a lleons devoradors de carn crua, assaltaren les naus i acomplien els designis de Zeus. Ell constantment els desvetllava una gran fúria, mentre encantava el coratge dels argius i els refusava la glòria, tot estimulants els adversaris. El seu cor volia atorgar la glòria al Priàmida Hèctor perquè calés un foc prodigiós i incansable a les naus i acomplís el desig funest de Tetis. Això era el que esperava Zeus, veure amb els seus ulls la resplendor d'una nau incendiada. [600] A partir d'aquest moment estava disposat a provocar una contraofensiva des del costat de les naus contra els troians i a concedir la victòria als dànaus. Tenint aquest propòsit estimulava vora les còncaves naus el Priàmida Hèctor, malgrat que per si

mateix ja estava molt inflammat. Estava enfurismat com quan s'enfureix Ares que branda la llança, o com el foc devastador a les muntanyes, en l'espessor d'un bosc profund. Li sortia escuma per la boca, sota les celles terribles li brillaven els dos ulls, i al voltant de les temples es movia espantosament el casc d'Hèctor, mentre lluitava. Car, des de l'èter, el seu protector era Zeus, el qual només a ell honorava i glorificava entre molts homes. I és que ell havia de tenir una vida curta, ja que Pal·las Atena li empenyia el dia fatal sota la força d'Aquil·leu. Ell, temptejant les files dels guerrers, volia rompre-les on veia que la multitud era més nombrosa i les armes més bones. Amb tot, no les podia trencar, per més que s'hi esforçés. Ells es mantenien compactes formant una muralla, com una roca abrupta i elevada que es troba vora la mar cendrosa i aguanta els embats ràpids dels vents sorollosos i les ones inflades que s'hi precipiten al damunt. D'aquesta manera, els dànaus resistien els troians, ben fermes, i no en fugien pas. Tanmateix, ell, desprenent foc per tot arreu, va saltar cap al gruix de les tropes i s'hi precipità, com quan una onada furiosa, alimentada pels vents sota els núvols, cau damunt una nau i tota ella [625] queda coberta d'escuma. El buf terrible del vent brama en la vela i els mariners, espantats en les seves entranyes, s'estremeixen; car per ben poc s'han escapolit de la mort. D'aquesta manera s'esqueixava el cor dins els pits dels aqueus. Una altra vegada Hèctor hi tornava, com un lleó ferotge que escomet les vaques que pasturen a milers a l'herba humida d'un gran aiguamoll; entre elles hi ha un pastor que no sap ben bé com lluitar amb la fera per la mort d'un vaca de banyes tortes; ell sempre va al capdavant o a la cua del ramat, però la fera ataca les del mig i li devora una vaca, mentre totes les altres fugen de por. Aleshores, d'aquesta manera, posseïts d'un pànic prodigiós, tots els aqueus fugiren per obra d'Hèctor i del pare Zeus. Hèctor només va matar Perifetes de Micenes, fill estimat de Copreu, que acostumava a portar al poderós Hèracles les ordres dels treballs d'Euristeu.^[497] D'aquell pare molt mediocre havia nascut un fill que el superava en tota mena de virtuts, tant en la cursa com en la lluita, i que per la seva intel·ligència figurava entre els més distingits dels micènics. Ell fou el qui aleshores va oferir la glòria suprema a Hèctor. En girar-se cap enrere, va topar amb la vora de l'escut que li arribava fins als peus i que ell mateix portava sempre com a protecció dels trets. S'hi va entrebancar i va caure d'esquena, i el casc li va fer un soroll espantós al voltant de les temples, en caure-li a terra. Hèctor se'n va adonar i va córrer a posar-se al seu costat. Li clavà la pica al pit i el matà just al costat dels seus companys, [650] els quals no pogueren ajudar-lo, malgrat que estaven afligits pel company. I és que ells mateixos tenien molta por del divinal Hèctor.

Els troians ja eren a la vista de les naus; les que havien estat tretes en primer lloc formaven una punta en cercle. Ells s'hi escamparen pel damunt. Els argius es van haver de retirar de les primeres naus per força; allí mateix, però, van romandre vora les tendes tots aplegats i no es van escampar pel campament. Els retenien la vergonya i la por, i sense parar es feien retrets els uns als altres. Sobretot el gereni Nèstor, baluard dels aqueus, agenollat suplicava a cada guerrer en nom dels seus pares:

«Companys, sigueu homes i poseu en el vostre cor el punt d'honor davant els altres homes. Que cadascú es recordi dels fills, de les esposes, de les possessions i dels pares, tant aquell que els té vius com aquell al qual ja se li han mort. Ara aquí jo, en nom d'ells, que no hi són, us demano de genolls que us mantingueu fermes i que no feu mitja volta per fugir».

Així va parlar i va infondre fúria i coratge a tots. Atena va apartar dels seus ulls la foscor d'una boira prodigiosa. Se'ls aparegué una claror extraordinària a una banda i l'altra, tant a la de les naus com a la del combat igual per a tothom. Van veure Hèctor, bo en el crit de guerra, i els companys, tant els qui s'havien apartat al darrere i no lluitaven com els qui es lliuraven al combat vora les ràpides naus.

Ja no plaïa al magnànim Aiant en el seu cor romandre allí on els altres fills dels aqueus s'havien retirat, [675] sinó que avançava per les cobertes de les naus fent grans passes i brandava amb les mans una enorme i polida pica d'abordatge, ben ajustada amb reblons, de vint-i-dues colzades. Com quan un home expert a muntar cavalls, que enganxa quatre animals entre molts, els llança i els fa córrer per la plana fins a la gran ciutat per un camí per on passa la gent; i els homes i dones en gran nombre se'l miren, i ell, amb peu ferm i segur d'ell mateix, no para de saltar canviant d'un cavall a l'altre, mentre ells volen; d'aquesta manera Aiant anava i venia corrent per les cobertes de les ràpides naus fent grans passes. La veu li arribava fins a l'èter, i, tot cridant constantment d'una manera espantosa, exhortava els dànaus a defensar les naus i les tendes. Tampoc Hèctor no s'estava al mig del gruix dels troians armats amb sòlides cuirasses. Al contrari, tal com una àguila vermellova escomet una bandada d'aus voladores, que picotegen vora un riu, d'ànecs, de grues o de cignes de coll llarg; d'aquesta manera Hèctor es va dirigir cap a la nau de popa blavosa i s'hi llançà en contra. Zeus el va empènyer pel darrere amb la seva mà poderosa i va estimular juntament amb ell la seva tropa.

Novament es va produir un terrible combat vora les naus. Diries que s'enfrontaven en combat els uns als altres, infatigables i indestructibles: amb tant enardiment lluitaven. Mentre combatien, aquest era el seu pensament: els aqueus es deien que no s'escapolirien del desastre, sinó que hi moririen; [700] en canvi, el cor dels troians, en el pit de cadascun, esperava calar foc a les naus i matar els herois aqueus. Tenint aquests pensaments, s'escometien els uns als altres. Hèctor va posar mà a la popa d'una nau solcadora de la mar, la nau bella i ràpida que havia transportat Protesilau cap a Troia, però que ja no el tornaria a dur cap a la terra pàtria. Al voltant de la seva nau, els aqueus i els troians es destrossaven mútuament cos a cos. No esperaven els trets dels arcs i de les javelines, sinó que, acostant-se ben a prop i tenint un cor únic, lluitaven amb destrals esmolades, amb destralons, amb espases enormes i amb llances de dues puntes. Moltes dagues precioses guarnides amb punys negres van caure a terra, unes de les mans, i altres de les espatlles dels guerrers que combatien. La negra terra era xopa de sang. Hèctor, tan bon punt es va aferrar a la popa de la nau, no la deixava anar; i, tenint l'aplustre^[498] agafat a les mans, donava

aquestes ordres: «Porteu foc, i tots plegats aixequem alhora el crit de guerra. Ara Zeus ens ha atorgat un dia que val per tots, el de l'ocupació de les naus, que, arribades aquí contra la voluntat dels déus, ens han portat molts sofriments per culpa de la covardia dels vells, que, quan jo volia lluitar a les popes de les naus, cada cop em retenien, a mi i a l'exèrcit. Però si Zeus de veu ampla aleshores ens feia perdre el seny, ara és ell el qui ens anima i ens comanda». [725]

Resistència heroica d'Aiant

Així va parlar, i ells atacaren els argius amb més força. Aiant ja no va resistir, perquè estava aclaparat pels trets. Creient que hi moriria, va recular una mica fins a un banc de set peus i va abandonar la coberta de la nau equilibrada. Allí es va aturar a l'aguait i apartava de les naus els troians i qualsevol que portés el foc incansable. Sense parar cridava d'una manera terrible i ordenava als dànaus: «Companys, herois dànaus, servidors d'Ares, sigueu homes i recordeu-vos del vostre coratge impetuós. ¿És que creiem que al darrere nostre hi ha reforços o un altre mur millor que protegeixi els guerrers del desastre? No tenim a la vora cap ciutat voltada de muralles on ens puguem defensar amb un poble que ens ajudi, sinó que estem acampats a la plana dels troians de sòlida cuirassa, acorralats a la mar lluny de la terra pàtria. La llum de la salvació està en les nostres mans, no en el còmode abandó de la guerra».

Va parlar i, enardit, va escometre amb la llança punxeguda. Qualsevol troià que s'acostés a les naus balmades amb el foc encès seguint les instruccions d'Hèctor, Aiant, que estava a l'aguait, el colpejava amb una llança enorme. Així en va ferir dotze lluitant cos a cos davant les naus.

CANT XVI

Gestes de Pàtrocle. La seva mort

Aquil·leu permet que Pàtrocle ajudi els aqueus

Així lluitaven vora la nau^[499] ben proveïda de remes. Pàtrocle es presentà a Aquil·leu, pastor de guerrers, vessant llàgrimes ardents, com una deu d'aigua ombrívola, que des d'una roca abrupta fa baixar un corrent obac. En veure'l se'n compadí el diví Aquil·leu de passa lleugera, i, tot parlant-li, va dir aquestes paraules alades: «¿Per què plores, Pàtrocle, com una nena petita, que corre cap a la seva mare i li demana, arrapada al vestit, que l'aixequi. La destorba, perquè té pressa, i llagrimosa se la mira perquè l'alci enlaire? Igual que ella, Pàtrocle, vesses llàgrimes entendridores. ¿És que vols dir alguna cosa als mirmídons o a mi mateix, o és que has sentit tu sol algun missatge de Ftia? Diuen que encara viu Meneci, el fill d'Àctor, i també és viu entre els mirmídons l'Eàcida Peleu, els dos pels quals ens doldríem que s'haguessin mort. ¿O és que et lamentes pels argius, veient com es moren vora les naus balmades per la seva arrogància? Parla, no m'ho amaguis en el teu pensament, perquè tots dos ho sapiguem».

Tot gemegant profundament, auriga Pàtrocle, li vas respondre: «Ai, Aquil·leu, fill de Peleu, de molt el millor dels aqueus, no t'enfadis. Tan gran és el dolor que aclapara els aqueus. Tots els qui fins ara eren els més distingits jeuen a les naus ferits per dards o per llances. Ha estat tocat per un dard el Tidida, l'esforçat Diomedes; [25] està lesionat per culpa d'una llança Odisseu, insigne per la pica, i també Agamèmnon. Eurípil ha estat ferit per una fletxa a la cuixa. En tenen cura amb molts remeis els metges, intentant guarir-li les nafres. I tu t'has tornat implacable, Aquil·leu. Que mai no m'agafi a mi una enrabiada com aquesta que tu guardes, heroi terriblement coratjós. ¿Quin profit podrà treure de tu un altre que neixi després, si no alliberes els argius d'aquest desastre humiliant? Despietat, no tens per pare l'auriga Peleu ni per mare Tetis, sinó que et va engendrar la mar blavosa i les roques abruptes, perquè tens uns pensaments inexorables. Si intentes evitar en el teu cor algun vaticini o la teva venerable mare te n'ha fet saber algun de part de Zeus, envia-m'hi llavors a mi immediatament, i dóna'm la resta de l'exèrcit dels mirmídons, a veure si són alguna llum per als dànaus. Deixa que les teves armes em cobreixin les espatlles, per si els troians em confonen amb tu i s'aparten del combat i els bel·licosos fills dels aqueus, tan fatigats, respiren una mica. Breu és el respir de la guerra. Els no cansats fàcilment podríem fer fora cap a la ciutat uns homes fatigats de la cridòria, lluny de les naus i de les tendes».

Així va parlar tot suplicant, el gran insensat, ja que estava demanant per a ell mateix la mort cruel i el destí. Però Aquil·leu de peus lleugers, molt enutjat, li va dir: «Ai de mi, Pàtrocle de llinatge diví, ¿què has dit? No estic preocupat per cap vaticini, que jo sàpiga, [50] ni tampoc la meva mare venerable me n'ha fet conèixer cap de part de Zeus. Mes vet aquí que una pena terrible arriba al meu cor i al meu ànim, quan un home vol estafar un altre igual que ell i arrabassar-li el premi d'honor, perquè l'avantatja en poder. Això és per a mi una pena terrible, després de patir tants sofriments en el meu cor. La noia que els fills dels aqueus em reservaren i que jo vaig guanyar amb la llança, després de destruir una ciutat ben emmurallada, aquesta, me l'ha presa de les mans el sobirà Agamèmnon, l'Atrida, com si fos un nouvingut menyspreable. Però deixem estar això com ha passat, que no és possible mantenir-se contínuament irritat en el cor. De totes maneres, no pensava pas posar aturador al meu enuig abans que la cridòria i la lluita arribessin a les meves naus. Però tu revesteix-te les espatlles amb les meves armes glòries i condueix cap a la lluita els mirmídons amants de la guerra, si és cert que l'ombrívol núvol dels troians ja encercla fortament les naus i, d'altra banda, els argius estan acorralats a la vora de la mar i només tenen una petita porció de terreny. La ciutat sencera dels troians s'hi acosta tota refiada, perquè no veuen que hi brilli el front del meu casc. Ja fugirien de pressa i omplirien els fossats de cadàvers si el sobirà Agamèmnon hagués sabut ser-me benvolent. Però ara lluiten al voltant del nostre exèrcit. I és que a les mans del Tidida Diomedes ja no es mou furiosament la llança per apartar l'estrall dels dànaus. [75] Tampoc no he sentit fins ara la veu de l'Atrida que es fa sentir des del seu cap odiós, sinó que només ressona la d'Hèctor, occidor de guerrers, donant ordres als troians, els quals amb els seus crits de victòria dominen tota la plana, vencedors dels aqueus en la batalla. Però, fins i tot així, Pàtrocle, per apartar el desastre de les naus, escomet-los durament, no fos que hi calessin foc ardent i ens privessin del retorn desitjat. Fes-me cas, que així jo posi en el teu cor la finalitat de les meves paraules, perquè aconseguieixis gran honor i glòria entre tots els dànaus, però també perquè em tornin la noia tan bella i em lliurin regals esplèndids. Tan bon punt els hagi foragitat, torna novament a les naus. I si el ressonant espòs d'Hera et concedeix de conquerir la glòria, no desitgis combatre lluny de mi contra els troians amants de la guerra. Em faries més deshonorat. Ni embravit per la guerra i per la lluita matant troians, no te'ls enduguis cap a Ílion, no fos que des de l'Olimp algun dels déus sempiterns hi intervingui. L'arquer Apol·lo els aprecia molt. Fes-te enrere, tan bon punt hagi portat la llum de la salvació a les naus i deixa que continuïn lluitant per la plana. Pare Zeus, Atena i Apol·lo, tant de bo no s'escapi de la mort cap dels troians, de tants com n'hi ha, ni cap dels argius, sinó que ens puguem escapolar del desastre només nosaltres dos, perquè tot sols deslliguem els vels sagrats^[500] de Troia». [100]

Aiant es fa enrere i Hèctor cala foc a les naus

D'aquesta manera es deien aquestes paraules l'un a l'altre. D'altra banda, Aiant ja no resistia més, car era escomès pels dards. El superaven la voluntat de Zeus i els troians bel·licosos, que no paraven de disparar. El seu casc lluent al voltant de les temples, en ser tocat pels projectils, emetia un so terrible, perquè els dards li espetegaven constantment en els relleus ben treballats. Li feia mal l'espatlla esquerra per haver d'aguantar dempeus l'escut resplendent sense repòs. Amb tot, no podien fer-lo trontollar els qui al seu voltant l'escometien amb els trets. Estava aclaparat per un esbufec fatigós i incessant, una suor abundosa li regalimava per tots els membres, i no podia respirar. Arreu una desgràcia s'amuntegava a una altra desgràcia.

Digueu-me ara, Muses que senyoregeu les estances de l'Olimp, com va començar a caure el foc a les naus dels aqueus.

Hèctor, plantant-se al costat d'Aiant, li colpejà amb una espasa enorme la llança de freixe al capdamunt del mànec, al darrere de la punta, i la hi va estellar completament. Aiant Telamoni brandava així amb el braç el pal de la llança, mentre lluny d'ell ressonava per terra la punta de bronze que li havia caigut. Aiant va reconèixer en el seu cor irreprotxable l'acció dels déus i es va estremir, perquè Zeus altitonant li havia anorreat totalment els plans de lluita, i volia la victòria per als troians. Aiant s'apartà dels trets, i els troians van llançar el foc incansable a la ràpida nau, per la qual immediatament es va escampar la flama inextingible. D'aquesta manera el foc va envair la popa. Aleshores Aquil·leu, colpejant-se les dues cuixes, va dir a Pàtrocle: [125] «Alça't, auriga Pàtrocle de la nissaga de Zeus, ja veig vora les naus l'ímpetu del foc devastador. Que no s'apoderin de les naus i ja no sigui possible la fugida. Posa't les armes com més aviat millor, que jo reuniré la tropa».

Pàtrocle i els mirmídon es preparen per a la batalla

Així va parlar. Pàtrocle es va armar amb un bronze enlluernador. Primer de tot es va posar, a les cames, les belles gamberes, ajustades amb sivelles de plata; en segon lloc es va cobrir el pit amb la cuirassa, resplendent com un estel, de l'Eàcida de peus lleugers. Es va penjar a les espatlles l'espasa de bronze amb el pom ple de claus de plata i, a continuació, l'escut gros i compacte. Damunt la seva testa robusta es va posar un casc, ben fet, amb crins de cavall, al capdamunt del qual onejava un plomall formidable. Va triar dues llances resistents, que s'ajustaven a les seves palmes de les mans; en canvi, no va agafar la llança de l'irreprotxable Eàcida, pesada, llarga i compacta, que cap altre aqueu no podia brandir. Només Aquil·leu era capaç d'agitar la peliada llança de freixe, que, procedent del cim del Pèlion, Quiró havia lliurat al seu pare^[501] perquè servís per a matar herois. Ordenà a Automedont que enganxés els

cavalls de pressa, Automedont, que apreciava més que cap altre després d'Aquil·leu, rebentador de batallons, i que li era el més lleial en el moment d'esperar la crida en el combat. Automedont li va posar sota el jou els veloços cavalls, Xantos i Bali, que tots dos volaven amb les bufades de l'aire. L'un i l'altre, els infantà l'harpia Podarge per obra del vent Zèfir,^[502] [150] quan pasturava en una prada a la vora del corrent de l'Ocèan. Va posar als arnesos de recanvi l'irreprotxable Pedas, que Aquil·leu s'havia endut després d'haver conquerit la ciutat d'Eeció^[503] i que, tot i ser mortal, acompanyava els cavalls immortals.

Aquil·leu anava per les tendes i feia posar les armes a tots els mirmídons. Com els llops carnissers, en les entranyes dels quals hi ha un coratge indescriptible, que devoren un gran cérvol banyut, després d'haver-lo capturat a les muntanyes; a tots se'ls envermelleixen les mandíbules de sang i en ramat se'n van a llepar amb les llengües primes la superfície de l'aigua fosca que raja d'una deu d'aigües ombrívoles, eructant la sang de la víctima; dintre el seu pit el cor és intrèpid, i el seu ventre està a punt de rebentar; d'aquesta manera els cabdills i els guies dels mirmídons s'apressaven al voltant del valerós servidor de l'Eàcida de peus lleugers. Al mig d'ells estava plantat el bel·licós Aquil·leu estimulants els cavalls i els combatents portadors d'escut.

Cinquanta eren les ràpides naus amb les quals Aquil·leu, favorit de Zeus, es va presentar a Troia i en cadascuna hi havia cinquanta companys damunt dels bancs de remers. Havia nomenat cinc homes, en els quals confiava per donar ordres. Ell n'era el rei amb poders suprems. De la primera renglera era capdavanter Menesti de cuirassa resplendent, fill d'Esperquios,^[504] riu caigut de l'aigua de Zeus. El va infantar la filla de Peleu, la bella Polidora,^[505] [175] dona que s'havia encambrat amb un déu, l'infatigable Esperquios, encara que de nom ho havia fet amb Boros, fill de Perieres, perquè s'hi havia casat públicament, oferint-li presents innumbrables. Comandava la segona fila el bel·licós Eudor, encara solter, que fou portat al món per Polimela, bella en la dansa, filla de Filant. El poderós Argifontes^[506] se n'havia enamorat, en veure-la amb els seus ulls entre ballarines que cantaven en el cor de la sorollosa Àrtemis de sagetes d'or. El benefactor Hermes va pujar immediatament al pis superior i s'hi va enllitar al costat en secret, i ella li va donar un fill il·lustre, Eudor, veloç en la carrera i bon combatent. Però, així que Ilitia, la del part dolorós, li tragué el nadó a la llum, i ell veié els raigs del sol, la intrèpida fúria de l'Actòrida Èquecles se la va endur a casa seva, després d'haver-li donat un dot incomptable. El vell Filant va educar bé l'infant i el va amanyagar, tenint-ne cura com si fos un fill seu. El tercer reng, el comandava el bel·licós Pisandre Memàlida, que es distingia entre tots els mirmídons en la lluita amb la llança després del company del Pelida.^[507] De la quarta renglera era capdavanter el vell auriga Fènix,^[508] i de la cinquena Alcimedont, l'irreprotxable fill de Laerces. Quan Aquil·leu els va tenir tots col·locats i ben distribuïts amb els seus capdavanters, els va donar aquesta ordre estricta: «Mirmídons, que ningú no s'oblidi de les amenaces [200] que heu proferit contra els

troians vora les ràpides naus durant tot el temps de la meva còlera. Llavors tots i cadascun m'inculpàveu: "Cruel fill de Peleu, la teva mare t'alimentava amb fel, despietat, que vora les naus retens els teus companys a desgrat. Apa, tornem a casa amb les naus solcadores de la mar, ja que una ira maligna s'ha ensenyorit del teu cor". Això em dèieu quan sovint us reuníeu al meu voltant. Ara es fa evident la vostra gran tasca a la lluita, de la qual estàveu enyorats. Que cadascú hi combati contra els troians amb un coratge esforçat».

Havent parlat així, va estimular la fúria i el coratge de tots. Les files encara es van tancar més, quan van acabar de sentir el rei. Com quan un home fa encaixar les pedres sòlides de la paret del seu elevat habitatge intentant d'evitar la força dels vents, així van encaixar els cascs i els escuts bombats. Un escut recolzava en un altre escut; un casc, en un altre casc; i un home, amb un altre home. Els cascs de crins de cavall es tocaven amb les cimeres llampants quan inclinaven el cap, a causa de la pinya tan compacta que feien els uns amb els altres. Al capdavant de tots s'havien armat dos guerrers, Pàtrocle i Automedont, amb un únic cor per a lluitar davant dels mirmídons. Llavors Aquil·leu se'n va anar cap a la tenda i va obrir la tapa d'una arca, bella i ben treballada, que Tetis, la de peus argentins, li havia posat a la nau perquè la duqués ben plena de túniques, de mantells que protegeixen del vent i de mantes de llana. Dintre hi tenia una copa treballada; cap altre [225] home no hi bevia vi flamejant ni hi feia libacions a cap altre déu, si no era al pare Zeus. La va agafar de l'arca, de primer la va purificar amb sofre^[509] i tot seguit la va rentar amb bells raigs d'aigua. També ell es va rentar les mans i hi va abocar vi flamejant. Es va posar dret al mig del clos, va pregar i va vessar el vi, tot aixecant els ulls al cel. Això no passà per alt a Zeus que es complau amb el llamp: «Sobirà Zeus, Dodonenc, Pelasgenc,^[510] de residència llunyana, senyor de Dodona,^[511] crua a l'hivern, al voltant de la qual habiten els sel·les,^[512] els teus intèrprets, que no es renten els peus i dormen a terra! Altres vegades has escoltat les meves paraules, quan t'invocava, i m'has honorat castigant durament les forces dels aqueus. Acomplèix-me també ara una vegada més el meu desig. Jo em quedo al mig de la concentració de naus, però envio a lluitar el meu company amb nombrosos mirmídons. Fes-li aconseguir la glòria, Zeus de veu ampla, dóna-li coratge en el seu ànim, perquè Hèctor també sàpiga si el nostre servent és capaç de combatre tot sol o si les seves mans invencibles només s'enfureixen quan jo entro en la brega d'Ares. Però, després que hagi repel·lit la cridòria i la lluita de les naus, tant de bo que em torni sa i estalvi a les ràpides naus amb totes les armes i amb els companys que lluiten cos a cos».

Així va dir tot pregant, i el provident Zeus va escoltar-lo. De les dues peticions, el pare li'n va concedir una i li'n va negar l'altra. [250] Li atorgà que Pàtrocle repel·lís el combat i la lluita i li va negar que tornés sa i estalvi de la batalla. Després d'haver fet la libació i la pregària al pare Zeus, novament va entrar a la tenda i va desar la copa a l'arca. En va sortir i es va aturar a prop. En el seu cor desitjava contemplar la terrible batussa entre troians i aqueus.

Els que s'havien armat juntament amb el magnànim Pàtrocle avançaven en fila fins que, molt enardits, es llançaren contra els troians. Tot d'una es van escampar assemblant-se a les vespes de les vores dels camins, que els infants solen molestar, furgant contínuament en els vespers que tenen al costat dels senderons. Infeliç mainada, que prepara per a molts altres un dany comú. Si un caminant les remou sense voler, quan hi passa pel costat, elles, que tenen un cor impulsiu, se li posen a volar totes al davant en defensa de la seva fillada. Aleshores, amb el cor i amb l'impuls d'aquestes vespes, els mirmídon s'escamparen fora de les naus, i es va produir una cridòria inacabable. Pàtrocle, tot cridant en veu alta, va exhortar els seus companys: «Mirmídon, companys del Pelida Aquil·leu, sigueu homes, amics, i recordeu-vos de la vostra força vigorosa. Així honorarem el Pelida, que de molt és el més valent dels argius acampats vora les naus, així com ho són els seus servents que lluiten cos a cos, i d'aquesta manera l'Atrida, el gran sobirà Agamèmnon, també reconeixerà la seva ofuscació per no haver atorgat cap honor al més esforçat dels aqueus».

Havent parlat així, estimulà la fúria i el coratge de cadascú, [275] i en massa es precipitaren contra els troians. I les naus, a tot el voltant, ressonaren terriblement a causa de la cridòria dels aqueus.^[513]

Gestes de Pàtrocle

Quan els troians van veure el fill de Meneci i el seu servent, resplendents amb les seves armes, se'ls va commoure el cor, i les tropes s'estremiren, imaginant-se que el Pelida de peus lleugers, prop de les naus, havia renunciat a la còlera i havia preferit l'amistat. Tots miraven cap on es podrien escapolar de la mort abismal.

Pàtrocle va ser el primer a disparar amb la pica llampant, directa cap al mig, on la majoria s'aplegava, vora la popa de la nau del magnànim Protesilau, i va ferir Pirecmes, que havia portat els pèons amb bons carros de combat des d'Amidó, de la vora de l'Àxios,^[514] riu d'ample cabal. El va tocar a l'espatlla dreta. Ell va caure d'esquena a la pols tot gemegant, i els companys pèons van fugir espantats del seu costat. Pàtrocle va provocar el pànic a tots, en matar el seu capdavanter, que era el millor en la lluita. Els va fer fora de les naus i va apagar el foc flamejant. Allí es va quedar la nau mig cremada, i els troians s'escapoliren amb un tumult formidable. En canvi, els dànaus s'escamparen per les naus balmades, i es va produir un terrabastall inacabable. Com quan, des del pic alterós d'una gran muntanya, Zeus aplegallamps foragita un núvol espès; apareixen tots els cims, els turons elevats i les valls i l'èter immens s'esquinça des del cel; [300] així els dànaus, havent allunyat de les naus el foc devorador, van respirar una mica, però no es va produir pas l'acabament del combat. I és que els troians no fugien encara a la desbandada a causa de l'acció dels

aqueus favorits, sinó que encara resistien, i reculaven només de les naus per necessitat.

Aleshores la batussa s'escampà, i cada cabdill en va capturar un altre. Primerament, l'intrèpid fill de Meneci, amb la pica punxeguda, va tocar la cuixa d'Areílic, quan es girava, i li clavà el bronze de banda a banda. La pica li va trencar l'os, i va caure de cap a terra. D'altra banda, el bel·licós Menelau va ferir Toant a la part del pit que quedava al descobert de l'escut, i li va desfer els membres. El Filida,^[515] que estava a l'aguait de l'escomesa d'Àmficle, se li va anticipar i el va tocar a la part superior de la cama, on el múscul d'un home és més gruixut. Els dos tendons se li van esquinçar al voltant de la punta de la pica, i la foscor li va cobrir els ulls. Quant als Nestòrides, l'un, Antíloc, va atènyer Antimni amb la llança punxeguda i li va clavar la punta de bronze al costat. Ell va caure cap endavant. Maris, irritat per la mort del seu germà, des de prop va escometre Antíloc amb la llança i es va aturar davant del cadàver. Trasimedes, semblant a un déu, abans que Maris toqués Antíloc, es va anticipar a ferir-lo a l'espatlla i no va fallar. La punta de la llança li va esquinçar la part superior del braç, li va separar els músculs i li va trencar totalment l'os. Va retrunyir en caure, i la foscor li va cobrir els ulls. [325] Abatuts així pels dos germans, van baixar a l'Èreb^[516] aquells nobles companys de Sarpèdon, els fills guerrers d'Amisòdar, que va criar la Quimera invencible per a desgràcia de molts homes. Aiant Oilíada va atacar Cleobul i el va agafar viu, mentre s'atabalava entre el tumult. Allí mateix li va desfer la fúria, en colpejar-li el coll amb l'espasa proveïda de pom. Tota l'espasa es va escalfar amb la sang, i la mort purpúria i el destí imperiós s'ensenyoriren dels seus ulls. Penèleu i Licó van córrer a l'encontre, perquè havien fallat el cop amb les piques de l'un i de l'altre i ambdós havien disparat endebades. Tots dos es van agredir novament amb les espases. Aleshores Licó, el de casc de crins de cavall, li colpejà la cimera, però l'espasa se li va trencar pel mànec. Penèleu li colpejà el coll sota l'orella; l'espasa s'hi va clavar sencera i només aguantava la pell; el cap li va quedar penjant i els membres se li van desfer. Meríones va atènyer Acamant de peus ràpids i el va ferir a l'espatlla dreta quan estava a punt de muntar al carro. Va caure del carro, i la boira se li va abocar als ulls. Idomeneu va colpir Erimant a la boca amb el bronze implacable. La pica de bronze va traspasar de dret per sota el cervell i li va rompre els ossos blancs. Li van saltar les dents, i els ulls se li ompliren de sang. La sang li rajava per la boca i pel nas, i el va cobrir el negre núvol de la mort. [350]

Així, aquests, cabdills dels dànaus, cadascun matà un home. Tal com els llops depredadors es llancen damunt els anyells o els cabrits, arrabassant-los de sota les ovelles, que a les muntanyes se separen per negligència del pastor; ells, quan els veuen, immediatament capturen aquestes pobres bèsties que tenen un cor tímid; d'aquesta manera els dànaus es llançaven sobre els troians, els quals es recordaren de la fugida de sons tristos i s'oblidaren del coratge impetuós.

El gran Aiant es delia constantment per llançar la pica contra Hèctor, de casc de bronze. Aquest, gràcies a la seva experiència en el combat, protegia les seves espatlles amb l'escut de pell de bou i observava el brunzit de les fletxes i la remor de les piques. Comprenia que la victòria del combat era de l'altre bàndol. No obstant això, ell resistia i intentava salvar els seus companys lleials.

Derrota dels troians

Com quan un núvol, nascut de l'èter diví, s'enfila des de l'Olimp cel amunt, quan Zeus deixa anar una tempesta, així es produïa la cridòria i la fugida dels troians des de les naus i intentaven sortir-ne no pas amb ordre. Els cavalls de potes àgils van treure Hèctor cobert amb les armes, però ell deixava la tropa troiana, que el fossat excavat retenia a desgrat seu. Molts cavalls àgils de tir van malmetre en la part davantera del timó els carros dels seus amos i els abandonaren dins el fossat. Pàtrocle, impetuós, continuava exhortant els dànaus, tot meditant la ruïna per als troians. Aquests, després d'haver trencat les files, ompliren tots els camins de cridòria i de pànic per fugir. Enlaire, sota els núvols, s'escampava un remolí de pols, i els cavalls d'un sol unglot anaven [375] de tornada cap a la ciutat des de les naus i les tendes. Pàtrocle, per on veia que la tropa estava més agitada, per allí mantenia la seva carrera tot cridant. Els guerrers queien de cap sota els eixos dels seus vehicles, i els carros bolcaven amb esvalot. Com és natural, saltaren el fossat de banda a banda els veloços cavalls immortals, que els déus obsequiaren a Peleu com a magnífic present, adelerats de seguir endavant. Contra Hèctor l'incitava el seu ànim, desitjós de colpir-lo, però els seus ràpids cavalls ja el treien del fossat. Com la negra terra, tota sencera, està apesurada per una tempesta un dia de tardor, en què Zeus aboca una pluja violenta, quan mostra la seva ira, enutjat contra els homes que a l'assemblea decideixen lleis injustes per la força i en foragiten la justícia sense preocupar-se del respecte envers els déus; s'omplen tots els rius massa crescuts, els torrents fan escorrancs en molts turons i bramulen molt fort, en precipitar-se des del cim de les muntanyes cap a la mar purpúria, i els conreus dels homes queden malmesos; d'aquesta manera tan impressionant gemegaven les eugues troianes quan corrien.

Pàtrocle, quan va tallar els primers rengs dels troians, els feia recular de nou cap enrere en direcció a les naus i no els deixava pujar cap a la ciutat, per bé que ho desitgessin, sinó que, llançant-se entre les naus, el riu i el mur elevat els matava i prenia venjança de molts dels seus. En primer lloc, amb la llança resplendent va ferir Prònous en la part de la pitrera que quedava al descobert de l'escut i li va desfer els membres. [400] Ell va caure estrepitosament. En segon lloc va escometre Tèstor, el fill d'Ènops, que estava ajupit dins la caixa ben polida del carro, perquè s'havia commocionat en el seu cor i li havien caigut les regnes de les mans. Pàtrocle, després

d'haver-se-li acostat, el va tocar amb la pica a la mandíbula dreta i la hi va traspasar entre les dents. El va agafar amb la llança i el va estirar per damunt de la barana, com quan un home, assegut damunt una roca prominent, amb el lli i el bronze brillant treu fora de la mar un peix ple de vida; així, amb la seva llança enlluernadora, el va estirar de la caixa del carro amb la boca oberta i el va tirar a terra amb la boca oberta. En caure-hi, l'alè el va abandonar. Tot seguit va llançar un pedrot a Erilau, mentre l'atacava, al mig del cap, i l'hi va obrir tot en dues parts dins del casc resistent. Ell va caure de cara a terra i sobre seu es va escampar la mort segadora de vides. A continuació, Erimant, Amfòter i Epaltes, el Damastòrida Tlapòlem, Equi i Piris, Ifeu, Evip i l'Argèada Polimel, tots, l'un rere l'altre, els va fer caure damunt la terra nodridora de molts.

Mort de Sarpèdon

Sarpèdon, quan va veure que els seus companys sense cinyell a la túnica eren abatuts a mans del Menecíada Pàtrocle, va cridar els licis semblants als déus i els va increpar: «Quina vergonya, licis, ¿cap on fugiu? Sigueu ardorosos. Jo m'atansaré a aquest home per saber qui és aquest que triomfa i que provoca tantes desgràcies als troians, perquè ha desfet els genolls a molts homes esforçats». [425]

Va parlar i des de dalt del carro va fer un bot a terra amb les armes. Pàtrocle, des de l'altre costat, així que el va veure, va saltar del carro. Com uns voltors d'urpes ganxudes i de bec encorbat es barallen sobre una pedra elevada grallant molt fort, així es van llançar l'un contra l'altre tot cridant. En veure'ls, se'n compadí el fill de Cronos de mentalitat recargolada i va dir a Hera, la seva germana i esposa: «Ai, quin greu em sap que el destí sigui que Sarpèdon, el més apreciat dels homes, mori subjugat pel Menecíada Pàtrocle. El meu cor vacil·la entre dos desigs que em donen voltes en el pit: o bé estant viu l'allunyo de la lluita, causa de plors, i el poso al fèrtil país de Lícia o el deixo caure a les mans del Menecíada».

Tot seguit la venerable Hera, la d'ulls de vedella, li va respondre: «Crònida terribilíssim, ¿quines paraules has dit? ¿Un home mortal, que des de fa temps està sotmès al destí, vols apartar-lo una altra vegada de la mort dolorosa? Fes-ho, però tots els altres déus no ho aprovem. I una altra cosa et diré i posa-te-la dins el teu cor. Si envies Sarpèdon viu a casa seva, vigila que algun altre dels déus no vulgui després apartar el seu fill de la lluita ferotge. És que al voltant de la gran ciutat de Príam lluiten molts fills d'immortals, als quals infondràs un ressentiment terrible. Però si t'és tan estimat i el teu cor se'n lamenta tant, [450] deixa'l primer que sigui abatut a mans de Pàtrocle Menecíada i, així que l'ànima i la vida hagin deixat el seu cos, envia Tànatos^[517] i el dolç Hipnos que se l'enduguin fins a arribar al país de

l'espaiosa Lícia, on l'enterrin els germans i parents en una tomba sota una estela, perquè aquest és l'homenatge per als morts».

Així va parlar i no va desobeir el pare dels homes i dels déus. Va deixar caure sobre la terra gotes sangonoses per honorar el seu fill estimat, que Pàtrocle li havia de matar a la fèrtil Troia, lluny de la pàtria.

Quan ja eren a prop, tot acostant-se l'un contra l'altre, aleshores Pàtrocle va ferir en el baix ventre el molt il·lustre Trasimel, que era el noble servent del sobirà Sarpèdon, i li va desfer els membres. Sarpèdon va fallar amb la llança resplendent, quan va atacar en segon lloc, però amb la pica va ferir el cavall Pedas a l'espatlla dreta. L'animal va renillar, mentre exhalava l'alè. Va caure a terra gemegant, i la vida va volar. Els altres dos cavalls es van separar, el jou va grinyolar i les regnes es van enredar, perquè el cavall lateral era a terra. Però Automedont, famós per la llança, va trobar-hi solució: traient-se l'espasa de punta refileda que li penjava a la cuixa molsuda, va fer un bot i va tallar el tir del cavall lateral sense fallar. Els altres dos van redreçar el seu camí i es deixaren guiar per les regnes. [475] Novament els dos combatents s'escometeren en la batussa que devora vides.

Aleshores Sarpèdon va fallar una altra vegada amb la llança resplendent. La punta de la pica va passar per damunt de l'espatlla esquerra de Pàtrocle i no el va tocar. Al seu torn, Pàtrocle va atacar amb el bronze, i l'arma no va fugir endebades de la seva mà, sinó que el va ferir on les entranyes estan tancades al voltant del cor que batega. Ell va caure com cau una alzina o un àlber o un pi espès, que tallen uns fusters a les muntanyes amb destrals esmolades de nou perquè esdevinguin una nau; així, davant els cavalls i el carro va quedar estès Sarpèdon, bramant i arrapant-se a la pols sangonosa. Com un lleó, quan escomet una vacada, mata un bou ros flamejant i coratjós entre les vaques de passes tortes, i ell mor bramulant sota les urpes del lleó; així el cabdill dels licis portadors d'escut, ferit de mort per Pàtrocle, panteixava rabiós i cridava el seu company estimat: «Glauc benvolgut, el més valent entre els guerrers, ara cal que siguis més que mai un llancer i un combatent intrèpid; que sigui desitjada per tu la lluita, si ets audaç. En primer lloc, vés per tot arreu i incita els capdavaners dels licis a combatre per Sarpèdon; i després, tu mateix lluita també per mi amb el bronze. I és que d'ara endavant jo et seria un motiu de deshonor i de vergonya cada dia per sempre si els aqueus em despullessin de les armes, caigut enmig de la concentració de les naus. [500] Au, sigues esforçat i anima tota la tropa».

Havent parlat així, la fi de la mort li va cobrir els ulls i els narius. Pàtrocle, trepitjant-li el pit amb el peu, va estirar-li la pica del cos, i al seu darrere li van sortir les entranyes. Pàtrocle li va arrencar alhora la vida i la punta de la pica. Els mirmídonos retenien els cavalls esbufegant, desitjosos de fugir, ja que els carros s'havien quedat sense amos.

Glauc va tenir una pena terrible, en sentir la seva veu. El cor se li va commoure, perquè no l'havia pogut ajudar. Amb la mà li agafava el braç i l'estrenyia. El consumia la nafra que Teucre li havia fet amb la sageta, en saltar des del mur elevat

per apartar la ruïna dels seus companys. Llavors suplicant a l'arquer Apol·lo va dir: «Escolta, sobirà, tant si ets al fèrtil país de Lícia com a Troia. Tu pots escoltar arreu l'home que està afligit, tal com ara a mi m'aclapara l'aflició. Tinc aquesta ferida tan grossa i el braç em fa un mal terrible. La sang no se m'estronca, i per això l'espatlla em pesa. No puc aguantar dret la llança, ni anar a lluitar contra els enemics. A més, ha mort l'home més esforçat, Sarpèdon, el fill de Zeus, que ni tan sols defensa el seu fill. Però tu, sobirà, guareix-me aquesta ferida greu, calma'm els dolors i dóna'm força perquè exhorti els meus companys licis i els estimuli per combatre [525] i perquè jo mateix lluiti pel cos mort de Sarpèdon».

Així va parlar tot pregant, i Febos Apol·lo el va escoltar. Ben aviat va fer calmar els dolors, la negra sang de la ferida dolorosa es va estroncar i va infondre coratge en el seu cor. Glauc ho va reconèixer en el seu interior i se'n va alegrar, perquè el gran déu havia escoltat ràpidament la seva pregària. De primer va anar per tot arreu i va incitar tots els capdavanters dels licis a lluitar per Sarpèdon. Tot seguit, fent grans gambades, es va presentar als troians, al Pantoida Polidamant^[518] i al diví Agènor. ^[519] També va anar a buscar Eneas i Hèctor, de túnica de bronze, i plantant-se a prop d'ells va dir aquestes paraules alades: «Hèctor, ara t'has oblidat totalment dels aliats, que per tu perden la vida lluny dels seus i de la seva terra pàtria i no vols anar a ajudar-los. Jeu Sarpèdon, el cabdill dels licis portadors d'escut, que protegia Lícia amb la seva justícia i amb la seva força. L'ha abatut Ares de bronze sota la pica de Pàtrocle. Apa, companys, assistiu-lo i indigneu-vos en el vostre cor perquè no li treguin les armes i no ultratgin la seva despulla els mirmídons, enrabiats pels dànaus que han mort, quan els matàvem amb les llances a les ràpides naus».

Així va parlar, i un dolor incontenible, que no cedia, s'ensenyorí dels troians de cap a peus, perquè Sarpèdon era un baluard per a la seva ciutat, encara que era foraster. Tropes nombroses [550] l'havien seguit, i ell mateix s'havia distingit en el combat. Així, doncs, van anar de dret contra els dànaus impetuosos. Els comandava Hèctor, irritat per la mort de Sarpèdon. D'altra banda, el cor baronívol del Menecíada Pàtrocle va incitar els aqueus. En primer lloc va parlar als dos Aiants, ja adelerats ells mateixos: «Aiants, que us sigui grat defensar-vos, essent tan formidables com fins ara ho heu estat entre els homes o fins i tot encara més. Jeu l'home que primer va escometre el mur dels aqueus, Sarpèdon. Tant de bo l'ultratgem després d'haver-nos en apoderat, li traguem les armes de les espatlles i fem abatre també amb el bronze desprietat algun dels seus companys que vagi a protegir-lo».

Així va parlar, i ells estaven frisosos de rebutjar l'adversari. Quan a una banda i a l'altra van enfortir les tropes, els troians i els licis, els mirmídons i els aqueus, van topar per lluitar pel cadàver sense vida, cridant d'una manera terrible. Van retrunyir molt fort les armes dels contendents, i Zeus va escampar la nit lúgubre per damunt de la gran batussa perquè fos lúgubre l'esforç per la batalla al voltant del seu fill estimat.

Lluita al voltant de la despulla de Sarpèdon

Els troians van repel·lir primer els aqueus d'ulls vivaços. Entre els mirmídons va ser abatut un guerrer no gens covard, el fill del magnànim Àgacles, el diví Epigeu, que en altre temps havia estat sobirà de la ben habitada ciutat de Budíon, però que, després d'haver assassinat el seu noble cosí, havia anat a suplicar al casal de Peleu i de Tetis, la de peus argentins. Ells li encarregaren que seguís Aquil·leu, rompedor de les files, [575] fins a Ílion, terra de bons poltres, perquè lluités contra els troians. L'il·lustre Hèctor el va tocar amb un roc al cap, quan tot just arribava ell a la despulla i se li va obrir tot en dos trossos dins el casc consistent. Va caure de bocaterrosa damunt el cadàver, i al seu voltant es va escampar la mort que devora vides. El dolor pel company desaparegut es va ensenyorir de Pàtrocle, i es va llançar de dret cap a les primeres files, semblant a un ràpid esparver que espanta les gralles i els estornells. D'aquesta manera, Pàtrocle conductor de carros, te'n vas anar de dret cap als licis i els troians, i et vas enutjar en el cor per la mort del teu company. I va ferir Estenelau, el fill estimat d'Itèmene, al coll, amb un roc, i li va rompre els tendons.

Van recular els combatents de primera fila i l'il·lustre Hèctor. Tant com abasta el tret d'un llarga javelina, que un home dispara per fer una prova en una competició o en una batalla contra els enemics, destructors de vides humanes, tant recularen els troians i tant els van empènyer els aqueus. Glauc, cabdill dels licis, portadors d'escut, fou el primer a girar-se i va matar el magnànim Bàticles, fill estimat de Calcó, que habitava una casa a Hèl·lada^[520] i que entre els mirmídons es distingia pel seu benestar i per la seva riquesa. Glauc, en girar-se de sobte, el va ferir al mig del pit amb la llança, quan l'altre ja l'atenyia en perseguir-lo. Va caure estrepitosament, i un intens dolor es va ensenyorir dels aqueus, perquè havia caigut un home esforçat. Però se n'alegraren moltíssim els troians, [600] que en massa van córrer a posar-se al voltant del seu cos. Amb tot, els aqueus no van oblidar-se del seu coratge i portaven la seva fúria de dret cap a ells. Aleshores Meríones va capturar un guerrer dels troians, Laògon, l'esforçat fill d'Onètor, que era sacerdot de Zeus del mont Ida i que era honorat com un déu pel poble. El va atènyer sota la mandíbula i l'orella. Immediatament la vida va fugir dels seus membres, i el va envair la foscor abominable. Eneas va disparar la llança de bronze contra Meríones. Confiava atènyer-lo mentre avançava sota l'escut. Però aquell va veure venir la llança de bronze i la va esquivar. Es va ajupir cap endavant, i l'allargassada pica es va clavar al seu darrere, a terra, i l'extrem de la llança va vibrar. I just després el poderós Ares va afliurar el seu impuls. La punta de la pica d'Eneas es va quedar vibrant a terra, després d'haver sortit endebades de la seva robusta mà. Eneas es va irritar en el seu cor i li va dir: «Meríones, encara que siguis com un ballarí, la meva llança t'hauria aturat per sempre si t'hagués tocat».

Al seu torn, Meríones, famós per la llança, cara a cara li va dir: «Eneas, per molt valent que siguis, és difícil que apaguis la fúria de tots els homes que se t'enfronten

per defensar-se. Tu també ets mortal. Si jo et ferís i et toqués de ple amb el bronze punxegut, encara que siguis molt fort i et refiïs dels teus braços, immediatament em donaries la glòria, i la vida a Hades, famós pels seus poltres». [625]

Així va parlar, i l'esforçat fill de Meneci el va reptar: «¿Per què, encara que siguis valent, dius aquestes coses? Benvolgut amic, no faràs pas fora els troians del cadàver amb paraules injurioses. Abans la terra acollirà alguna víctima. El resultat d'una guerra està en els braços; en canvi, en un consell, l'èxit està en l'encert de les paraules. Per això no cal amuntegar paraules, sinó combatre».

Havent parlat així, Pàtrocle anava al davant, i al darrere el seguia Meríones, un mortal semblant a un déu. Tal com la remor dels llenyataires s'aixeca en una vall de muntanya, i de lluny se sent, així s'aixecava des de la terra espaiosa el retronys del bronze i dels escuts de pells de bou ben treballades, en entrexocar-se les espases i les llances de doble punta. Un home, per molt observador que fos, no hauria reconegut el diví Sarpèdon, perquè estava cobert totalment de dards, de sang i de pols des del cap fins a la punta dels peus. S'amuntegaven els guerrers sense parar al voltant del seu cadàver, com quan a l'estable les mosques boneixen al voltant dels pots plens de llet durant l'estació primaveral, quan la llet omple fins a vessar els recipients; d'aquesta manera s'amuntegaven al voltant del cadàver. Tampoc Zeus no apartava els seus ulls enlluernadors de la lluita violenta, sinó que la contemplava fixament sense parar i vacil·lava en el seu cor, meditant moltes possibilitats al voltant de la mort de Pàtrocle: o si allí mateix, en l'aferrissada lluita, l'il·lustre Hèctor el matava amb el bronze damunt de Sarpèdon, semblant a un déu, i li treia les armes de les espatlles, [650] o si encara feia créixer l'agonia abismal per a molts més. Així li va semblar, mentre ho meditava, que era millor que el noble servent del Pelida Aquil·leu repel·lís un cop més cap a la ciutat els troians i Hèctor, de túnica de bronze, i que llevés la vida a molts altres. En primer lloc, a Hèctor li va infondre un coratge afeblit. El Priàmida va pujar al carro i es va donar a la fuga. També va aconsellar als altres troians que s'escapolissin, perquè reconeixia la sagrada balança de Zeus. Allí els licis tampoc no van resistir, sinó que tots van fugir espantats, tan bon punt van veure el seu rei ferit de mort en el cor i estès entre una multitud de cadàvers. Al seu damunt n'havien caigut molts més, quan el Crònida va atiar la terrible batussa. De les espatlles de Sarpèdon van treure les lluents armes de bronze, que l'intrèpid fill de Meneci va donar als seus companys perquè les portessin a les còncaves naus. I aleshores Zeus apleganúvols va dir a Apol·lo: «Apa, estimat Febos, ara vés-hi i, després d'haver tret Sarpèdon de l'abast dels dards, neteja-li la sang, fosca com un núvol. Aleshores emporta-te'l molt lluny i banya'l als corrents d'un riu, ungeix-lo amb ambrosia i posa-li vestits divins. Lliura'l perquè se l'enduguin alhora els ràpids portadors, Hipnos i Tànatos, germans bessons, que ben aviat el deixaran al fèrtil país de l'espaiosa Lícia, on els seus germans i parents l'enterraran en una tomba sota una estela, perquè aquest és l'homenatge per als morts». [675]

Així va parlar, i, és clar, Apol·lo no va desatendre el seu pare. Va baixar de les muntanyes de l'Ida a la terrible batussa i tot seguit, després d'haver tret el diví Sarpèdon de l'abast dels dards, se'l va emportar molt lluny i el va banyar als corrents d'un riu, el va ungir amb ambrosia i li va posar vestits divins. El va lliurar perquè se l'enduguessin alhora els ràpids portadors, Hipnos i Tànatos, germans bessons, que ben aviat el deixaren al fèrtil país de l'espaiosa Lícia.

Pàtrocle escomet els troians

Pàtrocle, un cop hagué exhortat els cavalls i Automedont, va escometre els troians i els licis. Grossa va ser l'errada, el desassenyat! Si hagués tingut en compte l'ordre del Pelida, hauria esquivat la terrible deessa de la negra mort. Tanmateix, la voluntat de Zeus sempre és més forta que la d'un home. Zeus és el qui fa fugir de por un home valerós i li arrabassa la victòria fàcilment, mentre que, de vegades, l'incita a lluitar. Zeus fou el qui aleshores estimulà el coratge de Pàtrocle dins el seu pit.

Llavors, Pàtrocle, ¿qui fou el primer i qui fou el darrer que vas matar, quan els déus et cridaren a la mort? En primer lloc Adrest, Autònous i Èquecle; el Mègada Pèrim, Epístor i Melanip; després Elas, Muli i Pilartes. Aquests els va abatere, i els altres, tots i cadascun d'ells, només es van preocupar de fugir.

Aleshores els fills dels aqueus haurien ocupat Troia d'altres portes a mans de Pàtrocle, el qual pertot es movia impetuós amb la llança, si Febos Apol·lo no s'hagués posat dalt d'una torre ben construïda, [700] projectant la ruïna per a ell i ajudant els troians. Tres vegades Pàtrocle va atacar un angle de l'elevada muralla, i tres vegades Apol·lo el va repel·lir colpejant-li l'escut resplendent amb les seves mans immortals. Però quan la va escometre, igual que un déu, per quarta vegada, Febos, increpant-lo ferotgement, li va dir aquestes paraules alades: «Fes-te enrere, Pàtrocle de la nissaga de Zeus. No és el teu destí que la ciutat dels altius troians sigui destruïda per la teva llança, ni tampoc per la d'Aquil·leu, encara que sigui molt més valent que tu».

Així va parlar, i Pàtrocle es va fer enrere un bon tros, intentant esquivar la ira de l'arquer Apol·lo.

Hèctor va aturar vora les portes Escees els cavalls d'un sol unglot. Dubtava o bé si empenyeria les tropes cap al tumult i tornaria a la lluita o bé si les cridaria perquè es tanquessin dins la muralla. Mentre meditava això, es plantà al seu costat Febos Apol·lo, assemblant-se a un mortal robust i esforçat, a Asi, que era oncle matern d'Hèctor, domador de poltres, i fill de Dimant, i que vivia a Frígia vora els corrents del Sangari. Prenent la seva figura, Apol·lo, fill de Zeus, li va dir: «Hèctor, ¿per què atures el combat? No ho has de fer de cap manera. Tant de bo fos tan superior a tu, com en realitat et sóc inferior. En aquest cas, ben aviat et sabria greu retirar-te de la

lluïta. Apa, condueix contra Pàtrocle els cavalls d'unglotes robustos, a veure si l'agafes i Apol·lo t'atorga la glòria». [725]

Havent parlat així, el déu se n'anà un altre cop a la tasca dels combatents, i l'il·lustre Hèctor va ordenar a l'esforçat Cebriónes que fes anar els cavalls cap al combat. Mentrestant, Apol·lo se'n va anar i es va introduir entremig de la multitud. Provocà un tumult fatal entre els argius i concedia la glòria a Hèctor i als troians. Hèctor va deixar els altres dànaus i no en matava cap. Va dirigir els cavalls de forts unglotes contra Pàtrocle. A l'altra banda, Pàtrocle va saltar des de dalt del carro a terra portant la llança a l'esquerra. Amb l'altra va agafar un pedrot lluent, cantellut, que la seva mà amagava. Després d'haver-se posat ben ferm, el va llançar i no va recular gaire davant l'adversari. El seu tret no va ser en va, sinó que va ferir l'auriga d'Hèctor, Cebriónes, l'il·lustre fill bastard de Príam, en el front amb el roc punxegut, mentre aguantava les regnes del carro. El pedrot li va danyar totes dues celles, i ni tan sols l'os no el va poder aturar. Els ulls li van caure a terra, a la pols, just davant dels seus peus. Ell, com un capbussador, va caure del carro ben treballat, i l'alè li va fugir dels ossos. Tot mofant-te'n, cavaller Pàtrocle, li vas dir: «Oh, quin home més àgil! Amb quina facilitat fa tombarelles! Si algun dia es trobés a la mar plena de peixos, aquest home cercador d'ostres, saltant des de la nau, atiparia moltes persones, encara que la mar estigués agitada, perquè ara es tira del carro a la plana molt fàcilment. Per cert, entre els troians també n'hi ha, de capbussadors». [750]

Havent parlat així, es va dirigir contra l'heroi Cebriónes, tenint la fúria d'un lleó, que, mentre saqueja l'estable, és ferit en el pit, i el seu enardiment el fa perdre. Així, Pàtrocle, vas saltar delerós contra Cebriónes. Hèctor, al seu torn, des de l'altre costat va botar des de dalt del carro a terra. L'un i l'altre, al voltant del cadàver de Cebriónes, es van barallar com dos lleons, que als cims d'una muntanya lluiten per una cérvola morta, afamats i arrogants. Així, al voltant de la despulla de Cebriónes, l'un i l'altre, tots dos experts en la batalla, el Meneciada Pàtrocle i l'il·lustre Hèctor estaven desitjosos de trossejar-se mútuament la carn dels seus cossos amb el bronze implacable. Hèctor, quan el va tenir agafat pel cap, no el deixava. Pàtrocle, d'altra banda, se li va aferrar al peu, mentre els altres, troians i dànaus, s'abraonaven en una lluita aferrissada.

Com l'Eure i el Notos rivalitzen en les valls d'una muntanya per sacsejar un bosc espès, alzines, freixes i sanguinyols d'escorça prima, que fan espetegar les seves branques llargues, les unes contra les altres, amb un estrèpit prodigiós i provoquen un cruït en trencar-se, així els troians i els aqueus es destrossaven escometent-se els uns contra els altres, sense recordar-se ni uns ni altres de la fugida funesta. Moltes llances punxegudes s'havien quedat clavades al costat de Cebriónes i també moltes fletxes alades provinents de les cordes dels arcs. Moltes pedres grosses van anar a petar als escuts dels qui lluitaven al voltant del cadàver, que, al mig d'un remolí de polseguera, [775] tan llarg com era, en un espai considerable, jeia oblidós de l'art de conduir carros.

Mort de Pàtrocle

Mentre Hèlios en el seu curs havia arribat al mig del cel, els dards eren disparats cap a un bàndol i cap a l'altre, i els guerrers anaven caient. Però quan Hèlios declinà, a l'hora de deslligar els bous, en aquell moment els aqueus eren superiors per damunt del que els corresponia. Ells van retirar l'heroi Cebríones fora de l'abast dels dards i de la cridòria dels troians i li van treure les armes de les espatlles, mentre Pàtrocle es llançava contra els troians rumiant mals pensaments. Aleshores, assemblant-se a l'impetuós Ares, va escometre tres vegades cridant d'una manera esglaiadora, i tres vegades va matar nou guerrers. Mes, quan va atacar la quarta vegada igual com un déu, aleshores se't va aparèixer, Pàtrocle, el final de la teva vida. Se't va acostar Febos, terrible en la lluita amarga. Pàtrocle no el va veure venir entre el tumult, perquè es va presentar cobert d'una boira espessa. Se li va aturar al darrere, i li va colpejar l'esquena i les amples espatlles amb la palma de la mà. Els dos ulls li donaren voltes. Febos Apol·lo li va fer caure el casc del cap, i el casc, amb un tub per a la cimera, va fer un terrabastall sota les potes dels cavalls. La crinera es va tacar de sang i de pols. Abans no era voluntat dels déus que aquell casc proveït de crins de cavall s'embrutés de pols, sinó que protegís el cap i el front formós d'un home diví, d'Aquil·leu. Tanmateix, llavors Zeus l'havia concedit a Hèctor perquè el portés al seu cap, car la mort ja la tenia a prop. [800] A les mans se li trencà totalment la llança d'ombra allargada, pesada, llarga, feixuga i proveïda de punta de bronze. L'escut enrivetat juntament amb el baldric li va caure de les espatlles a terra. El sobirà Apol·lo, fill de Zeus, li va deslligar la cuirassa. L'ofuscació li va fer perdre el coneixement, els seus membres il·lustres es van desfer, i ell es va aturar estupefacte. Per darrere, a l'esquena, entre les dues espatlles el va colpir amb la llança punxeguda un guerrer dàrdan, el Pantoida Euforb,^[521] que es distingia dels de la seva edat en el maneig de la llança, en la conducció dels carros i en la rapidesa dels seus peus. I és que en una ocasió va fer caure vint guerrers de les seves bigues quan per primera vegada es va presentar amb el carro per ensinistrar-se en l'art de la guerra. Aquest, cavaller Pàtrocle, va ser el primer que et va tirar un dard, però no et va abatre. Ell novament va córrer cap enrere i es va barrejar entre la tropa, quan et va treure del cos la pica de freixe. Tampoc no va esperar Pàtrocle, tot i estar desarmat en plena batussa. Pàtrocle, abatut pel cop del déu i per la llança d'Euforb, va recular cap al gruix dels seus companys per esquivar la parca.

Quan Hèctor va veure que el magnànim Pàtrocle es feia enrere ferit pel bronze punxegut, se li va acostar ben a prop entre les files i el va ferir amb la llança al baix ventre clavant-li el bronze d'una banda a l'altra. Pàtrocle va caure amb un gran estrèpit i va provocar una gran aflicció a l'exèrcit dels aqueus. Com quan un lleó domina per la força un porc senglar infatigable i tots dos, plens d'arrogància, es barallen al cim d'una muntanya per una petita deu d'aigua; l'un i l'altre hi volen beure, [825] i el lleó acaba imposant-se per la força al porc senglar que no para de

panteixar; així, al valerós fill de Meneci, que tants n'havia matat, llevà la vida de prop amb la llança el Priàmida Hèctor, el qual, tot envanit, li va dir aquestes paraules alades: «Pàtrocle, sens dubte et creies que arranaries la nostra ciutat, que arrabassaries a les dones troianes el dia de la llibertat i que te les emportaries amb les naus cap a la teva terra pàtria. Insensat! Davant d'elles els veloços cavalls han arribat a tota brida per defensar-les. I jo mateix em distingeixo per la pica entre els troians amants del combat, jo, que els deslliuro del dia fatal. A tu, en canvi, els voltors se't cruspiran aquí. Desgraciat! Aquil·leu, tot i ser valent, no t'ha servit de res, ell, que s'ha quedat i que sens dubte et va fer moltes recomanacions en marxar: “No tornis, Pàtrocle, conductor de carros, a les naus balmades fins que no hakis estripat al voltant del seu pit l'ensangonada túnica d'Hèctor, occidor d'homes”. Així et degué parlar, i a tu, desassenyat, t'intentava convèncer l'enteniment».

Tot defallint, Pàtrocle, conductor de cavalls, li vas respondre: «Ara vanta-te'n força, Hèctor, perquè t'han atorgat la victòria el Crònida Zeus i Apol·lo, els quals m'han abatut molt fàcilment. Ells m'han pres les armes de les espatlles. Encara que me n'haguessin sortit a l'encontre vint com tu, tots haurien mort aquí mateix, abatuts per la meva llança. A mi m'han matat el destí funest, el fill de Leto i, d'entre els homes, Euforb. Tu només ets el tercer a despullar-me. [850] I una altra cosa et diré, i tu posa-te-la dins el teu enteniment: no viuràs molt de temps, sinó que ja s'han posat molt a prop teu la mort i el destí poderós de caure abatut a mans de l'irreprotxable Aquil·leu, l'Eàcida».

Havent parlat així, el final de la mort el va cobrir. L'ànima, sortint volant dels seus membres, se'n va anar cap a l'Hades, lamentant el seu destí i abandonant el seu vigor i la seva joventut. Quan ja estava mort, l'il·lustre Hèctor li va dir: «Pàtrocle, ¿per què em vaticines la mort abismal? ¿Qui sap si Aquil·leu, el fill de Tetis la de bella cabellera, se m'anticiparà a perdre la vida abatut per la meva llança?».

Havent parlat així, li va estirar la pica de bronze de la ferida, trepitjant-lo amb el peu, i el va apartar de la llança boca enlaire. Tot seguit, amb la pica va empaitar Automedont, el divinal servent de l'Eàcida de peus lleugers. I és que frisava per ferir-lo, però ja se l'enduien els veloços cavalls immortals, que com a presents esplèndids els déus havien regalat a Peleu.

CANT XVII

Gestes de Menelau

Menelau defensa el cadàver de Pàtrocle

No li va passar per alt al fill d'Atreu, a Menelau, estimat d'Ares, que Pàtrocle havia estat abatut pels troians en el combat. Se'n va anar cap a les primeres files, cofat amb un casc de bronze resplendent. Es movia al seu costat com al voltant d'una vedella una vaca gemegosa que ha parit per primer cop i que fins aleshores no sabia res del part; així al voltant de Pàtrocle es movia el ros Menelau. Al davant mantenia la llança i l'escut tot rodó, desitjós de matar qualsevol que vingués a enfrontar-se-li. Tampoc el fill de Pàntous, el de bona pica de freixe, no es mantenia indiferent a la caiguda de l'irreprotxable Pàtrocle. Se li va plantar al seu costat i va dir a Menelau, favorit d'Ares: «Atrida Menelau, nodrissó de Zeus, capdavanter de tropes, recula, abandona el cadàver i deixa la despulla sangonosa. Ningú abans que jo, ni entre els troians ni entre els il·lustres aliats, no ha ferit Pàtrocle amb la llança al mig de la terrible batussa. Per això, permet que aconseguixi la glòria merescuda. No sigui que et dispari i et llevi la vida, dolça com la mel».

Enormement irritat contra ell, el ros Menelau li va dir: «Pare Zeus, no està bé vantar-se amb aquesta supèrbia. Ni l'orgull d'una pantera, ni el d'un lleó, ni el d'un porc senglar furiós, el vigor del qual, molt coratjós, s'envaneix de la seva força en el seu pit, és tan gran com el que mostren els fills de Pàntous,^[522] els de bona llança de freixe. De fet, tampoc l'envaniment del domapoltres Hiperènor no va gaudir de la seva joventut, quan em va insultar, em va plantar cara [25] i em va dir que jo era el guerrer més covard entre els dànaus.^[523] Et ben asseguro que ell no ha tornat amb les seves cames a alegrar la seva estimada esposa ni els seus pares venerables. De la mateixa manera jo desfaré la teva fúria, si et poses al meu davant. Per tant, t'aconsello que reculis i que et fiquis dins el teu exèrcit sense enfrontar-te a mi abans que no pateixis alguna desgràcia. Allò que ha estat fet, fins i tot l'ignorant ho comprèn».

Així va parlar, però Euforb no li va fer cas. Tot responent-li, va dir: «Ara, Menelau, nodrissó de Zeus, me les pagaràs pel germà que em matares i sobre el qual parles tot vanant-te'n. Tu has deixat viuda la seva esposa en un racó del recent dormitori nupcial i has causat als seus pares un plany i un dol abominables. Jo podria ser per a ells, desgraciats, la fi del seu lament, si els portés la teva testa i les teves armes i les posés a mans de Pàntous i de la divina Fròntida.^[524] Apa, ja no romandrà

gaire temps indecís ni irrealitzat el combat per saber qui té la força o qui és el que en fuig».

Havent parlat així, el va colpejar a l'escut tot rodó. El bronze no el va foradar, sinó que la punta se li va doblegar a l'escut resistent. Al seu torn, l'Atrida Menelau el va escometre amb el bronze, tot encomanant-se al pare Zeus. Quan Euforb es feia enrere, l'Atrida el va colpir a la gorja i s'hi va recolzar confiat en la seva mà robusta. La punta li va traspasar el coll delicat. En caure, va fer un terrabastall, i les armes li retrunyiren al damunt. [50] Van quedar xops de sang els seus cabells, semblants als de les Càrites,^[525] i els seus rínxols, que se subjectaven amb espirals d'or i plata.^[526] Com un home cultiva un plançó d'olivera ple de saba en un lloc solitari, que creix bell i ufanós quan el rega l'aigua abundosa; el fan bellugar tots els bufos dels diversos vents, i li broten una munió de flors blanques; però arriba un vent sobtat i amb una ràfega violenta l'arrenca del sot i el fa caure a terra; així l'Atrida Menelau, després d'haver matat el fill de Pàntous, Euforb, el de bona llança de freixe, li va arrabassar l'armadura.

Hèctor, animat per Apol·lo, s'enfronta a Menelau

Com quan un lleó alimentat a la muntanya, refiat de la seva força, mentre un ramat pastura, arrabassa la vaca més ufana; de primer se li abraona al coll agafant-la amb els seus ullals robustos; després, trossejant-la, s'empassa la seva sang i totes les seves entranyes, mentre al seu voltant s'esgargamellen de lluny gossos i pastors, però no volen plantar-li cara, perquè la pà·lida por els aclapara; d'aquesta manera cap d'ells no es veia amb cor d'enfrontar-se al gloriós Menelau. Aleshores l'Atrida hauria tret fàcilment les il·lustres armes del Pantoida, si no s'hagués irritat Febos Apol·lo, que va fer aixecar en contra seva Hèctor semblant a l'impetuós Ares, prenent la figura d'un home, Mentos,^[527] el cabdill dels cícons. Aquest, parlant-li en veu alta, va dir aquestes paraules alades: «Hèctor, ara corrent així persegueixes allò que és inabastable, [75] els cavalls de l'intrèpid Eàcida. Són difícils de domar i de conduir per a qualsevol home mortal, tret d'Aquil·leu, que fou infantat per una mare immortal. Mentrestant, Menelau, el bel·licós fill d'Atreu, mentre protegia la despulla de Pàtrocle, ha matat el més valent dels troians, el Pantoida Euforb, i ha posat fi al seu vigor coratjós».

Havent parlat així, el déu se'n va anar novament a la batussa dels homes. A Hèctor, li va agafar un dolor terrible a les negres entranyes. Tot seguit va dirigir la mirada cap a les files, i immediatament els va veure, l'un arrabassant-li les il·lustres armes i l'altre ajagut a terra, mentre la sang li rajava per la ferida oberta. Se'n va anar entre els combatents de primera fila cofat amb un casc de bronze resplendent, fent crits aguts, semblant a la flama inextingible d'Hefest. Que ell bramulava en veu alta

no va passar per alt al fill d'Atreu, el qual, enutjat, va dir al seu cor magnànim: «Ai, pobre de mi, si en defensa del meu honor abandono la bella armadura i Pàtrocle, que està estenallat aquí! Tinc por que no s'indigni algun dels dànaus que ho vegi. Però si, tot sol comestic, lluito pel meu honor amb els troians i amb Hèctor, tinc por que ells, que són molts, no m'encerclin, perquè estic sol. Aquí Hèctor de casc tremolós condueix tots els troians. Però ¿per què el meu cor discuteix amb mi mateix aquestes coses? Quan en contra del voler d'una deïtat algú desitja lluitar amb un home que és honorat per un déu, aviat rodola sobre ell un gran desastre. Per això no s'enutjarà cap dels dànaus que em vegi [100] que reculo davant Hèctor, perquè lluita amb el favor dels déus. Si almenys jo pogués sentir en algun lloc el crit de guerra del valerós Aiant, avançaríem tots dos junts, recordant-nos novament del nostre coratge, fins i tot en contra d'una deïtat, per si poguéssim recuperar el cadàver per al Pelida Aquil·leu; dels mals seria el menor».

Mentre anava donant voltes a aquests pensaments en el seu cor i en el seu ànim, les files dels troians es posaren en marxa. Hèctor anava al capdavant. Aleshores Menelau reculà i, girant-se de tant en tant, va deixar el cadàver, com un lleó de bella crinera que gossos i homes fan fugir d'un estable amb piques i amb crits; en el seu pit se li glaça el cor esforçat i s'aparta del corral a desgrat seu; així s'allunyava de Pàtrocle el ros Menelau. Quan va arribar un colla de companys, ell s'aturà, es girà i va buscar amb la mirada el gran Aiant, el fill de Telamó. Immediatament, va veure que a la part esquerra de tota la batalla encoratjava els seus companys i els animava a combatre, perquè Febos Apol·lo els havia infós una por prodigiosa. Se n'hi va anar corrents i, posant-se-li al seu costat de seguida, li va dir aquestes paraules: «Aiant, endavant, amic meu, fem un esforç pel cadàver de Pàtrocle, a veure si el podem portar a Aquil·leu, encara que desarmat, que les armes les té Hèctor de casc tremolós».

Així va parlar i va commoure el cor del coratjós Aiant. Es va posar a caminar entre els combatents de primera fila, i al seu costat també ho va fer el ros Menelau. Mentrestant, Hèctor, després d'haver tret les armes a Pàtrocle, [125] intentava arrossegar-lo per tallar-li el cap de les espatlles amb el bronze refilat i, un cop l'hagués tret del camp de batalla, per lliurar la despulla a les gosses de Troia. Aiant se li acostà portant un escut com una torre. Hèctor reculà, se n'anà cap al gruix dels seus companys i pujà al carro. Va donar les belles armes als troians perquè les portessin a la ciutat i fossin per a ell motiu de glòria. D'altra banda, Aiant es va plantar al costat del Menecíada i el va cobrir amb el seu ample escut com al voltant dels seus cadells fa un lleó, del qual uns caçadors surten a l'encontre quan porta la fillada; ell està orgullós de la seva força i cobreix els seus dos ulls arrugant les celles. Així anava Aiant en defensa de l'heroi Pàtrocle. A l'altre costat estava dret el favorit d'Ares, l'Atrida Menelau, el qual sentia com una gran pena augmentava en el seu pit.

Glauc, fill d'Hipòloc, cabdill dels guerrers licis, mirant Hèctor ferotgement el va reptar amb paraules dures: «Hèctor, distingit d'aspecte, ets molt més fluix en el

combat. Realment la bona fama et manté en va, perquè ets un home que s'escapoleix sempre que pot. Ara pensa com salvaràs la població i la ciutat tu sol amb les tropes que han nascut a Ílion. I és que cap dels licis no anirà a combatre contra els dànaus en defensa de la ciutat, perquè no és objecte de gratitud lluitar contra els enemics amb constància i sense parar. ¿Com podries tu, desgraciat, salvar un combatent sense categoria al mig de la multitud, quan has deixat Sarpèdon, hoste i alhora company teu, [150] perquè es convertís en presa i en botí per als argius, ell, que et va ser molt útil per a la ciutat i per a tu mateix, mentre vivia? I ara no has gosat protegir-lo dels gossos! Per això ara, si cadascun dels guerrers licis em fa cas, anirem cap a casa i es farà ben visible per a Troia la mort abismal. Si ara existís entre els troians la fúria audaç i intrèpida, que envaeix els combatents que posen el seu esforç i el seu enardiment en defensa de la pàtria contra els enemics, ben aviat hauríem arrossegat el cadàver de Pàtrocle dins Ílion. I si aquest, encara que mort, arribés a la gran ciutat del sobirà Príam i el traguéssim de la batussa, ben aviat els argius s'haurien desfet de les belles armes de Sarpèdon i nosaltres ens hauríem endut la seva despulla dintre Ílion. [528] Certament ha estat mort el servent d'un guerrer que de molt és el més valent dels argius que hi ha al voltant de les naus, com ho són també els seus soldats, el quals lluiten cos a cos. Però tu no has gosat enfrontar-te amb el magnànim Aiant, mirant-te'l de fit a fit al mig de la cridòria dels enemics, ni lluitar-hi directament, perquè és més valent que tu».

Mirant-lo amb un esguard ferreny, Hèctor de casc tremolós li va dir: «Glauc, ¿per què, essent qui ets, parles insolentment? Bon amic, jo que em creia que en seny superaves els qui viuen a la fèrtil Lícia. Però ara rebutjo totalment la teva manera de pensar, tal com has parlat, tu, que has dit que jo no resisteixo l'escomesa del gegantí Aiant. No, jo no tinc por ni de la lluita ni de l'estrèpit dels carros, [175] sinó de la sempre superior voluntat de Zeus, portador de l'ègida, que fa recular fins i tot el guerrer més intrèpid i fàcilment li arrabassa la victòria i, en canvi, altres vegades l'incita a lluitar. Apa, vine aquí, bon amic, posa't al meu costat i mira la meva actuació, o bé si tot el dia sóc un covard, com tu dius, o si puc apartar de la defensa del cadàver de Pàtrocle algun dà nau, encara que estigui molt desitjós de proeses».

Havent parlat així, va exhortar els troians cridant fort: «Troians, licis i dàrdans que lluiteu cos a cos, sigueu homes, companys, i recordeu-vos del vostre coratge impetuós, mentre em poso les belles armes de l'irreprotxable Aquil·leu, que jo he tret al valerós Pàtrocle, després d'haver-lo matat».

Hèctor, revestit amb les armes de Pàtrocle, torna al combat

Havent parlat així, Hèctor de casc tremolós s'allunyà del combat hostil i, tot corrent, arribà de seguida als seus companys, que encara no eren gaire lluny, ja que seguia

amb peu lleuger els qui portaven cap a la ciutat les armes il·lustres del Pelida. Es va aturar apartat de la lluita, causa de laments, i es va canviar les armes. Les seves, les va donar als troians, amants de la guerra, perquè les portessin a la sagrada Ílion, i es va posar les armes immortals del Pelida Aquil·leu, que els déus descendents d'Úranos havien lliurat al seu pare. Ell, ja ancià, com és natural, les va fer a mans del seu fill. Però el fill no va envellir amb les armes del seu pare.

Quan Zeus apleganúvols el va veure de lluny que es revestia amb les armes del divinal Pelida, va parlar al seu cor d'aquesta manera: [200] «Malaurat, no et preocupa gens ni mica la mort, que justament tens ben a prop teu. Et poses les armes immortals del guerrer més coratjós, davant el qual tots els altres tremolen. Li has matat el seu company amable i esforçat i li has arrabassat vilment les armes del cap i de les espatlles. Tanmateix, ara t'atorgaré una gran força com a compensació del fet que, en tornar tu de la lluita, Andròmaca no rebrà l'armadura il·lustre del Pelida».

Va parlar i amb les celles blavoses el Crònida va fer el senyal d'assentiment. Va adaptar les armes al cos d'Hèctor, i Ares terrible i enfurit el va envair. Els seus membres s'ompliren de força i d'enardiment. Se'n va anar darrere els seus aliats més destacats cridant amb veu forta. A tots ells es va mostrar radiant amb les armes del magnànim Pelida. Anant d'un lloc a l'altre, amb els seus consells encoratjava tots i cadascun, Mestles, Glauc, Medont, Tersíloc, Forcis, Asteropeu, Disènor, Hipòtous, Forcis, Cromi i Ènnom,^[529] intèrpret del vol de les aus. Tot animant-los, els deia aquestes paraules alades: «Escolteu-me, incomptables tribus de veïns aliats, no us he reunit aquí cadascun de vosaltres des de les vostres ciutats perquè busqués un bon nombre ni perquè en tinguéssiu necessitat, sinó per tal que em defenséssiu amb intrepidesa dels aqueus amants de la guerra les esposes dels troians i els seus fills infants. Pensant en això, prenc a la meva gent donacions i queviures [225] i intento augmentar el coratge de cadascun de vosaltres. Per això, que ara cadascú, atacant de dret contra l'enemic, o bé mori o bé se salvi, car és aquesta la norma en una guerra. Encara que Pàtrocle estigui mort, a aquell que d'una manera o d'una altra l'arrossegui cap als troians domapoltres i aconseguixi que Aiant retrocedeixi, li donaré la meitat de les seves despulles i jo en retindré l'altra meitat. I la glòria serà tant per a ell com per a mi».

Així va parlar. Ells aixecaren les llances i avançaren atacant de dret cap als dànaus. En els seus cors tenien moltes esperances que arrabassarien el cadàver de mans d'Aiant el Telamoníada. Desassenyats!, a molts els llevà la vida damunt la despulla de Pàtrocle. Aleshores Aiant, bo en el crit de guerra, va dir a Menelau: «Bon amic, Menelau, nodrissó de Zeus, em penso que, d'aquest combat, nosaltres dos sols no ens en sortirem. No em fa pas tanta por el cadàver de Pàtrocle, el qual aviat sadollarà els gossos dels troians i les aus, com la que tinc pel meu cap, no sigui que li passi res, i pel teu, perquè Hèctor, el núvol de la guerra, tot ho cobreix, i a nosaltres se'ns fa evident la mort abismal. Tanmateix, crida els més intrèpids dels dànaus, per si algú ens sent».

Així va parlar, i no el va desobeir pas Menelau, bo en el crit de guerra, sinó que va fer un gran clam per fer-se sentir entre els dànaus: «Ei, amics, cabdills i guies dels argius, que vora els Atrides Agamèmnon i Menelau beveu el vi que paga el poble, i doneu ordres [250] a les vostres tropes; a vosaltres, us acompanyen l'honor i la glòria per voluntat de Zeus. Em resulta difícil distingir cadascun dels capdavanters, ja que la fúria bèl·lica que s'ha encès és massa gran. Per tant, que cadascú vingui pel seu compte i que s'enutgi en el seu cor pel fet que Pàtrocle esdevingui joguina de les gosses de Troia».

Així va parlar, i el va sentir clarament el veloç Aiant fill d'Oileu. Primer que ningú va arribar al seu davant a través de la batussa, i al seu darrere Idomeneu^[530] i el servent d'Idomeneu, Meríones, semblant a Eniali,^[531] occidors d'homes. ¿I qui podria dir de memòria el nom dels altres que al seu darrere van tornar a atiar la lluita dels aqueus?

Lluita aferrissada al voltant del cadàver de Pàtrocle

Els troians atacaren tots en massa. Al capdavant hi anava Hèctor. Com quan, a la desembocadura d'un riu d'aigua caiguda de Zeus, una gran onada bramula contra el corrent i els elevats penya-segats deixen anar un brogit, en ser vomitada cap a fora l'aigua marina; amb tanta cridòria avançaven els troians. D'altra banda, els aqueus, amb un cor unànime, es mantenien fermes al voltant del fill de Meneci, atrinxerats darrere els escuts de bronze. A l'entorn dels seus cascs resplendents, el Crònida va escampar una boira espessa, perquè abans mai no havia odiat el Menecíada, mentre, essent en vida, era el servent de l'Eàcida. Li repugnava que esdevingués una presa per a les gosses dels enemics troians. Precisament per això havia provocat que els seus companys el defensessin.

De primer els troians van repel·lir els aqueus d'ulls vivaços, els quals van abandonar el cadàver i en fugiren espantats. No en van abatre cap [275] amb les seves llances els troians altius, malgrat que ho desitjaven, però van aconseguir arrossegar el cadàver. Tanmateix, els aqueus no n'havien d'estar allunyats gaire temps, perquè ben aviat els va fer girar Aiant, que després de l'irreprotxable Pelida es distingia dels altres dànaus tant per la seva figura com per les seves gestes. Van anar de dret entre les primeres files, semblants pel seu coratge a un porc senglar, que a les muntanyes fàcilment desbarata els gossos i els xicots robustos, quan fa mitja volta per les barrancades. D'aquesta manera, el fill del noble Telamó, l'il·lustre Aiant, hi va irrompre al mig i en va foragitar les tropes dels troians, que envoltaven el cos de Pàtrocle sobretot amb la intenció d'arrossegar-lo cap a la ciutat i d'aconseguir la glòria.

El fill famós del pelasg Letos, Hipòtous,^[532] l'estirava pel peu a través de la terrible batalla, després d'haver-li lligat una corretja al voltant dels tendons del turmell per tal de complaure Hèctor i els troians. Tanmateix, aviat li va arribar la desgràcia, que ningú no li estalvià, encara que ho desitgés. El fill de Telamó va saltar al mig de la confusió i de ben a prop li etzibà un cop al casc de galteres de bronze. El casc de crins de cavall se li va trencar al voltant de la punta de la llança, en ser colpejat per una gran pica i per una mà robusta. El cervell regalimant sang li va rajar per la ferida vora la dolla de la llança. Tot d'una la fúria se li va desfer, i de les seves mans va deixar que romangués a terra el peu del magnànim Pàtrocle. Hipòtous va caure de bocaterrosa damunt del cadàver de Pàtrocle, [300] lluny de la fèrtil Larisa. Als seus benvolguts progenitors no els va pagar les despeses de la seva criança, perquè la seva vida fou molt breu, en ser abatut per la llança del magnànim Aiant.

Al seu torn, Hèctor va llançar contra Aiant la seva pica resplendent, però aquest, en veure venir de front la llança de bronze, ben just la va esquivar. El qui va ferir per sota al bell mig de la clavícula fou Esquedi, fill del magnànim Ífit, de molt el més enardit dels foces, que habitava les seves mansions en el famós Panopeu,^[533] on era el sobirà de molts súbdits. L'extremitat de la punta de bronze, havent traspassat d'una banda a l'altra, li va sortir a la part inferior de l'espatlla. En caure va fer un terrabastall, i les armes li retrunyiren a sobre.

Aiant, al seu torn, va atènyer al bell mig del ventre Forcis, el bel·licós fill de Fènops, quan anava a defensar Hipòtous. El bronze li va foradar el bombat de la cuirassa i li va buidar les entranyes. Va caure a la pols i s'aferrà a terra amb la palma de la mà. Van recular els de davant i també l'il·lustre Hèctor. Els argius van fer un gran clam, retiraren els cadàvers de Forcis i d'Hipòtous i els van treure les armes de les espatlles.

Aleshores els troians, abatuts pels aqueus favorits d'Ares, se n'haurien tornat cap a Ílion sense força per a la defensa, i els argius haurien aconseguit la glòria per damunt de la voluntat de Zeus, a causa del seu esforç i valentia. No obstant això, el mateix Apol·lo va exaltar Eneas, prenent la figura de Perifant, l'herald Epítida, que prop del seu pare ancià envellia fent de pregoner i coneixedor en el seu cor de consells amicals. [325] Assemblant-se-li, va parlar Apol·lo el fill de Zeus: «Eneas, ¿com salvaríeu l'alterosa Ílion fins i tot per damunt d'una deïtat? Jo ja he vist fer-ho a altres homes refiats tant en la seva força, coratge i heroisme com en el seu nombre, encara que tinguessin una tropa més reduïda. Però Zeus s'estima més la victòria per a nosaltres que per als dànaus i, així i tot, tremoleu d'una manera inexplicable i no lluiteu».

Així va parlar, i Eneas va reconèixer l'arquer Apol·lo, en veure'l de front, i cridant fort va dir a Hèctor: «Hèctor i altres capdavaners dels troians i dels aliats, és una vergonya que ara, abatuts pels aqueus favorits d'Ares, ens en tornem cap a Ílion sense força per a la defensa. Però un déu se m'ha plantat al meu costat i m'ha dit que

Zeus, el conseller suprem, és encara el nostre aliat en la batalla. Per això anem de dret cap als dànaus i que acostin tranquils cap a les naus el cos de Pàtrocle mort».

Així va parlar, i fent un bot es va aturar molt per davant dels primers combatents. Ells van fer mitja volta i es van plantar enfront dels aqueus. Llavors Eneas va ferir amb la llança Liòcrit, fill d'Arisbant, company esforçat de Licomedes. Licomedes, favorit d'Ares, es va compadir d'ell, quan va caure, i acostant-se-li es va posar al seu costat. Va llançar la seva pica resplendent i va tocar l'Hipàsida Apisàon, pastor de pobles, al fetge, sota el diafragma. Tot seguit els genolls se li desferen. Ell havia vingut de la fèrtil Peònia [350] i es distingia en la lluita després d'Asteropeu.

Quan va caure, se'n va compadir el bel·licós Asteropeu i se n'hi anà de dret, decidit a lluitar contra els dànaus, però no va poder, perquè amb els escuts formaven un bloc tancat, drets al voltant de Pàtrocle, i tenien les llances cap endavant. Aiant s'acostava a tots i els donava moltes ordres. Els exhortava que ningú no retrocedís darrere el cadàver i que tampoc ningú no lluités gaire endavant de la línia dels altres aqueus, sinó que es moguessin molt arran de la despulla i que combatessin des de prop. D'aquesta manera donava instruccions el gegantí Aiant, i la terra estava xopa de sang purpúria. Anaven caient amuntegats els cadàvers, tant dels troians i dels aliats molt coratjosos com dels dànaus. Aquests no contendien sense vessar sang, però no en morien tants. Car tenien present sempre que entre la multitud s'allunyaven mútuament de la mort abismal.

Així combatien igual com el foc. Ningú no podria afirmar que el sol i la lluna romanguessin intactes, perquè un núvol cobria tots els més valents que lluitaven al voltant del Menecíada mort. Els altres troians i aqueus de belles gamberes lluitaven sense obstacles sota el cel, mentre la viva resplendor del sol s'escampava al seu damunt i cap núvol no es veia damunt tota la terra i les muntanyes. Guerrejaven amb interrupcions i intentaven evitar els projectils, causa de plors, dels uns i dels altres, mantenint-se molt allunyats. Els del mig, en canvi, patien les dificultats [375] del núvol i de la lluita, i el bronze implacable afligia els més valents. No se n'havien assabentat encara dos mortals, els gloriosos guerrers Trasimedes i Antíloc, del fet que l'irreprotxable Pàtrocle fos mort, sinó que encara els semblava que lluitava viu contra els troians a primera fila del tumult. Tots dos, posant la mirada fixa en la mort i en la desbandada dels companys, combatien lluny, ja que així els ho havia ordenat Nèstor, quan els envià al combat des de les negres naus.

Durant tot el dia s'havia desencadenat la gran lluita de la terrible contesa. De fatiga i de suor estaven constantment amarats tant els genolls, les cames i, més avall, els peus, com també les mans i la vista de cadascú dels dos bàndols que lluitaven al voltant del valent servidor de l'Eàcida de peus àgils. Com quan un home dóna a la seva gent la pell d'un bou gros, xopa d'oli, perquè l'estirin; ells l'agafen i, col·locant-se en cercle, l'estiren; la humitat surt de seguida, i el greix hi penetra, a mesura que són molts els qui l'estiren, i tota ella queda estesa d'una banda a l'altra; d'aquesta manera ambdós grups, a una banda i a l'altra, estiraven la despulla en un espai reduït.

En el seu cor tenien moltes esperances tant els uns com els altres, els troians d'arrossegar-lo fins a Ílion, i els aqueus fins a les còncaves naus. Tot al seu voltant s'havia produït una lluita aferrissada. Ni Ares que salva els exèrcits ni Atena, si l'haguessin vista, n'haurien fet retret, per molt que la còlera els aclaparés. Tan terrible era el combat de guerrers i de cavalls [400] que aquell dia havia provocat Zeus al voltant de Pàtrocle. Tampoc el divinal Aquil·leu no en sabia pas res, que Pàtrocle era mort, perquè la lluita era molt lluny de les ràpides naus, al peu de la muralla dels troians. En el seu ànim mai no s'ho hauria imaginat, que Pàtrocle moriria, sinó que es creia que, després d'haver xocat contra les portes, de nou tornaria viu, perquè tampoc mai no s'hauria afigurat que arranaria la ciutat ni sense ell ni tampoc amb ell. D'això, molt sovint se n'havia assabentat per la seva mare, tot escoltant-la a part, quan l'informava de la manera de pensar del gran Zeus. Però aleshores la seva mare no li comunicà la calamitat tan gran que li succeiria, que moriria el seu company, de molt el més estimat.

Aquells sempre al voltant del cadàver, amb les punxegudes llances, xocaven i es mataven constantment els uns als altres. Així cadascun dels aqueus de túnica de bronze repetia: «Companys, no seria gens enaltidor per a nosaltres que tornéssim a les còncaves naus. Que aquí la negra terra se'ns empassi a tots. Ara per a nosaltres seria molt millor, si hem de permetre als troians domapoltres que l'arrosseguin cap a la ciutat i aconseguixin la glòria».

Així, a l'altra bàndol, repetia cadascun dels magnànims troians: «Companys, si el destí és que tots alhora morim a la vora d'aquest home, que ningú no es faci enrere en la lluita».

D'aquesta manera parlaven una i altra vegada, i la fúria de tots s'inflamava.

Laments dels cavalls de Pàtrocle

Així continuaven combatent, i un estrèpit de ferro arribava al cel de bronze a través de l'èter estèril. [425] Mentrestant, els cavalls de l'Eàcida, que eren lluny de la batussa, ploraven des que s'assabentaren que el seu auriga havia caigut a la pols a mans d'Hèctor, occidtor de guerrers. Automedont, el fill esforçat de Diore, prou que els acuitava xurriaquejant-los amb la tralla flexible, ara parlant-los amb paraules dolces, ara amb renecs. Tanmateix, els dos cavalls ni volien tornar a les naus vers l'espaiós Hel·lespont ni anar a la lluita entre els aqueus, sinó que, com una estela es manté incommovible, erigida damunt la tomba d'un home o d'una dona difunts, així romanien immòbils enganxats al carro ben treballat i tenint els caps clavats a terra. Els queien parpelles avall càlides llàgrimes, mentre es planyien per l'absència de l'auriga. I se'ls anava embrutant l'abundosa crinera que a cada costat els queia del collar vora el jou.

El Crònida, veient-los sanglotar, se'n compadí i, movent el cap, va dir al seu cor: «Ai malaurats, ¿per què vaig lliurar-vos a un mortal, al sobirà Peleu, quan vosaltres esteu alliberats de la vellesa i de la mort? ¿Potser per compartir les penes amb els humans desgraciats? És que no hi ha res més miserable que l'home entre tots els éssers que respiren i es mouen damunt la terra. Amb tot, el Priàmida Hèctor no us conduirà ni a vosaltres ni el carro ben treballat, perquè no ho permetré. ¿O és que no n'hi ha prou que tingui les armes i que se'n gloriï tant? [450] En els vostres genolls i en el vostre cor us infondré coratge perquè tragueu de la lluita Automedont sa i estalvi cap a les naus balmades. Car encara atorgaré als troians la glòria d'occir fins que atenyin les naus ben proveïdes de remes i arribi el moment en què es pongui el sol i aparegui la foscor sagrada».

Havent parlat així, va infondre als cavalls una noble fúria.

Tots dos s'espolsaren a terra la pols de la crinera i amb llestesa van endur-se el carro veloç entre els troians i els aqueus. Al damunt lluitava Automedont, bé que estava afligit pel seu company, escometent amb els cavalls com un voltor damunt d'oqueus. Fàcilment s'escapava una i altra vegada del tumult dels troians i fàcilment encaçava i atacava entre la nombrosa multitud. Amb tot, no capturava els guerrers quan s'hi llançava en persecució, perquè, com que era tot sol dalt del carro sagrat, no li era possible escometre amb la pica i guiar alhora els cavalls rabents. Finalment, el va veure un company amb els ulls, Alcimedont, el fill de l'Hemònida Laerces. Es va aturar darrere el carro i va dir a Automedont: «Automedont, ¿quin dels déus t'ha posat en el pit aquest inútil propòsit i t'ha pres el bon seny? Així tot sol lluites contra els troians a primera fila. El teu company és mort, i Hèctor es vanagloria de portar a les espatlles les armes de l'Eàcida».

Al seu torn, Automedont, fill de Diores, li va respondre: «Alcimedont, ¿quin altre dels aqueus és semblant a tu [475] per a dominar la docilitat i la fogositat d'aquests cavalls immortals, si no és el mateix Pàtrocle, conseller idèntic als déus mentre era viu? Ara, però, la mort i el destí l'atenyen. Així, doncs, agafa les xurriaques i les regnes lluent, i jo baixaré del carro per combatre».

Així va parlar. Alcimedont va saltar dalt del carro que corre al crit de guerra i immediatament va agafar les xurriaques i les regnes amb les mans. Automedont, en canvi, en va baixar fent un bot. L'il·lustre Hèctor el va veure i tot seguit va dir a Eneas, que era a prop: «Eneas, conseller dels troians de túnica de bronze, acabo de veure els dos cavalls de l'Eàcida de peus àgils que reapareixen a la lluita amb uns aurigues mancats d'experiència. Per això tindria esperances de capturar-los, si en el teu ànim ho desitges, ja que, si nosaltres dos els escometéssim, no gosarien plantar-nos cara de prop ni lluitar en el combat d'Ares».

Així va parlar, i no el va desobeir el noble fill d'Anquises. Hi van anar tots dos de dret, després d'haver-se embolicat les espatlles amb pells de bou seques i endurides, damunt les quals s'estenia una gruixuda capa de bronze. Juntament amb ells hi anaven Cromi i Aret semblant a un déu. En els seus cors tenien l'esperança de matar-

los i d'endur-se els cavalls de coll dret. Insensats! No havien de tornar sense sang de la trobada amb Automedont, que, després d'haver pregat Zeus, va sentir que les negres entranyes se li omplien de furor i de força. Tot seguit a Alcimedont, el seu company lleial, li va dir: [500] «Alcimedont, no tinguis els cavalls gaire lluny de mi, sinó que respirin just a la meva esquena. Crec que el Priàmida Hèctor no calmarà la seva fúria fins que munti els dos cavalls, de bella crinera, d'Aquil·leu, després d'haver-nos matat i d'haver foragitat les files dels guerrers argius, o bé fins que ell mateix mori a les primeres rengleres».

Havent parlat així, va cridar els dos Aiants i Menelau: «Aiants, guies dels argius, i tu, Menelau, confieu el cadàver als qui són més valents per tal que l'envoltin i el protegeixin de les files dels enemics, i vosaltres aparteu el dia implacable dels qui som vius. Per aquesta banda fan sentir el pes de la lluita, causa de planys, Hèctor, Eneas i els més esforçats dels troians. Tanmateix, aquests assumptes estan en els genolls dels déus: jo dispararé i Zeus s'encarregarà de tota la resta».

Va parlar i, brandant la pica d'ombra allargada, la va llançar. Va atènyer Aret a l'escut ben arrodonit per tot arreu, que no va aturar la llança, sinó que el bronze el va traspasar i se li clavà a la part inferior del ventre a través del cinturó. Com quan un home robust amb una destal esmolada colpeja un bou feréstec darrere les banyes, li talla el nervi sencer, i la bèstia trontolla i es desploma, així va trontollar Aret i va caure d'esquena. La llança ben esmolada, vibrant en el seu ventre, li va desfer els membres. D'altra banda, Hèctor li disparà la pica resplendent, [525] però ell en veure venir de front l'arma de bronze, la va esquivar. Es va ajupir, i la gran llança es va clavar darrere seu a terra, mentre vibrava enlaire l'altre extrem de l'arma. Al cap d'una estona el terrible Ares li va afluir la fúria. Aleshores ja s'haurien escomès cos a cos amb les espases si, quan estaven engegats de fúria, no els haguessin separats els dos Aiants, que hi van córrer entre la multitud, en ser cridats pel seu company. Espantats al davant d'ells dos, es tornaren a fer enrere Hèctor, Eneas i Cromi semblant a un déu i deixaren Aret estès, malferit en el cor. Llavors Automedont, semblant a l'impetuós Ares, li va treure les armes i tot enorgullit va dir aquestes paraules: «Almenys alleugereixo una mica el meu cor de la mort del Menecíada després d'haver occit aquest home, tot i ser de menys categoria».

Havent parlat així, va agafar les despulles sangonoses, les va posar al carro i hi va pujar ell mateix, tot brut de sang als peus i, més amunt, a les mans, com un lleó que s'ha acabat de cruspir un brau.

Continua la lluita amb avantatge dels troians

De nou, es va tornar a posar tensa la terrible i aferrissada lluita, causa de molts planys, pel cadàver de Pàtrocle. Atena havia revifat la batussa en baixar del cel.

L'altitonant Zeus la va enviar per incitar els dànaus, perquè havia canviat de parer. Com Zeus desplega des del cel el seu arc iris de porpra sobre els mortals per tal que sigui signe o de guerra o del gèlid hivern, que atura els conreus dels homes a la terra i entristeix els ramats; [550] d'aquesta manera la dea, embolcallada amb un núvol de porpra, es va introduir entre les tropes dels aqueus i despertava tots els homes. El primer que va animar la dea fou el fill d'Atreu, el robust Menelau, perquè precisament ell era ben a prop d'ella, i, fent-se semblant a Fènix en el cos i en la seva veu incansable, li va dir: «Per a tu, Menelau, serà una vergonya i un deshonor, si els veloços gossos arrossegueu el lleial company de l'admirable Aquil·leu fins al peu de la muralla dels troians. Apa, sigues atrevit i anima tota la tropa».

Al seu torn, Menelau, bo en el crit de guerra, li va respondre: «Fènix, pare ancià d'edat avançada, tant de bo Atena m'atorgui coratge i m'aparti de l'abast dels dards. Aleshores estaria disposat a plantar-me al costat de la despulla de Pàtrocle i a defensar-lo, perquè la seva mort m'ha afectat el cor. Tanmateix, Hèctor té la terrible fúria del foc i no para de segar vides amb el bronze, ja que Zeus ara li concedeix el triomf».

Així va parlar, i Atena, la dea d'ulls d'òliba, s'alegrà que de totes les deïtats fos ella la qui l'Atrida havia invocat en primer lloc. Va posar força a les seves espatlles i als seus genolls i va infondre en el seu pit l'audàcia d'una mosca, que per molt que hom intenti apartar-la de la pell dels homes, no para fins que els pica, perquè troba saborosa la sang dels humans; d'una audàcia d'aquesta mena li va omplir la dea les negres entranyes. Va anar a la vora de Pàtrocle i va llançar la seva pica de bronze. Hi havia entre els troians el fill d'Eeció, Podes,^[534] [575] tan ric com famós. Era aquell que Hèctor honorava més que cap altre del seu poble, perquè per a ell era un bon company de banquet. Va ferir-lo el ros Menelau al cinturó, quan saltava per fugir, i li clavà el bronze de banda a banda. En caure, va fer un terrabastall. L'Atrida Menelau va arrossegar el cadàver de les files dels troians cap al gruix dels seus companys.

Apol·lo es plantà prop d'Hèctor i el va animar, sota la figura de l'Asíada Fènops, que per a ell era el més estimat dels hostes i habitava un casali a Abidos. Fent-se semblant a ell, l'arquer Apol·lo li va dir: «Hèctor, ¿quin altre aqueu s'espantarà al teu davant, quan et fa por Menelau, que no fa gaire era un llancer fluix? Ara, en canvi, avança tot sol emportant-se el cadàver d'entre els rengs dels troians. A més, t'ha matat un company lleial, valent a les primeres files, Podes, el fill d'Eeció».

Així va parlar, i un negre núvol d'aflicció va cobrir Hèctor, que se'n va anar a través dels primers combatents cobert amb un casc de bronze llampant. Aleshores el Crònida va agafar l'ègida proveïda de franges i lluent com el marbre, i va cobrir l'Ida de núvols. Va llampeguejar i va tronar amb gran estridència. Féu tremolar la terra, atorgà la victòria als troians i provocà el pànic als aqueus.

El beoci Penèleos^[535] fou el primer que va fugir. Com que sempre estava girat cap a l'enemic, va ser ferit per una llança a la part superior de l'espatlla amb una lesió a la pell. També li va rascar l'os endins la pica de Polidamant, que, en acostar-se-li, el

va atènyer. [600] D'altra banda, Hèctor va ferir de prop a la mà, damunt el canell, Leit, fill del magnànim Alectríon, i li va aturar l'enardiment. Va tremolar aquest amb la mirada confosa, perquè no s'esperava en el seu cor que pogués lluitar amb la llança a la mà contra els troians. Mentre Hèctor empaitava Leit, Idomeneu el va atènyer a la cuirassa, al pit, prop de la mamella. La llarga pica se li va rompre a la dolla. Els troians van xisclar. Aleshores Hèctor va disparar al Deucàlida Idomeneu,^[536] que era dret dalt el carro. Va fallar per molt poc, però va tocar Cèran, criat i auriga de Meríones, que l'havia acompanyat des de la ben construïda Lictos.^[537] Des del començament Idomeneu havia anat a peu després d'haver deixat les naus corbes per tots dos costats, i hauria atorgat una gran victòria als troians, si Cèran no hagués guiat de pressa els ràpids cavalls. Així a Idomeneu li va arribar la llum de la salvació, i li va apartar el dia implacable, mentre Cèran va perdre la vida a mans d'Hèctor, occidor d'homes, que el va ferir sota la mandíbula i l'orella. La punta de la llança li arrencà les dents i li tallà la llengua pel mig. Va caure del carro, i les regnes se li escamparen per terra. Meríones, tot ajupint-se, les va agafar de la plana amb les mans i va dir a Idomeneu: «Ara, bon cop de tralla fins que arribis a les ràpides naus. Tu mateix pots veure que la victòria no és per als aqueus».

Així va parlar, i Idomeneu va atiar els cavalls de belles crineres en direcció cap a les naus balmades, perquè la por aclaparava el seu cor. [625]

No va passar pas per alt al magnànim Aiant i a Menelau que Zeus atorgava als troians la victòria que fa alternar les forces. I entre ells, Aiant, el gran Telamoni, va començar dient: «Ai, pobres de nosaltres, fins i tot un nen, encara que fos molt menut, comprendria que el pare Zeus en persona ajuda els troians. Els projectils de tots ells encerten el blanc, qualsevol que els dispari, tant si és covard com si és valent. Zeus constantment els fa arribar tots fins al seu objectiu; en canvi, a tots nosaltres ens els fa caure a terra endebades. Això no obstant, apa, nosaltres sols prenguem el millor determini, o bé per arrossegar el cadàver o bé per tornar i ser l'alegria dels nostres companys, que ja deuen estar amoïnats amb la mirada posada cap aquí, creient que ja no s'aturaran la fúria i les mans invencibles d'Hèctor, occidor d'homes, sinó que els cauran damunt de les negres naus. Ah, si hi hagués un company que dugués ràpidament la notícia al Pelida, perquè em sembla que no s'ha assabentat de la trista nova, que el seu company estimat ha mort. Però no sóc capaç de veure enlloc cap aqueu amb aquestes condicions, perquè els guerrers i els cavalls estan tots coberts per la boira. Pare Zeus, allibera els fills dels aqueus d'aquest núvol. Desemboira'ns el cel i permet que els nostres ulls hi vegin. Mata'ns almenys a la claror, ja que ara així et plau».

D'aquesta manera va parlar, i el pare Zeus es va compadir de les llàgrimes que li queien. Tot seguit va escampar la boira i va allunyar la nuvolada. El sol va brillar, i el combat es va veure tot sencer. [650] Aleshores Aiant va dir a Menelau, bo en el crit de guerra: «Menelau, nodrissó de Zeus, ara mira si veus encara Antíloc viu, el fill del

magnànim Nèstor, i ordena-li que vagi de pressa vers l'intrèpid Aquil·leu i que li digui que el seu company molt estimat ha mort».

Així va parlar, i no va desobeir Menelau, bo en el crit de guerra. Se'n va anar com un lleó que fuig del pati d'un estable, el qual s'ha cansat de provocar gossos i homes, que estant en vetlla tota la nit no li han permès que els prenguéssin la carn greixosa dels seus bous. Ell, famolenc de carn, els escomet de dret, però res no aconsegueix, perquè li cauen abundosos projectils disparats per mans atrevides i també teies enceses que l'espanten malgrat que escometi impetuós. A l'alba s'allunya amb el cor contrariat. Així Menelau, bo en el crit de guerra, se'n va anar lluny de Pàtrocle molt a contracor, perquè tenia molta por que els aqueus a causa d'un pànic excessiu el deixessin com a presa per als enemics. I molt insistentment donava ordres a Meríones i als Aiants: «Aiants, conductors dels argius, i Meríones, que ara cadascú es recordi de la bondat del pobre Pàtrocle. Ell, quan era viu, sabia ser afectuós amb tothom; ara, però, li han arribat la mort i el destí».

Havent parlat així, el ros Menelau es va allunyar mirant de reüll per tot arreu com una àguila, que és la que diuen que té la mirada més aguda de totes les aus del cel [675] i que fins i tot a les altures no se li escapa ni una llebre de potes àgils, ajaçada sota un arbust cobert de fullam, sinó que se li llança al damunt, l'agafa rabent i li lleva la vida. D'aquesta manera, Menelau, nodrissó de Zeus, els ulls brillants et donaven voltes arreu al voltant del grup dels teus nombrosos companys, per si podies veure encara en vida el fill de Nèstor. Ben aviat el va distingir a l'esquerra de tota la batalla encoratjant els seus companys i animant-los a combatre. El ros Menelau se li va plantar a prop i li va dir: «Antíloc nodrissó de Zeus, vine cap aquí, perquè t'assabentis de la trista notícia, que no ens hauria hagut de passar. Em penso que també tu mateix, en mirar-me, ja t'adones que la deïtat fa rodolar la desgràcia contra els dànaus i, en canvi, per als troians, la victòria. El més distingit dels aqueus, Pàtrocle, ja és mort, i entre els dànaus s'ha produït una buidor immensa. Així, doncs, corre immediatament cap a les naus dels aqueus i digues-ho a Aquil·leu, perquè com més aviat millor salvi el cadàver sense armes i el dugui cap a les naus; les armes, les té Hèctor de casc tremolós».

Així va parlar, i Antíloc es va esglaiar sentint aquesta nova. Restà mut de paraules una bona estona, tots dos ulls se li ompliren de llàgrimes, i se li ennuegava la poderosa veu. Tanmateix, fins i tot així no deixà de tenir en compte el prec de Menelau. Es va posar a córrer i va donar les seves armes a l'irreprotxable company Laòdoc, que feia girar els cavalls d'un sol unglot.

Els aqueus retiren el cadàver de Pàtrocle

Mentre vessava llàgrimes, les comes se l'endugueren del combat [700] per anunciar la trista nova al Pelida Aquil·leu. I mentrestant el teu cor no va voler, Menelau, nodrissó de Zeus, socórrer els teus companys aclaparats des del moment en què va marxar Antíloc i en què una buidor immensa va envair els de Pilos. Tanmateix, Menelau els envià el diví Trasímedes i ell mateix se n'anà novament cap on era l'heroi Pàtrocle. Ràpidament es va posar vora els Aiants i de seguida els va dir: «Ja l'he enviat cap a les ràpides naus perquè es presenti a Aquil·leu de peus lleugers. Amb tot, no crec que ara vingui per molt enutjat que estigui contra el diví Hèctor, perquè, sense armes com està, no lluitaria contra els troians. Nosaltres sols, doncs, prenguem el determini millor o bé per arrossegar el cadàver o bé per evitar també nosaltres la mort i la parca lluny del clamor dels troians».

Tot seguit li va contestar el gran Aiant Telamoni: «Tot això, molt gloriós Menelau, ho has dit amb justesa. Amb tot, tu i Meríones poseu-vos ben de pressa sota la despulla, aixequen-la i traieu-la del tumult. Al darrere, nosaltres dos combatrem contra els troians i el diví Hèctor, mantenint un únic alè tal com tenim un únic nom. Des de sempre hem aguantat l'impetuós Ares restant l'un al costat de l'altre».

Així va parlar, i ells van agafar en braços la despulla de terra enlaire amb gran força. Al darrere, la tropa troiana es posà a cridar quan va veure que els aqueus alçaven el cadàver. S'hi van llançar de dret, igual que els gossos que escometen un porc senglar [725] ferit per joves caçadors; corren durant una estona, desitjosos de destrossar-lo, però, quan tot d'un plegat se'ls gira refiat de la seva força, reculen cap enrere i esverats s'escampen cadascun cap a un lloc diferent. Així els troians els atacaren una bona estona en massa sense parar, colpejant-los amb les espases i amb les llances de dues puntes. Però, quan els dos Aiants es giraren i els plantaren cara, se'ls mudà el color de la pell i ningú no gosà saltar cap endavant ni esbatussar-se pel cadàver.

Així ells, encoratjats, s'enduien el mort de la batalla cap a les naus balmades. Tanmateix, es va desfermar contra ells una lluita aferrissada, tal com el foc que s'escampa per una ciutat ben poblada i que de sobte s'aixeca en una flamarada; les cases desapareixen en una gran resplendor i la força del vent brama. D'aquesta manera, mentre ells avançaven, els seguia l'incessant terrabastall dels cavalls i dels guerrers armats amb llances. Com uns muls, revestits d'una gran embranzida, arrosseguen muntanya avall per un camí abrupte un tronc per a una biga o per a la quilla d'una nau; mentre van de pressa, el cor se'ls esgota per la fatiga i la suor alhora; així ells, enardits, s'emportaven el cadàver. Al darrere, els dos Aiants resistien, tal com aguanta l'aigua un terraplè arbrat que s'esmuny plana endins i que reté els corrents desfermats de rierades impetuoses i de sobte les desvia dirigint el seu curs cap a la plana. [750] I les riuades no el descalcen gens amb el seu impuls. Així, en tot moment, els dos Aiants impedièn pel darrere l'escomesa dels troians, que els atacaven tots alhora, sobretot dos, l'Anquisíada Eneas i l'il·lustre Hèctor. Com un núvol d'estornells o de gralles fan xiscles de dol, així que veuen que els encalça un

falcó, el qual porta la mort als ocells; així, sota l'escomesa d'Eneas i d'Hèctor, avançaven els combatents dels aqueus fent crits de dol i oblidant-se de la seva fúria bèl·lica. Tot al voltant del fossat van caure moltes armadures precioses dels dànaus que fugien. En la batussa no es produïa cap pausa.

CANT XVIII

Fabricació de les armes

Aquil·leu s'assabenta de la mort de Pàtrocle

Així lluitaven igual com el foc flamejant. Antíloc, àgil de cames, es presentà a Aquil·leu com a missatger. El va trobar davant les naus de corns enlairats mentre meditava en el seu ànim allò que ja s'havia acomplert. Estava irritat i deia al seu cor magnànim: «Pobre de mi, ¿per què els aqueus de testa cabelluda de nou són escomesos cap a les naus, espantats per la plana? Tinc por que els déus no compleixin les doloroses penes per al meu cor, tal com la mare un dia em va explicar quan em va dir que el més distingit dels mirmídon, vivint encara jo, deixaria la llum del sol a mans dels troians. Deu haver mort de segur l'esforçat fill de Meneci. Tossut! Li vaig recomanar que només apartés el foc devorador de les naus i que no lluités en un combat de força contra Hèctor».

Mentre meditava aquests pensaments en el seu cor i en el seu ànim, se li acostà el fill del noble Nèstor, vessant càlides llàgrimes, i li donà la trista notícia: «Ai de mi, fill del coratjós Peleu, t'assabentaràs d'una nova molt lamentable, que no hauria hagut de passar: Pàtrocle jeu mort i lluiten pel seu cadàver sense armes. L'armadura, la té Hèctor de casc tremolós».

Tetis consola el seu fill Aquil·leu

Així va parlar, i un negre núvol d'aflicció va cobrir Aquil·leu, que va agafar pols recremada i la va escampar damunt el seu cap. Va enlletgir el seu rostre afavorit, i la cendra negrosa li embrutava la túnica de nèctar. [25] Ell mateix, tan alt com era, es va ajaçar a la pols en un gran espai i amb les mans s'esbullava els cabells i se'ls arrencava. Les serventes, que Aquil·leu i Pàtrocle s'havien assignat com a botí, afligides en el seu cor, cridaven molt fort i corrien cap a la porta al voltant de l'impetuós Aquil·leu. Totes es colpejaven el pit amb les mans, i els membres de cadascuna es desferen. Des de l'altra banda, Antíloc sanglotava tot vessant llàgrimes, i agafava les mans d'Aquil·leu. El seu cor noble gemegava, perquè tenia por que no es tallés el coll amb el ferro. Aquil·leu va llançar un plany terrible. El va sentir la seva mare venerable, asseguda a les profunditats de la mar al costat del seu pare ancià, i de seguida va esclafir a plorar. Es congregaren al seu costat les deïtats, totes les nereides que eren al fons de la mar. Hi havia Glauce, Talia i Cimòdoce, Nesea,

Espio, Toa i Hàlia, la d'ulls de vedella, Cimòtoe, Actea i Limnorea, Mèlita, Iera, Amfítoa i Agave, Doto, Proto, Ferusa i Dinàmena, Dexàmena, Amfínoma i Cal·lianira, Doris, Pànope i la molt famosa Galatea, Nemertes, Apseudes i Cal·lianassa. Hi havia encara Clímena, Janira i Janassa, Mera, Oritia i Amatia, la de bells rínxols, i les altres que eren al fons de la mar. La cova resplendent es va omplir de nereides. Mentre totes elles [50] es colpejaven el pit, Tetis va començar el plany: «Escolteu-me, nereides, germanes meves, perquè totes, en sentir-me, us assabenteu bé de les penes que hi ha en el meu cor. Pobra de mi, malaurada i mare desgraciada d'un heroi, perquè vaig infantar un fill irreprotxable i esforçat, el més distingit dels herois. Ell va créixer igual que un plançó, i jo el vaig criar com una planta en un conreu d'una muntanya i el vaig enviar amb naus corbades a lluitar a Ílion contra els troians. Mes ja no el rebré un altre cop de tornada dins el casal de Peleu. I ara, mentre viu i veu la claror del sol, està afligit sense que jo pugui anar a ajudar-lo. Tanmateix, hi aniré per veure el meu fill estimat i per escoltar dels seus llavis quina mena de dolor l'aclapara, encara que es manté apartat del combat».

Havent parlat així, va abandonar la cova. Les altres, ploroses, van marxar amb ella. Al voltant seu, les onades de la mar es trencaven. Així que arribaren a la fecunda Troia, pujaren, una darrere l'altra, a la costa, on en gran nombre havien estat tretes de l'aigua les naus dels mirmídoncs al voltant del ràpid Aquil·leu. Mentre ell gemegava profundament, la seva mare venerable se li posà al costat i, esclafint un plor amarg, prengué el cap del seu fill. I tot sanglotant li va dir aquestes paraules alades: «Fill, ¿per què plores? ¿Quina pena t'aclapara l'entranya? Diques-me-la, no me l'amaguis. Tot ja ha estat acomplert per obra de Zeus, tal com en un altre moment demanaves amb els braços aixecats [75] que es repleguessin a les popes tots els fills dels aqueus mancats de tu i que sofrissin accions ultratjoses».

Tot planyent-se profundament, Aquil·leu de peus lleugers va dir-li: «Mare meva, és cert que l'Olímpic ha acomplert per a mi totes aquestes coses; però ¿quin goig hi tinc, després que ha mort el meu benvolgut company, Pàtrocle, que jo estimava per damunt de tots els companys, tant com el meu cap? L'he perdut. Hèctor l'ha matat i li ha tret les magnífiques armes, una meravella de veure, precioses, que els déus obsequiaren a Peleu com a regal esplèndid el dia que et portaren al llit d'un home mortal. Tant de bo haguessis continuat vivint entre dees marines, i Peleu hagués pres per esposa una mortal. Ara, però, ha estat així, perquè en el teu ànim fos infinit el dol per la mort d'un fill, que tu no rebràs mai més de tornada al teu casal, ja que el meu cor m'incita a no continuar vivint ni a ser entre els homes, si abans Hèctor no perd la vida abatut per la meva llança i així pagui per haver fet presa seva el Menecíada Pàtrocle».

Al seu torn, Tetis, tot vessant llàgrimes, li va respondre: «Fill, la teva vida serà breu, tal com dius, perquè ben aviat després d'Hèctor el teu destí està preparat».

Aquil·leu de peus lleugers, molt enutjat, li va dir: «Tant de bo em mori ara mateix, ja que no vaig córrer en ajut del meu company, quan havia de ser occit. Ha

mort molt lluny de la pàtria i em va necessitar per tal que fos el protector de la seva ruïna. [100] Ja que no tornaré a l'estimada terra dels meus pares ni tampoc no he estat la llum de la salvació per a Pàtrocle i per als altres companys, que en gran quantitat han estat abatuts pel divinal Hèctor, sinó que estic assegut a la vora de les naus com un pes inútil de la terra, jo, que en el combat sóc com cap altre dels aqueus de túnica de bronze, bé que en el consell n'hi ha d'altres de millors, ara, doncs, que desaparegui entre els déus i els homes la discòrdia i també la còlera, que provoca que s'enutgi el més assenyat i que, molt més dolça que la mel destil·lada, creix en el pit dels homes com el fum, tal com a mi m'ha irritat Agamèmnon, el sobirà de guerrers. Però deixem estar el passat, per molt afligits que estem, i dominem per força el nostre cor dins el pit. Ara aniré a cercar l'occidor d'aquesta testa estimada, Hèctor. Aleshores acceptaré la dea de la mort el dia que Zeus i els altres déus immortals vulguin fixar-la. Ni l'intrèpid Hèracles s'escapolí de la parca, encara que fou el més apreciat per Zeus, el Crònida sobirà, sinó que el van abatre el destí i la terrible còlera d'Hera. Així també jo, si la parca ha disposat el mateix per a mi, descansaré a terra quan em mori. Però ara, tant de bo aconseguixi una glòria noble i faci que alguna de les troianes i de les dardànides de cintura profunda s'eixugui les llàgrimes de les tendres galtes amb les dues mans i llanci planys mig nuats. Que s'assabentin que he estat molt de temps sense combatre. [125] I tu no intentis apartar-me de la lluita, per molt que m'estimis. No em convenceràs pas».

Tot seguit Tetis, la dea de peus argentins, li va respondre: «Sí, fill meu, això és cert. No és covard deslliurar els companys esgotats de la mort abismal. Mes són a mans dels troians les teves armes formoses fetes de bronze resplendent com el marbre. El mateix Hèctor de casc tremolós s'envaneix de portar-les damunt les espatlles. Jo t'asseguro que tampoc no se'n gloriarà molt de temps, perquè té la mort a prop. Amb tot, no vagis encara a la batussa d'Ares ni t'hi fiquis fins que vegis amb els teus ulls que torno aquí. Vindré a l'alba quan surti el sol i et portaré una bella armadura de la farga del sobirà Hefest».

Havent parlat així, donà l'esquena al seu fill i girant-se a les seves germanes marines els va dir: «Ara vosaltres capbusseu-vos dins el si espaiós de la mar per anar a veure el vell de les aigües al casalici patern i digueu-li totes aquestes coses. Jo me n'aniré al gran Olimp, al casal d'Hefest, famós artesà, per si vol donar al meu fill una cèlebre armadura tota resplendent».

Així va parlar, i elles immediatament es van enfonsar sota l'ona de la mar. Ella, Tetis, la dea de peus argentins, es va dirigir cap a l'Olimp per portar al seu fill una armadura cèlebre.

Amb un crit Aquil·leu provoca el pànic entre els troians

Mentre els seus peus la duïen a l'Olimp, els aqueus, fugint de la prodigiosa cridòria d'Hèctor, l'occidor d'homes, arribaren fins a les naus i a l'Hel·lespont. [150] Els aqueus de belles gamberes ni tan sols haurien pogut apartar dels projectils el cadàver del servent d'Aquil·leu, perquè un altre cop s'havien acostat a ells la tropa, els cavalls i Hèctor, fill de Príam, semblant a la fúria d'una flama. Tres vegades per darrere l'agafà pels peus l'il·lustre Hèctor, desitjós d'arrossegar-lo, mentre cridava fort als troians. Tres vegades els dos Aiants, revestits d'un coratge impetuós, el van allunyar del cadàver. Tanmateix, ell, refiat fermament del seu coratge, unes vegades escometia entre la multitud i altres s'aturava cridant molt fort, però no es feia enrere de cap manera. Com uns pastors del camp no poden foragitar del cadàver d'una bèstia un lleó rogenic, quan està molt afamat, així tampoc els dos Aiants, proveïts de casc, no podien allunyar del mort el Priàmida Hèctor. I l'hauria arrossegat i hauria aconseguit una glòria immensa, si la ràpida Iris, de peus veloços com el vent, no hagués arribat corrent des de l'Olimp per donar el missatge al Pelida que s'armés d'amagat de Zeus i dels altres déus, tal com li havia encarregat Hera. Se li acostà i li va dir aquestes paraules alades: «Alça't, Pelida, el més ferotge de tots els guerrers, defensa Pàtrocle, pel qual hi ha una lluita terrible vora les naus. Es maten mútuament, els uns ataquen per defensar el cadàver del mortal, els altres per arrossegar-lo cap a la ventosa Ílion. Sobretot és l'il·lustre Hèctor [175] el qui està desitjós d'estirar-lo. El seu cor l'incita a clavar-li el cap damunt l'estacada, després d'haver-lo tallat del seu coll tendre. Apa, amunt, no estiguis més temps ajagut. Que arribi al teu cor la vergonya que Pàtrocle esdevingui joguina de les gosses de Troia. Quina deshonra seria per a tu, si el seu cadàver arribés mutilat allà on són els morts».

Tot seguit el divinal Aquil·leu de peus lleugers li va contestar: «Dea Iris, ¿quina deïtat t'ha enviat a mi com a missatgera?».

La ràpida Iris, de peus veloços com el vent, li va dir: «M'ha enviat Hera, la insigne esposa de Zeus. No en sap res el Crònida, el de tron elevat, ni cap altre dels immortals, que habiten l'Olimp de neus abundoses».

Contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «¿Com aniré al mig de la lluita? Ells em tenen les armes. A més, la meva benvolguda mare no permet que m'armi fins que no la vegi tornar amb els meus ulls. M'ha assegurat que de la farga d'Hefest em portaria una bella armadura. No sé de qui més em puc posar les armes, si no és l'escut d'Aiant Telamoníada. Però també ell, suposo, es troba entre els primers que combaten amb la llança pel cadàver de Pàtrocle».

Al seu torn, li va dir la ràpida Iris, de peus veloços com el vent: «Prou sabem nosaltres que ells et tenen les armes il·lustres, però, fins i tot així, vés al fossat i fes-te veure als troians, per si, esglaiats, se'n van del combat i els bel·licosos fills dels aqueus, exhaurits, respiren una mica, [200] encara que sigui breu la pausa de la guerra».

Havent parlat així, Iris de peus veloços se'n va anar. Aleshores es va aixecar Aquil·leu, favorit de Zeus. Al damunt de les seves espatlles vigoroses, Atena li va

posar l'ègida amb franges. La divina entre les dees li va envoltar el cap amb un núvol d'or i va fer sortir del seu cos una flama tota resplendent. Com quan el fum surt d'una ciutat i arriba fins a l'èter, lluny, des d'una illa que els enemics assetgen i els habitants de la qual són posats a prova durant tot el dia per l'abominable Ares des dels murs fora de la ciutat; amb tot, en pondre's el sol, fan cremar nombroses fogueres; la seva resplendor, enlairant-se, arriba molt amunt perquè sigui vista pels pobles veïns, per si arriben amb les naus a salvar-los del desastre; d'aquesta manera l'esclat de llum del cap d'Aquil·leu s'enlairava fins a l'èter. Se'n va anar fins al fossat i s'hi va aturar lluny del mur sense barrejar-se amb els aqueus, perquè respectava l'assenyat encàrrec de la seva mare. Allí es va aturar i va fer un crit, i des de lluny també va alçar la veu Pal·las Atena. Entre els troians es va produir un tumult difícil de descriure. Igual que és perceptible el so, quan sona la trompeta dels enemics destructors de vides humanes, en encerclar una ciutat, així aleshores es féu audible la veu de l'Eàcida. En el moment que ells van sentir el crit de bronze de l'Eàcida, a tots se'ls va commoure l'ànim. Els cavalls de bella crinera van girar els carros cap enrere, perquè pressentien sofriments en el seu ànim. Els aurigues es van esglaiar, quan van veure el foc incansable [225] que cremava terrible damunt el cap del magnànim Pelida. L'havia provocat Atena, la dea d'ulls d'òliba. Tres vegades va cridar fort el divinal Aquil·leu damunt el fossat, i tres vegades es van commoure els troians i els famosos aliats. Llavors allí moriren dotze guerrers destacats víctimes dels seus propis carros i llances. Mentrestant, els aqueus, satisfets, van treure el cadàver de Pàtrocle de l'abast dels projectils i el deixaren en un jaç. Els seus companys l'envoltaren tot lamentant-se'n. Al seu darrere avançava Aquil·leu, el de peus lleugers, vessant càlides llàgrimes, des que va veure el seu company lleial jaient en el fèretre, malmès pel bronze punxegut. L'havia enviat a la lluita amb els cavalls i amb el carro i, en tornar, ja no el va poder rebre.

La venerable Hera, la d'ulls de vedella, va enviar l'incansable Hèlios, a desgrat seu, de retorn als corrents de l'Ocèan. El sol es va pondre, i els aqueus divins van posar fi a la cruel batussa i al combat igual per a tots.

Els troians fan una assemblea

A l'altre bàndol, els troians van deixar la lluita aferrissada, desenganxaren dels carros els cavalls veloços i celebraren una assemblea abans de preocupar-se del sopar. Es va fer l'assemblea, en la qual van romandre dempeus, i ningú no va gosar asseure's. La por va aclaparar tothom, perquè Aquil·leu havia aparegut novament, després d'haver suspès durant molt de temps el combat dolorós. L'assenyat Pantoida Polidamant va començar a parlar-los. Ell era l'únic que veia el passat i el futur. [250] Era company d'Hèctor, i tots dos havien nascut la mateixa nit. Ell superava Hèctor en la paraula,

però Hèctor el guanyava de molt en la llança. Fou ell, doncs, que ple d'idees assenyades va prendre la paraula i va dir: «Considerem bé les dues alternatives, companys. Jo proposo que ara tornem a la ciutat. No esperem l'alba divina a la plana, vora les naus. Som lluny de les muralles. Mentre aquest home estava irritat contra el diví Agamèmnon els aqueus ens resultaven més fàcils de combatre. Jo em complaïa fent nit a la vora de les ràpides naus, tot esperant capturar vaixells corbats pels dos extrems. Ara, però, Aquil·leu, el de peus lleugers, em fa una por terrible. Essent el seu cor tan violent com és, no voldrà romandre a la plana, on troians i aqueus comparteixen al mig, uns i altres, la fúria d'Ares, sinó que lluitarà per la ciutat i per les seves dones. Així, doncs, anem cap a la ciutat, feu-me cas, perquè passarà tal com us dic. Ara la sagrada nit ha aturat Aquil·leu de peus lleugers, però, si demà ens atrapa i som encara aquí quan ens ataquí amb les armes, ben aviat el coneixereu. Que content arribarà a la sagrada Ílion el qui se n'escapoleixi, perquè a molts dels troians se'ls cruspiran els gossos i els voltors. I tant de bo això succeeixi lluny de les meves orelles. Però si feu cas a les meves paraules, encara que ens sàpiga greu, mantindrem les forces dins l'àgora, i seran defensades la ciutat, les torres i les elevades portes amb els seus batents, que, [275] grossos, ben polits i travats, s'hi ajusten. Demà, de bon matí, ens equiparem amb les armes i ens posarem dalt de les torres. Per a ell serà pitjor, si vol venir des de les naus a lluitar contra nosaltres al voltant de la muralla. Haurà de recular cap a les naus un altre cop, quan atipi els cavalls de coll alt amb tota mena de carreres, fent-los donar voltes al peu de la ciutat. El seu coratge no li permetrà atacar dintre la ciutat i mai no la destruirà. Abans els gossos ràpids se'l cruspiran».

Mirant-se'l amb un esguard ferreny, Hèctor de casc tremolós li va dir: «Polidamant, ja no em resulten plaents aquestes paraules que dius, perquè proposes que tornem a tancar-nos dins la ciutat. ¿No n'esteu tips d'estar amuntegats dins les muralles? Abans tots els homes moridors deien que la ciutat de Príam era rica en or i en bronze. Però ara han desaparegut de les cases els béns preciosos, i moltes riqueses, venudes, han arribat a Frígia i a l'amable Meònia, des que el gran Zeus es va enutjar. Però en el moment en què el fill de Cronos de ment recargolada m'ha concedit aconseguir la glòria vora les naus i acorralar els aqueus fins a la mar, desassenyat!, no facis aquestes propostes davant el poble. Cap troià no et seguirà. No ho toleraré. Apa, tal com us digui, obeïm tots. Ara, dividits en grups, preneu el sopar en el campament. Recordeu-vos de fer la guàrdia, i que cadascú estigui ben despert. Aquell troià que passi angúnia per les seves riqueses [300] que les reuneixi i les doni a les tropes perquè se les gastin. És millor que en tregui profit un de nosaltres que no pas els aqueus. Demà, de bon matí, ens equiparem amb les armes i despertarem el cruel Ares vora les còncaves naus. Si de debò el divinal Aquil·leu s'ha aixecat deixant les naus, serà pitjor per a ell, si és això el que vol. El que és jo, no fugiré de la lluita sinistra, sinó que m'hi enfrontaré per veure si ell s'emporta la victòria o me l'enduc jo. Eniali és imparcial i mata el qui té intenció de fer-ho».

Així va parlar Hèctor, i l'aclamaren els troians, els desassenyats, perquè Pal·las Atena els havia llevat l'enteniment. Tots havien donat l'aprovació a Hèctor, que els aconsellava malament, i ningú, en canvi, a Polidamant, encara que proposava un bon pla.

Laments d'Aquil·leu per Pàtrocle

Van prendre el sopar al campament. A l'altra banda, durant tota la nit, els aqueus van plorar Pàtrocle, tot sanglotant. Entre ells va ser el Pelida el qui va començar un plany sense aturador, posant les mans occidors d'homes damunt el pit del seu company, gemegant sense parar, com un lleó de bella crinera, al qual un caçador de cérvols li ha arrabassat d'amagat els cadells del mig del bosc espès; quan més tard arriba, se'n lamenta, va per moltes valls i els busca darrere les petjades de l'home, per veure si el troba en algun lloc, perquè el domina una ira espantosa; d'aquesta manera, tot plorant amargament, va parlar als mirmídon: «Ai, quines paraules més vanes vaig pronunciar aquell dia que jo intentava encoratjar l'heroi Meneci al seu palau. [325] Li vaig dir que li portaria a Opunt^[538] el fill cobert de glòria, després d'haver destruït Ílion i d'haver aconseguit la seva part de botí. Però Zeus no aconsegueix tots els propòsits dels homes. Car està determinat pel destí que tots dos enrogim la mateixa terra, aquí a Troia, ja que tampoc a mi no em rebrà de tornada al palau l'ancià auriga Peleu, ni tampoc la meva mare Tetis, sinó que la terra em retindrà aquí en el seu si. Així, doncs, ara, Pàtrocle, ja que baixaré al teu darrere sota terra, no et retré els honors funeraris fins que et porti aquí el cap i les armes d'Hèctor, el teu magnànim occidor. Davant la teva pira, irritat per la teva mort, degollaré dotze fills il·lustres dels troians. Mentrestant, jauràs així vora les naus encorbades, i al teu voltant vessaran llàgrimes nit i dia troianes i dardànides de cintura profunda, que vam conquerir amb esforç i amb la llarga llança, en destruir les opulentes ciutats d'homes moridors».

Havent parlat així, el divinal Aquil·leu va ordenar als seus companys que possessin un gran tríode al foc perquè netegessin com més aviat millor el cos ensangonat de Pàtrocle. Van col·locar al foc ardent un tríode amb una caldera per al bany, hi van abocar aigua i sota hi van encendre la llenya que havien anat a buscar. Les flames van envoltar la panxa de la caldera damunt el tríode, i l'aigua es va escalfar. Quan va començar a bullir dins el bronze lluent, aleshores rentaren el cadàver, l'ungiren amb oli greixós [350] i ompliren les ferides amb un unguent de nou anys. El van posar en un llit, el cobriren amb una tela fina de lli des del cap fins als peus i, al damunt, amb un vel blanc. Després, durant tota la nit al voltant d'Aquil·leu de peus lleugers, els mirmídon planyeren Pàtrocle tot gemegant. Aleshores Zeus va dir a Hera, germana i esposa: «Finalment, venerable Hera d'ulls de

vedella, has aconseguit fer aixecar Aquil·leu de peus lleugers. De tu deuen haver nascut els aqueus de testa cabelluda».

Tot seguit, la venerable Hera, la d'ulls de vedella, li va respondre: «Crònida terribilíssim, ¿quines paraules acabes de dir? Qualsevol humà, encara que sigui mortal i no sàpiga tantes coses, ha de complir amb un altre home. ¿Com jo, que em considero la primera de les dees per doble motiu, per naixement i perquè sóc anomenada esposa teva —tu que ets el sobirà de tots els immortals—, no hauria d'ordir desgràcies contra els troians, si estic enutjada contra ells?».

Tetis a la farga d'Hefest

Mentre ells es deien aquestes coses, Tetis de peus argentins va arribar a l'habitatge d'Hefest, indestructible, estelat, que es distingia entre els dels immortals, tot de bronze, que el mateix Sancallós s'havia construït. El va trobar suant i afamat al voltant de les manxes. Fabricava trípodas, vint en total, per instal·lar-los al voltant de la paret d'una sala ben construïda. Havia posat a la base de cadascun d'ells rodes d'or [375] perquè entressin automàticament a la reunió dels déus i novament se'n tornessin a la mansió, una meravella de veure! Gairebé estaven enllestits i només els faltaven les anses treballades, que quasi havia acabat i a les quals ja forjava les grapes. Mentre s'afanyava en aquestes coses amb una destresa experimentada, se li apropà Tetis, la dea de peus argentins. En sortir, la va veure la bella Caris^[539] de vel preciós, que estava casada amb l'il·lustre Camatort. Li agafà la mà, la cridà i li digué: «¿Per què vénis a casa nostra, Tetis de peple llarg, venerable i benvolguda? Abans no ens visitaves gaire sovint; però segueix-me cap endins perquè et faci presents d'hospitalitat».

Havent parlat així, la divina entre les dees la guiava cap endavant. Tot seguit la va fer seure en un tron tatxonat amb claus de plata, bellament treballat. Sota els seus peus hi havia un escambell. Aleshores va cridar l'il·lustre artesà i li va dir: «Hefest, vine tal com estàs, que Tetis et necessita».

Li va contestar el molt il·lustre Camatort: «Tinc dins de casa una dea terrible i venerable, que em va salvar quan el dolor em va aclaparar, en caure des de lluny per voluntat de la meva mare, cara de gossa, la qual va voler amagar-me, perquè sóc coix. Aleshores hauria sofert molts dolors en el meu cor, si Eurínome^[540] i Tetis^[541] no m'haguessin acollit al seu si, Eurínome, filla d'Ocèan, el que reflueix en els seus corrents.^[542] Al seu costat vaig forjar durant nou anys molts objectes ben treballats, [400] fíbules, braçalets en espiral, arracades i collarets en la seva cova balmada, al voltant de la qual l'immens corrent de l'Ocèan fluïa borbollejant amb l'escuma. Cap altre ni dels déus ni dels homes mortals n'estava assabentat; només ho sabien Tetis i Eurínome, que m'havien salvat. Aquella és la que arriba a casa nostra. Per això és

una obligació ineludible que jo pagui tot el meu rescat a Tetis, la de bells rínxols. Ara, doncs, tu posa-li al seu davant bells presents d'hospitalitat, mentre jo deixo les manxes i totes les eines».

Va parlar, i va aixecar del banc de l'enclusa la seva còrpora deformada, tot coixejant, mentre sota se li movien les seves cames primes. Va apartar lluny del foc les manxes i totes les eines amb les quals treballava i les va posar dins una arca de plata. Amb una esponja es va eixugar la cara, les dues mans, el coll robust i la pitrera peluda. Va posar-se el quitó, va agafar un bastó gruixut i va sortir per la porta coixejant. Ajudaven a desplaçar el seu senyor dues serventes fetes d'or,^[543] semblants a dues donzelles vivents. En el seu interior tenen intel·ligència, veu i força i, a més, poden fer treballs gràcies al do dels déus immortals. Elles, sota el seu senyor, esbufegaven, i ell, movent-se amb dificultat prop d'on era Tetis, es va asseure en un tron resplendent. Li va agafar la mà, la va anomenar pel nom i li va dir aquestes paraules: «¿Per què véns a casa nostra, Tetis de peple llarg, venerable i benvinguda? Abans no ens visitaves gaire sovint. [425] Diques què penses. El meu cor m'empeny a fer el que em demanis, si és alguna cosa que jo puc acomplir o si ja ho he acomplert».

Tot seguit Tetis, vessant llàgrimes, li va respondre: «Hefest, de totes les dees que hi ha a l'Olimp, ¿n'hi ha cap que hagi suportat en el seu cor penes tan luctuoses com els dolors que el Crònida Zeus m'ha donat a mi sola entre totes? Entre totes les deesses marines només a mi em va sotmetre a un humà, l'Eàcida Peleu, i he hagut de sofrir el llit d'un mortal, sovint molt a contracor. Ara ell, oprimit per la trista vellesa, jeu al seu palau, però per a mi hi ha altres penes. Després em va donar un fill que jo vaig infantar i criar i que es distingeix entre els herois. Ell va créixer igual que un plançó. Jo el vaig nodrir com una planta d'una vinya a la muntanya i el vaig enviar amb les naus corbades cap a Ílion a lluitar contra els troians, però ja no tornaré a rebre'l de tornada al casalici de Peleu.^[544] Ara, mentre em viu i veu la claror del sol, està afligit, i jo no puc ajudar-lo gens, encara que vagi al seu costat. La donzella que com a botí li van assignar els fills dels aqueus, més tard la hi va prendre el sobirà Agamèmnon. Ell, adolorit per ella, es consumia en el seu cor, i els troians han anat acorralant els aqueus fins a les popes de les naus, sense deixar-los sortir a la porta. Els ancians dels argius el van suplicar i li van parlar de molts regals esplèndids. Llavors ell es va negar a apartar-los personalment del desastre, [450] però va permetre que Pàtrocle es posés les seves armes, el va enviar a la lluita i va fer-lo acompanyar d'una tropa nombrosa. Tot el dia han combatut al voltant de les portes Escees i avui mateix haurien arranat la ciutat, si Apol·lo no hagués matat el valeros fill de Meneci, que ja havia fet molts estralls a les primeres files, i no hagués atorgat la glòria a Hèctor. Per això ara vinc als teus genolls, per si vols donar al meu fill, de vida fugaç, un escut, un casc, unes belles gamberes que se li ajustin amb gafets damunt els turmells, i una cuirassa; car tot el que tenia, ho ha perdut el seu lleial company abatut pels troians. Ell jau a terra amb el cor entristit».

Li va contestar tot seguit l'il·lustre Camatort: «Tingues confiança. Que això no sigui motiu de preocupació en el teu cor. Tant de bo jo pogués amagar-lo lluny de la mort terrible, quan el destí implacable li arribi, perquè tindrà unes armes magnífiques, que admirarà qualsevol dels nombrosos mortals que les vegi».

Hefest forja les armes d'Aquil·leu

Havent parlat així, va deixar allí Tetis i se'n va anar en direcció a les manxes. Les va col·locar al foc i es va posar a treballar. Les manxes, vint en total, començaren a bufar als gresols deixant anar diversos tipus de bufos prou potents per a la flama, de vegades perquè fos a punt quan anava de pressa, de vegades al contrari, tal com Hefest desitjava i segons quina obra era enllestida. Va tirar al foc bronze inflexible, estany, or preciós i plata. Aleshores [475] va posar una enclusa grossa damunt un suport i en una mà va agafar un martell pesat i en l'altra unes tenalles.

Primer de tot va fer un escut enorme i compacte, treballat per tot arreu. A l'entorn hi va posar una vora de tres capes brillant com el marbre i hi va afegir un baldric de plata. L'escut tenia cinc capes, i hi va gravar molts relleus amb una destresa admirable.

Va representar-hi la terra, el cel, la mar, el sol incansable i la lluna plena, així també tots els astres amb els quals el firmament és coronat, les Plèiades,^[545] les Híades,^[546] la força d'Orió^[547] i l'Óssa, que també denominen Carro, la qual allí mateix dóna voltes i espia Orió, i que és l'única que no participa en els banys d'Ocèan.^[548]

Va figurar-hi dues belles ciutats d'homes moridors. En l'una hi havia noces i festins. S'enduien de les cambres nupcials les núvies, les feien anar per la ciutat a la llum de torxes enceses i entonaven molts himnes de boda. Donaven voltes nois dansadors, al mig dels quals emetien sons flautes i fòrminxs. Les dones els admiraven dretes, cadascuna a la porta de casa seva. Els homes eren tots a l'àgora, on havia sorgit una disputa: dos homes es discutien per la sanció corresponent, a causa de l'assassinat d'un home. L'un, explicant-se en veu alta al poble, deia que tot estava pagat, i l'altre negava que hagués rebut res. [500] Tots dos desitjaven sentir el veredicte davant un jutge. La gent cridava a favor de tots dos, defensant o bé l'un o bé l'altre. Els heralds intentaven refrenar la multitud. Els ancians estaven asseguts en pedrissos polits al cercle sagrat i tenien a les mans els ceptres dels heralds de veu sonora, amb els quals s'alçaven i emetien el dictamen alternativament. Al mig d'ells hi havia dos talents d'or per a donar-los al qui pronunciés la sentència més recta.

L'altra ciutat, l'assetjaven dos exèrcits de guerrers que brillaven per les seves armadures. Els abellia una intenció doble, o bé arranar-la completament o bé repartir en dos lots totes les riqueses que dins contenia la cobejada ciutat. Però els de dins

encara no es deixaven sotmetre i s'armaven d'amagat per a una emboscada. Dretes dalt la muralla, les benvolgudes esposes i les criatures petites la defensaven juntament amb els homes que la vellesa retenia. Els altres se n'havien anat i els comandaven Ares i Pal·las Atena, tots dos d'or, coberts de vestits daurats, bells i alts, amb les armes, i, com correspon a dos déus, destacant-se a una banda i a l'altra. Els guerrers eren una mica més petits. Quan arribaren allí on els semblà que havien de parar l'emboscada, en un riu, on hi havia un abeurador per a tota mena d'animals, s'hi van apostar, recoberts amb el bronze lluent. Dos espies s'havien situat a certa distància de la tropa, esperant el moment en què veiessin les ovelles i els bous amb les banyes tortes. Ben aviat aparegueren, i dos pastors els seguien, [525] delectant-se amb siringues. No tenien cap sospita del parany. Així que els van veure, els atacaren per sorpresa i immediatament barraren el pas als bells ramats de bous i d'ovelles blanques i mataven els qui les pasturaven. Quan els altres, asseguts davant del lloc on feien les assemblees, van sentir el gran terrabastall vora els bous, muntaren tot seguit als carros de cavalls galopaires, anaren a l'encalç de l'enemic i aviat arribaren a la batussa. Un cop posats en formació, entaularen un combat a les ribes del riu, llançant-se les piques de bronze els uns als altres. Hi intervenien la Discòrdia, el Tumult i la Parca funesta, la qual tant subjectava un ferit de poc però encara viu, com un altre sense ferir, com arrossegava pels peus un altre ja cadàver enmig de la baralla. Damunt les espatlles portava un vestit rogenc de la sang dels combatents. S'esbatussaven com els humans en vida, lluitaven i es robaven els cadàvers dels morts estirant-los, els uns els dels altres.

Hi va posar també un guaret tou, un camp de conreu fèrtil, espaiós, de tres llaurades. Molts camperols hi feien treballar les seves parelles d'animals fent solcs amunt i avall. Quan, en arribar a la punta del camp, donaven mitja volta, un home se'ls acostava i tot seguit els feia a mans una copa plena de vi dolç com la mel. A cada solc es giraven desitjosos d'arribar a l'extrem del guaret profund. Al seu darrere, la terra es tornava negra i semblava llaurada, encara que era d'or. Era una meravella de treball.

Va afegir-hi una propietat reial, on uns jornalers [550] segaven amb les falçes esmolades a les mans. Mentre uns manats espessos queien en filera a terra al llarg dels solcs, els qui feien les garbes els anaven lligant amb cordills. Eren tres els homes que drets lligaven els feixos. Al darrere, uns nois recollien els manats a braçades i contínuament els els donaven. Enmig d'ells, en silenci, el rei romania dempeus damunt un solc amb el ceptre a la mà, tot alegrant-se en el seu cor de la feina que feien. Una mica apartats sota una alzina, uns heralds s'afanyaven en el menjar i estaven atrafegats sacrificant un bou gros, i les dones escampaven blanca farina en abundància per al dinar dels jornalers.

Va representar-hi, a més a més, una gran vinya carregada de raïm, bella, tota d'or. Hi penjaven raïms negres i els ceps estaven apuntalats d'una banda a l'altra per estaquetes de plata. Al voltant va traçar-hi un rec d'esmalt i una tanca d'estany. Només

hi havia un sol camí, per on els veremadors anaven quan feien la verema. Unes noies i uns xicots, plens de pensaments juvenívols, portaven dins cistells trenats el raïm dolç com la mel. Al mig de tots ells, un jove, amb una fòrminx sonora, els tocava una música amable i entonava una bella cançó amb la seva veu delicada. Els altres, colpejant a terra al mateix ritme, el seguien saltant amb els peus entre cants i crits de joia.

Va modelar-hi també un ramat de vaques de banyes enlairades. Les vaques, fetes d'or i d'estany, anaven de pressa mugint des de la quadra fins a la prada, [575] vora un riu remorós per un canyissar doblegadís. Quatre pastors fets d'or avançaven arrengherats, i nou gossos de potes àgils els acompanyaven. Però dos lleons espantosos s'aferraven a un bou que bramulava entre les primeres vaques. Ell no parava de bramar mentre l'arrossegaven. Uns gossos i uns nois corrien al seu darrere. Mes els dos lleons després d'haver esquinçat la pell del bou gros, se li crusprien les entranyes i li xuclaven la sang negra. Els pastors els abordaven endebades tot atiant els gossos àgils. Ells s'apartaven dels lleons per no mossegar-los i, encara que s'hi acostaven i els bordaven de prop, els evitaven.

Va fer-hi també l'il·lustre Camatort una gran prada en una vall formosa per a ovelles blanques, amb els estables, les barraques amb sostre i les cledes.

Va cisellar-hi també l'il·lustre Camatort un lloc de dansa semblant a aquell que en altre temps Dèdal^[549] va fer a l'espaiosa Cnosos^[550] per a Ariadna,^[551] la de bells rínxols. Allí xicots i donzelles, dignes d'un dot de molts bous, dansaven tot donant-se les mans pel canell. Elles portaven vestits fins, i ells uns quitons ben teixits, que llüïen lleugerament amb oli. Elles duïen belles corones, i ells portaven espases d'or penjades de baldrics de plata. De vegades corrien amb passos ensinistrats molt àgilment, com quan un terrissaire assegut prova la roda feta a mida per a les seves mans [600] per veure si corre, i altres vegades corrien en rengleres els uns envers els altres. Una gran multitud embadalida era al voltant de la deliciosa dansa. Al mig un aede diví tocava la fòrminx i dos acròbates, que iniciaven la dansa, feien tombarelles entre ells, al bell mig.

Finalment hi va representar la gran força del riu Océan a la vora més extrema de l'escut sòlidament fabricat.

Tan bon punt va enllestir l'escut gros i fort, li va forjar una cuirassa més lluenta que la resplendor del foc. A més, va fabricar-li un casc massís, adaptat a les temples, bell i ben treballat, i al damunt hi va posar una crinera d'or. Finalment li féu unes gamberes d'estany mal·leable.

Quan l'il·lustre Camatort va enllestir totes les armes, les va aixecar i les va posar davant la mare d'Aquil·leu. Ella, com un esparver, va saltar del nevat Olimp, tot emportant-se les armes llunts com el marbre que havia rebut d'Hefest.

CANT XIX

La renúncia de la còlera

Tetis lliura a Aquil·leu les armes forjades per Hefest

Quan l'Aurora de peple de safrà s'enlairava dels corrents de l'Ocèan per dur la llum als immortals i als humans, Tetis va arribar a les naus portant els regals rebuts del déu. Va trobar el seu fill estimat reclinat vora el cadàver de Pàtrocle plorant sorollosament. Molts companys el voltaven planyent-se'n. La divina entre les dees es posà al seu davant, li donà la mà, l'anomenà pel seu nom i li digué: «Fill meu, encara que estem afligits, deixem que aquest jegui a terra, perquè ha estat abatut per designi dels déus. Rep d'Hefest aquestes armes il·lustres, tan belles com mai cap home no les ha portades a les espatlles».

Havent parlat així, la dea deixà a terra les armes, al davant d'Aquil·leu. Totes elles, una filigrana, van ressonar. Una forta tremolor va aclaparar tots els mirmídon i, no gosant mirar la dea, es van estremir. Però, així que les va veure Aquil·leu, l'enuig encara el va dominar més, i els seus ulls sota les parpelles van brillar terriblement, com si fossin un llamp; es delectava de tenir a les mans els esplèndids presents del déu. Quan Aquil·leu hagué satisfet el seu cor de contemplar les obres tan ben treballades, immediatament va dir a la seva mare paraules alades: «Mare meva, certament un déu m'ha donat aquestes armes, que sense cap dubte són obra dels immortals i que cap home mortal no podria fer. Ara, doncs, em posaré les armes, però tinc una por terrible que, mentrestant, les mosques, en penetrar per les ferides obertes pel bronze en l'esforçat fill de Meneci, [25] no hi criïn cucs, que no desfigurin el cadàver —car la vida li ha estat llevada— i que tot el cos no es podreixi».

Tot seguit li va contestar Tetis, la dea de peus argentins: «Fill, que això no et preocupi en el teu cor. Jo intentaré apartar-li aquesta espècie salvatge, les mosques, que devoren els humans morts en combat. Fins i tot si roman estès un any sencer, el seu cos sempre es mantindrà intacte, o fins i tot en millor estat. Tu, després d'haver convocat els herois aqueus a l'assemblea, renuncia a la còlera contra Agamèmnon, pastor de tropes, arma't ben de pressa per a la guerra i revesteix-te de coratge».

Havent parlat així, li va infondre una força plena d'audàcia. A més a més, va introduir gota a gota als narius de Pàtrocle ambrosia i un nèctar vermellós perquè el seu cos es mantingués incorrupte.

Aquil·leu es reconcilia amb Agamèmnon

El diví Aquil·leu se'n va anar per la vora de la mar cridant d'una manera espantosa i va fer aixecar els herois aqueus. Els qui abans solien quedar-se a la concentració de les naus, com els pilots que dirigien el timó, o els intendants, repartidors del pa entre els vaixells, també llavors es van presentar a l'assemblea, perquè Aquil·leu s'hi tornava a deixar veure després de tant de temps d'haver estat allunyat de la lluita dolorosa. Hi van acudir coixejant els dos servidors d'Ares, el bel·licós Tidida i el divinal Odisseu, recolzats a les seves llances; car encara tenien ferides que els feien mal. En arribar-hi, es van asseure als primers llocs de l'assemblea. [50] S'hi va presentar en darrer lloc el sobirà de guerrers Agamèmnon, que també estava ferit, ja que en la terrible batussa l'havia colpit amb la pica l'Antenòrida Coont. Tan bon punt tots els aqueus estigueren reunits, s'aixecà entre ells Aquil·leu de peus lleugers i els va dir: «Atrida, ¿creus que realment ha estat millor per a tots dos, per a tu i per a mi, que, tot i que estàvem molt afligits en el cor, ens enemistéssim en una baralla devoradora a causa d'una noia? Tant de bo Àrtemis l'hagués morta vora les naus amb una sageta aquell dia, quan la vaig capturar després d'haver destruït Lirnessos.^[552] D'aquesta manera no haurien mossegat la terra immensa tants aqueus a mans dels enemics, mentre jo estava enutjat. Per a Hèctor i per als troians això va ser el més avantatjós. Els aqueus, en canvi, em penso que recordaran molt de temps aquesta discòrdia entre tu i jo. Però deixem estar això que ja ha passat, encara que ens sàpiga greu, i dominem, per força, el cor dins el nostre pit. En aquest moment poso fi a la meva còlera. No cal pas que em mantingui irritat obstinadament per sempre. Apa, doncs, com més aviat millor anima a la batalla els aqueus de testa cabelluda, perquè m'enfronti als troians i temptegi si és que encara volen passar la nit vora les naus. Però més aviat em penso que doblegarà a gust el genoll aquell que s'escapi del combat hostil sota l'amenaça de la nostra llança».

Així va parlar, i els aqueus de belles gamberes s'alegraren de veure que el magnànim Pelida renunciava a la seva còlera. [75] També els va dirigir la paraula el sobirà de guerrers Agamèmnon des del seu propi seient, sense alçar-se enmig d'ells: «Companys, herois dànaus, servidors d'Ares, està bé escoltar el qui està dret i no fóra adient interrompre'l, car fins i tot a una persona experta li resulta desagradable. ¿Com es podria escoltar o parlar entremig d'una nombrosa multitud d'homes? Fins i tot es torba l'orador encara que tingui veu sonora. És al Pelida a qui donaré explicacions. Els altres argius estigueu ben atents i que cadascú interpreti bé la meva intervenció. Moltes vegades els aqueus m'han parlat en aquest sentit i m'han fet retret. Tanmateix, jo no sóc el culpable, sinó Zeus, el destí i Erinis, que va per les boires, els quals en l'assemblea posaren en el meu pit una ofuscació^[553] ferotge aquell dia que vaig arrabassar a Aquil·leu el seu botí de guerra. Però ¿què hi podia fer? La divinitat tot ho aconsegueix. Ate és la filla més gran de Zeus, la qual, la malaurada, enganya tothom. Els seus peus són delicats. No els posa damunt de terra, sinó que camina damunt els caps dels homes fent mal als mortals. Un rere l'altre els encadena. També una vegada va ofuscar Zeus, que, segons diuen, és el més important dels homes i dels déus. Així,

doncs, el va ensarronar Hera, tot i ser una dona, amb les seves perfídies, el dia en què Alcmena^[554] havia d'infantar l'esforçat Hèracles a Tebes, ben coronada de muralles. Zeus, tot ufanejant-se, havia dit a tots els déus: [100] “Escolteu-me tots els déus i totes les dees, mentre us digui allò que el meu cor ordena en el meu pit. Avui Ilitia, la dea dels parts dolorosos, farà sortir a la llum un home que serà sobirà de tots els seus veïns, del llinatge dels humans que són de la meva pròpia sang”. Tanmateix, la venerable Hera, tot ordint un engany, li va dir: “Seràs un mentider i no donaràs acompliment a les teves paraules. Apa, Olímpic, fes-me ara un jurament ferm, que serà sobirà de tots els seus veïns aquell d'entre els qui en el dia d'avui caigui als peus d'una dona del llinatge dels humans que són de la teva pròpia sang”. Així va parlar, i Zeus no va comprendre en absolut el seu engany. Li va fer un gran jurament, que després fou un greu error. Hera, fent un salt, va abandonar el cim de l'Olimp i ràpidament es presentà a Argos d'Acaia,^[555] on sabia que hi havia la coratjosa esposa d'Estènel fill de Perseu. Estava embarassada d'un fill i era al setè mes. Li va fer donar a la llum, tot i que el nen era prematur. En canvi, va endarrerir el part a Alcmena i va retenir les Ilities. Ella mateixa, comunicant el missatge al Crònida Zeus, li va dir: “Pare, el del llamp resplendent, posaré una notícia en el teu cor. Ja ha nascut l'intrèpid baró que serà sobirà dels argius, Euristeu, fill del Perseida Estènel,^[556] un plançó teu. No serà inadequat que sigui sobirà dels argius”. Així va parlar, i un dolor agut va penetrar en la part més profunda del cor del Crònida. [125] Immediatament, Zeus, irritat en la seva entranya, va agafar pel cap Ate de rínxols llampants i va pronunciar el solemne jurament que mai més Ate, que enganya tothom, no tornaria a l'Olimp ni al cel estelat. Havent parlat així, la va llançar fora del cel estelat després d'haver-la fet rodar amb la mà. Aviat va anar a parar a les terres de conreu dels humans. Per culpa seva, Zeus es lamentava cada vegada que veia el seu fill que s'ocupava d'una tasca humiliant dels treballs imposats per Euristeu. Així tampoc jo, quan el gran Hèctor de casc tremolós exterminava els argius vora les popes de les naus, no podia oblidar-me d'Ate, per la qual des del començament vaig ser enganyat. Així, doncs, com que vaig cometre un greu error i Zeus em va llevar el seny, vull donar-te satisfacció i assignar-te una compensació immensa. Però, apa, aixeca't per a la guerra i anima també les altres tropes. Jo aquí mateix estic disposat a concedir-te totes les recompenses que ahir,^[557] a la teva tenda, el divinal Odisseu et va prometre. Si vols, espera't, encara que estiguis ansiós d'Ares. Els meus servidors agafaran els presents de la meva nau i te'ls portaran, perquè vegis que te'ls dono d'acord amb el teu desig».

Tot contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Gloriosíssim Atrida, Agamèmnon sobirà de guerrers, si vols, lliura'm els presents, com és just, o guarda-te'ls. Depèn de tu. Però ara recordem-nos ben aviat de la fúria del combat. No convé que, pel fet de ser aquí, ens posem a xerrar i perdem el temps. Encara queda per fer una gran tasca. [150] De la mateixa manera que qualsevol veurà Aquil·leu a les

primeres files delmant les tropes dels troians amb la llança de bronze, així també cadascun de vosaltres que faci memòria i que lluiti contra un enemic».

Contestant-li, el molt enginyós Odisseu va dir: «Encara que tu siguis valent, Aquil·leu, semblant als déus, no incitis així els fills dels aqueus a marxar cap a Ílion a lluitar contra els troians sense haver menjat abans, perquè la lluita no serà pas per poc temps, tan bon punt comencin a esbatussar-se les tropes de guerrers i una divinitat desperti el valor a un bàndol o a l'altre. Mana, doncs, que els aqueus s'atipin de pa i de vi vora les ràpides naus, que d'això provenen la fúria i el valor. I és que cap home, sense pa, no podrà afrontar la lluita durant un dia sencer fins a la posta de sol. Encara que en el seu cor estigui ansiós de combatre, els seus membres defalleixen sense que se n'adoni, ja que el domina la set i la gana, i els genolls li flauegen quan camina. En canvi, l'home satisfet de vi i de menjar lluita tot el dia contra els guerrers adversaris, manté el cor audaç en el seu interior, i els membres no se li cansen abans que tots abandonin el combat. Apa, doncs, fes rompre files a la tropa i ordena que preparin el menjar. Que el sobirà de guerrers Agamèmnon faci portar els presents al mig de l'assemblea perquè tots els aqueus els vegin amb els seus ulls i perquè tu te n'alegris en el teu cor. Però que es posi dret entre els argius i et faci el jurament [175] que mai no ha pujat al llit de Briseida ni s'hi ha unit, com és llei natural, sobirà, entre homes i dones. I tingues tu també el cor content en el teu interior. Després, que es reconciliï amb tu en la seva tenda amb un àpat abundós, perquè no trobis a faltar res del que és de llei. Atrida, tu també, d'ara endavant, seràs més just amb qualsevol altre. I és que no és censurable que un rei doni satisfacció a un home quan ell s'ha irritat abans que l'altre».

Al seu torn, el sobirà de guerrers Agamèmnon li va dir: «Laerciada, em satisfà haver escoltat el teu parlament, perquè tot ho has exposat i ho has dit com cal. Estic disposat a fer el jurament, i el meu cor m'hi empeny. No juraré pas en fals davant la divinitat. Però que Aquil·leu, mentrestant, s'esperin aquí, encara que estigui ansiós d'Ares. I que també s'esperin tots els altres junts fins que arribin els presents des de la meva tenda i fem amb un sacrifici els pactes de lleialtat. I a tu mateix jo et faig l'encàrrec i la comanda que triïs uns joves distingits entre els panaqueus perquè portin de la meva nau els presents que ahir vam prometre a Aquil·leu i duguin també les dones. I que Taltibi vagi de pressa per l'espaiós campament dels aqueus a preparar-me un verro per a sacrificar-lo a Zeus i a Hèlios».

Contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Gloriosíssim Atrida, sobirà de guerrers Agamèmnon, us hauríeu d'ocupar d'aquestes coses un moment millor que aquest, [200] quan hi hagi una pausa en el combat i no sigui tan gran la fúria en el meu pit. Però ara jeuen destrossats els que va abatre el Priàmida Hèctor, mentre Zeus li atorgà la glòria, i vosaltres dos ens convideu a fer un banquet. Jo ara ordenaria als fills dels aqueus que combatessin sense tastar res i, en pondre's el sol, que preparaessin un gran sopar, després que haguéssim venjat l'ofensa dels troians. Però abans no podria entrar a la meva gola ni beguda ni menjar, ara que el meu company jeu mort a

la tenda, destrossat pel bronze punxegut, de cara a l'entrada, i els meus companys l'envolten tot lamentant-se. Tot això que dius no m'interessa gens en el meu cor, sinó la mortaldat, la sang i el plany adolorit dels homes».

Tot responent-li, el molt enginyós Odisseu va dir: «Aquil·leu, fill de Peleu, de molt el més destacat dels aqueus, ets molt més fort que jo i em superes no pas poc en la llança, però jo podria avantatjar-te molt en enteniment, perquè he nascut abans i tinc més experiència. Per tant, que el teu cor toleri els meus consells. Als homes, aviat els arriba l'afartament de la lluita, en la qual el bronze escampa molta palla per terra, però molt poc gra, quan Zeus, l'àrbitre suprem dels combats dels homes, fa inclinar la balança. No és pas possible que els aqueus plorin la seva mort amb el ventre. [225] Car són massa nombrosos els qui cauen cada dia, l'un rere l'altre. ¿Quan podria un refer-se del dol? Cal que enterrem el qui mori, mantenint el cor ferm i plorant-lo durant un dia. Però els qui quedin en vida de la guerra odiosa cal que es recordin del beure i del menjar, per tal que encara continuïn lluitant amb més força i sense descans contra els guerrers enemics, després d'haver-se posat damunt del cos el bronze impenetrable. Que cap dels combatents no s'entretengui esperant una altra crida; car funesta serà la crida per al qui es quedi vora les naus dels argius. Així, doncs, llancem-nos tots plegats contra els troians domapoltres i despertem l'Ares cruel».

Va parlar i va prendre per companys els fills del gloriós Nèstor i també el Filida Meges, Toant, Meríones, el Creoncíada Licomedes i Melanip.^[558] Se'n van anar cap a la tenda de l'Atrida Agamèmnon. I la proposta esdevingué realitat immediatament després: van treure de la tenda els set trípodas que li havia promès, vint calderes brillants i dotze cavalls. Tot seguit feren sortir set dones, ensinistrades en labors irreprotxables i en vuitè lloc Briseida de galtes formoses. Odisseu, després d'haver pesat deu talents d'or en total, encapçalà la marxa, i, juntament amb ell, els altres aqueus portaven els obsequis. Els van posar al mig de l'assemblea, i Agamèmnon es va aixecar. Taltibi, semblant a un déu quant a la veu, [250] amb el verro als braços es va posar al costat del pastor de guerrers. L'Atrida, traient-se amb les mans el ganivet que sempre duia penjant vora la gran beina de l'espasa, començà a tallar les cerres del verro, alçà les mans a Zeus i féu la súplica. Tots els argius van romandre degudament asseguts allí mateix en silenci mentre escoltaven el rei. Després d'haver pregat, mirant al cel espaiós, va dir: «Que ho sàpiga en primer lloc Zeus, el més alt i excels dels déus, i també Gea, Hèlios i les Erinies, que sota terra castiguen els homes, qualsevol que ha jurat en fals. No, jo no he posat la mà damunt la donzella Briseida, ni perquè en tinguéssis necessitat ni per l'excusa de compartir-hi el llit ni per qualsevol altre pretext, sinó que ha romàs intacta dins les meves tendes. Si alguna d'aquestes coses que he dit és un perjuri, que els déus em donin penes tan abundoses com les que infligeixen a qui els ofèn quan jura».

Va parlar i amb el bronze implacable va tallar el coll del verro. Taltibi, fent-lo rodar, el va llençar al gran abisme de la mar grisosa per a pastura dels peixos.^[559]

Llavors Aquil·leu es va aixecar entre els argius amants de la guerra i va dir: «Pare Zeus, veritablement, als homes, els dónes grans ofuscacions; altrament, l'Atrida mai no hauria trasbalsat el meu cor d'una banda a l'altra dins el meu pit, ni incapaç de dominar-se s'hauria endut la noia contra la meva voluntat. Però sens dubte Zeus volia que la mort arribés per a molts aqueus. Tanmateix, ara aneu a menjar, per a enfrontar-nos després amb Ares». [275]

Planys de Briseida i d'Aquil·leu davant el cadàver de Pàtrocle

Així va parlar, i tot seguit va dissoldre l'assemblea. Els guerrers es van escampar, cadascun a la seva nau. Els magnànims mirmídoncs es van fer càrrec dels obsequis i van anar a portar-los a la nau del divinal Aquil·leu. Els van posar a les tendes, hi instal·laren les dones i els nobles servidors conduïren els cavalls cap al ramat.

Tot seguit Briseida, semblant a Afrodita d'or, quan va veure Pàtrocle destrossat pel bronze punxegut, el va abraçar i es va posar a gemegar fortament, mentre amb les mans s'esgarrapava els pits, el coll tendre i el bell rostre. I tot plorant, la dona semblant a les deesses deia: «Pàtrocle, la persona més grata per a mi, desgraciada, i per al meu cor, quan me'n vaig anar de la tenda, et vaig deixar viu i ara que hi torno, capdavanter de guerrers, et trobo mort. Així, a mi, una desgràcia em ve sempre darrere una altra desgràcia. El marit que em donaren el pare i la venerable mare, el vaig veure malmès pel bronze punxegut davant la ciutat, i també tres germans estimats, que va infantar la mare, tots van trobar el dia fatal. No, no em vas deixar plorar quan el ràpid Aquil·leu va matar el meu marit i va destruir la ciutat del divinal Mines,^[560] sinó que m'assegures que em faries l'esposa legítima del divinal Aquil·leu, que em portaries amb les naus a Ftia i que celebraria el banquet de noces entre els mirmídoncs. Per això, ploro sense parar la teva mort, tu, sempre tan dolç». [300]

Així va parlar plorant, i a continuació les dones sanglotaren, en aparença per Pàtrocle, però, de veritat, cadascuna per les seves pròpies penes. Els ancians dels aqueus encerclaven Pàtrocle i demanaven a Aquil·leu que mengés, però ell, tot plorant, s'hi negava: «Us prego, si algun dels meus companys em vol fer cas, que no m'inviteu que el meu cor se sadolli de menjar i de beure, perquè m'aclapara una desolació terrible. Fins que el sol es pongui, esperaré i aguantaré malgrat tot».

Havent parlat així, va acomiadar els altres reis, i només es van quedar els dos Atrides i el divinal Odisseu, Nèstor, Idomeneu i el vell conductor de carros Fènix per distreure'l de la seva profunda aflicció. Amb tot, no s'animava gens en el seu cor si abans no entrava a la gola del sangonós combat. Tot recordant l'amic, va sospirar profundament i va dir: «Ah, tu també, malaurat, el més apreciat dels companys, altres vegades personalment em servies el menjar saborós, diligent i sol·lícit, a la tenda,

cada vegada que els aqueus s'afanyaven a portar Ares, causa de laments, als troians domapoltres. Ara tu jesus estès tot malmès, i el meu cor s'està de beure i de menjar, encara que a dins hi hagi de tot, per enyorança de tu. És que no podria sofrir una altra desgràcia pitjor, ni si m'assabentés que ha mort el meu pare, que a hores d'ara, a Ftia, deu vessar tendres llàgrimes per l'absència del seu fill, jo, que en un país estranger faig la guerra contra els troians per culpa de l'estremidora Hèlena; [325] o si em comunicuessin la mort d'aquell fill meu que se'm fa gran a Esciros, si és cert que encara viu el divinal Neoptòlem.^[561] Abans el meu cor tenia l'esperança en el meu pit que jo moriria tot sol aquí a Troia, lluny d'Argos,^[562] terra nodridora de cavalls, i que tu tornaries a Ftia per endur-te d'Esciros el meu fill amb la ràpida nau negra i per ensenyar-li cadascuna de les meves possessions, els meus criats i el meu gran casalici de sostre elevat. Pel que fa a Peleu, em penso que ja deu haver mort o que, si encara és viu, no pas per gaire temps, deu estar aclaparat per la vellesa enutjosa i per la contínua espera de la trista notícia, quan sàpiga que jo he mort».

Així va parlar tot plorant, i els ancians es lamentaven, mentre cadascun recordava el que havia deixat al seu palau. En veure'ls plorar, el Crònida se'n compadí i tot seguit va dir a Atena aquestes paraules alades: «Filla meva, has abandonat del tot aquest noble guerrer. ¿És que ja no et preocupa gens en el teu cor Aquil·leu? Ell roman davant les naus de corns enlairats lamentant-se pel seu benvolgut company. Els altres se n'han anat a dinar, i ell continua dejú i sense haver tastat res. Apa, vés i vessa nèctar i amable ambrosia en el seu pit, perquè no li arribi la gana».

Aquil·leu es posa la nova armadura

Havent parlat així, va incitar Atena, [350] que abans ja estava delerosa. Ella, semblant a un falcó d'ales esteses i de gralla sonora, va saltar del cel a través de l'èter. D'altra banda, els aqueus s'armaren de pressa pel campament. Ella va vessar en el pit d'Aquil·leu nèctar i amable ambrosia perquè la fam enutjosa no li entorpís els genolls. Tot seguit se'n va anar al sòlid casalici del seu pare totpoderós, i els guerrers es van escampar des de les ràpides naus. Com quan cauen volant de mans de Zeus les volves de neu, fredes i espesses, per impuls del Bòreas nascut de l'èter, així aleshores van sortir fora de les naus els cascos atapeïts, que brillaven amb una lluosor llampant, els escuts bombats, les cuirasses de plaques sòlides i les llances de freixe. La resplendor arribava al cel i la terra sencera somreia al voltant per la llampegadissa del bronze. També s'anava aixecant un estrèpit sota els peus dels guerrers. Al bell mig, el divinal Aquil·leu es posava el casc. Les dents li carrisquejaven, els ulls li brillaven com la flama d'una foguera, i una aflicció terrible penetrava al seu cor. Enutjat contra els troians, es va revestir amb els presents del déu, que Hefest havia fabricat amb cura. Primerament, es va posar al voltant de les cames les belles

gamberes, ben ajustades amb sivelles de plata per damunt del turmell. En segon lloc, es va ficar la cuirassa al voltant del pit. A les espatlles s'hi va tirar l'espasa de bronze, tatxonada de plata. Tot seguit, va agafar l'escut, gros i pesat, del qual sortia un esclat que arribava tan lluny com el de la lluna. Com quan en la mar, als mariners, se'ls fa visible la resplendor [375] d'un foc encès, que crema dalt d'una muntanya en un corral solitari; i, contra la seva voluntat, una ventada se'ls emporta lluny dels seus amics cap endins de la mar, tota plena de peixos; així arribava a l'èter la lluïssor de l'escut d'Aquil·leu, bell i ben treballat. Després va agafar el casc amb crinera i se'l va posar al cap. Resplendia com un estel el casc amb pèls de cua de cavall, i al voltant voleiaven les crins d'or, que Hefest havia posat dalt de la cimera. El divinal Aquil·leu es va emprovar les armes per veure si se li ajustaven i si li deixaven moure els seus membres il·lustres. Li anaven com unes ales i feien sobresortir el pastor de guerrers. D'un estoig es va treure la llança del pare, llarga i robusta. Cap altre dels aqueus la podia brandar, sinó que només la sabia agitar Aquil·leu, la pica de freixe pelienc, que Quiró^[563] havia tallat per al seu pare estimat al cim del mont Pèlion per ser causa de mort per als herois. Automedont i Àlcim^[564] s'ocuparen dels cavalls i els posaren sota el jou. Van passar-los belles corretges pel coll, van posar-los frens entre les mandíbules i van tensar les regnes cap enrere fins a la sòlida caixa del carro. Automedont va agafar les lluent xurriaques ajustades a la mà i va saltar al carro tirat per dos cavalls. Darrere hi va muntar Aquil·leu amb el casc posat, resplendent amb la seva armadura com el radiant Hiperíon.^[565] I amb una veu terrible va cridar els cavalls del seu pare: «Xantos, Bali, fills de Podarga, famosos a la llunyania, [400] no feu com abans i tingueu cura de portar sa i estalvi el vostre auriga a la multitud dels dànaus, després que ens atipem de la lluita; no m'hi deixeu mort, com Pàtrocle».

Un dels cavalls d'Aquil·leu li prediu la mort

Xantos, el cavall de potes àgils, ja sota el jou, li va contestar. De sobte va abaixar el cap i tota la seva crinera, caient-li a la vora del jou des del collar, li arribava a terra. Hera, la dea de braços blancs, el va fer parlar: «Sí, ara encara et tornarem sa i estalvi, esforçat Aquil·leu, però ja és a prop per a tu el dia fatal. Nosaltres no som pas els culpables, sinó el gran déu i el destí imperiós. No ha estat per la nostra lentitud i indolència que els troians llevessin les armes de Pàtrocle, sinó que el més excels dels déus, que infantà Leto de bella cabellera, l'ha matat entre els combatents de primera fila i ha donat la glòria a Hèctor. Nosaltres dos podríem córrer com el buf del Zèfir, ^[566] que diuen que és el més ràpid. Mes per a tu mateix ha estat fixat pel destí que siguis abatut per la força d'un déu i d'un home».^[567]

Quan va haver parlat així, les Erínies li tallaren la veu. Aquil·leu de peus lleugers, molt irritat, li va dir: «Xantos, ¿per què em predius la mort? No et cal pas que ho

facis. Prou bé sé jo mateix que el meu destí és morir aquí lluny del pare i de la mare, però, de totes maneres, no pararé fins que atipi de guerra els troians».

Va parlar i, cridant entre les primeres files, conduïa els cavalls d'un sol unglot.

CANT XX

La batalla dels déus

Els déus tenen llibertat d'intervenció

Així es van armar vora les naus corbades al teu voltant, fill de Peleu, els aqueus, insaciabls de batussa. Així mateix, a l'altre bàndol, ho van fer els troians en un turó de la plana. Des del cim de l'Olimp de molts doblecs, Zeus va ordenar a Temis que convoqués els déus a una assemblea. Ella va anar per tot arreu i va donar l'ordre que es reunissin al palau de Zeus. No hi faltà cap dels rius, tret de l'Ocèan, ni cap de les nimfes, que habiten en els boscos formosos, en les deus dels rius i en les prades herboses. Arribant al palau de Zeus apleganúvols, s'assegueren en els porxos polits que Hefest havia fet per al pare Zeus amb una destresa magistral.

D'aquesta manera es van reunir al casalici de Zeus. Tampoc el Sacsejador de la terra no desatengué la dea, sinó que des de la mar se n'anà amb ells, s'hi assegué al mig i indagà el disseny de Zeus: «¿Per què tu, el del llamp refulgent, has convocat de nou els déus a una assemblea? ¿És que medites algun projecte al voltant dels troians i dels aqueus? És que ara la lluita i la guerra estan enceses ben a prop d'ells».

Contestant-li, Zeus apleganúvols va dir: «Coneixes, Sacsejador de la terra, el projecte que hi ha en el meu pit, a causa del qual us he reunit. Em preocupa que ells es destrueixin totalment. Però el que és jo, romandré assegut en un replec de l'Olimp on satisfaré el meu cor contemplant-los. Però els altres aneu-vos-en per tal que us poseu entremig dels troians i dels aqueus i ajudeu uns i altres, segons el pensar de cadascú. [25] Si Aquil·leu entra en lluita amb els troians, no contindran gaire temps el Pelida de peus àgils. Abans, quan el veien, ja l'esquivaven espantats, però ara que té el seu cor terriblement irritat, tinc por que no enderroqui la muralla contra el destí».

Així va parlar el Crònida i va desvetllar una batussa terrible. Els déus se'n van anar a la lluita tenint criteris contraposats. Cap a la concentració de les naus ho feren Hera i Pal·las Atena, Posidó, el senyor de la terra, i el benèfic Hermes, que es destaca pels seus pensaments subtils. Hefest anava també amb ells, cofoi de la seva força, tot coixejant, mentre se li movien les cames primes. Ares de casc tremolós es dirigí vers els troians, i, juntament amb ell, Febos, el de la cabellera sense tallar, i Àrtemis, que porta les fletxes a la mà, i Leto, el riu Xantos i la somrient Afrodita.

Mentre els déus eren lluny dels homes mortals, els aqueus tenien molt d'èxit, perquè Aquil·leu havia fet la seva aparició, ell, que, durant molt de temps havia estat absent de la lluita dolorosa. En canvi, als troians, els envai una por terrible en els membres de cadascú, espantats de veure com el Pelida de peus àgils resplendia amb les seves armes, semblant a Ares, estrall per als mortals. Així que els Olímpics es van

introduir entre la multitud de guerrers, s'aixecà la poderosa Discòrdia, la qual incita les tropes. Atena cridava de vegades plantada vora el fossat excavat fora del mur i unes altres vegades alçava la seva veu poderosa damunt els promontoris bramulaires. [50] Des de l'altre costat, Ares, semblant a un negre huracà, va udolar des del capdamunt de la ciutat exhortant els troians o corrent de tant en tant dalt del Bell Turó vora el Simoent.

D'aquesta manera, incitant uns i altres, els déus benaurats els feren entrexocar i provocaren entre ells una lluita aferrissada. El pare dels homes i dels déus va tronar estrepitosament des de dalt. D'altra banda, Posidó, per sota, va sacsejar la terra infinita i les elevades puntes de les muntanyes. Van trontollar totes les parts inferiors i tots els cims de l'Ida ric en deus d'aigua juntament amb la ciutat dels troians i les naus dels aqueus. Sota terra s'esglaià Aidoneu,^[568] el sobirà dels morts, i, espantat, saltà del seu tron i féu un crit per por que Posidó, el sacsejador de la terra, no li partís la crosta terrestre i no se'ls fessin visibles tant als mortals com als immortals els terribles estatges putrefactes, que els déus odien. Tan gran va ser el terrabastall que es va produir, en enfrontar-se els déus en el conflicte. Davant el sobirà Posidó s'apostà Febos Apol·lo amb les sagetes alades a la mà; davant Eníal, Atena, la d'ulls d'òliba; a Hera, se li enfrontà la de la filosa d'or, la sorollosa Àrtemis, que porta les sagetes a la mà, la germana de l'Arquer; contra Leto es plantà el fort i benèfic Hermes; contra Hefest s'apostà el gran riu, de profunds remolins, que els déus anomenen Xantos, i els homes Escamandre.

Combat d'Aquil·leu i Eneas

D'aquesta manera uns déus s'enfrontaven amb altres déus. Aquil·leu, però, [75] estava desitjós sobretot d'endinsar-se entre el grup del Priàmida Hèctor, perquè el seu cor l'incitava especialment a sadollar amb la seva sang Ares, el guerrer portador de l'escut de pell. D'altra banda, Apol·lo, instigador de guerrers, empenyé Eneas de dret contra el Pelida i li infongué una noble fúria. Quant a la veu s'assemblava a Licàon, el fill de Príam. Adoptant les seves faccions, Apol·lo, el fill de Zeus, li va dir: «Eneas, conseller dels troians, ¿on són les amenaces que, mentre bevies vi, feies als reis del troians prometent-los que lluitaries contra el Pelida Aquil·leu?».

Contestant-li, al seu torn, Eneas va dir: «Priàmida, ¿per què, encara que m'hi oposo, m'exhortes a combatre contra l'impulsiu Pelida? De fet no seria ara la primera vegada que m'enfronto amb Aquil·leu de peus lleugers, sinó que un altre cop em va foragitar des de l'Ida, quan atacava les nostres vaques i va destruir Lirnessos i Pèdasos. Tanmateix, a mi, m'alliberà Zeus, quan em va infondre vigor als ràpids genolls. Segurament hauria estat subjugat sota els braços d'Aquil·leu i els d'Atena, que, anant al seu davant, li donava la llum de la victòria i l'invitava a exterminar amb

la llança de bronze els lèlegs^[569] i els troians. Per això no és possible que un home planti cara a Aquil·leu, perquè sempre al seu costat hi ha un déu que li aparta el desastre. A més, el seu tret sempre vola directe i no s'atura sense haver travessat la carn humana. Si almenys un déu [100] deixés en equilibri el resultat del combat, no em guanyaria fàcilment, encara que presumeix que és tot de bronze».

Al seu torn, el sobirà Apol·lo, fill de Zeus, li va dir: «Heroi, apa, però tu també pots invocar els déus sempiterns. Diuen que vas ser infantat per Afrodita, la filla de Zeus, mentre que ell és fill d'una deïtat inferior. Car una és filla de Zeus i, en canvi, l'altra és nascuda del déu de la mar. Apa, porta-li de dret l'inflexible bronze i no et facis gens enrere a causa de les seves paraules provocadores ni de les seves amenaces».

Havent parlat així, infongué un gran coratge al pastor de guerrers, i ell se n'anà a les primeres files després d'haver-se posat el casc de bronze resplendent. No va passar per alt a Hera de braços blancs que el fill d'Anquises anava contra el Pelida entremig del tumult de guerrers. Va reunir el déus i els va dir aquestes paraules: «Meditau en els vostres cors vosaltres dos, Posidó i Atena, com han de resultar les coses. Eneas se'n va contra el Pelida després d'haver-se posat el casc de bronze resplendent, i ha estat Febos Apol·lo el qui l'ha empès. Apa, doncs, fem nosaltres que reculi cap enrere des d'aquí, o que un de nosaltres faci costat a Aquil·leu i li atorgui un gran triomf. Que no defalleixi gens en el seu cor, perquè sàpiga que els déus que l'estimen són els més importants dels immortals i que són poca cosa els qui des de fa temps protegeixen els troians contra la guerra i el carnatge. Tots hem baixat de l'Olimp per ocupar-nos [125] d'aquesta batalla, per tal que avui no passi res a Aquil·leu entremig dels troians. Més tard prou patirà tot allò que la Parca li ha filat amb lli des del dia que va néixer, quan la seva mare el va infantar. Si Aquil·leu no s'assabenta d'aquestes coses per una veu dels déus, després tindrà por, quan una deïtat se li posi al pas en el combat. I és que els déus són perillosos quan es fan visibles en persona».

Posidó, sacsejador de la terra, li va dir: «Hera, no t'irritis més enllà d'allò que és raonable. Jo no voldria pas arrossegar els altres déus a una discòrdia, pel fet que som més forts. Més aviat d'ara endavant seiem en una talaia i apartem-nos del seu camí, i la guerra serà cosa d'homes. Si Ares o Febos Apol·lo comencen la lluita o retenen Aquil·leu i no el deixen combatre, immediatament es produirà entre nosaltres un conflicte bèl·lic. Ben aviat fora de combat, crec que se'n tornaran a l'Olimp a l'assemblea dels altres déus, domats per la força de les nostres mans».

Havent parlat així, el de cabells blavosos^[570] els va portar cap a la muralla de terra amuntegada per al divinal Hèracles, l'elevada muralla que havien fet els troians i Pal·las Atena per esquivar el monstre marí,^[571] cada vegada que pujava de la costa a la plana. Allí va prendre seient Posidó i també altres déus. Es van revestir les espatlles amb un núvol impenetrable. [150] Els altres es van asseure a l'altre costat, al cim del Bell Turó, al teu costat, Febos fletxer, i d'Ares destructor de ciutats. Així

romaniens asseguts a una banda i a l'altra, meditant les seves decisions. Ambdós grups vacil·laven si començaven la lluita luctuosa, i Zeus, ben aclofat al capdamunt, els hi incitava.

Tota la plana es va omplir d'homes i de cavalls i resplendia amb el bronze. La terra retrunyia sota el trepig dels qui avançaven en massa. Dos homes, els més valents per damunt dels altres, van concórrer al mig dels dos exèrcits, àvids de lluita, l'Anquisiada Eneas i el divinal Aquil·leu. Eneas va avançar en primer lloc proferint amenaces i movent el cap amb un casc pesat. Al davant de la pitrera portava un escut impetuós i brandava una espasa de bronze. Des de l'altra banda, el Pelida li va saltar a l'encontre com un lleó rapinyaire, que desitgen eliminar uns homes, tot un poble reunit. Ell, al principi, se'n va sense fer-los cas, però, quan un dels joves batallívols el fereix amb la llança, es contreu obrint la boca; la bromera li surt al voltant dels queixals i en el pit gemega el seu cor esforçat; amb la cua es colpeja els costats i les anques a dreta i a esquerra; s'excita ell mateix per a la lluita i amb els ulls espurnejants es llança de dret amb fúria per veure si mata algun home o mor ell mateix a primera línia del tumult. Així el seu vigor i el seu cor baronívol incitaren Aquil·leu a sortir a l'encontre del magnànim Eneas. [175] Quan ja eren a prop l'un de l'altre tot avançant, el divinal Aquil·leu de peus lleugers va dir en primer lloc: «Eneas, ¿per què t'has plantat aquí apartant-te tant de la multitud? ¿Potser el teu cor t'incita a lluitar contra mi, tot esperant ser sobirà dels troians domapoltres amb la mateixa dignitat que Príam? Encara que tu em matis, no pas per això Príam posarà aquesta recompensa a les teves mans. Té fills, és ferm i no està trastocat. ¿És que els troians t'han delimitat un terreny que destaca dels altres, bo per a les plantacions i per al cultiu, perquè tu el conreïs, si em mates? Difícil et serà fer-ho, crec jo. Et dic que tu has evitat la meua llança una altra vegada. ¿O és que no te'n recordes quan, estant tu tot sol lluny de les vaques, jo, amb cama lleugera, et vaig fer córrer de pressa muntanyes de l'Ida avall? Aleshores, mentre fugies, no et giraves pas gens. D'allí vas córrer cap a Lirnessos. Jo la vaig destruir, després d'haver-te empaitat amb l'ajut d'Atena i del pare Zeus, vaig arrabassar la llibertat a les dones i me les vaig endur captives. A tu, Zeus i els altres déus et van salvar. Però ara no crec que et salvin, tal com t'has imaginat en el teu cor. Apa, jo t'aconsello que et facis enrere, que vagis cap a la multitud i que no t'enfrontis a mi, abans de patir algun desastre. Fins i tot un neci entén una cosa ja feta».

Al seu torn, Eneas li va respondre i li va dir: «Pelida, amb les teves paraules no [200] esperis pas que m'espantaràs com una criatura, perquè també jo mateix sé dir fanfarronades i insults. Sabem el llinatge de l'un i de l'altre i coneixem els nostres pares, perquè hem sentit els relats famosos dels homes mortals, però amb els ulls ni tu has vist els meus ni jo els teus. Diuen que tu ets un descendent de l'irreprotxable Peleu, i que tens Tetis com a mare, la dea marina de belles trenes; jo, per la meua part, em glorio de ser el fill nascut del magnànim Anquises, i la meua mare és Afrodita. Uns o altres ploraran el seu fill estimat avui mateix, perquè estic segur que

no tornarem del combat, havent resolt la cosa així, amb paraules infantívoles. Però si vols, perquè coneguis bé el meu llinatge —són molts els homes que el coneixen— sàpigues també això: primerament Zeus apleganúvols va engendrar Dàrdan, i aquest va fundar Dardània,^[572] perquè a la plana encara no existia la sagrada Ílion, ciutat d'homes moridors, sinó que vivien al peu de l'Ida ric en deus d'aigua. Dàrdan, al seu torn, va tenir per fill el rei Erictoni, que va arribar a ser el més ric dels homes mortals. Li pasturaven per la plana tres mil eugues femelles, orgulloses de les seves poltres tendres. Fins i tot Bòreas se n'enamorà, mentre pasturaven, i les va cobrir fent-se semblant a un cavall de crinera negrosa. Elles, després d'haver quedat prenyades, van parir dotze poltres femelles, [225] que, quan trotaven per la terra fètil, galopaven per la punta de les espigues i no les trencaven i, quan saltaven damunt l'espaiosa esquena de la mar, aleshores corrien pels cims dels trencalls de l'onada cendrosa. Erictoni engendrà Tros, sobirà dels troians. Al seu torn, de Tros van néixer tres fills irreprotxables, Ilos, Assàrac i Ganimedes, semblant a un déu, que ha estat el més bell dels homes mortals. A causa de la seva bellesa, els déus el raptaren perquè servís el vi a Zeus i perquè visqués entre els sempiterns.^[573] Ilos tingué com a fill l'irreprotxable Laomedont. Després Laomedont fou pare de Titó,^[574] Príam, Lampos, Clici i Hicetàon, rebrot d'Ares. Al seu torn Assàrac engendrà Capis, que tingué per fill Anquises. Anquises fou el meu pare, i Príam fou el del diví Hèctor. Jo em glorio de pertànyer a aquest llinatge i a aquesta sang. Tanmateix, Zeus augmenta i disminueix el valor dels homes, segons la seva voluntat, perquè ell és el més poderós de tots. Però, apa, no continuem parlant d'aquesta manera com si fóssim criatures quedant-nos drets al mig de la batussa i del carnatge. Podríem dirigir-nos moltíssimes injúries l'un a l'altre, i ni tan sols una nau de cent remes en transportaria la càrrega. La llengua dels mortals és voluble. Hi ha moltes raons i de tota mena, i el pasturatge^[575] de les paraules és enorme per tot arreu. Tal com diguis tu un mot, d'una manera semblant l'escoltaràs. [250] Però ¿per què cal que ens acalorem, l'un davant l'altre, entre discussions i baralles, tal com la còlera empeny les dones a sortir al mig del carrer, irritades per una discòrdia que devora els cors, i a dirigir-se recíprocament insults, molts certs i altres no? Amb les teves paraules, a mi, que estic impacient, no m'afebliràs pas el coratge, abans que lluiti davant per davant amb el bronze. Apa, doncs, de pressa, fem una prova tots dos amb les piques de bronze».

Va parlar, i contra el seu escut terrible, espantós, va clavar la pesada llança. El Pelida, esglaiat, va apartar l'escut amb la seva mà robusta. Es pensava que la pica d'ombra allargada del magnànim Eneas el traspassaria fàcilment. Ingenu, no comprenia en el seu interior i en el seu cor que no és fàcil per als homes mortals destruir els gloriosos presents dels déus ni fer-los cedir. Llavors la robusta pica de l'esforçat Eneas no li va rompre l'escut, perquè l'or, regal d'un déu, la va aturar. Va perforar dues capes, però n'hi havia encara tres més, perquè el Camatort n'hi havia forjat cinc, dues de bronze, dues d'estany a dintre i una d'or. Precisament en aquesta capa s'aturà la llança de freixe.

En segon lloc, Aquil·leu li va tirar una pica d'ombra allargada i va tocar l'escut d'Eneas, arrodonit per tot arreu, sota el primer voral, per on més prim el cobria el bronze [275] i més prima era al damunt la pell de bou. De banda a banda va traspasar-lo el freixe del Pèlion, i l'escut va cruixir amb el seu impacte. Eneas es va ajupir i, tot espantat, va alçar l'escut del seu cos. La llança, enfurismada, passant-li per damunt de l'esquena es clavà a terra, després d'haver traspassat el doble vorell de l'escut que cobreix un home sencer. Eneas, havent esquivat la llarga llança, es va posar dret, i una tristesa infinita se li escampà pels ulls, atemorit pel fet que l'arma se li havia clavat tan a prop. Aquil·leu, tot enardit, es va treure l'espasa punxeguda i el va escometre amb uns crits esglaiadors. Eneas va agafar amb la mà un pedrot —una gran gesta—, que no el podrien traginar dos homes, almenys dels que ara hi ha. Ell tot sol el va brandar sense dificultat. Llavors Eneas hauria tocat l'atacant amb el pedrot o al casc o a l'escut, els quals l'haurien preservat de la mort luctuosa, però el Pelida, des de prop, li hauria arrabassat la vida amb l'espasa, si el sacsejador de la terra Posidó no se n'hagués adonat oportunament. I immediatament, entre els déus immortals va pronunciar aquestes paraules: «Ai, quina angúnia que tinc pel magnànim Eneas, que aviat davallarà a l'Hades, abatut pel Pelida, per haver fet cas dels consells de l'arquer Apol·lo. Pobre desassenyat, la seva ajuda no li estalviarà pas la mort luctuosa. Però ¿per què aquest innocent ara patirà sofriments sense cap motiu, per culpa dels errors aliens, ja que sempre ha fet presents agradosos als déus que posseeixen el cel espaiós? Apa, doncs, salvem-lo nosaltres de la mort, [300] no sigui que el Crònida se'ns irri si Aquil·leu el mata. El seu destí és que ell sigui salvat perquè no mori sense descendència ni glòria la nissaga de Dàrdan, el fill que el Crònida ha estimat molt més que tots els altres que han nascut d'ell i de dones mortals. El Crònida ja ha avorrit la raça de Príam. A partir d'ara el poderós Eneas^[576] serà el sobirà dels troians així com els fills dels seus fills que naixeran en el futur».

Aleshores la venerable Hera, la d'ulls de vedella, li va respondre: «Sacsejador de la terra, tu mateix pensa en Eneas en el teu interior, o bé si el salvaràs o bé si permetràs que sigui abatut pel Pelida Aquil·leu, encara que sigui esforçat. El fet és que nosaltres dues, Pal·las Atena i jo, hem fet moltes promeses als déus immortals que mai no apartarem els troians del dia fatal, ni quan tota Troia cremi incendiada per la flama inacabable i siguin els bel·licosos fills dels aqueus els qui hi calin foc».

Tan bon punt Posidó, el sacsejador de la terra, ho va sentir, se'n va anar al mig de la batalla i del rebombori de les llances i es va presentar on eren Eneas i l'il·lustre Aquil·leu. Immediatament va abocar boira als ulls del Pelida Aquil·leu. Va arrencar de l'escut del magnànim Eneas la pica de freixe ben guarnida de bronze i la va posar als peus d'Aquil·leu. Va alçar Eneas enlaire des de terra [325] i se'l va endur. Eneas, impulsat per la mà d'un déu, va saltar per damunt de moltes rengleres d'herois i per moltes de cavalls fins que arribà a l'extrem de la batalla tumultuosa, on els caucons^[577] s'armaven per a la batussa. El Sacsejador de la terra se li acostà ben a prop i li va dir aquestes paraules alades: «Eneas, ¿quin dels déus t'empeny a anar

així, com un boig, a combatre de front amb el magnànim Pelida, que, alhora, és més fort que tu i més estimat per als immortals? Quan et topis amb ell, doncs, retira't, no sigui que arribis als estatges d'Hades abans del teu destí. Al contrari, quan Aquil·leu segueixi la mort i el fat, aleshores combat sense por amb els de primera fila. Car cap altre dels aqueus et despullarà de les armes».

Havent parlat així, el va deixar allí mateix, després d'haver-li explicat tot. Immediatament després va escampar la boira prodigiosa dels ulls d'Aquil·leu. Tot seguit, ell hi va veure perfectament amb els seus ulls i, enutjat, va dir al seu cor magnànim: «Ah, una gran meravella és això que contemplo amb els meus ulls. Aquesta pica és a terra, però no veig pas el mortal, al qual vaig llançar-la, desitjós de matar-lo. És ben cert que Eneas era estimat pels déus immortals, però jo estava segur que es vanagloriava endebades. Que se'n vagi! Ja no tindrà valor per a fer una altra temptativa contra mi, i deu estar ben content ara que s'ha escapolit de la mort. [350] Apa, vinga, animaré els dànaus amants de la guerra i jo mateix posaré a prova els altres troians, plantant-los cara».

Gestes d'Aquil·leu

Va parlar i va saltar cap a les files, donant ordres a cadascun dels guerrers: «Ara no us quedeu lluny dels troians, aqueus divins, sinó que, apa, que cada guerrer s'enfronti a un altre guerrer i que es deleixi per combatre. Em resulta difícil, encara que sigui forçut, atacar tants homes i lluitar contra tots. Ni Ares, que és un déu immortal, ni Atena podrien escometre un front d'una batalla tan gran ni tampoc hostilitzar-lo. Amb tot, en la mesura en què pugui atacar-los amb els braços, amb les cames i amb la força, us asseguro que ja no afluixaré ni per un moment, sinó que aniré d'una punta a l'altra de la fila i crec que cap dels troians que s'atansi a la meva llança no se n'alegrarà».

Així va parlar tot incitant-los. D'altra banda, l'il·lustre Hèctor els va arengar cridant fort i els va dir que anessin contra Aquil·leu: «Troians magnànims, no tingueu por del Pelida. De paraula jo també lluitaria contra els immortals, però amb una pica ja resultaria més difícil, perquè de molt són superiors. Tampoc Aquil·leu donarà acompliment a totes les seves paraules, sinó que n'acomplirà una i en deixarà una altra a mitges. Jo li plantaré cara, encara que les seves mans s'assemblin al foc. Sí, encara que les seves mans s'assemblin al foc, i la seva fúria sigui com el ferro ardent».

Va parlar d'aquesta manera tot incitant-los, i els troians van aixecar les piques. Els enardiments es van barrejar tots alhora, i la cridòria es va aixecar. I llavors Febos Apol·lo es va plantar al costat d'Hèctor i li va dir: [375] «Hèctor, no lluitis de cap

manera a primera fila contra Aquil·leu. Espera'l al mig de la massa i des del tumult perquè no et fereixi ni et colpeixi de prop amb l'espasa».

Així va parlar, i Hèctor s'endinsà a la colla dels seus homes, espantat, perquè havia sentit la veu del déu que li parlava. En canvi, Aquil·leu saltava entremig dels troians, revestit de coratge en el seu cor i esgargamellant-se d'una manera terrible. Primerament va abatre Ifició,^[578] l'esforçat Otrintida, capdavanter de nombroses tropes, que una nàiade, per obra d'Otrinteu, saquejador de ciutats, va infantar al peu del Tmolos cobert de neu, al fèrtil país d'Hida.^[579] El diví Aquil·leu, adelerat, de dret el va colpir amb la llança al mig del cap. Tota la testa se li va partir en dues parts. En caure, va retronir, i el diví Aquil·leu se'n va alegrar: «Ja estàs estès a terra, Otrintida, el més temible de tots els guerrers. Aquí has trobat el lloc de la teva mort. El del teu naixement és a prop de la llacuna Gigea,^[580] on tens la hisenda paterna, vora l'Hil·los,^[581] abundós en peixos, i el voraginós Hermos».

D'aquesta manera va parlar gloriand-se'n, i la foscor va cobrir els dos ulls d'Ifició. Els carros dels aqueus el van esquarterar amb les llandes a primera fila de la batussa. A continuació, Aquil·leu va colpir a la templa Demoleont, intrèpid defensor en la batalla, fill d'Antènor,^[582] a través del casc de galteres de bronze. El casc de bronze no va resistir, sinó que la punta, passant furiosa de banda a banda, li va rompre l'os. Dintre, el cervell se li rebentà tot, i el va abatre en la seva embranzida. [400] Tot seguit ferí Hipodamant a l'esquena, quan, després d'haver saltat del carro, fugia al seu davant. Exhalà l'alè i féu un bram, com quan bramula un bou arrossegat per uns joves que l'estiren al voltant del sobirà d'Hèlice,^[583] i, en la seva acció, el Sacsejador de la terra s'hi complau. Així, mentre Hipodamant bramulava, el baronívol coratge va abandonar els seus ossos. Després Aquil·leu va escometre amb la pica el Priàmida Polidor, semblant a un déu. El seu pare de cap manera no li havia permès de lluitar, perquè, entre els fills, era el més jove de la família. També era el més estimat i a tots guanyava a la cursa. Llavors, per una caparrada de criatura, per mostrar la capacitat de les seves cames, corria per les primeres files fins que va perdre la vida. El diví Aquil·leu de peus lleugers el va atènyer al bell mig de l'esquena amb la pica, quan estava a punt de saltar, on s'uneixen els fermalls d'or del cinturó i ofereix resistència com una doble cuirassa. Amb tot, la punta de la llança penetrà de dret a la vora. Va caure de genolls gemegant, i el va embolcallar un núvol fosc. Mentre es desplomava, amb les mans s'agafava les entranyes.

Quan Hèctor va veure com el seu germà Polidor es retenia les entranyes amb les mans, mentre queia a terra, un núvol li va entelar la vista i ja no va suportar més temps donar voltes a distància, sinó que va plantar cara a Aquil·leu, brandant la llança punxeguda, semblant a una flama. Aleshores Aquil·leu, així que el va veure, va fer un bot, i gloriand-se'n va dir aquestes paraules: «Prop de mi hi ha l'home que més ha afligit el meu cor, [425] l'home que ha assassinat el meu company apreciat. Ja no podríem esquivar-nos l'un a l'altre més temps a través dels espais lliures de combat».

Va parlar i, mirant ferotgement el diví Hèctor, li va dir: «Acosta't una mica més, perquè ben aviat arribis als límits de la teva pròpia ruïna».

Hèctor, el del casc tremolós, sense acovardir-se li va respondre: «Pelida, no esperis que m'espanti amb les teves paraules com una criatura, perquè jo mateix, d'injúries i d'insults, també en sé dir. Sé que tu ets valent i que jo no ho sóc tant com tu; però, així i tot, està en els genolls dels déus si jo, encara que sigui inferior a tu, et llevo la vida, ferint-te amb la llança, que la meva arma també està esmolada des de fa temps».

Va parlar, va brandar la pica i la va llançar. Mes Atena amb un buf la desvià cap enrere, lluny del gloriós Aquil·leu, malgrat que només va bufar una mica. Així novament retornà al diví Hèctor i anà a caure davant dels seus propis peus. Aleshores va escometre'l Aquil·leu, tot enfurit, desitjós de matar-lo, mentre cridava espantosament. Però Apol·lo, com a déu que és, se'l va emportar fàcilment i el va amagar dins un núvol espès. Tres vegades el va escometre el diví Aquil·leu de cames lleugeres amb la pica de bronze i tres vegades colpejà el núvol espès. Però, quan ja l'abordà per quarta vegada, semblant a una deïtat, el va escridassar terriblement i li va dir aquestes paraules alades: «Ara t'has escapolit una altra vegada de la mort, gos. La desgràcia t'ha arribat ben a prop, però ara t'ha salvat Febos Apol·lo, [450] el qual deus haver pregat en posar-te al mig de l'estrèpit dels projectils. Segurament et liquidaré més endavant, quan em topi amb tu, si hi ha un déu que vulgui ser el meu col·laborador. Ara em llançaré contra altres troians, qualsevol que sigui el qui trobi».

Havent parlat així, ferí amb la llança Dríops al mig del coll, el qual va caure als seus peus. Va deixar-lo estar i va aturar el Filetòrida Demuc, noble i alt, en tocar-lo amb la pica al genoll. Tot seguit, ferint-lo amb l'enorme espasa, li va llevar la vida. Aleshores va encalçar Laògon i Dàrdan, fills de Biant, i des de dalt del carro, tots dos, els va fer caure a terra. Colpí l'un amb la llança i l'altre el ferí de prop amb l'espasa. Després fou l'Alastòrida Tros, que se li llançà als genolls al seu davant, per si el perdonava en fer-lo presoner i el deixava viu i no el matava, compadint-se'n per ser de la mateixa edat. Infeliç, no sabia que no li n'hauria de fer cas, perquè no era en absolut un home de cor amable ni de sentiments tendres, sinó molt furibund. Aquell el tocava amb les mans als genolls, desitjós de fer-li la petició, però ell el va colpir amb l'espasa al fetge. Li va sortir a fora el fetge, i la negra sang que li rajava va omplir la concavitat de la cuirassa. La foscor li va cobrir els ulls, en faltar-li l'alè. Ell s'acostà a Muli i el va ferir amb la pica a l'orella. Immediatament la punta de bronze li va sortir per l'altra orella. A Èquecle, fill d'Agènor, li va clavar l'espasa amb pom al bell mig del cap. [475] Tota l'espasa es va escalfar amb la sang, i la mort purpúria i la parca imperiosa se n'ensenyoriren a partir dels ulls. Després va tocar Deucalió. Per on els tendons s'uneixen al colze, per allí li va traspasar el braç amb la punta de bronze. L'esperava amb el braç inert veient la mort al seu davant, però Aquil·leu li va tallar el coll amb l'espasa i llençà lluny el cap amb el casc. Aleshores la medul·la li va sortir de les vèrtebres, i ell va quedar estès a terra. Tot seguit se'n va anar a la

recerca de l'irreprotxable Rigmos, el fill de Píreos, que havia arribat de la fètil Tràcia, i el va colpir a mig cos amb la llança. El bronze se li clavà al ventre, i ell va caure del carro. El seu criat Areítous, mentre girava el carro, el colpí a l'esquena amb la punxeguda pica. El va fer caure del carro, i els cavalls es van esverar.

Com un foc violent es desencadena per les valls profundes d'una muntanya eixuta, i el bosc espès va cremant, mentre el vent que bufa arreu escampa la flama, d'aquesta manera Aquil·leu, assemblant-se a un déu, per tot arreu corria amb la llança perseguint les seves víctimes. La terra negra regalimava sang. Com quan hom posa sota el jou bous mascles d'ampla testa perquè batin l'ordi blanc damunt de l'era ben construïda, així els cavalls d'un sol unglot pertanyents al magnànim Aquil·leu trepitjaven els cadàvers i els escuts alhora. Per sota, tot l'eix era brut de sang i també les baranes al voltant del carro, fins on arribaven els esquitxos provinents tant dels cascos dels cavalls com de les llandes de les rodes. Ell, el Pelida, desitjava conquerir la glòria i s'anava tacant les mans invencibles de sang barrejada amb pols.

CANT XXI

La batalla a la vora del riu Escamandre

Aquil·leu a la riba de l'Escamandre

Però, quan van arribar al gual del riu de bell corrent, el Xantos voraginós, que l'immortal Zeus havia engendrat, allí Aquil·leu va separar els troians en dos grups. Els uns els perseguia per la plana cap a la ciutat, precisament per on el dia anterior els aqueus havien fugit espaordits, quan l'il·lustre Hèctor, fet una fúria, els encaçava. Per allí els troians s'escapaven a la desbandada, mentre Hera escampava al seu davant una boira espessa per aturar-los. L'altra meitat s'amuntegava vora el riu de corrents profunds i de remolins de plata, on van caure en una gran topada. L'inaccessible curs d'aigua bramulava, i les dues ribes, a un costat i a l'altre, feien una gran remor. Ells nedaven cap ací i cap allà entremig de la cridòria, donant voltes entre els remolins. Com quan, per l'impuls del foc, les llagostes s'enlairen per fugir cap a un riu i el foc incansable, que s'ha desencadenat de sobte, les crema, i elles es llancen a l'aigua, d'aquesta manera, a causa d'Aquil·leu, el corrent del Xantos voraginós es va omplir de cavalls i de guerrers amb un gran terrabastall.

Aquil·leu, de la nissaga de Zeus, va deixar la llança allí, a la riba, recolzada en uns tamarius, i es llançà a l'aigua, igual com un déu, només amb l'espasa. En el seu interior meditava accions cruels i donava cops a tort i a dret. S'elevava un plany terrible dels qui eren colpejats per l'espasa, i l'aigua s'enrogia de sang. Tal com a causa d'un enorme dofí fugen els altres peixos i espantats omplen els amagatalls d'un port de bon ancoratge, perquè és segur que es cruspeix el que pot atrapar, d'aquesta manera els troians s'amagaven [25] entre els espadats al llarg dels corrents del riu terrible. Però, quan ja va tenir les mans cansades de matar, va agafar dotze xicots vius de dins el riu com a compensació per la mort del Menecíada Pàtrocle i els va treure cap a fora com cérvols porucs. Els va lligar les mans al darrere amb corretges ben tallades que ells portaven damunt els quitons balders i els va lliurar als seus companys perquè els fessin baixar a les naus balmades. I ell, enfurit, novament es va llançar a fer mal.

Aquil·leu i Licàon

Aleshores va topar amb el fill del Dardànida Príam, Licàon, que s'escapolia del riu. Una altra vegada ell, fent una incursió de nit, ja l'havia agafat i se l'havia endut d'una

vinya del seu pare contra la seva voluntat, mentre tallava branques tendres d'una figuera borda amb el seu bronze esmolat per tal que li servissin de baranes del carro. Però se li va presentar el divinal Aquil·leu com un desastre imprevist. I llavors va endur-se'l a les naus i el va vendre a la ben construïda Lemnos,^[584] on el fill de Jàson li va pagar el preu. Mes allí un hoste seu, l'imbri Eeció,^[585] el va alliberar i per ell va donar molts diners. El va enviar a la divina Arisbe,^[586] des d'on va escapolir-se, i va tornar a la casa del seu pare. Durant onze dies va alegrar el seu cor entre els seus familiars, després d'haver arribat de Lemnos. Mes al dotzè, un déu el va fer caure un altre cop a mans d'Aquil·leu, el qual l'havia d'enviar a desgrat seu a l'Hades per a no tornar-ne més. El divinal Aquil·leu, àgil de peus, el va veure desarmat, sense casc i sense escut. Ni tan sols portava llança, [50] perquè tot ho havia deixat a terra. Suava perquè s'havia esgotat en els seus esforços per fugir del riu i el cansament li doblegava els genolls. Aquil·leu, enutjat en el seu cor magnànim, li va dir: «Ai, estic veient amb els meus ulls aquesta gran meravella. Caram, els troians magnànims, que jo he matat, ressuscitaran un altre cop de l'ombra bromosa, com aquest que arriba aquí després d'haver-se escapat del dia inexorable i d'haver estat venut a la divina Lemnos. No l'ha aturat ni l'extensió de la mar cendrosa, que tants en reté a desgrat seu. Apa, vinga, que tasti la punta de la meva pica perquè jo vegi i sàpiga en el meu cor si també tornarà igualment d'allà baix o si l'aturarà la terra, font de vida, que fins i tot reté els més potents».

Així meditava, tot esperant-lo. L'altre, espantat, se li va acostar ansiós de tocar-li els genolls, car desitjava en el seu cor esquivar la mort cruel i la negra parca. Tanmateix, el divinal Aquil·leu va aixecar la llarga pica frisant per ferir-lo. Ell va córrer als seus peus i li va agafar els genolls amb el cap cot. La llança, passant-li per damunt de l'esquena, es va quedar plantada a terra, desitjosa de sadollar-se de carn humana. Ell suplicava, agafant-li amb una mà els genolls, mentre amb l'altra s'aferrava a la pica esmolada i no l'afluixava, i, parlant-li, va dir paraules alades: «Als teus genolls imploro, Aquil·leu. Compadeix-te de mi i tingues-me pietat. Per a tu, nodrissó de Zeus, jo sóc un suplicant digne de respecte. [75] Ets tu el primer amb qui vaig menjar la farina de Demèter aquell dia que en el camp ben conreat em vas capturar i te'm vas endur lluny del pare i dels meus familiars cap a la divina Lemnos^[587] i et vaig proporcionar el guany de cent bous. Ara acabo de ser rescatat, pagant tres vegades aquest preu. Aquesta aurora és per a mi la que fa dotze des que he tornat a Ílion després de sofrir molts patiments. I ara el destí funest em posa un altre cop a les teves mans. Dec ser odiós al pare Zeus, que una altra vegada m'ha lliurat a tu. Per una vida ben breu em va infantar la mare Laòtoe, filla de l'ancià Altes, sí, d'Altes, que és el sobirà dels lèlegs amants de la guerra i posseeix l'enlairada Pèdasos a la vora del Satnioent. Príam la tenia per esposa com també moltes altres. D'ella vam néixer dos germans, i tu a tots dos ens hauràs degollat. L'un, Polidor, semblant a un déu, el vas abatre a les primeres files, quan el vas encertar amb la llança punxeguda. I ara aquí la ruïna es precipitarà damunt meu,

perquè no crec que m'escapoleixi de les teves mans, ara que una deïtat m'hi ha acostat. Amb tot, et diré una altra cosa, i tu rumia-t'ho en el teu interior. No em matis, perquè jo no sóc del mateix ventre que Hèctor, el qual va occir el teu company dolç i esforçat».

Així li va parlar l'il·lustre fill de Príam, tot suplicant amb aquestes paraules, i ell, en canvi, va sentir una resposta no gens agradable: «Infeliç, no em parlis de rescat ni me'n facis esment. Abans que Pàtrocle s'enfrontés amb el dia fatal, [100] aleshores era molt grat al meu cor perdonar els troians, i en vaig capturar molts en vida i els vaig vendre. Ara, però, de tots els troians que la deïtat posi a les meves mans, no n'hi haurà cap que s'escapi de la mort, i molt menys si es tracta dels fills de Príam. Apa, doncs, amic meu, mor tu també. ¿Per què et lamentes així? També ha mort Pàtrocle, que de molt era més valent que tu. ¿Jo, no veus que formós i alt sóc? Sóc fill d'un pare noble, i la mare que em va infantar és una dea. Però tinc damunt meu la mort i el destí implacable. Vindrà una aurora, una tarda o un migdia, quan algú em llevarà la vida en la lluita amb Ares, encertant-me o bé amb una pica o bé amb una fletxa disparada des de la corda d'un arc».

Així va parlar Aquil·leu. Allí mateix es van desfer els genolls i el cor del Priàmida Licàon. Deixà caure la llança, i ell es va asseure amb els dos braços estesos. Aquil·leu es tragué l'espasa punxeguda, el colpí a la clavícula, al costat del coll, i li clavà l'arma de doble tall tota sencera. Ell jeia estès de cap a terra, la negra sang li rajava, i la terra en va quedar xopa. Aquil·leu va agafar-lo pel peu i el va tirar al riu perquè se l'endugués, i, tot gloriand-se'n, va dir aquestes paraules alades: «Ara jeu aquí amb els peixos, que et lleparan la ferida sense lamentacions. La teva mare no et plorarà posant-te al llit fúnebre, sinó que l'Escamandre voraginós et portarà dins el si espaiós de la mar. [125] Saltant entremig de l'onada es llançarà sota la negra mar arrissada un peix que es crupirà el blanc greix de Licàon. Au, moriu tots, fins que arribem a la sagrada Ílion, vosaltres fugint i jo eliminant-vos. Ni tan sols us protegirà el riu de bells corrents i de remolins de plata, al qual des de fa temps immoleu molts braus i en els remolins del qual llenceu vius cavalls d'un sol unglot. Fins i tot així morireu amb un destí fatal fins que tots hàgiu pagat la mort de Pàtrocle i la destrossa dels aqueus, que vora les ràpides naus vàreu eliminar, mentre jo me'n mantenía apartat».

Així va parlar, i el riu s'enutjà encara més en el seu cor, mentre donava voltes en el seu esperit a com impediria al diví Aquil·leu de continuar el combat i apartaria la destrossa dels troians.

Aquil·leu mata Asteropeu

Mentrestant el fill de Peleu, desitjós de matar-lo, tenint la llança d'ombra allargada a la mà, va saltar damunt d'Asteropeu, fill de Pelègon. Aquest fou engendrat per l'Àxios d'ample corrent i per Peribea, la més gran de les filles d'Accessamen. Precisament es va unir amb ella el riu de remolins profunds. Al seu damunt se li abraonà Aquil·leu, però l'altre li plantà cara sortint del riu i portant dues llances. El Xantos li havia infós coratge a les entranyes, perquè s'havia enutjat per la mortaldat de tants joves, que Aquil·leu havia eliminat sense pietat vora el corrent. I quan, tot avançant, ja eren a prop l'un de l'altre, el diví Aquil·leu de peus lleugers va dir en primer lloc: «¿Qui ets tu i de quin país vén, que goses venir-me a l'encontre? [150] Només s'enfronten a la meva fúria els fills d'infeliços».

Al seu torn, el fill il·lustre de Pelègon li va dir: «Magnànim Pelida, ¿per què preguntes el meu llinatge? Vinc de la fèrtil Peònia, que és lluny d'aquí, i sóc el capdavanter dels guerrers pèons de llargues piques. Ara ja és l'onzena albada, des que he arribat a Ílion. El meu llinatge prové de l'Àxios d'ample corrent, el qual és el qui damunt la terra escampa l'aigua més bella i el qui engendrà Pelègon, famós per la pica. Aquest diuen que és el meu pare. Però ara, Aquil·leu il·lustre, lluitem».

Així va parlar amb to amenaçador, i el diví Aquil·leu va aixecar la pica de freixe del Pèlion. L'heroi Asteropeu també ho va fer amb les dues llances alhora, perquè era ambidextre. Amb una llança el va atènyer a l'escut, però ni tan sols el va perforar. La va aturar l'or, un regal d'una deïtat. Amb l'altre el va tocar al colze del braç dret i li va fer una rascada, de la qual li rajava sang fosca com un núvol. Li va passar pel damunt i, desitjosa de saciar-se de carn, es va quedar dreta a terra. Al seu torn, Aquil·leu, frisós de matar-lo, li va llançar una pica de freixe de dreta volada. Tanmateix, va fallar-lo i l'arma va anar a parar a un pendent elevat. La pica de freixe es va clavar al pendent de la riba fins a la meitat. El Pelida es va treure l'espasa esmolada de vora la cuixa i, tot adelerat, se li va llançar al damunt. Asteropeu, amb la seva mà robusta, no podia arrencar de la timba la pica de freixe. [175] Tres vegades la va fer moure desitjós d'aconseguir-la, i tres vegades va cedir tot i la seva força. Per quarta vegada va intentar amb tot el cor doblegar i trencar l'asta de freixe de l'Eàcida, però abans Aquil·leu li va llevar la vida de prop amb l'espasa. Li colpejà el ventre a la vora del melic, i tota la budellada se li va escampar per terra. Tot panteixant, la foscor li va cobrir els ulls. Llavors Aquil·leu li va saltar damunt el pit, li va treure l'armadura i vantant-se va dir aquestes paraules: «Queda't així estès. És perillós combatre contra els fills del totpoderós Crònida, encara que un hagi nascut d'un riu. Afirmaves que el teu llinatge procedia d'un riu d'ample corrent, però jo em glorio de ser de la nissaga del gran Zeus. A mi em va engendrar un home que és sobirà de molts mirmídons, l'Eàcida Peleu. Aquest era fill d'Èac, nascut de Zeus. Precisament per això, perquè Zeus és més potent que els rius que remoregen fins a la mar, la nissaga de Zeus és més poderosa que no pas un riu. Per cert, ben a prop teu tens un gran riu, a veure si et pot ajudar. Però no és possible lluitar contra el Crònida Zeus, amb el qual no es pot ni comparar el poderós Aqueloos,^[588] ni la gran força de

l'Ocèan de corrents pregons, del qual ragen tots els rius i la mar sencera, totes les fonts i els pous profunds. Al contrari, fins i tot ell és el qui tem el llamp del gran Zeus i el tro terrible, quan retronja des de dalt del cel».

La ira de l'Escamandre

Va parlar. Arrencà la llança de bronze del pendent [200] i deixà Asteropeu allí estès a la sorra, després d'haver-li llevat la vida. L'aigua negrosa l'amarava. Aleshores les anguiles i els peixos el rodejaren, li rosegaren el greix del damunt dels ronyons i se'l cruspiren. Ell va començar a caminar vers els pèons que lluiten amb carros, els quals es van posar a córrer vora el riu voraginós, tan bon punt es van adonar que, en una lluita aferrissada, el guerrer més esforçat havia estat abatut per la força de l'espasa a mans del Pelida. Llavors va capturar Tersíloc, Midó i Astípil, Mnesos, Trasi, Eni i Ofelestes. I encara el veloç Aquil·leu hauria anihilat molts més pèons, si, enutjat, el riu de remolins pregons no hagués parlat, prenent la figura d'un guerrer, i des d'un remolí profund no hagués dit: «Aquil·leu, ets molt més esforçat que els homes, però també comets més malifetes que ells. Constantment els déus en persona t'assisteixen. Si el fill de Cronos t'ha concedit exterminar tots els troians, aparta'ls lluny de mi, cap a la plana, i fes-hi estralls. És que la meva llera acollidora és plena de cadàvers, i per enlloc puc abocar el meu corrent a la mar divina, obstruït com estic de morts, i tu encara continues matant a tort i a dret. Apa, doncs, deixa'm estar. L'horror m'aclapara, cabdill de guerrers».

Tot contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Això serà així, Escamandre nodrissó de Zeus, tal com tu em demanes. Amb tot, no pararé de matar troians orgullosos fins que els hauré tancat dins la ciutat i hauré posat a prova Hèctor cara a cara, [225] a veure si ell em guanya a mi o bé jo a ell».

Havent parlat així, va escometre els troians, igual com un déu. Aleshores el riu de remolins pregons va dir a Apol·lo: «Ai, déu de l'arc argentí, fill de Zeus, no has acomplert els designis del Crònida, que t'havia manat molt insistentment que assistissis els troians i que els defensessis fins que arribés a pondre's la tarda a darrera hora i enfosquís la terra fètil».

Va parlar, i Aquil·leu, il·lustre per la llança, va tirar-se-li al mig saltant des del pendent. El riu, enfurint-se, el va escometre amb una inflor de les ones, va fer pujar tot el seu cabal provocant remolinades i va escopir molts cadàvers, que hi eren en gran nombre i que Aquil·leu havia occit. Els va fer sortir fora, bramulant com un brau, cap a la terra ferma. Els que eren vius els va salvar dins el bell cabal, tot amagant-los en els grans i profunds remolins. Al voltant d'Aquil·leu es va alçar una onada fent regolfs, i el corrent, precipitant-se contra el seu escut, intentava fer-lo fora. Ell ja no podia mantenir-se dret damunt els seus peus. Aleshores es va aguantar amb

les mans a un om que s'havia fet gros, que, en caure de soca-rel, es va endur tot el pendent i amb el seu espès brancatge va aturar els bells corrents. Li va servir de pont, perquè s'havia desplomat tot sencer. Aquil·leu va sortir de la remolinada i es va llançar volant per la plana amb els seus peus àgils, espantat. Mes el gran déu riu no va parar i se li va tirar al damunt alçant les fosques crestes de les ones, per tal de posar aturador a l'obra del divinal Aquil·leu i per tal d'apartar els troians de la desfeta. [250] El Pelida va fer un bot en un espai com el d'un tret de llança, portant l'impuls d'una àguila negra, l'au caçadora, que és la més forta i la més ràpida de les que volen. Assemblant-s'hi va saltar, i el bronze va ressonar terriblement damunt el seu pit. Aquil·leu, ajupint-se, se'n va allunyar i el va esquivar, mentre el corrent li anava al darrere amb un soroll espantós. Com quan un home que rega guia el curs de l'aigua des d'una deu d'aigües fosques cap a les plantacions i cap als jardins i, tenint l'aixada a la mà, fa fora els obstacles del rec i, en córrer l'aigua endavant, tots els còdols es remouen per sota i, escolant-se de pressa, fa una remor en un pendís del terreny i fins i tot s'avança al qui la guia, així l'oneig del corrent constantment atrapava Aquil·leu, malgrat que era tan ràpid. I és que els déus són més poderosos que els homes. Cada cop que el divinal Aquil·leu de peus lleugers es girava per plantar-li cara i per saber si l'escometien tots els immortals que senyoregen el cel espaiós, l'enorme onada del riu, crescut per obra de Zeus, es desbordava per damunt de les seves espatlles. Ell botava enlaire amb els peus i s'angoixava en el cor. Però el riu, corrent impetuós sota seu, li dominava els genolls i li ensorrava la terra sota els peus. El Pelida va mirar el cel espaiós i va dir tot gemegant: «Pare Zeus, que trist que cap dels déus no hagi vingut a salvar-me d'aquest riu, pobre de mi! Encara que després em passi el que sigui! Cap altre dels Urànides no és el culpable, [275] sinó la meva mare, que em va enlluernar amb mentides i em va dir que moriria al peu de les muralles dels troians portadors de cuirassa a causa de les ràpides sagetes d'Apol·lo. Tant de bo m'hagués matat Hèctor, que és el més valent que aquí s'ha criat. Així un valent m'hauria occit, i ell hauria desarmat un altre valent. Però ara m'ha estat destinat ser enxampat per una mort deshonorosa, acorralat per un riu cabalós, tal com un noi porquerol, que se l'emporta un torrent, en traspasar-lo durant una tempesta».

Així va parlar, i ben aviat Posidó i Atena se li acostaren i se li posaren al costat prenent la figura d'éssers humans. Li van agafar les mans i li van infondre confiança amb les seves paraules. Entre ells va començar a parlar Posidó sacsejador de la terra: «Pelida, no tremolis gaire ni t'espantis gens, que aquí som nosaltres, dos defensors teus de part dels déus, amb el beneplàcit de Zeus, tant Pal·las Atena com jo mateix. No és el teu destí ser dominat per un riu, sinó que aquest aviat es calmarà, tu mateix ho veuràs. Tanmateix, nosaltres t'aconsellem insistentment, si ens vols fer cas, que les teves mans no aturin el combat igual per a tothom fins que acorralin, a Ílion, dins les famoses muralles, la tropa troiana que es pugui escapar. Tu, quan hauràs llevat la vida a Hèctor, torna a les naus. Nosaltres et concedim assolir la glòria».

Havent parlat així, ells dos se'n van anar entre els immortals. Aquil·leu, per la seva banda, es dirigí cap a la plana, car la recomanació dels déus el va animar molt. Tota la plana era coberta d'aigua del riu que havia sortit de mare. [300] Hi suraven en gran nombre les belles armes i els cadàvers dels joves que havien mort en la lluita. Els genolls d'Aquil·leu botaven enlaire mentre avançava de dret contra corrent, i no l'aturava el riu que baixava ben ample. I és que Atena li havia infós una gran força. Tampoc l'Escamandre apaivagava la seva fúria, sinó que encara s'indignava més contra el Pelida i, aixecant-se cap amunt, encrespava més i més l'onatge del corrent. I cridant amb veu forta va dir al Simoent: «Benvolgut germà, entre tots dos aturem la força d'aquest home, ja que ben aviat destruirà la gran ciutat del sobirà Príam i els troians no el resistiran a la batalla. Apa, ajuda'm com més aviat millor i omple el teu curs d'aigua de les fonts, agita tots els teus torrents, fes alçar una onada gegantina i provoca un gran soroll de troncs i de pedres per tal d'aturar aquest home salvatge, que ara per ara triomfa i està desitjós de ser igual com els déus. No, jo et dic que no li han de servir per a res ni la força ni la figura ni les armes magnífiques, que sens dubte romandran ben al fons d'una llacuna enterrades amb el fang. A ell mateix jo el cobriré amb sorra en abundància i li abocaré al voltant còdols a milers. I els aqueus no sabran on recollir els seus ossos: amb tant de llot el cobriré pel damunt. Allí hi haurà la seva tomba, i no li farà falta per a res cap munt de terra quan els aqueus l'enterrin».

Combat del foc i de l'aigua

Va parlar i, removent-se i alçant-se enlaire, es va llançar contra Aquil·leu fent borbollades d'escuma, de sang i de cadàvers. [325] L'onatge purpuri de la riuada que es precipitava per obra de Zeus es mantenia fort i intentava agafar el Pelida. Hera, molt temerosa per Aquil·leu, es va posar a cridar fort perquè el gran riu de remolins profunds no l'arrossegues, i tot seguit va dirigir la paraula a Hefest, el seu fill estimat: «Alça't, Camatort, fill meu, que nosaltres pensàvem que el Xantos voraginós era un rival teu en la batalla. Apa, ajuda'ns com més aviat millor i encén una gran flamarada. Jo, per la meva part, aniré a fer aixecar des de la mar un huracà violent del Zèfir i del Notos aclaridor del cel, que cremi els caps i les armes dels troians, portant-los un incendi funest. Tu socarrima els arbres de les ribes del Xantos i dintre llança-hi foc. I que no et faci recular amb paraules dolces com la mel o amb amenaces. No deturis la teva fúria, sinó que, quan jo t'ho digui amb un crit, aleshores atura el foc incansable».

Així va parlar, i Hefest va preparar un foc prodigiós. En primer lloc va calar foc a la plana i va cremar nombrosos cadàvers, que n'hi havia una colla, tots els dels qui Aquil·leu havia mort. Tota la plana es va assecar, i l'aigua cristal·lina es va estroncar.

Com quan el Bòreas tardorenc eixuga de sobte un camp de conreu inundat de poc; i el qui el treballa se n'alegra, així tota la plana es va assecar, i el foc va cremar els cadàvers. A més, Hefest va desviar cap al riu la flama resplendent: es van incendiar els oms, els salzes i els tamarius; [350] també va cremar el lotus, el jonc i la jónçara, que creixien abundantament a la vora dels bells corrents del riu. Patien les anguiles i els peixos, que en les clotades i en els bells corrents es capbussaven en tots sentits turmentats pel buf del molt enginyós Hefest. Cremava la força del riu, que cridant-lo pel nom li va dir: «Hefest, cap dels déus no pot igualar-te. Tampoc jo, quan treus foc d'aquesta manera, no lluitaria contra tu. Atura la lluita, i que el divinal Aquil·leu expulsí de pressa els troians de la ciutat. ¿De què em serveix aquest conflicte i aquest ajut?».

Va parlar socarrimat pel foc, mentre els bells corrents borbollejaven. Tal com bull una caldera per dins quan es fon el greix d'un porc ben alimentat, vessant amb fúria des de totes bandes, perquè sota hi ha llenya seca; així els bells corrents del riu flamejaven a causa del foc i l'aigua hi bullia. Ell no volia seguir cap endavant, sinó que estava aturat, car el buf de l'enginyós Hefest el turmentava amb violència. Aleshores a Hera, insistint molt, li va dir aquestes paraules alades: «Hera, ¿per què el teu fill ha atacat el meu corrent per danyar-me en comptes dels altres? Realment no sóc jo tan culpable com tots els altres que ajuden els troians. Jo m'aturaré, si tu m'ho demanes, però que s'aturi ell també. A més a més, jo et faré aquest jurament: no apartaré mai el dia funest dels troians ni quan tota Troia cremi [375] incendiada per la flama devoradora, en calar-hi foc els bel·licosos fills dels aqueus».

Tan bon punt Hera, la dea dels braços blancs, va sentir això, immediatament va dir a Hefest, el seu fill estimat: «Hefest, fill meu il·lustre, atura't. No està bé que un déu immortal pateixi d'aquesta manera per culpa dels humans».

Així va parlar, i Hefest va apagar l'incendi prodigiós. L'oneig va recular i va baixar cap al bell curs del riu.

La batalla dels déus

Tan aviat com la fúria del Xantos va ser apaivagada, aleshores els dos adversaris s'aturaren. Hera, malgrat la seva ira, els va contenir. Però entre els altres déus va caure una lluita pesada i dolorosa. En el seu cor bufava una opinió en dues direccions oposades. Van xocar entre ells amb un estrèpit enorme. La terra espaiosa va retrunyir, i el cel immens va fer sonar les trompetes. Zeus, assegut a l'Olimp, s'ho mirava, i el seu cor es va posar a riure del goig de veure que els déus entraven en conflicte. Llavors ja no romangueren gaire temps separats, perquè Ares, el perforador d'escuts de pell de bou, va començar en primer lloc a escometre Atena, que portava la llança de bronze, i li va dir paraules injurioses: «Mosca de gos, ¿per què empenys els déus a

una batalla amb una gosadia descarada, i el teu cor t'hi incita? ¿Que no et recordes del dia en què vas impulsar el Tidida Diomedes a ferir-me i tu mateixa, tenint a la mà una llança visible per tothom, me la vas engegar de dret contra mi i em vas fer una rascada a la meva pell formosa? Per això crec que ara et faré pagar el que em vas fer».

Havent parlat així, li va etzibar un cop a l'ègida amb franges, [400] esglaiadora, que ni el llamp de Zeus doblega. Ares, el tacat de sang, la hi va colpejar amb la seva pica llarga. Ella va recular i amb la seva mà robusta va agafar una pedra que era a terra, a la plana, una pedra negra, cantelluda i grossa, que uns homes d'abans la hi havien plantada perquè servís de fita d'una terra de conreu. Amb ella va ferir l'impetuós Ares en el coll, i els membres se li van desfer. Ell va caure i va ocupar un espai de set pletres.^[589] Els cabells se li empolsaren, i les armes van retrunyir al seu voltant. Pal·las Atena es va posar a riure i, tot vantant-se'n, li va dir aquestes paraules alades: «Poca-solta, no t'has adonat encara que em vanaglorio de ser més forta que tu, que intentes comparar-te amb mi pel que fa al coratge. D'aquesta manera podria satisfer les Erínies de la teva mare, ella, que, enutjada, medita desgràcies contra tu, perquè has abandonat els aqueus i defenses els troians insolents».

Havent parlat així, novament va girar els seus ulls brillants. Afrodita, la filla de Zeus, agafant la mà d'Ares, mentre sanglotava molt profundament, se'l va endur. Ell amb prou feines va refer les seves forces. Però Hera, la dea de braços blancs, quan la va veure, immediatament va dir a Atena aquestes paraules alades: «Alerta, filla de Zeus portador de l'ègida, infatigable, aquesta mosca de gos s'enduu un altre cop Ares, l'estrall dels mortals, de la lluita cruel entre la batussa. Així, doncs, persegueix-la».

Així va parlar, i Atena s'hi va llançar al darrere, mentre se n'alegrava en el seu cor. Tot escometent-la, li va colpir el pit amb la mà robusta. Allí mateix es desferen els genolls i el cor d'Afrodita. [425] Tots dos van quedar estesos a terra, nodridora de molts, i Atena, vantant-se'n, va dir aquestes paraules alades: «Tant de bo ara estiguessin així tots els protectors dels troians, quan lluiten contra els argius armats amb cuirassa, tan agosarats i temeraris com Afrodita, que ha vingut a ajudar Ares oposant-se al meu furor. D'aquesta manera nosaltres ja fa temps que hauríem posat fi a la guerra, destruint la ben bastida ciutadella d'Ílion».

Així va parlar, i Hera, la dea de braços blancs va somriure. D'altra banda, el poderós Sacsejador de la terra va dir a Apol·lo: «Febos, ¿per què estem distanciat nosaltres dos? No està bé, quan els altres ja han començat. Seria bastant vergonyós, si nosaltres tornem sense lluitar a l'Olimp, al palau de Zeus de paviment de bronze. Comença tu, que ets més jove pel que fa a l'edat. A mi no m'escauria, perquè he nascut abans i sé més coses. Ingnu, quin cor més desassenyat que tens. No et recordes ni tan sols dels mals que vam patir, nosaltres dos sols entre els déus, al voltant d'Ílion, quan durant un any vam anar a servir a sou pactat el noble Laomedont per ordre de Zeus. Ell en tenia el comandament i ens donava ordres. Per cert, que jo

vaig construir per als troians una muralla ampla i molt bella al voltant de la ciutat perquè fos indestructible, i tu Febos pasturaves bous banyuts i de potes tortes als cims del boscós Ida de molts replecs. Mes quan les estacions joioses acompliren el termini del pagament, [450] aleshores el terrible Laomedont ens retingué per la força tot el sou i ens acomiadà amb amenaces. Ens va amenaçar que ens lligaria els peus i més amunt les mans i que ens vendria en unes illes llunyanes; i ens assegurava que a tots dos ens tallaria les orelles amb el bronze. Ens en vam tornar amb l'ànim irritat, indignats pel sou que ens va prometre i que no ens va pagar. I ara a aquesta gent atorgues benefici i, en canvi, no intentes juntament amb nosaltres que els troians insolents morin ignominiosament de genollons, amb els seus fills i amb les seves esposes respectables».

Al seu torn, el sobirà Apol·lo, l'arquer, li va contestar: «Sacsejador de la terra, diries que no sóc assenyat, si combatia contra tu per uns mortals miserables, que, semblants a les fulles, de vegades floreixen amb una força com la flama, menjant el fruit de la terra, i de vegades es consumeixen sense vida. Apa, doncs, aturem aquesta lluita. Que es barallin ells tot sols».

Havent parlat així, novament es va girar. I és que li feia respecte arribar a les mans amb el germà del seu pare. En canvi, el va renyar molt la seva germana, la senyora de les feres, Àrtemis, la caçadora, i li va dir aquestes paraules injurioses: «Així, doncs, fuges, arquer, i deixes la victòria sencera a Posidó i li atorgues una glòria immerescuda. Neci, ¿per què tens un arc així, inútil com el vent? Que d'ara endavant jo no et senti, al palau del pare, [475] vanagloriar-te, com abans entre els déus immortals, que lluitaries obertament cara a cara amb Posidó».

Així va parlar, i l'arquer Apol·lo no li va respondre ni paraula. En canvi, la respectable esposa de Zeus, enutjada, va increpar la que porta fletxes a la mà amb paraules injurioses: «¿Com? ¿I tu no estàs desitjosa, gossa desvergonyida, d'enfrontar-te amb mi? Jo et resultaré dura si t'oposes a la meva fúria, tot i que portis l'arc i que Zeus t'hagi fet lleona per a les dones i t'hagi concedit matar la que vulguis. Veritablement, és millor occir feres i cérvols salvatges a les muntanyes que no pas lluitar amb violència contra els qui són més forts. Tanmateix, si vols assabentar-te en què consisteix la guerra, endavant, perquè sàpigues bé en quina mesura sóc més forta que tu, ja que oposes contra mi la teva fúria».

Va parlar, i amb l'esquerra li va agafar les dues mans pel canell, i amb la dreta li va treure de les espatlles l'arc, amb el qual la va colpejar a les orelles. Mentre l'una somreia, l'altra es girava d'una banda a l'altra i li queien a terra les sagetes rabents. Tota plorosa, la dea va fugir amb el cap cot, com una coloma, que per culpa d'un falcó vola cap al seu amagatall en una roca balmada, ja que no era pas el seu destí ser atrapada. D'aquesta manera es va escapolir plorant i allí va deixar l'arc. I el missatger Hermes Argifontes va dir a Leto: «Leto, amb tu jo no lluitaré pas. És perillós combatre amb les esposes de Zeus apleganúvols. Al contrari, entre els déus immortals vanta't, ben satisfeta, [500] d'haver-me guanyat gràcies a la teva força poderosa».

Així va parlar, i Leto va arreplegar l'arc corbat i les sagetes que havien caigut escampades en un remolí de pols. Ella, després d'haver recollit l'arc de la seva filla, se'n va anar un altre cop. Quan la noia va arribar a l'Olimp, als estatges de paviment de bronze, es va asseure tot plorant als genolls del seu pare i el seu vestit immortal li tremolava damunt el seu cos. El seu pare, el Crònida, la va abraçar i li va preguntar somrient dolçament: «¿Quin dels Urànides t'ha tractat així, filla meva, sense raó, com si haguessis fet alguna cosa dolenta a la vista de tothom?».

Al seu torn, la sorollosa Àrtemis, la de bella corona, li va contestar: «M'ha pegat la teva esposa, pare, Hera la dels braços blancs».

Aquil·leu davant Ílion

D'aquesta manera es van dir entre ells dos aquestes paraules. Per la seva banda, Apol·lo va entrar dins la sagrada Ílion, ja que el preocupava la muralla d'aquesta ciutat ben bastida, no fos que, aquell dia, els dànaus no la destruïssin contra el destí. Els altres déus sempiterns se'n van anar cap a l'Olimp, els uns enutjats i els altres satisfets. S'assegueren vora el pare negrenúvol. Mentrestant, Aquil·leu anava exterminant troians, tant homes com cavalls d'un sol unglot. Com quan el fum d'una ciutat encesa, pujant, arriba fins al cel —i és la ira dels déus la qui ha desencadenat l'incendi—, i provoca sofriments a tothom i porta el dol a molts, d'aquesta manera Aquil·leu ocasionava malestar i aflicció als troians. [525]

L'ancià Príam, dret dalt la torre divina, va veure el monstruós Aquil·leu. Els troians s'escapaven de la seva escomesa tot fugint-ne ràpidament, però no hi havia possibilitat de repel·lir-lo. Príam, planyent-se'n, de dalt de la torre va baixar a terra i va apressar els guardians de vora la muralla dient-los: «Tingueu les portes obertes amb les mans, fins que entrin a la ciutat els guerrers que fugen, perquè Aquil·leu, que els persegueix, és ben a prop. I em penso que ara això serà el desastre. Tan bon punt es refugiïn dins la muralla i tinguin uns moments de respir, tanqueu els batents sòlidament ajustats. I és que tinc por que aquest home funest no ens entri dins la muralla».

Així va parlar, i ells van fer córrer les barres i van obrir les portes. Així, obertes de bat a bat, van ser la llum de la salvació. Aleshores Apol·lo va saltar al seu encontre per salvar els troians del desastre. Ells, morts de set i empolegats, s'escapolien de dret cap a la ciutat i cap a l'elevada muralla des de la plana. Aquil·leu els perseguia ferotgement amb la llança. Una ràbia terrible constantment dominava el seu cor; i és que desitjava aconseguir la glòria.

Aleshores els fills dels aqueus ja haurien capturat Troia d'altres portes si Febos Apol·lo no hagués incitat el divinal Agènor, fill d'Antènor, un home irreprotxable i esforçat. Li va infondre ardiment en el seu cor, i ell mateix es va posar al seu costat,

per protegir-lo dels braços feixucs de la mort, recolzat en una alzina i tot cobert d'una boira espessa. Agènor, tan bon punt va veure Aquil·leu, devastador de ciutats, [550] es va aturar, i, mentre l'esperava, el seu cor rumiava molts pensaments. Es va irritar i va dir al seu cor magnànim: «Ai de mi, si m'escapolís per on els altres fugen, aterrits per l'intrèpid Aquil·leu, fins i tot així m'agafaria i em degollaria com un covard. I si deixés que aquests fossin escamesos pel Pelida Aquil·leu, i jo fugís amb les meves cames cap a un altre lloc, lluny de la muralla, cap a la plana d'Ílion per tal d'arribar a les valls de l'Ida i d'amagar-me entremig dels matolls, aleshores a la tarda, després d'haver-me banyat en el riu i d'haver-me refrescat de la suada, tornaria cap a Ílion. Però ¿per què el meu cor em fa aquests raonaments? Tinc por que Aquil·leu no em vegi que m'escapoleixo des de la ciutat cap a la plana i que empaitant-me m'atraci amb els seus peus àgils. Després ja no serà possible evitar la mort i la parca, ja que ell és massa fort per damunt dels altres humans. ¿I si li planto cara davant la ciutat? També ell té una pell vulnerable al bronze esmolat i té una sola vida, i la gent diu que és mortal. Amb tot, és el Crònida Zeus qui li atorga la glòria».

Havent parlat així, ajupit esperava Aquil·leu, i el seu cor audaç l'impulsava a combatre i a lluitar. Com una pantera surt del bosc profund a l'encontre del caçador i en el seu cor res no tem ni la preocupa, quan sent el bordar dels gossos; [575] i encara que el caçador se li avanci i la fereixi de prop o de lluny, tanmateix ella, fins i tot traspasada per la llança, no renuncia al seu coratge abans de batre's cos a cos o bé ser abatuda; d'aquesta manera el fill del noble Antènor, el diví Agènor, no volia fugir abans d'haver temptejat Aquil·leu. Ell va posar al davant l'escut rodó per tot arreu, el va apuntar amb la llança i li va dir amb veu forta: «Sens dubte, Aquil·leu il·lustre, en el teu cor tens l'esperança que en aquest dia d'avui destruiràs la ciutat dels troians altius. Ingenu, encara caldrà passar moltes penalitats per ella. I és que dintre som nombrosos i esforçats els guerrers que defensem Ílion en favor dels nostres pares, de les esposes i dels fills. Aquí tu seguiràs el teu destí, encara que siguis un combatent terrible i esforçat».

Va parlar, i li va tirar la llança punxeguda amb la seva mà robusta. Va tocar-lo a la cama, sota el genoll, i no va fallar. La gambera d'estany, feta de poc, va ressonar d'una manera espantosa. Amb tot, el bronze va rebotar i no la va traspasar, perquè el van aturar els regals del déu. El Pelida, a continuació, es va llançar contra Agènor, semblant a un déu. Això no obstant, Apol·lo no li va permetre aconseguir la glòria, sinó que li va arrabassar el contrincant. El va cobrir amb una boira espessa i el va fer sortir de la batalla perquè se'n tornés tranquil. D'altra banda, mitjançant un engany mantenia el Pelida lluny de l'exèrcit. I és que l'Arquer, fent-se en tot semblant a Agènor, se li [600] va posar al davant, just als peus d'Aquil·leu, el qual es va llançar a perseguir-lo amb les seves cames. Aquest, per la plana productora de blat, perseguia el qui li corria al davant a no gaire distància i el feia girar vora el riu Escamandre de remolins profunds. Apol·lo l'atreia amb astúcia per tal que constantment mantingués l'esperança que l'atraparia amb les seves cames. Mentrestant, els altres troians, fugint

en massa, van arribar contents a la ciutat, que es va omplir dels qui s'escapolien. Ni tan sols gosaren esperar els uns als altres fora de la ciutat i de la muralla per saber qui s'havia escapat i qui s'havia mort en la lluita, sinó que s'escamparen precipitadament per la ciutat tots aquells que havien estat salvats per les seves cames i els seus genolls.

CANT XXII

La mort d'Hèctor

Aquil·leu davant Ílion

Havent fugit com cervatells, dins la ciutat es refrescaven de la suada, bevien i apaivagaven la set tot recolzant-se als bells parapets. Mentrestant, els aqueus van apropar-se a la muralla amb els escuts posats a les espatlles. Hèctor, però, l'havia obligat el destí fatal a romandre allí, davant la ciutat i les portes Escees. Llavors Febos Apol·lo digué al Pelida: «Fill de Peleu, ¿per què em persegueixes amb les teves cames lleugeres, tu, que ets un mortal, a mi, un déu imperible? No t'has adonat que jo sóc un déu i t'obstines en el teu furor sense parar. No et preocupa gens la lluita amb els troians, que has foragitat i que segurament ja s'han tancat a la ciutat, mentre tu has reulat fins aquí. No em mataràs pas, perquè jo no estic destinat a la mort».

Molt enutjat, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «M'has enredat, Arquero, el més funest de tots els déus, per haver-me fet apartar de la muralla cap aquí. Molts ja haurien mossegat la terra amb les dents abans d'arribar a Ílion. Ara, en canvi, m'has privat d'una glòria immensa i a ells els has salvat fàcilment, ja que no tems gens la revenja en el futur. Prou que em venjaria de tu, si en tingués la possibilitat».

Príam i Hècabe pregunten a Hèctor que entri dins la ciutat

Havent parlat així, es dirigia cap a la ciutat tenint pensaments arrogants. Llançant-se com un cavall guanyador a la cursa amb el carro, que corre rabent per la plana, així Aquil·leu movia veloçment les cames i els genolls.

L'ancià Príam va ser el primer que el va veure amb els seus ulls [25] com corria de pressa per la plana, brillant com l'estel que arriba a la tardor,^[590] els raigs del qual es mostren resplendents entre les estrelles en la foscor de la nit. L'anomenen Gos d'Orió.^[591] És l'estel més brillant, però resulta un senyal pernicios i porta moltes febres als miserables mortals. Així, mentre corria, li brillava el bronze al voltant del pit. El vell es va posar a gemegar i, alçant les mans enlaire, es va colpejar el cap. Va començar a cridar fort tot plorant i suplicant el seu fill estimat, que s'havia quedat davant les portes, perquè desitjava d'una manera desmesurada lluitar amb Aquil·leu. L'ancià aixecava els braços i li deia paraules desoladores: «Hèctor, fillet meu, no esperis aquest home tot sol i lluny dels altres perquè tu, abatut pel Pelida, no segueixis ràpidament el teu destí, ja que ell és molt més fort que tu, infeliç. Tant de

bo fos tan estimat pels déus com ho és per mi. Els gossos i els voltors se'l crusprien ben de pressa, estès a terra. Certament el dolor terrible marxaria de les meves entranyes. Ell m'ha deixat privat de molts fills esforçats, matant-los o bé venent-los en illes llunyanes. I ara mateix no sóc capaç de veure ni Licàon ni Polidor,^[592] els dos fills que em va infantar Laòtoe, noble entre les esposes, enmig dels troians que s'han tancat a la ciutat. Si estan sans i estalvis al campament dels aqueus, ja els alliberarem després a canvi de bronze i d'or. Aquí dintre n'hi ha molt, [50] ja que el vell Altes,^[593] de nom il·lustre, en va donar molt com a dot a la seva filla. Però si ja han mort i són a la mansió d'Hades, tindrem una gran pena en el cor tant jo com la seva mare, que els vam portar al món. Per a la resta dels qui lluiten, el dol serà més breu, si és que tu no mors abatut per Aquil·leu. Apa, entra dins la muralla, fill meu, perquè salvis els troians i les troianes i no atorguis la gran glòria al Pelida ni tu mateix perdís la pròpia vida. Compadeix-te de mi, que encara tinc seny, malaurat. A mi, el pare Crònida, al llindar de la meva vellesa, em consumirà en un destí penós, després d'haver vist moltes desgràcies, fills morts a la batalla, filles captives, cambres destruïdes, infants petits precipitats a terra en un carnatge terrible i nores arrossegades per les mans funestes dels aqueus. A mi mateix, finalment, els gossos carnívors m'estiraran fins a la primera de les portes, tan bon punt algú em colpegi de prop o em dispari de lluny amb el bronze esmolat i em llevi la vida dels membres. Precisament seran aquells gossos guardians del meu palau que jo vaig criar vora la meva taula els que, inquiets en el seu cor, jauran als vestíbuls després d'haver begut la meva sang. A un jove li escau jeure mort per obra d'Ares, travessat pel bronze punxegut. Encara que sigui mort, tot el que ensenyi és bell. En canvi, quan els gossos desfiguren la testa i la barba blanquinoses i les vergonyes d'un home vell, [75] això és el més trist per als mortals miserables».

Va parlar l'ancià, i amb les mans s'estirava els cabells grisos i se'ls arrancava del cap, mes no podia convèncer el cor d'Hèctor. La seva mare, al seu torn, des de l'altre costat plorava feta un devesall de llàgrimes i amb una mà es va discordar la pitrera i amb l'altra va alçar el pit. I mentre vessava llàgrimes li va dir aquestes paraules alades: «Hèctor, fill meu, respecta aquest pit i tingues pietat de mi, si en temps passat te'l vaig acostar aquest pit per fer-te oblidar el plor. Recorda-te'n, fill meu, i des de dins la muralla estant repel·leix aquest home funest i no t'avancis a plantar-li cara, malaurat. Si et mata, jo no et podré plorar sobre el llit, plançó estimat, que et vaig infantar, ni tampoc la teva esposa, aconseguida amb un bon dot. Molt lluny de nosaltres, vora les naus, se't cruspiran els gossos dels argius».

Vacil·lació d'Hèctor

Així tots dos parlaven al seu fill plorant i suplicant amb insistència. I no convencien el cor d'Hèctor, sinó que ell esperava el monstuós Aquil·leu que se li acostava. Com una serp de muntanya espera un home en el seu cau després d'haver menjat verins funestos; li penetra una ràbia espantosa i, recargolant-se en el seu cau, l'esguarda terriblement; així Hèctor, amb un furor inextingible, no es feia enrere després d'haver recolzat l'escut resplendent a la torre elevada. Tot irritat va dir al seu cor magnànim: «Ai de mi, si traspasso les portes i la muralla, en primer lloc em farà retrets Polidamant, [100] que m'ha invitat a guiar els troians cap a la ciutat aquesta nit maleïda en què el divinal Aquil·leu s'ha alçat. Tanmateix, jo no li n'he fet cas, i hauria estat molt millor seguir el seu consell. En canvi, ara que he fet perdre l'exèrcit per la meva imprudència, tinc vergonya que davant els troians i les troianes que arrossegueu els peuples algú altre, inferior a mi, em digui: "Hèctor, refiat en la seva força, ha fet perdre l'exèrcit". Així parlaran. Per a mi hauria estat molt millor aleshores o bé enfrontar-me a Aquil·leu i tornar després d'haver-lo matat, o bé morir honorablement a les seves mans davant la ciutat. I si, després d'haver deixat a terra l'escut bollat i el casc resistent i d'haver recolzat la llança a la muralla, me n'anés vers l'irreprotxable Aquil·leu i m'hi presentés tot prometent-li que Hèlena i amb ella totes les riqueses, que Alexandre es va endur cap a Troia a les còncaves naus i que va ser el començament de la discòrdia, seran lliurades als Atrides perquè se les emportin i que al mateix temps repartiré entre els aqueus tot el que la ciutat guarda. I més endavant, entre els troians, puc prendre jurament als ancians que no amagaran res i que repartiran en dos munts tota la riquesa que conté la ciutat estimada. Però ¿per què el meu cor té aquests dubtes? No, no, que si hi vaig a fer-li súplices, ell no em tindrà pietat ni em respectarà, sinó que em matarà tan desarmat com una dona, quan jo m'hagi tret les armes. [125] Tanmateix, ara no és possible discutir amb ell a partir de l'alzina o de la roca^[594] allò que diuen un xicot i una noia, tal com ho raonen un xicot i una noia entre ells. És preferible que ens abraonem en un combat com més aviat millor. Sapiguem a qui dels dos l'Olímpic concedeix la glòria».

Hèctor és perseguit per Aquil·leu

Així anava rumiant i, mentre esperava, se li va acostar Aquil·leu, semblant a Eniali, el guerrer de casc impetuós, fent vibrar a l'espatlla dreta la pica de freixe del Pèlion. Al seu voltant brillava el bronze semblant a l'espurneig del foc encès o del sol naixent. A Hèctor, quan el va veure, li va agafar por. I ja no va gosar romandre allí, sinó que va deixar les portes enrere i se'n va anar fugint. El Pelida l'escometia refiat en els seus peus lleugers. Com un falcó a la muntanya, el més veloç dels voladors, fàcilment es llança rere la tímida coloma; ella fuig de sota les seves urpes, però ell, xisclant-li agudament de prop, l'empaita sense parar i el seu cor l'incita a agafar-la;

així Aquil·leu volava de dret enardit, mentre Hèctor corria al peu de la muralla i movia els seus àgils genolls. Van passar de pressa vora la talaia i la figuera borda doblegada pel vent, sempre per sota la muralla, a la part de fora, pel camí de carro. Van arribar a dues deus d'aigua de bell corrent, on brollen les dues fonts de l'Escamandre voraginós. De l'una raja aigua calenta, i al seu voltant s'aixeca un fum com si fos el d'un foc encès; [150] de l'altra, a l'estiu, surt aigua semblant a la calamarsa o a la neu gelada o al cristall del glaç. Allí, tocant a les dues fonts, hi havia ben a prop uns espaiosos safareigs de pedra, magnífics, on rentaven els vestits resplendents les esposes i les belles filles dels troians, en temps de pau, abans que arribessin els fills dels aqueus. Tots dos hi van passar a la vora, l'un escapolint-se i l'altre al seu darrere perseguint-lo. Al davant fugia un que era valent, però l'encalçava rabent un que ho era molt més, perquè no era pas una víctima d'un sacrifici o una pell de bou el que volia aconseguir, coses que solen ser premis en les curses dels homes, sinó que corria per la vida d'Hèctor domapoltres. Com quan cavalls guanyadors d'un sol unglot corren molt de pressa al voltant de les fites; i a terra hi ha un gran premi, un tríode o una dona, en honor d'un home mort; així amb peus veloços ells dos van donar la volta tres vegades a la ciutat de Príam. Tots els déus se'ls miraven. Entre ells va començar a parlar el pare dels homes i dels déus: «Ah, que me n'és, d'estimat, l'home que amb els meus ulls veig que és perseguit al voltant de la muralla. El meu cor s'angunieja per Hèctor, que tantes cuixes de bous m'ha cremat als cims de l'Ida de molts replecs, així com també altres vegades al capdamunt de la ciutadella. I ara el divinal Aquil·leu el persegueix al voltant de la ciutat de Príam amb els peus lleugers. Apa, vinga, penseu-hi, déus, i mediteu si l'hem de salvar de la mort o bé si ja el [175] deixarem morir a mans del Pelida Aquil·leu, encara que sigui valent».

Al seu torn, li va respondre Atena, la dea d'ulls d'òliba: «Pare negrenúvol, el del llamp lluminós, ¿què has dit? ¿Novament vols apartar de la mort dolorosa aquest home mortal, des de molt de temps abocat al seu destí? Fes-ho, però tots els altres déus no ho aprovem».

Contestant-li, Zeus apleganúvols va dir: «Asserena't, Tritogenia, filla meva. No he parlat amb cor sincer i vull ser-te complaent. Actua com sigui el teu disseny i no en desisteixis».

Havent parlat així, va incitar Atena, encesa des d'abans, que va baixar volant dels cims de l'Olimp.

Intervenció d'Atena

L'àgil Aquil·leu empaitava Hèctor sense parar i no el deixava de petja. Com quan un gos, a la muntanya, persegueix un cadell de cérvol, fent-lo fora del jaç per valls i per

barrancs, i encara que s'amagui ajupit sota un matoll, no para de córrer seguint-li les petjades fins que el troba, així Hèctor no esquivava el Pelida de peus lleugers. Cada cop que es llançava cap a les portes Dardànies per acostar-s'hi, al peu de les torres ben construïdes, per si els de dalt el protegien amb els seus trets, Aquil·leu li passava al davant i el desviava cap a la plana i era ell el qui constantment corria volant arran de la ciutat. Com en un somni no es pot atrapar el qui fuig, ni aquest pot escapar-se-li del qui li corre al darrere; [200] així Aquil·leu, amb les seves cames, no era capaç d'agafar-lo ni l'altre d'esquivar-lo. ¿I com Hèctor hauria pogut escapolar-se de les parques de la mort, si Apol·lo no se li hagués acostat per última i darrera vegada per donar-li força i unes cames lleugeres? El diví Aquil·leu feia senyals als guerrers amb el cap i no permetia disparar contra Hèctor amargs projectils, no fos que algú, tocant-lo, aconseguís la glòria i hi arribés en segon lloc. Però, quan van arribar a les fonts per quarta vegada, aleshores el pare dels déus va desplegar la balança d'or i hi va posar dues parques de la mort molt dolorosa, la d'Aquil·leu i la d'Hèctor domapoltres. La va aixecar agafant-la pel mig. Es va inclinar el dia fatal d'Hèctor i va baixar a l'Hades. Aleshores Febos Apol·lo el va abandonar. Atena, la dea d'ulls d'òliba, es va dirigir vers el Pelida i, plantant-se-li al costat, li va dir paraules alades: «Ara, il·lustre Aquil·leu, favorit de Zeus, tinc l'esperança que nosaltres dos hem de portar una gran glòria a les naus dels aqueus, després d'haver liquidat Hèctor, encara que sigui insadollable de combat. Ara ja no és possible que es faci escàpol de nosaltres ni encara que s'hi esforcí molt l'arquer Apol·lo, recargolant-se als peus de Zeus portador de l'ègida. Així, doncs, atura't i respira, que jo ja me li acostaré i el convenceré que lluiti cos a cos amb tu».

Així va parlar Atena, i ell li va fer cas i es va alegrar en el seu cor. Es va quedar dret recolzant-se en la llança de freixe de punta de bronze. [225] Ella el va deixar i va anar a buscar el diví Hèctor, fent-se semblant a Deífob en el posat i en la veu forta. Plantant-se-li al costat, li va dir aquestes paraules alades: «Benvolgut germà, veritablement el ràpid Aquil·leu t'acuita molt perseguint-te amb els peus lleugers al voltant de la ciutat de Príam. Apa, doncs, aturem-nos, esperem-lo i defensem-nos».

Al seu torn, el gran Hèctor de casc tremolós li va dir: «Deífob, certament abans m'eres de molt el més estimat dels germans, dels fills que engendraren Hècabe i Príam. Ara, però, penso estimar-te encara més en el meu cor, ja que, quan m'has vist amb els teus ulls, has gosat sortir de la muralla per la meva causa, mentre que els altres s'han quedat dintre».

Atena, la dea d'ulls d'òliba, li va respondre: «Benvolgut germà, el pare i la venerable mare, l'un rere l'altre, agafats als meus genolls, i també, tot al voltant, els companys m'han pregat molt que m'hi quedés. Talment estan tots espantats. Però, en el meu interior, un sentiment lúgubre afligia el meu cor. Ara, tanmateix, tots dos enardits anem de dret a combatre i que no hi hagi gens ni mica estalvi de llances, per tal que veiem o bé si Aquil·leu ens mata i s'emporta les despulles sangonoses cap a les naus balmades o bé si ell és subjugat per la teva pica».

El combat

Havent parlat així, Atena se l'endugué amb astúcia. Quan ja eren a prop, avançant l'un contra l'altre, el gran Hèctor de casc tremolós va dir en primer lloc: «Ja no m'escapoliré de tu, fill de Peleu, com [250] les tres vegades que fins ara he fugit de tu al voltant de la gran ciutat de Príam sense gosar esperar la teva escomesa. Al contrari, ara el meu ànim m'incita a afrontar-te. O et mataré o jo seré mort. Apa, doncs, invoquem els déus com a testimonis. Ells seran els millors garants i avaladors dels nostres acords. Jo no t'ultratjaré cruelment, si Zeus m'atorga la victòria i et llevo la vida, sinó que, tan aviat com t'hagi tret les armes il·lustres, Aquil·leu, tornaré el teu cadàver als aqueus. Tu actua també així».

Mirant-se'l amb un esguard ferreny, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «Hèctor imperdonable, no em parlis de pactes. Com no hi ha juraments lleials entre els lleons i els homes, ni tenen un cor amb els mateixos sentiments els llops i els anyells, sinó que contínuament rumien mals l'un contra l'altre, així tampoc no és possible que tu i jo siguem amics. No hi haurà juraments entre nosaltres dos almenys fins que un de tots dos, en caure, sadolli de sang l'infatigable Ares. Recorda't del teu ardiment. Ara més que mai cal que siguis un combatent valent i esforçat. Ja no tens escapatòria. Aviat Pal·las Atena t'abatrà amb la meva llança. Ara pagaràs totes les penes dels meus companys que tu has matat enfurit amb la pica».

Va parlar i, brandant la llança d'ombra allargada, la hi va tirar. Tanmateix, l'il·lustre Hèctor, en veure-la venir de front, la va esquivar. Així que se n'adonà, es va ajupir. La pica de bronze li va volar per damunt [275] i es va clavar a terra. Pal·las Atena la va agafar i novament la va donar a Aquil·leu sense que Hèctor, pastor de guerrers, se n'adonés. Aleshores Hèctor va dir a l'irreprotxable Pelida: «Has fallat, i és que, Aquil·leu semblant als déus, res no sabies del meu destí per revelació de Zeus. I prou que tu ho afirmaves. En realitat, ets un xerraire i un forjador de mentides perquè jo et tingui por i m'oblidi de la meva fúria i del meu coratge. No em clavarà la pica a l'espatlla mentre jo fujo, sinó que, enardit, enfonsa-me-la de dret en el pit, si una deïtat t'ho concedeix. Però ara evita la meva llança de bronze. Tant de bo penetri tota sencera en el teu cos. Per als troians, la guerra seria molt més lleu, si tu et morissis, perquè, per a ells, ets tu el turment més gros».

Va parlar i, brandant la pica d'ombra allargada, la hi va tirar. Va tocar el Pelida al mig de l'escut i no va fallar. La pica va rebotre lluny de l'escut. Hèctor s'irrità pel fet que el seu veloç projectil li fugís endebades de la mà. Es va quedar abatut i no tenia cap altra pica de freixe a mà. Va reclamar Deífob d'escut resplendent, cridant-lo en veu alta. Li demanava la llança llarga, però ell no era gens a prop. Hèctor ho va comprendre en el fons del seu cor i va dir: «Ai, veritablement els déus m'han cridat a la mort. I és que jo em pensava que l'heroi Deífob era al meu costat. Però ell és dins la muralla, i, a mi, Atena m'ha enganyat. Ara la mort cruel ja és a prop de mi i no allunyada. [300] No hi ha remei. Certament, des de fa temps, això era el més plaent a

Zeus i a l'arquer fill de Zeus, els quals benèvolts em protegien. Ara m'arriba el destí. Però almenys que no mori sense lluita ni glòria, sinó fent alguna cosa important perquè també se n'assabentin les generacions futures».

La mort d'Hèctor

Havent parlat així es va treure l'espasa punxeguda, que al costat li penjava grossa i massissa. Va fer un salt encongint-se, com una àguila d'alta volada que es dirigeix cap a la plana a través de núvols foscos per agafar un anyell tendre o una llebre esporuguida. D'aquesta manera Hèctor el va atacar brandint una espasa punxeguda. Aquil·leu el va escometre i va omplir el seu cor d'una fúria ferotge. Per davant es va cobrir el pit amb un escut bell i ben treballat, mentre es movia amb el casc lluent de quatre cimeres, al voltant del qual voleiaven les crins d'or que Hefest havia posat espesses a cada cimera. Tal com avança entre les estrelles en la foscor de la nit l'estel del vespre, que és l'astre més bell que hi ha al cel, així sortia una lluïssor de la punta de la pica ben esmolada que Aquil·leu brandava a la mà dreta, rumiant la ruïna per al diví Hèctor i observant per on el bell cos cediria millor. Tota la seva persona la cobrien les belles armes de bronze que havia tret a l'intrèpid Pàtrocle després d'haver-lo matat. Només se li veia el lloc per on les clavícules separen el coll de les espatlles, la gorja, on la pèrdua de la vida és rapidíssima. [325] Allí, mentre l'atacava enardit, el ferí amb la pica el diví Aquil·leu. La punta li travessà totalment el coll tendre, però la llança de freixe feixuga pel bronze no li va tallar la tràquea de tal manera que li va poder dir alguna cosa tot contestant les seves paraules. Va caure a la pols, i el diví Aquil·leu se'n gloriava: «Hèctor, quan desarmaves Pàtrocle, potser t'imaginaves que estaves salvat i, de mi, no te'n preocupaves gens, perquè jo no era a prop, infeliç. Però lluny d'ell, al darrere, a les còncaves naus quedava un defensor molt més valent, i aquest sóc jo, que t'he desfet els genolls. A tu els gossos i les aus t'arrossegaran ignominiosament; en canvi, a ell, els aqueus li retrans honors fúnebres».

Afeblit, Hèctor de casc tremolós li va respondre: «T'ho demano per la teva vida, pels teus genolls i pels teus pares, no permetis que els gossos em devorin vora les naus dels aqueus, sinó accepta bronze i or en abundància com a dons que el pare i la venerable mare t'oferiran per endur-se a casa el meu cos per tal que a mi, un cop mort, em facin partícip del foc els troians i les esposes dels troians».

Mirant-se'l amb un esguard ferreny, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «Gos, no em supliquis pels genolls ni pels pares. Tant de bo la meva fúria i el meu coratge m'impulsessin a fer bocins la teva carn i a menjar-me-la crua per tot el que has fet. No hi ha ningú que pugui apartar els gossos del teu cap, ni encara que em portessin aquí a pesar rescats infinits ni deu vegades ni fins i tot vint vegades i també me'n prometessin d'altres, [350] ni encara que el Dardanida Príam manés rescatar-te a preu

d'or, ni fins i tot així la teva venerable mare, posant-te en un llit, et plorarà, ella que et va infantar, sinó que els gossos i les aus se't cruspiran tot sencer».

Hèctor de casc tremolós moribund li va respondre: «A mesura que et vaig mirant et reconec prou bé i, és clar, no t'havia de convèncer, perquè en el teu interior el cor és de ferro. Amb tot, vigila ara que no esdevinguis motiu d'ira dels déus aquell dia en què, a les portes Escees, Paris^[595] i Febos Apol·lo et matin, per molt valent que siguis».

Havent parlat així, el final de la mort el va cobrir. La seva ànima, volant des dels seus membres, se'n va anar cap a l'Hades lamentant el seu destí i abandonant el seu vigor i la seva joventut. Quan ja era mort el diví Aquil·leu va dir: «Mor, que jo acceptaré el meu destí en el moment que Zeus i els altres déus immortals vulguin que jo fineixi».

Va parlar i va arrencar la pica de bronze del cadàver. La va posar a part i li va treure de les espatlles les armes de bronze, totes sangonoses. Els altres fills dels aqueus van córrer al seu voltant i contemplaren l'estatura i la bellesa admirable d'Hèctor. Ningú no se li atansava sense donar-li un cop. Cadascú es mirava l'altre company que tenia al costat i li deia així: «Renoï, és molt més tou aquest Hèctor, en deixar-se palpar, que no pas quan calava foc ardent a les naus».

Així parlava cadascú i acostant-se-li el colpejava. [375] Tan bon punt el diví Aquil·leu de peus lleugers el va desarmar, posant-se dret entre els aqueus, els va dir: «Companys, cabdills i capdavanters dels argius, ja que els déus m'han concedit abatre aquest home, que ha causat molts més sofriments que no pas tots els altres junts, anem a la ciutat, fem una temptativa al seu voltant amb les armes, perquè ens assabentem del projecte que encara tenen, si abandonaran la ciutat enlairada, ara que aquest ha caigut, o bé si desitgen romandre-hi, encara que Hèctor ja no hi sigui. Però ¿per què el meu cor té aquests dubtes? Vora les naus roman insepult i sense plors el cos de Pàtrocle. No l'oblidaré mentre convisqui amb els vius i se'm moguin els genolls. I encara que a l'Hades hom no es recordi dels morts, jo encara mantindré allí el record del meu benvolgut amic. Apa, ara, fills dels aqueus, tornem cap a les naus balmades, mentre cantem un peà, i emportem-nos-el. Hem aconseguit una gran glòria: hem matat Hèctor, el qual els troians a la ciutat honoraven com un déu».

Va parlar i meditava accions ultratjoses contra el diví Hèctor. Va foradar-li per darrere els tendons d'ambdós peus des del turmell cap al taló i hi va fer passar corretges de pell de bou. El va fermar al carro i va deixar que li arrossegues el cap. Muntà al carro, arreplegà les armes il·lustres i fujetejà els cavalls perquè arrenquessin. Ells, de bon grat, fugiren volant. [400] Mentre el cadàver era arrossegat, es va produir una polseguera, i al voltant li voleiaven els cabells negres. El seu cap, abans encantador, ara romania tot dins la pols. Aleshores Zeus el va lliurar als seus enemics perquè l'ultratgessin en la seva terra pàtria.

El dol dels troians

Mentre la seva testa s'empolsava tota, la seva mare s'arrencà els cabells, s'apartava lluny d'ella el vel de dol i, tot mirant el seu fill, es va posar a gemegar. També el seu pare feia uns planys dignes de llàstima; i al seu voltant la gent era dominada pel lament i pel plor a través de tota la ciutat. Tot plegat semblava com si l'alterosa Ílion fos consumida pel foc de dalt a baix. El poble amb prou feines retenia el vell sanglotejant, frisós de sortir fora de les portes Dardànies. A tots suplicava rebolcant-se en el fang i anomenant cada home pel seu nom: «Aparteu-vos, amics, i, encara que us preocupi, deixeu-me sortir sol de la ciutat i anar a les naus dels aqueus. Demanaré a aquest home orgullós i violent si respecta la meva edat i s'apiada de la meva vellesa. També ell té un pare semblant, Peleu, que el va engendrar i criar perquè fos la ruïna dels troians. Però d'entre tots és a mi a qui ha provocat més sofriments, perquè m'ha matat molts fills a la flor de l'edat, per tots els quals jo no ploro tant, encara que me'n dolgui, com per un de sol, Hèctor, pel qual l'aguda pena em precipitarà a l'Hades. [425] Tant de bo hagués mort als meus braços. Així ens hauríem satisfet plorant i gemegant tant la seva mare, que el va infantar, com jo mateix».

Així va parlar tot lamentant-se. Els ciutadans també sanglotejaven. Entre les troianes, Hècabe inicià el plor de dol: «Fill meu, que desgraciada sóc. ¿Per què viuré sofrint terriblement el meu destí, un cop mort tu? Nit i dia eres per a mi motiu d'orgull a la ciutat i també la salvació per a tota la població, per als troians i troianes, que t'honoraven com un déu. I és que tu, essent viu, per a ells eres una glòria immensa. Ara, en canvi, la mort i la parca et posseeixen».

Així parlava plorosa. I encara no en sabia res l'esposa d'Hèctor. I és que cap missatger digne de confiança encara no se li havia presentat per anunciar-li que el seu marit esperava fora de les portes, sinó que al fons de l'enlairat casalicí teixia una tela doble de porpra i hi brodava flors de colors. Havia ordenat a les criades del palau, de bells rínxols, que posessin al foc un gran trípede per preparar un bany calent per a Hèctor, quan tornés del combat. Infeliç, no sabia que molt lluny del bany Atena, la d'ulls d'òliba, l'havia abatut a mans d'Aquil·leu. Això no obstant, va sentir el plor i els gemecs que arribaven des de la torre. Es commogueren els seus membres i la llançadora li caigué a terra. A les criades de bells rínxols, de nou els digué: «Aquí, que dues em segueixin per veure què passa. [450] He sentit la veu de la meva digna sogra. Dins de mi mateixa, en el pit, el cor em salta a la boca, i per baix els genolls se'm gelen. Alguna desgràcia hi deu haver prop dels fills de Príam. Tant de bo no arribi a la meva oïda la notícia. Tinc una por terrible que el diví Aquil·leu, després d'haver barrat el pas a l'audaç Hèctor, el persegueixi tot sol des de la muralla cap a la plana i li deturi el vigor funest que el posseeix, perquè mai no es quedava al mig de la multitud de guerrers, sinó que sempre corria molt endavant, no cedint a ningú en intrepidesa».

Havent parlat així, es va posar a córrer pel palau com una boja amb el cor palpitant-li. Així que arribà a la torre i al grup d'homes, ella s'aturà mirant arreu des de dalt la muralla i va veure com Hèctor era arrossegat davant la ciutat. Uns cavalls veloços l'estiraven cap a les còncaves naus dels aqueus. La nit tenebrosa li va cobrir els ulls, va caure cap enrere i va perdre el sentit. Lluny llençà del cap les cintes lluents, la diadema, la ret, el cordó trenat i el vel que li regalà Afrodita el dia que Hèctor de casc tremolós se la va endur del palau d'Eeció, quan li va donar un dot immens. Al seu voltant hi havia germanes del marit i cunyades en gran nombre, que entre totes l'aguantaven trasbalsada de mort. Tan bon punt va retornar i l'esperit es reféu en el seu cor, [475] plorant desconsoladament va dir entre les troianes: «Hèctor, desgraciada de mi. Naixérem amb un destí idèntic tots dos, tu a Troia, al palau de Príam i jo a Teba, al peu del Placos boscós, al casali d'Eeció, que a mi, des de molt petita, em va criar, ell, malaurat, a mi, desafortunadíssima. Tant de bo no m'hagués engendrat. Ara tu te'n vas a les mansions de l'Hades, sota les cavernes de la terra, i, a mi, em deixes viuda amb un dol terrible a palau. Hi ha també el nen, tan petit encara, que engendrarem tu i jo, desgraciats. Ni tu, Hèctor, seràs per a ell la seva defensa, perquè has mort, ni tampoc ell ho serà per a tu. Si s'escapa de la guerra contra els aqueus, causa de moltes llàgrimes, sempre tindrà penes i patiments en el futur, perquè altres li arrabassaran les terres de conreu. El dia de l'orfenesa deixa l'infant sense companys. Abaixa el cap davant tothom i les galtes se li omplen de plors. La criatura necessitada recorre als companys del seu pare, estirant a un el mantell, a l'altre el quitó. Algú dels qui són compassius ofereix la copa a l'infant. Ell s'humiteja els llavis, però no s'humiteja el paladar. El qui té pare i mare el fa fora del festí, colpejant-lo amb les mans i injuriant-lo amb retrets: “Fuig d'aquí, que el teu pare no pren part del nostre banquet”. Tornarà cap a sa mare viuda la criatura, feta un devessall de llàgrimes, Astíanax, que abans als genolls del seu pare [500] només menjava moll d'ossos i greix d'ovelles grasses. Quan la son el dominava i deixava de jugar, s'adormia al llit, als braços d'una dida, en un bressol tou, després d'haver omplert el cor de joia. Però d'ara endavant patirà moltes penes, privat del seu pare, Astíanax, tal com els troians l'anomenen. Car tu tot sol protegies les portes i les grans muralles. I ara vora les naus corbades, lluny dels pares, se't cruspiran els cucs bellugadissos, després que els gossos s'hagin atipat de tu, tot despullat. En canvi, a palau tens molts vestits, fins i magnífics, teixits per les mans de les dones. Els cremaré tots a la flama abrusadora. No et serveixen per a res, perquè no hi jous embolcallat, però serien motiu d'honor per a tu de part dels troians i de les troianes».

Així, tot plorant, va parlar, i les dones responien sanglotejant.

CANT XXIII

Jocs en honor de Pàtrocle

El dol d'Aquil·leu al túmul de Pàtrocle

Així sanglotejaven ells per la ciutat. En canvi, els aqueus, després que van arribar a les naus i a l'Hel·lespont, es dispersaren cadascú cap a la seva nau. Tanmateix, Aquil·leu no va permetre que els mirmídonos se separessin, sinó que, als seus companys amants del combat, els va dir: «Mirmídonos de cavalls veloços, lleials companys meus, no deslligueu dels carros els cavalls d'un sol unglot, sinó que acostem-nos a Pàtrocle amb els cavalls i els carros i plorem-lo, perquè per als difunts, aquest és el millor homenatge. Després que ens hàgim satisfet del plor entristidor, desenganxarem els cavalls i soparem aquí tots plegats».

Així va parlar. Tots es van posar a plorar alhora i Aquil·leu va ser el qui va començar primer. Fets un de vessall de llàgrimes, tres vegades van fer anar els cavalls de bella crinera al voltant del cadàver. Tetis els va infondre el desig de plorar. S'amarava de llàgrimes la sorra i també se n'amaraven les armes dels guerrers, perquè enyoraven aquell instigador de la fugida. Entre ells, el Pelida va iniciar un plany inacabable, posant les seves mans assassines damunt el pit del seu company: «Salut, Pàtrocle, fins i tot a les mansions d'Hades. Ja aconpleixo en honor teu tot el que abans et vaig prometre: arrossegar Hèctor fins aquí, donar el seu cos als gossos perquè se'l reparteixin cru i degollar davant la teva pira dotze fills il·lustres dels troians, irritat per la teva mort».

Va parlar, i rumiava accions ignominioses després d'haver estès Hèctor de bocaterrosa vora el llit del Menecíada [25] a la pols. Quant als altres, cadascun es va treure les resplendents armes de bronze, van deslligar els cavalls de renills sonors i es van asseure en gran nombre vora la nau de l'Eàcida de peus lleugers. Mentrestant, Aquil·leu els oferí un abundós banquet fúnebre. Molts bous blancs bramulaven, mentre eren degollats amb el ferro, i també nombroses ovelles i cabres beladores. Molts porcs de dents blanques, plens de greix, es rostien estesos a la flama d'Hefest. Arreu, al voltant del cadàver, rajava sang, que podia ser recollida en copes.^[596]

Aleshores els reis dels aqueus van portar el sobirà Pelida de peus lleugers davant el diví Agamèmnon després d'haver-lo convençut amb penes i treballs, atesa la seva irritació en el cor pel seu company mort. Ells, quan tot marxant ja arribaven a la tenda d'Agamèmnon, immediatament van ordenar als heralds de veu sonora que possessin un gran trípede al foc per si convencien el Pelida que es rentés les taques de sang. Tanmateix, ell s'hi negà rotundament i féu aquest jurament: «No, per Zeus, que és el més sublim i més gran dels déus, no és lícit que l'aigua lustral s'acosti al meu cap

abans que posi a la pira el cos de Pàtrocle, li doni sepultura i em talli la cabellera, perquè una tristesa així no arribarà al meu cor per segona vegada, mentre jo visqui entre els mortals. Amb tot, ara sotmetem-nos a l'enutjós banquet. A la matinada dóna l'ordre, Agamèmnon sobirà de guerrers, que portin llenya i preparin tot el que cal [50] que el cadàver tingui per a viatjar cap a l'ombra tenebrosa, per tal que el foc indomable se l'emporti ben aviat dels nostres ulls i l'exèrcit torni a la seva feina».

Així va parlar, ells el van escoltar molt atentament i li van fer cas. Després d'haver preparat el sopar de pressa, tots i cadascun feren l'àpat, i la gana en absolut va trobar a faltar la ració proporcionada. Tan bon punt es van treure el desig de menjar i beure, els altres se'n van anar a dormir, cadascú a la seva tenda; en canvi, el Pelida es va quedar estès a la vora de la mar bramulosa, gemegant profundament entremig de molts mirmídons, en un lloc descobert, on les ones espetegaven a la platja. Quan va agafar el son, el qual deslliura el cos dels neguits del cor, a mesura que abalteix plàcidament —i és que els seus membres il·lustres s'havien cansat molt empaitant Hèctor cap a la ventosa Ílion—, se li va aparèixer l'ànima de l'infeliç Pàtrocle, en tot semblant a ell en l'estatura, en els bells ulls i en la veu, i portant el mateix vestit damunt el cos. Es va aturar damunt el seu cap i li va dir aquestes paraules: «Dorms, Aquil·leu, i t'has oblidat de mi. Quan era viu, no et vas descuidar de mi, però, un cop mort, sí. Enterra'm com més aviat millor, perquè pugui passar les portes de l'Hades. Lluny em rebutgen les ànimes, les ombres dels difunts, i no em deixen barrejar-m'hi enllà del riu,^[597] sinó que vaig així vagarívol per la mansió de portes espaioses de l'Hades. Dóna'm la mà, t'ho demano plorant, que ja no [75] tornaré de l'Hades, després que m'hàgiu fet partícip del foc. En vida ja no farem projectes asseguts lluny dels nostres benvolguts companys. Se m'ha engolit la parca abominable que em va tocar quan vaig néixer. També tu mateix, Aquil·leu, semblant als déus, tens el destí de morir al peu de la muralla dels troians opulents. Una altra cosa et diré i et demanaré, si em fas cas. No posis els meus ossos lluny dels teus, Aquil·leu, sinó junts, tal com ens vam criar al vostre casalici, quan, encara essent jovenet, Meneci des d'Opunt^[598] em va portar a casa vostra a causa de l'homicidi deplorable, aquell dia que vaig matar el fill d'Amfidamant, sense voler, infeliç de mi, quan m'hi vaig enfadar jugant a la taba. L'auriga Peleu em va acollir al seu palau, em va criar acuradament i em va nomenar servidor teu. Així, doncs, que també una única urna guardi els nostres ossos, l'urna de dues anses que et va donar la teva venerable mare».

Contestant-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «¿Per què has vingut aquí, benvolguda testa, i em demanes aquestes coses, una per una? Jo, per la meva part, això ho acompliré absolutament tot i et faré cas, tal com em manes. Però acosta't a mi, abracem-nos l'un amb l'altre, encara que sigui un breu moment, i gaudim del lament funest».

Havent parlat així, li va allargar els braços, però no el va agafar. La seva ànima, com el fum, [100] se'n va anar sota terra, tot xisclant. Aquil·leu, atònit, es va aixecar

de sobte, va picar de mans i va dir aquestes paraules planyívoles: «Ah, és cert que a les mansions de l'Hades hi ha alguna cosa, l'ànima i l'ombra, encara que, de força vital, no n'hi ha gens ni mica. Tota la nit ha estat davant meu l'ànima del malaguanyat Pàtrocle, gemegant i plorant. Em donava ordres precises i s'assemblava a ell d'una manera extraordinària».

El funerals de Pàtrocle

Així va parlar, i va provocar a tots ells el desig de plorar. Mentre ells es lamentaven al voltant del pobre cadàver, se'ls va aparèixer l'aurora de dits rosats. El sobirà Agamèmnon va ordenar que muls i homes, sortint de tot arreu de les tendes, anessin a buscar llenya. Es va posar al capdavant de la feina un home distingit, Meríones, el servent del baronívol Idomeneu. Se'n van anar portant a les mans cordes ben trenades i destrals per a tallar llenya. Al davant hi anaven els muls. Van caminar molt cap amunt i cap avall, de dret i de costat. Mes, quan van ser als cims de l'Ida abundós en deus d'aigua, van començar a tallar de pressa amb el bronze de tall allargat alzines d'alt brancatge, que anaven caient fent molt de soroll. Tot seguit els aqueus, tan bon punt les havien abatut, les lligaven als muls, que amb les potes devoraven el terreny, frisosos de tornar a la plana a través d'espessos matolls. Tots els llenyataires portaven troncs, perquè així els ho havia manat Meríones, el servent del baronívol Idomeneu. Els anaven tirant un rere l'altre a la costa, en el lloc on Aquil·leu [125] havia pensat fer el gran túmul per a Pàtrocle i per a ell. Quan a tots els costats van descarregar gran quantitat de llenya, es van asseure tots junts esperant. De sobte, Aquil·leu va ordenar als mirmídon amants del combat que se cenyissin les armes de bronze i que cadascú enganxés els cavalls al carro. Es van aixecar, es van posar les armes, i van muntar als carros els aurigues i els combatents. Els muntats als carros anaven al davant i un núvol de soldats de peu els seguia al darrere, un nombre extraordinari. Al mig, els companys portaven Pàtrocle. Havien cobert totalment el cadàver amb els cabells que li tiraven al damunt després d'haver-se'ls tallat. Darrere el diví Aquil·leu li aguantava el cap, tot plorant. I és que acompanyava el seu company cap a l'Hades.

Quan arribaren al lloc, que Aquil·leu els havia indicat, el van posar a terra i immediatament van començar a amuntegar-hi la llenya abundosa. Aleshores el diví Aquil·leu de peus lleugers va tenir una altra idea. Es va apartar de la pira i es va tallar la rossa cabellera, que havia deixat créixer florent per al riu Esperquios.^[599] Tot afligit, mirant la mar vinosa, va dir: «Esperquios, endebades el meu pare Peleu et va prometre que si jo tornava allí, a la meva estimada terra paterna, em tallaria en honor teu la meva cabellera i que et faria una sagrada hecatombe, immolant-te cinquanta moltons sense castrar allí mateix, vora les fonts, on tens un santuari i un altar perfumat. Aquesta promesa va fer l'ancià, però tu no has acomplert el seu desig. Ara,

com que no tornaré a l'estimada terra pàtria, [150] voldria oferir-la a l'heroi Pàtrocle perquè se l'emporti».

Havent parlat així, va posar la cabellera a les mans del seu benvolgut company i va provocar a tots ells el desig de plorar. I haurien continuat plorant fins que la claror del sol s'hagués post, si de sobte Aquil·leu no s'hagués presentat a Agamèmnon i li hagués dit: «Atrida, tu ets la persona a la qual l'exèrcit dels aqueus farà més cas de les seves paraules. És just sadollar-se del plany, però ara fes-los marxar de la pira i mana'ls que preparin el sopar. D'això, ens n'ocuparem nosaltres, als quals el difunt és molt més proper. Que els capdavanters es quedin amb nosaltres».

Quan el sobirà de guerrers Agamèmnon va sentir això, immediatament ordenà a l'exèrcit que es dispersés cap a les naus ben equilibrades. Només s'hi van quedar els íntims i van continuar amuntegant la llenya. Van fer una pira de cent peus tant d'una banda com de l'altra i amb el cor afligit van posar la despulla al capdamunt de la pira. Estaven enfeïnats escorxant davant la pira molts moltons grassos i bous de potes i banyes retortes. El magnànim Aquil·leu va treure el greix de tots els animals i hi va cobrir el cadàver de cap a peus. Al voltant, hi va posar els cossos escorxats. També hi va afegir àmfores de mel i d'oli, recolzant-les al llit funerari. De pressa, mentre es planyia profundament, va tirar a la pira quatre cavalls de coll dret. Nou gossos tenia el sobirà Pàtrocle alimentats a la seva taula. Aquil·leu en va degollar dos i els va posar a la foguera i també dotze nobles fills dels magnànims troians [175] després d'haver-los mort amb el bronze. En el seu interior rumiava accions terribles. Finalment, hi va deixar anar la fèrria fúria del foc perquè tot es consumís. Va gemegar pel seu benvolgut company i el va cridar pel seu nom: «Salut, Pàtrocle, encara que siguis a les mansions de l'Hades. Ara ja aconsegueix en honor teu tot allò que vaig prometre. Dotze nobles fills dels magnànims troians els fa desaparèixer el foc tots alhora al teu costat. En canvi, el Priàmida Hèctor, no el lliuraré al foc perquè el devori, sinó als gossos».

Així va parlar en to amenaçador, però els gossos no se n'ocupaven, sinó que, nit i dia, Afrodita, la filla de Zeus, els n'apartava i l'ungia amb un oli diví d'essència de roses, perquè Aquil·leu no el fes malbé arrossegant-lo. Damunt seu, Febos Apol·lo va portar-hi un núvol fosc des del cel fins a la plana i va cobrir tot el lloc que ocupava el cadàver, per tal que la força del sol no li assequés la pell amb els tendons i els músculs.

Però la pira del cadàver de Pàtrocle no cremava. Aleshores, Aquil·leu va tenir una altra idea: s'apartà de la pira, s'encomanà als dos vents Bòreas i Zèfir i els prometé sacrificis esplèndids. Va fer moltes libacions amb una copa d'or, pregant molt insistentment que vinguessin, perquè els morts fossin consumits pel foc com més aviat millor i perquè la llenya s'espavilés a cremar. Tan bon punt la ràpida Iris sentí les seves pregàries, es presentà com a missatgera als vents, que aplegats en el palau de l'impetuós Zèfir [200] celebraven un banquet. Iris corrents es presentà al llindar de pedra. Quan la van veure amb els seus ulls, tots es van alçar i cadascú la va invitar al

seu costat. Mes ella va refusar d'asseure-s'hi i els va dir aquestes paraules: «No tinc pas temps de seure, que he de tornar vora els corrents de l'Ocèan, al país dels etiòps, on fan hecatombes als immortals, perquè jo també prengui part en els sacrificis. Però Aquil·leu ara demana a Bòreas i al sorollós Zèfir que hi aneu i us promet belles ofrenes perquè feu cremar la pira, en la qual jeu Pàtrocle, plorat per tots els aqueus».

Ella, havent-los parlat així, se'n va anar. Els vents s'apressaren amb una remor prodigiosa, empenyent els núvols cap endavant. Ben aviat es dirigiren a la mar per bufar-hi. L'onada es va aixecar amb el buf sorollós. Arribaren a la fèrtil Troia, es precipitaren damunt la pira, i el foc va començar a crepitjar d'una manera extraordinària. Durant tota la nit atiaren plegats la flama de la pira mentre bufaven sorollosament, durant tota la nit el ràpid Aquil·leu amb una copa de doble nansa treia vi d'una cratera d'or i l'abocava al sòl i amarava la terra, mentre invocava l'ànima del malaguanyat Pàtrocle. Com un pare es lamenta d'incinerar els ossos d'un fill casat de poc, la mort del qual trasbalsa els malaurats progenitors, així Aquil·leu es planyia d'incinerar els ossos del company, mentre s'arrossegava al voltant de la foguera i sanglotejava profundament. [225]

Quan Lucífer^[600] surt a anunciar la claror sobre la terra, després del qual l'aurora de peple de safrà s'escampa per la mar, aleshores la pira es va consumir, i la flama va deixar de cremar. Els vents se'n van tornar cap a casa seva a través de la mar de Tràcia, que gemegava espetegant impetuosament amb la inflor de l'onada. Aleshores el Pelida es va apartar a l'altre costat de la pira i, esgotat, es va posar a dormir. La dolça son el va aclaparar. Els altres es reuniren tots plegats al voltant de l'Atrida. La remor i el sorolls dels que hi anaven el van despertar. Després d'haver-se incorporat es va asseure i va dir aquestes paraules: «Atrida i altres prohoms dels panaqueus, de primer apagueu completament tota la pira amb vi flamejant, ruixant l'espai que ha ocupat la fúria del foc. Tot seguit arrepleguem els ossos del Meneciada Pàtrocle triant-los bé. Són ben fàcils de distingir, perquè estava estirat al mig de la pira. Els altres eren a part, a la vora, barrejats cavalls i homes. Posem-los en una urna d'or i en doble capa de greix, fins que jo mateix m'amagui a l'Hades. Quant al sepulcre, us demano que me'n feu un no gaire gran, però prou digne. Més endavant, vosaltres, aqueus que us quedeu després de mi a les naus de molts remes, erigiu-ne un de més espaiós i més alt».

Així va parlar, i ells van fer cas del Pelida de peus lleugers. Primerament apagaren la pira amb vi flamejant, [250] fins on havia arribat la flama i la cendra havia deixat una capa gruixuda. Tot plorant, van recollir els ossos blancs del dolç company en una urna d'or i en doble capa de greix i, després d'haver-la col·locat a la tenda, la van cobrir amb un suau vel de lli. Traçaren el cercle de la tomba i van posar els fonaments al voltant de la pira. Tot seguit hi van abocar terra amuntegada i, així que hagueren fet el túmul, se'n anaren. Això no obstant, Aquil·leu féu aturar la tropa i la féu seure en una gran assemblea. De les naus va treure premis: calderes, trípodas, cavalls, muls, magnífiques testes de bous, dones de bella cintura i ferro gris.

La cursa de carros

Primerament va oferir premis esplèndids als ràpids conductors de carros. El primer s'enduria una dona que sabés fer labors irreprotxables i un trípede amb anses de vint-i-dues mesures. Per al segon va proposar una euga no domada de sis anys, prenyada d'una cria d'un mul. Per al tercer va fixar una bella caldera no tocada pel foc, de quatre mesures de cabuda, tota lluent encara. Per al quart va oferir dos talents d'or; i per al cinquè, un recipient de doble ansa, encara no tocat pel foc. Es va posar dret i va pronunciar aquestes paraules als argius: «Atrides i altres aqueus de belles gamberes, aquests premis estan esperant els conductors de carros en la competició. Si ara els aqueus féssim uns jocs en honor d'un altre, jo obtindria el primer premi i me l'enduria a la tenda. [275] Prou sabeu en quina mesura els meus cavalls es distingeixen en valor, perquè són immortals. Posidó els va regalar al meu pare Peleu, el qual me'ls va donar a mi. Però jo romandré quiet amb els meus cavalls d'un sol unglot, perquè han perdut la noble glòria que era el seu famós auriga, tan dolç, el qual moltes vegades els havia abocat oli llustrós a la crinera, després d'haver-los rentat amb aigua clara. És ell el qui ploren tots dos romanent immòbils. Les seves crins reposen a terra, i tots dos estan quietos amb el cor afligit. Els altres aqueus, doncs, prepareu-vos pel camp, qualsevol que tingui confiança en els seus cavalls enganxats als carros».

Així va parlar el Pelida, i els conductors de carros es van reunir de pressa. Molt abans que ningú es va aixecar el sobirà de guerrers Eumel,^[601] fill estimat d'Admet, que es distingia en l'art eqüestre. Després d'ell es va alçar el Tidida, l'esforçat Diomedes. Havia posat sota el jou els cavalls de Tros,^[602] que una vegada havia pres a Eneas, mentre Apol·lo el salvava d'amagat. Després es va aixecar l'Atrida, el ros Menelau, de la nissaga de Zeus, i va posar els ràpids cavalls sota el jou: Eta, l'euga d'Agamèmnon, i el seu Podarg. Aquella l'havia donada l'Anquisíada Equepol a Agamèmnon com a obsequi per no acompanyar-lo a la ventosa Ílion i per gaudir de quedar-se a casa. Zeus li havia atorgat una gran riquesa, i habitava a l'espaiosa Sició. Estava molt impacient per córrer quan Menelau la va guiar sota el jou. [300] En quart lloc, va posar els guarniments als cavalls de belles crineres Antíloc, el noble fill del magnànim Nèstor, fill de Neleu. Cavalls nascuts a Pilos de potes àgils eren els qui li portaven el carro. El seu pare se li acostà, pensant pel seu bé, i, encara que també ell era assenyat, li va dir: «Antíloc, tot i que ets jove, Zeus i Posidó t'aprecien i t'han ensenyat totes les arts de conduir el carro. Per això no cal que jo t'hi ensinistri gens. Prou bé saps girar al voltant de les metes, però els teus cavalls són lents a l'hora de córrer. I en aquest sentit crec que serà un desastre. Els cavalls dels altres són més ràpids, però no saben enginyar-se-les tant com tu. Apa, doncs, estimat meu, posa tota mena de giny en el teu interior perquè els premis no se t'escapoleixin. Amb enginy un llenyataire és molt millor que no pas amb la seva força. Amb enginy també un pilot, a la mar vinosa, dirigeix la ràpida nau, sacsejada pels vents. Amb l'enginy un

auriga és superior a un altre auriga. Qui es refia dels seus cavalls i del seu carro i d'una manera esbojarrada els fa girar massa obertament aquí i allà, els seus cavalls van errívols per la pista i no els domina. En canvi, qui és conscient dels seus recursos, encara que condueixi uns cavalls inferiors, gira des de ben a prop mirant constantment la meta, no li passa per alt com ha de tibar-los al principi amb les corretges de pell de bou, sinó que els manté amb fermesa i està a l'aguait del qui el precedeix. [325] La meta és un senyal molt visible. Te l'indicaré i no se t'oblidarà. Hi ha un tronc sec, que s'aixeca de terra com la mesura d'una braça, un tronc de roure o de pi, que no es podreix amb la pluja. Hi ha plantades dues pedres blanques a cada costat d'aquesta soca a la cruïlla del camí, i, al voltant, la pista és llisa. Potser és la tomba d'un home mort des de fa temps o una fita posada per gent d'èpoques anteriors. Ara el diví Aquil·leu de peus lleugers l'ha presa com a meta. Tu, acostant-t'hi ben a la vora, condueix-hi a prop el carro i els cavalls. Tu mateix inclina't dins la caixa ben trenada lleugerament cap a l'esquerra d'ells dos. El cavall dret, agullona'l tot cridant i afluixa les regnes amb les mans. Que el teu cavall esquerre s'atansi a la fita, fins que et sembli que el botó de la roda ben treballada li arriba a llepar la vora. Però evita de tocar la pedra perquè no fereixis els cavalls ni malmetis el carro. Seria una alegria per als altres i una vergonya per a tu mateix. Així, doncs, estimat meu, sigues prudent i vigila. Si passessis la fita en la cursa, no hi hauria ningú que saltant al teu darrere t'atrapés ni et passés al davant, ni si fins i tot al darrere conduís el diví Aríon,^[603] el veloç cavall d'Adrast, que és de la raça d'un déu, o els de Laomedont que aquí s'han criat magnífics».

Havent parlat així Nèstor, fill de Neleu, es va asseure al seu lloc, [350] ja que havia explicat al seu fill l'essencial de cada cosa. Meríones va posar els guarniments als cavalls de bella crinera en cinquè lloc. Van muntar als carros i van tirar les sorts. Aquil·leu les va sacsejar, i va sortir la del Nestòrida Antíloc; tot seguit li va tocar al poderós Eumel. A continuació, va seguir l'Atrida Menelau, famós per la llança i, després, Meríones. En darrer lloc va tocar conduir al Tidida, de molt el millor. Es van posar en fila, i Aquil·leu els va indicar la meta, lluny, a la plana llisa. A prop com a observador hi va fer seure el divinal Fènix, servent del seu pare, perquè fes la memòria de la cursa i declarés la veritat.

Alçaren tots alhora les xurriaques damunt els cavalls, els picaren amb les regnes i els incitaren amb crits immediatament. Els cavalls traspassaren de pressa la plana, lluny de les naus, a tota velocitat. Sota els pits dels cavalls s'aixecava una polseguera que avançava com un núvol o un huracà, mentre onejaven les crineres amb el buf del vent. Els carros unes vegades tocaven la terra, nodridora de molts, i altres vegades saltironejaven enlaire. Els conductors restaven drets en els carros, i bategava el cor de cadascun dels qui desitjaven la victòria. Tots incitaven els seus cavalls, que volaven aixecant una polseguera per la plana.

Però, quan els cavalls veloços ja acomplien la darrera cursa de retorn cap a la mar cendrosa, llavors es revelà l'art de cadascú, i la carrera de cavalls arribà al punt més

tens. A tota velocitat, [375] les eugues rabents del Ferecíada^[604] anaven al davant. Al seu darrere seguien els cavalls mascles de Diomedes, que abans havien estat de Tros. No eren gaire lluny, sinó molt a prop. A cada moment semblava com si estiguessin a punt de saltar damunt el carro, mentre amb el seu buf escalfaven l'esquena i les amples espatlles d'Eumel, perquè volaven amb els caps posats al seu damunt. L'hauria passat al davant o bé hauria deixat el triomf en entredit, si no s'hagués enutjat contra el fill de Tideu Febos Apol·lo, que li arrancà de les mans la tralla resplendent. Van caure llàgrimes de ràbia dels ulls de Diomedes, irritat, perquè veia que les eugues encara corrien més i, en canvi, els seus cavalls se li ensopien per córrer sense agulló. Mes no va passar per alt a Atena que Apol·lo havia enganyat el Tidida, i amb tota rapidesa es llançà al darrere del pastor de guerrers i va infondre fúria als cavalls. Ella, la dea, tota enfadada, va anar al darrere del fill d'Admet i li va rompre el jou dels cavalls. Aleshores les eugues se li van separar cap als dos costats del camí, i el timó se li arrossegà donant voltes per terra. Ell va rodolar de dalt del carro més enllà de la roda, es va esgarrinxar els colzes, la boca i el nas i es va fer mal al front, per damunt de les celles. Els dos ulls se li ompliren de llàgrimes, i la veu vigorosa se li tallà. El Tidida es va desviar cap a un costat i va continuar guiant els cavalls d'un sol unglot saltant molt per davant dels altres. I és que Atena va infondre vigor als seus cavalls i li va donar la glòria. [400] Al seu darrere seguia l'Atrida, el ros Menelau, mentre que Antíloc engrescava els cavalls del seu pare cridant: «Endavant també vosaltres. Allargueu el pas com més de pressa millor. No us mano pas que competiu amb aquells, amb els cavalls de l'intrèpid Tidida, als quals ara Atena ha atorgat rapidesa i ha donat la glòria. Però atrapeu els cavalls de l'Atrida, no us quedeu enrere. Apa, ràpid. Que a vosaltres dos no us cobreixi de vergonya Eta, que és una femella. ¿Per què us endarreriu vosaltres, que sou els més forts? Ara us parlaré així, i certament s'haurà d'acomplir. A casa de Nèstor, pastor de guerrers, no hi haurà cura per a vosaltres dos, sinó que ben aviat us matarà amb el bronze punxegut, si per fluïxesa ens emportem el premi inferior. Apa, desperteu-vos i apresseu-vos tant com pugueu. Ara jo mateix me les apanyaré i m'ho enginyaré per passar-li al davant en un lloc estret del camí, i no desaprofitaré l'ocasió».

Així va parlar, i ells, espantats dels crits del seu amo, en breus instants van accelerar el pas. Ben aviat, Antíloc, ferm en el combat, va veure un punt estret en el camí ensorrat. A terra hi havia un sot, en el qual l'aigua entollada havia malmès part del camí i havia rebaixat tot el nivell del terreny. Per allí es dirigia Menelau per esquivar el xoc de les rodes. Però Antíloc es va desviar i va conduir els cavalls d'un sol unglot fora del camí i, separant-se'n una mica, va continuar a la carrera. L'Atrida va tenir por i va escridassar Antíloc: [425] «Antíloc, condueixes com un boig. Refrena els cavalls, que el camí és estret. D'aquí a una mica em passaràs al davant en un lloc més ample. Compte! No ens fem mal tos dos xocant amb el carro».

Així va parlar, però Antíloc encara va continuar avançant molt més de pressa, estimulants els cavalls amb l'agulló, com si no hagués sentit res. La distància que hi ha

en el tret d'un disc tirat des de darrere de l'espatlla, que un home jove llança per posar a prova la força de la seva joventut, fou l'espai que van recórrer els dos cavalls. En canvi, les eugues de l'Atrida es quedaren endarrere, perquè ell mateix va deixar d'apressar-les expressament, per por que els cavalls d'un sol unglot no topessin pel camí i no fessin bolcar els carros ben trenats i ells mateixos, apressats per la victòria, no caiguessin a la pols. Tot increpant-lo, el ros Menelau li va dir: «Cap altre dels mortals no és més repugnant que tu. Apa, vés-te'n a passeig, que els aqueus no ho dèiem pas de veritat, que tu eres assenyat. Però, t'ho asseguro, ni fins i tot així t'enduràs el premi sense prendre abans jurament».

Havent parlat així, va escridassar els seus cavalls i els va dir: «No afluixeu el pas ni us atureu, tot i estar afligits en el cor. A ells, les potes i els genolls se'ls cansaran més aviat que no pas a vosaltres, perquè tots dos estan mancats de joventesa».

Així va parlar, i ells, espantats per l'escridassada del seu amo, van córrer més de pressa i aviat arribaren prop dels altres. Els argius, asseguts en el lloc de la competició, miraven els cavalls, que volaven per la plana aixecant molta polseguera. Idomeneu, cabdill dels cretencs, va ser el primer que va distingir els cavalls. [450] I és que estava assegut fora de la concurrència en un lloc elevat d'observació i, encara que fos lluny, va sentir una veu que l'escridassava i el va reconèixer. Va clissar el cavall que anava al davant, que en tota la resta era rogenic, però en el front tenia una taca blanca com la lluna. Es posà dret i als argius digué aquestes paraules: «Companys, cabdills dels argius i capdavanters, ¿sóc jo sol el qui distingeixo els cavalls o també els veieu vosaltres? Em sembla que uns cavalls són els primers, al capdavant, i em fa l'efecte que un altre és el conductor. Probablement, les eugues d'aquell han tingut algun destorb a la plana, perquè fins allí abans almenys portaven avantatge. Sí, perquè no fa gaire les he vistes llançar-se cap a la meta, tot girant. Ara no sóc capaç de veure-les enlloc, malgrat que els meus ulls, que miren per tot arreu, dirigeixen la mirada per la plana troiana. O potser, a l'auriga, les regnes se li han escapat, i no ha pogut dominar bé les eugues quan donava el tomb a la meta i no ha reeixit a l'hora de girar. Allà crec que ha caigut i ha fet miques el carro, i que les bèsties s'hauran desbocat, perquè l'abrandament s'ha ensenyorit del seu cor. Apa, mireu també vosaltres dempeus, que jo no puc distingir-ho bé. Em sembla que és un home etoli de raça, que regna entre els argius, el fill del domapoltres Tideu, l'esforçat Diomedes».

El ràpid Aiant, el fill d'Oileu, el va increpar de mala manera: «Idomeneu, ¿per què desvarieges abans d'hora? Les eugues, allà lluny, encara corren galopant per la plana espaiosa. [475] I tu no ets pas el més jove dels argius, ni els ulls de la teva cara hi clissen amb agudesia, però sempre en les teves paraules ets apassionat. No has de ser tan xerraire, que aquí n'hi ha de millors que tu. Les eugues que van al davant, les mateixes que abans, són les d'Eumel. Precisament és ell el qui hi va muntat, aguantant les regnes».

El capitost dels cretencs es va enutjar i cara a cara li va dir: «Aiant, el millor a l'hora d'insultar, malintencionat, en totes les altres coses ets inferior als argius, perquè el teu caràcter és intractable. Ara vine aquí, apostem-nos un tríode o una caldera sobre quines eugues van al capdavant, perquè te n'assabentis quan paguis, i tots dos nomenem l'Atrida Agamèmnon àrbitre».

Així va parlar, i immediatament el ràpid Aiant, el fill d'Oileu, es va alçar irritat per replicar-li amb paraules gruixudes. I certament la discòrdia entre ells dos hauria arribat més lluny si el mateix Aquil·leu no s'hagués aixecat i els hagués dit aquestes paraules: «Ara, Aiant i Idomeneu, no us respongueu amb paraules gruixudes i feridores, perquè no us està bé. Prou que blasmaríeu qualsevol altre que fes aquestes coses. Apa, doncs, asseieu-vos entre la concurrència i tingueu la vista posada als cavalls. Ells ben aviat arribaran aquí impulsats pel desig de la victòria. Aleshores cadascun podreu veure quins cavalls són els segons i quins els primers».

Així va parlar, i el Tidida va arribar molt a prop, tot corrent. Contínuament atiava els cavalls amb les xurriaques aixecades damunt l'espatlla. Els cavalls [500] botaven enlaire, intentant recórrer el camí veloçment. Granets de pols queien sense parar damunt el conductor, i el carro, guarnit amb or i amb estany, corria al darrere dels cavalls de potes àgils. I no era gens fondo el solc deixat pel cercle de les rodes a la pols fina, de tan de pressa com volaven tots dos. Es va aturar al mig de la concurrència Diomedes, i la suor del cap i del pit dels cavalls rajava abundosa fins a terra. Va saltar del carro resplendent i va recolzar la tralla al jou. I no es va endarrerir l'il·lustre Estènel, sinó que agafà de pressa el premi i lliurà als companys, plens de satisfacció, la dona, perquè se l'enduguessin, i el tríode, perquè el carreguessin, mentre ell desenganxava els cavalls. Al seu darrere arribà conduint els cavalls el fill de Neleu Antíloc, que s'havia avançat a Menelau per astúcia i no pas per rapidesa. Però, fins i tot així, Menelau el seguia de prop amb els seus cavalls rabents. La distància era la que hi ha de la roda fins al cavall que transporta per la plana l'amo, mentre corre amb el carro. Toquen la llanda les puntes de les crins de la cua. El cercle de la roda corre molt a prop i no hi ha gaire tros entremig, mentre el cavall galopa per la plana espaiosa. Precisament aquest breu espai fou el que Menelau es va ressagar de l'irreprotxable Antíloc. Tanmateix, en els primers moments, fins a un tir de disc havia quedat endarrere, però aviat el va atrapar. I és que l'afavoria el gran vigor de l'euga d'Agamèmnon, Eta, la de bella crinera. [525] Si la cursa s'hagués allargat encara més per a tots dos, aleshores l'hauria avançat i ho hauria aconseguit sense discussions. D'altra banda, Meríones, el noble servent d'Idomeneu, s'endarrerí del famós Menelau la distància d'un tret de llança. I és que els seus cavalls de bella crinera eren els més lents, i ell mateix era el pitjor per a conduir un carro en una competició. El fill d'Admet va arribar el darrer de tots els altres, arrossegant un carro magnífic i conduint els cavalls al davant. Així que el va veure, el diví Aquil·leu de peus lleugers se'n va compadir, es posà dret entre els argius i digué aquestes paraules alades: «El millor conductor és el que arriba darrer guiant els cavalls d'un sol unglot. Vinga,

doncs, donem-li, com és just, el segon premi, i que el primer se l'endugui el fill de Tideu».

Així va parlar, i tots aprovaren el que ell proposava. I llavors li hauria donat l'euga, perquè ho havien aprovat els aqueus, si Antíloc, el fill del magnànim Nèstor, no s'hagués aixecat i, segons el seu dret, no hagués contradit el Pelida Aquil·leu: «Aquil·leu, m'irritaré moltíssim contra tu si aconpleixes aquesta proposta. Em prendràs el premi, si et compadeixes del fet que han tingut un contratemps el seu carro i els seus cavalls ràpids, tot i que ell és coratjós. Hauria hagut d'encomanar-se més als immortals. Així no hauria arribat el darrer de tots els altres a la cursa. Si et fa llàstima i és estimat en el teu cor, a la tenda hi ha or abundós, bronze i moltons, i també hi ha captives i cavalls d'un sol unglot. [550] Agafa alguna cosa d'aquestes i després dóna-li un premi, fins i tot més gros, o també ara mateix, perquè t'ho aprovin els aqueus. L'euga, jo no la hi dono. Que amb les mans provi de combatre amb mi qualsevol guerrer que la vulgui».

Així va parlar, i el diví Aquil·leu de peus lleugers va somriure, complagut amb Antíloc, perquè era un company apreciat. I contestant-li, va dir aquestes paraules alades: «Antíloc, si el que m'aconselles és que doni a Eumel una altra recompensa de casa meva, això és el que faré. Li donaré la cuirassa que vaig prendre a Asteropeu. És de bronze i al seu voltant la cobreix una orla d'estany lluent. Aquesta cuirassa serà per a ell d'un gran valor».

Va parlar i va ordenar a Automedont que la hi portés de dins la tenda. Ell hi va anar i la hi va lliurar. La va fer a mans a Eumel, que tot content la va acceptar.

Aleshores, entre ells, afligit en el cor, es va alçar Menelau, extraordinàriament enutjat contra Antíloc. L'herald li va posar el ceptre a la mà i va manar als argius que callessin. Tot seguit, ell, un heroi semblant a un déu, va dir: «Antíloc, abans tan assenyat, ¿què has fet? Has deshonorat la fama de la meva destresa i has humiliat els meus cavalls, fent passar al davant els teus, que eren molt pitjors. Apa, vinga, cabdills dels aqueus i capdavaners, jutgeu entre nosaltres dos amb imparcialitat i sense favoritismes, perquè mai un dels aqueus de túnica de bronze no digui: [575] “Menelau, havent atropellat Antíloc amb mentides, s'enduu l'euga, perquè, encara que els seus cavalls eren molt pitjors, ell és superior en dignitat i en força”. Si vols, vinga, jo mateix faré de jutge i t'asseguro que cap altre d'anau no em farà retret, perquè la sentència serà correcta. Antíloc, apa, vine aquí, nodrissó de Zeus, i, com és costum, posa't dret davant els cavalls i el carro, agafa la tralla flexible amb les mans, amb la qual abans atiaves tocant els cavalls, i jura per l'amo del sòl i pel sacsejador de la terra que no has posat entrebancs al meu carro voluntàriament i a traïció».

Al seu torn, Antíloc, tot assenyat, li va dir cara a cara: «Ara tingues paciència. Jo sóc molt més jove que tu, sobirà Menelau; en canvi, tu ets més gran i de més categoria que jo. Saps quins són els excessos d'un home jove. La seva imaginació és impetuosa, però el seu seny és més feble. Per això, resigna't en el teu cor. Jo mateix et donaré l'euga que he guanyat. I si em demanessis de la meva tenda alguna cosa

més valuosa, ben aviat, nodrissó de Zeus, m'estimaria més donar-te-la que no pas caure per sempre fora de la teva predilecció i ser culpable davant els déus».

Va parlar, i el fill del magnànim Nèstor va portar l'euga i la féu a mans de Menelau. El seu enuig es va desfer, com la rosada en les espigues del blat que creix, quan els sembrats s'ericen. D'aquesta manera a tu, Menelau, l'enuig se't va desfer. [600] I, contestant-li, va dir aquestes paraules alades: «Antíloc, ara seré jo el qui cediré d'estar enfadat, perquè mai no has estat ni lleuger ni prepotent. Ara, però, un rampell de joventut ha guanyat el seny. Una altra vegada evita voler enganyar els qui són superiors. Cap altre dels aqueus no m'hauria convençut tan de pressa. Però tu ja has patit molt i molt t'has escarrassat per la meva causa, i també el teu noble pare^[605] i el teu germà. Per això et faré cas, ja que m'ho preguntes. I l'euga, també vull donar-te-la, encara que sigui meva, perquè aquests també sàpiguen que el meu cor no és mai ni arrogant ni ingràt».

Va parlar i va lliurar l'euga a Noèmon, company d'Antíloc, perquè se l'endugués. Després, ell va agafar la caldera tota resplendent. Meríones, el quart que va arribar, es va endur els dos talents d'or. Quedava el cinquè premi, una copa de dues anses. Aquil·leu, portant-la entremig de la concurrència, la va donar a Nèstor, al qual, plantant-se-li al costat, va dir: «Té, ancià, que sigui teu aquest tresor, per tal que et serveixi de record del funeral de Pàtrocle. Ja no el veuràs més entre els argius. Et dono aquest premi així, fora de competició. Tu no lluitaràs en el pugilat ni participaràs en la lluita, tampoc no entraràs a la competició de la javelina ni correràs amb les cames, perquè t'aclapara la vellesa feixuga».

Havent parlat així, li féu a mans la copa. Ell l'acceptà satisfet, va alçar la veu i pronuncià aquestes paraules alades: [625] «Sí, fill, tot això ho has dit amb raó. Els meus membres, amic meu, ja no són resistents, ni els meus peus, ni tampoc els meus braços no es mouen lleugers des de cadascuna de les espatlles. Tant de bo fos jove i el meu coratge fos vigorós, com quan a Buprasi els epeus^[606] enterraren el rei Amarinceu^[607] i els seus fills proposaren premis en honor del monarca. Aleshores cap home fou igual que jo, ni dels epeus, ni dels mateixos pilis, ni tampoc dels magnànims etolis. Al pugilat vaig guanyar Clitomedes, fill d'Ènops; en la lluita, Anceu del Pleuró,^[608] que es va enfrontar a mi. Amb els peus vaig guanyar a la cursa Íficle,^[609] tot i ser bo. I en la llança vaig superar Fileu i Polidor.^[610] Només amb els seus cavalls em van passar al davant els dos Actorions,^[611] que se'm van avançar, envejosos de la meva victòria, perquè encara quedaven allí els millors premis. Eren bessons: l'un era un auriga molt ferm, sí, un auriga molt ferm, i l'altre estimulava els cavalls amb la tralla. Així era jo en altre temps. Ara, que els més joves prenguin part en aquesta mena de proves. Cal que jo cedeixi a la trista vellesa, jo que aleshores em distingia entre els herois. Apa, vinga, ret els darrers honors al teu company amb els premis. Rebo això de bon grat, i el meu cor s'alegra que sempre et recordis de mi com a bon amic i no t'oblidis de la distinció que em correspon rebre entre els aqueus. Que els déus et concedeixin una gran recompensa per aquestes atencions!». [650]

Així va parlar, i el Pelida se'n va anar entre la multitud dels aqueus, després d'haver escoltat tot el compliment del Nelida.

El pugilat

Tot seguit va proposar els premis del dolorós pugilat. Va treure una mula resistent i la va lligar al mig de la concurrència, una mula de sis anys, sense domar, la qual era difícilíssima de domesticar. Per al que fos vençut va proposar com a premi una copa de doble ansa. Va posar-se dret i va dir als argius aquestes paraules: «Atrida i altres aqueus de belles gamberes, invitem dos homes, els més esforçats, que s'aixequin i es colpegin amb els punys per aquests premis. Al qui Apol·lo atorgui la resistència i tots els aqueus li ho reconeguïn que s'emporti aquesta mula, dura per al treball, i que torni a la tenda. Per altra banda, el vençut s'endurà aquesta copa de doble ansa».

Així va parlar, i immediatament es va posar dret un home noble, robust i destre en el pugilat, Epeu,^[612] el fill de Panopeu. Va tocar la mula, sense domar, dura per al treball, i va dir en veu alta: «Que s'acosti el qui s'endurà la copa de doble ansa. Jo us asseguro que cap altre dels aqueus no s'emportarà la mula, guanyant-me en el pugilat, perquè em vanto de ser el millor. ¿No n'hi ha prou si un és inferior a la batalla? D'altra banda, no és possible de cap de les maneres que un home sigui destre en tota mena de tasques. Heus ací el que us diré, i això s'acomplirà: de punta a punta li estriparé la pell i li rompré els ossos. Tots els qui l'assisteixin que es quedin aquí per emportar-se'l un cop sigui abatut pels meus braços». [675]

Així va parlar, i tots van romandre quietos en silenci. Només es va aixecar Euríal,^[613] un home semblant a un déu, fill del rei Talaiònida Mecisteu, que en altre temps va anar a Tebes als funerals d'Èdip quan va caure mort. Allí va guanyar tots els descendents de Cadmos. El Tidida, il·lustre per la llança, s'ocupava d'Euríal, animant-lo amb paraules, i molt ostentosament li desitjava la victòria. De primer, li va posar el cinyell al voltant de la cintura i, tot seguit, li va donar unes corretges ben tallades de bou criat al camp. Havent-se posat els cinyells, els dos boxadors avançaren al mig del camp i, aixecant les robustes mans enlaire cara a cara, caigueren al mateix temps l'un sobre l'altre, mentre barrejaven els seus braços pesats. El cruixit de les barres fou terrible, i la suor els rajava de tot arreu membres avall. El diví Epeu se li abalançà a sobre i li colpejà la galta en un moment que mirava aquí i allà. I ja no va aguantar gaire temps dret, perquè els seus membres il·lustres es desplomaren. Com quan pel buf del Bòreas un peix salta vora la riba plena d'algues i una onada fosca el cobreix, així va fer un salt Euríal, en ser colpejat. Tanmateix, el magnànim Epeu el va agafar amb les mans i el va posar dret. Els seus companys se li posaren al costat i el van treure de la competició arrossegant els peus, escopint sang espessa i

amb el cap girat cap a un costat. Els qui el portaven el van asseure inconscient entre ells i, mentre caminaven, s'endugueren la copa de doble ansa.

La lluita

El Pelida, tot seguit, va dipositar altres premis per a la tercera competició, [700] els de la lluita terrible, i els va mostrar als dànaus: per al vencedor, un gran tríode per a posar al foc, que els aqueus valoraven entre ells en dotze bous; i per al vençut, va col·locar al mig una dona ensinistrada en moltes labors, que preuaven a quatre bous. Es posà dret i entre els argius pronuncià aquestes paraules: «Aixequen-vos els qui aspireu a aquest premi».

Així va parlar, i de seguida es va alçar el gran Aiant Telamoni. A continuació es va posar dret el molt enginyós Odisseu, coneixedor de moltes astúcies. Tots dos, cenyits, se'n van anar al mig de la concurrència, s'agafaren pels braços l'un a l'altre amb les seves mans robustes, com les bigues d'una casa alta, que un fuster de renom ha ajustat per evitar la violència dels vents. Cruixien les esquenes oprimides amb força per les mans esforçades. La suor els regalimava a raig fet. Nombrosos morats els sortien als costats i a les espatlles, tot vermellosos de sang. Ells, tanmateix, desitjaven obstinadament la victòria pel tríode treballat artísticament. Ni Odisseu podia fer-lo caure i acostar-lo a terra ni tampoc podia Aiant, perquè el vigor esforçat d'Odisseu resistia. Quan els aqueus de belles gamberes ja n'estaven cansats, aleshores el gran Aiant Telamoni li va dir: «Laercíada de la nissaga de Zeus, molt enginyós Odisseu, alça'm o jo t'alço a tu, tota la resta serà competència de Zeus».

Havent parlat així, va intentar aixecar-lo. Odisseu no s'oblidà d'un estratagema. [725] El colpejà a la cama al darrere del genoll, i li doblegà les articulacions. Va caure d'esquena, i Odisseu es va llançar damunt el seu pit. Les tropes se'n meravellaven i van quedar admirades. El diví Odisseu, el molt sofert, intentà alçar-lo per segona vegada, el va moure una mica de terra i no el va aixecar, perquè se li va doblegar el genoll. Tots dos van caure a terra, a prop l'un de l'altre, i es van embrutar de pols. I per tercera vegada haurien fet un altre assalt, si el mateix Aquil·leu no s'hagués posat dret i els hagués aturat: «No lluiteu més ni us esgoteu de mala manera. La victòria és per a tots dos. Després d'haver agafat un premi igual, aneu-vos-en, perquè altres aqueus puguin prendre part en la competició».

Així va parlar, ells ho sentiren i li'n feren cas. Es van treure la pols i es van posar els quitons.

La lluita a peu

A continuació, el Pelida va proposar el premi a la rapidesa: una cratera d'argent, ben treballada. Hi cabien sis mesures, i per la seva bellesa superava qualsevol altra a tota la terra, perquè l'havien obrada els sidonis, artistes de renom, i l'havien transportada els comerciants fenicis per la mar boirosa. L'havien exposada pels ports, i finalment la van lliurar a Toant^[614] com a regal. El Jasònida Euneu l'havia donada a l'heroi Pàtrocle pel rescat de Licàon, fill de Príam. Aquil·leu la va posar com a premi en honor del seu company per a aquell que fos el més ràpid amb els peus lleugers. Per al segon va proposar un bou gros i ple de greix. [750] Com a darrer premi va fixar mig talent d'or. Es va posar dret i entre els argius va pronunciar aquestes paraules: «Aixequeu-vos els qui aspireu a aquest premi». Així va parlar, i immediatament es va alçar el ràpid Aiant, fill d'Oileu, també l'enginyós Odisseu i, després, Antíloc, el fill de Nèstor, el qual superava tots els joves amb les cames. Es van posar alineats, i Aquil·leu els va assenyalar la meta. Des del punt de sortida, la cursa va resultar tensa. Ben aviat el fill d'Oileu es va avançar, però el diví Odisseu era molt a prop seu, com propera al pit d'una dona de bella cintura és una llançadora, que ella, amb molta perícia, tiba amb les mans, en fer passar el fil per la trama, i que manté a prop del pit. Tan a prop corria Odisseu i al darrere li trepitjava amb els peus les petjades abans que la pols les cobrés. Li abocava l'alè al cap el diví Odisseu, sempre corrent a tota velocitat. Tots els aqueus l'aclamaven, perquè anhelava la victòria, i l'incitaven a anar més de pressa. Quan ja s'acabava el tram final de la carrera, tot d'una, Odisseu va fer un prec a Atena, la d'ulls d'òliba, en el seu cor: "Escolta'm, dea, i vine bondadosa en auxili de les meves cames". Així va dir, tot suplicant, i Pal·las Atena el va escoltar. Li va fer àgils els membres, tant els peus com la part superior dels braços. Quan, ràpids, ja estaven a punt de llançar-se damunt el premi, aleshores Aiant va relliscar mentre corria. Atena el va fer ensopegar on havien tirat els fems dels bous bramulaires sacrificats, [775] que Aquil·leu, el de peus lleugers, havia immolat en honor de Pàtrocle. Ell es va omplir la boca i les narius de femta de bou, mentre alçava la cratera el molt pacient Odisseu, ja que havia arribat el primer. L'il·lustre Aiant es va endur el bou. Es va posar dret i va agafar amb les mans les banyes del bou muntanyenc. Just després d'haver escopit femta, entre els argius va dir: «Ai, com m'ha fet ensopegar els peus la dea que, com una mare, sempre és al costat d'Odisseu i l'assisteix».

Així va parlar, i tots es van fer un tip de riure. Antíloc es va emportar el darrer premi, somrient, i va dir als argius aquestes paraules: «Diré, amics, allò que tots vosaltres ja sabeu: que ara, un cop més, els immortals honoren els de més edat. Aiant és una mica més gran que jo, mentre que aquest és de la generació anterior, la dels humans que ens precedeixen. Diuen que és un home madur encara fresc, i és difícil per als aqueus competir-hi en la cursa, tret d'Aquil·leu».

Així va parlar, fent un elogi del Pelida de peus lleugers. I Aquil·leu, contestant-li, va dir aquestes paraules: «Antíloc, no endebades serà pronunciat aquest elogi teu, sinó que jo afegiré al teu premi mig talent d'or més».

Havent parlat així, el va posar a les seves mans, i ell el va rebre content.

El combat

Novament el Pelida va portar una llança d'ombra allargada i la va posar al mig de la concurrència, com també un escut i un casc amb cimera, les armes de Sarpèdon,^[615] que Pàtrocle li arrabassà. [800] Es va posar dret i entre els argius va dir aquestes paraules: «Animem dos homes, els millors, que per aquest premi es posin les seves armes, agafin el bronze que talla la carn i se sotmetin a prova l'un a l'altre davant els espectadors. Qui de tots dos toqui primer la bella pell de l'altre i li arribi a les parts internes a través de l'armadura i de la sang fosca li donaré aquesta bella espasa tràcia, tatxonada de plata, que vaig prendre a Asteropeu. Aquestes armes, se les repartiran tots dos en comú i els farem servir un bon banquet a les tendes».

Així va parlar, i tot seguit es va alçar el gran Aiant Telamoni. També es va aixecar l'esforçat Tidida Diomedes. Quan s'hagueren armat, apartats de la multitud, tots dos, desitjosos de combatre, van avançar cap al mig, mirant-se ferotgement. A tots els aqueus els va agafar un espant. Quan ja eren a prop, acostant-se l'un a l'altre, tres vegades s'atacaren i tres vegades s'enfrontaren cos a cos. Aleshores Aiant el colpí a l'escut arrodonit per tot arreu i no li va tocar la pell, que la cuirassa protegia per dins. Tot seguit, el Tidida, per damunt l'escut, mirà d'atènyer-lo al coll amb la punta de la pica resplendent. Llavors, els aqueus, tement per Aiant, van ordenar que atuessin la competició i que es repartissin els premis a parts iguals. L'heroi Aquil·leu va donar al Tidida l'espasa grossa, que li va portar amb la beina i amb el baldric ben tallat. [825]

El llançament del disc

Després, el Pelida Aquil·leu va treure un bloc de ferro no treballat, que abans l'esforçat Eeció^[616] solia llançar. Però el diví Aquil·leu de peus lleugers el va matar i se l'hi va emportar a les naus amb altres riqueses. Es va posar dret i entre els argius va dir: «Aixequeu-vos els que heu de participar en aquesta competició. El vencedor, encara que tingui molt lluny els camps fèrtils, en podrà fer servir durant cinc anys sencers. El seu pastor i el seu llaurador no hauran d'anar a ciutat per manca de ferro, sinó que aquest bloc li'n proporcionarà».

Així va parlar, i tot seguit es va alçar Polipetes,^[617] amant del combat, i l'esforçada fúria de Leonteu,^[618] semblant a un déu. També ho feren el Telamoni Aiant i el diví Epeu. Es van posar un rere l'altre i el diví Epeu va agafar el bloc de ferro i, després d'haver-lo fet rodar, el va llançar. Tots els aqueus se'n van riure. En

segon lloc el va engegar Leonteu, el rebrot d'Ares. El gran Aiant Telamoni va ser el tercer a llançar-lo amb la seva mà robusta i va ultrapassar les marques de tots. Però, quan Polipetes, ferm en el combat, va agafar el bloc, a la mateixa distància com el bover llança el seu bastó, que vola donant voltes a través de les vaques del ramat, així el va fer passar per damunt de tot el cercle d'espectadors, que l'aclamaren. Els companys del coratjós Polipetes s'aixecaren i s'endugueren cap a les còncaves naus el premi del seu monarca.

El tir amb l'arc

Per als arquers va proposar ferro violaci [850] i va presentar deu destrals de doble tall i deu d'un de sol. Va aixecar el pal d'una nau de proa fosca lluny, damunt la sorra, i amb un cordill fi hi va lligar pel peu una tímida coloma i els va invitar a disparar l'arc: «Qui toqui la tímida coloma agafarà totes les destrals de doble tall i se les endurà a casa seva. Qui encerti el cordill i falli l'ocell, ja que la seva punteria és inferior, serà el qui s'endurà les destrals d'un sol tall».

Així va parlar, i aleshores el poderós sobirà Teucre es va aixecar i també ho va fer Meríones, el noble servidor d'Idomeneu. Van sacsejar les sorts dins un casc de bronze i en van fer sortir una. A Teucre va tocar per sort ser el primer. Immediatament va disparar amb força, però no havia promès fer una esplèndida hecatombe d'anyells primogènits. No va tocar l'ocell. I és que Apol·lo li ho va impedir. Amb tot, va encertar, vora la pota, el cordill, amb el qual l'ocell estava lligat. L'amarga fletxa va solcar l'aire recta i va tallar el cordill. Aleshores la coloma es va posar a volar cel amunt, i el cordill va quedar solt mirant cap a terra. Els aqueus es van posar a cridar. Apressant-se, Meríones li va prendre l'arc de la mà. La fletxa ja la tenia de feia una estona, quan ell apuntava. Immediatament va prometre a l'arquer Apol·lo que li faria una esplèndida hecatombe d'anyells primogènits. Va veure la tímida coloma allà dalt, sota els núvols. I, mentre per allí donava voltes, la va tocar al bell mig, sota l'ala. [875] La va traspasar d'una banda a l'altra el projectil, que, de tornada, es va clavar a terra, just davant els peus de Meríones. D'altra banda, l'ocell es va posar al pal de la nau de proa fosca amb el coll penjant i amb les ales de plomatge espès abatudes. Aviat li va volar la vida dels seus membres, i l'ocell va caure del pal. La gent s'ho mirava i va quedar meravellada. Meríones va agafar totes les deu destrals de doble tall, i Teucre es va endur les d'un sol tall cap a les naus balmades.

El llançament de la javelina

Finalment, el Pelida va portar una llança d'ombra allargada, una caldera que no havia estat al foc, del valor d'un bou, florejada, i les va presentar a la concurrència. Es van aixecar els llançadors de la javelina. Ho van fer l'Atrida, el gran sobirà Agamèmnon, i també Meríones, el noble servent d'Idomeneu. El diví Aquil·leu de peus lleugers els va dir: «Atrida, prou sabem fins a quin punt ens superes a tots i ets superior en poder i en l'habilitat de disparar javelines. Així, doncs, té aquest premi i vés-te'n a les naus balmades, mentre que, a l'heroi Meríones, li donarem la llança, si tu ho vols en el teu cor. Jo així t'ho demano».

Així va parlar, i no va desobeir el sobirà de guerrers Agamèmnon. Ell va donar la llança de bronze a Meríones i, al seu torn, l'heroi va donar el magnífic premi a l'herald Taltibi.

CANT XXIV

El rescat d'Hèctor

Aquil·leu ultratja el cadàver d'Hèctor

Es va dissoldre la concentració, i els espectadors es van escampar per anar cadascun a la seva ràpida nau. Tothom pensava gaudir del sopar i del dolç son. Però Aquil·leu plorava recordant el seu benivolgut company, i no li venia la son, que tot ho domina, sinó que no parava de donar voltes, enyorant el vigor i el noble abrondament de Pàtrocle, les accions que havia ordit amb ell, els sofriments que havia patit, experimentant guerres d'homes i traspasant onades perilloses. Tot recordant-se'n, li queien llàgrimes abundoses, tant si es posava de costat com si ho feia ara d'esquena o més tard de cara enlaire. De vegades s'aixecava i, tot anguniejat, passejava a la vora de la mar. I no li passava per alt que l'aurora s'estenia per damunt la mar i les costes; al contrari, tan bon punt havia enganxat al carro els cavalls rabents, lligava Hèctor darrere el carro per arrossegar-lo i li feia donar tres voltes al sepulcre del Menecíada mort. Novament descansava a la seva tenda i el deixava estès a la pols de bocaterrosa. Però Apol·lo, compadint-se de l'home, tot i que era cadàver, apartava del seu cos qualsevol malmetement. El cobria amb l'ègida d'or perquè Aquil·leu no el fes malbé mentre l'estirava.

Assemblea dels déus

Irritat d'aquesta manera, el Pelida ultratjava el diví Hèctor. Els déus benaurats se'n compadien en veure'l i instigaven a l'Argifontes,^[619] el bon vigilant, que raptés el cadàver. En aquells moments això plaïa a tots els déus, excepte a Hera, [25] a Posidó i a Atena, la donzella d'ulls d'òliba, que persistien en el seu ressentiment. Els era odiosa la sagrada Ílion, i també Príam i el seu poble per l'ofuscació d'Alexandre, que ofengué les dees aquell dia que van anar a la seva cabana i va donar la seva aprovació a aquella que li oferí la dolorosa luxúria.^[620] Però, quan va arribar l'aurora que feia dotze, aleshores Febos Apol·lo va dir als immortals: «Sou cruels, déus, i malèfics. ¿No va cremar mai Hèctor, en honor vostre, cuixes de bous i de cabres sense tara? I ara no us veieu amb cor de salvar-lo, encara que sigui mort, perquè el vegin la seva esposa, la seva mare i el seu fill, i també el seu pare i el poble, que ben aviat el cremarien al foc i li retrien els honors fúnebres. Al contrari, us estimeu més protegir el funest Aquil·leu, que dins el pit no té un cor moderat ni una mentalitat flexible. Té

instints ferotges, com un lleó, que, deixant-se portar per la seva gran força i pel seu coratge altiu, ataca els ramats dels humans per prendre'ls el menjar. Així Aquil·leu ha perdut la pietat i no té respecte, el qual tant perjudica els homes com els afavoreix. Molts han perdut altres éssers més estimats, o bé un germà del mateix ventre o bé un fill, però finalment deixen de plorar-los i de lamentar-se'n, perquè les parques han donat un cor sofert als humans. Però ell enganxa al carro Hèctor diví, al qual ha llevat la vida, [50] i l'arrossega al voltant de la tomba del seu estimat company. Certament això no és ni gaire digne ni gaire honorable. Encara que sigui valent, que vigili que nosaltres no ens irriem contra ell, ja que, enfurismat com està, ultratja la terra insensible».

Enutjada, Hera, la de braços blancs, va dir: «Això que proposes podria ser, déu portador de l'arc, si concediu el mateix honor a Aquil·leu i a Hèctor. Hèctor era un mortal que va mamar el pit d'una dona, però Aquil·leu és el fill d'una dea, que jo mateixa he criat, he amanyagat i he donat a Peleu per esposa, el més estimat en el cor per als déus immortals. Tots vosaltres, déus, vàreu prendre part a les noces. I tu amb la fòrminx entre ells hi vas banquetejar, sí, tu, amic dels malvats, sempre pèrfid».

Tot responent-li, Zeus apleganúvols li va dir: «Hera, no t'enfurismis tant contra els déus. L'honor de tots dos no serà pas el mateix. Però Hèctor era el més apreciat dels mortals que hi ha a Ílion. Almenys ho era així per a mi, perquè mai no em va fallar en cap de les ofrenes que em són plaents. El meu altar mai no va romandre mancat de la porció deguda ni de libacions ni de fum de greix. A nosaltres això ens correspon com a privilegi, però deixem la idea de raptar el coratjós Hèctor. A més, tampoc no és possible fer-ho d'amagat d'Aquil·leu, perquè la seva mare no para d'anar-hi nit i dia. Tanmateix, un déu podria cridar Tetis a la meva presència, perquè jo li manifestés el meu propòsit que Aquil·leu [75] acceptés els regals de Príam i que li lliurés Hèctor».

Així va parlar, i Iris, la de peus ràpids com el vent, es va aixecar per portar el missatge. Entre Samos^[621] i Imbros rocosa va saltar a la mar fosca, i la superfície de les aigües va gemegar. Ella es va llançar cap a les profunditats igual com el plom de l'ham, que es troba ficat dins una banya de bou^[622] muntanyenc, baixa per portar la mort als peixos carnívors. Va trobar Tetis dins una cova balmada. Les altres dees marines estaven assegudes al seu voltant. Al mig d'elles, Tetis plorava el destí del seu fill irreprotxable, perquè havia de morir a la fèrtil Troia, lluny de la pàtria. Iris, la de peus àgils, se li va posar al seu costat i li va dir: «Aixeca't, Tetis. Et crida Zeus, el coneixedor de pensaments immutables».

Tot seguit li va respondre Tetis, la dea de peus argentins: «¿Per què em mana anar-hi el gran déu? Em repugna barrejar-me amb els immortals, perquè tinc en el cor penes infinites. Tanmateix, hi aniré, i no serà vana qualsevol paraula que digui».

Havent parlat així, la divina entre les dees va agafar un vel fosc; i és que no hi havia un vestit més fosc que aquest. Es va posar a caminar i al davant la guiava Iris, la de peus ràpids com el vent, mentre al seu voltant s'apartava l'escuma del mar.

Havent pujat fins a la costa, es van llançar cel amunt. Van trobar el Crònida d'ampla veu, i tots els altres benaurats déus sempiterns estaven asseguts reunits al seu costat. Ella es va asseure al costat del pare Zeus, i Atena li va cedir el lloc. [100] Hera li va posar a la mà una bella copa d'or i la va animar amb les seves paraules. Tetis hi va beure i li va tornar la copa. Entre ells va començar a parlar el pare dels homes i dels déus: «Has pujat a l'Olimp, dea Tetis, malgrat la teva aflicció, tenint en el cor una pena inoblidable. Prou que ho sé. Però fins i tot així, et diré el motiu pel qual t'he fet cridar aquí. Fa nou dies que entre els immortals ha sorgit una discussió sobre el cadàver d'Hèctor i sobre Aquil·leu, destructor de ciutats. Inciten a Argifontes, el bon vigilant, que rapti la despulla. Amb tot, jo vull assignar a Aquil·leu aquesta glòria per conservar en el futur el teu respecte i la teva amistat. Vés de pressa al campament i dóna aquest encàrrec al teu fill. Dignes-li que els déus estan enutjats contra ell i que jo estic irritat per damunt de tots els immortals, perquè amb decisions enfollides reté Hèctor vora les encorbades naus i no l'ha alliberat. A veure si em té respecte i lliura Hèctor. Després jo enviaré Iris al magnànim Príam per tal que vagi a les naus dels aqueus a rescatar el seu fill i porti a Aquil·leu presents que li suavitzin el cor».

Aquil·leu i Príam reben l'ordre dels déus

Així va parlar, i no va pas desobeir Tetis, la dea de peus argentins. Fent un salt, va baixar dels cims de l'Olimp i va arribar a la tenda del seu fill. Allí el va trobar planyent-se sense parar. Els seus benvolguts companys, al seu voltant, estaven enfeinats i preparaven de pressa l'esmorzar. A la tenda havien degollat un moltó gros i llanut. [125] La seva mare venerable es va asseure molt prop d'ell, el va acariciar amb la mà i, cridant-lo pel seu nom, va dir: «Fill meu, ¿fins quan, plorant i sanglotejant, et consumiràs el cor, sense recordar-te gens ni del menjar ni del llit? Estaria bé que t'unissis a una dona en l'amor, car no viuràs gaire temps, sinó que la mort i la parca inflexible són molt a prop teu. Apa, de pressa, fes-me cas, que per a tu sóc missatgera de Zeus. Diu que els déus estan enutjats contra tu i que ell està irritat per damunt de tots els immortals, perquè amb el teu cor enfurismat tens Hèctor vora les còncaves naus i no l'alliberes. Apa, lliura'l i accepta un rescat pel seu cadàver».

Responent-li, Aquil·leu de peus lleugers va dir: «Sigui així. Qui porti el rescat que s'emporti el cadàver, si el mateix Olímpic ho demana amb cor benèvol».

Així al mig de la concurrència de les naus, mare i fill es deien l'un a l'altre moltes paraules alades. Mentrestant, el Crònida va enviar Iris a la sagrada Ílion: «Apa, vés, Iris veloç. Deixa la seu de l'Olimp i porta dins Ílion aquest missatge al magnànim Príam: que vagi a les naus dels aqueus a alliberar el seu fill estimat i que porti a Aquil·leu presents, que li suavitzin el cor. Que hi vagi sol i que no el segueixi cap altre home troià. Tanmateix, que l'acompanyi com a herald un ancià, perquè li guiï

les mules i el carro de bones rodes, i de tornada [150] s'endugui cap a la ciutat la despulla d'Hèctor, que el diví Aquil·leu va matar. Que no li preocupi gens en el cor ni el pensament de la mort ni cap altre temor; car li concedirem un guia excel·lent, l'Argifontes, que l'escortarà fins que arribi prop d'Aquil·leu. Tan bon punt l'haurà introduït a la seva tenda, Aquil·leu no el matarà i impedirà a tots els altres que ho facin; car ni és boig, ni cec, ni criminal; al contrari, el tractarà amb aquella cura que es deu a un home suplicant».

Així va parlar, i Iris, la de peus ràpids com el vent, s'aixecà a portar el missatge. Va arribar al casalici de Príam i hi va trobar veus de dolor i laments. Els fills al voltant del pare, asseguts en el pati, amaraven els seus vestits de llàgrimes, i al bell mig el vell estava cobert totalment amb el mantell. Al cap i al coll de l'ancià hi havia excrements, que el vell, rebolcant-se, havia arreplegat amb les seves mans. Dins de palau, les filles i les nores també es lamentaven, recordant-se d'aquells que en gran nombre i coratjosos jeien després d'haver perdut la vida a mans dels argius. La missatgera de Zeus es va posar al costat de Príam i li va parlar amb veu baixa. I un tremolor es va apoderar dels seus membres: «Dardanida Príam, tingues coratge en el teu cor, no t'espantis gens, que jo no vinc aquí a presagiar-te cap mal, sinó pensant en el teu bé. Sóc missatgera de Zeus, que, encara que sigui lluny, es preocupa de tu i se'n compadeix. L'Olímpic t'ordena que rescatis el diví Hèctor, [175] i que portis a Aquil·leu presents, que li suavitzin el cor. Vés-hi sol, i que no et segueixi cap altre home troià. Tanmateix, un herald ancià t'acompanyarà perquè et guiï les mules i el carro de bones rodes, i perquè de tornada s'endugui la despulla d'Hèctor, que el diví Aquil·leu va matar. Que no et preocupi gens en el teu cor ni el pensament de la mort ni cap altre temor; car t'escortarà un guia excel·lent, l'Argifontes, fins que arribi prop d'Aquil·leu. Quan t'haurà introduït a la seva tenda, Aquil·leu no et matarà i impedirà que tots els altres ho facin; car ni es boig, ni cec, ni criminal; al contrari, et tractarà amb aquella cura que es deu a un home suplicant».

Príam prepara la marxa

Havent parlat així, Iris de peus àgils se'n va anar. Príam va manar als seus fills que li prepararessin un carro de bones rodes, tirat per mules, i que li lliguessin una cistella de vímet. Ell mateix va baixar a una cambra flairosa, d'enteixinat de cedre, que contenia molts objectes valuosos. Va cridar la seva esposa Hècabe i li va dir: «Malaurada, ha arribat una missatgera olímpica de part de Zeus, ordenant-me que vagi a les naus dels aqueus a alliberar el fill estimat i porti a Aquil·leu presents, que li suavitzin el cor. Apa, vinga, digues-me què et sembla això en el teu cor. A mi, almenys, el meu coratge i el meu cor m'inciten terriblement a anar allí, vora les naus, a l'espaiós campament dels aqueus».

Així va parlar, i la seva esposa va fer un crit de dolor i li va respondre amb aquestes paraules: [200] «Ai, pobra de mi, ¿cap on se te n'ha anat el seny, pel qual abans eres famós entre els estrangers i els súbdits? ¿Com vols marxar cap a les naus dels aqueus tot sol, a la vista d'un home que t'ha assassinat tants fills i tan esforçats? Tens un cor de ferro. Ai, si t'agafa i et mira amb els ulls aquest home cruel i deslleial, no et tindrà compassió ni et respectarà. Plorem Hèctor, doncs, des de lluny, des de casa estant. Al nostre fill, des del moment que va néixer, tot just el vaig infantar, la Parca poderosa li va lligar el destí següent amb un fil de lli: sadollar els gossos de potes lleugeres, lluny dels seus pares, al costat d'un home violent, mig fetge del qual tant de bo jo pogués devorar-li abraonant-m'hi amb les dents. Aleshores aquesta acció seria la reparació del que ha fet al meu fill, ja que no el va matar com a un covard, sinó mostrant-se ben ferm en defensa dels troians i de les troianes de pregona cintura, sense pensar ni en la fugida ni en cap mena d'amagatall».

Al seu torn, Príam, l'ancià semblant a un déu, li va dir: «No intentis retenir-me, perquè hi vull anar, ni siguis tu mateixa dins de casa una au de mal averany. Si algun dels habitants de la terra m'ho manés, ja fos un endeví dels que observen els sacrificis ja fos un sacerdot, diríem que és un engany i ens n'apartaríem. Però, com que jo mateix he sentit una dea i l'he vista cara a cara, hi aniré, i la seva paraula no serà vana. I si el meu destí és morir vora les naus dels aqueus de túnica de bronze, [225] ho accepto. Que Aquil·leu em mati immediatament, quan agafi el meu fill als braços, després que hagi satisfet el meu desig de plorar».

Va parlar i va obrir les belles tapes de les arques. En va treure dotze peples magnífics, dotze meravellosos mantells senzills, el mateix nombre de tapissos, igual quantitat de mantells preciosos, i, a més a més, altres tants quitons. Va treure i va pesar deu talents d'or en total, dos trípodres resplendents, quatre calderes i una copa molt bella, que els tracis li van oferir com un gran present, quan hi va anar en qualitat d'ambaixador. Ni això va escatimar l'ancià al palau, perquè en el seu cor desitjava rescatar el seu fill estimat. Ell va apartar del pòrtic tots els troians renyant-los amb paraules injurioses: «Apa, aneu-vos-en, ultratjadors miserables. ¿És que a casa vostra no hi ha planys, que veniu a afligir-me? ¿No en teniu prou que el Crònida Zeus m'hagi donat la pena de perdre el fill més esforçat? Vosaltres també en patireu les conseqüències. Per als aqueus serà molt més fàcil matar-vos ara que ell és mort. Quant a la meva persona, tant de bo me'n vagi a la mansió de l'Hades abans de veure amb els meus ulls la ciutat saquejada i destruïda».

Va parlar i amb el seu bastó apartava els homes, els quals van sortir fora, perquè l'ancià els apressava. Aleshores va increpar els seus fills, renyant Helen, Paris i el diví Agató, Pàmmon, Antífon i Polites, bo en el crit de guerra, [250] Deífob, Hipòtous i el noble Dios. El vell els escrivà tots nou i els donà aquestes ordres: «Feu via, fills covards, motiu de vergonya. Tant de bo tots junts haguéssiu mort a les ràpides naus en lloc d'Hèctor. Ai, pobre de mi, totalment desafortunat. A l'espaiosa Troia he engendrat fills coratjosos, però ara us asseguro que no me'n queda cap: ni el

diví Mèstor, ni Troilos, que es complaïa en el carro de guerra, ni Hèctor, que era un déu entre els homes, i que no semblava ser fill d'un mortal, sinó d'un déu. Tots aquests, Ares els ha matat, i tots aquests altres em queden per a vergonya meva, mentiders, dansarins, els millors a marcar el pas en la dansa del cor, hàbils a robar xais i cabrits a la pròpia terra. Però ¿no em preparareu ben aviat el carro i m'hi posareu tot això perquè pugui emprendre el camí?».

Així va parlar, i ells, espantats per l'escriassada del pare, van treure un magnífic carro de bones rodes, tirat per mules, fet fer de poc, i hi van lligar un cistell de vímet. Van despenjar d'un clau el jou per a les mules, fet de boix, encorbat, ben guarnit d'anelles. Juntament amb el jou de nou colzes van agafar les corretges per a lligar-lo. El van col·locar bé sobre el timó ben polit, a la part més extrema del davant, i van posar l'anella dins la clavilla. Van lligar-lo tres vegades a cada costat a la corba del jou. Després el van nuar i van doblegar les puntes de les corretges. Des de la cambra van portar els presents immensos per al rescat del cap d'Hèctor [275] i els van apilar damunt el carro ben polit. Van enganxar-hi les mules de cascos forts, que treballen amb guarniments, les quals els misis, en altre temps, van oferir a Príam com a present esplèndid. Per a Príam van posar sota el jou els cavalls, que ell mateix tenia i nodria en una menjadora ben polida.

En el palau elevat ja havien fet enganxar el carro tots dos, Príam i l'herald, tenint fermes conviccions en el seu cor. Al costat d'ells es va presentar Hècabe amb l'ànim afligit, portant-los a la mà dreta vi dolç com la mel en una copa d'or perquè, després d'haver fet libacions, se n'anessin. Dreta davant els cavalls, el cridà pel seu nom i li digué: «Té, fes una libació al pare Zeus i demana-li que l'enemic et deixi tornar a casa, ja que el teu ànim t'incita a anar a les naus, malgrat que jo m'hi oposi. Prega, doncs, al Crònida negrenúvol, que des de l'Ida contempla tot Troia. Demana-li un auguri, la veloç missatgera, l'àguila, que per a ell és la més estimada de les aus, la força de la qual és immensa. Que aparegui a la dreta perquè tu, havent-la vist amb els teus ulls, te'n vagis confiat a les naus dels aqueus de poltres rabents. I si l'altitonant Zeus no et concedís la seva missatgera, jo de cap manera no t'animaria a anar a les naus dels argius ni t'ho aconsellaria, per molt que ho desitgessis».

Contestant-li, Príam semblant a un déu va dir: «Dona, ja que tu ho suggereixes, no et desobeiré; [300] car és bo aixecar els braços a Zeus, per veure si es compadeix de nosaltres».

Príam va parlar i va manar a la criada que li aboqués aigua neta a les mans. La serventa es va presentar portant l'aiguamans i el gerro a les mans. Tan bon punt es va haver rentat, va rebre de la seva esposa la copa. Després, posant-se dret al mig del pati, començà a pregar, abocà el vi mirant cap al cel, i alçant la veu digué: «Pare Zeus, que regnes des de l'Ida, el més gloriós i el més gran, permet-me presentar-me a Aquil·leu com un amic i un ésser digne de compassió. Envia'm el teu auguri, la veloç missatgera, l'àguila, que per a tu és la més estimada de les aus, la força de la qual és

immensa. Que aparegui a la dreta perquè jo, havent-la vist amb els meus ulls, me'n vagi confiat a les naus dels aqueus de poltres rabents».

Així va parlar tot pregant, i Zeus provident el va escoltar. Immediatament va aviar la seva àguila, la millor garantia dels averanys, la caçadora fosca, que també anomenen la bruna. Les seves ales eren tan amples d'una punta a l'altra com alta és la porta de la cambra de sostre elevat, ben tancada amb pany i clau, pertanyent a un home opulent. Se li va aparèixer a la dreta volant per damunt la ciutat. En veurela, ells se'n van alegrar, i, a tots, el cor se'ls va refer en el seu interior.

Príam se'n va al campament aqueu

L'ancià va pujar de pressa dalt el carro polit i va sortir del vestíbul i del pati ressonant. Al davant tiraven el carruatge de quatre rodes les mules que el prudent Ideu conduïa. Al darrere, [325] els cavalls, que l'ancià guiava i atiava amb la tralla, anant de pressa per la ciutat. Tots els seus el seguien planyent-se'n molt, com si anés cap a la mort. Quan ja havien baixat de la ciutat i ja havien arribat a la plana, fills i gendres, de tornada regressaren a Ílion. Ells dos, tanmateix, quan aparegueren a la plana, no van passar per alt a Zeus altitonant. En veure el vell, se'n compadí i immediatament, girant-se vers el seu fill Hermes, li va dir: «Hermes, ja que per a tu el més plaent és sobretot acompanyar els humans i escoltar quan vols, apa, vés-te'n i acompanya Príam cap a les còncaves naus dels aqueus de manera que cap altre dels dànaus no et vegi ni se n'adoni fins que arribi davant el Pelida».

Així va parlar, i el missatger Argifontes no el va desobeir. Immediatament es va lligar als peus les belles sandàlies immortals, d'or, que el porten tant per la mar com per la terra il·limitada amb el buf del vent. Va agafar la vareta, amb la qual sedueix els ulls dels homes que vol i desperta també els qui estan adormits. Portant-la a les mans es va posar a volar el poderós Argifontes. Aviat va arribar a Troia i a l'Hel·lespont, i va començar a caminar semblant a un jove príncep, al qual surt el primer borboll, la juvenesa del qual és la cosa més atractiva.

Després d'haver passat vora la gran tomba d'Ilos, van aturar les mules i els cavalls per fer-los beure [350] al riu; car la foscor ja havia arribat a la terra. L'herald des de prop va veure Hermes i es va adonar de la seva presència. Dirigí la paraula a Príam i li va dir: «Alerta, Dardànida. Les circumstàncies exigeixen una mentalitat prudent. Veig un home, i crec que aviat ens farà mal. Apa, vinga, fugim amb els cavalls o, si no, tocant-li els genolls, fem-li una súplica, per veure si ens té compassió».

Així va parlar. Al vell, l'ànim se li va torbar i li va agafar una por terrible. Els pèls se li van posar de punta en tots els membres flexibles i, esgarriat, es va aturar. El benèfic Hermes se li apropà i, agafant-li la mà, l'interrogà i li digué: «Pare, ¿cap on

portes així els cavalls i les mules a través de la nit immortal, mentre els altres humans dormen? ¿No tens por dels aqueus, que respiren furor, els teus enemics declarats que són a prop? Si algun d'ells et veiés a través de la negra nit que s'escampa de pressa portant tantes riqueses, ¿quin seria el teu captivament? Tu no ets jove, i aquest que t'acompanya és vell per a defensar-te, en el moment en què qualsevol us ataquí. Però jo no et faré cap mal, al contrari, et defensaria de qualsevol altre que ho intentés, car t'assembles al meu benvolgut pare».

Tot seguit, Príam, semblant a un déu, li va respondre: «Sí, això és així, tal com tu dius. Tanmateix, un déu ha estès els braços damunt meu, perquè m'ha enviat un acompanyant per a assistir-me, [375] que porta un auguri semblant al teu aspecte: admirable d'estatura i de figura, assenyat i fill d'uns pares benaurats».

Al seu torn, el missatger Argifontes li va contestar: «Sí, ancià, tot això que has dit és assenyat, però, apa, diguesme el que et preguntaré i respon-me punt per punt: ¿envies aquests abundosos tresors preciosos a estrangers perquè estiguin segurs o tots, per por, abandoneu la sagrada Ílion? Realment ha mort el millor combatent, el teu fill, que en la batalla en res no era inferior als aqueus».

A continuació, l'ancià Príam semblant als déus li va respondre: «¿Qui ets tu, jove distingit, i qui són els pares dels quals descendeixes? Que bé parles de l'infortuni del meu fill malaurat!».

Al seu torn, el missatger Argifontes li va contestar: «Em vols provar, ancià, i em fas preguntes sobre el diví Hèctor. Jo, amb els meus propis ulls, moltes vegades el vaig veure a la batalla, que proporciona glòria, i quan, acostant-se a les naus, matava argius sense parar i els feia a bocins amb el bronze esmolat. Nosaltres ens n'admiràvem, mentre romaníem inactius, perquè Aquil·leu no ens deixava lluitar, enutjat contra l'Atrida. Jo sóc un servent seu, i la mateixa nau, ben treballada, ens va portar tots dos. Sóc dels mirmídon, i el meu pare és Políctor. És un home ric i ancià així com ara tu. Té sis fills a casa, i jo sóc el setè. Jo vaig ser sortejat, i em va tocar seguir Aquil·leu fins aquí. [400] Ara, des de les naus he sortit a la plana, perquè, a punta de dia, els aqueus d'ulls vivaços entaularan combat al voltant de la ciutat. I és que ells s'avorreixen d'estar asseguts, i els reis dels aqueus no poden contenir els seus desigs de combat».

Tot seguit, l'ancià Príam semblant a un déu li va respondre: «Si realment ets servent del Pelida Aquil·leu, apa, digues-me amb tota certesa si el meu fill és vora les naus o si Aquil·leu, havent-lo fet trossos membre per membre, ja l'ha donat a les seves gosses».

Al seu torn, el missatger Argifontes li va contestar: «No, ancià, no se l'han menjat ni els gossos ni les aus, sinó que encara jeu vora la nau d'Aquil·leu, a la tenda, intacte. Ja fa dotze aurores que hi jeu, i la pell no se li corromp, ni se'l cruspeixen els cucs, que devoren els guerrers morts per Ares. És cert que ell l'arrossega sense pietat al voltant de la tomba del seu benvolgut company, quan apareix la divina aurora, però no l'aconsegueix desfigurar. Tu mateix, si hi anessis, podries veure que jeu fresc com

la rosada i que està tot net de sang, sense cap taca. Se li han tancat totes les ferides dels cops que va rebre. I és que van ser molts els qui li van enfonsar el bronze. D'aquesta manera els déus benaurats es preocupen del teu fill, encara que sigui un difunt, perquè l'apreciaven en el seu cor».

Així va parlar. El vell se'n va alegrar i li va contestar amb aquestes paraules: «Fill, és beneficiós oferir als immortals les ofrenes apropiades. [425] I és que el meu fill, si alguna vegada va existir, a palau mai no va passar per alt els déus que posseeixen l'Olimp. Per això, se n'han recordat fins i tot en la fatalitat de la seva mort. Però, apa, accepta'm aquest bell vas cisellat, protegeix-me i amb l'ajuda dels déus acompanya'm fins que arribi a la tenda del Pelida».

Al seu torn, el missatger Argifontes li va dir: «Intentes provar-me, ancià, perquè sóc més jove, però no em convenceràs convidant-me a acceptar presents d'amagat d'Aquil·leu. Jo li tinc por i en el meu cor em fa vergonya robar-lo, no fos que després em vingués algun dany. Amb tot, jo seria el teu guia i fins i tot aniria a l'inclita Argos, acompanyant-te sol·lícitament amb una nau ràpida o a peu. Ningú no gosaria atacar-te, menyspreant-me a mi com a acompanyant».

Príam a la tenda d'Aquil·leu

Va parlar, i el Benèfic, tan bon punt va saltar dalt del carro i dels cavalls, ràpidament va agafar la tralla i les regnes amb les mans i va infondre un noble ardor als cavalls i a les mules. Quan va arribar al mur de les naus i al fossat, feia poc temps que els sentinelles havien començat a ocupar-se del sopar. El missatger Argifontes va escampar la son entre tots ells. Tot seguit va treure els forrellats, va obrir les portes i va fer passar Príam amb els presents esplèndids dalt el carro. Llavors arribaren a l'elevada tenda del Pelida, que els mirmídoncs havien fet per al seu sobirà, després d'haver tallat soques d'avet. Al damunt hi havien construït [450] un sostre de canyes fulloses que havien tallat en un prat. A tot el voltant hi havien fet un gran pati per al seu amo amb una palissada ben espessa. Només una barra de fusta d'avet protegia la porta. Calien tres homes per a fer córrer la gran barra de la porta i tres més per a aixecar-la quan l'obrien, tres dels altres aqueus, perquè Aquil·leu la movia tot sol. Aleshores, Hermes benefactor la va obrir a l'ancià i va fer passar els presents magnífics per al Pelida de peus lleugers. Va baixar de dalt del carro a terra i va dir: «Ancià, jo sóc un déu immortal que he vingut aquí. Sóc Hermes. El meu pare m'ha enviat perquè fos el teu guia. Ara, però, me'n tornaré i no em presentaré als ulls d'Aquil·leu. Seria inoportú que un déu immortal tractés familiarment de tu a tu els mortals. Tu entra i agafa els genolls del Pelida. Fes-li súpliques pel seu pare, per la seva mare de bella cabellera i pel teu fill per tal de commoure-li el cor».

Havent parlat així, Hermes se'n va anar cap a l'espaiós Olimp. Príam va saltar dels cavalls a terra. Allí va deixar Ideu, que l'esperava guardant els cavalls i les mules. L'ancià va entrar de dret a la tenda, on estava assegut Aquil·leu, favorit de Zeus. El va trobar tot sol. Els seus companys estaven asseguts a part. Només dos, l'heroi Automedont i Àlcim,^[623] rebrot d'Ares, s'afanyaven al seu costat. Feia poc que havia acabat de prendre els aliments [475] i de beure, i encara tenia la taula al seu davant. El gran Príam hi va entrar sense que ells se n'adonessin. Se li va acostar, amb les mans va agafar els genolls d'Aquil·leu i li va besar les mans terribles i homicides que tants fills seus havien matat. Com quan una espessa ofuscació aclapara l'home que mata una persona a la seva pàtria i arriba a un poble foraster, a casa d'un home ric, i l'estupor s'apodera dels qui el veuen, així es va quedar corprès Aquil·leu, en veure Príam semblant a un déu. Els altres també van quedar corpresos i es van mirar els uns als altres. Príam va suplicar-lo i li va dir aquestes paraules: «Recorda't del teu pare, Aquil·leu semblant als déus, que, com jo, és de la meva edat i es troba als límits de la vellesa malaurada. També els veïns que hi ha a la vora segurament el turmenten, i no hi ha ningú que l'aparti de la ruïna i de l'estrall. Ell, però, almenys s'alegra en el seu cor de sentir dir que ets viu i cada dia té l'esperança de veure el seu fill estimat que torna de Troia. Jo, en canvi, sóc dissortat del tot, perquè he engendrat els fills més valents a l'espaiosa Troia i t'asseguro que ja no me'n queda cap. Eren cinquanta quan van arribar els fills dels aqueus. Dinou havien nascut d'un sol ventre. La resta me'ls van infantar altres dones^[624] dins el palau. A la major part d'ells l'impetuós Ares els va desfer els genolls. L'únic que em quedava i defensava la ciutat i els seus habitants, no fa gaire que tu me'l vas matar mentre lluitava per la pàtria, [500] Hèctor. Per ell he vingut ara a les naus dels aqueus, per rescatar-lo, i et porto presents immensos. Respecta els déus, Aquil·leu, i tingues pietat de mi, tot recordant el teu pare. Jo encara sóc més digne de compassió. He gosat fer allò que cap altre mortal de la terra no ha fet fins ara, acostar a la meva boca la mà de l'home que matà el meu fill».

Així va parlar i li va provocar el desig de plorar pel seu pare. Va agafar la mà del vell i suaument la va apartar. Tots dos van despertar els records: un, mentre s'arrossegava als peus d'Aquil·leu, plorava llargament per Hèctor, matador de guerrers, i, en canvi, Aquil·leu plorava unes vegades el seu pare i, altres, també Pàtrocle. Els seus plors es van escampar per tot l'estatge. Quan el diví Aquil·leu va quedar satisfet del plany, i aquest desig li va sortir de les entranyes i dels membres, de sobte es va aixecar del seu setial i amb la mà va ajudar a alçar l'ancià, compadint-se del seu cap blanc i de la seva barba blanca. Llavors en veu alta li va dir aquestes paraules alades: «Ah, malaurat, certament has suportat moltes penes en el teu cor. ¿Com has gosat venir sol a les naus dels aqueus, a l'abast d'un home que t'ha assassinat tants fills i tan esforçats? Tens un cor de ferro. Però, apa, seu en aquest setial i, malgrat tot, deixem que les penes descansin en el nostre cor, encara que estiguem afligits. No hi ha cap avantatge en el plor que glaça la sang. D'aquesta

manera els déus han filat el destí per als infeliços mortals: [525] viure en l'aflicció, mentre ells romanen lliures d'afanys. Al llindar del palau de Zeus hi ha dos atuells de presents, que ell reparteix; l'un és ple de mals, i l'altre, de béns. A qui Zeus, que s'adelita amb el llamp, els dóna barrejats, tan aviat es troba en la desgràcia com en la felicitat. A qui només dóna dissorts, el fa rebutjable, i el súmmum de la misèria fatal el persegueix per la terra divina. Aquest vagabundeja sense ser honorat ni pels déus ni pels humans. D'aquesta manera els déus atorgaren a Peleu dons esplèndids des del seu naixement. Per damunt de tots els homes sobresortia en felicitat i en opulència, era sobirà dels mirmídon, i, tot i ser mortal, li donaren una dea per esposa. Això no obstant, un déu també li ha procurat la desgràcia, ja que no ha tingut descendència de fills que governessin al palau, sinó que només ha engendrat un fill destinat a una mort prematura. Ni tan sols en tinc cura mentre envelleix, perquè lluny de la pàtria sóc a Troia provocant l'aflicció a tu i als teus fills. També hem sentit dir, ancià, que tu abans eres feliç. En tot l'espai que limita, a dalt, Lesbos, seu de Màcar, mar endins, i Frígia més enllà i l'Hel·lespont^[625] immens, diuen, ancià, que tu excel·lies en riquesa i en fills. Però des que els Urànides t'han portat aquesta calamitat, constantment hi ha batalles i matances al voltant de la teva ciutat. Suporta-ho i no te'n lamentis sense parar en el teu cor, perquè no aconseguiràs res afligint-te pel teu fill, [550] ni el farà ressuscitar. I potser abans encara patiràs una altra dissort».

Després el vell Príam semblant a un déu li va contestar: «No em facis seure en un setial, nodrissó de Zeus, mentre Hèctor jeu a la tenda sense sepultura. Allibera'l com més aviat millor, perquè el vegi amb els meus ulls. Accepta el rescat abundós que t'hem portat. Tant de bo en gaudeixis i tornis a la terra pàtria, ja que per començar has deixat que jo visqui i que vegi la claror del sol».

Mirant-se'l amb un esguard ferreny, Aquil·leu de peus lleugers li va dir: «No m'amoïnis, ancià. Jo mateix ja tinc la intenció d'alliberar Hèctor. M'ha arribat de part de Zeus una missatgera, la mare que em va infantar, la filla del vell de la mar. També sé en el meu cor, Príam, i no em passa per alt que un déu t'ha portat a les ràpides naus dels aqueus, ja que un simple mortal no gosaria venir al nostre campament, encara que fos a la flor de la joventut. No hauria passat desapercebut als sentinelles, ni hauria pogut moure fàcilment les barres de les nostres portes. Per tant, ara no sumeixis més el meu cor en el dolor, ancià, no fos que deixés de respectar-te, tot i ser un suplicant, i violés les ordres de Zeus».

Així va parlar. El vell es va espantar i va fer cas de les seves paraules. El Pelida va saltar, com un lleó, fora del seu estatge, no tot sol, sinó que juntament amb ell hi anaven dos servidors, l'heroi Automedont i Àlcim, que eren els que Aquil·leu apreciava més dels companys després de la mort de Pàtrocle. [575] Aleshores deslligaren els cavalls i les mules de sota el jou. Van fer passar l'herald anunciador de l'ancià i el van fer seure en un seient. Van agafar del carro de bones rodes l'immens rescat pel cap d'Hèctor. Hi van deixar dos mantells i un quitó ben teixit per tal de lliurar el cadàver embolicat per endur-se'l a casa. Va fer cridar dues captives perquè

el rentessin i l'ungessin després d'haver-se'l endut cap a un lloc apartat, perquè Príam no veiés el seu fill, per por que, amb el cor afligit, no pogués reprimir la seva ira, en contemplar el seu fill, i no torbés el cor d'Aquil·leu i aquest el matés i violés les ordres de Zeus. Quan les criades el van rentar, el van ungir amb oli i el van amortallar amb el mantell i el quitó, el mateix Aquil·leu el va agafar i el va posar damunt una llitera. Els seus companys el van deixar dalt del carro ben polit. Aleshores Aquil·leu es va posar a plorar i va invocar pel nom el seu company: «No t'enutgis, Pàtrocle, si tu, de l'Hades estant, t'assabentes que he lliurat el diví Hèctor al seu pare, després d'haver-me donat el rescat adequat. També jo et donaré la part que et correspon».

Va parlar, i el diví Aquil·leu va tornar a entrar dins la tenda, es va asseure sobre un seient ben treballat, del qual s'havia aixecat, a la paret contrària, i va dir aquestes paraules a Príam: «El teu fill està alliberat, ancià, tal com em demanaves. Jeu en una llitera. En aparèixer l'aurora, [600] tu mateix el veuràs quan te l'emportis. Ara, però, pensem en el sopar. També es va recordar del menjar Níobe, la de bella cabellera. A ella, se li van morir dotze fills al seu palau, sis noies i sis nois a la flor de la joventut. Amb el seu arc d'argent els hi va matar Apol·lo, enfadat contra Níobe, i també Àrtemis, que es complau amb les sagetes, perquè Níobe es va comparar amb Leto, la de galtes boniques. Deia que Leto només havia infantat dos fills, i, en canvi, ella n'havia tingut molts. Aquells, però, encara que només eren dos, van matar tots els altres. Durant nou dies van romandre estesos damunt la seva sang. No hi havia ningú per a enterrar-los, ja que el Crònida havia convertit la gent en rocs. Quan va arribar el desè dia, els déus Urànides els van enterrar. Níobe es va recordar del menjar, després d'haver-se cansat de vessar llàgrimes. I ara en algun lloc entre les roques, a les muntanyes solitàries, al Sípil, on diuen que hi ha els estatges de les nimfes, que saltironegen a les ribes de l'Aqueloos,^[626] allí Níobe, convertida en pedra per voluntat dels déus, paeix les seves afliccions. Apa, doncs, pensem també nosaltres, ancià diví, en el menjar. Després ja podràs plorar un altre cop el teu fill benivolgut, quan te l'hagis emportat a Ílion. Segur que tu el ploraràs molt».

Va parlar, i Aquil·leu de peus lleugers s'aixecà d'un salt i degollà una ovella tota blanca. Els seus companys l'escorxaren i la prepararen com calia. La trossejaren amb traça i la travessaren amb els astos. La rostiren amb cura i la van treure del foc. Automedont va agafar el pa i el va distribuir per la taula [625] en belles paneres. Ells van allargar les mans a les menges preparades que hi havia al davant. Tan bon punt van satisfer les ganes de menjar i beure, el Dardànida Príam va mirar Aquil·leu, admirant la seva estatura i la seva bellesa. De cara s'assemblava als déus. D'altra banda, també Aquil·leu es va quedar meravellat de contemplar l'aspecte noble de Príam i d'escoltar les seves paraules. Després que van quedar satisfets de mirar-se l'un a l'altre, l'ancià Príam semblant a un déu va dir en primer lloc: «Ara anem a dormir ben aviat, nodrissó de Zeus, perquè, ajaguts, gaudim del son dolç. Els ulls sota les meves parpelles no s'han clos des que el meu fill va perdre la vida a les teves mans. Al contrari, no paro de plorar i pateixo afliccions infinites rebotcant-me en el

clos del pati, en els excrements. Ara, en canvi, he menjat els aliments i he deixat caure dins la gola el vi flamejant. Des d'aleshores no havia tastat res».

Va parlar, i Aquil·leu va ordenar als companys i a les captives que paressin el llit sota el porxo, que hi col·loquessin bells llençols de color de porpra, que hi estenguessin mantes al damunt i que hi possessin capes apelfades per a abrigar-se. Les serventes van sortir de la sala amb teies a les mans i ràpidament van preparar dos llits treballant amb diligència. Aquil·leu de peus lleugers, tot fent broma, li va dir: «Dorm fora, benvolgut ancià, no sigui que algun dels aqueus [650] membres del consell vingui aquí. Ells, com és costum, constantment em fan consultes asseguts al meu costat. Si algun d'ells et veies durant la veloç nit fosca, immediatament ho diria a Agamèmnon, el pastor de guerrers, i llavors tal vegada es retardaria l'alliberament del cadàver. Però, apa, digues-me també i contesta'm amb exactitud durant quants dies penses retre honres fúnebres al diví Hèctor. Mentrestant, jo romandré quiet i retindré l'exèrcit».

Tot seguit l'ancià Príam semblant a un déu li va respondre: «Si desitges que jo faci funerals al divinal Hèctor, si actues així amb mi, em faràs molt feliç. Saps que estem assetjats a la ciutat, que hem de portar llenya de lluny de la muntanya i que els troians estan molt espantats. El ploraríem durant nou dies a palau, al desè dia l'enterrariem i el poble faria el banquet funerari, a l'onzè dia construiríem una tomba al seu damunt i al dotzè lluitaríem, si calgués».

Al seu torn, el diví Aquil·leu de peus lleugers li va contestar: «Tot això serà, ancià Príam, tal com em demanes. Aturaré la guerra tant de temps com sol·licites».

Havent parlat així, va agafar la mà dreta de l'ancià pel canell, perquè no tingués por en el seu cor. Príam i l'herald se'n van anar a dormir allí, al pòrtic de l'estatge, meditant en el seu cor pensaments aclaparadors. D'altra banda, Aquil·leu descansava a la part interior de la tenda ben construïda. [675] Al seu costat dormia Briseida, la de galtes boniques.

Príam retorna a Troia

Els altres déus i homes que combaten en carros van dormir tota la nit rendits pel son mansoi. Tanmateix, la son no s'apoderava del benèfic Hermes, mentre rumiava en el seu cor com trauria el rei Príam de les naus sense que se n'adonessin els sagrats sentinelles de les portes. Es va posar damunt el seu cap i li va dir aquestes paraules: «No et preocupa gens el perill, ancià, encara que ara dorms entre homes enemics, després que t'ho ha permès Aquil·leu. Sí, ara ja has rescatat el teu fill, però ho has pagat. Per tu, viu, fins i tot haurien de pagar el triple els teus fills que has deixat enrere, si ho sabés l'Atrida Agamèmnon i ho sabessin tots els aqueus».

Així va parlar. L'ancià es va espantar i va despertar l'herald. Hermes els va enjovar els cavalls i les mules i immediatament ell mateix va conduir-los pel campament, sense que ningú se n'adonés. Però, així que van arribar al gual del riu de bells corrents, el Xantos voraginós, que Zeus va infantar, llavors Hermes se'n va anar cap a l'espaiós Olimp, i l'aurora de peple safranat es va escampar per tota la terra. Mentrestant, ells guiaven els cavalls entre laments i sospirs, i les mules transportaven el cadàver. Ningú dels homes i de les dones de bella cintura no els va reconèixer, sinó només Cassandra, semblant a la daurada Afrodita, que després d'haver pujat a Pèrgam,^[627] va distingir el seu pare, que anava dret dalt el carro, i l'herald, el pregoner de la ciutat. [700] Així que va veure Hèctor estès a la llitera transportada per les mules, es va posar a plorar i tot seguit va anar cridant per tota la ciutat: «Veniu, troians i troianes, i veureu Hèctor, si és que altres vegades us vàreu alegrar que tornés viu de la lluita, perquè era un gran motiu de goig per a la ciutat i per a tot el poble».

Així va parlar. No va quedar a la ciutat cap home ni cap dona, ja que de tots s'apoderà una pena indescriptible. Prop de les portes es van topar amb el qui portava el cadàver. En primer lloc, la seva benvolguda esposa i la seva venerable mare s'arrancaven els cabells, precipitant-se damunt el carro de bones rodes i tocant-li el cap. La multitud el va rodejar tot sanglotejant. I tot el dia sencer fins a la posta de sol haurien plorat Hèctor fets un devesall de llàgrimes davant les portes, si el vell des del carro no hagués dit al poble: «Deixeu-me pas a les mules. Després ja us sadollareu de plorar, quan el dugui a casa».

Així va parlar. Ells es van apartar i van deixar pas al carro. Tan aviat el va fer entrar als il·lustres estatges, van posar Hèctor en un llit reixat, al costat hi disposaren els cantaires iniciadors dels planys, els quals li entonaven cants fúnebres que les dones contestaven amb gemecs. Entre elles Andròmaca, la de braços blancs, agafant amb les mans el cap d'Hèctor, matador de guerrers, va començar el plany: «Espòs, te n'has anat jove de la vida i em deixes [725] viuda a palau. I encara és tan petit el nen que infantàrem tu i jo, desgraciats. No crec que arribi a l'adolescència. Abans aquesta ciutat serà arranada des del capdamunt, ja que has mort tu, el seu guarda, tu, que la defensaves i que protegies les nobles esposes i els fills petits. Elles aviat seran transportades cap a les naus balmades i jo també entre elles. Tu també, fill meu, o bé em seguiràs a mi mateixa cap a llocs on faràs treballs indignes, escarrassant-te per a un amo cruel, o bé, agafant-te de la maneta, un aqueu et tirarà daltabaix des de la muralla —un final tristíssim!—, enutjat perquè Hèctor li va matar un germà o el pare o un fill. I és que molts aqueus han tastat amb les dents la terra infinita a mans d'Hèctor. El teu pare no era gens tou en la batalla funesta. Per això, Hèctor, la gent es lamenta arreu de la ciutat i has provocat un dol i una pena indescriptibles als teus pares. I a mi, sobretot, m'has causat un dolorós sofriment. Car al moment de la mort no em vas allargar els braços ni em vas donar un consell prudent, que sempre recordés vessant llàgrimes nit i dia».

Així va parlar plorant, i les dones contestaven amb gemecs. Entre elles, Hècabe va començar un plany tristíssim: «Hèctor, de molt el més estimat dels fills en el meu cor, certament, quan eres viu, els déus t'apreciaven, i també ara es preocupen de tu, fins i tot en la fatalitat de la mort. [750] Qualsevol altre dels meus fills que capturava Aquil·leu de peus lleugers, el venia més enllà de la mar estèril, a Samos,^[628] a Imbros i a la inhospitalària Lemnos. Però, a tu, després que et llevà la vida amb el bronze punxegut, et va arrossegar moltes vegades al voltant de la tomba del seu company Pàtrocle, que tu havies matat; però ni així ell no el va ressuscitar. Amb tot, ara descansas a palau, fresc com la rosada i com mort de no fa gaire, semblant a aquell que Apol·lo, el de l'arc argentí, ataca i mata^[629] amb els seus dards suaus».

Així va parlar plorant, i va provocar un plor inacabable. Entre elles, Hèlena començà aleshores en tercer lloc el plany: «Hèctor, de molt el més estimat de tots els cunyats en el meu cor. Certament el meu espòs és el divinal Alexandre, que em va dur a Troia. Tant de bo jo m'hagués mort abans. Ara aquest és l'any que fa vint,^[630] des que vaig venir d'allí i vaig abandonar la pàtria, però mai no he sentit de tu cap paraula gruixuda ni ofensiva; al contrari, si em reptava a palau algun altre dels cunyats o de les cunyades o de les esposes dels cunyats de bells peples o bé la sogra —el meu sogre sempre ha estat com un pare afectuós—, tu el contenies fent-li advertiments amb la teva afabilitat i amb les teves paraules amables. Per això, afligida en el meu cor, ploro tant per tu com per mi, desgraciada. Car a l'espaiosa Troia ja no hi ha ningú que sigui més dolç i afable amb mi, sinó que tothom em detesta». [775]

Així va parlar plorant, i tot el poble sense distincions va sanglotejar. El vell Príam va dir a la gent: «Troians, porteu ara llenya a la ciutat i no temeu cap emboscada maliciosa dels argius. Aquil·leu, en acomiadar-se de mi, em va prometre des de les negres naus que no ens causarà cap mal abans que arribi l'aurora que faci dotze».

Els funerals d'Hèctor

Així va parlar, i ells van enganxar bous i mules als carros. Immediatament després es van reunir davant la ciutat. Durant nou dies van tragar una gran quantitat de llenya. Quan va arribar la desena aurora que porta la claror als mortals, aleshores tots ells fets un de vessall de llàgrimes van treure el coratjós Hèctor fora. Van posar el cadàver al capdamunt de la pira i hi van calar foc. Quan la filla del matí, l'aurora de dits rosats, va aparèixer, llavors el poble es va congregar al voltant de la pira de l'il·lustre Hèctor. Després que es van aplegar i reunir, en primer lloc apagaren tota la pira amb vi espurnejant ruixant tot l'espai on havia arribat la força de la flama. A continuació, els germans i els companys, tot plorosos, van recollir els ossos blancs, mentre els queien per les galtes llàgrimes abundoses. Els van agafar i els van posar dins una urna

d'or, embolicant-los amb fines teles de color de porpra. La col·locaren en una cavitat profunda i per damunt la cobriren amb grans pedres compactes. Immediatament li erigiren un túmul i pertot el van rodejar de guardes, per por que els aqueus de belles gamberes no els ataquessin. [800] Tan bon punt van amuntegar terra damunt el túmul, se'n tornaren. Després es van reunir i van fer un banquet esplèndid al casalici de Príam, el rei nodrissó de Zeus.

D'aquesta manera celebraren els funerals d'Hèctor domapoltres.